

МАТЕРІАЛИ

IX ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Національний університет
кораблебудування
імені адмірала Макарова

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Навчально-науковий
гуманітарний інститут

Миколаїв
3 квітня 2026

54025, м. Миколаїв, пр. Центральний 3,
тел.: +38(0512)42-47-33

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ТА
ФІЛОСОФІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Матеріали IX Всеукраїнської студентської

науково-практичної конференції

3 квітня 2026 року

МИКОЛАЇВ
2026

УДК 1: 3: 001: 8

А 43

https://doi.org/10.5281/zenodo.20323739

Науковий редактор: Людмила Матвієнко, кандидат історичних наук, доцент

Редакційна колегія: Адаменко Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент;
Ворчакова Ірина, кандидат політичних наук, доцент;
Гінкевич Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент;
Данильченко Наталя, старший викладач;
Мухіна Людмила, кандидат психологічних наук, доцент;
Патлайчук Оксана, кандидат філософських наук, доцент;
Федоренко Михайло, кандидат історичних наук, доцент;
Шаповалова Ірина, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено Вченою радою НУК
Протокол №9 від 21.04.2026

А 38 **Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: перспективи та виклики:** матеріали IX Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. 3 квітня 2026 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2026. 885 с.

У матеріалах конференції подається комплексний аналіз актуальних проблем соціально-гуманітарних наук. Зокрема розглядаються психолого-педагогічні проблеми становлення особистості, осмислюються трансформації та перспективи сучасного соціального і політичного процесу; визначається специфіка дискурсу історії та розвитку регіональних медіа.

Матеріали конференції стануть у пригоді дослідникам соціально- гуманітарних наук, магістрантам, студентам.

УДК 1: 3: 001: 8

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2026

Шановні колеги, студенти!

Від імені оргкомітету та кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії Національного університету імені адмірала Макарова дозвольте висловити щиру вдячність співробітникам, викладачам та здобувачам освіти Інституту історії України Національної академії наук України, Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Українського державного університету імені Драгоманова, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Черкаського економічного університету, Харківського національного університету імені Каразіна, Дніпротехніки, Запорізького національного університету, Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Національного університету імені І. І. Мечникова, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Миколаївського національного аграрного університету, Херсонського державного університету, Херсонського національного технічного університету, Маріупольського фахового коледжу ДВНЗ "Приазовського державного технічного університету", Наукового ліцею № 3 Полтавської міської ради за активну та постійну участь у проведенні IX всеукраїнської студентської Науково-практичної конференції: «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: перспективи та виклики».

Висловлюємо щиру вдячність ЗСУ за їхню мужність і героїзм, за те, що вони виборюють незалежність нашої держави і ми маємо можливість жити, працювати та навчатися!

Ця конференція — це не лише можливість представити свої роботи, а й шанс почути думки інших, знайти нових друзів та колег, а також надихнутися свіжими ідеями. Ваші доповіді та виступи — це результат вашої праці, креативності та наполегливості.

Бажаємо Вам успіхів, натхнення, внутрішньої стійкості та сили, творчої наснаги та професійних успіхів! Шановні колеги, сподіваємося, що ми і в майбутньому зможемо співпрацювати з метою розвитку студентської науки України!

З повагою завідувач
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін та філософії

Людмила МАТВІЄНКО

Як плине час...ось вже багато років

Об'єднує наука усіх нас:

Від перших спроб - до тем складних, високих,

Що актуальні будуть повсякчас.

Уранія, науки муза давня,

Дарує світ теорій та думок,

І те, що ми сприймаєм, як звичайне,

До пізнання людини - сильний крок.

Ольга Сонечко

Викладач кафедри соціально-гуманітарних

дисциплін та філософії

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

Вітаємо прихильників науки,

Дослідників допитливих, цікавих,

Кому замало знань лише звичайних,

Кому проєкт, ідея "линуть в руки".

Уранія, науки муза давня,

Запрошує в світ дослідів бентежний,

Де крок за кроком, дуже обережно

Кожен відкриє дещо надзвичайне...

Ольга Сонечко

Викладач кафедри соціально-гуманітарних

дисциплін та філософії

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В СУЧАСНИХ ВИМІРАХ

Августінова Ангеліна, Опря Ігор Японські вторгнення в Корею (1592–1598) та їхні довготривалі наслідки для Чосон у XVII–XVIII ст. 18

Андрюхін Євгеній, Буглай Наталя Інституційні форми співпраці в Центрально-Східній Європі (1991–2004 р.)..... 22

Березовська Анна, Войнаровський Анатолій Єврейська громада Браїлова в умовах радянського експерименту 26

Білик Ірина, Побережець Ганна Війна як чинник формування громадської свідомості української молоді 30

Ботик Альона, Войнаровський Анатолій Повсякдене життя українського учительства у повоєний період 34

Бриченко Дмитро, Нефьодов Дмитро Індустріальний розвиток Миколаївської області у другій половині 1960-х – на початку 1990-х рр. 38

В'юшкіна Софія, Гінкевич Оксана Сучасне кораблебудування в Україні . 44

Гранат Ангеліна, Бобіна Олег Феномени культури Миколаєва у 2014–2025 роках: незламність, що вражає..... 48

Грицай Діана, Черемісін Олександр Актуальні питання історичної науки в сучасних вимірах 51

Деменнікова Олена, Буглай Наталя Співпраця України і Чехії в гуманітарній сфері (1991 – 2004 рр.)..... 55

Дячук Людмила, Хрящевська Людмила Місце та роль України у глобальних міграційних процесах..... 60

Зарєчна Вероніка, Бобіна Олег Як я переживаю війну..... 64

Звеліндовська Юлія, Матвієнко Людмила Євреї в Україні: історичний огляд..... 69

Зданевич Катерина, Курчатова Анжеліка Підготовка майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників, засобами здоров'язберігаючих технологій 73

Кабакова Евеліна, Матвієнко Людмила Пропаганда як інструмент влади XX століття 78

Коваленко Олександра, Войнаровський Анатолій Використання цифрових освітніх платформ у процесі вивчення історії України 81

Коваль Інна, Войнаровський Анатолій Розвиток медицини у Вінниці на початку XX століття 85

Козак Вероніка, Войнаровський Анатолій Микола Битинський: дослідник української геральдики 90

Копчак Анастасія, Буглай Наталя Причини зародження суфражистського руху 95

Корінь Вікторія, Маринченко Ганна Цифровізація громад: нові можливості для соціокультурного розвитку..... 99

Корягін Віталій, Рижева Надія Генезис, морфологія та ідеологія козацької шаблі XVII–XVIII ст. у контексті лицарських традицій України 104

Красян Олександр, Даниленко Віктор Механізми русифікації та боротьби з «націоналізмом» у культурному просторі України 1930-х років 108

Кропивницька Каріна, Кравченко Павло Інтерактивні методи як інструмент формування просторової компетентності учнів 8 класу на уроках всесвітньої історії в контексті сучасної історичної освіти 112

Кугай Ілля, Жмуд Наталка Нищення української ідентичності в період сталінського тоталітарного режиму кінця 1920 – початку 1930-х рр. крізь призму сатирично-гумористичного часопису «Червоний Перець» 116

Мінаєв Андрій, Матвієнко Людмила Життя в окупації: примус, ідентичність та виживання в умовах російської окупації..... 121

Нанакіна Карина, Буглай Наталя Вернігероде в контексті культурно-історичної спадщини Німеччини 124

Ніколаїду Елпіда, Крупеня Ірина Вплив цифрових технологій та соціальних мереж на політичну поведінку громадян 129

Пастернак Тетяна, Побережець Ганна Природно-рекреаційний потенціал України: сучасний стан і перспективи використання..... 134

Петрусь Юліана, Федоренко Михайло Звільнення Херсона Збройними Силами України (За матеріалами ЗМІ) 137

Пилипчук Оксана, Войнаровський Анатолій Громадська та адміністративна діяльність Михайла Оскаровича Патона в Ушицькому повіті 141

Погадаєва Юлія, Бобіна Олег Як я переживаю війну 2014–2025 рр. 146

Полякова Анна, Жмуд Наталка Експозиційно-виставкова робота КЗ «Музей Вінниці» у формуванні локальної ідентичності учнів 149

Пушкар Дарина, Матвієнко Людмила Громадянська активність молоді в період повномасштабної російсько-української війни (2022–2026) 153

Романенко Дмитро, Нефьодов Дмитро Відбудова та розвиток промисловості Миколаївщини в повоєнне двадцятиріччя (1944–1965 рр.) . 156

Рощевая Юлія, Опря Ігор Жіночий рух у США та Великій Британії в кінці XIX ст. 161

Сидорчук Ганна, Опря Ігор Бенджамін Дізраелі як письменник і політик: поєднання літератури та влади 166

Суханова Тетяна, Буглай Наталя Роль профспілкового руху «Солідарність» у становленні влади Леха Валенси 170

Чепура Єлизавета, Хрящевська Людмила Феномен наукового доробку Михайла Грушевського 174

Чернега Богдана, Мурашова Ольга Використання вебінструментів у шкільному курсі історії як відповідь на виклики сучасної історичної освіти 178

Юськів Діана, Буглай Наталя Роль Гельмута Коля в процесі возз'єднання Німеччини 182

РОЗДІЛ ІІ
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИДІВ СПОРТУ

Батрак Інна, Адаменко Оксана Розвиток фізичних якостей у волейболі . 186

Батрак Інна, Марцінковський Ігор Генетичні маркери розвитку спортивних якостей при відборі волейболістів 190

Батрак Інна, Сокол Ольга Волейбол на Миколаївщині 194

Білоножко Єгор, Марцінковський Ігор Розвиток спорту в Корабельному районі м. Миколаєва на початку XX ст. на прикладі біографії професійного циркового борця і атлета Івана Круца..... 197

Бровко Аліна, Марцінковський Ігор Розвиток єдиноборчих спортивних змагань на Миколаївщині 201

Булега Марія, Берестнєв Валентин МБК "Миколаїв" 205

Дратман Лєся, Адаменко Оксана Історія виникнення предметів у художній гімнастиці..... 208

Дратман Лєся, Марцінковський Ігор Генетичні маркери спортивних якостей у художній гімнастиці..... 211

Запаснік Ренат, Марцінковський Ігор Історія розвитку бразильського джиу-джитсу в Україні та світі..... 215

Лелиця Олександр, Деркач Віктор Легка атлетика та розвиток стрибків у висоту..... 218

Любчич Дар'я, Колоскова Ірина Бадмінтон у НУК 221

Мельник Тетяна, Алябов Юрій Історія розвитку спорту: еволюція спортивного права, регулювання професійного спорту та захист прав спортсменів..... 226

Павлов Дмитро, Адаменко Оксана Історія вітрильного спорту в Миколаєві..... 230

Пікуш Юрій, Патлайчук Оксана Історичні аспекти розвитку видів спорту: еволюція шахів як інтелектуальної дисципліни..... 234

Редька Руслан, Курчатова Анжеліка Форми та засоби підвищення рухової активності дітей підліткового віку на уроках фізичної культури.... 238

Сміян Антон, Деркач Віктор Розвиток та історія бар'єрного бігу..... 243

Чернозуб Вікторія, Кулин Іван Граємо в пляжний волейбол..... 248

Чернозуб Дар'я, Кулин Іван Волейбол на заняттях спеціального навчального відділення..... 252

Шаповалова Катерина, Маринченко Ганна Етапи формування українського кіберспорту (2000–2020 рр.)..... 255

РОЗДІЛ ІІІ
НОВІ ПАРАДИГМИ ТА НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНІЙ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

Волошин Микола, Шаповалова Ірина Вплив соціальних мереж на формування світогляду сучасної молоді..... 258

Галєєва Валерія, Шевчук Олександр Нові парадигми та напрями досліджень у сучасній політології та соціології..... 261

Груде Анастасія, Матвієнко Людмила Тоталітарні практики візуальної маніпуляції: нове життя в сучасних формах..... 265

Загрєбаєва Аліна, Алябов Юрій Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні конституційних прав внутрішньо переміщених осіб..... 269

Нагернюк Юлія, Матвієнко Людмила Трансформація сучасного українського суспільства в контексті філософських та культурологічних проблем..... 273

Погадаєва Юлія, Шаповалова Ірина Жінка в політиці..... 277

Пономар Альона, Корнієнко І. А. Особливості переживання стресу під час війни українцями в Україні та за кордоном..... 281

Танцюра Карина, Шаповалова Ірина Проблема маніпулятивного впливу на суспільну свідомість..... 284

Фоменко Ксенія, Федоренко Михайло Макс Вебер: про мотивацію особистості у політичній реальності..... 289

Чупрун Поліна, Шаповалова Ірина Цифрова трансформація політичної участі молоді: від активізму в соцмережах до реальних змін..... 294

РОЗДІЛ IV
ФІЛОСОФСЬКІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Аблялімова-Чийгоз Ельміра, Тарасюк Лариса Культурна спадщина на перетині пам'яті й політики: кейс Бахчисарайського ханського палацу 298

Агафонова Дарія, Патлайчук Оксана Проблема пізнання істини у філософії від Сократа до Канта 304

Алексеєнко Олена, Ломачинська Ірина Релігійний вимір формування національної ідентичності в умовах російської гібридної агресії 309

Анічин Андрій, Патлайчук Оксана Спадщина Львівсько-варшавської школи в контексті раціоналізації сучасного соціокультурного дискурсу 314

Богатєнкова Олександра, Патлайчук Оксана Зниження критичного мислення як етичний ризик використання математичних програм штучного інтелекту 318

Божко Ігор, Патлайчук Оксана Проблема раціональності впровадження систем ШІ в контексті глобальних екологічних викликів 322

Вегера Людмила, Хрипко Світлана Філософія гуманізму епохи Відродження: антропоцентричний поворот у європейській думці 326

Войтенко Дар'я, Патлайчук Оксана Естетика як маніпуляція: чому ми купуємо не речі, а образи 334

Галай Анна, Патлайчук Оксана CRISPR-Cas9 і трансформація людського буття: технонауковий об'єкт між біологією, владою та онтологією майбутнього 338

Головашкін Олег, Мозговий Віктор Криза класичного детермінізму та проблема свободи в некласичній науці 343

Груде Анастасія, Філатова Владислава, Патлайчук Оксана Мистецтво як інструмент тоталітаризму 348

Гусак Альона, Патлайчук Оксана Філософія мінімалізму: пошук гармонії між необхідним і надмірним 354

Давидюк Софія, Хрипко Світлана Моя філософія 358

Дар'єв Артемій, Ступак Ольга Концепція інфосфери Л. Флоріді 362

Довженко Дар'я, Патлайчук Оксана Філософські аспекти штучного інтелекту: чи здатна машина мислити та відчувати? 365

Зайко Олександр, Адаменко Оксана Філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства 369

Івченко Роман, Патлайчук Оксана Роль ділової етики в розвитку морських портів 372

Калужна Єлизавета, Ступак Ольга Кіберфемінізм донни гаравей 381

Карнашенко Артем, Лобанчук Олена Етичний вимір штучного інтелекту в навчанні математичного аналізу 383

Карпов Владислав, Патлайчук Оксана Модель пристосувального еволюціонізму С. Тулміна 388

Коваленко Сергій, Патлайчук Оксана Феномен волонтерства як нова українська культурна традиція 392

Котелевець Валентин, Патлайчук Оксана Зараз слушний час або «і на оновленій землі» 395

Крамаренко Роман, Патлайчук Оксана Естетика наукової теорії 400

Кузьменко Олександр, Патлайчук Оксана Етос науки в умовах кризи довіри до знання:філософсько-етичний аналіз 405

Кухаренко Олександр, Патлайчук Оксана «Доказовість» у комп'ютерному моделюванні двигунів: верифікація vs валідація як філософська проблема 409

Лежніна Євгенія, Патлайчук Оксана Людяність як філософська категорія у практиці роботи з дітьми з особливими потребами 413

Любчич Дар'я, Патлайчук Оксана Філософія реклами: як естетика впливає на вибір людини 416

Малахай Олеся, Патлайчук Оксана Роль інформаційних технологій та штучного інтелекту в сучасному суспільстві 422

Мальованний Павло, Патлайчук Оксана Епоха диктатури толерантності у сучасній культурі 426

Мартич Микола, Ступак Ольга Феномен когнітивного аутсорсингу: як штучний інтелект змінює наше мислення 431

Мелех Дмитро, Патлайчук Оксана Вплив цифрової культури на формування світогляду сучасної людини 435

Мінько Олексій, Гончаренко Катерина Парадокси суб'єктивації як передумова політичної дії 439

Нагернюк Юлія, Патлайчук Оксана Софісти — герої чи лиходії? 443

Нюкалова Інна, Патлайчук Оксана Боротьба з розповсюдженням дезінформації в Інтернеті: етичні, правові та технологічні виклики 449

Онищенко Олег, Смалієвський Володимир, Патлайчук Оксана Наукова раціональність: сила логіки та доведень у сучасному світі 453

Остапенко Катерина, Стародубцева Лідія Гендер, нація і мова ворожнечі: аналіз образів корейських жінок у цифровому медіапросторі 457

Патенко Дмитро, Патлайчук Оксана Від фундаментального відкриття до технічної інновації: шлях електромагнітної індукції Фарадея до електрогенератора 462

Пономаренко Даніїл, Ступак Ольга Міф про печеру як метафора епохи постправди 465

Рак Ілля, Патлайчук Оксана Філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства 467

Рибак Анастасія, Ступак Ольга Цифрова безпека як світоглядна та етична проблема 471

Рязанцев Павло, Личко Богдан Етичний вимір технічного прогресу в енергетичному машинобудуванні: від суднової інженерії до глобальної відповідальності 474

Серго Ілля, Патлайчук Оксана Перспективи взаємин науки і філософії . 478

Середа Наталя, Патлайчук Оксана Бритва Оккама: принцип простоти в науці, філософії та дизайні 482

Сидоров Дмитро, Марущак Олександр Кінічна філософія Діогена Сінопського 487

Скрипченко Анастасія, Марущак Олександр Культурно-філософські ідеї у поезії Євгена Маланюка 491

Слюсаренко Володимир, Патлайчук Оксана Онтологічний статус математичних об’єктів та їх роль у фізичному пізнанні 494

Татарова Анастасія, Марущак Олександр Соціальна філософія І. Канта 497

Тенетюк Єгор, Гінкевич Оксана Філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства 500

Федорчук Оксана, Глушко Тетяна Моделі історичної пам’яті в Україні: сутність і характеристика 504

Хабуденко Артем, Сонечко Ольга Трансформація поняття свободи в умовах цифрового контролю та соціальних мереж 508

Хмельницька Альбіна, Марущак Олександр Соціальна філософія Георга Гегеля як концепція діалектичної єдності свободи та соціального порядку 512

Чепелюк Микита, Патлайчук Оксана Людина і машина: філософія взаємодії екіпажу і корабля 515

Чернозуб Вікторія, Патлайчук Оксана Філософія Стійкості (Resilience): Етико-політичний вимір української суб'єктності в умовах тотальної війни 519

Чернозуб Дар'я, Патлайчук Оксана Філософія ідентичності в умовах амнезії та когнитивных змін 523

Чернозуб Дар'я, Патлайчук Оксана Філософія суспільного договору та волонтерство 528

Шевченко Артур, Федоренко Михайло Особливості політичної системи Норвегії 532

РОЗДІЛ V
УКРАЇНСЬКІ МЕДІА: СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Андрєєва Юлія, Клименко Наталія Особливості телевізійного інтерв'ю 536

Бевзюк Катерина, Філатова Оксана Вплив блогерів на формування громадської думки в Україні 540

Богач Руслан, Гінкевич Оксана Жанр інтерв'ю на сторінках регіональних медіа: порівняльно-типологічна площина та проблемно-тематична наповненість 544

Волинський Роман, Гінкевич Оксана Воєнна тематика як сегмент інформаційного контенту «суспільне Миколаїв» 548

Головашкін Олег, Мозговий Віктор Проєктування індивідуальних освітніх траєкторій магістрів журналістики в системі професійної підготовки 551

Голокоз Софія, Гузенко Світлана Журналістське розслідування на сторінках регіональних медіа 556

Гордієнко Євген, Клименко Наталія Спортивна тематика на сторінках регіональних медіа 560

Кашпіровський Микола, Філатова Оксана Інформаційний запит як інструмент доказової бази в журналістському розслідуванні 564

Савченко Євген, Гузенко Світлана Перегляд парадигми комунікаційної стратегії публічної бібліотеки в умовах енергодефіциту (на прикладі МОУНБ) 569

Сахарова Олександра, Клименко Наталія Генезис та еволюційні етапи становлення інтерв'ю в ефірному просторі 573

Семененко Єлизавета, Клименко Наталія Визначення та типологія жанру інтерв'ю в сучасній журналістиці 576

Усиков Валерій, Шаповалова Ірина Фейки та дезінформація: як їх поширюють соцмережі, роль медіа у протидії пропаганді Росії 579

Фоміна Поліна, Філатова Оксана Мультимедійна журналістика як новий стандарт подачі інформації 583

Форостяний Владислав, Філатова Оксана Специфіка формування брендового іміджу в Instagram і TikTok 587

РОЗДІЛ VI
ПСИХОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Аджеєва Єлизавета, Губа Наталія Соціально-психологічні чинники подолання тривожності дітей молодшого шкільного віку в умовах соціокультурної адаптації 591

Байова Світлана, Стельмах Ніна Вербалізація дослідницької діяльності дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями у процесі екологічного виховання 596

Бережник Олег, Ларченко Ірина Самоефективність студентів під час війни та її зв'язок із навчальною мотивацією 601

Гришин Дмитро, Ларченко Ірина Роль резилієнтності у збереженні психоемоційної стабільності та ефективності діяльності поліцейських 605

Гришина Наталія, Ларченко Ірина Психологічні механізми формування навчальної мотивації студентів в умовах стресу 609

Заверуха Роксолана, Шапочка Катерина До питання особливостей процесу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами 613

Зайчук Олександр, Гребеньова Валентина Залежність психологічного благополуччя від рівня тривожності юнаків у професійній освіті сфери послуг 618

Климик Ірина, Гребеньова Валентина Вплив схильності до ризику на відчуття самоефективності працівників бізнес-організацій 622

Коваль Дар'я, Шаповалова Ірина Внутрішній світ людини в умовах сучасних соціальних змін та потрясінь 625

Кузьменко Ксенія, Губа Наталія Зв'язок між заняттями спортом та емоційним вигоранням в осіб юнацького віку 628

Лазарик Діана, Железнякова Юлія Ціннісні орієнтації як чинник участі у волонтерській діяльності в юнацькому віці 633

Ларченко Олександр, Ларченко Ірина Психологічні та поведінкові аспекти управління оборотними коштами підприємства 637

Лоза Анастасія, Губа Наталія Зв'язок емоційного інтелекту з рівнем стресостійкості у дівчат 641

Лук'яненко Наталя, Чугуєва Інна Формування безпечного простору для сім'ї військовослужбовця після його повернення до цивільного життя 645

Мелещенко Катерина, Губа Наталія Взаємозв'язок фрустраційної толерантності підлітків із засобами музичного копінгу 649

Немінська Катерина, Губа Наталія Проблема стигматизації психічного здоров'я у військовослужбовців: вікові особливості 654

Новік Марина, Горбань Галина Предмет «Захист України»: ризики та ресурси психосоціального розвитку учнів 659

Павлюк Алла, Корнієнко Ірина Нормативно-організаційні засади наукової діяльності 663

Палій Наталія, Ларченко Ірина Психологічні аспекти впливу цифрового середовища на когнітивні процеси дорослих 667

Преподобна Ольга, Ларченко Ірина Вплив психологічних інтервенцій на мотивацію особистості в умовах стресогенності 671

Преподобний Олександр, Ларченко Ірина Мотивація особистості як ресурс психологічної стійкості в умовах стресогенних соціальних викликів 675

Радюк Юлія, Ларченко Ірина ПТСР у дітей, які пережили психотравмуючі події в умовах війни 679

Раловець Дарія, Гребеньова Валентина Психологічні чинники емоційного вигорання співробітників бізнес-організацій 683

Рожанська Наталя, Астремська Ірина Психологічна характеристика синдрому емоційного вигорання в контексті допомоги ветеранам війни 688

Сергієва Юлія, Коренєва Юлія Психоемоційна стійкість особистості в умовах хронічного стресу: психологічні ресурси та практики відновлення 692

Сироватка Артем, Патлайчук Оксана Вплив соціальних мереж на самооцінку студентської молоді 695

Сінченко Вікторія, Ларченко Ірина Стигма звернення по психологічну допомогу серед волонтерів у період війни 699

Случевська Дар'я, Губа Наталія Активність у соціальних мережах як форма ескапістської поведінки студентів у воєнний період 703

Соловйова Ірина, Кравчук Ольга Особливості психологічної підтримки родин військовополонених в умовах війни 707

Харламова Анна, Санакоєва Наталя Психологічні механізми стабілізації самооцінки дошкільників у кризових умовах воєнного стану 712

Чуприна Олена, Білюк Олена Практичні аспекти реалізації інклюзивної освіти в Україні в умовах сучасних викликів 716

Шалаєвський Володимир, Ларченко Ірина Психологічні аспекти впливу соціальних мереж на розвиток особистості підлітків 719

Шаргородська Юлія, Шапочка Катерина Казка як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення 723

РОЗДІЛ VII
СУЧАСНИЙ ДИЗАЙН ТА ІННОВАЦІЇ В МОДІ, АРХІТЕКТУРІ Й ПРЕДМЕТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Алексєєва Аліка, Матійко Олександр Штучний інтелект у візуальній ідентичності брендів: перспективи та обмеження з позиції графічного дизайну 728

Алексєєва Аліка, Сергієнко Олена Вибір оздоблення матеріалів для інтер'єра в умовах співіснування людини та кота 732

Бень Владислав, Сергієнко Олена Наратив через оточення (Environment storytelling) як інструмент формування образу в ігровому середовищі 736

Бєлосвєт Ярослава, Матійко Наталія Генеративний дизайн та оптимізація меблевих елементів в інтер'єрі яхт 740

Войтенко Дар'я, Матвієнко Людмила Світловий дизайн як засіб корекції емоційного стану в умовах обмеженого енергопостачання та воєнного стресу 744

Грона Алла, Коваль Сергій Аналіз особливостей дизайну водостічних систем..... 748

Гусак Альона, Матвієнко Людмила Трансформація «гібридного простору» як чинник стресостійкості 751

Іванова Марія, Білик Анна Натуральні матеріали як основа стилю Japandi в сучасному інтер'єрі 754

Красняк Лариса, Сергієнко Олена Дизайн персонажа як інструмент розкриття характеру та взаємодії з гравцем: приклад гри Genshin Impact ... 759

Любчич Дар'я, Данильченко Наталя Інтерактивний фасад корпусу НУК як інноваційний елемент відновлення та комунікації..... 763

Марунчак Аліна, Соколов Владислав Принципи гнучкого інтер'єрного середовища для інклюзивного дизайну 768

Нещеретова Катерина, Марущак Олександр Сучасний дизайн та інновації у моді, архітектурі і предметному середовищі 772

Середа Наталя, Данильченко Наталя Світлові інсталяції та каустичні ефекти в громадських просторах..... 776

Ткаченко Анастасія, Сергієнко Олена Персоналізація житлового інтер'єру як культурний феномен у дизайні..... 781

Філатова Владислава, Сергієнко Олена Кольорова організація інтер'єру для нейровідмінних користувачів..... 785

Юдіна Олена, Білик Анна Урізноманітнення дитячих ігрових просторів засобами художньої мови Жоана Міро..... 789

РОЗДІЛ VIII
ФІЛОЛОГІЯ В ПАРАДИГМІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК: ЗДОБУТКИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЙ

Vasilyeva Veronika, Liubchenko Tetyana Comparative Analysis of Rendering Expressive Means in Ukrainian Translation of Fairy-Tale Novella "Alice in Wonderland" and Its Screen Version..... 792

Висоцька Софія, Юрченко Ірина Лінгвістичні стратегії обходу алгоритмічної цензури в сучасних соціальних мережах..... 797

Гранченко Максим, Хрящевська Людмила Історіографія історії освіти на Півдні України в середині XVIII – на початку XX століття: філософські та наукові засади 801

Димарь Кіра, Кордюк Лілія Структурна організація англомовного фанфікшену як простору вторинної літературної комунікації 804

Диниченко Аліна, Фарафонова Вікторія Цифрове діловодство як виклик сучасним гуманітарним наукам 809

Домненко Анастасія, Юрченко Ірина Поза субтитрами: культурна адаптація та лінгвістичні нюанси в англомовному дубляжі кінофільмів 813

Yesipova Sofiia, Ustyuzhanina Olena Enhancing English Skills Through Language Immersion: Personal Insights and Practical Tips 817

Іщейкіна Анастасія, Юрченко Ірина Інтертекстуальність та мультимодальність англомовного мему в парадигмі сучасних гуманітарних студій 822

Карась Олександр, Юрченко Ірина Лінгвокультурний потенціал сучасного ігрового дискурсу у формуванні англомовної компетенції 826

Коломоєць Анна, Юрченко Ірина Лінгвістичні механізми стилістичних пасток та мовні маніпуляції в сучасних медіа-текстах: від заголовків до TikTok-трендів..... 830

Левентир Вікторія, Левентир Світлана Термін і терміносистема в освітньому дискурсі: класифікація та цифрова репрезентація 834

Мазур Олеся, Швидка Надія Філологія в парадигмі гуманітарних наук: здобутки міждисциплінарних студій..... 839

Осіпцова Юлія, Макарчук Наталія Українські реалії та особливості їх перекладу англійською мовою 843

Скрипченко Анастасія, Адаменко Оксана Військова лексика та неологізми періоду російсько-української війни 2022-2025 років..... 848

Сліпець Єлизавета, Юрченко Ірина Лінгвокультурологічні та прагматичні аспекти обмеженості систем штучного інтелекту в аудіовізуальному перекладі 852

Тандур Дар'я, Юрченко Ірина Числові ідеограми та стратегії абсурдизації в англійській мові цифрового покоління: виклики 2026 року 856

Татарова Анастасія, Адаменко Оксана Роль міждисциплінарних досліджень у розвитку сучасної філології 860

Фоменко Ксенія, Матвієнко Людмила Вплив іншомовного сленгу на трансформацію української мови..... 863

Хмельницька Альбіна, Адаменко Оксана Роль англійської мови в сучасному суспільстві: значення для освіти, науки та міжнародного спілкування..... 868

Chernysh Daryna, Dymar Natalia Conceptual and Terminological Models of Mental Health in Modern German Internet Communication 872

Шрамко Анна, Юрченко Ірина Семантичні пастки в міжкультурній комунікації: класифікація та аналіз хибних друзів перекладача 876

Ютіш Олександр, Магась Наталія Принцип «забруднювач платить» у контексті філософії відповідальності: роль екологічного страхування 880

РОЗДІЛ І
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В СУЧАСНИХ ВИМІРАХ

УДК: 94(510:811.111)“1592/1598”

Августінова Ангеліна
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 2 року навчання спеціальності 014 Середня освіта (Історія та правознавство)
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський
istp1b23.avhustinova@kpnu.edu.ua

Опря Ігор
кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський
oprya.ihor@kpnu.edu.ua

Японські вторгнення в Корею (1592–1598) та їхні довготривалі наслідки для Чосон у XVII–XVIII ст.

Японські вторгнення в Корею (1592–1598) стали однією з наймасштабніших воєн ранньомодерної історії Східної Азії, суттєво вплинули на розвиток держави Чосон у XVII–XVIII століттях, змінили баланс сил у регіоні та залишили глибокий слід у корейсько-японських відносинах. У статті розглядається політичний, соціально-економічний і культурний вплив війни Імджин на Чосон, особливості корейської дипломатії у постВоєнний період, а також довготривалі наслідки для регіональної стабільності у Східній Азії.

Ключові слова: Японські вторгнення в Корею (1592–1598), війна Імджин, Чосон у XVII–XVIII ст., Тойотомі Хідейосі, корейська оборонна система, дипломатія Чосон, економічні наслідки війни, соціальні трансформації, культурні зміни, регіональна безпека.

У XVI столітті Корея переживала глибоку внутрішню кризу: угруповання правлячої верхівки боролися за землі та привілеї, а селянство, виснажене бідністю й високими податками, неодноразово повставало. Цю слабкість використала Японія, де об’єднання країни завершував Тойотомі Хідейосі. Після відмови Кореї підтримати похід проти імперії Мін він у 1592 році вислав на

півострів 230-тисячну армію. Уже 3 травня 1592 року перша дивізія під командуванням Конісі Юкінага досягла Ханьян і без бою захопила місто, змусивши короля Сонджо відступити на північ. Сім із дев'яти японських дивізій зосередилися біля столиці, а 7-та і 9-та були направлені до провінції Кенсан. Рухаючись із півдня на північ, японці чинили масові вбивства та руйнування, залишаючи після себе численні жертви, зокрема пагорби з тисячами відрізаних носів і вух [1, с. 117].

Здеморалізована корейська армія невдовзі зазнала поразок, адже японські самураї значно переважали корейських ополченців. Однак вони недооцінили військовий потенціал Кореї, зокрема її потужний флот - один із найкращих на Далекому Сході. Особливим сюрпризом для загарбників стали кобуксони («черепахи») - броньовані кораблі, обшиті залізними листами, які вважаються одними з перших панцерників у світовій історії. Визначну роль у боротьбі відіграв Лі Сунсін (1545–1598), який став національним героєм визвольної війни проти японців. Уже за перші три місяці боїв його флот знищив майже 300 японських кораблів і встановив контроль над Корейська протока. У результаті вдалося відбити Пусан, що позбавило японські війська можливості постачання з Японії. Успіхи флоту суттєво підняли бойовий дух корейців і повернули їм упевненість у власних силах. [2, с. 118].

Японські війська через нестачу продовольства та епідемії втрачали дисципліну і території, що змусило Японію вести переговори з Китаєм. Тойотомі Хідейосі вимагав визнання себе правителем і передачі південних корейських провінцій. Під час перемир'я Конісі Юкінага атакував Чинджу, знищивши захисників.У 1597 році переговори з Китаєм зірвалися, і Хідейосі направив 140-тисячну армію під командуванням Кобаякава Хідеакі. Додатково прибули війська Като Кіемаса. Тим часом корейського адмірала Лі Сунсін звинуватили, розжалували, а командування передали Вон Гюн. У червні японці знищили майже весь корейський флот, залишивши лише 12 кораблів, а адмірал загинув [2, с. 119].

7 липня 1597 року корейський флот під командуванням Вон Гюн потрапив у шторм під час атаки на Пусан: частина кораблів затонула, інші були захоплені японцями на острові Кадокто. Флот фактично перестав існувати, що дозволило японцям перейти в наступ і захопити провінцію Чолла та вторгнутися в Чхунчхон.

22 серпня 1597 року командування повернули Лі Сунсін, у якого залишалося 12 кораблів. 16 вересня біля острова Чіндо він розгромив японський флот (близько 200 суден), потопив 50 і не втратив жодного корабля. Згодом Лі Сунсін відновив флот і повернув Кореї контроль над морем.Вирішальна битва відбулася в листопаді 1598 року в бухті Норянчжин, де корейсько-китайський флот знищив

близько 200 японських кораблів. Союзники втратили близько 500 осіб, серед них Лі Сунсін. Після отримання звістки про смерть Тойотомі Хідейосі японці під командуванням Конісі Юкінага залишили півострів. 24 грудня 1598 року війна завершилася, ознаменувавши перемогу Чосону [4].

Отже, Семирічна визвольна війна корейського народу проти японських загарбників завершилася повною перемогою Чосону, який відстояв незалежність і визначив подальший розвиток Східної Азії, адже Корея за планами Тойотомі Хідейосі мала стати плацдармом для завоювання Китаю та Індії. Вторгнення 1592–1598 років спричинили значні демографічні та економічні втрати: населення скоротилося на 15%, оброблювані землі — втроє, що викликало голод і неспроможність платити податки. Чосон змушений був реформувати військо, відновлювати економіку та змінювати зовнішню політику. Культурні наслідки війни проявилися у розвитку військових технологій, дипломатії та історичної пам’яті народу. Вивчення цих подій важливе для розуміння історії Чосону і сучасних корейсько-японських відносин.

Список використаних джерел

1. Д’ячков, Сергій Володимирович. Історія середньовічного Сходу : підручник для студентів класичних університетів / С.В. Д’ячков. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2022. 448 с.
2. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу : підручник. Київ : Либідь, 2002. 736 с.
3. Lee K. New History of Korea. Seoul: Harvard University Press, 1984. 518 p.
4. «Хроніка королівської династії Чосон» (朝鮮王朝實錄, 조선왕조실록, Чосонвангджошіллок). Книга 106, сувій 4, 1598 рік [Електронний ресурс].Режим доступу: http://sillok.history.go.kr/id/ kna_13111025_004.

Avgustinova Angelina
applicant for higher education of the first (bachelor's) level, 2nd year
of study in the specialty 014 Secondary education (History and law)
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskyi
istp1b23.avhustinova@kpnu.edu.ua

Opria Igor
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskyi
oprya.ihor@kpnu.edu.ua

Japanese Invasions of Korea (1592–1598) and Their Long-Term Consequences for Joseon in the 17th–18th Centuries

The article examines the Japanese invasions of Korea (1592–1598) as one of the largest military conflicts in early modern East Asia. It analyzes their impact on the political, socio-economic, and cultural development of the Joseon state in the 17th–18th centuries, as well as their influence on the regional balance of power and Korean-Japanese relations. Particular attention is paid to the features of Joseon diplomacy in the postwar period and the long-term consequences for regional stability in East Asia.

Keywords: Japanese invasions of Korea (1592–1598), Imjin War, Joseon, Toyotomi Hideyoshi, diplomacy, socio-economic consequences, cultural changes, regional security.

УДК: 327-048.87(4-191.2-11)

Андрюхін Євгеній
група 5851мз,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
jeksonstark6@gmail.com

Буглай Наталя
доктор історичних наук, професор кафедри історії, доцент
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
buglay@ukr.net

Інституційні форми співпраці в Центрально-Східній Європі (1991–2004 р.)

Аналізується інституціоналізація форм співробітництва в Центрально-Східній Європі (1991–2004), її роль у зміцненні політичної стабільності, економічній інтеграції та підготовці до членства в євроатлантичних і європейських структурах. Розглядається взаємозв'язок субрегіональних і загальноєвропейських процесів у трансформації регіону.

Ключові слова: Центрально-Східна Європа, інституціоналізація, Центральноєвропейська ініціатива, CEFTA, Вільнюська десятка, постсоціалістичні країни.

Після завершення Холодної війни держави Центрально-Східної Європи опинилися перед необхідністю глибокої трансформації політичних систем, інтеграції у європейські та євроатлантичні структури, а також формування нових механізмів регіональної взаємодії. У цих умовах регіональні формати співпраці стали важливими інструментами узгодження інтересів держав регіону та координації їхньої зовнішньої політики. Вони дозволили країнам Центрально-Східної Європи консолідувати зусилля у процесах демократичної трансформації та адаптації до нових міжнародних умов.

Метою статті є комплексний аналіз регіональних форматів співпраці в Центрально-Східній Європі як інструментів політичної координації, а також оцінка їхньої ролі у формуванні спільних політичних позицій у сучасних умовах підвищеної геополітичної напруженості. Особлива увага приділяється аналізу

функціонування регіональних ініціатив та їхньому впливу на формування спільної політики держав регіону у межах міжнародних організацій.

Період 1991–2004 рр. у Центрально-Східній Європі відзначався активною інституціоналізацією політичних, економічних та безпекових форм співпраці на кількох рівнях – субрегіональному, безпековому та загальноєвропейському. Після розпаду Радянського Союзу та Варшавського договору держави регіону прагнули закріпити власний суверенітет, стабілізувати внутрішньополітичну ситуацію та інтегруватися у європейські та євроатлантичні структури. Цей період ознаменувався появою та активним розвитком різних субрегіональних ініціатив, серед яких особливо важливу роль відіграли Вишеградська група, Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ), Центральноєвропейська зона вільної торгівлі (CEFTA) та Вільнюська десятка [1].

На субрегіональному рівні країни створювали платформи для політичного, економічного та культурного діалогу. Вишеградська група, утворена 1991 року Польщею, Чехією, Словаччиною та Угорщиною, стала прикладом регіональної співпраці для підтримки демократичних реформ, ринкових перетворень і підготовки до вступу в ЄС. Група узгоджувала зовнішньополітичні позиції, розвивала кооперацію у сфері безпеки, обмінювалася досвідом реформування оборонних структур та брала участь у миротворчих місіях. Важливою була роль Вишеградської групи у підготовці до інтеграції у НАТО, стандартизації військових процедур і створенні спільного підходу до регіональної безпеки [3].

Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ), започаткована 1989 року, у 1990-х стала міжурядовим форумом координації політики та економіки регіону, яка об’єднує країни Вишеградської групи, Балтії, Болгарію, Румунію та колишні Югославські республіки. Через ЦЄІ проводили політичний діалог, реалізовували проєкти у транспорті, енергетиці, екології, готували ініціативи за участі міжнародних фінансових інституцій. Ініціатива сприяла гармонізації законодавства, модернізації адміністративних і правових систем, а також зміцненню співпраці у боротьбі з організованою злочинністю та корупцією [2].

Безпека та співпраця набули особливого значення після відновлення незалежності та на шляху до євроатлантичної інтеграції. Створення національних збройних сил потребувало нових форматів координації, оборонних реформ і стандартизації. Важливу роль відігравала Вільнюська десятка (2000), яка об’єднувала десять постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи для узгодження політики у безпековій та економічній сферах. Платформа забезпечувала обмін досвідом підготовки до НАТО, розробку спільних стандартів оборони, модернізацію збройних сил, координацію участі у миротворчих операціях та протидію транснаціональним загрозам, включно з тероризмом і організованою злочинністю.

Підготовка до членства у НАТО включала участь у програмах Партнерства заради миру, модернізацію збройних сил за стандартами НАТО та інтеграцію управління обороною на європейському рівні. Вишеградська група та Вільнюська десятка були важливими каналами координації політики, сприяючи гармонізації стандартів і спільному протистоянню загрозам у регіоні.

Членство у Північноатлантичному альянсі стало центральним елементом безпекової інституціоналізації для країн регіону, забезпечуючи гарантії колективної оборони, зміцнення стабільності та легітимізацію оборонних реформ. Підготовка до інтеграції включала участь у програмах Партнерства заради миру, модернізацію збройних сил відповідно до стандартів НАТО та інтеграцію системи управління обороною на загальноєвропейському рівні. Вишеградська група та Вільнюська десятка стали ключовими каналами координації політики, сприяючи колективній підготовці до вступу у Альянс, гармонізації безпекових стандартів і спільному протистоянню новим загрозам у регіоні [4].

На загальноєвропейському рівні інституціоналізація форм проявлялася у наближенні країн Центрально-Східної Європи до європейських стандартів управління, економіки та безпеки. Активна участь у програмах ЄС, таких як PHARE, TEMPUS та структурна підтримка реформ у сфері адміністративного управління, правосуддя та внутрішніх справ створювали умови для послідовної інтеграції у європейські структури. Поступова синхронізація політик та стандартів із нормами ЄС і НАТО дозволила країнам регіону зміцнити внутрішню стабільність, підвищити ефективність державного управління та посилити власну роль у міжнародних відносинах.

Таким чином, 1991 – 2004 роки стали періодом комплексної інституціоналізації у Центрально-Східній Європі на різних рівнях. Субрегіональні структури, такі як Вишеградська група та ЦЄІ, сприяли координації політики та розвитку економічного та соціального співробітництва; CEFTA забезпечила механізм лібералізації торгівлі; Вільнюська десятка виступала платформою для узгодження безпекових та зовнішньополітичних підходів; а інтеграція у НАТО та ЄС забезпечила гарантії безпеки та стабільності. Інституціоналізація цих форм заклала основу для розвитку регіону, посилення демократичних інститутів і економічної інтеграції, що стало одним із ключових досягнень переходового періоду Центрально-Східної Європи.

Список використаних джерел

1. Börzel T. A. The European Union – A Unique Governance Mix?. The Oxford Handbook of Comparative Regionalism: handbook / ed. by T. A. Börzel, T. Risse. Oxford, 2016. Pt. 43. P. 613–627. DOI:

https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199560530.013.0043

2. Brusis M. European Union incentives and regional interest representation in Central and East European countries. Acta Politica. 2010. Vol. 45, No 1-2. P.70-89. DOI: https://doi.org/10.1057/ap.2009.31

3. Dangerfield M. Subregional Groupings in Post-Communist Europe: More Than Just «Cooperation»? European Integration Beyond Brussels. Cham, 2020. P. 291–312. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-45445-6_13

4. Grabbe H. The EU's transformative power: Europeanization through conditionality in Central and Eastern Europe. London: Palgrave Macmillan, 2006. 231 p. DOI: 10.1057/9780230289466.

Andriukhin Yevgenii
group 5851mz,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
jeksonstark6@gmail.com

Buhlai Natalia
Doctor of Historical Sciences, Professor of History Department
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
buglay@ukr.net

Institutional Forms of Cooperation in Central and Eastern Europe (1991–2004)

The institutionalization of forms of cooperation in Central and Eastern Europe (1991–2004) is analyzed, its role in strengthening political stability, economic integration, and preparation for membership in Euro-Atlantic and European structures. The interconnection between subregional and pan-European processes in the transformation of the region is considered.

Keywords: Central and Eastern Europe, institutionalization, Central European Initiative, CEFTA, Vilnius Ten, post-socialist countries.

УДК: 94(477.44.22=411.16)«192/193»

Березовська Анна
група 2-АІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського
Вінниця
anaberez2000@gmail.com

Войнаровський Анатолій
кандидат історичних наук, доцент кафедри культури,
методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського
Вінниця
voinarovskiy95@gmail.com

Єврейська громада Браїлова в умовах радянського експерименту

У статті досліджено трансформацію єврейської громади Браїлова у 1920–1930-х роках у контексті радянської соціально-економічної та національної політики. Розглянуто вплив ліквідації приватного сектору, голоду 1921–1922 років і політики коренізації, що сприяла створенню національних інституцій. Проаналізовано суперечливість цих процесів як поєднання культурної автономії та ідеологічного контролю.

Ключові слова: євреї, громада, Браїлів, голод, радянська влада, соціально-економічні трансформації.

Постановка проблеми. У 1920–1930-х роках радянська влада прагнула інтегрувати національні меншини до нової політичної системи, зокрема шляхом здобуття їхньої лояльності. Єврейська громада Браїлова стала об’єктом цієї політики. Її реалізація поєднувала соціально-економічні перетворення — ліквідацію приватної торгівлі та ремесел — із політикою коренізації, що передбачала створення національних інституцій. Водночас суттєвий вплив мав голод 1921–1922 років, який поглибив кризу громади.

У цьому контексті постає проблема визначення характеру цих змін: підтримка національного розвитку чи інструмент соціального контролю.

Актуальність роботи полягає у необхідності аналізу радянської політики щодо національних меншин на локальному рівні. Досвід Браїлова дозволяє простежити взаємодію соціально-економічних змін, наслідків голоду та політики

коренізації і їхній вплив на трансформацію громади.

Мета статті - аналіз трансформації єврейської громади Браїлова у 1920–1930-х роках під впливом соціально-економічних змін, голоду 1921–1922 років і політики коренізації.

Виклад результатів дослідження. Після встановлення радянської влади традиційна економічна структура єврейського населення Браїлова зазнала докорінних змін. Основу господарського життя становили дрібна торгівля та ремесла, однак у 1920-х роках ці форми діяльності були фактично знищені.

Націоналізація торгових і ремісничих закладів позбавила більшість єврейських родин основного джерела доходу. Майстерні, лавки, чинбарні та інші підприємства або ліквідовувалися, або трансформувалися в артілі. Унаслідок цього відбулося масове витіснення єврейського населення з традиційних сфер зайнятості.

У нових умовах значна частина євреїв була змушена адаптуватися до радянської економіки, переходячи на роботу в кооперативи або державні установи — як службовці, бухгалтери, лікарі, аптекарі та вчителі . Таким чином, відбулася глибока соціальна трансформація громади.

Голод 1921–1922 років в Україні був наслідком не стільки посухи, скільки політики більшовиків: продрозкладки, насильницьких вилучень зерна та руйнування сільського господарства. Під удар потрапило не лише українське селянство — постраждали й єврейські громади [2,с.84]

Радянська влада майже не виділяла ресурсів на допомогу голодуючим євреям в Україні. Реальне рятування забезпечили західні благодійні організації — передусім «Джойнт», «Агро-Джойнт», Євгромадком, а також місія доктора Нансена. Вони відкривали їдальні, надсилали продукти, одяг, медикаменти, хоча значна частина допомоги розкрадалася місцевою владою та військовими. [2,с.84]

До 1923 року становище єврейського населення різко погіршилося. Голод зруйнував традиційний уклад життя, спричинив масову міграцію, скорочення чисельності міського єврейства та поглибив соціальні протиріччя. У 1926 році мешканці містечка Браїлова на Вінниччині в листі до ВУЦВК – та зазначали: «Для нас виїзд з СРСР є відчайдушна спроба врятуватися від голодної смерті. Ми вважаємо, що Радянська влада повинна вирішити питання про організацію еміграції – цього важливішого фактора, який викликаний ненормальною соціально-економічною структурою єврейських мас». Таким чином, насправді широкомасштабна допомога єврейській громаді могла надходити тільки від єврейських організацій. Тому згуртованість і витримка являлись тими психологічними факторами, які допомогли вистояти єврейській громаді під час панування тоталітарного режиму в Україні. [2,с.84]

Радянська влада запровадила політику «коренізації» — формального

визнання національних меншин, зокрема євреїв, у межах соціалістичного ладу. Більшовики сподівались за короткий відрізок часу схилити нацменшини на свій бік, перевиховати на засадах комуністичної ідеології [4,с.114]. У 1926 році у квітні у Браїлові було створено єврейську національну сільську раду, до якої входило 38 кандидатів та членів, з них 30 кустарів та 14 представників від профспілок [4,с.114]. З метою нав'язування «інородцям» радянської ідеології зрозумілою їм мовою – регіони України були вкриті за вказівками центрального уряду мережею клубних закладів. Ще в 1921 р. клуб було визнано найкращою формою зосередження агітаційної роботи партії серед національних меншин. Клуб вважався осередком, до якого «тяжіє все живе і здорове з того, що є в кожній колонії нацменшини». Розгорталася робота в сільбудовах і хатах-читальнях. Однак, про оптимальний підхід до нацменроботи навіть у цих установах навряд чи доводиться констатувати [3, с.143]. Це стало коротким періодом часткового культурного відродження: відновилися єврейські школи з викладанням мовою їдиш, діяли клуби й гуртки, організовувалися драматичні вистави та літературні читання. У 1924 році з ініціативи місцевої громади було відкрито бібліотеку, де окремий фонд становили книги на їдиш і на івриті.

Проте цей період відносної лібералізації тривав недовго. На середину 1920-х рр., на думку радянських органів, найбільш релігійним населенням були євреї [1,с.164]. Вже з кінця 1920-х років політика «боротьби з релігією» призвела до закриття синагог, заборони діяльності релігійних об'єднань і ліквідації хедерів. У 1930-х роках більшість синагог у Браїлові було закрито або переобладнано під склади, майстерні й комори. Рабини, меламеди, приватні вчителі зазнавали тиску, багато з них були заарештовані чи змушені залишити місто. Релігійне життя громади перейшло в підпілля.

Висновки. Єврейська громада Браїлова у 1920–1930-х роках стала об'єктом масштабного соціального експерименту, здійснюваного радянською владою. Соціально-економічні реформи, голод, політика коренізації та антирелігійні заходи спричинили глибокі структурні зміни в житті громади. Інституційні нововведення періоду коренізації створили видимість культурної автономії, проте насправді були інтегровані в систему державного контролю. У підсумку ці процеси призвели до поступового руйнування традиційного укладу єврейського містечкового життя.

Досвід Браїлова є показовим прикладом трансформації єврейських громад Поділля в умовах радянської модернізації та дозволяє глибше зрозуміти механізми соціальних змін у міжвоєнний період.

Список використаних джерел

1. Олександр Криворучко. Національні меншини на Поділлі в період

проведення політики «Українізації»//Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXXIV Вінницької Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції. 3 листопада 2022 р. / ред. кол.: Ю. А. Зінько (відп. редактор), С. Ю. Юзвак, В. О. Гребеньова (відп. секр.) та ін. Вінниця, 2022. 224 с./ С. 159-165.

2. Козерод О. Допомога голодуючому єврейському населенню України в період НЕПу (1921–1922 рр.)//Етнічна історія народів Європи. 2001. Вип. 8. С. 81–85.

3. Нечипоренко З. В. Регіональні особливості політики коренізації в Україні (на матеріалах Волині, Київщини і Поділля) / З. В. Нечипоренко, С. О. Шамара. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія. 2005. Вип. 9. С. 136-148

4. Смірнов М. Браїлів: погляд крізь століття. Вінниця: ФОП Рогальська І. О., 2016. 460 с.

Berezovska Anna
Group 2-AI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynsky
Vinnytsia
anaberez2000@gmail.com

Voynarovskyi Anatolii
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Culture, Methods of Teaching History and Special Historical Disciplines
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
voinarovskiy95@gmail.com

The Jewish Community of Brailiv under the Conditions of the Soviet Experiment

The article examines the transformation of the Jewish community of Brailiv during the 1920s and 1930s in the context of Soviet socio-economic and national policies. It explores the impact of the liquidation of the private sector, the famine of 1921–1922, and the "korenizatsiya" (indigenization) policy, which facilitated the establishment of national institutions. The study analyzes the contradictory nature of these processes as a combination of cultural autonomy and increased ideological control.

Keywords: Jews, community, Brailiv, famine, Soviet power, socio-economic transformations.

УДК 316.6:355.01:316.346.32-053.6(477)

Білик Ірина
група Ф2/1,
Миколаївський національний аграрний університет
Миколаїв
irunabilik1@gmail.com

Побережець Ганна
кандидат історичних наук, доцент кафедри
українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
Миколаїв
ann20081988ann@gmail.com

Війна як чинник формування громадської свідомості української молоді

У тезах досліджується вплив війни на формування громадської свідомості української молоді. Розглядаються соціальні та психологічні механізми, які сприяють розвитку патріотичних цінностей і активної громадянської позиції. Особлива увага приділяється способам залучення молоді до суспільного життя під час воєнних умов. Аналізу піддаються приклади реальної соціальної практики та освітніх ініціатив.

Ключові слова: громадська свідомість, українська молодь, війна, патріотизм, соціальна активність, освіта.

Жоден українець не очікував, що його життя в один ранок може повністю змінитися. Війна в Україні розпочалася ще у 2014 р., але найактивніша її фаза припала на 24 лютого 2022 р. У цей ранок перед кожним постали важливі запитання: Хто я? Як я можу допомогти? Що я можу зробити, аби у мене було майбутнє на моїй землі?

Особливо глибоко цими подіями пройнялася молодь. Вона усвідомила, що несе відповідальність за майбутнє країни й є рушійною силою суспільних змін. Повномасштабне вторгнення принесло молодим людям найбільші втрати – зруйновані домівки, втрату доходу, розлуку з близькими, смерть рідних чи друзів, послаблення соціальних зв'язків і психічні травми [1, с. 36; 3]. Та попри це, війна не зламала молоде покоління, а, навпаки, згуртувала його. За лічені години після вторгнення активізувалася громадянська свідомість мільйонів українців [2].

Громадянська свідомість – це усвідомлення власної належності до спільноти, почуття відповідальності за майбутнє своєї держави, готовність діяти заради спільного блага, а не лише знання своїх прав і обов'язків. У мирний час багато хто не замислювався над тим, що відбувається у країні, але коли постала загроза її існуванню, люди не змогли залишатися осторонь.

Важливим проявом громадянської свідомості стало прагнення допомогти тим, хто опинився в інформаційній ізоляції – зокрема, мешканцям тимчасово окупованих територій. Окупанти блокували доступ до українських новин, нав'язували пропаганду, забороняли українську мову та літературу, змушували дітей відвідувати школи за російською програмою [4]. Та все це лише зміцнювало опір. Люди знаходили способи передавати правдиву інформацію, підтримували одне одного, об'єднувалися у підпільні групи. Саме в таких умовах народжувалася справжня громадянська мужність і віра в незламність українського духу.

Я особисто відчула, наскільки швидко події, які розгорталися, вплинули на мене. Перші місяці повномасштабного вторгнення я провела в окупації, але мною не керував страх, вирували злість, рішучість і жага помститися за все, що ворог робить із нашим народом. Коли я змогла виїхати почала організовувати збори, поширювати інформацію про полонених і зниклих воїнів, а після повернення додому разом із друзями ми знайшли волонтера, який надав матеріали для плетіння маскувальних сіток. Кожна маленька дія дарувала відчуття, що я корисна. Згодом у мені з'явилося бажання вступити до військової академії, аби присвятити себе захисту України. Тоді я зрозуміла, що громадянська свідомість – це те, що живе у серці кожного з нас, формується через особистий досвід, любов до рідної землі та глибоке переживання за її майбутнє.

Молодь стала прикладом активної громадянської позиції. Одні взяли до рук зброю і стали на захист держави, інші – боролися на інформаційному фронті, у тилу, у волонтерських центрах, лікарнях, університетах [1, с. 60; 2; 5]. На окупованих територіях молоді українці виходили на мирні мітинги, ризикуючи життям, відмовлялися приймати нав'язану «нову владу». В інших регіонах розгорталася хвиля волонтерства – організовувалися збори коштів для ЗСУ, допомога внутрішньо переміщеним особам, підтримка родин військових [3]. У соцмережах молодь створювала інформаційні кампанії, викривала фейки, закликала світ допомагати Україні. Так формувалося усвідомлення: ми є частиною великої спільноти, відповідальної за долю своєї держави.

Водночас війна стала випробуванням і на витривалість. Постійна небезпека, втрати, емоційне вигорання призвели до втоми суспільства. Але саме в цих обставинах народилася нова якість громадянської свідомості готова діяти, навіть коли важко. Війна перетворила громадянську активність із тимчасового пориву

на стиль життя.

Громадянська свідомість сьогодні – це щоденний вибір: допомогти, підтримати, сказати правду, не мовчати. Українська молодь довела, що усвідомлення своєї ролі у державотворенні зростає в серці, коли болить за кожен втрачений дім, за кожного загиблого героя, за майбутнє рідної землі. І навіть після перемоги, це покоління пам'ятатиме, якою ціною була здобута свобода. Саме молодь стане тією силою, яка відбудує країну, зробить її ще сильнішою та згуртованішою.

Список використаних джерел

1. Програма розвитку ООН (ПРООН). Вплив війни на молодь в Україні: дослідження 2024 року. 36–60 с. Київ, 2024. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini

2. Радіо Свобода. В української молоді зросла громадянська свідомість під час війни – дослідження. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-molod-viyna-hromadyanska-svidomist/33182177.html

3. Платформа освіти ненасильства (PON). Як війна впливає на молодь в Україні: громадянська активність та виклики. URL: https://pon.org.ua/novyny/11724-yak-viina-vplyvaie-na-molod-v-ukraini-gromadianska-aktyvnist-ta-vyklyky.html

4. ZMINA. Центр прав людини. Українські діти та молодь в окупації: що відбувається.URL: https://zmina.info/columns/ukrayinski-dity-ta-molod-v-okupacziyi-shho-vidbuvayetsya/

5. Науковий журнал «Public Development University». Волонтерська діяльність молоді як прояв громадянської свідомості. URL: https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2023/31.pdf

Bilyk Iryna
group F2/1
Faculty of Accounting and Finance of Mykolaiv National Agrarian University
Mykolaiv
irunabilik1@gmail.com

Poberezhets Hanna
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Mykolaiv National Agrarian University
Mykolaiv
ann20081988ann@gmail.com

War as a Factor in the Formation of Public Consciousness of Ukrainian Youth

The article examines the impact of war on the formation of public consciousness of Ukrainian youth. It examines social and psychological mechanisms that contribute to the development of patriotic values and active civic position. Special attention is paid to ways of involving youth in public life during wartime. Examples of real social practice and educational initiatives are analyzed.

Keywords: public consciousness, Ukrainian youth, war, patriotism, social activism, education.

УДК 94:[304.3:37.011.3-051](477)«1945/1954»

Ботик Альона
група 2АІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського
Вінниця
botikalona7@gmail.com

Войнаровський Анатолій
кандидат історичних наук, доцент кафедри культури,
методики навчання Історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського
Вінниця
voinarovskiy95@gmail.com

Повсякдене життя українського учительства у повоєний період

Стаття присвячена дослідженню повсякденного життя українського учительства у повоєнний період. У роботі розглядаються умови праці та побуту вчителів, рівень їхнього матеріального забезпечення, соціальний статус і труднощі, з якими вони стикалися після завершення Другої світової війни. Особливу увагу приділено ролі педагогів у відбудові освітньої системи, відновленні шкільної мережі та вихованні молодого покоління. Також висвітлено проблеми нестачі педагогічних кадрів, житла та навчальних матеріалів, а також вплив державної політики на діяльність учительства.

Ключові слова : повоєнний період, українське учительство, система освіти, повсякденне життя, соціальний статус учителя, відбудова освіти.

Після завершення Другої світової війни українське суспільство опинилося в умовах масштабної відбудови. Значних руйнувань зазнала і система освіти: багато шкіл було знищено або пошкоджено, бракувало підручників, навчального обладнання та кваліфікованих педагогічних кадрів. У цих складних умовах саме вчительство стало однією з ключових соціальних груп, яка брала участь у відновленні освітнього процесу та вихованні молодого покоління. Тому дослідження повсякденного життя українських учителів у повоєнний період є важливим для розуміння розвитку освітньої системи та соціальної історії України.

У цих умовах відбудова шкільної системи стала одним із важливих завдань

повоєнного часу. Особлива роль у цьому процесі належала вчителям, які не лише забезпечували навчальний процес, але й брали участь у громадській та культурно-просвітницькій діяльності [1, с. 203].

Дослідження повсякденного життя учительства дозволяє глибше зрозуміти соціальні процеси повоєнної України та особливості функціонування освітньої системи в умовах післявоєнної відбудови [2, с. 145].

Після завершення війни система освіти перебувала у складному стані. Значна частина шкільних приміщень була зруйнована або використовувалася не за призначенням. У деяких населених пунктах навчання проводилося у тимчасових приміщеннях — клубах, адміністративних будівлях або приватних будинках [7, с. 61].

Поступово держава почала відновлювати шкільну мережу. Відбудова шкіл проводилася за участю місцевих жителів, учнів та вчителів. Важливу роль у цьому процесі відігравала також матеріальна допомога держави, яка спрямовувалася на ремонт будівель та забезпечення шкіл підручниками [4, с. 124].

До початку 1950-х років більшість шкіл, які діяли до війни, була відновлена. Кількість учнів у школах поступово зростала, що свідчило про відновлення освітньої системи [4, с. 126]. У 1950 році в школах України навчалося близько 6,8 мільйона дітей, що свідчило про повне відновлення довоєнної мережі навчальних закладів.

У повоєні роки умови праці залишалися складними. Через нестачу педагогічних кадрів багато вчителів змушені були викладати кілька предметів одночасно або працювати з великим навчальним навантаженням [6, с. 107].

Крім основної педагогічної діяльності, вчителі брали участь у громадській роботі. Вони організовували гуртки, культурні заходи, лекції та інші форми позакласної роботи. Таким чином, учителі відігравали важливу роль у культурному житті місцевих громад [5, с. 77].

Водночас на діяльність педагогів значною мірою впливала ідеологічна політика радянської держави. Освіта використовувалася як інструмент формування світогляду молодого покоління, тому навчальні програми та зміст освіти значною мірою визначалися політичними чинниками.

Матеріальне становище українських учителів у повоєнний період було досить складним. Заробітна плата педагогів залишалася невисокою, а дефіцит товарів і продуктів харчування значно ускладнював їхнє життя [3, с. 214].

Однією з найгостріших проблем було житлове забезпечення. Багато молодих учителів, які прибували працювати у сільські школи, не мали власного житла. Тому вони змушені були проживати у шкільних приміщеннях або винаймати кімнати у місцевих жителів [4, с. 129].

Незважаючи на складні умови життя, учителі намагалися виконувати свою професійну місію та забезпечувати навчання дітей. Їхня діяльність відігравала важливу роль у формуванні освітнього рівня населення та розвитку суспільства.

Повсякденне життя українського учительства у повоєнний період характеризувалося складними соціально-економічними умовами. Вчителі працювали у зруйнованих школах, відчували нестачу навчальних матеріалів і педагогічних кадрів, а також стикалися з проблемами матеріального забезпечення.

Попри ці труднощі, українське учительство відіграло важливу роль у відбудові освітньої системи. Саме завдяки їхній праці вдалося забезпечити функціонування шкіл та відновити навчальний процес у післявоєнній Україні.

Список використаних джерел

1. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ: Генеза, 2000.

2. Верменич Я. Соціальна історія України XX століття. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.

3. Касьянов Г. Україна 1945–1991: нариси новітньої історії. Київ: Либідь, 2008.

4. Даниленко В. Україна в повоєнні роки (1945–1953). Київ: Інститут історії України НАН України, 2005.

5. Сухомлинська О. Історія української педагогіки. Київ: Либідь, 2003.

6. Пометун О. Історія педагогіки України. Київ: Освіта, 2004.

7. Лисенко О. Повоєнна відбудова України (1943–1950-ті рр.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2007.

8. Кароєва Т. Р. Книговидавничі практики у поширенні політичних ідей на підросійських українських теренах // Література та культура Полісся. – 2014. – №76. – С. 308–321.

9. Мироненко І. Освіта та педагогічні кадри України у повоєнний період // Педагогічний дискурс. – 2011. – №9. – С. 164–168.

Botyk Alona
group 2AI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
botikalona7@gmail.com

Voinarovskyi Anatolii
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of Culture,
Teaching Methods of History and Special Historical Disciplines
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
voinarovskiy95@gmail.com

Everyday Life of Ukrainian Teachers in the Postwar Period

The article is devoted to the study of the everyday life of Ukrainian teachers in the postwar period. The paper examines the working and living conditions of teachers, the level of their material support, social status, and the difficulties they faced after the end of World War II. Particular attention is paid to the role of educators in rebuilding the educational system, restoring the school network, and educating the younger generation. The study also highlights the problems of the shortage of teaching staff, housing, and educational materials, as well as the influence of state policy on the activities of teachers.

Keywords: postwar period, Ukrainian teachers, education system, everyday life, social status of teachers, reconstruction of education.

УДК 94(477.73):338.45(477.73)"1965/1991"

Бриченко Дмитро
група 5851м,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
dimalolik007@gmail.com

Нефьодов Дмитро
доктор історичних наук, доцент кафедри історії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nefyodovdv@gmail.com

Індустріальний розвиток Миколаївської області у другій половині 1960-х – на початку 1990-х рр.

У статті досліджено особливості індустріального розвитку Миколаївської області у другій половині 1960-х – на початку 1990-х рр. Проаналізовано основні тенденції формування промислового комплексу регіону, роль великих підприємств у структурі господарства та вплив адміністративно-командної системи управління на економічний розвиток. Висвітлено процеси розширення виробничої бази, модернізації підприємств, упровадження нових форм організації праці та вплив науково-технічного прогресу на промислове виробництво. Показано як позитивні результати індустріального зростання, так і суперечності радянської економічної моделі, що зумовили поступове уповільнення темпів розвитку промисловості та формування кризових явищ наприкінці досліджуваного періоду.

Ключові слова: Миколаївська область, промисловість, індустріальний розвиток, суднобудування, машинобудування, економіка УРСР, науково-технічний прогрес, перебудова.

Постановка проблеми. Сучасний етап державотворення в Україні супроводжується посиленням ролі історичних досліджень, зростанням інтересу до осмислення економічного досвіду минулих десятиліть та пошуком історичних витоків сучасних соціально-економічних процесів. Особливого значення у цьому контексті набувають регіональні студії, які дозволяють глибше проаналізувати закономірності розвитку окремих територій і, таким чином, краще зрозуміти

загальні тенденції формування економічного потенціалу держави. Дослідження історії промисловості регіонів України створює можливість простежити процеси індустріального розвитку, трансформацію господарських структур та формування виробничої спеціалізації окремих областей.

Актуальність теми дослідження зумовлюється також недостатнім рівнем її наукового опрацювання. Попри наявність окремих праць, присвячених історії Миколаївщини, питання розвитку промислового комплексу області в другій половині 1960-х – на початку 1990-х рр. висвітлено фрагментарно. Значна частина існуючих досліджень була створена в межах радянської історіографічної традиції, що часто обмежувало можливість об'єктивного аналізу економічних процесів. Тому виникає потреба в комплексному та неупередженому вивченні історії промислового розвитку Миколаївської області в зазначений період, що дозволить глибше зрозуміти формування індустріального потенціалу регіону та його роль у загальноукраїнському економічному просторі.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі опрацювання залучених до наукової роботи історичних джерел і здобутків історіографії об'єктивно й комплексно відтворити розвиток промисловості Миколаївщини у другій половині 1960-х – на початку 1990-х рр.

Виклад результатів дослідження. З середини 1960-х рр. у керівництві СРСР знову активізувалися пошуки шляхів економічного розвитку. Ініціатором нових реформ виступив голова Ради Міністрів СРСР О. М. Косигін. Запропонована реформа передбачала вдосконалення системи управління виробництвом, послаблення надмірної централізації та розширення господарської самостійності підприємств. З 1966 р. почали запроваджуватися економічні методи управління промисловістю, підприємства переводилися на господарський розрахунок, розширювалися їхні права у плануванні та використанні прибутку. Проте розширення самостійності підприємств суперечило принципам адміністративно-командної системи. Саме тому партійне керівництво на чолі з Л. Брежнєвим та М. Сусловим фактично загальмувало реалізацію реформи. Уже на початку 1970-х рр. вона була практично згорнута [1, с. 299].

Впродовж другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. на Миколаївщині було сформовано потужний індустріальний комплекс, основу якого склали великі промислові об'єкти загальносоюзного значення. У цей період в області постали такі масштабні підприємства, як Південно-турбінний завод «Зоря», Миколаївський глиноземний завод, Дніпро-Бузький порт, трансформаторний і конденсаторний заводи, завод підйомно-транспортного устаткування, комбінат силікатних виробів, Миколаївський домобудівний комбінат, завод дощувальних машин «Фрегат» у Первомайську, а також Південно-Українська атомна електростанція. Поряд із цим здійснювалася

реконструкція й технічне оновлення суднобудівних підприємств. Водночас розширювалася мережа об'єктів легкої та харчової промисловості: у Миколаєві функціонували трикотажне об'єднання, взуттєва та швейна фабрики, молокозаводи, пивзавод «Янтар», у Первомайську – молочноконсервний комбінат, м'ясокомбінат, меблева фабрика, у Вознесенську – шкірзавод, в Очакові – мідійно-устричний рибоконсервний комбінат. На межі 1970–1980-х рр. лише у Вознесенську діяло 13 великих підприємств, в Очакові – 8, тоді як Первомайськ перетворився на один із провідних промислових центрів області, де було зосереджено 17 великих виробництв [2, с. 81].

Певні позитивні зміни в економічному розвитку були пов'язані з частковим розширенням прав підприємств у сфері планування та господарської діяльності. Такі зрушення сприяли підвищенню продуктивності праці та активізації науково-технічного прогресу. У 1984 р. в межах економічного експерименту в області діяли 13 підприємств і організацій, серед яких десять належали до системи Мінхарчопрому УРСР, два – Мінважмашу СРСР і одне – Мінелектротехпрому СРСР. Підсумки їхньої діяльності засвідчили, що новий господарський механізм позитивно вплинув на виробничу сферу: посилилася матеріальна зацікавленість працівників у виявленні й використанні внутрішніх резервів підвищення ефективності виробництва.

Прискорення науково-технічного прогресу, передусім на суднобудівних підприємствах, забезпечило освоєння виробництва якісно нових типів продукції. Йдеться, зокрема, про будівництво авіаносних крейсерів, суховантажних суден, риболовецьких супертраулерів, рефрижераторів. На машинобудівних підприємствах було налагоджено випуск нових турбін, дизелів, асфальтоукладачів, дощувальних машин, пересувних млинів і електротехнічної апаратури. Загалом в області виготовлялося понад 500 найменувань основних видів промислової продукції [3, с. 487].

У 1967–1984 рр. місцева промисловість Миколаївщини демонструвала суттєве кількісне зростання. За цей період обсяг її виробництва збільшився у 4,3 рази, а рівень продуктивності праці зріс у 2,8 рази. Підприємства області, зокрема Миколаївський завод «Металіст», Снігурівський завод, Первомайська фабрика «Іскра», виробниче об'єднання «Южанка», а також Очаківський і Миколаївський міськпромкомбінати, забезпечували випуск близько 500 найменувань товарів широкого вжитку. Водночас розвиток промислового комплексу області відбувався в умовах функціонування жорсткої адміністративно-командної системи, яка дедалі виразніше демонструвала свою неефективність. Надмірна централізація, слабка гнучкість управлінського механізму, формалізоване планування та дріб'язкова регламентація виробничих процесів закономірно призвели до застійних явищ у промисловості

Миколаївщини. Темпи приросту валової продукції поступово знижувалися: якщо у 1965–1970 рр. вони становили 9,9%, то у 1970–1975 рр. зменшилися до 7,2%, а в 1976–1980 рр. – до 5,9%. Аналогічна тенденція спостерігалася і щодо продуктивності праці: середньорічні темпи її зростання послідовно скорочувалися з 6,1% до 5%, а згодом – до 3,2%. На підприємствах області погіршувалися показники фондовіддачі, зростала собівартість продукції, знижувався рівень її якості. Одночасно збільшувалася кількість підприємств, які систематично не виконували державні виробничі плани. Усе це свідчило про поступове загострення системної кризи радянської промислової моделі [4, с. 109].

В перші роки перебудови негативні тенденції в економіці Миколаївщини вдалося певною мірою тимчасово стримати. Зокрема, у 1989 р. порівняно з 1985 р. обсяг промислового виробництва становив 112,9%, а середньорічні темпи приросту продуктивності праці за цей період досягли 4%. Було зафіксовано також зростання виробництва товарів народного споживання, а також збільшення валової продукції у колгоспах, радгоспах і міжгосподарських підприємствах.

Проте ці позитивні зрушення виявилися нетривалими. Руйнування адміністративно-командної системи, основу якої становили партійно-державні структури, відбувалося швидше, ніж формування нових механізмів господарювання. Відсутність усталених ринкових інститутів, порушення централізованого постачання, невиконання договірних зобов’язань, розрив традиційних господарських зв’язків, зростання політичної та соціальної нестабільності, а згодом і розпад СРСР як єдиного економічного простору призвели до різкого погіршення загального стану господарства області. Найболючіше виробничий спад позначився на легкій, харчовій, місцевій промисловості та галузі будівельних матеріалів. В особливо складному становищі опинилися й підприємства суднобудування, де багато трудових колективів зіткнулися з надзвичайно тяжкими умовами функціонування. Із десяти провідних підприємств галузі п’ять за короткий період суттєво скоротили обсяги виробництва. Одночасно зменшилися показники перевезень на автомобільному, річковому та авіаційному транспорті, що стало ще одним свідченням поглиблення загальноекономічної кризи [5, с. 74].

Висновки. Друга половина 1960-х – початок 1990-х рр. стала важливим етапом розвитку промисловості Української РСР. Саме в цей період відбувалося подальше зміцнення індустріального потенціалу республіки, розширення виробничої бази, модернізація підприємств та формування нових галузей промисловості. Водночас поряд із досягненнями поступово проявлялися й системні суперечності адміністративно-командної моделі управління

економікою, що згодом призвело до загального уповільнення темпів економічного розвитку та формування кризових явищ у господарській сфері.

Важливе місце в індустріальному комплексі УРСР посідала Миколаївська область – один із провідних промислових регіонів півдня України. Упродовж досліджуваного періоду тут сформувався потужний промисловий комплекс, основу якого становили суднобудування, машинобудування, енергетика, металургія, а також підприємства харчової та легкої промисловості. У регіоні зосереджені великі підприємства загальносоюзного значення, що відігравали важливу роль у структурі промислового виробництва СРСР. Саме в другій половині 1960-х – 1980-х рр. відбулося розширення промислової інфраструктури області, будівництво нових підприємств, модернізація діючих виробництв і формування галузевої спеціалізації регіону.

Список використаних джерел

1. Шкварець В. П., Мельник М. Ф. Миколаївщина: погляд крізь століття. Нарис історії. Миколаїв, 1994. 386 с.

2. Павлик І. С., Тригуб П. М., Білюк О. В. Історія Миколаївщини. Миколаїв: Вид-во УДМТУ, 1996. 210 с.

3. Миколаївщина: літопис історичних подій / під заг. ред. М.М. Шитюка. Херсон: Олді-плюс, 2002. 712 с.

4. 220 років разом: І міжнар. наук.-практ. конф.: матеріали / Голов. ред. М.М. Шитюк. Миколаїв: Вид-во Шамрай П.М., 2012. 273 с.

5. Історія Миколаївщини 1937–1997: Доп. й повідомл. наук. конф., присвяч. 60-річчю з дня утворення Миколаїв. обл. / Відп. за вип. М.М. Шитюк. Миколаїв: Б.и., 1998. 74 с.

Brychenko Dmytro
Group 5851m,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
dimalolik007@gmail.com

Nefodov Dmytro
Doctor of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of History
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nefyodovdv@gmail.com

Industrial Development of the Mykolaiv Region in the Second Half of the 1960s – Early 1990s

The article examines the industrial development of the Mykolaiv region in the second half of the 1960s – early 1990s. The study analyzes the formation of the regional industrial complex, the role of large industrial enterprises in the economic structure, and the influence of the administrative-command system on economic development. Particular attention is paid to the expansion of the production base, modernization of enterprises, and the introduction of new forms of labor organization and technological innovations in industry. The article highlights both the achievements of industrial growth and the systemic contradictions of the Soviet economic model that led to a gradual slowdown in industrial development and the emergence of crisis phenomena at the end of the studied period. It is concluded that during the second half of the 1960s – 1980s the Mykolaiv region became one of the leading industrial centers of southern Ukraine, specializing in shipbuilding, machine building, energy production, and other industrial sectors.

Keywords: Mykolaiv region, industry, industrial development, shipbuilding, machine building, Soviet economy, Ukrainian SSR, economic history.

УДК 378.147:37.026

В'юшкіна Софія
група 1561з,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vuskinasofia84@gmail.com

Гінкевич Оксана
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gin_nka@ukr.net

Сучасне кораблебудування в Україні

У роботі досліджуються сучасні тенденції розвитку кораблебудування в Україні з урахуванням історичних передумов формування галузі. Проаналізовано основні етапи становлення суднобудівної промисловості та їх вплив на сучасний стан виробництва. Розглянуто впровадження інноваційних технологій і їх роль у підвищенні ефективності галузі. Обґрунтовано необхідність поєднання історичного досвіду та сучасних підходів для забезпечення конкурентоспроможності українського кораблебудування.

Ключові слова: кораблебудування, суднобудівна галузь, історія розвитку, інноваційні технології, морська промисловість, виробництво, економічний розвиток.

Сучасне кораблебудування в Україні перебуває в умовах постійних змін, зумовлених розвитком технологій, економічними викликами та глобальною конкуренцією. Важливим завданням галузі є впровадження інноваційних рішень у виробничі процеси, що дозволяє підвищити ефективність та якість продукції. Водночас недостатня увага до історичного досвіду розвитку кораблебудування призводить до втрати цінних технічних напрацювань і традицій.

Крім того, сучасні підприємства часто стикаються з проблемами модернізації виробництва, обмеженістю ресурсів та необхідністю адаптації до міжнародних стандартів. У таких умовах особливого значення набуває комплексний підхід до розвитку галузі, який поєднує історичні напрацювання та сучасні технології. Саме тому дослідження сучасного стану кораблебудування з

урахуванням його історичного розвитку є актуальним і потребує детального аналізу.

Метою даної роботи є дослідження сучасного стану кораблебудування в Україні з урахуванням історичних аспектів розвитку галузі, а також визначення впливу традиційних підходів і новітніх технологій на формування ефективних виробничих практик. Окрему увагу приділено аналізу перспектив розвитку суднобудівної промисловості в умовах сучасних економічних і технологічних викликів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розвитку кораблебудування в Україні в умовах сучасних економічних, технологічних та глобалізаційних змін. Суднобудівна галузь відіграє важливу роль у забезпеченні транспортної інфраструктури, розвитку промисловості та підвищенні обороноздатності держави. У сучасних умовах особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій, що дозволяють підвищити ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції на світовому ринку.

Водночас важливим є збереження історичного досвіду розвитку кораблебудування, який може слугувати основою для вдосконалення сучасних виробничих процесів. Поєднання традиційних підходів і новітніх технологій створює передумови для стабільного розвитку галузі, що обумовлює актуальність даного дослідження.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що розвиток кораблебудування в Україні має глибокі історичні корені та формувався під впливом економічних, політичних і технологічних факторів. Упродовж XIX–XX століть суднобудівні підприємства відігравали важливу роль у розвитку промисловості та забезпеченні потреб морського транспорту. У цей період було закладено основи виробничих традицій, які залишаються актуальними й сьогодні.

Аналіз сучасного стану галузі показує, що українське кораблебудування перебуває на етапі трансформації, пов’язаному з впровадженням інноваційних технологій. Зокрема, широкого застосування набувають системи автоматизованого проєктування, цифрові технології моделювання, а також нові матеріали, що забезпечують підвищення міцності та довговічності суден. Це сприяє оптимізації виробничих процесів та зменшенню витрат.

Водночас результати дослідження свідчать про наявність певних проблем, серед яких можна виділити недостатній рівень фінансування, потребу в модернізації виробничих потужностей та необхідність адаптації до міжнародних стандартів. Вирішення цих питань потребує комплексного підходу, що передбачає поєднання державної підтримки, інвестицій та впровадження сучасних технологій.

Крім того, встановлено, що ефективний розвиток галузі можливий за умови збереження та використання історичного досвіду. Традиційні підходи до кораблебудування, які формувалися протягом тривалого часу, можуть бути адаптовані до сучасних умов і використані для підвищення якості продукції. Таким чином, поєднання історичних напрацювань і сучасних інновацій є важливим чинником розвитку кораблебудування в Україні.

Висновки:

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасне кораблебудування в Україні розвивається під впливом як історичних традицій, так і новітніх технологічних тенденцій. Виявлено, що збереження та використання історичного досвіду є важливим чинником підвищення ефективності виробництва та забезпечення якості продукції.

Доведено, що впровадження інноваційних технологій, зокрема автоматизованого проєктування та сучасних матеріалів, сприяє модернізації галузі та підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Водночас визначено, що подальший розвиток кораблебудування потребує вирішення ряду проблем, пов’язаних із фінансуванням, оновленням виробничих потужностей та адаптацією до міжнародних стандартів.

Таким чином, ефективний розвиток кораблебудування в Україні можливий за умови комплексного підходу, що передбачає поєднання історичних традицій, впровадження інновацій та активну взаємодію з міжнародним середовищем. Це створює передумови для стабільного розвитку галузі та її інтеграції у світову економіку.

Список використаних джерел

1. Бойко О.І. Історія суднобудування України. – Київ: Наукова думка, 2018.
2. Коваленко П.С. Інновації в кораблебудуванні. – Миколаїв: Чорноморський університет, 2020.
3. Петренко М.В. Сучасні технології суднобудівної промисловості. – Миколаїв, 2021.

Vyushkina Sofia
group 1561z,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vuskinasofia84@gmail.com

Hinkevich Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gin_nka@ukr.net

Modern Shipbuilding in Ukraine

The paper examines current trends in the development of shipbuilding in Ukraine, taking into account the historical prerequisites for the formation of the industry. The main stages of the formation of the shipbuilding industry and their impact on the current state of production are analyzed. The introduction of innovative technologies and their role in increasing the efficiency of the industry are considered. The need to combine historical experience and modern approaches to ensure the competitiveness of Ukrainian shipbuilding is substantiated.

Keywords: shipbuilding, shipbuilding industry, history of development, innovative technologies, maritime industry, production, economic development.

УДК 159.9:355.01:94(477)

Гранат Ангеліна
група 2511,
факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
angelinagranat@gmail.com

Бобіна Олег
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oleg.bobina@nuos.edu.ua

Феномени культури Миколаєва у 2014–2025 роках: незламність, що вражає

Автор передає свої емоції, які пережила в перші дні Великої Війни 2022-2025 рр.Особливими стали враження від згуртування миколаївців, які відстоювали своє місто. Автор підкреслює ,що сила України в простих людях ,простих військових які люблять своє місто і свою Батьківщину.

Ключові слова: війна Росії проти України, Миколаїв, гідність, єдність.

2022 рік став для Миколаєва не просто випробуванням — він став точкою, у якій місто проявило свою справжню сутність. Це був рік, коли Миколаїв не просто оборонявся; він жив у стані постійної боротьби, дихав війною, але не дозволив їй зламати свій дух і свою ідентичність. З перших днів повномасштабного вторгнення місто опинилося на передовій, стало бар'єром, що стояв на шляху ворога, який жорстоко й впевнено рухався на південь України. Росіяни розраховували прорвати оборону, пройти до Одеси, взяти під контроль портові міста та відрізати Україну від моря. Але саме Миколаїв став тією критичною точкою, де їхні плани почали руйнуватися.

Успіх оборони був результатом не лише професіоналізму та мужності Збройних Сил України. Місто вистояло завдяки людям — простим громадянам, які з першої хвилини усвідомили: від кожного залежить доля Миколаєва. Комунальники працювали під постійними обстрілами, лікарі буквально жили в лікарнях, ночували в коридорах і підвалах, щоб рятувати поранених. Волонтери не зникали з вулиць навіть тоді, коли здавалося, що це надто небезпечно. Вони

розбирали завали, готували їжу, доставляли воду, забезпечували тих, хто залишився без житла. Це була не просто допомога — це була демонстрація незламного духу.

Особливо сильним був момент, коли ворог підійшов впритул і захопив навколишні села. Багато інших міст могли б зламатися, але не Миколаїв. Ніхто не здався. Люди самі йшли до тероборони, допомагали укріплювати місто, приносили пальне, воду, харчі для пожежників і військових. Місто перетворилося на єдиний механізм, у якому кожен виконував свою роль. Це було відчуття справжньої громади — згуртованої, як бетонна плита, що не тріскає навіть під найпотужнішими ударами.

Я відчуваю цю історію особливо гостро, тому що маю власний досвід волонтерства. На початку повномасштабної війни я також долучилася до допомоги людям, які змушені були тікати зі своїх домівок. Ми приймали біженців, які в одну мить залишилися без дому, без документів, без упевненості у завтрашньому дні. Хтось їхав у Польщу, хтось — у Західну Україну, хтось — куди завгодно, аби подалі від обстрілів. Я тоді побачила очима не новинних репортажів, а реального життя, наскільки сильними можуть бути українці навіть у найтяжчих ситуаціях.

Мене вразила їхня гідність. Люди, які втратили все, не втратили головного — людяності, здатності підтримати одне одного. Ми працювали разом: приносили речі, допомагали знаходити житло, готували їжу, просто слухали тих, хто потребував виговоритися. Тоді здавалося, ніби серце України б’ється в одному ритмі. Це відчуття єдності давало сили кожному з нас, навіть тоді, коли було страшно.

Та з часом війна змусила нас зіткнутися з новою реальністю. Вона затягнулася, принесла втрати, втому, виснаження. Стало помітно, що дух єдності, який спалахнув у перші місяці, почав пригасати. Люди повернулися до щоденних проблем, побуту, суперечок, політики. І хоч це природний процес, все одно боляче бачити, як згасає той самий внутрішній вогонь, що тоді був у кожного.

Шкода, що сьогодні вся країна не завжди об’єднується так, як це робив Миколаїв у 2022 році. Якби ми зберегли ту саму згуртованість, ту саму готовність підтримати один одного без вагань і зайвих питань, — шлях до перемоги був би коротшим. Але навіть попри втому, внутрішні суперечності й темні часи, я вірю: український дух не зник. Він не зламався. Він просто відпочиває, чекає моменту, коли знову спалахне так яскраво, як тоді — у перші дні, коли ми всі були єдиним цілим.

Сила України — у людях. У нашій здатності підтримати, захистити, врятувати. У нашій єдності, яка проявляється саме тоді, коли здається, що сил

вже немає. І якщо ми зможемо повернути той дух спільності, який мав Миколаїв у найважчі моменти, — ми обов'язково вистоїмо. Бо серце України б'ється у кожному з нас. І саме воно приведе нас до перемоги.

Garnet Angelina
group 2511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
angelinagranat@gmail.com

Bobina Oleg
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oleg.bobina@nuos.edu.ua

Cultural Phenomena of Mykolaiv in 2014–2025: Impressive Indomitability

The author conveys her emotions experienced in the first days of the Great War of 2022-2025. The impressions of the unity of Mykolaiv residents who defended their city were special. The author emphasizes that the strength of Ukraine lies in ordinary people, ordinary soldiers who love their city and their Motherland.

Keywords: Russia's war against Ukraine, Mykolaiv, dignity, unity.

УДК 930.1

Грицай Діана
група 07-441,
Херсонський державний університет
Херсон
grizay1978@gmail.com

Черемісін Олександр
доктор історичних наук, професор, професор
кафедри історії, археології та методики викладання
Херсонський державний університет
Херсон
al.cheremisin@gmail.com

Актуальні питання історичної науки в сучасних вимірах

У тезах розглянуто актуальні питання розвитку історичної науки в умовах сучасних суспільних і наукових трансформацій. Зосереджено увагу на нових підходах до інтерпретації історичних подій, розширенні джерельної бази та використанні міждисциплінарних методів дослідження. Проаналізовано значення історичної пам'яті, переосмислення національного минулого та роль історичної науки у формуванні суспільної свідомості в умовах сучасних політичних і культурних викликів. Наголошено на важливості критичного опрацювання історичних джерел, застосування інноваційних методів дослідження та актуалізації історичних знань у науковому й освітньому просторі.

Ключові слова: історична наука, історична пам'ять, історичні дослідження, історичні джерела, інтерпретація історії, міждисциплінарні підходи, сучасна історіографія, національна ідентичність.

У сучасних умовах розвитку суспільства історична наука набуває особливого значення як засіб осмислення минулого та формування історичної свідомості. Водночас трансформаційні процеси, розвиток інформаційного простору, переосмислення історичних подій і поява нових методологічних підходів зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до історичних досліджень. Сучасна історіографія стикається з низкою викликів, пов'язаних із інтерпретацією історичних джерел, розширенням джерельної бази, використанням міждисциплінарних методів та впливом політики пам'яті на

трактування історичних подій. У зв'язку з цим виникає потреба комплексного аналізу актуальних проблем і тенденцій розвитку історичної науки в сучасних умовах.

Метою статті є аналіз актуальних питань розвитку історичної науки в сучасних умовах, зокрема визначення основних напрямів її трансформації, нових методологічних підходів, особливостей роботи з історичними джерелами та ролі історичних досліджень у формуванні історичної пам'яті й суспільної свідомості.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі історичної науки в умовах суспільних трансформацій, інформаційних викликів і активного переосмислення історичного минулого. Сучасні історичні дослідження потребують використання нових методів аналізу, розширення джерельної бази та інтеграції досягнень суміжних наук. Крім того, підвищена увага до проблем історичної пам'яті, національної ідентичності та інтерпретації історичних подій визначає необхідність наукового осмислення сучасних тенденцій розвитку історичної науки.

Сучасні суспільно-політичні процеси та російсько-українська війна значно актуалізували питання переосмислення історії України.

Історична наука дедалі активніше реагує на виклики сучасності, адже історична пам'ять і трактування минулого безпосередньо впливають на формування національної ідентичності та суспільної свідомості [5].

Однією з ключових проблем сучасної історичної науки є переосмислення історичного наративу. Історики дедалі частіше звертаються до критичного аналізу усталених історичних концепцій, переглядають традиційні інтерпретації подій і намагаються відтворити більш об'єктивну картину минулого [2, с.6]. Особливої актуальності це питання набуває у контексті посттоталітарних суспільств, де історія тривалий час була інструментом ідеологічного впливу.

Важливим напрямом сучасних досліджень є розширення джерельної бази історії. До традиційних письмових документів дедалі частіше додаються усні свідчення, візуальні матеріали, цифрові архіви, матеріали масової культури, що дозволяє глибше досліджувати соціальні процеси, повсякденне життя та культурні практики різних історичних періодів [1].

Історики активно використовують методи суміжних наук – соціології, антропології, культурології, економіки, психології, демографії та навіть природничих наук [2, с.7]. Така інтеграція сприяє формуванню нових напрямів дослідження, зокрема історичної антропології, історії повсякденності, мікроісторії, історичної демографії та екологічної історії.

Окрему увагу в сучасних історичних студіях приділяють проблемам історичної пам'яті та політики пам'яті. Питання формування колективної пам'яті, інтерпретації історичних подій у суспільній свідомості, ролі

пам’ятників, меморіалів, підручників і медіа у конструюванні історичного наративу набувають дедалі більшого значення. У цьому контексті історія стає не лише академічною дисципліною, а й важливим чинником формування національної ідентичності [3].

Одним із важливих напрямів сучасної історичної науки є подолання імперських і радянських історичних наративів. Значна частина традиційних інтерпретацій українського минулого сформувалася під впливом російської та радянської історіографії. У зв’язку з цим актуальним завданням сучасних істориків є деконструкція цих наративів і формування більш об’єктивного бачення історії України [5].

Особливої актуальності набуває роль істориків у протидії маніпуляціям історією та інформаційним війнам. У сучасному інформаційному просторі історичні факти часто використовуються як інструмент політичної пропаганди [4, с.35].

Отже, сучасна історична наука розвивається в умовах постійного методологічного оновлення та розширення тематичного поля досліджень. Поєднання традиційних історичних методів із новими підходами, залучення різноманітних джерел і міждисциплінарна взаємодія сприяють глибшому розумінню минулого та його значення для сучасності.

Список використаних джерел

1. Галушко К. Про дві місії історика. Україна Incognita. Історія і «Я». День. 2011.07.29. URL: http:// incognita.day.kyiv.ua/pro-dvi-misiyi-istorika.html (дата звернення: 15.03.2026).

2. Михайловський, В. Історія та історик у часи війни. Київські історичні студії, (1 (14), 2022, с. 6–7. URL: https://istorstudio.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/324 (дата звернення: 15.03.2026).

3. Місія історика в сучасних умовах. URL: https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/misiya-istoryka-vsuchasnyh-umovah-u-kyyevi-startuvav-dvodennyy-forum (дата звернення: 15.03.2026).

4. Склокін В. Суспільна значущість історії в сучасній Україні: деякі попередні міркування. Харківський історіографічний збірник. Х., 2013. Вип. 12. С. 35

5. Що не так з уроками історії у школі? Пояснюють історики. Історична спадщина України: візуальні джерела та архів – LocalHistory. URL: https://localhistory.org.ua/texts/statti/shcho-ne-tak-z-urokami-istoriyi-u-shkoli-poiasniuiut-istoriki/ (дата звернення: 15.03.2026).

Hrytsay Diana
group 07-441,
Kherson State University
Kherson
grizay1978@gmail.com

Cheremisin Oleksandr
Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department
of History, Archaeology and Teaching Methods
Kherson State University
Kherson
al.cheremisin@gmail.com

Current Issues of Historical Science in the Contemporary Context. Abstract

The theses examine current issues in the development of historical science within the context of contemporary social and academic transformations. Attention is focused on new approaches to the interpretation of historical events, the expansion of the source base, and the use of interdisciplinary research methods. The significance of historical memory, the reinterpretation of the national past, and the role of historical science in shaping public consciousness in the face of modern political and cultural challenges are analyzed. Emphasis is placed on the importance of critical analysis of historical sources, the application of innovative research methods, and the actualization of historical knowledge in the academic and educational space.

Keywords: historical science, historical memory, historical research, historical sources, interpretation of history, interdisciplinary approaches, modern historiography, national identity.

УДК 327(477+437.3):36“1991/2004”

Деменнікова Олена
група 5851мз,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
lenochka.demennikova@gmail.com

Буглай Наталя
доктор історичних наук, професор кафедри історії, доцент
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Миколаїв
buglay@ukr.net

Співпраця України і Чехії в гуманітарній сфері (1991 – 2004 рр.)

Зроблено комплексний аналіз гуманітарної співпраці між Україною та Чеською Республікою у 1991–2004 рр. Досліджено інституційні, культурні, освітні та наукові аспекти взаємодії, а також роль національних меншин і громадянського суспільства. Обґрунтовано значення гуманітарного чинника як складової формування ефективних двосторонніх відносин і інтеграційних процесів України в європейський простір.

Ключові слова: Україна, Чехія, відносини, гуманітарне співробітництво, освітня інтеграція, наукова кооперація, національні меншини, міжнародні відносини.

Актуальність теми пояснюється потребою у перегляді історичного досвіду гуманітарної співпраці між Україною та Чехією у 1991–2004 роках, що слугує основою сучасного стратегічного партнерства. Дослідження механізмів культурно-освітньої інтеграції того періоду має вирішальне значення для кращого розуміння процесу входження України до спільного європейського простору.

Мета статті полягає у комплексному аналізі становлення та розвитку гуманітарної співпраці між Україною та Чеською Республікою у 1991–2004 рр., зокрема виявленні основних напрямів, форм і механізмів взаємодії у сферах культури, освіти, науки та соціальних контактів, а також визначенні їх ролі у формуванні стабільних двосторонніх відносин і інтеграції України до

європейського гуманітарного простору.

Співпраця України та Чеської Республіки в гуманітарній сфері у 1991–2004 рр. формувалася в умовах трансформації постсоціалістичних суспільств та інтеграції країн Центрально-Східної Європи до європейських структур. Дипломатичні відносини між державами були встановлені 1 січня 1993 р., що створило інституційну основу для розвитку двостороннього діалогу. Уже впродовж першого десятиліття незалежності було підписано понад 30 міждержавних і міжурядових угод, значна частина яких стосувалася гуманітарної сфери [1].

Ключовим документом став Договір про дружні відносини і співробітництво від 26 квітня 1995 р., який закріпив принципи взаємної поваги, культурного обміну та захисту прав національних меншин. У розвиток цього договору у 1997–2003 рр. укладалися міжурядові угоди про співробітництво в галузі освіти, науки і культури, що передбачали регулярні обміни делегаціями, спільні освітні програми та підтримку культурних ініціатив [1].

Культурна співпраця мала системний характер і включала проведення Днів культури України в Чехії (зокрема у Празі у 1999 р.) та Днів чеської культури в Україні (Київ, Львів, 2001 р.), у межах яких відбувалися виставки, концерти та театральні гастролі [4]. Українські колективи, зокрема Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка, брали участь у міжнародних фестивалях у Чехії, тоді як чеські митці активно долучалися до культурного життя України. Важливим фактом є відкриття Чеського центру в Києві (1994 р.), який став ключовою інституцією культурної дипломатії Чехії в Україні [3].

Освітньо-наукова співпраця також мала конкретні прояви. У другій половині 1990-х рр. було укладено десятки угод між університетами, зокрема між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та Карловим університетом у Празі [1]. Щорічно десятки українських студентів отримували можливість навчатися у чеських вишах у рамках стипендіальних програм уряду Чехії. Крім того, у 2000–2004 рр. Чехія активно долучалася до програм технічної допомоги Україні, спрямованих на реформування системи освіти та науки [2, 3].

У науковій сфері співробітництво реалізовувалося через проведення спільних конференцій і досліджень. Наприклад, у 2002 р. в Ужгороді відбулася міжнародна наукова конференція, присвячена українсько-чеським історичним зв’язкам, у якій взяли участь дослідники з обох країн [3]. Спільні наукові проєкти часто стосувалися історії Центральної Європи, проблем національної ідентичності та міжкультурної комунікації [3].

Окремим важливим аспектом було питання національних меншин. За даними перепису населення Чехії 2001 р., українська громада налічувала понад 22 тис. осіб, що робило її однією з найбільших іноземних спільнот у країні. В

Україні ж компактно проживала чеська меншина, зокрема у Житомирській області. У 1990-х рр. функціонували чеські культурні товариства, школи та недільні класи, що підтримували мову і традиції [3].

Важливу роль у гуманітарній співпраці відігравали неурядові організації. Наприклад, чеська організація «People in Need» з кінця 1990-х рр. реалізовувала в Україні освітні та соціальні проєкти, спрямовані на розвиток громадянського суспільства [3, 4]. Також активно діяли українсько-чеські товариства дружби, які організовували культурні заходи та сприяли встановленню прямих контактів між громадянами.

Важливим елементом гуманітарної співпраці стало також формування інформаційного простору взаємодії. Упродовж 1990-х – початку 2000-х рр. відбувалося активне налагодження контактів між засобами масової інформації обох держав, що сприяло поширенню об'єктивної інформації про політичні, культурні та соціальні процеси в Україні та Чехії [4]. Зокрема, здійснювалися обміни журналістськими делегаціями, реалізовувалися спільні медіапроєкти, а також публікувалися тематичні матеріали у провідних друкованих виданнях. Це сприяло подоланню стереотипів і формуванню позитивного іміджу країн у взаємному сприйнятті.

Крім того, важливим напрямом стала співпраця у сфері охорони культурної спадщини. Українські та чеські фахівці брали участь у спільних проєктах із реставрації архітектурних пам'яток, обміну досвідом у сфері музейної справи та збереження історико-культурної спадщини [3]. Чехія, маючи значний досвід у цій сфері, виступала донором експертних знань і практик, що було особливо важливим для України в умовах трансформації системи охорони культурної спадщини.

Не менш значущим був розвиток регіонального співробітництва. У досліджуваний період активно встановлювалися партнерські зв'язки між містами та регіонами двох країн (зокрема між Закарпатською областю та окремими регіонами Чехії), що сприяло реалізації спільних культурних, освітніх і молодіжних програм [3]. Такі контакти створювали додатковий рівень взаємодії — міжрегіональний, який доповнював офіційні дипломатичні відносини та забезпечував їхню сталість.

Таким чином, у 1991–2004 рр. гуманітарна співпраця між Україною та Чеською Республікою набула системного характеру, охопивши ключові сфери суспільного життя та забезпечивши формування стабільної основи для подальшого розвитку двосторонніх відносин. Її значення посилилося у контексті вступу Чехії до Європейського Союзу у 2004 р., що відкрило нові можливості для поглиблення взаємодії та інтеграції України до європейського гуманітарного простору.

Список використаних джерел

1. Корсак Р.В. Договірна база українсько-чеського співробітництва (2004–2009 рр.). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право. 2014. Т. 1, № 24. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7030/1/Корсак.pdf (дата звернення: 18.03.2026).

2. Співпраця з розвитку та гуманітарна допомога Україні. Офіційний сайт Посольства Чеської Республіки в Україні. URL: https://mzv.gov.cz/kiev/uk/x2010_05_17/x2010_08_20_1/x2011_02_23/index.html (дата звернення: 18.03.2026).

3. Bilous L., Homotiuk O., Stefanyshyn O. Intercultural cooperation in the context of modern czechukrainian relations. History of Science and Biographical Studies. 2023. No1. P. 241–266. URL: https://doi.org/10.31073/istnauka202301-13 (date of access: 20.03.2026).

4. Fojtova S., McMahon P., Waisserova H. From Grassroots Humanitarianism to Mutual Aid: Citizen Responses in Poland and the Czech Republic to Russia's War in Ukraine. Czech Journal of International Relations. 2025. Vol. 60. No 3. P. 7–42. URL: https://doi.org/10.32422/cjir.899 (date of access: 20.03.2026).

Demennikova Olena
group 5851mz,
Educational and Scientific Pedagogical Institute
named after V. O. Sukhomlynskyi
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
lenochka.demennikova@gmail.com

Buhlai Natalia
Doctor of Historical Sciences, Professor of History Department
Educational and Scientific Pedagogical Institute
named after V. O. Sukhomlynskyi
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
buglay@ukr.net

Cooperation Between Ukraine and the Czech Republic in the Humanitarian Sphere (1991 – 2004)

A comprehensive analysis of humanitarian cooperation between Ukraine and the Czech Republic in 1991-2004 has been made. The institutional, cultural, educational and scientific aspects of interaction, as well as the role of national minorities and civil society, have been studied. The importance of the humanitarian factor as a component of the formation of effective bilateral relations and integration processes of Ukraine into the European space has been substantiated.

Keywords: Ukraine, Czech relations, humanitarian cooperation, educational integration, scientific cooperation, national minorities, international relations.

УДК 314.74:325.1(477)

Дячук Людмила
група 5851,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ludadacuk306@gmail.com

Хрящевська Людмила
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
Ludahryashev30@gmail.com

Місце та роль України у глобальних міграційних процесах

У статті розглянуто місце та роль України у глобальних міграційних процесах в умовах сучасних соціально-економічних та політичних трансформацій. Проаналізовано основні напрями міжнародної міграції населення, зокрема трудову та вимушену міграцію, а також їх вплив на демографічний розвиток та економічну безпеку держави. Особливу увагу приділено трансформації міграційних процесів внаслідок збройної агресії проти України, що зумовила масштабні переміщення населення та змінила роль України у світовій міграційній системі. Окреслено ключові виклики державної міграційної політики та перспективи післявоєнного повернення й реінтеграції мігрантів.

Ключові слова: міграція, міжнародна міграція, трудова міграція, вимушена міграція, біженці, демографічні процеси, міграційна політика, Україна.

У сучасних умовах глобалізації міграційні процеси набули системного та всеохопного характеру, перетворившись на один із ключових чинників соціально-економічного та демографічного розвитку держав. Міжнародна міграція населення істотно впливає на формування світового ринку праці, зміну структури населення, трансформацію національних економік і розвиток міждержавних відносин [2, с. 215].

Найбільша хвиля еміграції в Україні спостерігалася на початку

90-х років XX століття і була пов’язана із розпадом СРСР, економічною та

політичною нестабільністю. Однак, масовий відтік висококваліфікованих спеціалістів, тобто інтелектуальна міграція, є загрозою соціально-економічному та інтелектуально-інноваційному розвитку країни, вимагає розробки та впровадження дієвих заходів, реалізація яких забезпечила б формування висококваліфікованих наукових кадрів, нагромадження інтелектуального капіталу, і як наслідок, підвищення науково-технічного потенціалу країни, як одного із інструментів забезпечення конкурентних переваг, економічного та соціального прогресу в умовах розвитку та поширення цифрової економіки [6,с. 29].

Україна посідає особливе місце у глобальних міграційних процесах, виступаючи одночасно країною походження, транзиту та частково країною призначення мігрантів. Активна трудова міграція українців до країн Європейський Союз, демографічні дисбаланси, економічні чинники, а також збройна агресія проти України зумовили суттєве зростання як добровільної, так і вимушеної міграції [4,с. 35].

Повномасштабна війна стала причиною найбільшої міграції у Європі в останні роки. У пошуках безпеки та захисту від військової агресії РФ від початку війни, за даними ООН, з України виїхало близько 5 мільйонів біженців [8]. Всередині України налічується майже 7,5 мільйона внутрішньо переміщених осіб. Така численна міграція не може не вплинути як на економіку європейських країн загалом, так і на ринок праці зокрема.

Згідно з дослідженням Інституту економіки та прогнозування НАН України [7], розгортання воєнних дій змусили значну частину населення покинути своє постійне місце проживання: 22% змінили місце проживання в межах України, зокрема, серед населення віком 18–24 та 25–34 роки – відповідно 36% та 34%, за кордон змушені були виїхати 6% населення України [8]. За оцінками агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН), у 2022 році п’ять мільйонів українців перетнули міжнародні кордони з України.

У 2022 р. країни ЄС та ОЄСР вжили заходів щодо легалізації та вільного працевлаштування українських біженців: надали право на проживання, освіту, медичне забезпечення та приєднання до національних ринків праці, що зменшило навантаження на фінансову систему європейських країн та прискорило адаптацію у приймаючій країні. Приймаючі країни таким чином змогли усунути дефіцит трудових ресурсів, зумовлений старінням населення

Україна є активним і важливим учасником глобальних міграційних процесів, міграційна роль якої визначається поєднанням економічних, демографічних, політичних та безпекових чинників. Провідне місце у міграційній структурі України займає трудова міграція, яка забезпечує інтеграцію країни у міжнародний ринок праці та водночас спричиняє втрату

частини трудового і інтелектуального потенціалу [3,с.194].

Збройна агресія проти України суттєво трансформувала характер міграційних потоків, зумовивши масову вимушену міграцію населення та формування нового образу України як одного з основних джерел біженців у Європі. Це посилило значення міжнародної співпраці з такими інституціями, як Міжнародна організація з міграції, та актуалізувало питання захисту прав мігрантів [5,с. 47].

Міграційні процеси мають для України як негативні, так і позитивні наслідки. З одного боку, вони сприяють скороченню чисельності населення, старінню нації та поглибленню демографічної кризи, з іншого — грошові перекази мігрантів відіграють важливу роль у підтримці економічної стабільності держави [1,с.86].

У післявоєнний період ключовим завданням державної політики має стати створення умов для добровільного повернення мігрантів, їхньої соціально-економічної реінтеграції та ефективного використання людського капіталу для відновлення України й посилення її позицій у глобальній міграційній системі.

Список використаних джерел

1. Державна міграційна служба України. Міграційні процеси в Україні: статистичний збірник. Київ, 2022. 112 с.

2. Лібанова Е. М. Демографічні виклики та міграційні процеси в Україні. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2021. 356 с.

3. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії. Київ : НІСД, 2018. 472 с.

4. Міжнародна організація з міграції. Міграція в Україні: факти та цифри. Київ, 2023. 48 с.

5. Національний інститут стратегічних досліджень. Вимушена міграція населення України в умовах війни : аналітична доповідь. Київ, 2023. 64 с.

6. Позняк О. В. Зовнішня міграція населення України в умовах глобалізації. Демографія та соціальна економіка. 2020. № 2(40). С. 25–38.

7. Gradus Research, 2022. Настрої українців та дії під час повномасштабної війни Росії з Україною. URL:https://gradus.app/documents/203/GradusResearch_Report_KSE_citizens_1304 2022.pdf

8. ООН, 2022. Новини про роботу ООН в Україні за 15 березня 2022.URL: https://ukraine.un.org/uk/174938-novyny-prorobotu-oon-v-ukrayini-za-15-bereznya-2022

Dyachuk Lyudmila
group 5851,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ludadacuk306@gmail.com

Khryaschevska Lyudmila
candidate of historical sciences, associate professor of the history department
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
Ludahryashev30@gmail.com

The Place and Role of Ukraine in Global Migration Processes

The article examines the place and role of Ukraine in global migration processes in the context of modern socio-economic and political transformations. The main directions of international population migration, in particular labor and forced migration, as well as their impact on demographic development and economic security of the state are analyzed. Special attention is paid to the transformation of migration processes as a result of the armed aggression against Ukraine, which led to large-scale population movements and changed the role of Ukraine in the global migration system. The key challenges of state migration policy and the prospects for the post-war return and reintegration of migrants are outlined.

Keywords: migration, international migration, labor migration, forced migration, refugees, demographic processes, migration policy, Ukraine.

УДК 159.9:355.01:94(477)

Зарєчна Вероніка
група 1511,
факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
veronikazarecnaa20@gmail.com

Бобіна Олег
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oleg.bobina@nuos.edu.ua

Як я переживаю війну

Автор пробує розібратися в своїх почуттях і ставленні до війни, починаючи з дитинства і до сьогодення. Робить це докладно, згадуючи дрібниці. Автор хоче зрозуміти війну не лише через емоції, а й через аналіз і критичний підхід до своїх переживань.

Ключові слова: війна Росії проти України, спогади, евакуація,Миколаїв.

Коли мені було 6 років, я ще не розуміла, що таке революція, уряд, ЄС, як і, мабуть, кожну дитину, мене не цікавили ці «нудні», «дорослі» розмови про політику. Я не могла зрозуміти, чому дорослі в моїй сім'ї так сильно переймаються через «якийсь там» Донбас або через «якісь там» угоди. Згодом все частіше і частіше я починала чути слова та фрази типу «революція», «майдан», «зелені чоловічки», «тітушки». А через деякий час я почула слово «війна». Звісно, я знала, що воно означає, але я сприймала це слово так само легковажно, як і «революція». Це слово у ті часи було далеким не тільки для мене як для шестирічної дитини, але й для більшості українців, які не були на сході, які, мабуть, думали: «Та це щось далеке, та це аж десь там, це до нас не дійде».

Я дивилася з батьками телевізор та бачила події так званого «майдану», але мною це сприймалося теж як просто картинка в телевізорі, мені це навіть нагадувало концерт якогось рок-гурту з вогнем, криками та купою людей. Як би цинічно це не звучало, я навіть не розуміла, що відбувається щось трагічне, щось погане, я не могла зрозуміти, чому батьки сприймають це так гостро і чому

переглядають ці кадри з таким невеселим обличчям.

Трохи пізніше по телевізору я вже бачила зовсім інші картинки з кореспондентами, які знімали події на «гарячих точках». Тоді, здається, це привернуло мою увагу, і я навіть не зрозуміла, про що вони і де це відбувається. Згодом для мене, як і для більшості українців, війна стала просто «фоном з телевізору», поки я займалась своїми справами. Я підростала під щоденні випуски «ТСН», наприкінці котрих завжди звучало: «Сьогодні у Донецькій, Луганській області загинуло ще … військових та … цивільних».

Звісно, не хочеться казати про те, що переважній частині українців було просто байдуже, що відбувається «там». Для більшості це обмежувалося гнівними «матюкливими» висловами про політиків. Зараз здебільшого ніхто про це не говорить, тому що ніхто не хоче визнавати своєї байдужості, тому що соромно.

Пам’ятаю, як у 2019 році, коли мені було 11 років, я ходила по вулицях та бачила купу передвиборчих плакатів від різних політичних партій. Я сказала мамі: «Я теж хочу на вибори». Вона посміялася та сказала: «Тоді з нами підеш». Мене цікавила ця тема скоріше тим, що всі були такі схвильовані, а не тому, що я розуміла важливість заходу. Я розпитувала маму про кандидатів, а вона, шуткуючи та посміюючись, відповідала: «Будемо обирати, хто буде красти наші гроші наступні 5 років», а потім сварила батька за те, що він у відповідь на моє питання «А кого ви будете обирати?» співав всім відому нецензурну частівку про вибори та кандидатів.

Потім через 3 роки, коли мені було 14, ми з друзями вже почали потроху розуміти цікавість дорослих до політики та історії, обговорювали відомих політиків, Радянський Союз, Революцію гідності. Наші обговорення стали особливо активними та частішими, коли по всіх соцмережах почали форсувати новини про «якесь» загострення у відносинах РФ та Європи.

Тоді ми тільки повернулися до школи офлайн, я була у 8 класі, мені здавалось, всі школярі насолоджувались тим, що ми знову можемо «біситись» на перервах та сміятись на уроках. Я пам’ятаю середу, 23 лютого, коли після останнього уроку ми всі сиділи з нашою класною керівницею та вчителем із захисту вітчизни, для якого, здається, ми були улюбленим класом, тому що він любив заходити в наш клас та балакати з нами та нашою вчителькою. Тоді вони напружено щось обговорювали, а ми з класом «гріли вуха» біля них після уроків. Потім ми теж почали балакати з ними про те, що РФ визнала «ЛНР» та «ДНР». Вчителі були знервовані, а ми з однокласниками просто посміхались, тому що були впевнені: війна — це точно не про нас і не для нас.

Тоді ми цілий день посеред уроку з класом бігали до вікон спостерігати за літаками, які останніми тижнями незвично часто літали. Я пам’ятаю, як

повернулася додому та, трохи схвильована від наших розмов після уроків, збирала портфель і шкільний одяг на завтра та складала.

Вночі я постійно прокидалася від того, що мама постійно нервово розмовляла з батьком та родичами в сусідній кімнаті, але я занадто хотіла спати, аби вслуховуватись у їх розмови. Була впевнена: нічого серйозного. Ще пам'ятаю, як у той день йшла зі школи та бачила літак, який летів так низько над селом, з посмішкою спостерігала за ним — тоді я ще не боялась звуку літака.

У четвер, 24 лютого, я прокинулась від того, що мама наче«з ноги» зайшла до моєї кімнати та, попри таке різке вторгнення, ніжно та напружено сказала: «Доця, прокидайся». Я подумала: «Мабуть, до школи запізнюємося». Я одягла шкільну форму та вийшла з кімнати. Мама стояла на порозі перед відкритими дверимадо хати та знервовано палила, дивлячись десь догори. Я одразу зрозуміла, що щось сталося. Я запитала, а вона розвернулася до мене та насупившись сказала: «Війна почалась». Тоді я постояла декілька секунд, аналізуючи те, що ми вчора обговорювали з однокласниками та знервовані мамині нічні дзвінки до батька. Після мого ступору на маму одразу посипались питання: «А брат?», «А тато? Тато ж в Очакові?», «А що робити?», «А куди ми собаку подінемо?», «А до школи коли?», «А довго це буде?». Мама просто відповіла: «Збери в свій портфель одяг та що тобі треба». Мене лякала така надто спокійна та, водночас, надто розтривожена поведінка мами.

Після цієї фрази я вперше у житті почула вибух та, налякана, побігла хутчіше збирати речі. Потім ми ще декілька годин чекали, коли з Миколаєва приїдуть мій брат та двоюрідна сестра з тіткою, постійно надзвонювали їм, бо вони довго не могли виїхати з міста: затор на Варварівському мості, всі кинулися тікати з міста, тоді ще всі нервували, що підірвуть міст.

У той день ми всі поїхали до бабусі з дідусем, які живуть з нами в одному селі, бо у неї вдома є підвал. Нас було 10 родичів на три спальні в одній домівці. Ми спали в одязі, у взутті, у куртках, бо мали бути готовими у будь-який момент спуститися до підвалу. Хтось спав на кріслі та на стільцях, дорослі у перші чотири дні, як мені здавалось, взагалі не спали.

Протягом перших чотирьох днів ми цілими днями або сиділи всі у вітальні й дивилися новини, паралельно читаючи новини в телеграмі, або сиділи на вулиці і спостерігали за незліченною кількістю військової техніки, яка їхала по трасі Миколаїв—Очаків, яка проходить уздовж всього села. Я навіть не пам'ятаю, як ми їли та чи їли ми взагалі.

На п'ятий день наша тітка буквально запхнула мене, сестру та брата до машини та з двоюрідною бабусею повезла нас до іншого, сусіднього села, де був їх будинок, наче хтось сказав, що там безпечніше. Там ми спали взагалі вшістьох у кімнатці три на три метри з одним диванчиком, без інтернету, лише з

телевізором та безкінечними новинами. Коли з’являвся зв’язок, ми з сестрою та братом дзвонили мамам та майже плачучи благали нас забрати додому звідти. Забрати нас не було на чому, бо тато військовий був на роботі, після цього я ще не бачила його, здається, пів року, саме через це мій старший брат виходив на вулицю та, поки ніхто не бачить, плакав. Тоді я вперше побачила як мій дорослий двадцятирічний брат плакав.

Через день нас забрали звідти додому. Трохи згодом всі заспокоїлись та почали звикати, нам з сестрою навіть почали дозволяти виходити погуляти десь на вулиці за межами двору. Потім сестра з тіткою поїхали до Тернополя, деякі родичі поїхали за кордон.

Життя потроху почало повертатися на круги своя: 9, 10 та половину 11 класу я навчалася онлайн, а у другому семестрі в одинадцятому класі, напередодні НМТ, нарешті ми почали вчитися як раніше, тільки тепер з постійними спусками до підвалу під час тривог. Стало вже не так моторошно від звуку сирени, вже не так страшно від гуркоту ППО, навчилися розрізняти, що летить та чим збивають. Тепер зрозуміло, що відчували люди на Донеччині та Луганщині, поки ми спокійно жили своїм життям.

Зараз ми вже, як раніше думали про війну, думаємо про ракети і сподіваємося: «Мене це омине».

Zarechna Veronika
group 1511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
veronikazarecnaa20@gmail.com

Bobina Oleg
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oleg.bobina@nuos.edu.ua

How I Experience the War

The author tries to understand his feelings and attitude towards the war, starting from childhood and up to the present. He does this in detail, remembering the little things. The author wants to understand the war not only through emotions, but also through analysis and a critical approach to his experiences.

Keywords: Russia's war against Ukraine, memories, evacuation, Mykolaiv.

УДК 94(=411.16)(477)

Звеліндовська Юлія
група 3141,
Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління проєктами
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
555juliajulia@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Євреї в Україні: історичний огляд

У статті подається короткий історичний огляд економічної та політичної діяльності єврейського народу на українських землях. Розкрито питання походження єврейських громад та окреслено їхнє суспільно-політичне становище у різні періоди.

Ключові слова: євреї, Україна, економіка, громада.

«Єврей» – етнонім, який прийшов у давньоруську мову з грецької і вживається у сучасній українській мові. Історичне етнічне ім’я «жид» (італ. «giudeo», лат. «judaeus») нині існує у західнослов’янських мовах, і до 1930-х рр. вважалося загальноприйнятною назвою єврейського народу в українській мові [3]. Радянізація та русифікація закріпили в українській свідомості образливість початково нейтрального терміну. Наразі політкоректним вважається термін «єврей» [5].

Перші згадки про євреїв на теренах сучасної України датуються І ст. до н.е. і містяться в античних джерелах. Іудейські громади існували на Причорномор’ї протягом І ст. до н.е.–VIII ст. н.е. Середньовічна історія євреїв в Україні пов’язана з Хозарським каганатом (650–969 рр.). Євреї поступово асимілювалися з хозарами, перейняли побут та мову тюркського населення, зберігши однак власні давньо біблійні вірування. Існують відомості про прийняття іудаїзму хозарською владою. Ці процеси стали основою формування етноконфесійної групи кримських караїмів (перші згадки – XIII ст.).

Після завоювання Святославом Ігоровичем Хозарії, на території Київської

Русі у великих містах формувалися єврейські громади, зокрема у літописах згадуються такі київські квартали, як Козари та Жидове. Історично склалося, що діяльність євреїв часто була пов'язана з фінансами, і саме володіння великими капіталами та отримані внаслідок привілеї часто ставали причиною ворожнечі з боку інших груп населення. Так, 1113 р. кияни, незадоволені політикою Святополка Ізяславича відносно лихварства, влаштували повстання і, серед іншого, розгромили Жидове [3].

Упрововж XI–XIV ст. євреї в Європі зазнавали гонінь з боку хрестоносців і були змушені тікати на схід. У XIII ст. у Польщі з'являється група німецьких євреїв ашкеназі, яка стала основою подальшої колонізації західноукраїнських земель [1]. Князівства Литовське та Польське активно підтримували торгівлю громади, а також фактично надавали їй автономність. Привілеї Казимира Великого 1364 та 1367 рр. фіксували правовий статус єврейства Львова.

Найбільша міграція євреїв на українські землі почалася після Люблінської унії 1569 р. Кількість єврейства зросла у 10 разів, а також вони зайняли важливу позицію у житті міст: стали управителями панських маєтків, орендарями, збирачами податків, торговцями, шинкарями, мірошниками, винокурами [3]. На момент укладення Берестейської унії 1596 р. православна віра зазнала гонінь; історичні джерела містять відомості про комерціалізацію церкви євреями, зокрема вимагалася плата за дозвіл проводити богослужіння та на Великдень відбувався продаж пасок за завищеними цінами [6].

На думку українського історика та громадського діяча В. Антоновича, єврейське прагнення економічно закріпостити інші народи пов'язане з вірою у їхню «богообраність» [1]. Історично така воля до виживання та збереження власної ідентичності дійсно приносить свої плоди, але, як показують події на Близькому Сході, може призвести до кризи світового масштабу.

Незначна присутність євреїв спостерігалась у Запорізькій Січі, однак переважно козаки «понасаджували в шинках євреїв» [6]. Визвольна війна 1648–1676 рр. завдала великих руйнувань єврейським громадам, а Зборівський

(1649 р.) та Андрусівський (1667 р.) договори значно обмежили перебування єврейства на українських землях [3]. У народній творчості тих часів євреї поставали грішниками, ворогами православ'я, зокрема до наших часів дійшли численні ікони із зображеннями наведеного архетипу [2]. За часів І. Мазепи напруга ослабла, і єврейські родини потрапили до козацької старшини.

Коли землі Лівобережної України увійшли до складу Російської імперії, почала формуватися смуга осілості – законодавчі норми російського уряду, які обмежували місця проживання євреїв. Права єврейства у складі Австрії також періодично обмежувалися [3].

Переважна більшість євреїв у XVIII–XIX ст. мешкала у містечках (штетлах).

Понад 40% жителів таких містечок займалися торгівлею, сільським господарством – 3–4% [4]. Значна частка великих підприємств знаходилася у руках єврейських родин: наприклад, станом на 1872 р. у їхніх володіннях перебували 90% винокурень Малоросії. Головним осередком суспільного життя була громада (кагал), яка контролювала освіту, релігію, частково судочинство містечок.

Наприкінці XIX ст. в Україні поширюється сіонізм – рух за створення єврейської держави. Водночас серед молоді набувають популярності ідеї марксизму. XX століття відзначилося разючими змінами та глобальними трагедіями. Євреї брали активну участь у політичному житті. Радянська влада поступово обмежувала єврейську культуру, водночас відбувалася боротьба з антисемітизмом. На жаль, ксенофобія поширювалася з давніх часів, та існує досі. Трагедія голокосту забрала життя 1,6 млн людей. Наслідки II світової війни виявилися для євреїв України непоправно тяжкими. Близько 100 тис. євреїв не повернулися додому з евакуації, мова ідиш втратила більшість своїх носіїв [3].

Упродовж XX ст. відбулося декілька хвиль еміграції євреїв. Нині (станом на 2022 р.) в Україні проживає близько 40 000 євреїв. Релігійне та культурне життя активно розвивається: діють синагоги, культурно-освітні та благодійні організації тощо. З 90-х рр. XX ст. розвивається українська юдаїка – дисципліна, що вивчає історію, релігію, культуру єврейського народу.

Отже, історія єврейського народу на українських землях налічує більше 2000 років. Незважаючи на періодичні утиски, єврейство грало важливу роль у суспільному, економічному та культурному житті України. Ця праця має на меті зробити внесок у популяризацію відповідної тематики та наголосити на важливості подальшого її розвитку.

Список використаних джерел

1. Антонович В. Б. Про козацькі часи на Україні. Київ : Дніпро, 1991. 238 с.

2. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть. Київ : Мистецтво, 1981. 159 с.

3. Гриневич Л. В., Гриневич В. А. ЄВРЕЇ В УКРАЇНІ. Енциклопедія історії України / ред. В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е-Й. 672 с.

4. Самарцев І. Г. Євреї в Україні на початок XX ст. Український історичний журнал. 1994. № 4.

5. Що ховається у слові: Регіональні терміни для євреїв, минулих та теперішніх. Rohatyn Jewish Heritage. URL: https://rohatynjewishheritage.org/uk/education/resources/whats-in-a-word/ (дата звернення: 10.03.2026).

6. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3 т. Львів : Світ, 1990. Т. 1. 319 с.

Zvelindovska Yuliia
group 3141,
Educational Research Institute of Computer Science and Project Management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
555juliajulia@gmail.com

Matviienko Lyudmila
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Jews in Ukraine: a Historical Overview

The article provides a brief historical overview of the economic and political activities of the Jewish people in Ukrainian lands. The question of the origin of Jewish communities is revealed and their socio-political situation in different periods is outlined.

Keywords: Jews, Ukraine, economy, community.

УДК 378.147:37.091.3:613

Зданевич Катерина
група 4831,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
zdanevych11@icloud.com

Курчатова Анжеліка
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kurchat@gmail.com

Підготовка майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників, засобами здоров'язберігаючих технологій

У тезах висвітлено проблему підготовки майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників засобами здоров'язберігаючих технологій. Обґрунтовано актуальність дослідження, пов'язану з погіршенням стану здоров'я сучасної учнівської молоді та недостатнім рівнем готовності педагогів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності. Розкрито сутність понять «здоровий спосіб життя» і «здоров'язберігаючі технології», визначено їхню роль у професійній підготовці студентів. Охарактеризовано педагогічні умови, види здоров'язберігаючих технологій, етапність формування професійної готовності та інтерактивні методи навчання, що сприяють набуттю майбутніми вчителями компетентностей щодо ефективного формування здорового способу життя старшокласників.

Ключові слова: здоровий спосіб життя; здоров'язберігаючі технології; підготовка майбутніх учителів; старшокласники; професійна готовність; практико-орієнтоване навчання; освітнє середовище; інтерактивні методи навчання.

Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників зумовлена тим, що проблема збереження і зміцнення здоров'я молоді сьогодні є дуже важливою для

суспільства. Сучасні старшокласники часто ведуть малорухливий спосіб життя, багато часу проводять за комп'ютерами та телефонами, мають велике навчальне навантаження, що негативно впливає на їхнє фізичне та психічне здоров'я.

Аналіз педагогічної практики свідчить про те, що майбутні вчителі не завжди мають достатній рівень готовності до використання здоров'язберігаючих технологій та формування здорового способу життя учнів. У процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти питання здоров'язбереження потребує більш системного та цілеспрямованого висвітлення. Це зумовлює необхідність удосконалення змісту, форм і методів підготовки майбутніх педагогів, спрямованих на формування у них відповідних знань, умінь та ціннісних орієнтацій.

Формування здорового способу життя висвітлюється в педагогічних, соціальних, психологічних та методичних наукових працях (М. Миколайський, Г. Юрах, М. Мицкан, Л. Сущенко, Д. Венедиктов, А. Чернух, Ю. Лисицин, С. Лапаєнко та ін.). У цих та інших наукових працях і знайшла своє відображення проблема підготовки майбутніх учителів до формування здорового способу життя підростаючого покоління.

Формування здорового способу життя визначається як процес запровадження зусиль для сприяння поліпшенню здоров'я і благополуччя взагалі, зокрема ефективних програм, послуг, політики, які можуть підтримати та поліпшити існуючі рівні здоров'я, дати людям змогу посилити контроль над власним здоров'ям і покращити його [3, с. 42]. Поняття «здоровий спосіб життя» включає в себе типові форми та способи повсякденної життєдіяльності людини, які сприяють укріпленню та удосконаленню резервних можливостей організму.

До основних компонентів здорового способу життя старшокласників належать наступні: 1. Правильне харчування. 2.Раціональний режим дня. 3. Оптимальна рухова активність. 4. Загартування. 5.Дотримання гігієнічних норм. 6.Відмова від шкідливих звичок. 7. Сприятлива психологічна атмосфера в родині [1, с.17].

Здоров'язберігаючі технології – це сукупність педагогічних, психологічних, медико-гігієнічних та організаційних методів, форм і засобів навчання та виховання, які спрямовані на збереження, зміцнення та формування здоров'я учасників освітнього процесу, а також на формування в них навичок здорового способу життя. Здоров'язберігаючі технології є важливим засобом професійної підготовки майбутніх учителів, оскільки вони:

– формують їхню готовність зберігати здоров'я учнів;

– забезпечують практичні навички формування здорового способу життя;

– сприяють створенню безпечного та ефективного освітнього процесу.

Підготовка майбутніх учителів до формування здорового способу життя

старшокласників засобами здоров'язберігаючих технологій передбачає інтеграцію ключових умов, що забезпечують ефективність професійного становлення студентів:

– створення інноваційного та розвивального освітнього середовища, спрямованого на використання здоров'язберігаючих технологій;

– психолого-педагогічний супровід студентів у процесі професійної підготовки;

– формування стійкої мотивації до професійного успіху та позитивного ставлення до майбутньої діяльності;

– забезпечення практичної спрямованості навчання через моделювання реальних умов роботи зі старшокласниками;

– застосування сучасних методів і технологій навчання, що розвивають культуру здорового способу життя та навички співпраці;

– розвиток особистісних якостей майбутнього вчителя: стресостійкості, впевненості в собі, самостійності та готовності до самовдосконалення;

– здійснення комплексної діагностики потреб, мотивації та творчих здібностей студентів.

Практико-орієнтоване навчання щодо підготовки майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників засобами здоров'язберігаючих технологій передбачає:

– спрямування навчальної діяльності студентів на розв'язання оздоровчих, освітніх і виховних завдань із формування здорового способу життя старшокласників;

– організацію різних видів педагогічної практики, що забезпечують занурення у професійне середовище, розвиток практичних умінь застосування здоров'язберігаючих технологій та реалізацію творчого потенціалу;

– налагодження співпраці закладів вищої освіти із закладами загальної середньої освіти для узгодження змісту підготовки з сучасними потребами школи;

– упровадження професійно-орієнтованих технологій навчання, які формують компетентності щодо збереження і зміцнення здоров'я учнів;

– використання контекстного вивчення дисциплін, що поєднує теоретичну підготовку з реальними ситуаціями формування здорового способу життя старшокласників.

У підготовці майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників у виші використано різні види здоров'язберігаючих технологій: організаційно-педагогічні здоров'язберігаючі, фізкультурно-оздоровчі, психологічні, медико-гігієнічні, соціально-виховні, інформаційно-цифрові.

Підготовка майбутніх учителів до формування здорового способу життя

старшокласників засобами здоров'язберігаючих технологій здійснюється поетапно. Цей процес передбачає поступовий розвиток професійних знань, умінь і особистісних якостей – від початкового до високого рівня підготовленості до роботи зі старшокласниками.

Оцінювання рівня сформованості готовності здійснюється на основі спеціально розробленого діагностичного інструментарію. Для цього використовують тести, анкетування, практичні завдання, а також методи кількісної обробки результатів дослідження, що дає змогу об'єктивно визначити динаміку професійного зростання майбутніх учителів фізичної культури.

У процесі підготовки майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників засобами здоров'язберігаючих технологій доцільно використовувати інтерактивні лекції (лекцію-провокацію, лекцію-конференцію, лекцію-візуалізацію, бінарну лекцію), дискусійні форми роботи (круглий стіл, дебати), метод «мозкового штурму», дидактичні ігри, кейс-стаді, воркшопи та флешмоби, що сприяють розвитку їхнього творчого потенціалу, професійної мотивації та готовності до ефективної здоров'язбережувальної діяльності в старшій школі.

Отже, підготовка майбутніх учителів до формування здорового способу життя старшокласників засобами здоров'язберігаючих технологій є важливим і багатоаспектним напрямом професійної освіти. Ефективність цього процесу забезпечується системною інтеграцією теоретичної підготовки та практико-орієнтованого навчання, використанням різних видів здоров'язберігаючих технологій, створенням інноваційного освітнього середовища та формуванням у студентів стійкої мотивації до здоров'язбережувальної діяльності. Поетапне формування професійної готовності, розвиток особистісних якостей майбутнього вчителя та застосування сучасних інтерактивних методів навчання сприяють набуттю необхідних знань, умінь і компетентностей для ефективного формування здорового способу життя в освітньому процесі старшої школи.

Список використаних джерел

1. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.

2. Литвиненко О. М. Організаційно-методичні умови формування здорового способу життя учнів старших класів засобами фізичної культури. Інноваційна педагогіка. 2024. Вип. 67. Т. 2. С. 16.

3. Формування та розвиток здоров`язбережувального середовища в закладах освіти різного рівня: колективна монографія / за заг. ред. І. Стасюка. Кам'янець-Подільський, 2024. 284 с.

Zdanevych Kateryna
group 4831,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
zdanevych11@icloud.com

Kurchatova Anzhelika
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Preschool Education,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kurchat@gmail.com

Preparing Future Teachers for Promoting a Healthy Lifestyle Among Senior School Students Using Health-Preserving Technologies

The theses highlight the issue of preparing future teachers to promote a healthy lifestyle among senior school students using health-preserving technologies. The relevance of the study is justified by the deterioration of the health of modern school youth and the insufficient readiness of teachers to implement health-preserving activities. The concepts of "healthy lifestyle" and "health-preserving technologies" are clarified, and their role in the professional training of students is defined. Pedagogical conditions, types of health-preserving technologies, stages of professional readiness formation, and interactive teaching methods are characterized, which contribute to the acquisition of competencies by future teachers for the effective promotion of a healthy lifestyle among senior school students.

Keywords: healthy lifestyle; health-preserving technologies; preparation of future teachers; senior school students; professional readiness; practice-oriented learning; educational environment; interactive teaching methods.

УДК 323.2:070

Кабакова Евеліна
група 3141,
Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління проєктами
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
linael2711@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Пропаганда як інструмент влади XX століття

У статті досліджено феномен пропаганди як визначального інструменту політичної влади та управління масовою свідомістю у XX столітті. Проаналізовано історичні та технологічні передумови її виникнення.

Ключові слова: політична пропаганда, засоби масової інформації, тоталітарні режими, інформаційна війна.

XX століття часто називають «століттям пропаганди». Саме в цей період маніпуляція масовою свідомістю перетворилася із ситуативного явища на науково обґрунтовану індустрію. Влада зрозуміла: щоб керувати мільйонами — потрібно контролювати думки. У цій статті розглядається еволюція пропаганди, її технологічні передумови та специфіка використання у тоталітарних і демократичних суспільствах.

Фундаментальною передумовою розквіту пропаганди стала поява нових засобів масової комунікації. У буденному розумінні поняття «комунікація» тотожне поняттю «спілкування» і є процесом обміну різноплановою інформацією, а з наукової точки зору масова комунікація – процес передачі і поширення інформації через технічні засоби: пресу, радіо, телебачення, інтернет. Таким чином засоби масової комунікації перетворилися на потужний механізм маніпулювання масовою свідомістю.

Найбільш виразних форм пропаганда набула в умовах тоталітарних режимів — нацистської Німеччини та Радянського Союзу. Для цих систем характерним

було тотальне витіснення альтернативних джерел інформації.

У нацистській Німеччині під керівництвом Йозефа Геббельса (політик, міністр пропаганди в Третьому рейху, один із найближчих соратників Гітлера) створено Міністерство народної освіти та пропаганди. Німецька модель базувалася на принципах ірраціональності, апеляції до інстинктів та емоцій, а також на концепції «великої брехні». Ключовим елементом було створення образу внутрішнього та зовнішнього ворога, що дозволяло консолідувати націю навколо фігури вождя.

Радянська модель вирізнялася всеохопністю та ідеологічною жорсткістю. Пропаганда в СРСР не обмежувалася медіа, а охоплювала освіту, науку та мистецтво через метод «соціалістичного реалізму». Її метою було не просто керування поточними настроями, а формування «нової людини». Радянська пропаганда ефективно використовувала міф про «обложену фортецю», мобілізуючи населення на трудові подвиги та боротьбу з імперіалізмом, водночас приховуючи реальний стан справ у державі.

Помилково вважати пропаганду виключно інструментом диктатур. Демократичні країни, такі як США та Велика Британія, активно використовували методи інформаційного впливу, особливо в періоди Першої та Другої світових війн. Діяльність Комітету Кріла в США під час Першої світової війни стала першим прикладом застосування наукових методів реклами для політичних цілей. Головна відмінність демократичної пропаганди полягала у збереженні плюралізму думок у мирний час та використанні більш м'яких форм переконання під час Холодної війни. Західна модель робила акцент на привабливості способу життя, свободі та економічному процвітанні, що стало вирішальним фактором у культурному протистоянні з соціалістичним табором.

Аналіз пропагандистських кампаній XX століття дозволяє виокремити універсальні психологічні механізми впливу. Серед них: позбавлення опонента людського образу, що знімає моральні бар'єри щодо застосування насильства; створення ілюзії всенародної підтримки, що змушує індивіда послабити критичне мислення, аби не стати вигнанцем; зведення складних соціально-політичних проблем до примітивних гасел та їх багаторазове повторення до закріплення на рівні підсвідомості.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що XX століття стало переломним етапом, коли пропаганда еволюціонувала з допоміжного засобу політичної боротьби у соціальний контроль. Спадщина «століття ідеологій» залишається актуальним застереженням для сучасності, підкреслюючи вразливість суспільної свідомості в умовах інформаційних монополій та необхідність розвитку критичного мислення як головного запобіжника проти новітніх форм маніпулятивного впливу в цифрову епоху.

Список використаних джерел

1. Гапій В. Е. ПРОПАГАНДА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ПІДСВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ // Молодий вчений. 2018. № 1. С. 636-641.

2. ПРОПАГАНДА XX СТ. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/268570/mod_resource/content/1/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9F%D0%90%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%94%D0%90%20%D0%A5%D0%A5%20%D0%A1%D0%A2.2.pdf (дата звернення: 12.02.2026).

3. Історія як пропаганда: навч. вид. / Лягуша А. та ін. Київ: DVV International Ukraine, 2024. 273 с.

4. Беспека В. Ю. Американська історіографія «холодної війни» (1945–1991 рр.): ортодоксальна та ревізіоністська школи. Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. 2018. №1. С.86–94.

Kabakova Evelina
group 3141,
Educational scientific Institute of Computer Sciences and Project Management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
linael2711@gmail.com

Matviienko Lyudmila
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Propaganda as a Tool of Power in the 20th Century

The article examines the phenomenon of propaganda as a defining instrument of political power and control of mass consciousness in the 20th century. The historical and technological prerequisites for its emergence are analyzed.

Key words: political propaganda, mass media, totalitarian regimes, information warfare.

УДК 373.5.016:94(439)

Коваленко Олександра
група 1 МАІ,
Факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
kovalenkosasha2407@gmail.com

Войнаровський Анатолій
кандидат історичних наук, доцент кафедри
культури методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
anatolii.voinarovskyi@vspu.edu.ua

Використання цифрових освітніх платформ у процесі вивчення історії України

У статті розглянуто особливості використання цифрових освітніх платформ у процесі вивчення історії України в закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано дидактичні можливості цифрових технологій для підвищення ефективності навчального процесу, активізації пізнавальної діяльності учнів та формування історичного мислення.

Ключові слова: цифрові освітні платформи, цифрові технології, історія України, історична освіта, інтерактивне навчання, історичне мислення.

Сучасний розвиток інформаційного суспільства та активна цифровізація освітнього середовища зумовлюють необхідність інтеграції новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Освітня система України дедалі активніше використовує цифрові інструменти, що відкривають нові можливості для організації навчання, забезпечення інтерактивності та індивідуалізації освітнього процесу. Особливо актуальним є впровадження цифрових освітніх платформ у викладанні гуманітарних дисциплін, зокрема історії України. Використання таких платформ сприяє урізноманітненню методів навчання, активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку критичного мислення та формуванню навичок роботи з інформацією. Цифрові платформи дозволяють інтегрувати в навчальний процес мультимедійні матеріали, інтерактивні карти, тестові завдання, історичні джерела та візуальні матеріали,

що значно підвищує ефективність засвоєння історичних знань. У сучасних умовах дистанційного та змішаного навчання застосування цифрових освітніх платформ стає важливим інструментом організації освітнього процесу, що зумовлює актуальність дослідження їх методичного потенціалу у викладанні історії України.

Метою статті є проаналізувати дидактичні можливості та методичні особливості використання цифрових освітніх платформ у процесі вивчення історії України.

У сучасному освітньому середовищі цифрові технології стають невід'ємним складником повсякденної взаємодії між усіма учасниками процесу, а акцент поступово зміщується від механічного засвоєння цифрових інструментів до розвитку концептуального мислення та інформаційної грамотності.

Застосування цифрових інструментів дозволяє не лише демонструвати інформацію, а й організовувати пізнавальну діяльність на основі дослідження, х співпраці та рефлексії. На думку І. Мельник, цифровізація історичної освіти створює умови для «переходу від монологічного навчання до навчання діалогічного, де учень виступає не пасивним слухачем, а активним співтворцем знань» [4, с. 121].

У вивченні історії України це виявляється через зростання ролі візуалізації, інтерактивності та індивідуалізації пізнавальної діяльності. За результатами досліджень Відкритого університету [2, с. 35] перспективними інноваціями є цифрове ігрове навчання, навчання дією, застосування штучного інтелекту, віртуальних середовищ і технологій доповненої реальності. Такі практики дають змогу студентам не лише спостерігати за історичними подіями, а й взаємодіяти з ними у форматі «живої історії». Це сприяє формуванню глибшого розуміння матеріалу, розвитку навичок постановки цілей, рефлексії, розв'язання проблем і самостійного мислення. [1]

Використання цифрових інструментів (мультимедійних платформ, онлайн-ресурсів, інтерактивних карт, відеоматеріалів, віртуальних турів, освітніх додатків тощо) дозволяє представити навчальний матеріал у більш наочній, інтерактивній та емоційно насиченій формі, що підвищує рівень мотивації студентів до вивчення історії.

Цифрові технології не лише урізноманітнюють навчальний процес, а й забезпечують нову якість історичної освіти – інтерактивну, компетентнісну, дослідницьку. Вони розширюють можливості пізнання історичних фактів, формують аналітичне мислення, виховують повагу до минулого й готовність до осмислення сучасності. Однак ефективність цифровізації навчального процесу залежить від професійної підготовки викладача, його методичної культури та вміння поєднувати інноваційні технології з традиційними педагогічними

цінностями. У цьому полягає ключова роль сучасного педагога – бути не лише користувачем цифрових засобів, а й творцем нової освітньої реальності, у якій історія постає як живий досвід народу, доступний для осмислення кожним студентом. [3]

Отже, використання цифрових освітніх платформ у процесі вивчення історії України відкриває нові можливості для підвищення ефективності навчального процесу. Застосування мультимедійних ресурсів, інтерактивних матеріалів та онлайн-інструментів сприяє кращій візуалізації історичного матеріалу, активізації пізнавальної діяльності учнів і формуванню історичного мислення. Цифрові технології дозволяють урізноманітнити форми роботи на уроці, забезпечити інтерактивність навчання та залучити здобувачів освіти до самостійного аналізу історичних подій і джерел.

Список використаних джерел

1. Бабічев О. Інтерактивні платформи для вивчення історії України в умовах змішаного навчання. 23 с. Педагогічна академія: наукові записки. 2025.

2. Воротникова І.П. Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 256 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41018/1/I_Vorotnykova_Monograph_2022_IPO.pdf

3. Донченко Ю. Створення сучасного освітнього середовища для підготовки конкурентоспроможних фахівців в умовах цифрової трансформації закладу освіти: зб. тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції Біла Церква, 2025. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. С. 88–94.

4. Мельник І. В. Використання цифрових технологій у навчанні історії: теоретико-методичні аспекти. Педагогічний дискурс, 2022, № 33, С. 120–127.

Kovalenko Oleksandra
group 1 MAI,
Faculty of History and International Relations
Mykhailo Kotsyubynsky Vinnytsia State Pedagogical University
Vinnytsia
kovalenkosasha2407@gmail.com

Voynarovskyi Anatoliy
Ph.D. in History, Associate Professor, Department of Culture,
History Teaching Methods, and Special Historical Disciplines
Mykhailo Kotsyubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University
Vinnytsia
anatolii.voinarovskyi@vspu.edu.ua

The Use of Digital Educational Platforms in the Study of Ukrainian History

This article examines the specific features of using digital educational platforms in the study of Ukrainian history in general secondary education institutions. It analyzes the pedagogical potential of digital technologies for enhancing the effectiveness of the educational process, stimulating students' cognitive activity, and fostering historical thinking. The role of digital resources in visualizing historical material and developing students' research skills is emphasized.

Keywords: digital educational platforms, digital technologies, history of Ukraine, history education, interactive learning, historical thinking.

УДК 94:61(477.44-25)«190»

Коваль Інна
група 2-АІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського
Вінниця
kovalinna23007@gmail.com

Войнаровський Анатолій
кандидат історичних наук, доцент кафедри культури,
методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського
Вінниця
voinarovskiy95@gmail.com

Розвиток медицини у Вінниці на початку XX століття

У статті охарактеризовано стан розвитку медицини у Вінниці на початку XX століття, вказано на загальні тенденції та регіональні особливості діяльності державних, громадських організацій та приватних осіб у справі охорони здоров'я. Особливу увагу у публікації наголошено на створення базових медичних закладів які будуть відігравати провідну роль у лікувальній справі не лише краю, але й усієї України.

Ключові слова: медицина, Вінниця, початок XX століття, Вінницька повітова земська лікарня, Пироговське товариство.

Постановка проблеми. У складних умовах сучасності здоров'я нації є найбільшою соціальною цінністю, що визначає рівень економічно-соціального життя усієї країни. Станом на сьогоднішні дні з урахуванням реформування медицини та вдосконалення медичних технологій, а також появи нових хвороб, доволі важливе значення має звернення медичних фахівців до набутого досвіду минулих поколінь лікарів з урахуванням цілей і завдань сучасної медицини. Прикладом є досвід з розвитку медицини у Вінниці та на Поділлі у цілому на початку XX століття.

Мета статті – надати характеристику розвитку медицини у Вінниці на початку XX століття.

Актуальність роботи. Наразі медицина відіграє все більшу роль у нашій державі. Однак у сучасних умовах економічних криз і соціальних потрясінь

людство має усвідомити те, яку біологічну спадщину воно залишить наступному поколінню. Саме тому впровадження у суспільство різних технологій є головним вектором його розвитку у наші дні. Актуальність становить вивчення розвитку медицини на початку минулого століття у Вінниці та на теренах Поділля.

Виклад результатів дослідження. На початку ХХ століття провідне місце у Подільській губернії Російської імперії за обсягом та характером хірургічної діяльності належало Вінницькій повітовій земській лікарні, у якій протягом багатьох років провідним лікарем був Л. І. Малиновський. Незважаючи на те, що лікар Малиновський працював у надзвичайно тяжких умовах у зовсім непристосованій для лікарні будівлі при дуже обмеженому штаті, йому довелося розвинути величезну хірургічну діяльність, яку він поєднував із великою науковою роботою [2, с. 245].

Малиновський за рахунок своїх докладних медичних звітів, оригінальних статей, доповідей і демонстрацій у Вінницькому медичному товаристві, головою якого він був, зміг здійснити великий вплив на всіх земських лікарів Подільської губернії. Саме з ініціативи лікаря Малиновського Вінницьке медичне товариство запропонувало організувати Всеросійський збір коштів на будівництво лікарні імені Пирогова у Вінниці [2, с. 245].

Також на початку ХХ століття у Подільській губернії відбулося пізнє запровадження земської реформи, що позначилося на бюджетних асигнуваннях на медицину. Згідно з даними комісії Рейна, у 1910 р. у цілому по всій Російській імперії включно з неземськими губерніями розмір асигнування на медицину на кожного жителя становив 69 коп./рік, а у Подільській губернії цей розмір ледь сягав 25 коп./рік. Незважаючи на зусилля царського уряду щодо стримання росту асигнувань на охорону здоров’я, а також перешкоди, які чинив закон 1901 р. про обмеження земського обкладення, розмір асигнувань на медичні потреби все ще збільшувався з року в рік, хоч і у дуже повільному темпі. Однак після поразки у революції 1905 р. поряд із загальним застоєм в економіці Російської імперії стримався також розвиток медицини у ній. Натомість після розгону санітарних організацій асигнування на медичну допомогу у багатьох земствах були зменшені [1, с. 581]. Проте з 1914 р. витрати на земську медицину знову зросли, сягнувши у середньому на кожного жителя приблизно 1 крб./рік по всій імперії.

Натомість із запровадженням у 1911 р. земської медицини у Подільській губернії було штучно стримано гостру потребу в елементарній медичній допомозі, і у зв’язку з цим було частково вирішено проблему щодо проходження земськими лікарями Подільської губернії шляху, який був пройдений лікарями в інших губерніях Російської імперії за минулі 50 років її існування. Цей факт знайшов своє відображення і в асигнуваннях на земську медицину [2, с. 248].

Однак з початком Першої світової війни переважна більшість лікарів з усієї

Російської імперії пішла на фронт, тож багато сільських дільничних лікарень було закрито, а інститут епідеміологічних лікарів – ліквідовано. При цьому кількість санітарних лікарів протягом першого року війни зменшилася вдвічі і у зв'язку з цим фактичні витрати на медицину різко знизилися [2, с. 249].

Також існували значні проблеми у забезпеченні лікарень медичною допомогою та лікарняними ліжками у різних повітах Подільської губернії з-за відсутності плановості у розвитку медицини. Цей факт пояснює значну різницю у витратах на медицину на кожного жителя певного повіту, наприклад, 22 коп./рік у Проскурівському повіті та 51 коп./рік у Вінницькому повіті [3, арк. 28].

Лікар Н. Пирогов, на честь якого було названо нову побудовану на початку XX століття лікарню у Вінниці, був одним із найвидатніших медичних спеціалістів за всю історію медицини не тільки у Вінниці, але й взагалі у всій Російській імперії та навіть за її межами [2, с. 237].

Після часів лікаря Пирогова на зламі XIX–XX століть у суспільство для лікування різних хвороб як у побуті, так і, можливо, у лікарнях, було активно впроваджено застосування народних ліків, які поділялися на ті, що потребували внутрішнього прийому (відвари, настої та порошки), а також ті, що призначалися для зовнішнього застосування (компреси, мазі, припарки, полоскання та ванни). Крім того, існували також магічні підвиди ліків, такі, як, наприклад, приворотні засоби, і навіть замовляння. До того ж народ приділяв увагу не лише власне цілющим властивостям лікарських рослин, але й також їхній формі та кольору. При цьому були доволі поширеними способи лікування різних органів та хворобливих станів із застосуванням рослин із «подібними» властивостями, а саме, наприклад, захворювання серця лікували рослинами, що за формою нагадують цей орган, тоді як жовтуху лікували зіллям, що має жовтий колір, а кровотечі – відповідно, рослинами, що мали червоне забарвлення [4, с. 139].

З початку XX століття у Вінниці працювала спеціальна комісія Пироговського товариства з організаційних питань, названого на честь лікаря Пирогова. У 1903 р. з причини того, що більшість губернських земських лікарень станом на той час відчували гостру потребу в асигнуваннях на їхнє утримання, а також не існувало інших можливостей щодо розв'язання цієї проблеми, зазначена комісія визнала за необхідне закрити губернські лікарні чи передати їх містам чи повітам або ж навіть перетворити їх на психіатричні лікарні [2, с. 245].

Висновки.

Отже, розвиток медицини у Вінниці на початку XX століття відбувався у складних соціально-економічних умовах, що значною мірою впливало на рівень медичного забезпечення населення. Незважаючи на недостатнє фінансування, нестачу медичних кадрів та недосконаліть організації системи охорони здоров'я, важливу роль у становленні медицини регіону відігравали діяльність

земських лікарень, медичних товариств та окремих видатних лікарів. Значний внесок у розвиток медичної справи зробив Л. І. Малиновський, який активно розвивав хірургічну практику та сприяв організації медичної спільноти. Разом із тим на розвиток медицини впливали історичні події, зокрема економічні труднощі та Перша світова війна, що призвели до скорочення медичного персоналу і ресурсів. Попри ці труднощі, початок XX століття став важливим етапом формування медичної системи у Вінниці та на Поділлі, заклавши підґрунтя для подальшого розвитку охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Андріяка Г. Фінансування медичних установ органами земського самоврядування Київської губернії упродовж 1904–1917 рр. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. 2015. № 7. С. 21–29.
2. Войнаровський А. В., Гребеньова В. О. Сфера охорони здоров'я Поділля на зламі XIX – XX сторіччя. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника. 2023. С. 235–250.
3. ДАВО. Ф. 206. Відомості про перебіг хвороби селянського населення. Оп. 1, Спр. 80. 19 арк.
4. Мірошніченко Д. А. Російське товариство охорони здоров'я та його роль на теренах України наприкінці XIX – на початку XX ст. Вітчизняна наука: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку. 2011. С. 139–140.

Koval Inna
group 2-AI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsyubynsky
Vinnytsia
kovalinna23007@gmail.com

Voynarovskyi Anatoliy
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Culture, Methods of Teaching History and Special Historical Disciplines
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsyubynskyi
Vinnytsia
voinarovskiy95@gmail.com

The Development of Medicine in Vinnytsia at the Beginning of the 20th Century

The article describes the state of development of medicine in Vinnytsia at the beginning of the 20th century, indicates the general trends and regional features of the activities of state, public organizations and private individuals in the field of health care. The publication pays special attention to the creation of basic medical institutions that will play a leading role in the medical care not only of the region, but also of all of Ukraine.

Keywords: medicine, Vinnytsia, beginning of the 20th century, Vinnytsia district zemstvo hospital, Pirogov society.

УДК 94:929Битинський:929.6(477) «1920/1950»

Козак Вероніка
група 2БІУ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
kozakveronika405@gmail.com

Войнаровський Анатолій
кандидат історичних наук, доцент кафедри культури,
методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
voinarovskiy95@gmail.com

Микола Битинський: дослідник української геральдики

У статті проаналізовано життєвий шлях і науково-мистецьку спадщину Миколи Битинського — видатного геральдиста, фалериста та дослідника української символіки. Розкрито його роль у створенні знакових військових нагород (Хрест Симона Петлюри, Воєнний хрест УНР) та систематизації державних інсигній, зокрема під час «празького» й «канадського» періодів, що визначили розвиток української геральдичної традиції в еміграції. Показано, що його доробок є ключовим містком між історичною традицією та сучасним усвідомленням національної ідентичності.

Ключові слова: Українська геральдика, фалеристика, державна символіка, Армія УНР, Хрест Симона Петлюри, еміграція, національна пам'ять, вексилологія.

Українська геральдика є важливим інструментом осмислення історичних і культурних традицій, оскільки відображає систему національних символів і їхню еволюцію. Водночас внесок Миколи Битинського, одного з ключових діячів у цій сфері, залишається недостатньо систематизованим у сучасній науці, що зумовлює потребу в його комплексному аналізі [2, с. 1].

Метою статті є детальний та всебічний аналіз внеску Миколи Битинського у розвиток української геральдики, а також дослідження його громадської та мистецької діяльності, яка була спрямована на формування і збереження державної, регіональної та історичної символіки [5].

Актуальність теми зумовлена необхідністю системного осмислення української геральдики як складової національної історичної пам'яті, а також недостатнім узагальненням доробку її окремих представників [8].

Микола Битинський належить до визначних постатей української мистецької традиції. Він проявив себе як геральдист, дослідник, фалерист [3]. Значну частину його творчого доробку становлять публіцистичні праці, присвячені питанням української культури та історичних традицій. Вагомим внеском стали проєкти періоду Української Народної Республіки, зокрема Хрест Симона Петлюри та Воєнний хрест УНР. У наукових дослідженнях науковець зосереджувався на походженні та семантиці символіки. Його підхід вирізнявся системністю та спирався на ґрунтовний аналіз історичних джерел і культурної спадщини України [1; 6].

Микола Битинський народився 24 листопада 1893 року в місті Літин у родині Оверка Битинського та Євгенії Левицької [2, с. 1; 4]. Батько працював губернським секретарем у поштовому відомстві, мати походила з родини священника. У дитячі роки родина переїхала до Кам'янця-Подільського, де він здобув початкову освіту в місцевій школі, а згодом навчався у чотирикласній міській школі. Після її завершення продовжив освіту в Художньо-промисловій школі [2, с. 2]. Саме це навчання заклало основу його професійних навичок, які згодом визначили розвиток його геральдичної творчості.

Із початком Першої світової війни М. Битинського мобілізували до російської армії. У березні 1919 року він вступив до Армії УНР. Під час боїв під Проскуровом у листопаді 1919 року потрапив у полон до денікінців, звідки невдовзі втік, однак був інтернований польською владою та направлений до табору в Ланцуті. Згодом перебував у таборах інтернованих вояків Армії УНР у Польщі, де обіймав посаду начальника культурно-освітнього відділу штабу дивізії. У 1921 році отримав військове звання сотника [2, с. 3; 4].

Петро Білон у спогадах підкреслював виняткову універсальність Миколи Битинського: обставини змушували його поєднувати військову службу з широкою творчою і науковою діяльністю. Він працював як редактор, поет, художник і графік, створював проєкти хрестів, медалей, надгробків, гербів, портретів та ілюстрацій, а також писав як популярні, так і фахові праці з теорії герботворення, що вимагало ґрунтовних і різнопланових знань [7].

Після ліквідації таборів у 1923 році Битинський переїхав до Праги, де завершив середню освіту та вступив до Українського високого педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова, обравши історико-суспільний напрям [2, с. 4]. Празький період став ключовим у його науковій і мистецькій діяльності. Саме тоді він створив концепт Хреста Симона Петлюри, затвердженого 1933 року як одну з головних нагород УНР [3; 6]. У цій роботі автор творчо

переосмислив попередні нереалізовані роботи, адаптувавши їх до традицій української геральдики.

Важливим напрямом діяльності Битинського була видавнича та наукова праця. У 1929 році він став співзасновником журналу «Гуртуймося», де публікував дослідження з військової символіки. Особливе значення має його стаття про військові відзнаки українських армій. В ній узагальнено процес формування одностроїв і нагород від періоду українізації російської армії до створення власної символіки УНР, Січових стрільців і УГА [2, с. 5-6]. Ця праця стала одним із перших системних досліджень у цій галузі.

Упродовж майже десятиліття Битинський жив із творчої праці, виконуючи численні графічні проєкти для українських установ і студентських організацій у Чехословаччині. Паралельно він активно долучався до культурно-видавничого життя еміграції, оформлював періодичні видання та публікував дослідження, серед усього, розкрито принципи та походження козацької символіки [1]. Він також укладав геральдичні таблиці, у яких систематизував герби.

Під час Другої світової війни Микола Оверкович працював у штабі генерала Павла Шандрука, де розробляв офіційну символіку та печатки українських військових структур. До важливих його робіт належить і проєкт надгробка з тризубом для українських остарбайтерів в Ашаффенбурзі [2, с. 6-7].

У 1949 році він опублікував фундаментальну працю «Державні інсигнії України», де проаналізував герб, прапор, печатку і гімн. Також запропонував власні ескізи символіки. Автор звернув увагу на недостатню правову визначеність символів у період УНР [5; 7].

З 1951 року Битинський проживав у Канаді, де продовжив активну діяльність. Одним з його ключових проєктів стало створення Воєнного Хреста УНР до 40-річчя української армії [3; 6]. У 1950–1960-х роках він також розробив низку родових гербів і прапорів для українських організацій у Північній Америці, зробивши вагомий внесок у збереження та розвиток української символьної традиції в еміграції.

Отже, діяльність Миколи Битинського визначила формування української геральдичної традиції в еміграції та сприяла систематизації національної символіки, поєднавши науковий підхід із практикою створення державних відзнак. Його роботи заклали основи систематизації української символіки в еміграції і слугують джерелом для сучасних досліджень геральдики.

Список використаних джерел

1. «Альбом гербів Українських гетьманів» Миколи Битинського // Національний військово-історичний музей України. 2023. 22 серпня. URL: https://nvimu.com.ua/novyny/view_fondu/503

2. Васюта С. О. Микола Битинський: матеріал / С. О. Васюта // Науково-технічна бібліотека Вінницького національного технічного університету. 2025. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/50449/БИТИНСЬКИЙ-ред..pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Завальнюк К. В. Битинський Микола Оверкович // Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ, 2003. URL: https://esu.com.ua/article-41844

4. Лицар Честі Микола Битинський // ВСП БФКТБНТУ. URL: https://www.vspbfktbntu.com.ua/news/all/licar-cesti-mikola-bitinskii

5. Мазепа О. М. Діяльність Миколи Битинського в царині геральдики // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір». 2024. URL: http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/2163

6. Микола Битинський – підполковник Армії УНР, мистецтвознавець, геральдист, фалерист, лексиколог, поет, прозаїк, публіцист (130 років тому) // Український погляд. 2023. URL: https://ukrpohliad.org/blogs/mykola-bytynskyj-pidpolkovnyk-armiyi-unr-mystetstvoznavets-geraldyst-faleryst-leksykolog-poet-prozayik-publitsyst-130-rokiv-tomu.html

7. Микола Битинський // Пороговниця. 2023. URL: https://porokhivnytsya.com.ua/2023/12/06/mykola-bytynskyi

8. Шатковський Д. В. Становлення Миколи Битинського як видатного геральдиста // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2025. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/17284.

Kozak Veronika
group 2BIU,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
kozakrovonika405@gmail.com

Voynarovskyi Anatolii
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department Culture,
Methods of Teaching History and Special Historical Disciplines
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
voinarovskiy95@gmail.com

Mykola Bytynskiy: Researcher of Ukrainian Heraldry

The article analyzes the life path and scholarly-artistic legacy of Mykola Bytynskyi, an outstanding heraldist, phalerist, and researcher of Ukrainian symbolism. It highlights his role in the creation of significant military awards (the Cross of Symon Petliura, the Military Cross of the Ukrainian People's Republic) and in the systematization of state insignia, particularly during the "Prague" and "Canadian" periods, which shaped the development of the Ukrainian heraldic tradition in exile. It is demonstrated that his work serves as a key bridge between historical tradition and the modern understanding of national identity.

Keywords: Ukrainian heraldry, phaleristics, state symbolism, Army of the Ukrainian People's Republic, Cross of Symon Petliura, emigration, national memory, vexillology.

УДК 329.7:342.8-055.2](091)

Копчак Анастасія
група 5851м,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kopchakanastasia@gmail.com

Буглай Наталя
доктор історичних наук, професор кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
buglay@ukr.net

Причини зародження суфражистського руху

Досліджено генезу суфражизму як політичного руху за виборчі права жінок у XIX ст. Висвітлено вплив промислової революції на зміну соціальних ролей та вихід жінок у публічну сферу. Особливу увагу приділено подоланню правової дискримінації (доктрина «coverture») та ролі освіти в інтелектуальній емансипації.

Ключові слова: суфражизм, виборче право, фемінізм, промислова революція, жіноча освіта, політичні права.

Суфражизм слід сприймати не лише як прагнення здобути право голосу. Це був значно ширший цивілізаційний злам, який знаменував перехід від патріархальних структур до сучасних демократичних принципів. Виникнення цього руху в середині XIX ст. обумовлене низкою факторів, серед яких визначальне місце посідають економічний, правовий та ідеологічний аспекти.

Метою статті є аналіз витоків та еволюції суфражистського руху в Західній Європі та США у XIX ст. Дослідження спрямоване на виявлення взаємозв'язку між промисловою революцією та зміною соціальної ролі жінки, а також на вивчення правових та освітніх бар'єрів (зокрема доктрини «coverture»), подолання яких стало головним завданням суфражисток у боротьбі за отримання виборчих прав.

Суфражизм (від англ. suffrage – право голосу) представляв рух за надання жінкам виборчих прав. Суфражистки поставили під сумнів усталені суспільні

традиції, згідно з якими право голосу належало виключно чоловікам. Починаючи з середини XIX ст., освічені жінки з привілейованих станів в Західній Європі та США активно долучалися до громадського життя, наполегливо вимагаючи політичного рівноправ'я. Основними центрами цієї боротьби стали Велика Британія та США, завдяки чому термін «суфражизм» закріпився як визначення політичного напряму в рамках феміністичного руху. Передумови виникнення суфражизму певною мірою були спричинені впливом промислової революції, яка розпочалася у Великій Британії у 60-х роках XVIII ст. та тривала протягом майже ста років. Радикальні зміни у суспільстві та виробництві, започатковані нею, створили умови для перегляду традиційних ролей жінок. Якщо до початку XIX ст. їхня діяльність обмежувалася здебільшого домашнім господарством, то з появою фабрик і заводів вони почали виходити за межі приватності, інтегруючись у публічну сферу.

Промислова революція дала поштовх до масового залучення жінок до найманої праці й дозволила багатьом із них отримувати власний дохід. Така економічна активність породила логічне питання: чому ті, хто сплачують податки, не мають жодного права впливати на те, як ці кошти розподіляються державою? На тлі цього виникла гостра проблема дискримінації у сфері праці. Відмова деяких чоловіків-робітників від забезпечення дружини (найчастіше просто відсутність такої можливості), потреба в репрезентації в робочих союзах, і, в цілому, руйнування ідеї традиційної жіночої зайнятості сім'єю через необхідність годувати себе і дітей в міських умовах – все це стало причиною виникнення руху за отримання жінками виборчих прав [1]. Коли виборче право було розширено, як це відбулося у Великій Британії в 1832 році, жінкам продовжували відмовляти в усіх правах голосу. Питання про виборчі права жінок остаточно стало проблемою у XIX ст., [6], але ці країни не були першими, хто надав жінкам право голосу, принаймні не на національній основі [6]. На національному рівні прав а брати участь у виборах жінки вперше домоглися у 1893 р. в Новій Зеландії. В тому ж році було створено Національну американську жіночу суфражистську асоціацію (NAWSA). У своїй боротьбі суфражистки заради привернення уваги громадськості вдавалися до різних способів, навіть екстравагантних: приковували себе до парканів, оголошували голодування, здійснювали терористичні акти, за що іноді їх карали [2, с.365-366].

Вагомою причиною вимог впровадження виборчих прав стала дискримінація жінок на правовому рівні. Особливо це стосувалося заміжніх жінок, які підпадали під англосаксонську доктрину «coverture». Дана доктрина визначала статус заміжньої жінки та юридичний принцип англійського загального права, згідно з яким з моменту виходу заміж жінка втрачала громадянську правоздатність та потрапляла у повну залежність від чоловіка [4].

В межах цієї доктрини правовий статус одруженої жінки був повністю зрівняний зі статусом її чоловіка, що значно обмежувало її права та свободи. Зокрема, жінки позбавлялися можливості володіти майном, а в разі розлучення право опіки над дітьми автоматично переходило до чоловіка. Крім того, жінкам заборонялося укладати будь-які договори. Такий правовий порядок фактично позбавляв жінок ролі самостійних суб'єктів правових відносин.

Іншою причиною поширення суфражистських ідей стало обмеження жінкам доступу до освіти. У XIX ст. розширення можливостей для жіночої освіти було продиктоване потребами розвитку виробництва та новими суспільними викликами. Цей процес активно підтримувався вимогами жіночого руху й оформлювався через інтелектуальну само емансипацію жінок. Навіть вища освіта була покликана робити з чоловіків головних годувальників родини, а з жінок – цікавих для чоловіків дружин і «вправних господинь» [3]. У коледжах у XIX ст. також навчалися тільки чоловіки, до того ж найбагатші (приблизно 1% усіх чоловіків).

Окрім того, вважалося, що засвоєння знань буде найефективнішим, якщо чоловіки та жінки навчатимуться окремо. Жіноча семінарія, заснована 1822 року в місті Трой, штат Нью-Йорк, вперше запропонувала жінкам якісну вищу освіту. Протягом 1822–1872 років понад 12 000 жінок здобули освіту в цьому навчальному закладі. Тройська семінарія стала першим вишем, у якому навчальний план був по суті таким самим, як і в чоловічих навчальних закладах. У 1900-му році в Сполучених Штатах працювало вже 150 жіночих коледжів [3].

Ідеологічною основою руху за виборчі права жінок став лібералізм. Крім того, важливу роль відіграв досвід участі жінок в інших соціальних рухах, зокрема аболіціонізм та рух за тверезість, які сприяли формуванню політичної свідомості та організаційних навичок [5].

Таким чином, суфражизм став відповіддю на виклики промислової революції, яка вивела жінку з приватного простору в публічний залучила їх до оплачуваної праці й дала їм фінансову незалежність. Це спростувало уявлення про роль жінки як домогосподарки та виявило суперечність між її статусом платника податків та політичною безправністю. Скасування дискримінаційної «coverture» й доступ до вищої освіти створили основу для інтелектуальної емансипації, а суфражистки довели важливість політичного рівноправ'я.

Список використаних джерел

1. Врядник А. До історії фемінізму «першої хвилі»: суфражизм та питання жіночності. Пломінь. 2019. 06 жовт. URL: https://plomin.club/suffragism/ (дата звернення: 13.03.2026).

2. Орлова Т.В. Суфражизм. Історична наука : термінологічний і понятійний

довідник : навч. посіб. для студ. ВНЗ / [ред. кол. : В.М. Литвин (гол.), В.І. Гусєв (заст. гол.), А.Г. Слюсаренко (заст. Гол.), І.В. Бойченко, С.Ф. Пивовар, А.О. Ручка, Т.І. Ящук]. Київ: Вища шк., 2002. С.365– 366.

3. Право жінок на освіту. Уривок з книги Тамари Марценюк «Чому не варто боятися фемінізму». Сайт видавництва «Komora». URL: https://komorabooks.com/pravo-zhinok-na-osvitu-uryvok-z-knygy-tamary-martsenyuk-chomu-ne-varto-boyatysya-feminizmu/ (дата звернення: 21.03.2026).

4. Contributors to Wikimedia projects. Coverture. Wikipedia. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Coverture (date of access: 21.03.2026).

5. Ellsworth T. M., Burgard K. Widening the lens: towards a more inclusive suffrage story. Social Studies Research and Practice. 2023. № 1. P. 65–79. URL: 10.1108/ssrp-12-2022-0036 (date of access: 21.03.2026).

6. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Women’s suffrage. History. Encyclopedia Britannica. URL: https://www.britannica.com/topic/woman-suffrage (date of access: 20.03.2026).

Kopchak Anastasia
group 5851m,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kopchakanastasia@gmail.com

Buhlai Natalia
Doctor of Historical Sciences, Professor of History Department
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
buglay@ukr.net

Reasons for the Emergence of the Suffragette Movement

The genesis of suffragettism as a political movement for women's suffrage in the 19th century is investigated. The impact of the industrial revolution on changing social roles and women's entry into the public sphere is highlighted. Special attention is paid to overcoming legal discrimination (the doctrine of "coverture") and the role of education in intellectual emancipation.

Keywords: suffragette, suffrage, feminism, industrial revolution, women's education, political rights.

УДК: 378.147:37.026

Корінь Вікторія
група 3851,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
viktoriakorin977@gmail.com

Маринченко Ганна
кандидат історичних наук, старший викладач
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
anya.marinchenko@gmail.com

Цифровізація громад: нові можливості для соціокультурного розвитку

У статті розглядається процес цифровізації територіальних громад як важливий чинник їхнього соціокультурного розвитку в умовах XXI століття. Проаналізовано основні напрями впровадження цифрових технологій у діяльність громад, зокрема розвиток електронного врядування, цифрових сервісів, онлайн-комунікації та доступу до освітніх і культурних ресурсів. Визначено роль цифровізації у підвищенні рівня участі громадян у прийнятті рішень, зміцненні соціальної згуртованості та формуванні нових форм культурної взаємодії. Окрему увагу приділено викликам, пов'язаним із цифровою нерівністю, недостатнім рівнем цифрової грамотності та технічного забезпечення. Зроблено висновок про те, що ефективна цифровізація сприяє модернізації громад, розширює їхні можливості та підвищує якість життя населення.

Ключові слова: цифровізація, територіальні громади, соціокультурний розвиток, електронне врядування, цифрові технології, громадянська участь, цифрова грамотність, онлайн-комунікація.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що цифрові технології стали невід'ємною частиною розвитку сучасних територіальних громад. Цифровізація відкриває нові можливості для управління громадою, надання послуг та залучення мешканців до соціокультурних процесів [1, с. 12; 2, с. 45; 3, с. 7]. В умовах глобальної цифрової трансформації локальні громади потребують

впровадження сучасних технологій для ефективного розвитку соціальної та культурної сфери. Це включає не лише адміністративні процеси, а й освіту, культуру, громадські ініціативи, волонтерську діяльність та збереження культурної спадщини [4, с. 34; 5, с. 20].

Цифровізація громади передбачає інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери життя. Серед основних напрямів виділяють: впровадження електронних сервісів та платформ для громадянської участі; цифрове збереження культурної спадщини, архівних матеріалів і музейних колекцій; розвиток дистанційної освіти та культурних онлайн-проєктів; забезпечення відкритого доступу до локальної інформації [2, с. 48; 6, с. 36]. Цифрові технології дозволяють модернізувати управління, підвищити прозорість діяльності органів самоврядування та зміцнити довіру громадян до локальних інституцій.

Електронне врядування є однією з найбільш ефективних форм цифровізації громад. Воно включає створення онлайн-платформ для обговорення проєктів рішень, електронних петицій, інтерактивних карт проблемних територій та цифрових консультацій [3, с. 15; 5, с. 10]. Такі платформи забезпечують активну участь громадян у прийнятті рішень, дозволяють оперативно отримувати зворотний зв’язок та залучати мешканців до формування локальної політики. Це сприяє розвитку громадянської свідомості та підвищує рівень соціальної відповідальності.

Цифровізація впливає й на освіту та культуру громад. Онлайн-курси, вебінари, віртуальні музеї, електронні бібліотеки та цифрові культурні ресурси дозволяють долучатися до освітніх і культурних ініціатив незалежно від місця проживання [3, с. 20; 6, с. 34]. Такі платформи є особливо актуальними для віддалених населених пунктів, де фізичний доступ до навчальних і культурних установ обмежений. Вони сприяють поширенню знань про локальні традиції, історію та культурну спадщину, а також створюють умови для дистанційної участі у культурних заходах, лекціях і фестивалях [4, с. 36; 5, с. 18].

Важливим напрямом цифровізації є створення онлайн-спільнот та соціальних платформ для комунікації мешканців. Ці ресурси дозволяють обговорювати локальні питання, організовувати волонтерські ініціативи, проводити культурні та освітні заходи, а також залучати молодь до громадського життя [5, с. 12; 6, с. 40]. Онлайн-спільноти сприяють зміцненню локальної ідентичності, збереженню традицій та формуванню активної громадянської позиції.

Разом із численними перевагами цифровізація громад стикається із низкою проблем. Перш за все, це цифрова нерівність: не всі мешканці мають доступ до сучасних гаджетів або високошвидкісного інтернету [3, с. 25; 5, с. 18]. Низький

рівень цифрової грамотності, особливо серед старшого покоління, потребує проведення спеціальних навчальних програм і тренінгів [4, с. 36; 6, с. 40]. Фінансові та технічні обмеження ускладнюють розбудову цифрової інфраструктури, а збільшення обсягів даних створює потребу у захисті інформації та забезпеченні конфіденційності [2, с. 50; 6, с. 42].

Для подолання цих проблем використовуються різні методи цифровізації. Серед них: впровадження інтегрованих електронних платформ для управління послугами та проєктами громади, розбудова локальної цифрової інфраструктури, навчання мешканців цифровим навичкам та розвиток волонтерських програм із цифрової освіти [1, с. 15; 3, с. 30]. Також важливу роль відіграє співпраця з науковими установами та громадськими організаціями, які сприяють впровадженню сучасних технологій та надають консультації щодо цифрових рішень [5, с. 22; 6, с. 44].

Приклади українських та європейських громад свідчать про позитивний ефект цифровізації. У деяких українських громадах створено інтерактивні платформи для обговорення розвитку території, онлайн-курси з історії та краєзнавства, цифрові музеї та бібліотеки, а також соціальні мережі для комунікації мешканців [3, с. 35; 5, с. 24]. У європейських громадах практикується активне використання цифрових технологій для культурного розвитку, організації фестивалів, дистанційної освіти та громадських консультацій [4, с. 38; 6, с. 46]. Ці приклади підтверджують, що цифровізація є універсальним інструментом розвитку громад, що забезпечує ефективне управління, підвищення соціальної активності та збереження культурної спадщини.

Таким чином, цифровізація стає не лише технологічним процесом, а й потужним чинником соціокультурного розвитку територіальних громад. Вона забезпечує підвищення громадянської активності, розвиток культурних і освітніх ініціатив, зміцнення локальної ідентичності та соціальної згуртованості [1–6]. Для успішного впровадження цифрових рішень необхідно подолати цифрову нерівність, низьку цифрову грамотність та ресурсні обмеження. Перспективи розвитку включають інтеграцію онлайн-ресурсів, розширення цифрової інфраструктури, активне залучення молоді та партнерство з науковими та культурними інституціями.

Отже, цифровізація громад у XXI столітті формує нову якість соціокультурного життя, розширює доступ до освіти та культури, зміцнює громадянську активність та стає ключовим чинником модернізації локального простору. Впровадження цифрових технологій є необхідним інструментом розвитку сучасної громади та підвищення її соціокультурного потенціалу [1–6].

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів України. Стратегія цифровізації України. Київ, 2022.
2. Іваненко О., Петрова І. Цифровізація громад як чинник соціокультурного розвитку. Журнал «Суспільство і технології», 2021, (1)с. 7–35.
3. Міністерство цифрової трансформації України. Електронне врядування в громадах. Київ, 2023.
4. Сидоренко Л. Роль цифрових технологій у розвитку локальної громади. Вісник соціальних наук, 2022, (2)с. 8–24.
5. Титова О. М. Цифрові технології та культурна спадщина. Київ: Центр пам’яткознавства, 2020.
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Київ, 1997.

Korin Victoria
group 3851,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
viktoriakorin977@gmail.com

Marynchenko Hanna
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
anya.marinchenko@gmail.com

Digitalization of Communities: New Opportunities For Sociocultural Development

The article examines the development of students' moral awareness as a crucial aspect of their overall personal and social growth. It analyzes key factors influencing moral development, including educational environments, family upbringing, peer interactions, and societal values. The study highlights the role of schools and teachers in fostering ethical reasoning, empathy, and responsible decision-making among students. Particular attention is given to practical strategies, such as moral education programs, collaborative learning, and experiential activities, which contribute to enhancing students' moral consciousness. The article also discusses challenges faced in promoting moral awareness, including cultural diversity, individual differences, and contemporary social influences, and emphasizes the importance of continuous support from educators and the community.

Keywords: moral awareness, ethical development, students, moral education, empathy, values, ethical reasoning, personal growth, social responsibility, character education.

УДК 94(477)"16/17":355.07

Корягін Віталій
група 3852,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vitalik.20041010@gmail.com

Рижева Надія
доктор історичних наук, професор кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ryzheva.nadiya@gmail.com

Генезис, морфологія та ідеологія козацької шаблі XVII–XVIII ст. у контексті лицарських традицій України

У роботі на основі досліджень Д. Тоїчкіна проаналізовано генезис, морфологічну структуру та соціокультурне значення козацької шаблі XVII–XVIII ст. Висвітлено історичні етапи розвитку клинкової зброї на теренах України: від античних витоків та давньоруського протистояння зі степом до формування унікального збройового комплексу козацької доби. Особливу увагу приділено конструктивним особливостям шаблі та її типології. Автор розкриває процес трансформації шаблі з утилітарного засобу ведення бою у сакральний символ козацького лицарства, що поєднав у собі воєнну функцію меча та ідеологічний статус «білої зброї». Доведено, що козацька шабля є синтезом східних форм та європейського функціоналізму, що зафіксував шляхетний статус та державотворчі уявлення українського козацтва.

Ключові слова: козацька шабля, Д.Тоїчкін, клинкова зброя, лицарська культура, зброярський осередок, генезис озброєння.

Вступ: Методологія та джерельна база. Дослідження еволюції клинкової зброї в Україні, зокрема у фундаментальних працях Дениса Тоїчкіна, дозволяє вийти за межі суто технічного опису артефактів [2]. Шабля розглядається як багатогранний об’єкт матеріальної та духовної культури. Джерельну базу дослідження становлять археологічні знахідки, музейні експонати та писемні пам’ятки, що фіксують соціальний статус власників зброї. Ключовим аспектом є

трансформація шаблі з інструменту війни на сакральний символ козацького лицарства, що відображає геополітичні та технологічні зміни в регіоні Центрально-Східної Європи.

І. Історична ретроспектива: від античності до домінування шаблі.

Розвиток довгоклинкової зброї на українських теренах мав тяглий характер. Перші впливи фіксуються ще в античну добу через грецькі колонії Північного Причорномор'я, які транслювали збройові традиції античного світу. Збройовий комплекс цих колоній суттєво вплинув на подальший розвиток форм клинкової зброї на території сучасної України.

Наступним критичним етапом став період X–XI ст. Державотворення Русі відбувалося в умовах постійного контакту зі степовими кочовиками (печенігами, половцями). Саме необхідність ефективної протидії кінним загонам Сходу стимулювала адаптацію та розвиток шаблі. Проте остаточне утвердження шаблі як домінуючого виду озброєння припадає на кінець XV –середину XVI ст., що збігається з початком формування українського козацтва. До другої половини XVI ст. у Центрально-Східній Європі шабля практично повністю витіснила меч, ставши основною зброєю професійного воїна [2].

ІІ. Виробничий потенціал та роль Львова як зброярського центру

У XVII ст. ключовим осередком виробництва холодної зброї на українських землях став Львів. Львівські цехи мечників та шабельників акумулювали передовий досвід Сходу та Заходу. Львів був не лише найбільшим виробником, а й головним постачальником клинкової зброї на українських землях Речі Посполитої. Суворі цехові стандарти якості дозволяли створювати зброю, здатну витримувати екстремальні бойові навантаження, а львівська продукція формувала естетичні стандарти тогочасної військової моди.

ІІІ. Морфологічна структура та конструктивні вузли шаблі.

Згідно з класифікацією Д. Тоїчкіна, шабля XVII–XVIII ст. – це складна наступальна клинкова зброя, призначена для січних та ріжучо-колючих уражень. Конструктивно вона складається з трьох основних частин: клинка, ефеса та піхв [2].

1. Клинок (штаба):

Тіло клинка: Складається з неробочої та робочої зон (остання становить 1/5–1/3 від вістря).

Єлмань (перо): Характерне розширення у верхній частині клинка, що зміщує центр ваги до вістря, значно підсилюючи інерцію та силу січного удару.

Анатомічні деталі: Клинок має обух (спинку клинка), лезо, п'яту, рікасо та вістря. На клинку могли бути присутні доли для полегшення ваги та реберця для жорсткості.

2. Ефес (держак): Складна система захисту кисті, що включає руків'я,

верхів'я та гарду (хрестовину, перехрестя, дужки). Важливим елементом був палюх (перстень для великого пальця), що дозволяв краще контролювати шаблю.

3. Піхви: Футляр, що складався з устя, обоймиць із кільцями для портупеї та захисного наконечника. Оздоблення піхов часто вказувало на статус та заможність власника.

IV. Типологічний аналіз за В. Дзівановським та Д. Тоїчкіним

Дослідження виділяє три основні типи шабель, характерні для козацького середовища:

Шамшир (перський тип) Має значну кривизну (так званий «лев'ячий хвіст»), хрестоподібну гарду та оливкоподібне верхів'я. Доли та грані на клинку зазвичай відсутні. Часто виготовлявся з дамаської сталі.

Карабела: Відрізняється ефесом відкритого типу з навершям у формі стилізованої голови орла. Поділялася на бойову (з роговими щічками) та парадну (оздоблену камінням та золоченням). З XVII ст. стала символом шляхетської та козацької гідності.

Ординка: Шабля татарського походження з невеликою кривизною та вузьким довгим вістрям. Конструкція була оптимізована для завдання ефективних уколів. Особливо довгі зразки отримали назву «смички» [2].

V. Бойове застосування.

Шабля є насамперед зброєю вершника та призначена для рубки с коня. У піхоті вона використовувалася в умовах ближнього бою після мушкетних залпів.

VI. Ідеологія та символізм: шабля як атрибут козацького лицаря.

У другій половині XVI ст. українське козацтво асимілювало елементи лицарської культури: аскетизм, релігійність, культ Покрови та специфічний етичний кодекс. Статус «українського лицаря» був нерозривно пов'язаний із володінням шаблею. Вона перебрала на себе сакральні функції меча, ставши «чесною» або «білою» зброєю. Шабля виступала як:

Статусний маркер: Ознака приналежності до вищої військової касти.

Сакральний об'єкт: Засіб захисту віри та Батьківщини, що оспівувався в думах та піснях.

Висновок: Козацька шабля – це досконалий зразок поєднання східної форми та європейського функціоналізму. У XVII–XVIII ст. шабля стає невід'ємним елементом козацької ідентичності, виступаючи мірилом шляхетності та інструментом захисту віри й вітчизни. Вона пройшла шлях від утилітарного знаряддя до складного культурного коду, що зафіксував претензії українського козацтва на лицарський статус та державність.

Список використаних джерел

1. Войцехівська І. Н., Даниленко В. М.[Рецензія на кн.:] Тоїчкін Д. Козацька

шабля XVII–XVIII ст.: історико-зброєзнавче дослідження. Український історичний журнал. 2008. № 2. С. 180–183.

2. Тоїчкін Д. В. Клинкова зброя козацької старшини XVI – першої половини XIX ст.: проблеми атрибуції та класифікації / Ін-т історії України НАН України. Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2013. 463 с.

Koryahin Vitaliy
group 3852,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vitalik.20041010@gmail.com

Ryzheva Nadiia
Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the History Department
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ryzheva.nadiya@gmail.com

Genesis, Morphology, and Ideology of the Cossack Sabre of the 17th–18th Centuries in the Context of Ukrainian Knightly Traditions

Based on the research of D. Toichkin, this work analyzes the genesis, morphological structure, and socio-cultural significance of the Cossack sabre of the 17th–18th centuries. The study highlights the historical stages of blade weapon development in Ukraine: from ancient origins and the medieval confrontation between Kyivan Rus' and the Steppe to the formation of the unique armament complex of the Cossack era. Special attention is paid to the structural features of the sabre and its typology. The author reveals the process of the sabre's transformation from a utilitarian tool of warfare into a sacred symbol of Cossack knighthood, which integrated the military function of the sword with the ideological status of "white weaponry." It is proven that the Cossack sabre represents a synthesis of Eastern forms and European functionalism, which solidified the noble status and state-building aspirations of the Ukrainian Cossacks.

Keywords: Cossack sabre, D. Toichkin, blade weapons, knightly culture, armory center, genesis of weaponry.

УДК 94(477)"193":323.1:008

Красян Олександр
аспірант 4-го року навчання,
факультет всесвітньої історії та археології
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ
Sashakrasyan518@gmail.com

Даниленко Віктор
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України
завідувач відділу історії України другої половини XX ст.
Інститут історії НАН України
Київ

Механізми русифікації та боротьби з «націоналізмом» у культурному просторі України 1930-х років

У статті проаналізовано зміни в реалізації національної політики ЦК ВКП(б) на теренах України у 1930-х роках. Досліджено процес переходу від політики коренізації до системних репресій у культурно-освітній сфері, ініційованих П. Постишевим. Особливу увагу приділено механізмам ідеологічного чищення бібліотечних фондів та обмеження українського книговидавництва під приводом боротьби з «українським буржуазним націоналізмом». На основі статистичних даних та архівних матеріалів висвітлено динаміку скорочення україномовного сегмента культури та впровадження російської мови як інструменту тоталітарного контролю. Доведено, що ревізія культурної спадщини мала на меті маргіналізацію української ідентичності.

Ключові слова: УСРР, 1930-ті роки, коренізація, русифікація, цензура, бібліотечні фонди, книговидавництво, П. Постишев, ідеологічні репресії, український націоналізм.

Національна політика ЦК ВКП(б) у сфері культури й освіти, в основі якої в 1920–1930-х рр. лежала запроваджена XII з'їздом РКП(б) у 1923 р. політика коренізації, відігравала важливу роль у здобутті довіри населення України. Водночас вона слугувала ефективним інструментом формування світогляду українців відповідно до ідеологічних потреб влади. Особливо значущим цей аспект став у період утвердження тоталітарного режиму в СРСР, коли відбувалося прискорене руйнування традиційних норм і звичаїв та створення

нових. Саме виховна функція була визначальною для діяльності культосвітніх установ у 1930-х рр. [4, с.20].

З приходом у 1933 р. на посаду другого секретаря ЦК КП(б)У П. Постишева культурно-освітні заклади також зазнали впливу кампанії боротьби з українським націоналізмом. Особливо це стосувалося установ, де поширювалися ідеї націонал-комуністів. Найбільших втрат зазнали масові бібліотеки та музеї. Проте кампанія з «викриття націоналістів» у цих установах почалася пізніше, ніж у інших сферах культури, оскільки бібліотеки й музеї виконували переважно допоміжну функцію. Тож передусім партійна верхівка прагнула обґрунтувати «небезпечність» націоналістичних ідей в інших галузях. [2, с.88].

Так, лише в липні 1933 р. Наркомат освіти УСРР скасував попередні постанови щодо комплектування бібліотек, визнавши, що вони обмежували бібліотечні фонди України. У новій постанові наголошувалося, що принципи формування бібліотечних фондів мають сприяти ознайомленню українського населення з російською літературою. Проте активна боротьба з «українським націоналізмом» у бібліотеках розгорнулася у 1934 р. [1, с.56].

5 березня 1934 р. ЦК КП(б)У ухвалив постанову про створення комісії для перегляду бібліотечних фондів, очолюваної А. Хвилею. Також було встановлено, що вилучення літератури з бібліотек дозволяється лише за санкцією центральної комісії при Наркомосі. Надалі процес вилучення «шкідливої» літератури набув системного характеру: будь-який автор, що потрапляв до списків підозрюваних, автоматично підлягав цензурному переслідуванню. Партійне керівництво, намагаючись уникнути втрат у бібліотечних фондах, неодноразово наголошувало на необхідності вилучень лише за офіційними списками. Однак на місцях нерідко діяли превентивно, побоюючись репресій за невчасне виконання вказівок. Наприклад, у доповідній записці наприкінці 1934 р. члени комісії зазначали, що у Вінницькій та Дніпропетровській областях у деяких бібліотеках досі зберігається контрреволюційна націоналістична література, а винних осіб уже звільнено та передано до НКВС. [5, с. 2-3.].

Масові вилучення літератури призвели до значного скорочення бібліотечних фондів. Попри активну видавничу діяльність, у 1933–1934 рр. фонд бібліотек суттєво зменшився: у середині 1934 р. він становив 90,2 % від обсягу 1933 р., а у 1935 р. – 93,4 %. Лише з 1936 р. показники перевищили рівень 1933 р. [1, с.56].

Схожа ситуація склалася й у книговидавництві. Після того як у листопаді 1933 р. на пленумі ЦК КП(б)У український націоналізм було визнано головною загрозою у національному питанні, випуск книг українською мовою різко скоротився. Якщо у 1933 р. він становив 98,7 % від рівня 1932 р., то у 1934 р. – 79,3 %, у 1935 р. – 72,5 %. У 1936 р. обсяг виданих українською мовою книг

майже зрівнявся з показником 1933 р., проте у 1937 р. знову почав зменшуватися. Водночас у 1934 р. частка російськомовних книг, надрукованих в Україні, сягнула 31 % від загального тиражу. [3, с.147].

Це пояснюється тим, що видавничі плани на 1933 р. формувалися ще у 1932 р., тому на початковому етапі політичних змін вилучали лише окремі праці. Повне коригування видавничої політики стало можливим лише у 1934 р., коли почалося системне обмеження україномовної літератури. Видавництва змушені були виключати заплановані україномовні видання або припиняти друк уже підготовлених книг.

За радянських часів російська культура нав’язувалася як домінантна, а її вплив на підкорені народи набув ідеологічного значення. Натомість українська культура зазнала масштабних втрат під приводом боротьби з «українським буржуазним націоналізмом». Процеси русифікації та приниження української культурної спадщини супроводжувалися жорсткими репресіями проти творчої інтелігенції. Це призвело до маргіналізації української культури та значних втрат у її історичному розвитку.

Список використаних джерел

1. Центральний державний архів громадських об'єднань(далі-ЦДАГО) України, ф.1, оп.6, спр.407.
2. ЦДАГО України, ф.1, оп.6 спр.408.
3. ЦДАГО України, ф.1.оп.16, спр.10.
4. ЦДАГО України, ф.1, оп.20, спр.5305.
5. ЦДАГО України, ф.1, оп.20, спр.7169.

Krasian Oleksandr
4th year postgraduate student,
Faculty of World History and Archaeology
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University
Kyiv
Sashakrasyan518@gmail.com

Danylenko Viktor
Doctor of Historical Sciences, Professor,
Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine
Head of the Department of History of Ukraine in the
Second Half of the 20th Century
Institute of History of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv

Mechanisms of Russification and the Struggle Against "Nationalism" in the Cultural Space of Ukraine in the 1930s

The article analyzes changes in the implementation of the Central Committee of the CPSU(b) national policy in Ukraine during the 1930s. The study examines the transition from the policy of korenizatsiya (indigenization) to systematic repressions in the cultural and educational sphere initiated by P. Postyshev. Special attention is paid to the mechanisms of ideological cleansing of library collections and the restriction of Ukrainian book publishing under the pretext of fighting "Ukrainian bourgeois nationalism." Based on statistical data and archival materials, the dynamics of the Ukrainian-language cultural segment's decline and the introduction of the Russian language as a tool of totalitarian control are highlighted. It is proved that the revision of cultural heritage aimed at the marginalization of Ukrainian identity.

Keywords: Ukrainian SSR, 1930s, korenizatsiya, Russification, censorship, library collections, book publishing, P. Postyshev, ideological repressions, Ukrainian nationalism.

УДК 373.5.091.33:94(100)

Кропивницька Каріна
група 1МАІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
karinakropyvnytska@gmail.com

Кравченко Павло
кандидат історичних наук, професор
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
pablokk@ukr.com

Інтерактивні методи як інструмент формування просторової компетентності учнів 8 класу на уроках всесвітньої історії в контексті сучасної історичної освіти

У статті аналізується доцільність використання інтерактивних методів і цифрових онлайн-ресурсів на уроках всесвітньої історії у 8 класі під час вивчення теми «Великі географічні відкриття та становлення капіталістичних відносин». Проаналізовано педагогічний потенціал ресурсів Google Earth, TimeMaps, World History Atlas і StoryMapJS у формуванні просторової компетентності та просторово-історичних уявлень учнів.

Ключові слова: Великі географічні відкриття, просторова компетентність, цифровий інструмент, онлайн-ресурси.

У сучасному світі, разом із розвитком історичної науки та реформуванням системи загальної середньої освіти активізується питання формування в учнів цілісного історичного мислення, тобто не простого заучування певних фактів чи дат, а зокрема розвиток просторово-історичних уявлень.

Традиційні підходи до викладання всесвітньої історії не завжди забезпечують глибоке розуміння глобальних історичних процесів у їх часовому та просторовому вимірах. Це особливо помітно під час вивчення складних тем, пов’язаних із міжнародними зв’язками різних країн та соціально-економічними трансформаціями, наприклад тема «Великі географічні відкриття та становлення капіталістичних відносин» у курсі всесвітньої історії 8 класу.

Зазначена тема вимагає від учнів уміння орієнтуватися в географічному

просторі, складати історичну хронологію подій та наслідків глобальних змін, що відбулися. Саме тому вивчення даної теми потребує використання ефективних методів і засобів навчання, здатних забезпечити формування просторової компетентності школярів [2].

Актуальність дослідження зумовлена прийнятими тенденціями модернізації освіти та впровадженням компетентісного підходу, який закріплений в Державному стандарті базової середньої освіти та Концепції Нової української школи. Згідно з названими документами, сучасна історична освіта покликана орієнтуватися не лише на передачу знань, а й на розвиток критичного мислення, умінь аналізувати історичні події, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, давати оцінку та застосовувати набуті знання в реальному житті [1, 3].

Вивчення теми Великих географічних відкриттів має важливе значення для формування в учнів 8 класу уявлень про глобальні процеси, які визначили економічний, політичний, культурний і соціальний розвиток світу та продовжують впливати на сучасний світовий порядок. У контексті інтеграції України у світовий простір, знання про становлення капіталістичних відносин і колоніальних систем сприяють усвідомленню взаємозалежності держав і культур.

Водночас, вже сьогодні, учні є активними учасниками цифрового інформаційного середовища, що зумовлює необхідність адаптації навчального процесу до їхніх пізнавальних потреб шляхом використання інтерактивних і цифрових освітніх ресурсів.

Метою статті є обґрунтування доцільності використання інтерактивних методів і онлайн-ресурсів на уроках всесвітньої історії у 8 класі під час вивчення теми «Великі географічні відкриття та становлення капіталістичних відносин», як інструментів формування просторової компетентності учнів.

Формування просторових уявлень є важливою складовою історичної освіти, оскільки це сприяє глибшому розумінню подій минулого та їх взаємозв'язку з географічними чинниками. Досвід використання інтерактивних методів навчання свідчить, що поєднання картографічної візуалізації, мультимедійних засобів і проєктної діяльності значно підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу восьмикласниками.

Серед цифрових інструментів особливе місце посідає Google Earth [4]. Саме цей ресурс дає змогу здійснювати віртуальні подорожі, будувати маршрути морських експедицій Христофора Колумба, Васко да Гами, Фернана Магеллана, аналізувати географічні умови подорожей та масштаби відкриттів. Він дає можливість переглядати місця з 3D-моделями, історичними фотографіями, що показують розвиток регіонів. Така динамічна візуалізація та можливість перегляду місцевості з різних ракурсів сприяють формуванню цілісного

уявлення про значення Великих географічних відкриттів.

Ще один інструмент, який дає змогу бачити, як змінювались кордони держав, як розширювались колоніальні імперії, поділяючи між собою зони впливу – TimeMaps [5]. Він чудово підійде для вивчення територіальних змін під час великих географічних відкриттів. Вчитель може показати розвиток та зміну меж імперій, вплив колонізації на різні регіони, а також ключові торгові шляхи – за допомогою карти і лінії часу. Загалом, така інтерактивна візуалізація даних дає можливість порівнювати карти різних періодів.

Використання World History Atlas [6] забезпечує доступ до історичних карт різних епох, що створює умови для порівняльного аналізу політичної карти світу на різних етапах колоніальної експансії. У пошуковому полі ресурсу учень або вчитель має можливість вказати будь-який рік з історії, після чого система покаже політичну карту світу, на якій відображено держави, країни та імперії, що існували в зазначений період. Застосування цього інструменту в освітньому процесі дає змогу вчителеві організовувати як індивідуальну, так і групову роботу учнів із картографічним матеріалом. Вчитель може запропонувати учням виконати таке завдання під час уроку: порівняти політичні карти світу на різних етапах колоніальних завоювань. Важливою перевагою ресурсу є зрозумілий інтерфейс, оперативний доступ до необхідної інформації та простота у використанні, що робить його зручним інструментом для навчальної діяльності.

Значний потенціал для розвитку пізнавальної активності учнів має StoryMapJS [7], який поєднує текстову, візуальну та картографічну інформацію. Залучення учнів до створення власних інтерактивних історичних проєктів сприяє розвитку дослідницьких умінь, цифрової компетентності та творчого підходу до вивчення історії. Комбінування кількох цифрових інструментів у межах одного уроку або теми дозволяє глибше усвідомити просторові, політичні та економічні наслідки Великих географічних відкриттів.

Таким чином, використання інтерактивних методів навчання з опорою на сучасні онлайн-ресурси є ефективним засобом формування просторової компетентності та просторово-історичних уявлень учнів 8 класу під час вивчення теми «Великі географічні відкриття та становлення капіталістичних відносин». Застосування цифрових технологій сприяє підвищенню мотивації до навчання, активізації пізнавальної діяльності школярів і розвитку їхнього історичного мислення. Результати дослідження підтверджують доцільність інтеграції інтерактивних онлайн-ресурсів у викладання всесвітньої історії, як важливої умови підвищення якості сучасної історичної освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти https://mon.gov.ua/osvita-

2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti

2. Методика навчання історії в школі /І О. Пометун, Г. Фрейман К.: Генеза, 2006. 328 с.

3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова [та ін.]; за заг. ред. М. Грищенка. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с.

4. Google Earth https://www.google.com.ua/earth/

5. Time Maps https://timemaps.com/

6. World History Atlas https://worldhist.org/

7. StoryMapsJS http://orangeline.knightlab.com/templates/pages/storymap.html.

Kropyvnytska Karina
group 1MAI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnytsia
karinakropyvnytska@gmail.com

Kravchenko Pavlo
Candidate of Historical Sciences, Professor
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnytsia
pablokk@ukr.com

Interactive Methods as a Tool For Forming Spatial Competence of 8th Grade Students in World History Lessons in the Context of Modern History Education

The article analyzes the feasibility of using interactive methods and digital online resources in world history lessons in the 8th grade when studying the topic "Great geographical discoveries and the formation of capitalist relations." The pedagogical potential of Google Earth, TimeMaps, World History Atlas, and StoryMapJS resources in shaping students' spatial competence and spatial-historical perceptions is analyzed.

Keywords: Great geographical discoveries, spatial competence, digital tools, online resources.

УДК 94:321.64]:050.487(477=161.2)’’192/193’’

Кугай Ілля
група 1 МАІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
illakugaj@gmail.com

Жмуд Наталка
кандидат історичних наук, доцент кафедри культури,
методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
zmudnatalka@gmail.com

Нищення української ідентичності в період сталінського тоталітарного режиму кінця 1920 – початку 1930-х рр. крізь призму сатирично-гумористичного часопису «Червоний Перець»

У статті простежуються шляхи нищення української ідентичності в УРСР кінця 1920 – початку 1930-х рр. крізь призму сатирично-гумористичного періодичного видання «Червоний Перець».

Ключові слова: українська ідентичність, нищення, сталінський тоталітаризм, УРСР, сатирично-гумористичний часопис «Червоний Перець», 1920–1930 рр.

Постановка проблеми. Засоби масової інформації (далі – ЗМІ) при будь-яких політичних режимах завжди були дієвим інструментом як відображення суспільних подій та явищ, так і конструювання суспільної думки. Важливу роль у поширенні ідеологічних наративів відіграли радянські ЗМІ, особливо в період посилення сталінського тоталітаризму наприкінці 1920 – 1930-х рр. Завдяки доступній мові подачі матеріалу дуже популярними були сатиричні видання, серед яких варто увиразнити часопис «Червоний Перець» (1927 – 1934 рр.) (далі – ЧП), який відразу став пропагандистським рупором більшовицького режиму.

Мета статті – простежити шляхи нищення української ідентичності в УРСР кінця 1920 – 1930-х рр. крізь призму сатирично-гумористичного періодичного видання «Червоний Перець».

Актуальність. Оскільки вітчизняні науковці приділяли увагу висвітленню на

сторінках ЧП лише окремих аспектів – повсякденного життя [1], антирелігійної політики [3], образу жінки у сатиричній графіці ЧП [4], механізмів конструювання «образу ворога» в радянській політичній карикатурі [2] тощо, тому дослідження шляхів та засобів нищення української ідентичності в період становлення сталінського тоталітаризму є беззаперечно актуальним.

Виклад результатів дослідження. ЧП як пропагандистський інструмент формував ціннісні установки «нової» радянської людини, які в базових концептах не співпадали із засадничими складовими української ідентичності.

Тому часопис через свій контент сприяв її нищенню через руйнування основних маркерів – історичної пам'яті, мови, релігії, звичаєво-обрядової культури тощо. Така політика призвела до перетворення українців, які намагалися відстоюючи гідність і самобутність чинити системі спротив, на «ворогів».

На шпальтах журналу гостро критикувалося українське селянство, найчисельніша соціальна верства та носій етнічної ментальності. Вони зуміли серед всіх радянських республік дати найчисельніший опір насильницькій колективізації, відмовляючись йти в колгоспи та віддавати свою землю, тому їх зображали злісними «ворогами» сталінського режиму – «куркулями», «саботажниками», «державними зрадниками» [5, с. 2]. Карикатури промовисто підкреслювали, що українські селяни «гальмували прогресивний розвиток радянського міста» та «були головною причиною браку необхідних продуктів у пролетаріату» [7, с. 3].

Більшовицька пропаганда через яскраві наративно-візуальні образи намагалася зламати традиційну українську ідентичність через знищення релігії, національної церкви, жорстке переслідування духовенства, вірян та, навіть, народної обрядовості як світоглядної основи загалом.

Особливо в негативних конотаціях зображено так звану «самоліквідацію» Української автокефальної православної церкви внаслідок ініційованого владою Собору в 1930 р. [8, с. 5]. Сатира висвітлювала УАПЦ як релігійну структуру, що згуртувала навколо себе виключно «ворогів» радянської влади [31, с. 2], [9, с. 4].

Нищення української ідентичності відбувалося і через згортання політики українізації. На сторінках ЧП це виражалося, до прикладу, у систематичному цькуванні представників національно-визвольного руху 1917–1921 рр. (В. Чехівського, С. Єфремова та інших). Численні карикатури гостро висміювали діячів української інтелігенції так званої організації «Спілка визволення України» (СВУ), вигаданої владою. ОДПУ (об'єднане державне політичне управління, радянська спецслужба, 1922–1934 рр.) сфабрикувала в 1930 р. справу [9, с. 1] проти національної еліти, 45 членів «СВУ», що стало приводом для жорстоких репресій.

На тлі посилення уніфікації та русифікації руйнування української ідентичності виражалося, зокрема, у висвітленні української мови як «небезпечної націоналістичної зброї» та «пережитку» культури. Автори сатиричних текстів намагалися нав'язати уявлення про українську мову як про виключно інструмент класової боротьби, намагаючись знівелювати її як базовий чинник етнонаціональної ідентичності.

Контекст «непримиренної боротьби з націоналізмом» та формування у суспільстві негативного ставлення до ідей незалежності простежується, до прикладу, у протиставленні образу Києва як «буржуазного, ворожого та релігійного гнізда УНР» (що став столицею УРСР лише з 1934 р.), «більшовицькому» Харкову, що «завжди був й залишиться справжньою українською радянською столицею» [6, с. 2].

Висновки. Отже, аналіз контенту ЧП демонструє, що часопис кінця 1920 – початку 1930-хрр. був ефективним інструментом сталінської пропаганди, конструюючи «правильну» радянську ідентичність, при цьому знищуючи базові маркери українськості – мову, релігію, колективну пам'ять, культурні практики тощо. Це відбувалося шляхом насильницької колективізації, згортання українізації, насаджування русифікації та уніфікованої радянської культури, посилення антирелігійної боротьби тощо та перетворення українців на «ворогів» радянської влади.

Тому дослідження ЧП є цінним джерелом для аналізу особливостей становлення сталінського тоталітарного режиму.

Список використаних джерел

1. Войнаровський А., Жмуд Н. Сатирично-гумористичний журнал «Червоний Перець» як джерело відображення повсякденного життя радянської України: аналітичний огляд за 1932 рік. Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. 2024. Вип. 49. С. 82–90 DOI: https://doi.org/10.31652/2411-2143-2024-49-82-90.

2. Гриневич Л. В. Механізми масового народовбивства: конструювання «образу ворога» в радянській політичній карикатурі (друга половина 1929 – початок 1930 рр.). 2014. Сторінки історії (38). С. 47–64. URL : https://historypages.kpi.ua/article/view/90975 (дата звернення: 13.01.2026)

3. Жмуд Н., Войнаровський А. Відображення антирелігійної політики сталінського тоталітарного режиму крізь призму сатирично-гумористичного часопису «Червоний Перець» (1927-1934 рр.). Історія та археологія. 2025. №2. С. 67–74. DOI https://doi.org/10.32782/cusu-hist-2025-2-8

4. Михалевич В., Братусь І. Образ жінки у сатиричній графіці українського часопису «Червоний перець» під час становлення радянського режиму 20-30 рр.

XX століття. АРТ-платФОРМА. 2023. (1(7)). С. 124–141. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47154 (дата звернення: 13.01.2026)

5. ЧП. 1928. № 6. URL: https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C_1928_06/ (дата звернення: 13.01.2026)

6. ЧП. 1928. № 16. URL: https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C_1928_16/ (дата звернення: 13.01.2026)

7. ЧП. 1929. № 13. URL: https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C_1929_13/?page=3 (дата звернення: 13.01.2026)

8. ЧП. 1930. № 4. URL: https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C_1930_04/ (дата звернення: 13.01.2026)

9. ЧП. 1930. № 5. URL: https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C_1930_05/ (дата звернення: 13.01.2026)

10. ЧП. 1931. № 17/18. URL: https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C_1931_17-18/ (дата звернення: 13.01.2026).

Kugai Illya
group 1 MAI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
illakugaj@gmail.com

Zhmud Natalka
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Culture,
Methods of Teaching History and Special Historical Disciplines
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
zmudnatalka@gmail.com

The Destruction of Ukrainian Identity During the Stalinist Totalitarian Regime of the Late 1920s and Early 1930s Through the Prism of the Satirical and Humorous Magazine «Chervony Perets»

The article traces the ways of destroying Ukrainian identity in the Ukrainian SSR in the late 1920s and early 1930s through the prism of the satirical and humorous periodical «Chervony Perets».

Keywords: Ukrainian identity, extermination, Stalinist totalitarianism, Ukrainian SSR, satirical and humorous magazine «Chervony Perets», 1920–1930.

УДК 341.223.14

Мінаєв Андрій
група 3151,
Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління проєктами
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
minaiev.andrii@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Життя в окупації: примус, ідентичність та виживання в умовах російської окупації

У статті досліджується складне становище українського населення на тимчасово окупованих територіях у ході російсько-української війни. Проаналізовано гуманітарні, соціально-економічні та політичні наслідки окупації для цивільного населення України.

Ключові слова: окупація, Україна, Російська Федерація, війна, мобілізація, національна ідентичність.

Перемога проєвропейських сил під час Революції гідності та подальша втеча проросійських лідерів до Москви стали каталізатором активізації агресивної політики Російської Федерації (РФ) щодо України. 27 лютого 2014 року розпочався перший акт відкритої збройної агресії Російської Федерації, що призвів до фактичної окупації Кримського півострова та порушення суверенітету України. Паралельно РФ вдалася до військово-політичних заходів із дестабілізації ситуації, зокрема шляхом підтримки сепаратистських настроїв на території Донбасу та півдня України з наміром утворення та званої «Малоросії». Після невдачі та безуспішних спроб нав'язати власні умови в межах Мінських домовленостей (5 вересня 2014 та 12 лютого 2015), РФ 24 лютого 2022 року о четвертій ранку здійснює повномасштабне вторгнення. Результатом став частковий успіх збройних сил (ЗС) РФ на півдні та сході країни та повний розгром на півночі. Загальна територія окупації станом на 15 грудня 2025 року

становить близько 115,9 тисяч квадратних кілометрів або 19,2% згідно DeepStateMap (онлайн-мапа бойових дій) на якій проживає близько 6 мільйонів людей.

Через обмежений доступ місій ООН і Червоного Хреста на окуповані території, а також велика кількість інсинуацій та пропаганди унеможливлює отримання чітких та перевірених даних про гуманітарну ситуацію. Зі звіту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2025 рік можна зробити висновок, що стан цивільного населення на цих територіях залишається складним, хоча частково забезпечені базові потреби, зокрема доступ до ліків та мінімальних побутових ресурсів.

РФ не розглядала окупацію українських територій у 2014 та 2022 роках як тимчасову. Всупереч нормам міжнародного гуманітарного права, які передбачають тимчасовий характер окупаційного режиму, РФ спрямовувала зусилля не лише на захоплення, а й на утримання територій. Головною метою цих дій є «інтеграція» населення тимчасово окупованих територій у правову реальність Росії. Прикладом є примусове нав'язування російського громадянства, без якого доступ до адміністративних та медичних послуг істотно обмежений; крім того, населення стикається з проблемами працевлаштування та виїздом за межі окупації через вимогу наявності документів, виданих місцевою владою.

Під час проведення дослідження не було виявлено офіційно оприлюднених даних про системну насильницьку мобілізацію до лав ЗС РФ. Водночас скрутне економічне становище та вплив пропаганди спонукає деяких громадян до укладення контрактів на проходження служби в окупаційних військах. Це, своєю чергою, призводить до участі громадян України у бойових діях проти власної держави, за неофіційними даними Координаційного штабу близько 16% полонених є громадянами України.

Важливим елементом політики «інтеграції» населення є повна трансформація освітньої системи. Більшість вчителів з України окупанти замінили на освітян з низькою кваліфікацією та лояльним ставленням до російського політичного режиму. Також існують наявні докази того, що незначна кількість освітян отримали спеціальні сертифікати на «навчання» в РФ для викладання за зміненими шкільними програмами, які містять російську версію історії України, російської літератури та російської мови, водночас маргіналізуючи українську.

Отже, можна констатувати, що політика РФ на тимчасово окупованих територіях України має системний характер і спрямована на фактичну інтеграцію цих регіонів до складу держави-агресора шляхом поєднання адміністративно-правових, соціально-економічних та гуманітарно-ідеологічних

механізмів впливу на місцеве населення. Водночас в окупації залишилися не лише особи, які співпрацюють з місцевою владою. Значна частина цивільного населення була позбавлена реальної можливості виїзду та, попри умови окупації, зберегла зв'язок з Україною і віру у відновлення її суверенітету.

Список використаних джерел

1. DeepStateMap. Interactive map of the war in Ukraine. URL: https://deepstatemap.live/en(дата звернення: 05.01.2026).

2. Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights. Special report on the situation in the territories of Ukraine temporarily occupied by the Russian Federation. Київ, 2025. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/SpecialReport2025-eng.pdf (дата звернення: 06.01.2026).

3. Friedrich J. Life under Russian occupation : аналіт. звіт. Berlin : Global Public Policy Institute, 2024. URL: https://gppi.net/assets/Friedrich_2024_Life- Under-Russian-Occupation.pdf (дата звернення: 06.01.2026).

Minaev Andriy
group 2151,
Educational and scientific institute of computer science and project management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
andrejminaev29@gmail.com

Matvienko Lyudmila
Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Life Under Occupation: Coercion, Identity and Survival Under Russian Occupation

The article examines the difficult situation of the Ukrainian population in the temporarily occupied territories during the Russian-Ukrainian war. The humanitarian, socio-economic and political consequences of the occupation for the civilian population of Ukraine are analyzed.

Keywords: occupation, Ukraine, Russian Federation, war, mobilization, national identity.

УДК 930.85 (430)

Нанакіна Карина
група 4851,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nanakina.karina@gmail.com

Буглай Наталя
доктор історичних наук, професор кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
buglay@ukr.net

Вернігероде в контексті культурно-історичної спадщини Німеччини

Здійснено аналіз культурно-історичного значення замку Вернігероде як репрезентативного об'єкта архітектурної спадщини Німеччини. Основна увага приділена дослідженню етапів його формування та еволюції – від середньовічної фортифікаційної споруди до аристократичної резиденції та сучасного музейного комплексу. Простежено, що його виникнення у XII столітті було пов'язане з процесами зміцнення імперської влади на північних окраїнах Священної Римської імперії.

Ключові слова: історія, Німеччина, культурна спадщина, замок Вернігероде, середньовічна фортеця, музей.

Основний виклад матеріалу доцільно розпочати з ґрунтовного аналізу історичних передумов формування архітектурної пам'ятки Вернігероде як важливого політичного, адміністративного та культурного центру регіону. Виникнення замкового комплексу у першій половині XII століття було зумовлене процесами феодальної колонізації та укріплення імперської влади на північних окраїнах Священної Римської імперії. У цей період активного освоєння територій відбувалося формування нових центрів влади, які виконували як оборонні, так і управлінські функції. Саме в такому контексті слід розглядати появу замку, який було зведено на стратегічно вигідній височині над поселенням Вернігероде.

Зведення замку було безпосередньо пов'язане з діяльністю графа

Адальберта, який, перебуваючи на службі імператора, відігравав важливу роль у зміцненні політичних позицій імперської влади в регіоні Гарцу. Його поява як «Comes de Wernigerode» у джерелах XII століття засвідчує формування нового осередку територіального управління, який поступово перетворився на центр локальної влади [2, с. 2-5]. Таким чином, замок виступав не лише військовим укріпленням, а й адміністративним ядром, навколо якого концентрувалися владні та господарські процеси.

Важливе значення мало і його розташування, яке забезпечувало контроль над торговельними та військовими шляхами, сприяючи економічному розвитку регіону. Формування комунікацій біля підніжжя замку стимулювало заселення території ремісниками та купцями, що сприяло становленню міського середовища. У результаті замок виступав ядром просторової та соціально-економічної організації регіону [1].

Початковий етап існування замку характеризувався домінуванням фортифікаційної функції. Його архітектура відповідала вимогам середньовічної військової інженерії та включала систему укріплень, пристосованих до складного рельєфу. Водночас він залишався адміністративним центром володінь графів Вернігероде, поєднуючи оборонні та управлінські функції [3, с. 215-232].

Особливого значення набуває походження правлячої династії, яка відіграла ключову роль у становленні замку. Перші згадки про графів резиденції датуються 1121 роком і водночас є найдавнішою письмовою згадкою про поселення [5]. Їх поява в регіоні була пов’язана з політикою імперської влади щодо зміцнення контролю над прикордонними територіями. Таким чином, замок виступав інструментом як локальної, так і загальноімперської політики. Упродовж середньовіччя замок неодноразово модернізувався відповідно до змін у військовій справі та політичній ситуації. Посилення укріплень, розширення території та вдосконалення оборонної інфраструктури свідчать про його стратегічну важливість. Водночас слід зазначити, що замок функціонував у середовищі складної системи територіальних відносин, де сусідні графства та феодальні володіння перебували у постійному суперництві. Це зумовлювало необхідність підтримання високого рівня обороноздатності та водночас стимулювало політичну активність його власників [7, с. 465-472].

Важливим етапом у розвитку замку стало надання міських прав поселенням, що сформувалися біля його підніжжя. У 1229 році місто отримало відповідний статус, що сприяло подальшому економічному й соціальному розвитку та виступало центром тяжіння, навколо якого формувалися міська інфраструктура та соціальна структура. Це підтверджує його роль як ключового елемента регіонального розвитку, що поєднував оборонні, управлінські та економічні функції [4, с. 22-34].

У XIV столітті відбулися зміни у територіальній організації графства, що вплинуло на статус замку. Після конфліктів із сусідніми володіннями, зокрема графами Регенштайну, відбулося розширення територій, яке зміцнило позиції правлячої династії. У цей період замок остаточно закріпився як центр територіального утворення з відносною автономією та власною системою управління [6].

Водночас розвиток військової техніки, зокрема артилерії, почав змінювати значення замкових укріплень. Хоча певний час замок залишався важливим оборонним об'єктом, у пізньому середньовіччі посилилися тенденції його функціональної трансформації. Зміни у характері воєн та зміцнення централізованих держав поступово зменшували роль локальних фортець як основних оборонних центрів [2; 6].

Таким чином, ранній етап існування замку Вернігероде характеризується його функціонуванням як багатофункціонального центру, що поєднував оборонні, адміністративні та економічні функції. Його розвиток відображає загальні процеси формування феодального суспільства та становлення регіональних центрів влади, заклавши основу для подальших історичних трансформацій і сучасного значення замку.

Відтак, ранньомодерний і модерний етапи розвитку історичного комплексу характеризуються трансформацією його функцій та архітектурного вигляду. Від оборонного укріплення, що втрачало стратегічне значення з розвитком вогнепальної зброї, комплекс еволюціонував у аристократичну резиденцію, а згодом – в історичний ансамбль. Це супроводжувалося зміною його соціального призначення: від військово-адміністративного центру до осередку придворного життя та символу статусу.

Особливого значення набуває його перебудова у XVII столітті в стилі бароко, що відобразила нові естетичні та соціальні запити епохи. Подальша реконструкція XIX століття остаточно сформувала сучасний вигляд замку, поєднавши елементи неоготики та неоренесансу. У цьому процесі важливу роль відіграла діяльність графа Отто цу Штольберг-Вернігероде, який інтерпретував замок як інструмент політичної репрезентації та демонстрації соціального престижу [7, с. 532; 3, с. 245-263].

Зазначені зміни відбувалися у ширшому історичному контексті – наслідків Тридцятилітньої війни та процесів формування німецької національної ідентичності, коли історичні об'єкти набували символічного значення. У результаті комплекс перетворився не лише на архітектурну пам'ятку, а й на важливий культурно-історичний феномен, що відображає еволюцію політичних, соціальних і культурних процесів у Європі [1; 4].

Отже, історія замку Вернігероде демонструє послідовний перехід від

середньовічної фортифікаційної споруди до багатофункціонального центру влади та пізніше – до символічного культурного об’єкта. Його розвиток відображає загальноєвропейські тенденції трансформації феодального суспільства, зміну військових технологій та еволюцію уявлень про владу і престиж. Таким чином, замок виступає цінним джерелом для розуміння історичних процесів, що формували політичний і культурний ландшафт Німеччини та Європи в цілому.

Список використаних джерел

1. Duncker A. Die ländlichen Wohnsitze, Schlösser, und Residenzen der ritterschaftlichen Grundbesitzer in der Preussischen Monarchie: Nebst den königlichen Familien- Haus- Fideicommiss- und Schatull-Gütern, in naturgetreuen, künstlerisch ausgeführten, farbigen Darstellungen, nebst begleitendem Text. Berlin: Verlag von Alexander Duncker, 1857. 16 p. URL:https://www.booklooker.de/B%C3%BCcher/Angebote/autor=Duncker+Alexander&titel=Die+l%C3%A4ndlichen+Wohnsitze+Schl%C3%B6sser+Residenzen+der+ritterschaftlichen+Grundbesitzer (date of access: 27.03.2026).

2. Konrad Breitenborn: Feudalmuseum Schloss Wernigerode In: Kleiner Führer durch das Museum: VEB Tourist Verlag, Berlin / Leipzig, 15. Auflage 1986, 64 p.

3. Fülle des Schönen: Gartenlandschaft Harz / ed. by S. Wernigerode. Halle an der Saale: J. Stekovics, 2002. 432 p.

4. Juranek C. Schloss Wernigerode. Halle an der Saale: J. Stekovics, 1999. 96 p.

5. Strauss J., Sobotka B. J. Burgen, Schlösser, Gutshäuser in Sachsen- Anhalt. Theiss, 1994. 467 p.

6. Walz J. Wernigerode Schloss. Leipzig: E.A. Seemann, 1991. 16 p.

7. Wernigerode G. Gesangbuch für die Grafschaft Wernigerode: Zum Gebrauch in Kirche, Schule und Haus. Wernigerode: B. Angerstein, 1906. 729 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Gesangbuch_f%C3%BCr_die_Grafschaft_Wernigero.html?id=Mm5tOe4z754C&redir_esc=y (date of access: 28.03.2026).

Nanakina Karyna
group 4851,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nanakina.karina@gmail.com

Buhlai Natalia
Doctor of Historical Sciences, Professor of History Department
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
buglay@ukr.net

Wernigerode in the Context of Germany's Cultural and Historical Heritage

The cultural and historical significance of Wernigerode Castle as a representative object of the architectural heritage of Germany has been analyzed. The main attention is paid to the study of the stages of its formation and evolution - from a medieval fortification to an aristocratic residence and a modern museum complex. It has been traced that its emergence in the 12th century was associated with the processes of strengthening imperial power on the northern outskirts of the Holy Roman Empire.

Keywords: history, Germany, cultural heritage, Wernigerode Castle, medieval fortress, museum.

УДК 316.774:321.7

Ніколаїду Елпіда
група 036,
Навчально-науковий Інститут історії права та міжнародних відносин
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Суми
eee.lpida2006@gmail.com

Крупеня Ірина
кандидатка політичних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії
міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Суми
24tokiss@gmail.com

Вплив цифрових технологій та соціальних мереж на політичну поведінку громадян

У статті досліджується як розвиток Інтернету, мобільних пристроїв та онлайн-платформ трансформує комунікаційні практики, політичну участь та соціалізацію громадян. Проаналізовано позитивні та негативні аспекти цифровізації політики. Особлива увага приділена впливу соціальних мереж на молодь, їхню роль у формуванні політичних переконань та активності. У висновку підкреслено, що цифрові технології мають потенціал для розвитку демократії, але потребують збалансованого підходу, розвитку цифрової грамотності та критичного мислення громадян.

Ключові слова: цифрові технології, соціальні мережі, політична поведінка, політична активність, політична соціалізація, дезінформація, електронне урядування, цифрова грамотність, політичні маніпуляції, молодь.

У сучасному світі цифрові технології та соціальні мережі стали невід'ємною частиною повсякденного життя людини, істотно змінюючи не лише спосіб комунікації, а й характер політичної поведінки громадян. Інтернет, мобільні пристрої та соціальні платформи відкрили безпрецедентні можливості доступу до інформації, зробивши її більш швидкою, масовою та інтерактивною. Якщо раніше основними джерелами політичної інформації були традиційні засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо чи друковані видання, то сьогодні дедалі більша частина населення отримує новини саме з соціальних мереж. Це

призвело до формування нового типу політичної культури, у якій громадяни стають не лише споживачами, а й активними творцями інформаційного контенту [2, с. 34; 4, с. 52]. Таким чином, цифрове середовище трансформує саму природу політичної участі, роблячи її більш динамічною та доступною.

Однією з ключових особливостей впливу соціальних мереж є їх здатність стимулювати політичну активність громадян. Дослідження показують, що користувачі, які активно взаємодіють із політичним контентом – коментують, поширюють чи лайкають його – частіше беруть участь у виборах, протестах або громадських ініціативах. Існує прямий зв'язок між онлайн-активністю та офлайн-політичною участю [10, с. 3].

Соціальні мережі також відіграють важливу роль у мобілізації громадян під час політичних кампаній, протестних рухів чи кризових ситуацій. Вони дозволяють швидко організовувати масові заходи, координувати дії та поширювати інформацію серед великої кількості людей у реальному часі [3, с. 78]. Завдяки цьому політична участь стає більш доступною для різних соціальних груп, зокрема молоді, яка традиційно менш активна у класичних формах політичної діяльності.

Водночас цифрові технології суттєво впливають на процес політичної соціалізації, тобто формування політичних поглядів і переконань громадян. Молоде покоління дедалі частіше формує свої політичні уявлення під впливом блогерів, лідерів думок та онлайн-спільнот. Інформація в соціальних мережах подається у більш емоційній, спрощеній і доступній формі, що полегшує її сприйняття, але водночас може знижувати рівень критичного аналізу [5, с. 41].

За результатами українських досліджень, соціальні мережі значною мірою визначають політичні орієнтації молоді, впливаючи на їхнє ставлення до держави та політичних процесів [5, с. 45; 6, с. 29]. Важливою особливістю є те, що користувачі не лише споживають інформацію, а й активно її створюють, що посилює ефект взаємного впливу в цифровому середовищі.

Разом із позитивними аспектами цифровізація політики породжує низку серйозних викликів. Одним із найважливіших є проблема поширення дезінформації та фейкових новин [11]. Соціальні мережі дозволяють будь-кому створювати та поширювати інформацію без належної перевірки, що може призводити до маніпуляцій громадською думкою [1, с. 66].

Дослідження показують, що неправдива інформація поширюється швидше, ніж достовірна, оскільки вона часто має більш емоційний характер [9, с. 215]. Крім того, алгоритми соціальних платформ формують так звані «інформаційні бульбашки», коли користувачі бачать переважно контент, який відповідає їхнім переконанням [8, с. 102]. Це сприяє посиленню політичної поляризації та знижує здатність суспільства до конструктивного діалогу.

Ще одним важливим аспектом є використання цифрових технологій для політичних маніпуляцій. Політичні актори можуть використовувати таргетовану рекламу, аналіз великих даних та алгоритми для впливу на виборців. Відомі приклади використання персональних даних у політичних кампаніях демонструють, як цифрові технології можуть змінювати електоральну поведінку громадян [9, с. 220].

Це ставить під питання прозорість і чесність виборчих процесів, а також викликає занепокоєння щодо захисту персональних даних і приватності громадян. У зв'язку з цим виникає потреба у державному регулюванні цифрових платформ і підвищенні рівня інформаційної безпеки.

Попри всі ризики, цифрові технології мають значний потенціал для розвитку демократії. Вони сприяють відкритості влади, підвищенню рівня громадянської участі та розвитку електронного урядування. Онлайн-петиції, електронні голосування та громадські платформи дозволяють громадянам активніше впливати на прийняття політичних рішень [3, с. 80].

Водночас ефективне використання цих можливостей потребує розвитку цифрової грамотності, критичного мислення та відповідального ставлення до інформації. Саме ці фактори є ключовими для формування свідомого громадянина в умовах інформаційного суспільства.

Отже, вплив цифрових технологій та соціальних мереж на політичну поведінку громадян є складним і багатогранним явищем. З одного боку, вони розширюють можливості участі в політичному житті, сприяють розвитку демократії та формуванню активного громадянського суспільства. З іншого боку, вони створюють нові виклики, пов'язані з дезінформацією, маніпуляціями та поляризацією. Саме тому важливо забезпечити баланс між використанням цифрових технологій і захистом демократичних цінностей, а також розвивати критичне мислення та медіаграмотність громадян.

Список використаних джерел

1. Внучко С. Соціальні мережі, фейки і постправда у цифрову добу. Політичні науки. 2021. № 3. С. 60–70.

2. Жук І. В. Соціальні мережі та формування громадської думки. Дніпро : НМУ, 2020. 98 с.

3. Заглада В. М. Інформаційно-комунікаційні технології як фактор підвищення політичної участі. Вісник КПІ. 2022. № 1. С. 75–82.

4. Карпенко А. О. Соціальні мережі у політичних процесах сучасності. Київ : КНУ, 2021. 120 с.

5. Константчук П. В. Вплив цифрових медіа на політичну соціалізацію громадян в Україні. Хмельницький : ХНУ, 2023. 85 с.

6. Куцик А. Соціальні мережі та політична культура суспільства. Соціологічні дослідження. 2020. № 2. С. 25–30.

7. Кравець А. Ю. Роль соціальних мереж у сучасній політиці. Політологічний вісник. 2022. № 4. С. 40–48.

8. Кирич І. В., Букорос Т. О. Вплив цифрових платформ на електоральну поведінку. Економіка та держава. 2023. № 5. С. 100–105.

9. Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election. Journal of Economic Perspectives. 2017. Vol. 31, No. 2. P. 211–236.

10. de Zúñiga H. G., Diehl T., Weeks B. Social media and political participation. Frontiers in Political Science. 2026. Vol. 8. P. 1–10.

11. Крупеня І.М. Боротьба з фейками в умовах ери «пост-правди» – небезпека для демократії. «Гілея: науковий вісник». Вип. 133. 2018. №6. С. 244–247.

Nikolaidu Elpida
group 036,
Educational and Scientific Institute of History, Law and International Relations
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
Sumy
eee.lpida2006@gmail.com

Krupenia Iryna
Candidate of Political Sciences,
Associate Professor the Department of World History,
International Relations and Methods of Teaching of Historical Disciplines
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
Sumy
24tokiss@gmail.com

The Impact of Digital Technologies and Social Media on Citizens' Political Behavior

The article examines how the development of the Internet, mobile devices, and online platforms transforms communication practices, political participation, and the socialization of citizens. Both positive and negative aspects of the digitalization of politics are analyzed. Special attention is paid to the influence of social media on youth, particularly their role in shaping political views and civic engagement.

The study emphasizes that digital technologies significantly expand access to information and opportunities for political participation, while also creating new challenges, such as the spread of disinformation and the risk of manipulation.

In conclusion, it is highlighted that digital technologies have strong potential for the development of democracy; however, they require a balanced approach, as well as the development of digital literacy and critical thinking among citizens.

Keywords: digital technologies, social media, political behavior, political participation, political socialization, disinformation, e-governance, digital literacy, political manipulation, youth.

УДК 796.011:502(477)

Пастернак Тетяна
група Ф2/1,
Миколаївського національного аграрного університету
Миколаїв
pasternaktanya210@gmail.com

Побережець Ганна
кандидат історичних наук, доцент кафедри
українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
Миколаїв
ann20081988ann@gmail.com

Природно-рекреаційний потенціал України: сучасний стан і перспективи використання

У роботі досліджується природно-рекреаційний потенціал України та його значення для розвитку туризму і відпочинку. Проаналізовано сучасний стан природних рекреаційних ресурсів, включаючи водні, лісові, гірські та кліматичні комплекси. Виявлено основні проблеми використання рекреаційного потенціалу та шляхи його раціонального освоєння. Окрему увагу приділено перспективам розвитку внутрішнього та екологічного туризму.

Ключові слова: природно-рекреаційний потенціал, Україна, туризм, рекреаційні ресурси, екологія, розвиток туризму.

Україна має значний природно-рекреаційний потенціал, який є ключовим чинником її національного багатства. Цей потенціал створює сприятливі умови для розвитку як внутрішнього, так і міжнародного туризму, сприяє оздоровленню населення та зміцнює позитивний імідж країни у світі. Завдяки різноманітності кліматичних зон, унікальним природним ландшафтам, багатим водним, лісовим та мінеральним ресурсам Україна має всі можливості для активного розвитку рекреаційної сфери [1, с. 45].

Різноманітний природно-рекреаційний потенціал України вражає: від понад 700 заповідних територій до величних Карпатських та Кримських гір, від теплого узбережжя Чорного та Азовського морів до численних річок, озер та густих лісів [2, с. 18].

Держава має у своєму розпорядженні велику мережу з більш ніж 400

курортів і санаторіїв, причому значна частина з них визнана об'єктами державного значення. Серед ключових рекреаційних напрямків виділяються Карпатський, Подільський, Поліський, Причорноморський та Дніпровський регіони. Карпати мають величезний потенціал для розвитку зимових видів спорту та оздоровчого туризму, у той час як південні території пропонують чудові можливості для пляжного та лікувально-курортного відпочинку [2, с. 92].

Нинішній етап розвитку індустрії відпочинку затьмарений низкою істотних труднощів. Насамперед це негативний вплив на природні ландшафти через забруднення, хаотичне зведення будівель у прибережних зонах, нерозумне споживання природних багатств та скорочення видового розмаїття. Особливе занепокоєння викликає також порушення транспортних та постачальних шляхів, а також погіршення ситуації з безпекою у південних та східних регіонах, спричинене збройними конфліктами [4, с. 103].

Розвиток рекреаційного потенціалу України у майбутньому має бути тісно пов'язаний із принципами сталого розвитку, що передбачають збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь, забезпечення екологічної безпеки та врахування соціальних потреб населення. Важливим інструментом досягнення цих цілей є розвиток екотуризму, який пропонує відпочинок, що не завдає шкоди довкіллю, сприяє його збереженню та дає можливість отримати нові знання про природу. Впровадження екотуризму позитивно вплине на економіку країни та сприятиме формуванню відповідального ставлення до довкілля серед громадян [5, с. 77].

Співпраця на міжнародному рівні, особливо у рамках європейських ініціатив, є надзвичайно цінною для розвитку екологічного туризму [6, с. 58].

Величезний природно-рекреаційний потенціал України відкриває широкі можливості для соціально-економічного розвитку регіонів. Проте, щоб реалізувати цей потенціал, потрібні інвестиції у модернізацію інфраструктури, постійний екологічний моніторинг та інноваційні стратегії управління рекреаційними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Ведмідь Н. І. Рекреаційні ресурси України: сучасний стан і перспективи розвитку. К. : КНЕУ, 2020. 184 с.

2. Гуменюк Г. П. Туризм і рекреація: сучасні тенденції розвитку. Одеса: Астропринт, 2021. 156 с.

3. Кравченко Л. М. Розвиток рекреаційної сфери в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. Київ : НІСД, 2023. 134 с.

4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в

Україні за 2023 рік. Київ : Міндовкілля, 2024. 278 с.

5. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туризму в Україні: виклики сьогодення / Н. Паньків, М. Скрипник. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences, 2022. DOI 10.31891/2307-5740-2022-308-4-36. Доступно онлайн: URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-36

6. Using Internet Marketing and Social Media to Promote Ecotourism in Ukraine (Based on the Experience of Norway and Iceland). Sport and Tourism Central European Journal, 2024. URL: https://czasopisma.ujd.edu.pl/index.php/sport/article/view/2315.

Pasternak Tetyana
group F2/1,
Mykolaiv National Agrarian University
Mykolaiv
pasternaktanya210@gmail.com

Poberezhets Hanna
andidate of Historical Sciences, Associate Professor
Mykolaiv National Agrarian University
Mykolaiv
ann20081988ann@gmail.com

Natural and Recreational Potential of Ukraine: Current State and Prospects For Use

The paper explores the natural and recreational potential of Ukraine and its significance for the development of tourism and recreation. The current state of natural recreational resources, including water, forest, mountain and climatic complexes, is analyzed. The main problems of using recreational potential and ways of its rational development are identified. Special attention is paid to the prospects for the development of domestic and ecological tourism.

Keywords: natural and recreational potential, Ukraine, tourism, recreational resources, ecology, tourism development.

УДК 355.01(477.72)

Петрусь Юліана
група 2381,
Навчально-науковий інститут автоматика та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
yulapetrus@gmail.com

Федоренко Михайло
кандидат історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
mykhailo.fedorenko@nuos.edu.ua

Звільнення Херсона Збройними Силами України (За матеріалами ЗМІ)

Метою даної роботи є відтворення хронології та ключових етапів окупації і звільнення Херсона у 2022 році на основі матеріалів засобів масової інформації, а також аналіз ролі Збройних Сил України та опору місцевого населення.

Ключові слова: Херсон, російсько-українська війна, окупація, контрнаступ ЗСУ, Антонівський міст, правий берег Дніпра, звільнення міста, листопад 2022, опір населення, український прапор.

24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Цей день став дуже важливим і трагічним для всієї країни. Бойові дії почалися майже по всій території України. Російські війська наступали з різних напрямків: з півночі, сходу та півдня. Одним із напрямків став південь України, де знаходиться важливе місто Херсон.

Херсон є обласним центром і має велике значення для південного регіону. Місто розташоване біля річки Дніпро і має важливі дороги, порти та інші об’єкти. Саме тому контроль над цим містом був важливим для російських військ. На початку березня 2022 року Херсон опинився під окупацією.

Захоплення міста стало серйозною подією під час війни. Багато людей були змушені жити в складних умовах, але при цьому вони не втрачали надію, що місто знову повернеться під контроль України.

Після того як російські війська зайшли до Херсона, життя в місті сильно змінилося. Багато жителів не погоджувалися з окупацією. У перші тижні люди

виходили на мирні мітинги з українськими прапорами. Вони збиралися на площах і показували, що Херсон залишається українським містом. [1]

Такі мітинги були проявом сміливості місцевих жителів. Люди співали українські пісні, тримали плакати та підтримували один одного. Проте з часом російські військові почали жорсткіше реагувати на такі акції. Деякі мітинги розганяли, а активістів могли затримувати або залякувати.

Окупаційна влада намагалася змінити життя міста. Було зроблено спробу запровадити російський рубль замість української гривні. Також змінювалися органи влади та встановлювалися правила, які діяли в Росії. [2]

Крім цього, окупаційна адміністрація організувала так званий «референдум» щодо приєднання Херсонської області до Росії. Україна та більшість країн світу не визнали результати цього голосування. Незважаючи на всі труднощі, багато жителів Херсона продовжували підтримувати Україну. Люди допомагали один одному, передавали інформацію та чекали, коли місто буде звільнене.

Улітку 2022 року українська армія почала активні дії на південному напрямку. Головною метою було послабити позиції російських військ у Херсонській області та підготувати умови для звільнення територій. Збройні Сили України завдавали ударів по складах боєприпасів, військовій техніці та командних пунктах противника. Це допомагало зменшити можливості російської армії вести бойові дії. Особливо важливими були удари по мостах через річку Дніпро. Одним із найвідоміших об’єктів став Антонівський міст. [3]

Він мав велике значення для постачання російських військ на правому березі. Після пошкодження мостів російським військам стало набагато складніше перевозити техніку, боєприпаси та інші ресурси. Через це їхні позиції поступово слабшали. Паралельно українські військові звільняли інші населені пункти Херсонської області. Завдяки цьому ситуація для російських військ ставала дедалі складнішою. У листопаді 2022 року стало відомо, що російські війська починають відступати з правого берега річки Дніпро. Це означало, що вони залишають місто Херсон.

11 листопада 2022 року українські військові увійшли до міста. Цей день став дуже радісним для багатьох жителів. Над будівлями знову з’явилися українські прапори. [4]

Херсон став першим обласним центром, який вдалося звільнити під час повномасштабної війни. Це була важлива подія як для військових, так і для всього українського суспільства.

Після звільнення міста жителі виходили на вулиці, щоб зустріти українських військових. Люди приносили прапори, фотографувалися з військовими та дякували їм за захист. Президент України Володимир Зеленський

назвав звільнення Херсона важливим кроком у боротьбі за незалежність України. Ця подія показала, що українська армія може успішно звільняти окуповані території.

Для українців це стало символом надії. Багато людей зрозуміли, що навіть після довгої окупації міста можуть повернутися під контроль України. Звільнення Херсона стало однією з найважливіших подій у ході російсько-української війни. Воно показало силу та витривалість української армії. [5]

Ця подія мала не лише військове, але й велике моральне значення для українського народу. Вона зміцнила віру людей у перемогу та повернення всіх окупованих територій.

Список використаних джерел

1. Горбач О. Херсон під час російської окупації: події 2022 року. Київ, 2023. URL: https://espreso.tv/ukrainskiy-kherson-richnitsya-pislya-vizvolennya-z-okupatsii (дата звернення:15.03.2026)

2. Коваленко В. Контрнаступ Збройних Сил України на півдні України. Київ, 2023. URL: https://24tv.ua/nastup-zsu-fronti-kovalenko-rozpoviv-pro-vazhlivi-uspihi-sil_n3019829 (дата звернення:15.03.2026)

3. Кузьменко І. Російсько-українська війна 2022 року: основні події. Львів, 2023. URL: https://themilitaryscience.com/msj_files/publications/A_Military-Historical_Review_of_the_russian-Ukrainian_Warfare._First_half_of_2025.pdf (дата звернення:15.03.2026)

4. Мельник С. Звільнення Херсона та його значення для України. Харків, 2023. URL: https://suspilne.media/kherson/614759-ricnica-vizvolenna-hersona-obstrili-novorajskogo-novij-mist-626-den-vijni-hronika-podij-v-hersonskij-oblasti/ (дата звернення:15.03.2026)

5. Матеріали українських ЗМІ: BBC News Україна, Українська правда, Суспільне Новини, Радіо Свобода. (дата звернення:15.03.2026).

Petrus Yuliana
group 2381,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
yulapetrus@gmail.com

Fedorenko Mykhailo
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of
Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
mykhailo.fedorenko@nuos.edu.ua

Liberation of Kherson by the Armed Forces of Ukraine (Based on Media Materials)

The aim of this paper is to reconstruct the chronology and key stages of the occupation and liberation of Kherson in 2022 based on media reports, as well as to analyze the role of the Armed Forces of Ukraine and the resistance of the local population.

Keywords: Kherson, Russo-Ukrainian war, occupation, AFU counteroffensive, Antonivskyi Bridge, right bank of the Dnipro River, liberation of the city, November 2022, civilian resistance, Ukrainian flag.

УДК 94:929Патон(477.43/.44)«1891/1919»

Пилипчук Оксана
група 2АІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського
Вінниця
oksanapilipcuk69@gmail.com

Войнаровський Анатолій
кандидат історичних наук, доцент кафедри культури, методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського
Вінниця
voinarovskiy95@gmail.com

Громадська та адміністративна діяльність Михайла Оскаровича Патона в Ушицькому повіті

У статті досліджено життєвий шлях і громадську діяльність Михайла Оскаровича Патона – представника дворянства, який відіграв важливу роль у розвитку Поділля на межі XIX – XX ст. Розкрито його діяльність як землевласника, повітового предводителя дворянства та голови земської управи, а також внесок у розвиток освіти, медицини й культурного життя Ушицького повіту. Висвітлено меценатську діяльність родини Патонів і наголошено на значні збереження їхньої історичної спадщини.

Ключові слова: Поділля, Михайло Патон, земства, меценатство, благодійність.

В історичному літописі Поділля особливе місце належить представникам дворянських родин, чий внесок у розвиток регіону визначався не стільки гучними титулами, скільки масштабом їхньої громадської та господарської діяльності. Поряд із відомими меценатами та реформаторами краю, окремої уваги заслуговує постать Михайла Оскаровича Патона. Його роль у житті Ушицького повіту на зламі XIX–XX століть була визначальною: як державний діяч, землевласник-модернізатор та адміністратор, він став одним із тих, хто формував обличчя Подільської губернії у передреволюційну епоху.

Поява роду Патонів на Поділлі пов’язана з 1891 роком, коли Катерина Дмитрівна Патон (у дівоцтві - Шишкова), володарка родового маєтку в Білорусії,

придбала у представника польської аристократії Адама Собанського Хребтіївський маєток із селами Хребтіїв, Шурка та частиною Пилипів-Хребтіївських. Ця подія заклала фундамент для формування нового потужного господарського та адміністративного центру в Ушицькому повіті. [4]

Спадкоємець маєтку, Михайло Оскарович Патон, народився 5 серпня 1865 року в Ніцці (Франція). Поєднавши в собі виховання європейського зразка та традиції офіцерства, він виховувався в престижному Пажеському корпусі, який закінчив за першим розрядом. Військову службу розпочав 14 серпня 1884 року. прапорщиком елітного Лейб-гвардії Преображенського полку. Протягом майже двадцятирічної кар'єри він послідовно пройшов шлях до капітана (штабс-капітана), неодноразово виконуючи обов'язки командира рот та члена полкового суду. Його служба була насичена відповідальними завданнями, серед яких участь у коронаційних урочистостях у Москві 1896 року та охорона імператорських поїздів на Миколаївській залізниці. [6,с.578-589] Попри відсутність бойового досвіду, гвардійська дисципліна та системне управління стали основою його особистості.

19 січня 1902 р. Михайло Оскарович вийшов у відставку з чином полковника. Його внесок у розвиток Поділля мав належне економічне підґрунтя. Як власник 1500 десятин землі, Михайло Патон продемонстрував приклад високої аграрної культури. На 1900 рік структура його маєтку вражала своєю продуманістю: понад 514 десятин обробленої ріллі, значні лісові масиви (264 десятини) та зразковий фруктовий сад на 7 десятин. [2, с.360] Така раціональна організація простору не лише забезпечувала економічну стабільність, а й перетворювала Хребтіївський маєток на взірець садибної культури Поділля.

У березні 1905 року очолював дворянство Ушицького повіту (1905-1917), а також був призначений почесним суддею Ушицького округу. Регулярні відпустки у батьківському маєтку в Хребтієві дозволяли йому зберегти тісний зв'язок із краєм, що згодом трансформувалися у масштабну соціальну роботу.

Громадська та доброчинна діяльність Михайла Патона стала вагомим внеском у розвиток соціальної інфраструктури Поділля, що було відзначено низкою високих нагород, серед яких ордени Св. Володимира 4 ступеня, Станіслава 3 ступеня та іноземний орден Червоного Орла. Особливе значення мала його участь у роботі Товариства Червоного Хреста під час Російсько-японської війни, за що він був нагороджений відповідною медаллю у 1907 році. За його фінансової підтримки у 1908 р. було відкрито земську лікарню і ремісниче училище імені барона П.П. Местмахера в Новій Ушиці. [6, с 584] та у 1912 р. побудовано школу у с. Хребтіїв. З 1910 р. він був довічним почесним членом Ушицького повітового опікунства про дитячі притулки.

Окремим напрямом діяльності М. О. Патона стало опікунство над народною

тверезістю. Під його керівництвом у Новій Ушиці функціонував Народний дім, що включав безкоштовну бібліотеку-читальню, чайну, яка обслуговувала десятки тисяч відвідувачів, та глядацьку залу, де проводилися театральні вистави й просвітницькі лекції. Важливою рисою родини Патонів було меценатство: Михайло Оскарович допомагав малозабезпеченим селянам продуктами, а його дружина, Олександра Вікторівна Будде, маючи медичну освіту, опікувалася здоров'ям жінок та дітей, ініціювавши створення першого в місті пологового будинку. [3,с.2] 8 січня 1906р. у с. Песець Новоушицького повіту Михайло Оскарович Патон вінчався з Олександрою Вікторівною Будде (19 жовтня 1879 -квітень 1919), дочкою генерала від інфентарії Віктора Еммануїловича Будде й Олександри Павлівни, народженої баронеси Местмахер.

Попри глибоку інтеграцію в життя місцевої громади та повагу з боку селян, доля родини склалася трагічно. Подружжя Патонів мало лише одного сина Антона , який народився у 1918р. Він розділив долю своїх батьків. Яких у квітні 1919р. разом з домочадцями вбили бандити в Новій Ушиці. Родину Патонів було поховано на кладовищі у с. Хребтієві. [6, с. 586-587] Ця трагедія стала частиною масштабного занепаду дворянських садиб регіону.

На сьогодні пам'ять про рід Патонів на Поділлі зберігається у стінах занедбаної садиби в селі Хребтіїв та в назвах вулиць, проте архітектурна спадщина Михайла Патона, що має статус пам'ятки історії, перебуває під загрозою остаточного руйнування, потребуючи негайної державної охорони та реставрації [1].

Отже. діяльність Михайла Оскаровича Патона на Поділлі є яскравим прикладом служіння «освіченого дворянства» інтересам місцевої громади на межі двох епох. Його постать втілювала рідкісний синтез суворої гвардійської дисципліни, європейського культурного світогляду та щирої відданості потребам простого народу. Будучи успішним землевласником, він не обмежився межами власного господарства, а спрямував свій адміністративний талант на розбудову соціальної інфраструктури Ушицького повіту: від стратегічно важливих медичних закладів та училищ до осередків народної культури й просвітництва. Трагічна загибель Михайла Патона та його родини у 1919 році стала символом зламу цілого соціокультурного пласту, який протягом десятиліть виступав головним рушієм модернізації краю. Сьогодні збережена садиба в Хребтієві та закладені ним установи залишаються не просто пам'ятками архітектури, а свідченням того, як приватна ініціатива та висока особиста відповідальність здатні змінювати вигляд цілого регіону. Відновлення та охорона цієї спадщини є необхідним кроком для збереження історичної пам'яті про рід Патонів, чий внесок у розвиток Поділля та української науки є неоціненним.

Список використаних джерел

1. Білик А. Д. Вулиця імені Патона // Наддністрянська правда, смт. Нова Ушиця. 1993. №61-64.

2. Гульдман В.К. Поместное землевладение в Подольской губернии. // Настольная справочная книга для землевладельцев и арендаторов. Каменец-Подольский, 1902. С. 360.

3. Дмитрієнко М. Ф., Томазов В.В. Матеріали до Генеалогії Патонів // Український історичний журнал, 2008. №6. С. 183-195.

4. Лист № 206 «Церковной книги № 12 по селу Песец /за 1901-1917 годы/ Часть вторая метрической книги на 1906 год о бракосочетавшихся». – Копія, з сімейного архіву С.М. Шпаковського.

5. Шпаковський С. М. Методичні аспекти паспортизації об’єктів культурної спадщини у Хмельницькій області на прикладі паспортизації об’єкта «Садиба Патона»//Праці Науково-дослідного інституту пам’яткоохоронних досліджень /Випуск 6. Вінниця:ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. С. 548-559.

6. Шпаковський С.М. Михайло Оскарович Патон (1865–1919 рр.): дворянин, офіцер, чиновник (невідомі сторінки з життя та діяльності). В кн.: Матеріали XIV Подільської наукової історико-краєзнавчої конференції (14–15 листопада 2014 р.). Кам’янець-Подільський: Сисин О.В. Абетка, 2014. [С. 578–589.]

Pilipchuk Oksana
group 2AI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
oksanapilipcuk69@gmail.com

Voynarovskyi Anatolii
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the
Department of Culture, Teaching Methods
of History and Special Historical Disciplines
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
voinarovskiy95@gmail.com

The Public and Administrative Activities of Mykhailo Oskarovych Paton in the Ushytskyi District

This article examines the life and public activities of Mykhailo Oskarovych Paton – a member of the nobility who played a significant role in the development of Podillia at the turn of the 19th and 20th centuries. It highlights his activities as a landowner, district leader of the nobility and chairman of the district council, as well as his contribution to the development of education, medicine and cultural life in the Ushitsky district. The article also covers the philanthropic activities of the Paton family and emphasises the significant preservation of their historical heritage.

Keywords: Podillia, Mykhailo Paton, zemstvo, patronage, philanthropy.

УДК 159.9:355.01:94(477)

Погадаєва Юлія
група 1511,
факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
yulyapohadaieva@gmail.com

Бобіна Олег
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oleg.bobina@nuos.edu.ua

Як я переживаю війну 2014–2025 рр.

Авторка згадує свої переживання війни Росії проти України. Текст починається із спогадів 6-річної дитини. Далі автор подає свою історію Великої Війни 2024-2025 років. Важливим є висновок авторки :"Війна для мене це не історія з підручника".

Ключові слова: війна Росії проти України, Миколаївщина, дитинство,евакуація.

Війна увійшла в моє життя дуже рано. У 2014 році мені було лише шість років. Я ще не розуміла значення слів «війна», «окупація», «бойові дії», але добре пам’ятаю напруження в голосах дорослих і батьків, загальне відчуття тривоги. Ще до початку війни я бувала в Криму, лікувалась в санаторіях, насолоджувалась морем і дивовижною кримською природою — тоді це здавалося звичайною частиною мого дитинства. Лише з роками я усвідомила, що саме з 2014 року моє покоління дорослішало разом із війною.

Тривалий час війна ніби існувала десь поруч, але не торкалася безпосередньо мого повсякденного життя. Все кардинально змінилося у 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення. Війна перестала бути лише новинами — вона стала реальною і відчутною. У перший же день до мого селища заїхали наші військові з технікою і почали готуватися до оборони та активних бойових дій. Батьки одразу посадили нас з молодшою сестрою і бабусею в машину з мінімумом речей і повезли до Зборова на Тернопільщині, де живуть

татові друзі. Це була найважча дорога у моєму житті. Рухались дуже повільно, пропускаючи зустрічну військову техніку. Я не могла повірити в таку реальність, у те, що це може відбуватись в двадцять першому сторіччі у центрі Європи і не розуміла чи повернусь назад…Батько відразу поїхав додому, а мама долучилася до місцевого волонтерського руху, передаючи гуманітарну допомогу вразливим верствам населення та військовим на Миколаївщині, а невдовзі також поїхала додому.

На Тернопільщині війна відчувалася інакше. Там не було вибухів і обстрілів, не було тих звуків, які асоціюються з бойовими діями. Були повітряні тривоги, сирени, але не було постійного фізичного відчуття війни. Саме тому там здавалося, що життя ніби триває, хоч і з тривогою в серці. У цей період я активно долучилася до волонтерської діяльності: плела маскувальні сітки, допомагала разом з іншими місцевими школярами-волонтерами, відчуваючи, що навіть у відносно спокійному місці можна бути корисною для країни.

Через три місяці я повернулася до рідного селища Миколаївської області, тому що мені дуже не вистачало батьків, друзів і мого повсякденного життя . Саме там війна відкрилася для мене з іншого боку. Я вперше почала чути вибухи, звуки обстрілів, до яких місцеві жителі вже певною мірою звикли. У нашому районі на початку війни навіть збили літак і взяли у полон ворожого пілота. Для мене ж це було шоком. Було дуже страшно, важко звикати до постійної напруги й очікування небезпеки. Те, що для інших стало буденністю, для мене було новим і лякаючим досвідом.

Попри страх, я продовжила волонтерську діяльність уже вдома: брала участь в організації шкільних благодійних ярмарків, допомагала в різних ініціативах, спрямованих на підтримку військових і тих, хто постраждав від війни. Це давало відчуття сенсу й сили, допомагало справлятися зі страхами.

За ці роки війна змінила мене. Я стала більш зрілою, навчилася цінувати спокійні моменти й розуміти, наскільки важливо не залишатися осторонь. Моє дитинство і підлітковий вік проходять у час війни, але разом із цим — у час єдності та взаємної підтримки.

Війна 2014–2025 років для мене — це не сухі дати з підручника. Це мій особистий шлях дорослішання, сповнений страху, відповідальності й усвідомлення власної ролі у часи, в які я живу. Я не знаю, коли настане мир, але я вірю в нашу перемогу і точно знаю, що ці роки назавжди сформували мене як свідому людину і як громадянку України.

Pogadayeva Yulia
group 1511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Nikolaev
yulyapohadaieva@gmail.com

Bobina Oleg
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oleg.bobina@nuos.edu.ua

How I Experience the War of 2014–2025.

The author recalls her experiences of Russia's war against Ukraine. The text begins with the memories of a 6-year-old child. Then the author presents her story of the Great War of 2024-2025. The author's conclusion is important: "For me, war is not a story from a textbook."

Keywords: Russia's war against Ukraine, Mykolaiv region, childhood, evacuation.

УДК 37.016:94:069:908(477.44)

Полякова Анна
група 1 МАІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
poliakovaann31.03@gmail.com

Жмуд Наталка
кандидат історичних наук, доцент кафедри культури,
методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця, Україна
zmudnatalka@gmail.com

Експозиційно-виставкова робота КЗ «Музей Вінниці» у формуванні локальної ідентичності учнів

У статті проаналізовано експозиційно-виставкову діяльність КЗ «Музей Вінниці» як чинник формування локальної ідентичності учнівської молоді. Доведено, що музейна практика закладу сприяє поєднанню локального історичного наративу із загальнонаціональними процесами формування громадянської стійкості.

Ключові слова: локальна ідентичність, музейна педагогіка, Музей Вінниці, вінницькість, експозиційно-виставкова діяльність.

У сучасних умовах трансформації українського суспільства музей перестає бути лише місцем збереження артефактів і постає як активний комунікаційний та освітній простір. В умовах повномасштабної війни питання формування національної й локальної ідентичності учнів набуває особливої ваги. Саме на локальному рівні закладаються основи громадянської відповідальності, історичної пам’яті та ціннісних орієнтирів молоді. КЗ «Музей Вінниці» є важливим осередком такого впливу, поєднуючи наукові дослідження з практикою музейної педагогіки.

Актуальність теми зумовлена потребою зміцнення стійкої української ідентичності в умовах інформаційної та когнітивної війни. Російська пропаганда системно використовує історичні міфи для підриву української суб’єктності. У цьому контексті діяльність Музею Вінниці спрямована на створення науково

обґрунтованого локального наративу, який утверджує історичну тяглість міста та його громади.

Метою статті є аналіз експозиційно-виставкової роботи КЗ «Музей Вінниці» як засобу формування локальної ідентичності учнів та визначення її освітнього й виховного потенціалу.

В основі музейної педагогіки закладу лежить розуміння ідентичності як багатовимірного утворення, що поєднує когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти. Відповідно до Статуту, музей покликаний досліджувати й популяризувати історико-культурну спадщину Вінниці, формуючи культуру відповідального громадянина [4, с. 3]. У науковій концепції ключовим поняттям визначено «вінницькість» – специфічний культурний код міста, що виникає через історичний досвід і творчість його мешканців [3, с. 6].

Показовим прикладом є виставка «Із висот століть: історичні фото Вінницької Вежі», яка була розгорнута влітку 2025 року у приміщенні Вежі Артинова [2]. Через візуальні джерела учні можуть простежити трансформацію міського простору, усвідомити історичну тяглість та символічне значення архітектурної домінанти міста. Безпосередній досвід перебування у цій пам’ятці посилює емоційний зв’язок із локальним простором і формує відчуття причетності до громади.

Виставковий проєкт «Написано війною: свідчення, збережені у книгах» осені 2025 року актуалізував проблему збереження живої пам’яті про сучасну російсько-українську війну [1]. Через документальні видання, щоденники й спогади сучасників учні зможуть усвідомити, що історія твориться в їхній присутності. Робота з такими джерелами формує відповідальне ставлення до національної пам’яті та підсилює почуття солідарності.

Ще один нещодавній проєкт «Церковний рашизм», що відбувся взимку 2026 року, був спрямований на критичне осмислення ідеологічних механізмів російської агресії [5]. Експозиція розкривала використання релігійної риторики як інструменту імперської політики та продемонструвала історичні приклади духовної боротьби українців за власну церковну традицію. Такий підхід сприяє формуванню критичного мислення та стійкості до пропаганди, що відповідає завданням інформаційної безпеки держави.

Окрім виставкової діяльності, музей реалізує інтерактивні освітні проєкти, майстер-класи та дискусійні зустрічі, що забезпечують діяльнісний компонент формування ідентичності [4, с. 3]. Поєднання наукових досліджень співробітників із доступною формою подачі матеріалу підвищує довіру молоді до історичного знання та стимулює її до самостійного пізнання. Важливою є й увага до полікультурного минулого Вінниці, що сприяє вихованню толерантності та поваги до європейських демократичних цінностей.

Отже, експозиційно-виставкова робота КЗ «Музей Вінниці» є цілісною педагогічною системою, спрямованою на формування локальної ідентичності як складника національної самосвідомості. Через поєднання історичної правди, сучасних методів комунікації та інтерактивності музей створює простір, у якому учні переходять від ролі пасивних спостерігачів до активних дослідників власної історії. Виставкові проєкти Музею Вінниці формують у молоді відчуття причетності до міста, відповідальності за державу та готовності протистояти інформаційним викликам. Локальна ідентичність у такому підході постає не ізольованим явищем, а органічною частиною українського й європейського простору.

Список використаних джерел

1. «Написано війною»: у Вінниці відкрилась виставка книг про російсько-українську війну. Вінницька міська рада. URL: https://www.vmr.gov.ua/napysano-viinoiu-u-vinnytsi-vidkrylas-vystavka-knyh-pro-rosiisko-ukrainsku-viinu (дата звернення: 07.03.2026).

2. Музей Вінниці запрошує на виставку унікальних історичних фотографій Вінницької Вежі. Вінницька міська рада. URL: https://www.vmr.gov.ua/muzei-vinnytsi-zaproshuie-na-vystavku-unikalnykh-istorychnykh-fotohrafii-vinnytskoi-vezhi (дата звернення: 07.03.2026).

3. Наукова концепція Музею Вінниці. Редакція 2. / Т. Р. Кароєва, О. Ю. Федоришен, О. О. Коваль, С. А. Гула. Вінниця : Музей Вінниці, 2020.

4. Статут Комунального закладу «Музей Вінниці». Затвердж. рішенням Вінницької міської ради від 26.11.2021 № 664. Вінниця, 2021.

5. У Вежі Артинова у Вінниці відкрилася виставка «Церковний рашизм». Вінницька міська рада. URL: https://www.vmr.gov.ua/u-vezhi-artynova-u-vinnytsi-vidkrylasia-vystavka-tserkovnyi-rashyzm (дата звернення: 07.03.2026).

Polyakova Anna
group MAI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
poliakovaann31.03@gmail.com

Zhmud Natalka
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Culture,
methods of teaching history and special historical disciplines
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
zmudnatalka@gmail.com

Exhibition and Exhibition Work of the Vinnitsa Museum in Forming the Local Identity of Students

The article analyzes the exhibition and exhibition activities of the Vinnytsia Museum as a factor in the formation of the local identity of students. It is proven that the museum practice of the institution contributes to the combination of the local historical narrative with the national processes of forming civic resilience.

Keywords: local identity, museum pedagogy, Vinnytsia Museum, Vinnytsia identity, exhibition and exhibition activities.

УДК 323.21:355.01

Пушкар Дарина
група 3145,
Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління проєктами
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
pushkardarina0@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Громадянська активність молоді в період повномасштабної російсько-української війни (2022–2026)

У статті розглядається громадянська активність української молоді в умовах повномасштабної російсько-української. Показано її зростання та залученість до волонтерства і соціальних ініціатив. Підкреслюється роль ціннісних орієнтирів та історичної пам'яті у формуванні активної позиції молодого покоління. Активність молоді розглядається як важливий чинник громадянського суспільства та національної єдності.

Ключові слова: повномасштабна війна, громадська активність, молодь, майбутнє, консолідація, нація.

Соціальна невизначеність і нестабільність, що виникли внаслідок повномасштабної війни (починаючи з 2022 року), створюють серйозні виклики, але водночас відкривають можливості для позитивних змін у громадах та державі. Кризи часто стають каталізатором громадської активності, особливо серед молоді. Молоді люди виступають агентами змін, долучаючись до волонтерських ініціатив, гуманітарної допомоги, соціальних рухів і захисту прав людини.

Історично українська молодь неодноразово виступала рушійною силою суспільних змін. Особливо активно вона проявила себе під час Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2013–2014 років. У ці періоди молоді люди показали свою готовність діяти та брати відповідальність за майбутнє

країни.

За результатами соціологічного дослідження Cedos та Info Sapiens (2022–2023 років), частка молоді, залученої до волонтерської діяльності, зросла з 20 % у 2021 році до 42 % у 2022 році, при тому, що 30 % молодих людей долучилися до волонтерства вперше саме після початку повномасштабного вторгнення. А також за даними UNICEF (2023–2025 років) цей відсоток збільшився з 42 % у 2023 році до близько 51 % у 2024–2025 років. Це свідчить про стійке зростання волонтерської активності та подальшу трансформацію громадянської свідомості молоді в Україні.

Особливо показовими є дані щодо ціннісних орієнтирів молоді. Дослідження фіксує зростання пріоритетності здоров'я, безпеки, національної єдності та бажання «бути корисними своїй країні». Аналіз студентських есе майбутніх медиків підтверджує домінування сімейних і національних цінностей, миру, віри, свободи, гідності та єдності. Таким чином, історична пам'ять та національна спадщина виступають рушійною силою.

В умовах повномасштабної війни громадянська активність набуває нових форм – від традиційного волонтерства до цифрових ініціатив та інформаційного спротиву. Наприклад, матеріали офіційного сайту «Профспілка працівників освіти і науки України» (2025 року) акцентують на активній участі молоді у гуманітарній допомозі, адвокаційній діяльності та локальних ініціативах.

Важливою є тенденція до національної консолідації: 66 % молодих людей не планують виїжджати з України, а 76 % тих, хто перебуває за кордоном, прагнуть повернутися. Це засвідчує зміцнення державницької позиції молодого покоління.

Історична наука сьогодні має осмислити молодіжний активізм як складову процесу становлення модерної української політичної нації. Молодь діє як «міст» між минулим і сьогоденням, зберігаючи історичні традиції та цінності й одночасно вносячи власну активну участь у життя країни.

Отже, громадянська активність молоді у період повномасштабної війни (2022–2026) є закономірним етапом розвитку українського суспільства. У сучасному історичному вимірі вона виступає індикатором зрілості громадянського суспільства, чинником національної єдності та передумовою сталого державотворення.

Список використаних джерел

1. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Вплив війни на молодь в Україні. Київ: Cedos, 2023 (дата звернення 25.01.2026)

2. Кузьмук О. Громадська активність молоді у час війни: синергія теоретичних концепцій та емпіричної реальності громадської активності. Acta

Securitatae Volynienses. 2024. № 4. с. 47–50. (дата звернення 25.01.2026)

3. Христенко О. Цінності української молоді в часі війни: до питання громадянського виховання майбутніх лікарів. Медична освіта. 2022. № 2. с. 100–103. (дата звернення 11.02.2025)

4. Програма розвитку ООН (UNDP). Вплив війни на молодь в Україні – 2024. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini-2024 (дата звернення 11.02.2026)

5. UNICEF. Three years of full-scale war in Ukraine: February 2025. URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/media/51326/file/Three%20years%20of%20full-scale%20war%20in%20Ukraine%20February%202025.pdf (дата звернення 11.02.2026).

Pushkar Daria
group 3145,
Educational scientific institute of computer science and project management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
pushkardarina0@gmail.com

Matvienko Lyudmila
Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Civic Engagement Among Young People During the Full-Scale Russian-Ukrainian War (2022–2026)

The article examines the civic engagement of Ukrainian youth in the context of the full-scale Russian-Ukrainian conflict. It shows their growth and involvement in volunteerism and social initiatives. The role of value orientations and historical memory in shaping the active position of the younger generation is emphasized. Youth activism is seen as an important factor in civil society and national unity.

Keywords: full-scale war, civic engagement, youth, future, consolidation, nation.

УДК 94(477.73):338.45“1944/1965”

Романенко Дмитро
група 5851м,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
wiskasss13422@gmail.com

Нефьодов Дмитро
доктор історичних наук, доцент кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nefyodovdv@gmail.com

Відбудова та розвиток промисловості Миколаївщини в повоєнне двадцятиріччя (1944–1965 рр.)

У статті проаналізовано процес відбудови та розвитку промисловості Миколаївської області в повоєнне двадцятиріччя (1944–1965 рр.). Розкрито основні етапи відновлення індустріального потенціалу регіону, особливості функціонування провідних галузей промисловості та вплив адміністративно-командної системи на економічні процеси. Висвітлено досягнення і суперечності розвитку промислового комплексу, зокрема в умовах економічних реформ другої половини 1950-х – початку 1960-х рр.

Ключові слова: Миколаївська область, промисловість, індустріальний розвиток, суднобудування, машинобудування, економіка УРСР, науково-технічний прогрес, перебудова.

Постановка проблеми. У сучасній історичній науці дедалі більшої ваги набувають регіональні дослідження, що відкривають можливості для комплексного аналізу історичного розвитку як окремих територій, так і держави загалом. Звернення до регіонального виміру історії дозволяє глибше зрозуміти особливості соціально-економічних процесів, які формувалися в конкретних історичних умовах і водночас були складовою загальноукраїнського розвитку. В умовах реалізації сучасного курсу на економічні трансформації питання розвитку промислової сфери набувають особливої стратегічної ваги для державної політики. У цьому контексті історична наука відіграє важливу роль,

оскільки накопичений нею досвід попередніх епох дає можливість врахувати як позитивні практики минулого, так і уроки, що випливають із допущених у попередні десятиліття помилок.

Актуальність теми дослідження. Вивчення та узагальнення досвіду розвитку промисловості окремих регіонів України, зокрема Миколаївської області в повоєнне двадцятиріччя (1944–1965 рр.), має суттєве наукове і практичне значення. Дослідження процесів становлення та функціонування промислового комплексу Миколаївщини дає можливість простежити як загальні закономірності індустріального розвитку, характерні для економіки країни, так і специфічні особливості їх реалізації в умовах конкретного регіону з урахуванням його історичних, соціальних та економічних передумов. Звернення до регіональної економічної історії сприяє не лише більш глибокому аналізу сучасних економічних процесів, а й дозволяє визначити можливі альтернативні напрями подальшого розвитку. Крім того, такі дослідження мають важливе значення в контексті реалізації сучасної політики децентралізації, оскільки розширюють уявлення про роль регіонів у загальнонаціональному економічному просторі.

Своєю чергою, дослідження новітнього етапу економічного розвитку України, що відбувається в умовах становлення ринкових відносин і одночасно ведення бойових дій на всій території держави, потребує формування ефективної економічної та соціальної політики. У цьому процесі важливим джерелом знань виступає історичний досвід, накопичений як на загальнодержавному рівні, так і в межах окремих областей, який дозволяє врахувати попередні практики господарського розвитку та використати їх у сучасних умовах.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі опрацювання залучених до наукової роботи історичних джерел і здобутків історіографії об’єктивно й комплексно відтворити розвиток промисловості Миколаївщини в повоєнне двадцятиріччя (1944–1965 рр.).

Виклад результатів дослідження. Упродовж першого повоєнного десятиріччя процес відбудови індустріальної сфери Миколаївщини набув системного характеру. У 1946–1955 рр. основні фонди промисловості області збільшилися більш ніж утричі, а обсяг валової продукції зріс майже у п’ять разів. Уже у 1950 р. промислове виробництво перевищило довоєнний рівень приблизно у півтора рази. Суднобудівні підприємства не лише були відновлені, а й пройшли реконструкцію та технічне переоснащення. Завдяки розширенню енергетичної бази та механізації виробничих процесів продуктивність праці наприкінці 1950-х рр. перевищила довоєнні показники на 23% [1, с. 174].

Попри значні труднощі перших повоєнних років, уже в 1946 р. в області діяло 40 підприємств союзного і республіканського підпорядкування, близько

ста підприємств місцевої промисловості, 89 кустарно-промислових артілей та 23 будівельні організації. До 1948 р. завершено відбудову суднобудівних заводів, що дозволило розпочати серійне будівництво кораблів і суден. На заводі ім. 61 комунара було закладено ескадрений міноносець «Пильний», а на Чорноморському суднобудівному заводі в 1949 р. розпочалося спорудження перших післявоєнних танкерів типу «Казбек» [2, с. 96].

Важливу роль у структурі економіки області відігравали підприємства легкої та харчової промисловості. До їх числа належали швейна, трикотажна і взуттєва фабрики, парфумерно-скляний комбінат, два м'ясокомбінати, рибоконсервний комбінат, плодоовочеві консервні заводи, пивоварні підприємства, хлібозаводи, олійний завод і маслозаводи. Наприкінці 1948 р. промислове виробництво Миколаєва досягло довоєнного рівня, а у 1950-ті рр. обсяг валової продукції промисловості області перевищив показники 1940 р. приблизно на 60%. Поряд із відбудовою здійснювалася реконструкція підприємств та освоювалися нові види продукції. Водночас система мотивації праці залишалася незмінною: навіть у нових галузях продовжували застосовуватися методи управління, характерні для воєнного періоду. Подальший розвиток індустрії значною мірою визначався загальносоюзним попитом, тоді як галузі групи «Б» і надалі відставали у розвитку [3, с. 482].

Окрему увагу треба приділити аналізу розвитку промисловості Миколаївщини в умовах адміністративно-господарських реформ другої половини 1950-х – першої половини 1960-х рр. Серед позитивних результатів економічних змін цього часу слід відзначити певне підвищення життєвого рівня робітників. Зросли середньомісячна заробітна плата, соціальні виплати та пільги з фондів суспільного споживання. У цей період почали формуватися галузі, орієнтовані на задоволення масового попиту населення – виробництво електропобутової техніки, розвиток автомобілебудування, розгортання житлового будівництва. Такі зміни були пов'язані як із трансформаціями у структурі економіки, так і з прагненням посилити економічну зацікавленість виробничих колективів.

У цей час промисловий комплекс області продовжував активно розвиватися. Загальний обсяг промислового виробництва зріс приблизно на 80%, випуск продукції машинобудування подвоївся, а продукція харчової та легкої промисловості збільшилася у півтора рази. Суднобудівні підприємства освоювали нові типи суден і розгортали їх серійне виробництво. У 1959 р. була введена в експлуатацію китобаза «Радянська Україна», а на Чорноморському суднобудівному заводі закладено іншу потужну китобазу – «Радянська Росія». Завод ім. 61 комунара освоїв виробництво сучасних рефрижераторних суден та одним із перших у країні почав застосовувати обчислювальну техніку й

обладнання з програмним управлінням у суднобудуванні [4, с. 119].

Підприємство «Дормашина» налагодило виробництво нових складних дорожніх машин, які демонструвалися на всесвітній виставці в Брюсселі та були відзначені золотою медаллю. Завод ім. 21-ї річниці Жовтня залишався єдиним у СРСР виробником насосів для дизельної промисловості. Високим попитом користувалася продукція швейного об'єднання ім. Кірова, трикотажного комбінату та комбінату «Червоні вітрила», який випускав понад 100 найменувань товарів. Широко відомими були також вироби Первомайського молочно-консервного комбінату, цукрових заводів та Миколаївської птахофабрики. У середині 1960-х рр. частка промисловості Миколаївщини у Південному економічному районі за чисельністю виробничого персоналу, обсягом основних фондів і валової продукції становила приблизно 10–13% [5, с. 47].

Разом із тим реформування соціалістичної економічної системи, спрямоване на розширення товарно-грошових відносин, супроводжувалося низкою суперечностей. Позитивний ефект господарських нововведень виявився нетривалим, оскільки вони не зачіпали основних засад існуючого соціально-економічного устрою. Це проявилося у поступовому зниженні темпів економічного зростання та ефективності виробництва вже на початку 1960-х рр. Реформована економічна система не змогла забезпечити перехід від екстенсивних до інтенсивних факторів розвитку, а господарський механізм не створював достатніх стимулів для впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Висновки. У 1963 р. реформа М. Хрущова фактично вступила у завершальну фазу. Відбулося поступове відновлення централізованої системи управління, а раднаргоспи перетворилися на надлишкову управлінську ланку. Їх ліквідація у 1965 р. була зумовлена неспроможністю системи забезпечити ефективне поєднання галузевого і територіального принципів управління економікою. Таким чином, спроби реформування адміністративно-командної моделі господарювання продемонстрували обмеженість її можливостей і нездатність забезпечити довгострокову ефективність економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Шкварець В. П., Мельник М. Ф. Миколаївщина: погляд крізь століття. Нарис історії. Миколаїв, 1994. 386 с.

2. Павлик І. С., Тригуб П. М., Білюк О. В. Історія Миколаївщини. Миколаїв: Вид-во УДМТУ, 1996. 210 с.

3. Миколаївщина: літопис історичних подій / під заг. ред. М.М. Шитюка. Херсон: Олді-плюс, 2002. 712 с.

4. 220 років разом: І міжнар. наук.-практ. конф.: матеріали / Голов. ред. М.М. Шитюк. Миколаїв: Вид-во Шамрай П.М., 2012. 273 с.

5. Історія Миколаївщини 1937–1997: Доп. й повідомл. наук. конф., присвяч. 60-річчю з дня утворення Миколаїв. обл. / Відп. за вип. М.М. Шитюк. Миколаїв: Б.и., 1998. 74 с.

Romanenko Dmytro
group 5851m,
V. O. Sukhomlynskyi Educational and Scientific Institute of Pedagogy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
wiskasss13422@gmail.com

Nefodov Dmytro
Doctor of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of History
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nefyodovdv@gmail.com

Reconstruction and Development of Industry in the Mykolaiv Region During the Postwar Twenty-Year Period (1944–1965)

The article analyzes the process of reconstruction and development of industry in the Mykolaiv region during the postwar twenty-year period (1944–1965). It highlights the main stages of restoring the region's industrial potential, the features of the functioning of key industrial sectors, and the influence of the administrative-command system on economic processes. The study also reveals both the achievements and contradictions of industrial development, particularly in the context of economic reforms of the late 1950s – early 1960s.

Keywords: Mykolaiv region, industry, industrial development, shipbuilding, machine building, Soviet economy, Ukrainian SSR, economic history.

УДК 329.4-055.2(73+4-15)"18/1917"

Рощевая Юлія
група IstP1-b23, історичний факультет
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський
istp1b23.roshchevaia@kpnu.edu.ua

Опря Ігор
кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський
oprya.ihor@kpnu.edu.ua

Жіночий рух у США та Великій Британії в кінці XIX ст.

У статті досліджено особливості становлення та розвитку жіночого руху у США та Великій Британії наприкінці XIX століття. Зясовано вплив соціально-економічних змін, індустріалізації та ліберальних ідей на трансформацію становища жінок у суспільстві. Висвітлено процес залучення жінок до освіти, професійної діяльності та громадського життя як передумову формування феміністичного руху. Окрему увагу приділено суфражистському руху як ключовому етапу боротьби за політичні права жінок, зокрема за надання виборчого права. Розкрито діяльність перших жіночих організацій, їхні цілі, форми та методи боротьби у США та Великій Британії. Визначено основні перешкоди, з якими стикалися жінки в умовах збереження патріархальних уявлень.

Ключові слова: жіночий рух, фемінізм, суфражизм, виборчі права жінок, емансипація жінок, гендерна рівність, соціально-правовий статус жінок, жіночі організації.

З появою лібералізму та зміною соціальної стратифікації суспільства відбулися й суттєві зміни в соціально-правовому статусі індивіда залежно від його статі. При цьому відділення публічної сфери від приватної в загальних рисах відповідало поділу між запропонованими суспільством ролями чоловіків і жінок [2, с. 18].

На початку «довгого» XIX століття спосіб життя жінок залишався традиційним, усталеним і розміреним. Їхні ролі були чітко окресленими і фокусувалися в сім'ї, домашньому господарстві, їх чекало одне майбутнє – стати

дружинами і матерями. Водночас в європейських країнах посилився процес гендерних змін. Жінки почали займатися тими сферами буття, що раніше вважалися чоловічими. Індустріалізація спричинила формування нового прошарку жіноцтва, яке заробляло на прожиття власною працею. Відтак на противагу соціальній відчуженості та домашній замкненості, до якої спонукало патріархальне суспільство, виникло поняття працюючої жінки середнього прошарку. Воно було позитивно сприйняте значною частиною соціуму і відображало форму суспільного компромісу, що відкривав малозабезпеченим жінкам можливість заробітку. Іншою сферою емансипації жінок стала освіта. У середині XIX століття розпочався «освітній похід» жінок: їх поступово допускали до навчання у вищих навчальних закладах Європи. Однією із перших дозволила навчатись у вишах жінкам, зокрема й іноземкам, Швейцарія, ухваливши в 1860 році відповідний закон. Згодом до Швейцарії долучилася більшість європейських країн [5, с. 37–38]. Хоч це було суттєве зрушення в суспільному житті тогочасного світу, але не всіх жінок допускали до освіти через збереження патріархальними уявленнями про роль жінки, майновим цензом, становою належністю, а також упередженнями щодо «природної» інтелектуальної неповноцінності жінок і небажанням суспільства повністю визнавати їх рівноправними учасницями освітнього процесу.

Усталивши нові ролі у сім'ї, професійній діяльності, освіті, жінки розпочали боротьбу за виборчі права [5, с. 39]. Практично у всіх розвинених країнах Заходу феміністичний рух до кінця XIX ст. починає ставити своїм основним завданням досягнення політичного рівноправ'я жінок. Особливим напрямком в історії фемінізму можна вважати період боротьби жінок за надання їм виборчих прав, який і отримав назву суфражизм [1, с. 205–206].

У рамках «першої хвилі» феміністичного руху в Америці виникає міжнародна структура «Женевська конвенція жіночого руху» (1848), яка розпочинає міжнародну діяльність. Жіночий рух формується як міжнародне явище, а «перша хвиля» фемінізму відноситься виключно до західного світу. Подібно як у США, зорганізований жіночий рух у Європі оформився в середині XIX століття. До цього часу вже склалися феміністичні проекти, за перший текст яких найчастіше вважають «Захист прав жінки» (1792), авторства Мері Уоллстонкрафт, написаний на тлі Великої французької революції. Визначальним для європейського жіночого руху середини XIX ст. стало оформлення центрального пункту свого зацікавлення, яким стала кампанія за виборення виборчих прав для жінок [3, с. 41–42]. У Великій Британії організація жіночого руху припадає на 50-ті роки XIX ст., а у 1867 році Палата Общин відкинула першу пропозицію визнання за жінками права голосування (поправку до Second Reform Act представлену Джоном Стюартом Міллем) (1858-1928) і її дочка

Хрістабель (1880-1958), британський рух за визнання жінкам виборчих прав приймав щораз войовничішу тактику. Важливу роль у розвитку європейського фемінізму відіграло звернення до британського парламенту 1, 5 тис. жінок підписане у 1866 році. У ньому містилася вимога, щоб виборча реформа передбачала беззастережне право жінок голосувати. Оскільки британські парламентарії знехтували цим зверненням, 1867 року його ініціатори створили Національне товариство за виборчі права жінок. Члени цього товариства — суфражистки — і надалі добивалися поширення виборчого права для жінок [3, с. 43–44].

Жінки в США брали приклад із британських сестер, які у 1826 році висунули першу офіційну вимогу негайного, а не поступового припинення рабства. Бостонська реформаторка й афроамериканська аболіціоністка Марія Стюарт, одна з перших американських жінок, яка публічно закликала до захисту прав жінок перед аудиторією змішаної раси та змішаної статі. У 1837 році на першій Конвенції американських жінок проти рабства міжрасова група з двохсот жінок закликала до захисту прав жінок. Коли Елізабет Кеді Стентон, Лукреція Мотт та інші делегатки були виключені зі Всесвітнього конгресу проти рабства в Лондоні 1840 року, Стентон виношувала ідею окремої конвенції з прав жінок [4, с. 132]. У період народження американського руху за права жінок у 1848 році відбувається конгрес американських жінок в Сенека Фолс, де було прийнято відомий документ «Декларація почуттів» — авторства Елізабет Кейді Стентон. Окрім проблем пов’язаних з виборчим правом жінок вона піднімала питання майнових прав жінок, зайнятості і отримання доходів, розлучень, економічних відносин у родині, контролю народжуваності. Е. К. Стентон вважають яскравою прихильницею руху за тверезість у XIX ст., який опирався на засади і положення ―Декларації незалежності‖ США; закликав до визнання за жінками виборчих прав. День народження С.Б.Ентоні – 15 лютого – відзначають як пам’ятну дату боротьби за виборчі права жінок у Сполучених Штатах Америки організація «Жіноча національна асоціація суфражисток» («The National Women's Suffrage Association»), що утворилася у 1869 році стала однією з перших жіночих організованих структур. Згодом, у 1890 році ця організація суфражисток об'єдналася з більш консервативною American Women's Suffrage Association [3, с. 42–43].

Отже, жіночий рух у США та Великій Британії наприкінці XIX ст. сформувався під впливом глибоких соціально-економічних змін, розвитку ліберальних ідей та поступової трансформації традиційних ролей жінки. Розширення доступу до освіти, професійної діяльності та участі у громадському житті сприяло зростанню самосвідомості жінок і актуалізації питання рівноправ’я. Провідним напрямом боротьби став суфражизм, зосереджений на

здобутті виборчих прав. Жіночий рух набув організованого характеру, сформував власні цілі, структури та методи діяльності. Попри значний опір з боку суспільства, зумовлений збереженням патріархальних уявлень, саме в цей період було закладено підґрунтя для подальшої емансипації жінок і утвердження принципів гендерної рівності у XX столітті.

Список використаних джерел

1. Діденко К. В. Зародження та становлення суфражистського руху в Європі. Актуальні дослідження суспільних наук: матеріали X Всеукр. наук. конф. (м. Умань, 28 берез. 2024 р.). Умань: Візаві, 2024. С. 204–210. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/17651/1/%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%98%20%D0%A5%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97.pdf#page=205 (дата звернення: 19.03.2026).

2. Заїка А. Ідея рівності жінки і чоловіка: історичний аналіз (новий час – новітня історія). Jurnalul juridic național: teorie și practică. Iunie 2018. С. 17–20. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/17-20_6.pdf (дата звернення: 18.03.2026).

3. Конціцка Г. Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці: дис. канд. політ. наук: 23.00.01. Львів, 2016. 219 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/dis_konsiska.pdf (дата звернення: 19.03.2026).

4. Петреченко С. А. Становлення жіночого виборчого права в США XIX-XX століття. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Ужгород, 2023 Вип. 80: част. 1. С. 130–135. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4f799c13-164b-4e35-8f36-15f86d6ab4ac/content (дата звернення: 19.03.2026).

5. Хлібовська Г. М. Жінки західноєвропейських країн у добу модернізації (кінець XVIII – початок XX століття). International scientific conference «History, political science, philosophy and sociology: European development direction» (Riga, Latvia July 16–17, 2021) , Riga: «Baltija Publishing», pp. 36–40. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-120-6-9 (дата звернення: 18.03.2026).

Roshchevaia Yulia
group IstP1-b23, Faculty of History
Ivan Ohienko Kamyanets-Podilskyi National University
Kamanets-Podilskyi
istp1b23.roshchevaia@kpnu.edu.ua

Oprya Igor
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskyi
oprya.ihor@kpnu.edu.ua

Women's Movement in the USA and Great Britain at the end of the 19th Century

The article examines the features of the formation and development of the women's movement in the USA and Great Britain at the end of the 19th century. The impact of socio-economic changes, industrialization and liberal ideas on the transformation of the position of women in society is clarified. The process of involving women in education, professional activity and public life as a prerequisite for the formation of the feminist movement is highlighted. Special attention is paid to the suffrage movement as a key stage in the struggle for women's political rights, in particular for the granting of the right to vote. The activities of the first women's organizations, their goals, forms and methods of struggle in the USA and Great Britain are revealed. The main obstacles that women faced in the conditions of the preservation of patriarchal ideas are identified.

Keywords: women's movement, feminism, suffrage, women's suffrage, women's emancipation, gender equality, social and legal status of women, women's organizations.

УДК 929:821.111+32

Сидорчук Ганна
група IstP1-B23,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський
sidorchukania4545@gmail.com

Опря Ігор
кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський
oprya.ihor@kpnu.edu.ua

Бенджамін Дізраелі як письменник і політик: поєднання літератури та влади

У статті досліджено діяльність Бенджаміна Дізраелі як унікального поєднання письменника та політика. З'ясовано про вплив його літературної творчості на формування політичних ідей і світогляду. Особлива увага приділяється тому, як художні твори відображали суспільні проблеми та сприяли політичній кар'єрі.

Ключові слова: Бенджамін Дізраелі, політика, література, консерватизм, Велика Британія, державне управління, політична ідеологія.

Бенджамін Дізраелі - це приклад людини, яка змогла реалізувати себе одразу у двох різних, але взаємопов'язаних сферах, літературі та політиці. Його діяльність показує, що слово може бути не лише засобом творчого самовираження, а й інструментом впливу на суспільство. Як письменник, він осмислював проблеми свого часу, а як політик - намагався їх вирішувати на практиці.

Бенджамін Дізраелі вважається одним із найвидатніших і найуспішніших політиків Великої Британії періоду, відомого як «Вікторіанська епоха».

Його політична кар'єра розпочалася з обрання до парламенту у 1837 році. Згодом він неодноразово обіймав посаду міністра фінансів в уряді лорда Дербі (1852, 1858–1859, 1866–1868), а також двічі ставав прем'єр-міністром у 1868 та 1874–1880 роках. Активна імперська зовнішня політика Дізраелі сприяла переходу Індії під владу Британської корони, а також була пов'язана з його участю в установленні контролю над Суецьким каналом. Крім того, він відіграв

важливу роль у формуванні централізованої Консервативної партії.

Прагнучи розширити межі Британської імперії, Дізраелі домігся того, що Вікторія була проголошена імператрицею Індії. У відповідь королева відзначила його заслуги, надавши титул лорда Біконсфілда та перства Великої Британії [3].

Популярні політичні романи Бенджаміна Дізраелі, зокрема «Конінгсбі» (1844) та «Сібіл» (1845), сприяли зростанню інтересу до соціальних реформ у суспільстві. У 1876 році, після незавершеного твору «Айемес Папільйон», він створив роман «Вівіан Ґрей» (після 1828), у якому зобразив історію світських і політичних пригод амбітного молодого героя. Літературний успіх відкрив перед Дізраелі двері до аристократичних салонів, де він опановував мистецтво політичної гри та знаходив натхнення для нових творів. Його практичний розум, винахідливість, дотепність, особиста привабливість, а також амбітність і наполегливість допомогли йому встановити зв'язки у вищому суспільстві. Подорожі на Схід - до Туреччини, Малої Азії та Палестини - розширили його світогляд і збагатили уяву, а вдалий шлюб забезпечив фінансову стабільність на все життя [2].

У своїй творчості, позначеній впливом байронізму, Бенджамін Дізраелі розвивав ідею «героя», якому нібито дозволено більше, ніж звичайним людям. Показовим є й збіг імен персонажів у його творах і романах Оскара Уайльда наприклад, «Вівіан Грей» і «Доріан Грей». Багато романів Дізраелі мають портретний характер: у них він нерідко змальовував самого себе та сучасних йому політичних діячів, що викликало значний суспільний резонанс.

Бенджамін Дізраелі у своїй найкращій літературній творчості використовував художнє слово як засіб поширення власних соціально-політичних ідей. Його перший соціальний роман «Конінгсбі, або Нова генерація». (1844) утверджує ідеали руху «Молода Англія», що передбачали єдність усіх суспільних верств у межах держави, об'єднаних навколо церкви та під опікою оновленої земельної аристократії, яка співпрацює з новим класом промисловців, а також під верховною владою монарха як символічного батька нації [1].

Другий соціальний роман «Сивілла, або Дві нації» (1845) звертається до проблем, загострених чартистським рухом, і пропонує шлях їх розв'язання через морально-релігійне та соціально-політичне порозуміння між «двома націями» тобто між панівними класами та виробниками.

Роман «Танкред, або Нова хрестова кампанія» (1847) вирізняється екзотичністю та водночас слугує пропагандою англійського імперіалізму, що шириться під символами хреста та півмісяця [3].

Історичний роман «Алрой» присвячений єврейській проблематиці: через образ Давида Алроя, лжемесії XII століття, автор демонструє свою прихильність

до Палестини. Згодом цей твір використовували сіоністи як інструмент ідейної пропаганди.

Окрім того, всесвітню популярність здобули афоризми Бенджамін Дізраелі, відзначені дотепністю та глибиною змісту [2].

Отже, Дізраелі як політик реалізував багато ідей, що формувалися у його творах, і водночас сам набував досвіду, який надихав його на нові романи. Його дипломатична майстерність, стратегічне мислення та харизма дозволили створити централізовану Консервативну партію, проводити активну зовнішню політику та зміцнювати Британську імперію. Успіхи Дізраелі на літературному та політичному фронтах взаємопов'язані: письменницька діяльність відкривала йому доступ до високого суспільства і політичних кіл, а політичний досвід збагачував його художні образи.

Таким чином, Дізраелі є яскравим прикладом того, як література та влада можуть взаємодіяти: його творчість не лише відображала реалії Вікторіанської епохи, а й активно впливала на суспільні процеси та формувала політичний дискурс. Афоризми, романи та політичні досягнення Дізраелі залишаються значущими й сьогодні, підкреслюючи його винятковий талант поєднувати слово та владу, мистецтво й стратегію, і роблять його постать незабутньою в історії британської культури та політики.

Список використаних джерел

1. Долга Н. Літературна традиція дендизма в творах неоромантиків. Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «Scientific Trends and Trends in the Context of Globalization». Umeå, Kingdom of Sweden. С. 259–274.

2. Денисова Т. Н. Історія американської літератури ХХ століття. К. : дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 487 с.

3. Boothroyd David. The history of British political parties. London, 2001. 338 p.

Sidorchuk Hanna
group IstP1-B23,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskyi
sidorchukania4545@gmail.com

Oprya Igor
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
Kamianets-Podilskyi
oprya.ihor@kpnu.edu.ua

Benjamin Disraeli as a Writer and Politician: The Combination of Literature and Power

The article examines the work of Benjamin Disraeli as a unique combination of writer and politician. The influence of his literary work on the formation of political ideas and worldview is explored. Particular attention is paid to how literary works reflected social problems and contributed to a political career.

Keywords: Benjamin Disraeli, politics, literature, conservatism, Great Britain, public administration, political ideology.

УДК 323.2:331.105.44(438):324-057.341"1990"

Суханова Тетяна
5851мз група,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
Suhanova884@gmail.com

Буглай Наталя
доктор історичних наук, професор кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
buglay@ukr.net

Роль профспілкового руху «Солідарність» у становленні влади Леха Валенси

Досліджується роль профспілкового руху «Солідарність» у процесі формування політичної влади Леха Валенси та демократичної трансформації у Польщі наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років. Проаналізовано передумови виникнення руху, його вплив на падіння комуністичного режиму та політичне становлення Л. Валенси як загально-національного лідера. Визначено значення «Солідарності» у формуванні нової політичної еліти та переході Польщі до демократичної системи управління.

Ключові слова: профспілковий рух, «Солідарність», демократичні трансформації, політична опозиція, Лех Валенса, Польща.

Наприкінці ХХ ст. країни Центрально-Східної Європи пережили масштабні політичні зміни, пов’язані з крахом соціалістичних режимів. Особливе місце в цих процесах посідає Польща, де демократичні зміни значною мірою були ініційовані масовим громадським рухом «Солідарність». Саме ця організація стала основною силою опозиції до комуністичної влади та сприяла формуванню нової політичної еліти.

Однією з ключових постатей цього періоду став лідер «Солідарності» – Лех Валенса. Його політична кар’єра нерозривно пов’язана з діяльністю профспілкового руху, який забезпечив йому широку суспільну підтримку та авторитет. Дослідження ролі «Солідарності» у становленні влади Л. Валенси

дозволяє глибше зрозуміти механізми демократичних трансформацій у Польщі та особливості переходу від авторитарної до демократичної системи.

Мета дослідження полягає в аналізі ролі профспілкового руху «Солідарність» у становленні політичної влади Л. Валенси та формуванні його як державного лідера Польщі.

Політичні трансформації наприкінці XX ст. у країнах Центрально-Східної Європи стали одним із найважливіших процесів сучасної історії. Особливе місце серед них посідають події у Польщі, де перехід від соціалістичної системи до демократичної держави відбувався під значним впливом громадських рухів. Важливу роль у цих процесах відіграв профспілковий рух «Солідарність», який став не лише формою захисту прав робітників, але й потужною політичною силою, яка сприяла демократичним змінам у країні. Саме діяльність «Солідарності» значною мірою визначила політичну кар'єру його лідера – Л. Валенси, який згодом стане президентом Польщі [1].

Виникнення «Солідарності» було зумовлене складною соціально-економічною ситуацією у Польщі наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років. Економічна криза, зниження рівня життя населення та обмеження громадянських свобод викликали масове невдоволення політикою комуністичної влади. У серпні 1980 року в місті Гданськ розпочалися страйки робітників судноверфі, які швидко поширилися на інші регіони країни. Одним із головних організаторів страйкового руху став електрик Л. Валенса, який очолив міжзаводський страйковий комітет й став символом боротьби за права робітників. У результаті переговорів між страйкарями та владою було підписано т. зв. Гданські угоди, за якими дозволялось створення незалежних профспілок. Саме на цій основі виникає рух громадський «Солідарність», який слугував відновленню незалежності. Він став частиною польської ідентичності [4, с.8-9].

Протягом 1980–1981 років «Солідарність» набуває широкої підтримки польського суспільства та об'єднує близько 10 мільйонів осіб. Її діяльність виходила за межі традиційної профспілкової боротьби й набувала дедалі більшого політичного значення. Організація виступала за демократизацію політичної системи, свободу слова, розширення громадянських прав та реформи в економіці. Зростання популярності руху викликало занепокоєння комуністичної влади, яка розглядала його як загрозу існуючому політичному режиму. У грудні 1981 року в країні було запроваджено воєнний стан, діяльність «Солідарності» була заборонена, а багато її активістів зазнали переслідувань і арештів. Попри репресії, рух продовжував існувати в підпіллі та зберігав підтримку значної частини польського суспільства [2].

Наприкінці 1980-х років економічна криза та зростання соціальної напруженості змусили владу розпочати переговори з опозицією. У 1989 році

відбувся політичний діалог між представниками уряду та опозиційних сил, відомий як «Круглий стіл». У ході цих переговорів було досягнуто домовленостей щодо проведення частково вільних парламентських виборів й поступового реформування політичної системи. Ці події стали важливим етапом у процесі демонтажу комуністичного режиму в Польщі та відкрили шлях до демократичних перетворень [3].

Парламентські вибори 1989 року стали переломним моментом у політичному розвитку країни. Кандидати, пов'язані з рухом «Солідарність», здобули переконливу перемогу, що свідчило про високий рівень їх підтримки серед населення. Внаслідок цього розпочався процес формування нової політичної системи, у якій колишні опозиційні діячі поступово посіли провідні позиції в органах державної влади. У цей період авторитет Л. Валенси як лідера демократичного руху значно зріс, що сприяло його подальшій політичній кар'єрі [1].

У 1990 році в Польщі відбулися перші прямі президентські вибори, на яких переконливу перемогу здобув Л. Валенса. Його обрання стало символом завершення комуністичного правління та початку нового етапу розвитку польської державності. Значною мірою цей політичний успіх був зумовлений підтримкою, яку Л. Валенса отримав завдяки своїй діяльності в «Солідарності». Для багатьох поляків він уособлював боротьбу за свободу, соціальну справедливість й демократичні цінності.

Президентство Л. Валенси, яке тривало з 1990 по 1995 роки відбувалося в умовах складних політичних та економічних реформ. Польща переживала період трансформації, пов'язаний із переходом до ринкової економіки, створенням нових політичних інститутів та інтеграцією до європейських структур. Хоча цей процес супроводжувався певними політичними конфліктами та суперечностями, він став важливим етапом становлення демократичної держави.

Таким чином, профспілковий рух «Солідарність» відіграв вирішальну роль у процесі демократичних змін у Польщі наприкінці XX ст. Він став основою формування політичної опозиції до комуністичного режиму та сприяв мобілізації широких верств населення на підтримку демократичних реформ. Саме в межах цього руху сформувався політичний авторитет Л. Валенси, який згодом дозволив йому очолити державу. Досвід Польщі переконує, що масові громадські рухи можуть стати важливим фактором політичних змін й відігравати значну роль у формуванні нової політичної еліти та демократичних інститутів.

Список використаних джерел

1. Czyżak A. At the Border of History and AutoBiography – Portraying Lech Wałęsa through Text and Experience. Miscellanea Posttotalitariana Wratislaviensia.

2017. Vol. 5. P. 121–129. URL: https://doi.org/10.19195/2353-8546.1(5).10 (date of access: 21.03.2026).

2. Friszke A. Delegalizacja Solidarności i uwolnienie Lecha Wałęsy. Wolność i Solidarność. 2016. Vol. 9. P. 36–47. URL: https://doi.org/10.4467/25434942ws.16.003.13105 (date of access: 21.03.2026).

3. Kozłowski T. Między szantażem i polityką. Internowanie Lecha Wałęsy. Wolność i Solidarność. 2016. Vol. 9. P. 26–35. URL: https://doi.org/10.4467/25434942ws.16.002.13104 (date of access: 21.03.2026).

4. Skórzyński J. Zadra: Biografia Lecha Wałęsy. Gdańsk : Wydaw. Europejskie Centrum Solidarności, 2009. 262,[8] s.

Sukhanova Tetiana
group 5851mz,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
Suhanova884@gmail.com

Buhlai Natalia
Doctor of Historical Sciences, Professor of History Department
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
buglay@ukr.net

The Role of the Solidarity Trade Union Movement in the Formation of Lech Walesa's Government

The role of the Solidarity trade union movement in the process of forming political power under Lech Walesa and the democratic transformation in Poland in the late 1980s and early 1990s is studied. The prerequisites for the movement's emergence, its impact on the fall of the communist regime and the political formation of L. Walesa as a national leader are analyzed. The significance of Solidarity in the formation of a new political elite and Poland's transition to a democratic system of governance is determined.

Keywords: trade union movement, Solidarity, democratic transformations, political opposition, Lech Walesa, Poland.

УДК 930.1(477)

Чепура Єлизавета
група 5851 МЗ,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний Університет Кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nehay4ikelisaveta@gmail.com

Хрящевська Людмила
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний Університет Кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liydmyla.hryaschevska@nuos.edu.ua

Феномен наукового доробку Михайла Грушевського

Розглянуто феномен наукового доробку Михайла Грушевського, проаналізовано особливості його історичної концепції, наукового методу та значення праці «Історія України-Руси» для становлення української історіографії, а також висвітлено його роль у розвитку української науки.

Ключові слова: феномен, науковий доробок, вчений, історіографія, гуманітарна наука.

Постановка проблеми. Михайло Грушевський є одним із найяскравіших представників в історії української гуманітарної науки кінця XIX — першої третини XX століття. Ученого можна вважати не лише істориком, але й археографом, літературознавцем, публіцистом, соціологом і організатором наукового життя. Саме різнобічність його інтелектуальної діяльності, масштабність історичних досліджень та значний обсяг опублікованих праць дозволяють говорити про особливий феномен його наукового доробку, який суттєво вплинув на формування української історіографії та національної історичної свідомості.

Мета статті – висвітлити та всебічно проаналізувати феномен наукового доробку Михайла Грушевського.

Актуальність роботи. Наукова спадщина Михайла Грушевського формувалася в умовах складних політичних і культурних обставин, коли українська історична наука перебувала під значним впливом імперської

ідеології. Михайло Грушевський запропонував принципово нову концепцію історичного розвитку, згідно з якою історія України розглядається як самостійний, безперервний і органічний процес розвитку українського народу. Ця концепція стала фундаментом для подальшого розвитку національної історіографії та визначила нові методологічні орієнтири для дослідження минулого України, що є актуальним і до сьогодні.

Виклад результатів дослідження. Найвизначнішим науковим досягненням ученого стала багатотомна праця «Історія України-Руси», яка стала першим системним і комплексним викладом історії українського народу від найдавніших часів до ранньомодерної доби [2]. У цій праці Михайло Грушевський не лише зібрав і критично опрацював значну кількість історичних джерел, але й створив цілісну концепцію історичного розвитку України. Учений доводив, що українська історія має власну логіку розвитку і не може розглядатися лише в межах історії інших держав чи народів. Особливу увагу він приділяв соціальним процесам, еволюції суспільних відносин.

Важливою особливістю наукового методу Михайла Грушевського була його опора на широку джерельну базу. Він активно використовував літописи, архівні документи, археологічні матеріали, фольклорні джерела, а також здобутки суміжних наук. Такий міждисциплінарний підхід дозволяв ученому створювати більш об’ємну та глибоку картину історичного розвитку. При цьому він прагнув поєднати традиції європейської критичної історіографії з національними науковими потребами, що робило його дослідження водночас академічно обґрунтованими та суспільно значущими.

Особливе місце у науковому доробку Михайла Грушевського займає його діяльність щодо розвитку науки. Працюючи в Науковому товаристві імені Т. Шевченка у Львові, він перетворив його на потужний центр української науки, який фактично виконував функції академії наук [3]. Під його керівництвом товариство активно видавало наукові праці, організовувало дослідження та сприяло розвитку різних галузей гуманітарного знання. Завдяки діяльності Михайла Грушевського було сформовано цілу плеяду українських учених, які продовжили розвиток національної історичної науки.

Наукова діяльність Михайла Грушевського тісно поєднувалася з його громадською та політичною активністю. У період Української революції 1917–1921 років він став одним із ключових діячів державотворчих процесів і очолив Центральну Раду — представницький орган українського народу [1]. Цей досвід також вплинув на його наукові погляди, оскільки він безпосередньо спостерігав процес формування державності. Водночас навіть у періоди активної політичної діяльності вчений не припиняв наукових досліджень і продовжував працювати над історичними працями.

Феномен наукового доробку Михайла Грушевського проявляється також у його здатності поєднувати фундаментальні академічні дослідження з популяризацією історичних знань. Учений активно писав науково-популярні історичні праці, статті та нариси, які були спрямовані на широку аудиторію. Він прагнув не лише розвивати історичну науку, але й формувати історичну свідомість українського суспільства та сприяти усвідомленню національної ідентичності.

Висновки. Отже, науковий доробок Михайла Грушевського має виняткове значення для розвитку української історіографії та гуманітарної науки загалом. Його праці заклали теоретичні та методологічні основи дослідження історії України, сформували нову історичну парадигму та сприяли утвердженню української історії як самостійної галузі наукового знання. Феномен його наукової спадщини полягає не лише у значному обсязі написаних праць, але й у глибині концептуального бачення історичного процесу та тривалому впливі на розвиток національної історичної думки.

Список використаних джерел

1. 1917 - засідання Української Центральної Ради, яке очолив Михайло Грушевський. Український інститут національної пам'яті. URL: https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/28/1917-zasidannya-ukrayinskoyi-centralnoyi-rady-yake-ocholyv-myhaylo-grushevskyymyhaylo-grushevskyy (дата звернення: 09.03.2026).

2. Грушевський М. С. Історія України-Руси в 11 т., 12 кн. Київ: Наукова думка, 1991.

3. Наукове Товариство імені Шевченка (НТШ) у формуванні та розвитку української науки. Книжкова виставка. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/node/3548 (дата звернення: 09.03.2026).

Chepura Yelyzaveta
group 5851 MZ,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nehay4ikelisaveta@gmail.com

Khriachevska Lyudmila
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of History
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liydmyla.hryaschevska@nuos.edu.ua

The Phenomenon of Mykhailo Hrushevsky's Scientific Work

The phenomenon of Mykhailo Hrushevsky's scientific work is considered, the peculiarities of his historical concept, scientific method and the significance of his work 'History of Ukraine-Rus' for the formation of Ukrainian historiography are analysed, and his role in the development of Ukrainian science is highlighted.

Keywords: phenomenon, scientific work, scientist, historiography, humanities.

УДК 373.5.091.33:004.77]:94

Чернега Богдана
група 1МАІ,
факультет історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
chernega.bogdana@gmail.com

Мурашова Ольга
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії і міжнародних відносин
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
Olia.murashova2405@gmail.com

Використання вебінструментів у шкільному курсі історії як відповідь на виклики сучасної історичної освіти

У тезах висвітлено методику використання вебінструментів у шкільному курсі історії в умовах сучасних викликів історичної освіти та обґрунтовано їх вплив на формування історичного й критичного мислення учнів.

Ключові слова: вебінструменти, уроки історії, методика навчання історії, історична освіта, цифрові технології.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна історична освіта функціонує в умовах цифровізації, стрімкого зростання інформаційних потоків та змін освітніх потреб учнів. Традиційні методи викладання історії не завжди забезпечують достатню мотивацію школярів та розвиток їхнього критичного і історичного мислення. У зв’язку з цим актуальним є впровадження вебінструментів, які підвищують ефективність уроків, урізноманітнюють форми навчальної діяльності та сприяють більш активному залученню учнів. Проте використання цифрових інструментів на уроках історії часто має фрагментарний та несистемний характер, що обґрунтовує потребу у науково вивіреній методиці їх застосування на різних етапах навчального процесу.

Метою дослідження є обґрунтування методики використання вебінструментів на уроках історії в закладах загальної середньої освіти як відповіді на сучасні виклики історичної освіти та визначення їх впливу на формування історичного і критичного мислення учнів.

Виклад основного матеріалу. Виклики сьогодення - пандемія та повномасштабна війна істотно ускладнили умови функціонування освітньої системи, поєднавши явища соціальної дезорганізації з процесами активної самоорганізації суспільства. Навчання школярів відбувається в умовах постійної невизначеності, що зумовлює потребу в підготовці педагогів, здатних застосовувати гнучкі та нестандартні підходи до викладання навчального матеріалу. Сучасна освіта дедалі більше орієнтується на поєднання навчальної ефективності з емоційною залученістю учнів, що зумовлює необхідність трансформації освітнього процесу з виключно інформаційного у пізнавально-інтерактивний [4, с. 1013].

У цьому контексті цифрові технології та вебінструменти набувають особливого значення, оскільки сприяють урізноманітненню форм навчальної діяльності, активізації взаємодії між учасниками освітнього процесу та забезпеченню зворотного зв’язку. Для вчителя історії використання цифрових і мультимедійних засобів створює можливості для наочної презентації історичних подій і результатів наукових досліджень за допомогою текстових, графічних, аудіо- та відеоматеріалів, а також інтерактивних елементів. Упровадження таких інструментів не заперечує традиційні методи навчання, а доповнює їх, розширюючи методичний арсенал і підвищуючи мотивацію учнів до вивчення історії [3, с. 7].

Іншим важливим компонентом цифрового освітнього середовища є засоби інтерактивної взаємодії, котрі дозволяють організовувати навчальну діяльність як активний процес співпраці між учителем та учнями. До таких середовищ належать платформи для створення інтерактивних вправ, тестів, ігор і квестів, що сприяють розвитку пізнавальної активності та формуванню мотивації до вивчення історії. Використання інтерактивних інструментів, зокрема Kahoot та LearningApps, дозволяє реалізувати дидактичні завдання з повторення та закріплення навчального матеріалу, перевірки знань з історичних дат і понять як у форматі очного, так і дистанційного навчання [1]. Це створює додаткові можливості для залучення учнів до активної взаємодії з навчальним змістом і відповідає сучасним вимогам до організації пізнавальної діяльності в умовах цифровізації освіти.

Існує низка картографічних сервісів, що розширюють можливості вивчення історії. Наприклад, Running Reality дозволяє відстежувати зміни міст, кордонів і цивілізацій у часовій динаміці, що корисно для аналізу розширення імперій, міграцій і трансформації політичних меж. MapChart дає змогу створювати власні карти для візуалізації історичних подій [2, с. 318], а платформи Chronas, TimeMap і HistoryMaps допомагають порівнювати різні процеси та проводити картографічні дослідження.

Висновки. Використання вебінструментів у шкільному курсі історії дозволяє підвищити наочність та інтерактивність навчального процесу, сприяє ефективному засвоєнню складних історичних понять і розвитку критичного мислення учнів. Мультимедійні презентації, інтерактивні онлайн-платформи та картографічні сервіси створюють можливості для активної взаємодії учнів з навчальним матеріалом, формування структурованого уявлення про історичні процеси та проведення власних досліджень. Системне застосування цифрових інструментів не замінює традиційні методи навчання, а доповнює їх, підвищуючи мотивацію та залученість учнів, що робить сучасну історичну освіту більш адаптованою до викликів цифровізації та нових освітніх потреб.

Список використаних джерел

1. Гринь, О. М. Можливості платформи KAHOOT при вивченні історії. Інновації в освіті: Тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Чернігів, 2023. С. 9-12.

2. Коломоєць, О. Ю. Цифрові інструменти візуалізації навчального матеріалу з історії. Інноваційні практики наукової освіти: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 315-319.

3. Пшенична, О. С. Цифрові та мультимедійні технології в профільній середній та фаховій передвищій освіті: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Середня освіта» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)». Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 146 с.

4. Цапко, А. М., Іванов, В. Л. Упровадження цифрових технологій у підготовці майбутніх вчителів історії. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2022. С. 1012-1014.

Chernega Bohdana
group 1MAI,
Faculty of History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after M ykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
chernega.bogdana@gmail.com

Murashova Olha
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department
of World History and International Relations
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia
Olia.murashova2405@gmail.com

The Use of Web Tools in the School History Course as a Response to the Challenges of Modern Historical Education

The abstracts highlight the methodology for using web tools in the school history course in the context of modern challenges of historical education and substantiate their impact on the formation of historical and critical thinking of students.

Keywords: web tools, history lessons, history teaching methodology, historical education, digital technologies.

УДК [323:94](430)"1990"

Юськів Діана
група 5851м,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
dianauskiv2004@gmail.com

Буглай Наталя
доктор історичних наук, професор кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
buglay@ukr.net

Роль Гельмута Коля в процесі возз'єднання Німеччини

Досліджено роль Г. Коля у возз'єднанні Німеччини. Проаналізовано дипломатичні переговори з лідерами США та СРСР і стратегію «дипломатії довіри», що забезпечила суверенітет країни. Доведено, що успіх процесу став результатом поєднання внутрішніх реформ із інтеграцією національних інтересів у систему європейської безпеки. Визначено вплив спадщини Г. Коля на сучасну політичну архітектуру Європи.

Ключові слова: Гельмут Коль, Німеччина, возз'єднання, Берлінська стіна, зовнішня політика, дипломатія довіри.

Процес возз'єднання Німеччини на межі 1980–1990-х років став викликом для тогочасної системи міжнародних відносин, оскільки потребував не лише внутрішньої консолідації двох німецьких держав, а й подолання геополітичних побоювань світових лідерів. Головна суперечність полягала у зіткненні прагнення німців до єдності з вимогою СРСР щодо позаблокового статусу нової держави. У цьому контексті особливої ваги набуває питання політичного лідерства та здатності вибудувати стратегію, яка б гарантувала безпеку сусідам й одночасно забезпечила суверенітет власному народу.

Метою роботи є аналіз процесу возз'єднання Німеччини, а також висвітлення ролі дипломатичної стратегії Г. Коля у вирішенні міжнародних суперечностей та закладенні основ для архітектури європейської безпеки.

9 листопада 1989 року відбулась знакова подія для країн Східної Європи:

останній комуністичний керівник НДР Е. Кренц (генеральний секретар Соціалістичної єдиної партії Німеччини (1989), голова Державної ради НДР) оголосив про початок демонтажу Берлінської стіни. Цей історичний момент ознаменував кінець комуністичної епохи в НДР, хоча формально влада зберігалася ще майже рік. У грудні 1989 року канцлер ФРН Г. Коль запропонував програму з десяти пунктів, яка стала основою для утворення єдиної Німеччини. У ній йшлося про можливість возз'єднання країни на федеративних принципах, створення економічного і валютного союзу, а також впровадження реформ на території НДР. Цьому процесу передував візит Г. Коля до Москви 10–12 лютого 1990 року: де обговорювались умови, за яких СРСР був готовий дати принципову згоду на возз'єднання Німеччини. Такими умовами було визнання існуючих зовнішніх кордонів НДР та ФРН, надання фінансової допомоги СРСР та позаблоковий статус возз'єднаної Німеччини. Саме остання вимога виявилась найбільш суперечливою та нереальною в нових історичних умовах [5, с.181]. Канцлер ФРН Г. Коль, повернувшись до Бонну після переговорів із радянським керівництвом, назвав свій візит історичним, який усуває суттєві перешкоди на шляху возз'єднання двох німецьких держав. Міністр закордонних справ ФРН Г.-Д. Геншер, терміново вилетів до Оттави для участі у конференції «Відкрите небо» й для переговорів зі своїми колегами із США, Англії та Франції. Де йшлося про вироблення спільної платформи західних держав щодо майбутнього воз'єднання, яке, на думку правлячої коаліції, може відбутися вже восени цього року [2, с.4]. На думку А. І. Кудряченка процес німецького зближення і наступного об'єднання не вичерпувався проблемою досягнення німцями спільної державності та визначенням військово-політичного статусу нової держави, але стосувався найважливіших аспектів міжнародного життя: стратегічних відносин між Сходом і Заходом, забезпечення миру і рівноваги на нових засадах, перспектив розвитку загальноєвропейського процесу, а також західноєвропейської інтеграції [4, с.147-148]. Завдяки своїй завзятості і терпінню Г. Колю вдалося знайти спільну мову зі світовими лідерами – М. Горбачовим і Дж. Бушем-старшим, який назвав його якось «найвеличнішим європейським лідером другої половини XX століття». «Джордж Буш був моїм найважливішим союзником на шляху до німецької єдності», – сказав у відповідь Коль. І радянський, і американський лідери повірили Г. Колю, який пообіцяв, що возз'єднана Німеччина не буде дестабілізувати Європу або погрожувати їй, як це було за часів Гітлера [3]. Для Коля питання тісного об'єднання Європи було вкрай емоційним, це була ключова умова для миру в Європі та процвітання Німеччини. Він зумів завоювати довіру французького президента Ф. Міттерана та дружбу Ж. Делора, голови Європейської комісії й архітектора європейського спільного ринку.

Не менш значимою була і мережа контактів, яку Коль налагодив із усіма країнами, що оточують Німеччину. Він багато читав про історію цих країн і добре розумів, як історія вплинула на їх ставлення до Німеччини. Він був переконаний, що, будучи країною з найбільшою економікою в Європі, Німеччина мала бути найконструктивнішим, якщо не найщедрішим членом європейського клубу [1]. Але поза всяким сумнівом, саме Гельмута Коля вважають канцлером, який об'єднав Німеччину. Об′єднання ФРН і НДР відбулось 3 жовтня 1990 року. Г. Коль був політиком, який умів піднятися над страхами, упередженнями та нерішучістю, що панували як усередині країни, так і за її межами й довести процес возз'єднання до логічного завершення.

Отже, процес возз'єднання Німеччини став подією надзвичайної історичної значущості, оскільки започаткував розпад соціалістичного табору, сприяв формуванню сучасної політичної карти Європи та визначив новий вектор інтеграції німецької держави в європейський простір. Аналіз політичної діяльності Г. Коля дозволяє дійти висновку, що саме його рішуче політичне лідерство та стратегічне бачення відіграли вирішальну роль у процесі возз'єднання Німеччини. У критичний період 1989–1990 років Г. Коль не лише розробив детальний план внутрішньої інтеграції, а й зумів вибудувати систему міжнародної довіри. Завдяки його особистій дипломатичній майстерності було подолано побоювання європейських сусідів щодо відновлення «великої Німеччини», а також досягнуто розуміння й підтримки таких світових лідерів, як М. Горбачов і Дж. Буш-старший, щодо мирного характеру державного возз'єднання обох країн. Політична спадщина Г. Коля заклала підвалини сучасної Європи, в якій Німеччина виступає як відповідальний та надійний партнер у багатосторонньому співробітництві.

Список використаних джерел

1. Бертрам К. Принципи та спадщина Гельмута Коля. День: щоденна укр. газ. 2017. №109. 16 черв. URL: https://day.kyiv.ua/article/den-planety-svitovi-dyskusiyi/pryntsypy-ta-spadshchyna-helmuta-kolya (дата звернення: 16.03.2026).

2. Гельмут Коль: канцлер об'єднаної Німеччини. BBC News Україна. 2017. 16 черв. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-38183640 (дата звернення: 16.03.2026).

3. Кудряченко А.І. ФРН – НДР: досвід об'єднання і роль у ньому міжнародних акторів. Проблеми всесвітньої історії. 2018. № 2. С.145–160.

4. Манжола В. Німеччини об'єднання 1989 – 90. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / редкол.: Л. В. Губерський (гол.) та ін. Київ: Знання України, 2004. Т. 2. С.181–182.

Uskiv Diana
group 5851m,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
dianauskiv2004@gmail.com

Buhlai Natalia
Doctor of Historical Sciences, Professor of History Department
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
buglay@ukr.net

Helmut Kohl's Role in the Process of Germany Reunification

The role of H. Kohl in the reunification of Germany is studied. Diplomatic negotiations with the leaders of the USA and the USSR and the strategy of "diplomacy of trust" that ensured the sovereignty of the country are analyzed. It is proved that the success of the process was the result of a combination of internal reforms with the integration of national interests into the European security system. The influence of H. Kohl's legacy on the modern political architecture of Europe is determined.

Keywords: Helmut Kohl, Germany, reunification, Berlin Wall, foreign policy, diplomacy of trust.

РОЗДІЛ ІІ
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИДІВ СПОРТУ

УДК 796.325

Батрак Інна
група 2547ст3,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
batrakqweqwe123@gmail.com

Адаменко Оксана
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
adamenkooksana76@gmail.com

Розвиток фізичних якостей у волейболі

У волейболістів чітко виражена орієнтація на атлетизм, що проявляється у прагненні досягти високого рівня загальної та спеціальної фізичної підготовленості. Фізичні якості поділяються на загальні та спеціальні. Загальні – сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість, що визначають всебічний фізичний розвиток і здоров'я спортсменів. На їх базі розвиваються спеціальні: "вибухова" сила, швидкість переміщення та стрибучість, швидкісна, стрибкова та ігрова витривалість, акробатична та стрибкова спритність [3].

Ключові слова: волейбол, фізичні якості, тренування, сила, витривалість.

Загальна сила – здатність долати або протидіяти опору м'язами, що залежить від нервових процесів, фізіології, біохімії та біомеханіки руху. Величина сили зростає за рахунок маси при малих прискореннях або швидкості при постійній масі, що особливо важливо для швидкісно-силових рухів [5]. У волейболі її розвиток передбачає вправи з навантаженням та спеціальну роботу окремих м'язових груп і поступово переходить у "вибухову" силу – здатність долати опір із високою швидкістю скорочення м'язів. Вона необхідна для передач, подач і нападаючих ударів, і тренується через метання, удари, стрибки та кидки, що відображають характер ігрових рухів [8].

Разом із силовими якостями формується загальна швидкість – здатність виконувати рухи за мінімальний час. Вона залежить від рухливості нервових процесів, біохімічної активності м'язів, техніки, силової підготовки, еластичності сухожиль та рухливості суглобів. Для розвитку застосовують рухливі ігри, естафети, ривки, прискорення, біг та ігрові вправи, особливо зі швидкісно-силовим компонентом [4].

Спеціальна швидкість проявляється у швидкості рухової реакції, граничній швидкості рухів і швидкості переміщень по майданчику. Вона безпосередньо впливає на ефективність гри. Тренування включає ривки, прискорення, імітаційні вправи та вправи з м'ячем, поєднуючи техніку та швидкість. У волейболі ці різновиди швидкості завжди взаємопов'язані, забезпечуючи динаміку та координацію дій під час матчу.

Стрибучість – здатність високо стрибати для ударів, блокування та других передач, залежить від вибухової сили та розвитку м'язів. Вона розвивається через стрибкові, основні та імітаційні вправи і забезпечує ефективність стрибкових дій у нападі та захисті.

Загальна витривалість – здатність тривалий час підтримувати високу ефективність роботи м'язів без зниження результативності [7]. Для волейболу особливо важливі фізична та емоційна втома. Фізична втома може бути локальною, регіональною та глобальною і її подолання залежить від ЦНС, функціональних можливостей, вольових якостей, рівня підготовки та техніки рухів [4, 6, 8]. Швидкісна, стрибкова та ігрова витривалість дозволяють виконувати технічні прийоми та переміщення з високою швидкістю, багаторазово стрибати та вести гру без зниження ефективності, що забезпечує стабільність гри впродовж всього матчу.

Спритність – здатність керувати рухами та швидко перебудовувати їх у мінливих умовах [7]. У волейболі вона проявляється під час всіх техніко-тактичних дій і поєднує силу, швидкість, витривалість та гнучкість. Включає координацію рухів, швидкість і точність дій, розподіл уваги та стійкість вестибулярних реакцій [8]. Розвиток спритності забезпечує швидку дій.

Гнучкість – здатність виконувати рухи у суглобах із великою амплітудою, що забезпечує ефективність всіх технічних прийомів, особливо у плечовому, променево-зап'ястковому, ліктьовому, тазостегновому, колінному та гомілковостопному суглобах [5]. Вона сприяє не лише техніці, а й профілактиці травм під час інтенсивних ігрових дій.

Висновки. Сучасний волейбол характеризується високою руховою активністю. Ефективність стрибкових дій, технічних прийомів і тактичних комбінацій залежить від рівня фізичних якостей. Основне завдання фізпідготовки – постійне підвищення функціональних можливостей організму,

розвиток сили, швидкості, витривалості, спритності та гнучкості, адаптація до інтенсивних навантажень і зростання спеціальної працездатності для досягнення оптимальних спортивних результатіворієнтацію в мінливих ігрових ситуаціях і контроль над тілом під час технічних та тактичних.

Список використаних джерел

1. Вишневський М. О., Хижняк А. А., Мирошніченко В. О. Волейбол: відбір, методика навчання, проведення змагань : методичні рекомендації. — Київ : НУБіП України, 2023. — 50 с.

2. Жула В. П. Волейбол. Методика навчання : навчально-методичний посібник для студентів. — Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2021. — 58 с.

3. Морозовський О. Л., Безкоровайний Д. О., Четчикова О. І., Кравчук Є. В. Спеціальна фізична підготовка волейболістів : навчальний посібник. — Харків : Національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, 2021. — 129 с.

4. Антонець В. Ф., Дутчак Ю. В. Спортивні ігри та методика їх викладання. Волейбол : методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни. — Хмельницький : ХНУ, 2020. — 34 с.

Batrak Inna
group 2547st3,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
batrakqweqwe123@gmail.com

Adamenko Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Theoretical
Foundations of Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
adamenkooksana76@gmail.com

Development of Physical Qualities in Volleyball

Volleyball players demonstrate a strong focus on athleticism, which is expressed in their striving to achieve a high level of general and specialized physical fitness. Physical qualities are divided into general and specialized. General qualities include strength, speed, endurance, agility, and flexibility, which determine the comprehensive physical development and health of athletes. On this basis, specialized qualities are developed: explosive strength, movement speed and jumping ability, speed endurance, jumping endurance, game-specific endurance, acrobatic and jumping agility [3].

Keywords: volleyball, physical qualities, training, strength, enduranc.

УДК 796.325.015.84:612.6.055:575.113.1

Батрак Інна
група 2547ст3,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
batrakqweqwe123@gmail.com

Марцінковський Ігор
кандидат медичних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Генетичні маркери розвитку спортивних якостей при відборі волейболістів

У спортивній селекції є важливою комплексна система пошуку, відбору та оцінки обдарованих спортсменів. У статті зроблений огляд літератури застосування історично традиційної методики підготовки спортсмена із сучасним застосуванням генетичних маркерів спортивних якостей, які найбільше властиві волейболістам для отримання найвищих спортивних результатів.

Ключові слова: генетичні маркери, відбір, баскетбол.

Волейбол на Миколаївщині почав активно розвиватися з 1920-х років – 1928 р. проводилися зустрічі команд виробничих колективів міста. 1935 р. миколаївська жіноча команда здобула перше місце, що свідчить про розвиток волейболу в місті. 1936 р. в ДЮСШ-1 відкрили відділення волейболу [1]. Професійні тренери підготували плеяду відомих спортсменів, що входили до збірної України. Визначення спортсменів для збірних команд частіше проводили на підставі змагальних виступів. Використання генетичних маркерів у спорті для оцінки фізичних здібностей та оптимізації тренувань активізувалося з середини 1990-х років. Знаковим етапом став 1995 р., коли розпочався проєкт «HERITAGE», спрямований на вивчення реалізації генетичних факторів у відповідь на фізичні навантаження.

Актуальність дослідження генетичних маркерів у волейболі полягає у можливості ефективнішого спортивного відбору та прогнозування

перспективності спортсменів. Використання даних спортивної генетики дозволяє раціонально планувати тренувальні навантаження, знижувати ризик перевтоми і травматизму та підвищувати ефективність підготовки волейболістів. Таким чином, вивчення генетичних маркерів є перспективним напрямом розвитку сучасної теорії та практики волейболу.

Метою даної роботи стало теоретичне обґрунтування ролі поєднання історично обумовленого тренувального процесу і використання генетичних маркерів у формуванні та розвитку основних спортивних якостей волейболістів. У процесі роботи передбачається з'ясування впливу спадкових факторів на розвиток швидкісно-силових можливостей, витривалості, координації рухів і психофізіологічних характеристик спортсменів, а також визначення значення використання знань зі спортивної генетики для індивідуалізації тренувального процесу та спортивного відбору.

На сучасному етапі розвитку фізичної культури і спорту волейбол займає одне з провідних місць серед ігрових видів спорту. Зростання рівня конкуренції на змаганнях, ускладнення тактичних схем та підвищення інтенсивності ігрової діяльності зумовлюють необхідність постійного вдосконалення систем відбору та підготовки спортсменів. Для досягнення високих результатів волейболісти повинні мати високий рівень розвитку швидкісно-силових, координаційних, функціональних і психофізіологічних якостей [2]. Використання генетичних маркерів для прогнозування спортивної обдарованості, визначення типу м'язових волокон, метаболізму та схильності до травм значно полегшують процес спортивної селекції, менше витрачаються зусилля тренерів і спортсменів та менше витрачається коштів на підготовку, оптимізують її.

Важливим напрямом удосконалення тренувального процесу є індивідуалізація підготовки спортсменів з урахуванням їхніх природних задатків. У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення генетичних маркерів спортивних якостей, які визначають спадкову схильність до розвитку певних фізичних можливостей. Генетичні особливості впливають на рівень сили, швидкості, витривалості, здатність до відновлення після навантажень та стійкість нервової системи до стресових факторів змагальної діяльності. Генетичні маркери (білки, ділянки ДНК) стали активно використовуватися для створення персоналізованих тренувальних програм, оцінки схильності до травм та вивчення потенціалу спортсмена. Вони допомагають виявити вроджені здібності до витривалості або швидкісно-силових навантажень, оптимізуючи підготовку [3].

Однією з провідних фізичних якостей у волейболі є швидкісно-силова підготовленість, що проявляється у стрибках, атакуючих ударах, блокуванні та швидких переміщеннях по майданчику [2]. Важливу роль у розвитку цих якостей

відіграє ген ACTN3, який відповідає за синтез білка альфа-актиніну-3 у швидких м’язових волокнах. Наявність його функціонального варіанту сприяє підвищенню вибухової сили та швидкості скорочення м’язів [3].

Не менш значущим є ген ACE, який впливає на функціонування серцево-судинної системи та рівень витривалості. У волейболі навантаження мають інтервальний характер, тому генетичні особливості, пов’язані з цим геном, можуть визначати здатність спортсменів підтримувати високий рівень працездатності протягом усього матчу. Окрім фізичних можливостей, генетичні маркери впливають і на психофізіологічні характеристики спортсменів, зокрема швидкість реакції, концентрацію уваги та емоційну стабільність, які є важливими для ефективного прийняття рішень та командної взаємодії під час гри [3].

Таким чином, поєднання історично уставленого тренування із застосуванням генетичних маркерів спортивних якостей волейболістів дозволить оптимізувати процес відбору талановитих спортсменів, що сприятиме підвищенню ефективності підготовки та досягненню високих спортивних результатів у волейболі.

Список використаних джерел

1. Марцінковський І. Б. Становлення та розвиток волейболу на Миколаївщині / І. Б. Марцінковський, А. Г. Ягода // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – Київ, 2024. Вип. 11(184)(2024). – С. 120–126.

2. Платонов В.М. Сучасна система спортивного тренування: підручник / В. М. Платонов. – К.: Перша друкарня, 2021. – 672 с.

3. Сергієнко Л. П. Спортивна генетика. – Київ: Вища школа, 2014. – 944 с.

Batrak Inna
group 2547st3
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
batrakqweqwe123@gmail.com

Martsincovskiy Igor
Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor of Theoretical Foundations of
Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Genetic Markers of the Development of Sports Qualities in the Selection of Volleyball Players

In sports selection, a comprehensive system of searching, selecting and evaluating gifted athletes is important. The article reviews the literature on the application of historically traditional methods of training an athlete with the modern use of genetic markers of sports qualities, which are most characteristic of volleyball players to obtain the highest sports results.

Keywords: genetic markers, selection, basketball.

УДК 796.325(477.73)

Батрак Інна
група 2547ст3,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
batrakqweqwe123@gmail.com

Сокол Ольга
Доцент НУК
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olgavs697@gmail.com

Волейбол на Миколаївщині

Волейбол - це командний вид спорту, у якому дві команди змагаються між собою на майданчику, розділеному сіткою. Головне завдання гравців - перекинути м'яч через сітку так, щоб він торкнувся поля суперника, і водночас не допустити його падіння на власній половині. Ця гра вимагає швидкої реакції, координації рухів, сили, витривалості та, найголовніше, злагодженої командної роботи. Саме тому волейбол не лише розвиває фізичні якості спортсменів, а й формує відповідальність, дисципліну та вміння працювати в колективі.

Ключові слова: волейбол, розвиток, Миколаївщина.

Мета роботи – Розвиток та популяризація волейболу на Миколаївщині.

Волейбол виник у 1895 році в місті Голіок (США). Його засновником став викладач фізичного виховання Вільям Морган. Спочатку гра мала назву «mintonette» і створювалася як менш контактна альтернатива баскетболу. Згодом вона отримала назву «volleyball», що в перекладі означає «літаючий м'яч». Уже в середині XX століття волейбол набув великої популярності у світі, а з 1964 року став олімпійським видом спорту.

Тема розвитку волейболу на Миколаївщині є актуальною, оскільки цей вид спорту має значне поширення в області. У регіоні функціонують дитячо-юнацькі спортивні школи, проводяться міські та обласні змагання, формується спортивний резерв. Волейбол об'єднує молодь, сприяє фізичному розвитку та створює можливості для досягнення високих спортивних результатів. Дослідження стану та перспектив розвитку волейболу на Миколаївщині дозволяє

оцінити його роль у спортивному житті регіону та визначити напрями подальшого вдосконалення.

Активний розвиток волейболу на Миколаївщині розпочався у середині XX століття. Саме в цей період у містах і районах області почали створюватися спортивні секції при школах, підприємствах та навчальних закладах. Волейбол швидко набув популярності серед молоді завдяки доступності гри та можливості займатися нею як у спортивних залах, так і на відкритих майданчиках.

Особливо важливу роль у розвитку волейболу відіграли дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ). Саме вони стали основою підготовки майбутніх спортсменів. У Миколаєві та інших містах області відкривалися відділення волейболу, де діти мали змогу систематично тренуватися під керівництвом кваліфікованих тренерів. Значний внесок у підготовку молоді здійснюють спортивні школи міста Миколаїв, а також заклади в містах Первомайськ та Вознесенськ.

Окремої уваги потребує популяризація волейболу серед молоді. Сучасні підлітки все частіше віддають перевагу гаджетам і малорухливому способу життя. Тому важливо проводити відкриті турніри, спортивні свята, майстер-класи, залучати школярів до змагань, висвітлювати спортивні події у соціальних мережах. Активну роль у цьому процесі відіграють місцеві органи влади, спортивні федерації та освітні заклади.

Миколаївська школа волейболу завжди славилася своєю базою. МСДЮСШОР з волейболу: Головна кузня талантів у Миколаєві. Саме тут виховуються майбутні гравці збірних та професійних клубів.

ВК «Миколаїв»: Клуб, який представляв місто на національному рівні (Вища ліга). Попри труднощі, він залишається символом місцевого чоловічого волейболу. [1].

НУ кораблебудування (НУК): Спортивна база університету часто стає майданчиком для студентських ліг та регіональних першостей.

Аматорський волейбол у Миколаєві дуже активний. Регулярно проводяться:

У відкритої першості міста та області беруть участь як міські команди, так і представники громад (Вознесенськ, Южноукраїнськ, Первомайськ). Також багато підприємств міста мають власні команди.

Миколаївські ветерани спорту є одними з найсильніших в Україні, постійно виборюючи призові місця на всеукраїнських змаганнях.

Завдяки географічному розташуванню (береги Південного Бугу та Інгулу), пляжний волейбол у нас надзвичайно розвинений. парк Перемоги традиційне місце збору «пляжників» у Миколаєві. До повномасштабного вторгнення в селищі Коблево проходили масштабні всеукраїнські турніри з пляжного волейболу на березі моря. [2].

Висновки: Водночас волейбол на Миколаївщині має значні перспективи розвитку. Наявність дитячо-юнацьких спортивних шкіл, досвідчених тренерів та зацікавленої молоді створює основу для подальшого зростання спортивних результатів. За умови належної підтримки з боку держави та громади волейбол може посісти ще більш вагоме місце у спортивному житті регіону.

Список використаних джерел

1. Досліджень викладачів Національного університету кораблебудування (НУК) та Миколаївського національного університету ім. Сухомлинського (МНУ).

2. Електронний каталог Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Batrak Inna
group 2547st3,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
batrakqweqwe123@gmail.com

Sokol Olga
Associate Professor, NUK
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olgavs697@gmail.com

Volleyball in Mykolaiv Region

Volleyball is a team sport in which two teams compete against each other on a court divided by a net. The main task of the players is to throw the ball over the net so that it touches the opponent's field, and at the same time prevent it from falling on their own half. This game requires quick reaction, coordination of movements, strength, endurance and, most importantly, coordinated teamwork. That is why volleyball not only develops the physical qualities of athletes, but also forms responsibility, discipline and the ability to work in a team.

Keywords: volleyball, development, Mykolaiv region.

УДК 796.03:[796.8:791.83](477.73-21)"19"(092)

Білоножко Єгор
група 2541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
eggsfiregg@gmail.com

Марцінковський Ігор
кандидат медичних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Розвиток спорту в Корабельному районі м. Миколаєва на початку XX ст. на прикладі біографії професійного циркового борця і атлета Івана Круца

Висвітлений життєвий шлях та спортивна діяльність циркового борця греко-римського стилю й атлета, мешканця м. Миколаєва Івана Круца, який на початку XX ст. був одним із найвідоміших спортсменів-єдиноборців у краї. Він зустрічався з відомими тогочасними борцями, у тому числі й з І. Піддубним, та пропагував здоровий спосіб життя й заняття спортом серед молоді.

Ключові слова: Іван Круц, греко-римська боротьба, Миколаївщина.

Спорт і фізична культура сприяють зміцненню здоров'я людини, формують фізичну витривалість, а також розвивають моральні якостей, таких як дисципліна, відповідальність, наполегливість і сила волі. Особливе значення для популяризації спорту мають відомі спортсмени, які своїм життєвим прикладом мотивують молодь займатися фізичною культурою та прагнути до досягнення високих результатів. Одним із таких спортсменів був Іван Семенович Круц – український богатир, неодноразовий чемпіон УРСР і СРСР (1938) з гирьового спорту серед сільських спортсменів, знаменитий цирковий артист, популяризатор фізичної культури і спорту. Він тричі виборював Кубок Одеської та Кіровоградської областей (1955, 1956, 1957) [2; 3].

Народився Іван у 1906 р. у Миколаєві в незаможній родині. Дитинство припало на складний історичний період. Рятуючись від голоду родина виїхала у с. Роздол (тепер Кіровоградська область). З раннього віку Іван звикав до фізичної

праці, що сприяло розвитку його сили та витривалості. 1920 р. родина Круців повернулася до Богоявленська (тепер Корабельний район Миколаєва). Іван навчався у робітничій школі, а з 1922 р. працював вантажником у порту. Щоденна важка праця допомогли Івану сформувати міцну статуру та сильний характер. До Миколаєва щороку приїздили циркові професійні борці, а їхні виступи користувалися неабиякою популярністю серед містян. Зацікавився цирковими атлетами й Іван Круц. Запримітивши здібності Івана, його запросили виступити в цирку. Природні фізичні здібності та наполегливість дозволили йому швидко досягти значних успіхів. Невдовзі він уже виступав як силовий атлет. Тогочасні циркові силачі користувалися популярністю, адже демонстрували неймовірні можливості людського організму та викликали захоплення у глядачів [1; 3].

У 1920-х роках Іван Круц був уже відомим атлетом, одним з найсильніших представників французької (класичної) боротьби. І. Круц боровся з І. Піддубним, часто виступав у спільних гастролях із велетнем-богатирем В. Дзюбою (1899 – 1945). Вихований на традиціях пересувного цирку 1920-х років, І. Круц, за спогадами сучасників, умів створити захоплюючий сценічний образ, що привертало увагу публіки, мав почуття гумору й самоіронії, добру та щиру душу.

Під час виступів Іван Круц демонстрував різноманітні силові трюки: піднімав важкі предмети, згинав металеві прути та виконував складні вправи, що вимагали значної сили та вправності. Одним із найвідоміших номерів було підкидання кулі вагою близько 45 кг, яку спортсмен ловив на шию. Він також демонстрував силу рук, коли коні намагалися розірвати його зчеплені руки.

Початок Другої світової війни застав І. Круца на гастролях Одещиною, потрапив в окупацію. Заробляв на життя виступами у цирку, керував цирковою групою. Німецькі та румунські окупанти шанували артиста за силу й майстерність, не відаючи, що він співпрацював з підпільниками.

Після війни І. Круц жив у власноруч збудованому ще до 1941 р. будинку. Налагодивши зв'язки з іншими відомими атлетами, продовжував гастролювати Україною. У 1945 р. до Круца вселився районний начальник НКВС, який уподобавши житло знайшов якихось свідків, що дозволило сфабрикувати справу у нібито співпраці з окупаційною владою. І. Круца заарештували 29 січня 1945 р. за звинуваченням у державній зраді й, згідно з вироком Військового трибуналу Миколаївської області від 4 червня 1945 р., засудили до 6 років ув'язнення. І. Круца реабілітували 1991 р. Відбувши термін, І. Круц повернувся у Голованівськ. Незважаючи на вік і пережите в ув'язненні, І. Круц знову вийшов на арену захищав честь Голованівського району в складі команди, де був одночасно тренером і капітаном на районних, обласних, міжобласних, республіканських та всесоюзних змаганнях сільських спортсменів [2].

Останні роки І. Круц мешкав у Жовтневому (тепер Корабельний) районі. Раз на рік у клубі він влаштовував показові силові виступи, проводив заняття з бажаючими удосконалювати свою силу. Його виступи збирали чималу кількість глядачів, які захоплювалися силою та майстерністю атлета. Молоді люди, спостерігаючи за його виступами, починали цікавитися спортом і прагнули займатися силовими видами спорту. Іван Круц помер у 1968 р. у сучасному Корабельному районі міста, де й похований [1].

Висновок: Іван Круц артистично-спортивною діяльністю зробив суттєвий внесок у розвитку й популяризації фізичної культури, здорового способу життя, а також формував цікавість молоді до занять спортом у Корабельному районі та м. Миколаєві. Нелегкий життєвий шлях спортсмена демонструє, що завдяки наполегливій праці, цілеспрямованості та постійним тренуванням можна досягти значних результатів. Постать Івана Круца назавжди залишиться важливою частиною історії фізичної культури і спорту Миколаївщини.

Список використаних джерел

1. [Б. а.]. Наші знамениті земляки (Іван Семенович Круц) // URL: https://korabelniy.wordpress.com/2016/02/02/наши-знаменитые-земляки-иван-семенов/

2. Марцінковський, І. Б. Іван Круц. Українські спортсмени – жертви репресій комуністичної системи / І. Б. Марцінковський // Щотижня (україномовн. дод. до газ. "Южная правда"). – 2014. – 30 квіт. – Ч. 18. – С. 6.

3. Олександренко, І. І. Круц Іван Семенович / І. І. Олександренко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: https://esu.com.ua/article-2310.

Bilonozhko Yegor
group 2541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
eggsfiregg@gmail.com

Martsincovskiy Igor
Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor of Theoretical Foundations of
Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

The Development of Sports in the Korabelny District of Mykolaiv at the Beginning of the 20th Century. Using the Example of the Biography of a Professional Circus Wrestler and Athlete Ivan Kruts

The life path and sports activities of the Greco-Roman circus wrestler and athlete, a resident of Mykolaiv, Ivan Kruts, who at the beginning of the 20th century was one of the most famous athletes-martial artists in the region, are highlighted. He met with famous wrestlers of that time, including I. Poddubny, and promoted a healthy lifestyle and sports among young people.

Keywords: Ivan Kruts, Greco-Roman wrestling, Mykolaiv region.

УДК 796.8 (477.73)

Бровко Аліна
група 2541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
polialina2804@gmail.com

Марцінковський Ігор
кандидат медичних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Розвиток єдиноборчих спортивних змагань на Миколаївщині

Розглянуто особливості становлення та розвитку єдиноборчих видів спорту в Миколаївській області. Проаналізовано роль спортивних організацій, федерацій та дитячо-юнацьких спортивних шкіл у популяризації єдиноборчих видів спорту та їхню роль у підготовці спортсменів та формуванні спортивного потенціалу регіону.

Ключові слова: єдиноборчий спорт, змагання, Миколаївщина.

Єдиноборства є однією з найдавніших форм спортивної діяльності людини. Вони поєднують фізичну підготовку, технічну майстерність, психологічну стійкість та тактичне мислення спортсменів. У сучасному світі такі види спорту як бокс, борьба, дзюдо, кікбоксинг, карате, тхэквондо та змішані єдиноборства (ММА) набули значної популярності та стали важливою складовою розвитку фізичної культури і спорту.

Миколаївська область є одним із регіонів України, де активно розвиваються різні види єдиноборств. Завдяки діяльності спортивних шкіл, федерацій та клубів у регіоні регулярно проводяться змагання різного рівня — від міських турнірів до всеукраїнських чемпіонатів. Це сприяє популяризації здорового способу життя серед молоді та підготовці спортсменів високого класу.

Метою роботи є аналіз розвитку єдиноборчих спортивних змагань на Миколаївщині та визначення їх ролі у формуванні спортивного потенціалу регіону.

Історія розвитку єдиноборств на Миколаївщині тісно пов'язаний із загальним розвитком фізичної культури в Україні. Одним із ключових центрів підготовки спортсменів у регіоні є дитячо-юнацькі спортивні школи. Значну роль відіграє Миколаївська дитячо-юнацька спортивна школа з єдиноборств, яка була заснована у 1945 році та натепер має високий рівень спортивної підготовки. У школі культивуються різні види єдиноборств, зокрема: бокс, тхеквондо, кікбоксинг, дзюдо, самбо, греко-римська боротьба, вільна боротьба, кіокушинкай карате, змішані єдиноборства (ММА). У школі займається понад 700 спортсменів різного віку, а тренувальний процес забезпечують десятки кваліфікованих тренерів, серед яких є заслужені тренери України та майстри спорту (Хаджіогло М.П., Росовська Т.П., Хворов С.О.). Спортсмени Миколаївщини регулярно беруть участь у всеукраїнських і міжнародних турнірах, де демонструють високий рівень спортивної майстерності.

Важливою складовою розвитку будь-якого виду спорту є проведення спортивних змагань. Вони дозволяють спортсменам перевірити свої фізичні та технічні можливості, отримати досвід та підвищити рівень підготовки. У Миколаївській області регулярно проводяться чемпіонати та турніри з різних видів єдиноборств. Наприклад, у 2025 році в Миколаєві відбувся відкритий чемпіонат області зі змішаних єдиноборств ММА, у якому взяли участь понад 180 спортсменів з різних міст і районів області й провели понад 100 поєдинків. Такі турніри збирають спортсменів з різних клубів і спортивних шкіл, що сприяє підвищенню рівня конкуренції та популяризації єдиноборств. Крім того, у регіоні проводяться обласні змагання з боксу. Загальноміські змагання з боксу вперше провели у 1935 р. [1]. Того ж року вперше відбувся міжнародний поєдинок між командою миколаївських боксерів і командою англійського торгового судна [5]. У повоєнні роки та за державності України у Миколаєві регулярно організовується Кубок Миколаївської області з боксу серед юнаків, у якому беруть участь молоді спортсмени з різних міст області [2; 3].

Єдиноборства мають важливе соціальне значення для розвитку спорту та фізичної культури. Вони сприяють: формуванню здорового способу життя, залученню дітей та молоді до занять спортом, розвитку фізичних якостей людини, вихованню сили волі, дисципліни та самоконтролю, підготовці спортсменів високого рівня, чому сприяє Програма розвитку фізичної культури і спорту Миколаївської обласної ради [4].

Серед відомих спортсменів у єдиноборчих видах спорту Миколаївщини є: боксери О. П. Григор'єв, О.М. Машкін, В. Запорожець, борці та атлети І. Круц, броці С. Дзюба, М. Султанов, Д. Білецький, В. Северинов.

Висновок. Єдиноборчі спортивні змагань на Миколаївщині мають давню історію і натепер є важливим чинником розвитку фізичної культури та спорту в

регіоні. Провідну роль у цьому процесі відіграють засновані у повоєнні роки дитячо-юнацькі спортивні школи, які успішно працюють й сьогодні, та сучасні спортивні клуби й федерації, які загалом забезпечують підготовку спортсменів і організацію змагань. Проведення чемпіонатів, турнірів і кубків області сприяє підвищенню рівня спортивної майстерності, популяризації єдиноборств та залученню молоді до активного способу життя.

Список використаних джерел

1. [Б. а.]. Змагання з боксу // Шлях індустріалізації. – 1935, 11 травня. – № 4280. – С. 2.

2. Відкритий чемпіонат Миколаївської області зі змішаних єдиноборств ММА // URL: https://mykolaiv.rayon.in.ua/news/796142-u-mikolaevi-vidbuvsya-vidkritiy-chempionat-mikolaivskoi-oblasti-zi-zmishanikh-edinoborstv-mma?utm_source

3. Кубок Миколаївської області з боксу серед юнаків. https://inshe.tv/sport/2025-07-13/938893/?utm_source

4. Миколаївська обласна рада. Програма розвитку фізичної культури і спорту // URL: https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/17501484076851253 7bc3cf.pdf?utm_source

5. Николаевский бокс: фотоальбом / Ред. кол.: А. Белоножко (председатель), О. Богомаз, В. Запорожец, С. Корчинский, В. Мериков, Н. Хаджиогло, В. Чайка. – Николаев: ООО "Типография Евро-Пресс", 2007. – С. 7.

Brovko Alina
group 2541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
eggsfiregg@gmail.com

Martsincovskiy Igor
Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor of Theoretical Foundations of
Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Development of Martial Arts Competitions in the Mykolaiv Region

The features of the formation and development of martial arts in the Mykolaiv region are considered. The role of sports organizations, federations and children's and youth sports schools in the popularization of martial arts and their role in the training of athletes and the formation of the sports potential of the region is analyzed.

Keywords: martial arts, competitions, Mykolaiv region.

УДК 796.323.2:061.2(477.73)(091)

Булега Марія
група 1541
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
mariabulega6@gmail.com

Берестнєв Валентин
Заслужений тренер України
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
valentyn.berestnyev@nuos.edu.ua

МБК “Миколаїв”

У статті розглядається історія та етапи розвитку Муніципального баскетбольного клубу «Миколаїв» — одного з найстаріших професійних клубів України. Висвітлено хронологію трансформації команди: від аматорського колективу суднобудівних підприємств (1967 р.) до стабільного учасника національної Суперліги. Особлива увага приділяється унікальному статусу клубу як єдиного незмінного учасника всіх чемпіонатів незалежної України, а також викликам, з якими зіткнувся колектив після початку повномасштабного вторгнення 2022 року.

Ключові слова: МБК “Миколаїв”, Суперліга, Найстаріший клуб, Спартак Миколаїв, Усі чемпіонати України.

Баскетбол — це командна спортивна гра з м'ячем, де дві команди по 5 гравців на майданчику в кожній намагаються закинути м'яч руками в кошик суперника і не дати закинути у свій. Назва походить від англійських слів basket (кошик) + ball (м'яч). В українській мові іноді кажуть «кошиківка» або «кошівка»

МБК «Миколаїв» — це справжня сага про корабелів українського баскетболу, клуб, який пережив усе: від радянських часів до повномасштабної війни, і досі тримається на плаву. Ось хронологія в живому викладі

Муніципальний баскетбольний клуб «Миколаїв» (МБК «Миколаїв») є одним із найстаріших і найстійкіших баскетбольних клубів України. Його професійну команду створили в місті Миколаєві в 1967 році з ініціативи Віктора Боженара. Спочатку колектив складався з аматорських гравців місцевих

підприємств, таких як ПТЗ «Зоря» та СПБ «Машпроект». У 1976 році команда перейшла до спорттовариства «Спартак», а вже в 1971 році «Спартак» Миколаїв вийшов до першої ліги чемпіонату СРСР.

З 1972 по 1977 роки клуб називався «Спартак» (Миколаїв). Потім, з 1977 по 1993 рік, він виступав під назвою НКІ (або МКІ) Миколаїв — на честь Миколаївського кораблебудівного інституту. У 1990-ті роки назва змінювалася кілька разів: «Корабел» (1993–1994), СК «Миколаїв» (1995–2000). З 2000 року клуб офіційно носить назву МБК «Миколаїв»

Після здобуття Україною незалежності МБК «Миколаїв» став єдиним клубом Суперліги, який брав участь у всіх офіційних чемпіонатах країни без перерв — це понад 30 сезонів. У 1990-ті та 2000-ні роки команда регулярно потрапляла до плей-офф, боролася за місця в топ-4–5, виховувала таланти, таких як Сергій Гладир (обраний на драфті NBA), Олександр Раєвський та інші. Клуб грав у Суперлізі як один із лідерів українського баскетболу, хоча чемпіонських титулів чи кубків не здобув.

У 2019 році відбулося об’єднання з молодшим клубом «Ніко-Баскет», який спочатку виступав як дубль. З того часу в місті паралельно існували МБК «Миколаїв» (основний) та МБК «Миколаїв-2» / «Ніко-Баскет». Повномасштабне вторгнення в 2022 році сильно вдарило по клубу: через безпекову ситуацію в Миколаєві команда не могла грати домашні матчі, тренувалася на виїзді (часто в Дніпрі), а в деяких сезонах пропускала участь або заявлялася формально. У 2022 році клуб звертався до Федерації баскетболу України з проханням зберегти місце в Суперлізі.

Список використаних джерел

1. Українська Вікіпедія: Стаття «Миколаїв (муніципальний баскетбольний клуб)» — детальна історія заснування (1967 рік, Віктор Боженар), зміни назв («Спартак», НКІ/МКІ, «Корабел», СК «Миколаїв», з 2000 — МБК «Миколаїв»), безперервна участь у всіх чемпіонатах України, 50-річна історія. Посилання: https://uk.wikipedia.org/wiki/Миколаїв_(муніципальний_баскетбольний_клуб)

2. Офіційний сайт Федерації баскетболу України (fbu.ua): Сторінки команд — актуальна інформація про склад, тренера (Віталій Черній для МБК «Миколаїв»), арену (СК «Надія», вул. Карпенка, 40-а), статистику сезону 2025/26. Приклад: https://fbu.ua/statistics/league-224/team-2237 (для МБК «Миколаїв»).

Bulega Maria
group 1541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
mariabulega6@gmail.com

Berestnev Valentin
Honored Coach of Ukraine
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
valentyn.berestnyev@nuos.edu.ua

MBK "Mykolaiv"

The article examines the history and stages of development of the Municipal Basketball Club "Mykolaiv" — one of the oldest professional clubs in Ukraine. The chronology of the team's transformation is highlighted: from an amateur team of shipbuilding enterprises (1967) to a stable participant in the national Super League. Special attention is paid to the club's unique status as the only constant participant in all championships of independent Ukraine, as well as the challenges faced by the team after the start of the full-scale invasion in 2022.

Keywords: MBK "Mykolaiv", Super League, Oldest Club, Spartak Mykolaiv, All Championships of Ukraine.

УДК 796.412.2

Дратман Лєся
група 2541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
@liesiadratman@gmail.com

Адаменко Оксана
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
adamenkooksana76@gmail.com

Історія виникнення предметів у художній гімнастиці

Художня гімнастика — це унікальний естетичний вид спорту, що поєднує гімнастичні та танцювальні елементи, які виконуються під музику. Історично склалося, що з часом для ускладнення програми та підвищення видовищності спортсменки почали використовувати у своїх виступах різноманітні предмети. Сьогодні в індивідуальній програмі офіційно використовуються чотири основні предмети: м'яч, булави, стрічка та обруч.

Ключові слова: художня гімнастика, предмет, історія, танець, обруч, м'яч, булави, стрічка, скакалка.

М'яч став одним із перших предметів, запроваджених у 1934 році в СРСР, на світанку розвитку гімнастики. Ідея була запозичена з дитячих ігор. Спочатку м'ячі були значно меншими, що вимагало від гімнасток надзвичайної спритності. Згодом, із зростанням діаметра, м'яч почали використовувати не лише для кидків, але й для перекату по тілу, що дозволило підкреслити пластичність та гнучкість спортсменок. На міжнародному рівні вправи з м'ячем були офіційно затверджені у 1965 році. Сучасний м'яч виготовляється з гуми або синтетичних матеріалів, має діаметр 18-20 см і важить не менше 400 грамів.

Стрічка вважається найбільш витонченим та граційним предметом, і своєю появою вона значною мірою зобов'язана балету. Балерини використовували довгі платки та шалі з легких тканин для надання рухам додаткової витонченості. У гімнастиці цю ідею трансформували, прикріпивши тканину до палички

(спочатку це були вимпели чи шарфи). Стрічку в сучасному вигляді затвердили у 1954 році. Цікаво, що натхненником для танцю з цим атрибутом став композитор Рейнгольд Глієр, який використав його у балеті «Червоний мак».

Булави були привнесені у спорт засновником танцювальної гімнастики Жоржем Демені. Французький винахідник запропонував їх використовувати як засіб для тренування координації тіла та концентрації уваги. У 1930-1940-х роках вправи з булавами існували як окрема дисципліна і навіть розглядалися для включення у спортивну гімнастику. До програми «художниць» булави увійшли у 1950-х, хоча їх ненадовго замінювали на вимпели. Справжнє міжнародне визнання булави отримали у 1973 році. Сучасні булави виготовляються з пластику або каучуку (замість раніше використовуваних дерев'яних), мають довжину 40-50 та вагу 150 грамів.

Обруч прийшов у художню гімнастику пізніше за інші предмети, запозичений переважно із циркового та спортивного мистецтва. Спочатку він був металевим і важким, використовувався спортсменками для тренування витривалості та зміцнення м'язів. У якості офіційного предмета для виступів обруч затвердили лише у 1961 році, а пізніше важкі металеві обручі замінили на дерев'яні, а згодом — на легку пластмасу. Сучасний обруч має діаметр 80-90 і вагу не менше 300 грамів.

Протягом тривалого часу в художній гімнастиці для виступів використовувалася скакалка. Цей предмет, запозичений з дитячих танцювальних виступів, з'явився на зорі цього виду спорту — у 1934 році, одночасно з м'ячем. Скакалка вважалася універсальним снарядом і навіть слугувала предметом для гімнастичних експериментів, наприклад, її використовували з прикріпленим м'ячем. У 1965 році скакалку було офіційно визнано окремим предметом на міжнародному рівні. Проте у 2009 році Міжнародна федерація гімнастики FIG ухвалила рішення про скасування вправ зі скакалкою у програмі для дорослих. Головною причиною цього стало те, що предмет погано візуалізувався на екранах телевізорів під час трансляцій, що знижувало видовищність змагань. На сьогодні мотузка залишається у використанні переважно в юніорських програмах.

Художня гімнастика інтегрувала свої основні предмети — м'яч, стрічку, булави та обруч — із різних джерел, таких як дитячі ігри, балет та циркове мистецтво, починаючи з 1934 року. Ці предмети поступово еволюціонували від початкових важких (металевий обруч, дерев'яні булави) та менших (м'яч) форм до сучасних легких стандартів (пластик, каучук), що дозволило змістити акцент з тренування сили та витривалості на підкреслення гнучкості, пластичності та високої координації. Хоча всі предмети були стандартизовані на міжнародному рівні протягом 1950-1970-х років, скакалка (мотузка), незважаючи на раннє

запровадження, була виключена з дорослої програми у 2009 році через проблеми з її візуалізацією під час телевізійних трансляцій. Ця еволюція відображає постійний пошук балансу між спортивною складністю та естетичною видовищністю, необхідною для сучасного олімпійського виду спорту.

Список використаних джерел

1. Лепеха У. Художня гімнастика. Історія виникнення та еволюція предметів, 2022. С. 1-3.

Dratman Liesia
group 2541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
@liesiadratman@gmail.com

Adamenko Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Theoretical
Foundations of Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
adamenkooksana76@gmail.com

History of the Emergence of Apparatus in Rhythmic Gymnastics

Rhythmic gymnastics is a unique aesthetic sport that combines gymnastic and dance elements performed to music. Historically, in order to increase the complexity of routines and enhance their visual appeal, gymnasts gradually began to use various apparatus in their performances. Today, four main apparatus are officially used in individual routines: the ball, clubs, ribbon, and hoop.

Keywords: rhythmic gymnastics, apparatus, history, dance, hoop, ball, clubs, ribbon, rope.

УДК 796.412.2

Дратман Лєся
група 2541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
lesiadratman@gmal.com

Марцінковський Ігор
кандидат медичних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Генетичні маркери спортивних якостей у художній гімнастиці

У тезі розглядається проблема відбору дітей до занять художньою гімнастикою в ранньому віці. Пояснюється, чому звичайні фізичні тести не завжди дозволяють точно визначити спортивні перспективи дитини. Особливу увагу приділено гнучкості як основній фізичній якості в художній гімнастиці та її спадковій зумовленості. Описано можливості використання пальцевої дерматогліфіки для прогнозування природних здібностей до гнучкості. Також висвітлено значення молекулярно-генетичних досліджень, які допомагають зрозуміти, як спадкові особливості можуть впливати на фізичні якості спортсменів. Зроблено висновок про доцільність комплексного використання генетичних і педагогічних методів у процесі спортивного відбору в художній гімнастиці.

Ключові слова: художня гімнастика, спортивний відбір, гнучкість, генетичні особливості, дерматогліфіка, фізичні якості.

У художній гімнастиці спортивне орієнтування, відбір та прогнозування перспективності дітей є складним і багатофакторним процесом. Це зумовлено тим, що первинний відбір зазвичай проводиться у ранньому віці (7–8 років), коли фізичні якості, функціональні можливості та морфофункціональні особливості організму ще не досягли стабільного рівня розвитку. У цей період відсутні достатні умови для повноцінного формування та прояву спортивних здібностей, що ускладнює об’єктивну оцінку потенціалу дитини лише на основі

педагогічного тестування.

Не володіючи інформацією про індивідуальні особливості росту та розвитку дитини, неможливо з достатнім ступенем достовірності визначити її придатність до занять художньою гімнастикою виключно за результатами контрольних вправ. У зв'язку з цим у сучасній теорії та практиці спортивного відбору все більшої актуальності набуває застосування генетичних маркерів, які дозволяють прогнозувати спадкову схильність до розвитку провідних фізичних якостей.

Однією з найважливіших фізичних якостей у художній гімнастиці є гнучкість. Вона значною мірою визначає успішність виконання елементів і композицій, а також має високий рівень спадкової зумовленості. Це означає, що здатність до розвитку гнучкості частково закладена від народження і не може бути суттєво змінена навіть за умов інтенсивного тренування. Саме тому пошук надійних способів прогнозування цієї якості є особливо актуальним.

Перспективним напрямом у вирішенні цієї проблеми є застосування методу пальцевої дерматогліфіки, який ґрунтується на аналізі візерунків на подушечках пальців рук. Ці візерунки формуються ще до народження людини та залишаються незмінними протягом усього життя. Вони є індивідуальними і можуть відображати певні спадкові особливості організму.

Дослідження ряду авторів свідчать, що застосування дерматогліфічних маркерів у процесі спортивного відбору сприяє підвищенню його об'єктивності та зменшенню кількості помилкових рішень. Особливу цінність цей метод має у видах спорту з ранньою спеціалізацією, до яких належить художня гімнастика, оскільки дозволяє прогнозувати спортивну перспективність незалежно від рівня рухового досвіду дитини.

В основі методики дерматогліфічних досліджень, запропонованої Л. П. Сергієнком, лежить аналіз типів папілярних візерунків на подушечках пальців. Встановлено, що поєднання рисунків типу Y × W, W × Y, W × A, A × W на четвертому та п'ятому пальцях лівої руки може свідчити про високі спадкові задатки до розвитку гнучкості. Однак питання достовірності та практичної значущості цих маркерів саме для спортсменок, які займаються художньою гімнастикою, потребує подальших наукових досліджень.

Поряд із дерматогліфікою у сучасній спортивній науці розвивається напрям молекулярно-генетичних досліджень, які вивчають спадкову інформацію людини. Ці дослідження допомагають зрозуміти, які особливості генів можуть впливати на фізичні можливості організму. У різних людей гени мають невеликі відмінності, і саме вони частково пояснюють, чому одні люди легше розвивають силу, витривалість або рухливість, ніж інші.

Сучасні наукові дані свідчать, що спортивні здібності мають полігенний характер, тобто залежать від алельних варіантів багатьох генів. Найбільш

дослідженими є поліморфізми генів, асоційованих із розвитком витривалості, швидкісно-силових якостей та м’язової функції. Тому генетичні дослідження не дають абсолютного прогнозу, але дозволяють оцінити загальну спрямованість фізичного розвитку людини. У спорті це може бути використано для більш усвідомленого підходу до відбору та планування тренувального процесу.

Поєднання молекулярно-генетичних маркерів із дерматогліфічними показниками та традиційним педагогічним тестуванням може суттєво підвищити точність прогнозування розвитку фізичних якостей, зокрема гнучкості.

Таким чином, використання генетичних маркерів спортивних якостей у художній гімнастиці є перспективним напрямом розвитку системи спортивного відбору. Воно дозволяє поєднати досягнення сучасної науки з практичними потребами тренерів і створити більш обґрунтовану та гуманну систему підготовки майбутніх спортсменок.

Список використаних джерел

1. Прогнозування здібностей до прояву гнучкості за даними пальцевої дерматогліфіки в художній гімнастиці. Білокопитова Ж.А., Дячук А.М., Кожевнікова Л.К. Національний університет фізичного виховання і спорту України ім. В.О.Сухомлинського.

2. Аналіз ролі молекулярно-генетичних маркерів у розвитку фізичних якостей. Деменко М., Левченко З., Ребрі Ю, 2023.

Dratman Lesya
group 2541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
lesiadratman@gmal.com

Martsincovskiy Igor
Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor of Theoretical Foundations of
Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Genetic Markers of Athletic Abilities in Rhythmic Gymnastics

The paper examines the issue of selecting children for rhythmic gymnastics at an early age. It explains why conventional physical tests do not always allow for accurate determination of a child's athletic potential. Special attention is paid to flexibility as a key physical quality in rhythmic gymnastics and its hereditary nature. The possibilities of using fingerprint dermatoglyphics to predict natural predisposition to flexibility are described. The importance of molecular genetic research is also highlighted, as it helps to understand how hereditary characteristics may influence athletes' physical abilities. It is concluded that the integrated use of genetic and pedagogical methods is advisable in the process of sports selection in rhythmic gymnastics.

Keywords: rhythmic gymnastics, sports selection, flexibility, genetic characteristics, dermatoglyphics, physical qualities.

УДК 796.853.25

Запаснік Ренат
група 1541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
renatzapasnik442@gmail.com

Марцінковський Ігор
кандидат медичних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

Історія розвитку бразильського джиу-джитсу в Україні та світі

Бразильське джиу-джитсу (BJJ) — бойове мистецтво, що поєднує боротьбу в партері, больові та задушливі прийоми, контроль над опонентом і розвиток стратегічного мислення. Розглянуто історичні корені BJJ, його технічну еволюцію, глобалізацію через UFC, організаційний та освітній розвиток, поширення в Україні, соціокультурний вплив, проблеми та перспективи.

Ключові слова: джиу-джитсу, історія, Україна.

Джиу-джитсу зародилося в Японії приблизно у VIII–X століттях як система рукопашного бою для самураїв. Його головною метою була ефективна самозахисна техніка у випадку втрати зброї під час бою. Основними принципами джиу-джитсу стали використання сили супротивника, правильний баланс і контроль над його рухами. У технічний арсенал входять кидки, підсічки, больові прийоми на суглоби, задушливі техніки та різні способи утримання.

У середньовічній Японії сформувалося багато шкіл джиу-джитсу, зокрема Теншин-Шиньйо-рю, Кіто-рю, Ягю-рю, які розвивали власні технічні системи та філософію бойового мистецтва. У 1882 році японський педагог Дзіґоро Кано створив дзюдо, адаптувавши техніки джиу-джитсу для безпечних тренувань і спортивних змагань. Дзюдо запровадило поясну систему, чіткі правила та педагогічний підхід до навчання.

На початку XX століття японські майстри привезли дзюдо та джиу-джитсу

до Бразилії. Там ці техніки почали активно вивчати та адаптовувати до нових умов. Значну роль у розвитку бразильського джиу-джитсу (BJJ) відіграла сім'я Грейсі, яка зробила акцент на боротьбі в партері, контролі позицій та ефективному використанні больових і задушливих прийомів. Широку популярність BJJ отримало після виступів Ройса Грейсі на турнірах «Абсолютного бойцівського чемпіонату» (англ. Ultimate Fighting Championship, UFC), де він продемонстрував ефективність цього стилю проти представників інших бойових мистецтв.

Основними позиціями у BJJ є гард, маунт та контроль ззаду, які дозволяють спортсмену домінувати над суперником та виконувати техніки підкорення. Важливу роль у розвитку цього виду спорту відіграли: Міжнародна федерація бразильського джиу-джитсу (англ. International Brazilian Jiu-Jitsu Federation, IBJJF), Бойовий клуб Абу-Дабі (англ.Abu Dhabi Combat Club, ADCC) та Федерація джиу-джитсу Об'єднаних Арабських Еміратів (англ. UAE Jiu-Jitsu Federation, UAEJJF), які проводять чемпіонати, розвивають систему турнірів і підтримують спортсменів різного віку.

Бразильське джиу-джитсу активно поширюється у світі через академії, тренувальні табори та семінари. Воно сприяє розвитку фізичної витривалості, самодисципліни, самоконтролю та соціальних навичок. В Україні перші секції BJJ з'явилися у 1990–2000-х роках у Києві, Львові та Харкові. З часом почали працювати сертифіковані тренери та створюватися національні змагання. На сучасному етапі розвитку (2020–26 рр.) бразильське джиу-джитсу активно розвивається: відкриваються нові клуби, проводяться міжнародні турніри та семінари з іноземними майстрами.

Тренування BJJ сприяють розвитку фізичної підготовки, психологічної стійкості, дисципліни та командного духу. Серед основних проблем розвитку спорту в Україні можна виділити обмежене фінансування, конкуренцію з іншими бойовими мистецтвами та потреби у сучасній інфраструктурі. Перспективами розвитку є розширення дитячих і жіночих секцій, включення BJJ до освітніх спортивних програм та проведення міжнародних змагань.

Висновок: Бразильське джиу-джитсу сформувалося на основі традиційного японського джиу-джитсу та дзюдо і стало одним із найефективніших сучасних бойових мистецтв. Воно ґрунтується на техніках партерної боротьби, контролі позицій та використанні больових і задушливих прийомів. Сьогодні BJJ активно розвивається у світі та поступово набуває популярності в Україні, сприяючи розвитку фізичної підготовки, дисципліни та самоконтролю спортсменів.

Список використаних джерел

1. Brazilian Jiu-Jitsu: Theory and Technique / R. Gracie, R. Gracie, K. Peligro. –

Invisible Cities Press, 2001. – 255 p. // URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Brazilian_Jiu-Jitsu:_Theory_and_Technique

2. History of Brazilian Jiu-Jitsu // URL: https://www.vrjiujitsu.com/about-bjj

3. History of Brazilian Jiu-Jitsu // URL: https://circleacademy.es/en/blog/history-of-brazilian-jiu-jitsu/

4. Brazilian Jiu-Jitsu ranking system // URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Brazilian_jiu-jitsu_ranking_system

5. World IBJJF Jiu-Jitsu Championship // URL: https://en.wikipedia.org/wiki/World_IBJJF_Jiu-Jitsu_Championship.

Zapashnyk Renat
group 1541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
renatzapasnik442@gmail.com

Martsincovskiy Igor
Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor of Theoretical Foundations of
Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ihor.martsinkovskyi@nuos.edu.ua

The History of the Development of Brazilian Jiu-Jitsu in Ukraine and the World

Brazilian Jiu-Jitsu (BJJ) is a martial art that combines ground fighting, painful and suffocating techniques, control over the opponent and the development of strategic thinking. The historical roots of BJJ, its technical evolution, globalization through the UFC, organizational and educational development, spread in Ukraine, socio-cultural influence, problems and prospects are considered.

Keywords: jiu-jitsu, history, Ukraine.

УДК 796.431.1

Лелиця Олександр
група 1541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
lelitsalex@gmail.com

Деркач Віктор
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійської підготовки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
victor.derkach@nuos.edu.ua

Легка атлетика та розвиток стрибків у висоту

У тезах розглядається розвиток стрибків у висоту як дисципліни легкої атлетики. Описано основні техніки виконання стрибка та результати спортсменів, які встановлювали світові рекорди, рекорди Українських спортсменів та як змінювалась яма для стрибків у висоту.

Ключові слова: легка атлетика, стрибки у висоту, техніка стрибка та рекорди.

Легка атлетика є одним із найпопулярніших видів спорту у світі. До її складу входять біг, метання та стрибки. Однією з найцікавіших дисциплін є стрибки у висоту, де спортсмен повинен подолати планку, встановлену на певній висоті.

Протягом історії розвитку цього виду спорту змінювалися техніки виконання стрибка. Однією з перших була техніка «ножиці». У XIX столітті її використовували більшість спортсменів. Відомий американський спортсмен Джордж Харін встановив результат 2,01 м у 1912 році в Пало-Альто.

Наступною стала техніка «перекат». Завдяки їй спортсмени почали показувати кращі результати. Американський спортсмен Корнеліус Джонсон подолав висоту 2,03 м у 1936 році на Олімпійських іграх.

Пізніше з’явилася техніка «перекид». Вона довгий час була найефективнішою. Радянський спортсмен Валерій Брумель встановив світовий рекорд 2,28 м у 1963 році в Москві.

Найсучаснішою технікою є «фосбері-флоп», коли спортсмен перестрибує

планку спиною. Її популяризував американський спортсмен Дік Фосбері, який виграв золоту медаль на Олімпійських іграх.

Завдяки цій техніці були встановлені найвищі результати. Світовий рекорд у стрибках у висоту серед чоловіків становить 2,45 м, його встановив Хав'єр Сотосайор у 1993 році в Саламанкі.

Як змінювалась яма для стрибків у висоту. Спочатку (XIX — XX ст.) приземлення було на пісок або тирсу, тому що небезпечно, високий ризик травм. Використовували прості техніки стрибка ножиці, бо приземлення було жорстким. У середині XX ст. з'явились м'які мати з поролону - вони значно безпечніше. Це дозволило спортсменам експериментувати з технікою. У 1960-х роках поширився стиль фосбері-флоп.

Сучасна яма — це багатошарові мати великої площі, які повністю поглинають удар. Завдяки цьому висота стрибків значно зросла.

Ще я хочу розповісти вам про рекорди України у стрибках у висоту чоловічих та жіночих. Найвідоміший український стрибун — Богдан Бондаренко. Рекорд України: 2,42 м у (2014 р.) встановлений на міжнародних змаганнях. Один із найкращих результатів в історії світової легкої атлетики.

Видатна спортсменка — Ярослава Магучіх. Рекорд України: 2,10 м (2024 р.). Це світовий рекорд у жіночих стрибках у висоту. Попередній рекорд тримався понад 30 років. Магучіх — одна з наймолодших рекордсменок у світі.

Отже, розвиток техніки стрибків у висоту значно вплинув на спортивні результати. Кожна нова техніка дозволяла спортсменам підкорювати більші висоти.

Список використаних джерел

1. Історія розвитку легкої атлетики. https://uk.wikipedia.org/wiki/Легка_атлетика

2. Новини про Ярославу Магучіх https://gazeta.ua/articles/sport/_ukrayinka-maguchih-pobila-svitovij-rekord-u-stribkah-u-visotu-yakij-trimavsya-z-1987-roku/1186557

3. Платонов В. Н. Теорія і методика фізичного виховання. https://scholar.google.com/scholar?q=Платонов+Теорія+методика+фізичного+виховання

4. 24 канал Спорт - Богдан Бондаренко https://sport.24tv.ua/legka_atletika_bondarenko__svitoviy_lider_stribkiv_u_visotu_n461428.

Lelytsa Alexandr
group 1541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
lelitsalex@gmail.com

Derkach Victor
Candidate of Sciences in Physical Education and Sports,
Associate Professor of the Department of
Theoretical Foundations of Olympic Training
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
victor.derkach@nuos.edu.ua

Track and Field: Development of the High Jump

The abstract examines the development of the high jump as a track and field discipline. It describes the fundamental execution techniques and the results of athletes who have established world records, records of Ukrainian athletes and how the high jump pit has changed.

Keywords: track and field, high jump, jumping technique, records.

УДК 796.344:378.172

Любчич Дар'я
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
babada6a@gmail.com

Колоскова Ірина
старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iryna.koloskova@nuos.edu.ua

Бадмінтон у НУК

Бадмінтон в НУК став невід'ємною частиною навчального процесу та одним з видів спорту, завдяки якому університет знають не лише в Україні, а й за її межами. В статті розглянуто історію появи бадмінтону в університеті, шляхи його розвитку та спортивні досягнення студентів НУК.

Ключові слова: бадмінтон, НУК, досягнення, студент.

Активний розвиток бадмінтону як виду спорту допомагає вирішити основні завдання фізичного виховання у вищій школі, а саме: досягти фізичної досконалості студентів, зміцнити їх здоров'я, відвернути увагу від згубних звичок, сформувати навички здорового способу життя. Заняття бадмінтоном дозволяють різнобічно впливати на організм людини: розвивають силу, швидкість, витривалість, покращують рухливість у суглобах, сприяють придбанню широкого кола рухових навичок, виховують вольові якості.

Гра в бадмінтон сприятливо впливає на анатомо фізіологічну структуру людини. Простота, доступність дають можливість займатися бадмінтоном студентам будь-якої статі, різної фізіологічної підготовки, використовуючи для цього найпростіші майданчики і спортзали. Видовищність, ефективний вплив на організм визначили включення цього виду спорту в систему фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Широка можливість варіативності навантаження дозволяють використовувати бадмінтон як реабілітаційний засіб в різних групах фізичної підготовки.

Перша згадка в контексті бадмінтон та НУК сягає ще 1964 року, коли з

Києва до Миколаєва на навчання, на той момент в кораблебудівному інституті, приїхав вже досвідчений бадмінтоніст Микола Волосевич. Заняття проводились на базі обласної ради ФСТ «Спартак», і студенти з задоволенням там тренувались. В цьому ж році був проведений перший чемпіонат міста Миколаєва і Микола Волосевич, студент інституту, став чемпіоном міста.

На початку 1965 року до секції приєднався кандидат у майстри спорту з плавання Анатолій Сербулов. Вправний 19-річний плавець і легкоатлет потрапив на тренування бадмінтоністів, де йому дали ракетку та запросили пограти. Бадмінтон йому сподобався і все своє активне життя він присвятив цьому виду спорту.

По закінченні навчання у Казанському авіаційному інституті, повернувся до Миколаєва та приєднався до команди Юрій Концевич, кандидат у майстри спорту з бадмінтону, який згодом у 1974 році, першим з миколаївських спортсменів, виконав норматив майстра спорту. Команда миколаївських спортсменів протягом 10 років тренувалась та виступала на українських та союзних змаганнях, і в певний період навіть входила до топ - 3 в Україні.

У 1980 році зусиллями Анатолія Сербулова та Юрія Концевича, за підтримки завідуючого кафедри фізичного виховання кораблебудівного інституту, Аркадія Михайловича Баранова, була створена студентська секція з бадмінтону, тренером якої став Юрій. Тоді студенти тренувались у маленькому залі на базі машинобудівного факультету. Був лише один майданчик, але завжди багато бажаючих навчитись грати.

Студентська команда їздила містами України та приймала участь у змаганнях різного рівня.

Випускники тієї секції до сих пір тісно пов’язані з бадмінтоном. Дочка Аліни та Олега Толстопят продовжила сімейну традицію грати у бадмінтон, та стала майстром спорту. Тетяна Фаріонова, яка наразі є директором ННІКНУП НУК стала Чемпіонкою України серед ветеранів в парному розряді, син Тетяни Анатоліївни є дворазовим призером Юніорських Чемпіонатів Європи в складі збірної команди України. Андрій Кротов (директор Морехідного училища НУК) неодноразовий призер Чемпіонатів України серед ветеранів, президент федерації бадмінтону в Миколаївській області та віце-президент Федерації бадмінтону України. За його підтримки миколаївці, і в умовах війни, є активними учасниками українських та міжнародних змагань. Багато хто з гравців тієї секції до сих пір продовжує грати у бадмінтон в Миколаєві та за межами України. Відомий миколаївський журналіст, Сергій Розумяк, який ще в 1976 році завоював медалі Першості України для нашого міста, і зараз успішно тренується у ветеранській секції з бадмінтону у спортивному залі НУК.

Нова хвиля тісної взаємодії НУК і професійного бадмінтону почалась у 1995

році, коли Анатолій Сербулов запросив до роботи талановитого та досвідченого тренера (який успішно тренував спочатку на Сахаліні, а потім в Харкові) Сергія Косенчука. Разом з ним приїхала його вихованка, а в майбутньому дружина і тренер Світлана Калужська.

Була створена дитяча секція з бадмінтону, основу якої складали діти випускників НУК. Спортзали НУК стали майданчиком для проведення всеукраїнських та міжнародних дитячих турнірів.

Було визначено Федерацію бадмінтону Миколаєва, яку на той момент очолив Георгій Федорович Романовський, ректор Миколаївського кораблебудівного інституту (нині Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова), почесний громадянин міста.

Вже тоді було створено умови для вступу та навчання у виші талановитих спортсменів. Під такий стимул до Миколаєва на навчання до інституту приїхали майстри спорту з бадмінтону - Генадій Овсієнко та Поліна Іваненко з Дніпра, а також Олександр Кунін з Харкова.

У 1997 році зі Львова приїхала майстер спорту міжнародного класу з бадмінтону – Ірина Колоскова, яка активно долучилась до спортивної та тренерської роботи. Ця команда тренувалась на спортивних базах кораблебудівного інституту.

НУК став символом бадмінтону Миколаєва. Найкращі спортсмени вчились та навчаються і тепер в університеті. Під прапором НУК здобувались медалі на Юніорських Чемпіонатах Європи U17 та U19. Руслан Сарсекенов (вже вихованець випускника НУК Олександра Куніна) приймав участь у II Юнацьких Олімпійських іграх. Юля Казарінова (тренер Сергій Косенчук) стала першим Майстром спорту міжнародного класу з бадмінтону в Миколаєві. Артур Бурлака, майстер спорту - став провідним тренером з бадмінтону у Києві (на жаль серце Артура перестало битись у 2025 році).

З 2000 року Ірина Колоскова, стала викладачем кафедри фізичного виховання і бадмінтон став невід’ємною частиною навчального процесу.

Не дивлячись на те, що в силу своєї ігрової специфіки (неможливо одночасно займатись іншими ігровими видами спорту в залі) заняття з бадмінтону були винесені на останні пари - такий вид фізичних занять обирало багато студентів. Інколи в залі було по 40 -50 гравців одночасно.

Потрібно відзначити, що бадмінтон завжди займав почесне місце в університеті. Грою в бадмінтон захоплювались Сергій Рижков (ректор НУК з 2008 по 2017р.), Олександр Яцунський (завідувач кафедри ФВС з 1995 по2025р.), Вячеслав Квасницький (проректор з наукової роботи УДМТУ НУК 1993-2009 рр.), Володимир Рябенький (завідувач кафедри програмованої електроніки, електротехніки і телекомунікацій) та ще багато інших викладачів.

О. Яцунський та В. Рябенький призери Чемпіонату України серед ветеранів в парі.

Наразі є 2 напрямки розвитку бадмінтону в НУК.

Це професійний. Студенти , майстри спорту, професійні гравці , поєднуючи навчання та тренування, завдячуючи повній підтримці ректора Євгена Трушлякова, мають можливість успішно виступати на спортивних аренах України та Європи, досягати значних результатів, підвищуючи спортивний імідж Університету.

В бадмінтонній скарбничці НУК є медалі різного гатунку здобуті на чемпіонатах України, літніх Універсіадах України, Європейських університетських іграх, Гран-Прі Європи, Кубку Європи, бронзова медаль Чемпіонату світу з бадмінтону серед студентів та аспірантів.

Команда НУК ім. адмірала Макарова - бронзові призери European Universities Games 2023 з бадмінтону та серед п’ятірки найсильніших на European Universities Badminton Championship 2025. Протягом останніх років - в трійці найсильніших команд серед ЗВО України. Були учасниками Всесвітньої універсіади. Випускник НУК Олександр Кунін - старший тренер юніорської збірної України. І тепер вже його вихованці, студенти НУК, досягають значних результатів на міжнародній арені. Поліна Ткач, В’ячеслав Яковлев, Ярослава Ванцаровська призери в особистих змаганнях на European Universities Games 2024року. Софія Черноморова - МСМКУ, бронзова призерка XXIV літніх Дефлімпійських ігор, переможниця і призерка чемпіонатів світу і Європи, абсолютна чемпіонка України

Інший напрямок - масовий спорт. Бадмінтон та елементи гри широко використовуються в заняттях загальних груп з фізичного виховання, а також створено секцію з бадмінтону, де студенти вже більш поглиблено вивчають техніку та тактику спортивної гри.

Маємо досягнення і в цьому напрямку. Випускниця НУК (спеціальності «Композиційні матеріали») Ангеліна Васил’єва, яка познайомилась з бадмінтоном на 1 курсі, активно продовжує займатись цим видом спорту у Австрії, виступає на аматорських змаганнях та навіть отримала тренерську ліцензію (категория С – Übungsleiter) з бадмінтону та активно тренує дітей.

В університеті проводяться традиційні студентські змагання - Чемпіонат НУК, Різдвяні зустрічі, започатковано турнір пам’яті О. С. Яцунського.

Сподіваємось і надалі, бадмінтон в НУК буде набирати оберти - від масових занять до чемпіонських вершин.

Список використаних джерел

1. Кафедра фізичного виховання та спорту НУК ім. адмірала Макарова

[Електронний ресурс] // Facebook. – Режим доступу: www.facebook.com (дата звернення: 19.03.2026).

2. Черненко, С. О.Ч-49 Шляхи підвищення ефективності навчально-тренувальних занять з бадмінтону серед студентів вищої школи : посібник / С. О. Черненко, В. Л. Мудрян. – Краматорськ : ДДМА, 2014. – 75 с.

Lyubchych Darya
group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
babada6a@gmail.com

Koloskova Iryna
Senior Lecturer, Department of Physical Education and Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iryna.koloskova@nuos.edu.ua

Badminton at NUOS

Badminton at NUK has become an integral part of the educational process and one of the sports thanks to which the university is known not only in Ukraine but also abroad. The article examines the history of the emergence of badminton at the university, the ways of its development, and the sporting achievements of NUK students.

Keywords: badminton, NUK, achievements, student.

УДК 349.6:796

Мельник Тетяна
група 10-382,
Факультет бізнесу і права
Херсонський державний університет
Херсон
022136@university.kherson.ua

Алябов Юрій
Старший викладач
Херсонський державний університет
Херсон
yurii.aliabov@university.ks.ua

Історія розвитку спорту: еволюція спортивного права, регулювання професійного спорту та захист прав спортсменів

У статті досліджено історію становлення та розвитку спорту і формування спортивного права як окремого напряму правового регулювання. Розглянуто основні етапи розвитку правового регулювання спортивної діяльності від перших змагань до сучасної системи міжнародних і національних спортивних організацій. Проаналізовано особливості правового регулювання професійного спорту, зокрема контрактні відносини та діяльність спортивних федерацій і клубів. Окрему увагу приділено питанням захисту прав спортсменів, їх соціальним гарантіям і механізмам вирішення спортивних спорів. Наголошено на зростанні ролі спортивного права та необхідності вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Ключові слова: спорт, історія розвитку спорту, спортивне право, професійний спорт, правове регулювання спорту, права спортсменів, спортивні організації, захист прав спортсменів.

У сучасному світі спорт є не лише формою фізичної активності, а й вагомим соціальним, культурним та економічним явищем. Комерціалізація спортивної діяльності, розвиток професійних ліг і активізація міжнародних змагань зумовили потребу у формуванні ефективної системи правового регулювання галузі. Відтак виникає широке коло правових відносин — щодо діяльності спортивних організацій, контрактних зобов'язань, трансферів, протидії допінгу та захисту прав спортсменів, — що актуалізує дослідження історичних

передумов становлення спортивного права та особливостей регулювання професійного спорту.

Метою цієї статті є дослідження історії розвитку спорту, аналіз еволюції спортивного права, а також визначення особливостей правового регулювання професійного спорту та основних механізмів захисту прав спортсменів.

Актуальність теми зумовлена зростаючою роллю спорту в суспільному житті, міжнародних відносинах та економіці держав. Розвиток професійного спорту породжує нові правові виклики — щодо регулювання спортивних організацій, дотримання прав спортсменів, забезпечення чесної конкуренції та протидії порушенням спортивної етики. У зв'язку з цим дослідження історії становлення спортивного права і аналіз сучасних механізмів його реалізації набувають важливого теоретичного та практичного значення.

Виклад результатів дослідження. У Давній Греції він поєднував фізичний і духовний розвиток — саме тоді, у 776 році до н. е., виникли Олімпійські ігри як перші організовані змагання з чіткими правилами.

У наступні епохи спорт набував різних форм: у Римі — як видовище, у Середньовіччі — як військово-прикладна підготовка, що втілювалась у лицарських турнірах. Попри відмінності, кожна з цих традицій сприяла формуванню змагальних норм.

Переломним стало XIX ст., коли виникли спортивні клуби, федерації, з’явилися систематизовані правила. Відновлення Олімпійських ігор у 1896 році та заснування Міжнародного олімпійського комітету заклали основи глобального управління спортом.

Зростання масштабів міжнародних змагань зумовило потребу в правовому регулюванні. Так сформувалося спортивне право — система норм, що охоплює організацію змагань, діяльність федерацій, відносини між спортсменами й клубами та відповідальність за порушення правил.

Одним із ключових напрямів спортивного права є регулювання професійного спорту, що, на відміну від аматорського, передбачає матеріальну винагороду учасників змагань. Це породжує комплекс трудових, цивільно-правових і фінансових відносин, які в більшості держав урегульовано спеціальними нормативно-правовими актами.

На міжнародному рівні провідну роль відіграють МОК, міжнародні федерації та споріднені організації, до компетенції яких належить встановлення правил змагань, стандартів поведінки спортсменів і контроль за дотриманням принципів чесної гри. Окремим пріоритетом є протидія допінгу як чиннику, що підриває справедливість змагань і загрожує здоров’ю спортсменів.

Самостійним інститутом спортивного права виступає захист прав спортсменів — у сфері контрактних зобов’язань, недискримінації та соціальних

гарантій. Механізмом вирішення відповідних спорів слугує Спортивний арбітражний суд.

З огляду на обмежену тривалість спортивної кар'єри та підвищений ризик травматизму нагальним завданням держави є соціальний захист спортсменів — забезпечення медичної підтримки й гарантій як під час активної діяльності, так і після її завершення.

Важливе значення має також правильне розуміння основних напрямів спорту. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [1] одним із ключових напрямів, поряд із професійним спортом, є спорт вищих досягнень. На думку А. Полянського, спорт вищих досягнень – це напрям спортивної діяльності, що передбачає підготовку спортсменів із резервного спорту шляхом їх подальшої спеціалізації та індивідуалізації навчально-тренувального процесу з певного виду спорту для участі у всеукраїнських і міжнародних змаганнях [2, с. 49].

М. Попичев і В. Маслов висловлюють критичні зауваження щодо наведеного визначення професійного спорту, зазначаючи, що воно недостатньо охоплює коло суб'єктів, які беруть участь у такій діяльності, а також не враховує спорт вищих досягнень. У зв'язку з цим науковці пропонують розглядати професійний спорт як напрям спортивної діяльності, що охоплює підприємницьку, трудову та іншу не заборонену законом діяльність спортсменів-професіоналів, тренерів і фахівців, пов'язану з підготовкою та проведенням видовищних спортивних змагань і досягненням високих спортивних результатів [3].

Висновки. Отже, розвиток спорту нерозривно пов'язаний із формуванням спортивного права як самостійного напряму правового регулювання, що охоплює широке коло суспільних відносин у цій сфері. Сучасний етап характеризується зростанням ролі міжнародних організацій та посиленням правових механізмів захисту прав спортсменів. Подальший розвиток галузі має бути спрямований на вдосконалення нормативної бази, забезпечення прозорості діяльності спортивних організацій та створення дієвих механізмів захисту учасників спортивних правовідносин.

Список використаних джерел

1. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 року № 3808-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text.

2. Полянський А. Правові проблеми регулювання праці професійних спортсменів в Україні: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Харків: Право, 2011. Вип. 16. С. 47–53.

3. Попичєв М. Проблемні питання правового регулювання професійного спорту. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. 2014. № 118. С. 282–285.

Melnyk Tatiana
group 10-382,
Faculty of Business and Law
Kherson State University
Kherson
@university.kherson.ua

Aliabov Yurii
Senior Lecturer
Kherson State University
Kherson
yurii.aliabov@university.ks.ua

The History of Sports Development: The Evolution of Sports Law, Regulation of Professional Sport, and Protection of Athletes' Rights

The article examines the history of the formation and development of sport and the emergence of sports law as a separate field of legal regulation. It analyzes the main stages of the development of legal regulation of sports activities from the first organized competitions to the modern system of international and national sports organizations. Particular attention is paid to the legal regulation of professional sport, including contractual relations and the activities of sports federations and clubs. The paper also considers the protection of athletes' rights, their social guarantees, and mechanisms for resolving sports disputes. It emphasizes the growing importance of sports law and the need to improve legal regulation in this field.

Keywords: sport, history of sport development, sports law, professional sport, legal regulation of sport, athletes' rights, sports organizations, protection of athletes' rights.

УДК 797.14

Павлов Дмитро
група 1541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
pavlovdima702@gmail.com

Адаменко Оксана
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
adamenkooksana76@gmail.com

Історія вітрильного спорту в Миколаєві

У тезах розглянуто історію становлення та розвитку вітрильного спорту в місті Миколаєві як одному з центрів суднобудування України. Висвітлено роль Миколаївського яхт-клубу у популяризації цього виду спорту, проаналізовано досягнення українських спортсменів на Олімпійських іграх. Окрему увагу приділено історії легендарної яхти «Ікар» та її навколосвітній подорожі. Розкрито особливості функціонування та розвитку вітрильного спорту в умовах воєнного стану, зокрема труднощі тренувального процесу та шляхи їх подолання.

Ключові слова: вітрильний спорт, яхти, вітрило, перегони, природні умови.

Вітрильний спорт - це олімпійський вид водного спорту, що полягає в перегонах на вітрильних яхтах або човнах, які рухаються завдяки силі вітру. Мета цього виду спорту полягає пройти дистанцію найшвидше, майстерно керуючи судном і враховуючи природні умови. Основні компоненти в цьому виді спорту: знання тактики, правильне налаштування вітрил також спільна робота з екіпажем.

Вітрильний спорт у Миколаєві, як в місті корабелів бере свій початок з кінця XIX століття. Але офіційне заснування Миколаївського яхт-клубу у 1887 році. Клуб став найстарішим в Україні центром вітрильного спорту, розвиваючись віл елітного клубу до осередку професійного та масового вітрильного спорту в Миколаєві.

У 1996 році на Олімпіаді 1996 році (Атланта) вибороли золоту медаль в класі 470 хлопці з Дніпра, Євген Браславець і Ігор Матвієнко.

У 2004 році на Олімпіаді 2004 (Афіни) вибороли срібну медаль хлопці в класі 49 Георгій Леончук та Родіон Лука.

Перші перегони в Миколаєві розпочались - 7 травня 1889 році. Це було не просто змаганням,а урочистою подією, присвяченою відкриттю Миколаївського яхт-клубу. Там змагалися – офіцери флоту, інженери та працівники суднобудівних заводів, місцева еліта яка захоплювалась морем вітром та яхтами. Потім з 7 травня вітрильний спорт у Миколаєві став популярним серед молоді, багато дітей, мали можливість навчитися керувати яхтою та ходити під вітрилами.

В Миколаєві є історична яхта під назвою «Ікар» Ця яхта Миколаївського кораблебудівного інституту, яка з 9 вересня 1987 по 30 липня 1988 року здійснила навколосвітню подорож, першу навколосвітню подорож яхти в СРСР.

Яхта була спроектована в студентському СКБС «Яхта» та побудована на Херсонському суднобудівному заводі, але добудувалась та оснащувалась вже у Миколаєві. Будівництво яхти розпочалось у 1979 році, а спуск відбувся у 1984 році.

Навколосвітня подорож була виконана командою:

Борис Немиров - капітан яхти та заслужений майстер спорту СРСР.

Анатолій Кузнецов - старпом. Олександр Кузнецов - помічник капітана.

Станіслав Черкес - помічник капітана. Андрій Марков- радист, механік,електромеханік. Олександр Плякін- інженер-океанолог. Володимир Тєрняк – боцман, вітрильний майстер.

В 1987-1988 роках за 325 ходових діб яхта пройшла 31000 миль навколо світу з заходами на Канарські острови, Тасманію, навколо мису Горн, відвідала острів Святої Олени. В 1992 році яхта як почесний гість брала учать у міжнародній гранд-регатті «Колумбус-92» привчений 500-річчю відкриття Америки Христофором Колумбом. Уперше під прапором незалежної України був здійснений похід в Нью-Йорк і назад. За 182 дні пройдено 15000 миль.

По завершенню довколосвітньої подорожі у 1988 році весь екіпаж яхти був нагороджений Золотою медаллю Фонду миру. Капітан яхти Б. Немиров, старший помічник А. Кузнецов і боцман В. Терняк отримали звання «Заслужений майстер спорту»

Розвиток вітрильного спорту в Миколаєві з 2022 року, був найтяжкий час, не було дозволу на вихід на воду в Миколаєві, та доводилося їздити по всій Україні шукати водойми де можна було проводити тренування, мій тренер Бондар Павло Едуардович «Заслужений майстер спорту міжнародного класу» з 2022 року по сьогоднішній час нас з командою возив на Тилігульский лиман, там

ми літом кожен день проводили тренування. Потім з часом почались на лимані змагання. Та 2025 році дозволили знову виходити на Південний Буг. Знову в Миколаєві під час воєнного стану в Україні частинка вітрильників продовжує тренування та змагання. Багато вітрильних яхт в Миколаєві було пошкоджено під час прильотів ракет, але діти та тренера ремонтують яхти, та хочуть щоб в Миколаєві зажди був вітрильний спорт популярний серед молоді.

Список використаних джерел

1. Українська Вікіпедія: Стаття «історія Яхти Ікар» - історія про навколосвітню подорож, дата будівництва, екіпаж яхти, та відзнаки. Посилання: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BA%D0%B0%D1%80_(%D1%8F%D1%85%D1%82%D0%B0

2. Магістерська робота Стефанов В. М. – заснування яхт-клубу в Миколаєві. Посилання: https://eir.nuos.edu.ua/items/4e620934-53ee-4be6-8828-c68257e5cf91

3. Відомі яхтсмени України які вибороли нагороди на Олімпіадах в 1996 та 2004 роках. Посилання: https://www.olympics.com/en/olympic-games/atlanta-1996/results/sailing Посилання: https://www.olympics.com/en/olympic-games/athens-2004/results/sailing.

Pavlov Dmytro
group 1541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
pavlovdima702@gmail.com

Adamenko Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Theoretical
Foundations of Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
adamenkooksana76@gmail.com

Historical Aspects of the Development of Sailing in Mykolaiv

The article examines the history of the formation and development of sailing sport in the city of Mykolaiv as one of the shipbuilding centers of Ukraine. The role of the Mykolaiv Yacht Club in promoting this sport is highlighted, and the achievements of Ukrainian athletes at the Olympic Games are analyzed. Special attention is paid to the history of the legendary yacht "Ikar" and its circumnavigation voyage. The peculiarities of the functioning and development of sailing sport under martial law conditions are revealed, including the challenges of the training process and ways to overcome them.

Keywords: sailing sports, Mykolaiv, sports achievements, Olympic Games, sports development.

УДК 794.1:796.01(091)

Пікуш Юрій
група 1901,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
pikushyuriy@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Історичні аспекти розвитку видів спорту: еволюція шахів як інтелектуальної дисципліни

У статті проаналізовано історичний шлях розвитку шахів як виду спорту — від давньої індійської гри чатуранга до сучасної професійної дисципліни. Розглянуто ключові етапи інституціоналізації шахів, еволюцію стратегічного мислення та зміну парадигм під впливом наукового підходу Вільгельма Стейніца та гіпермодерністів. Особлива увага приділена математичним аспектам гри (число Шеннона) та трансформації методології підготовки спортсменів в умовах домінування сучасних обчислювальних систем і комп'ютерних рушіїв. Обґрунтовано статус шахів як інтегративної дисципліни, що поєднує в собі ознаки мистецтва, науки та спорту.

Ключові слова: шахи, історія спорту, інтелектуальні дисципліни, комп'ютерний аналіз, число Шеннона, еволюція правил, спортивна методологія.

Постановка проблеми. У сучасному науковому дискурсі статус шахів як виду спорту часто стає предметом дискусій через відсутність у ньому вираженого фізичного компонента в традиційному розумінні. Проте історичний аналіз свідчить, що шахи пройшли складний шлях трансформації від настільної гри до професійної системи, яка за рівнем навантаження на центральну нервову систему та вимогами до підготовки не поступається атлетичним дисциплінам. Проблема полягає у визначенні ключових історичних та методологічних етапів, які дозволили шахам отримати міжнародне спортивне визнання та стати

частиною олімпійського руху.

Мета роботи полягає у комплексному аналізі історичних етапів формування шахів як спортивної дисципліни, дослідженні зміни парадигм шахового мислення — від романтизму до комп'ютерної ери, а також у вивченні математичних та соціальних чинників, що вплинули на трансформацію цього виду спорту в XXI столітті.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю переосмислення поняття «спорту» в епоху глобальної цифровізації. Оскільки шахи стали першою інтелектуальною дисципліною, де комп'ютерні обчислювальні системи продемонстрували технічну перевагу над людиною, дослідження їхньої історії дозволяє зрозуміти перспективи розвитку інших інтелектуальних видів спорту та кіберспорту. Крім того, вивчення шахів через призму історії спорту дозволяє глибше зрозуміти механізми культурної дифузії та інтелектуального прогресу людства.

Виклад результатів дослідження. Витоки шахової гри сягають глибини віків, беручи початок від індійської чатуранги (V–VI ст. н.е.). Проходячи через арабський світ (шатрандж) до середньовічної Європи, гра поступово змінювала не лише форму фігур, а й внутрішню логіку. Ключовим моментом «наукового народження» сучасних шахів став кінець XV століття, коли правила було радикально реформовано: ферзь та слон отримали сучасну далекобійність. Це перетворило шахи з повільної стратегії на динамічну дисципліну, де тактичний розрахунок і швидкість комбінацій стали ключовими факторами перемоги.

Інституціоналізація шахів як спорту почалася в XIX столітті. До цього моменту шахи сприймалися радше як салонна розвага аристократичної еліти. Проте проведення першого міжнародного турніру в Лондоні у 1851 році стало переломним етапом. Організатор турніру Говард Стаунтон не лише заклав стандарти дизайну фігур, а й ініціював розробку регламентів змагань. Офіційний статус виду спорту було закріплено у 1886 році, коли відбувся перший матч за звання чемпіона світу між Вільгельмом Стейніцом та Йоганном Цукертортом. Стейніц приніс у шахи науковий метод, сформулювавши принципи позиційної гри, що стало початком ери професіоналізму.

Особливу роль у розвитку шахів відіграла еволюція шахової думки та її шкіл. «Романтична школа» (Пол Морфі, Адольф Андерсен) акцентувала увагу на ефектних жертвах та прямих атаках на короля. Проте подальша зміна парадигми в бік позиційного реалізму довела, що шахи підпорядковуються логічним законам, які можна вивчати математично. Гіпермодерністи (Арон Німцович, Ріхард Реті) на початку XX століття розширили ці межі, довівши, що контроль простору можливий не лише фізичною присутністю фігур у центрі, а й тиском здалеку. Це додало грі глибини, яка характерна для найбільш інтелектуально

містких видів спорту.

Математичний аспект шахів також заслуговує на окрему увагу. Число Шеннона, яке визначає кількість можливих унікальних партій (10120), демонструє, що шахи є практично невичерпними для людського мозку. Саме цей факт робить шахи ідеальним полігоном для тестування можливостей людського мислення проти машинних алгоритмів. В історії спорту цей етап позначений як перехід від чистого мистецтва до поєднання інтуїції та точного комп'ютерного аналізу.

Сучасний етап розвитку шахів характеризується «цифровою революцією». Поява потужних рушіїв (наприклад, Stockfish) та нейронних мереж змінила методи підготовки професійних спортсменів. Сьогодні шахіст — це атлет, який поєднує глибокі теоретичні знання з комп'ютерною підготовкою та фізичною витривалістю. Під час напружених турнірів гросмейстери втрачають значну кількість калорій, що підтверджує фізичну складність цього виду спорту. Крім того, шахи успішно інтегровані в цифрову сферу через платформи, що об'єднують мільйони гравців по всьому світу, роблячи їх одним із наймасовіших видів спорту сучасності.

Окремим аспектом є соціальне значення шахів. Як вид спорту, вони сприяють розвитку стратегічного мислення, пам'яті та здатності приймати рішення в умовах невизначеності. У багатьох країнах шахи впроваджені в освітні програми як інструмент інтелектуального розвитку молоді, що підкреслює їхню гуманітарну цінність.

Висновки. Історичний розвиток шахів демонструє сталий прогрес від містичної гри стародавності до високотехнологічного спорту XXI століття. Еволюція правил, створення Міжнародної шахової федерації (ФІДЕ) та перетворення шахової теорії на наукову дисципліну підтверджують статус шахів як повноцінного виду спорту. Вивчення історичних аспектів дозволяє стверджувати, що шахи є інтегративною системою, яка поєднує мистецтво, науку та змагальну практику. Впровадження комп'ютерних технологій не нівелювало людський фактор, а навпаки — висунуло нові, вищі вимоги до інтелектуальних та морально-вольових якостей спортсмена в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Гік Є. Я. Шахи : енциклопедія. — Київ : Здоров'я, 2005. — 352 с.

2. Кравченко П. О. Філософія спорту : антропологічний вимір. — Полтава : ПНПУ, 2018. — 210 с.

3. Ласкер Е. Підручник шахової гри. — Харків : Фоліо, 2011. — 448 с.

4. Матвєєв Л. П. Загальна теорія спорту та її прикладні аспекти. — Київ : Олімпійська література, 2001. — 433 с.

5. Німцович А. Моя система. — Київ : Сфера, 2004. — 280 с.

6. Шеннон К. Програмування комп'ютера для гри в шахи // Філософські проблеми штучного інтелекту. — 2012. — № 4. — С. 12–25.

7. Eales R. Chess: The History of a Game. — Glasgow : Hardinge Simpole, 2002. — 256 p.

8. Murray H. J. R. A History of Chess. — Oxford : Clarendon Press, 1913. — 900 p. (Класичне фундаментальне дослідження).

9. Shannon C. E. Programming a Computer for Playing Chess // Philosophical Magazine. — 1950. — Vol. 41. — № 314. — P. 256–275.

Pikush Yurii
group 1901,
Shipbuilding Institute of Education and Science
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
pikushyuriy@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Assistant Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophe
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Historical Aspects of the Development of Sports: the Evolution of Chess as an Intellectual Discipline

The article analyzes the historical development of chess as a sport—from the ancient Indian game of chaturanga to a modern professional discipline. The study examines key stages of chess institutionalization, the evolution of strategic thinking, and the shift in paradigms under the influence of Wilhelm Steinitz's scientific approach and the hypermodernists. Special attention is paid to the mathematical aspects of the game (Shannon's number) and the transformation of athlete training methodology in the context of the dominance of modern computing systems and chess engines. The status of chess as an integrative discipline combining features of art, science, and sport is substantiated.

Keywords: chess, history of sports, intellectual disciplines, computer analysis, Shannon's number, evolution of rules, sports methodology.

УДК 37.037:796.011.3

Редька Руслан
група 4831,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
reds_brz@ukr.net

Курчатова Анжеліка
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kurchat@gmail.com

Форми та засоби підвищення рухової активності дітей підліткового віку на уроках фізичної культури

У тезах розглянуто проблему зниження рухової активності дітей підліткового віку та обґрунтовано необхідність її підвищення на уроках фізичної культури. Проаналізовано основні форми організації рухової діяльності школярів і засоби фізичного виховання. Визначено їх значення для розвитку фізичних якостей та зміцнення здоров'я учнів. Результати педагогічного експерименту засвідчили ефективність колового тренування, диференційованого підходу та змагальних форм роботи. Застосування цих методів сприяє підвищенню рухової активності підлітків.

Ключові слова: рухова активність, підлітки, урок фізичної культури, засоби, форми рухової активності, здоровий спосіб життя.

Однією з найгостріших проблем сьогодення є зниження рівня рухової активності учнів, що негативно позначається на їхньому фізичному здоров'ї, функціональному стані організму та загальному психоемоційному розвитку.

Зростання навчального навантаження, поширення цифрових технологій, дистанційних форм навчання, а також обмеження рухової діяльності у позаурочний час сприяють формуванню гіподинамії вже з молодшого шкільного віку. Особливої актуальності набула проблема підбору ефективних форм і засобів підвищення рухової активності з урахуванням вікових, психофізіологічних та індивідуальних особливостей дітей різного шкільного

віку. Молодший, середній та старший шкільний вік мають суттєві відмінності у рівні фізичного розвитку, мотиваційній сфері, інтересах та здатності до фізичних навантажень, що потребує диференційованого та науково обґрунтованого підходу до організації уроків фізичної культури.

Важливість рухової активності підкреслюється в дослідженнях низки педагогів і психологів: О. Богініч, Є. Вавілової, Л. Глазиріної, Н. Денисенко, О. Дубогай, Ю. Змановського, Л. Карманової, О. Крилової, М. Маханьової, І. Муравова, М. Рунової, В. Спіріної, В. Фролова, Г. Юрко та інших. Проблема мотивації до рухової активності, розглядалася багатьма психологами, педагогами [1]. Проблему підвищення інтересу учнів до уроків фізичної культури та рухової активності досліджували О. Артюшенко, А. Беров, Н. Москаленко, Т. Круцевич, А. Мандюк; підходи до оптимізації рухової активності дітей та підлітків шкільного віку розглядала В. Стельмахівська [3] та інші науковці.

Рухова активність, як і руховий розвиток та рухові навички є одним із компонентів здорового способу життя дітей різного шкільного віку.

Рухова активність дітей різного шкільного віку – це організована й самостійна рухова діяльність, обумовлена віковими особливостями розвитку та спрямована на підтримання оптимального рівня фізичного стану і здоров’я.

Рухова активність дітей різного шкільного віку реалізується через сукупність форм, що відрізняються за ступенем організованості, спрямованістю та умовами виконання і враховують вікові особливості фізичного та психофункціонального розвитку школярів.

Серед форм підвищення рухової активності дітей різного шкільного віку виділяють:

– навчально-організовану форму, яка охоплює рухову діяльність, що здійснюється в межах освітнього процесу та має обов’язковий характер. До неї належать уроки фізичної культури, фізкультхвилинки, рухливі перерви, динамічні паузи;

– повсякденну (побутову) форму, яка включає природну рухову активність у процесі щоденної життєдіяльності: ходьбу до школи, активні пересування, виконання побутових доручень. Ця форма є фоновою та відіграє важливу роль у компенсації гіподинамії, особливо в учнів середнього та старшого шкільного віку;

– ігрову форму, яка характеризується виконанням рухових дій у формі рухливих та спортивних ігор;

– спортивну форму, яка передбачає систематичні заняття у спортивних секціях, гуртках, участь у змаганнях;

– оздоровчо-рекреаційну, що охоплює рухову активність, спрямовану на

зміцнення здоров’я та відновлення працездатності: ранкову гімнастику, фітнес-програми, прогулянки, туристичні походи;

– самостійну форму, яка включає індивідуально організовану рухову діяльність, що здійснюється у вільний від навчання час.

Поєднання різних форм підвищення рухової активності забезпечує комплексний вплив на фізичний розвиток учнів і сприяє реалізації індивідуального рухового режиму.

Встановлено, що форми рухової активності мають чітку вікову диференціацію. У молодшому шкільному віці переважає ігрова діяльність; у середньому – поєднання ігрових і тренувальних елементів із поступовим зростанням інтенсивності навантаження; у старшому – домінують спеціалізовані та самостійні форми занять, спрямовані на вдосконалення фізичних якостей і формування свідомої мотивації до занять фізичною культурою.

Засоби рухової активності – це сукупність спеціально організованих фізичних вправ, рухових дій і форм рухової діяльності, які використовуються у процесі фізичного виховання з метою розвитку фізичних якостей, зміцнення здоров’я, підвищення функціональних можливостей організму та формування рухових навичок і вмінь.

Засоби рухової активності (загальнорозвивальні, спеціальні та прикладні вправи, рухливі й спортивні ігри, елементи видів спорту, гімнастичні, легкоатлетичні, силові вправи, оздоровчі технології) становлять багатокомпонентну систему, що забезпечує реалізацію освітніх, оздоровчих і виховних завдань фізичного виховання. Їх добір має здійснюватися з урахуванням вікових, індивідуальних і психофізіологічних особливостей учнів.

Ефективне підвищення рівня рухової активності дітей можливе за умови комплексного підходу: оптимізації уроків фізичної культури, організації рухової діяльності в режимі навчального дня (фізкультхвилинки, активні перерви, ранкова гімнастика), розвитку позакласної та позашкільної спортивно-оздоровчої роботи, а також формування стійкої мотивації до здорового способу життя.

Засоби рухової активності (загальнорозвивальні, спеціальні та прикладні вправи, рухливі й спортивні ігри, елементи видів спорту, гімнастичні, легкоатлетичні, силові вправи, оздоровчі технології) становлять багатокомпонентну систему, що забезпечує реалізацію освітніх, оздоровчих і виховних завдань фізичного виховання. Їх добір має здійснюватися з урахуванням вікових, індивідуальних і психофізіологічних особливостей учнів.

Ефективне підвищення рівня рухової активності дітей можливе за умови комплексного підходу: оптимізації уроків фізичної культури, організації рухової діяльності в режимі навчального дня (фізкультхвилинки, активні перерви,

ранкова гімнастика), розвитку позакласної та позашкільної спортивно-оздоровчої роботи, а також формування стійкої мотивації до здорового способу життя.

Для визначення рівня рухової активності та ставлення підлітків до занять фізичною культурою було підібрано та застосовано методику діагностики, що включала анкетування підлітків і визначення критеріїв оцінювання рівнів сформованості їхнього ставлення до рухової діяльності (високий, середній, низький). Проведене дослідження дало змогу виявити ставлення учнів до фізичного виховання, причини низької мотивації, недостатній інтерес до занять спортом. Також було використано такі діагностичні методики як крокометрія та хронометрія для кількісного вимірювання рівня рухової активності школярів. Для статистичної обробки отриманих результатів використовувалися методи математичної статистики, які дали можливість узагальнити дані, встановити закономірності та зробити обґрунтовані висновки.

Упровадження колового тренування, диференційованого підходу, змагальних і командних форм роботи, інтеграції цифрових технологій та підвищення моторної щільності уроку сприяло істотному зростанню рівня рухової активності учнів експериментальної групи. За результатами повторної крокометрії та хронометрії встановлено значне збільшення частки учнів із високим рівнем рухової активності та зменшення кількості школярів із низькими показниками в експериментальній групі порівняно з контрольною.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність розробленої методики підвищення рухової активності підлітків на уроках фізичної культури та її позитивний вплив на розвиток фізичної підготовленості й формування мотивації до здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Беров А.І. Мотивація школярів середньої та старшої школи до занять фізичною культурою. Актуальні питання фізичної культури: матеріали VI Міжнародної електронної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (20-24 квітня 2015). Одеса. 2015. С. 8-9.

2. Боднар І. Р., Гук Г. І., Рихаль В. І., Пастерніков В. В. Рухова активність дітей середнього шкільного віку. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 11 (157) 2022. С. 35–40.

3. Стельмахівська В. П. Сучасні підходи до оптимізації рухової активності дітей та підлітків шкільного віку. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 4 (149). С. 118-122.

Redka Ruslan
group 4831,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
reds_brz@ukr.net

Kurchatova Anzhelika
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Preschool Education
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kurchat@gmail.com

Forms and Means of Increasing the Motor Activity of Adolescent Children in Physical Education Classes

The theses examine the problem of decreased physical activity among adolescents and substantiate the need to increase it during physical education lessons. The main forms of organizing students' motor activity and the means of physical education are analyzed. Their importance for the development of physical qualities and strengthening students' health is determined. The results of the pedagogical experiment confirmed the effectiveness of circuit training, a differentiated approach, and competitive forms of work. The use of these methods contributes to increasing the physical activity of adolescents.

Keywords: physical activity, adolescents, physical education lesson, means, forms of motor activity, healthy lifestyle.

УДК 796.422.12.093.352

Сміян Антон
група 1541,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
antonsminn@gmail.com

Деркач Віктор
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри теоретичних основ олімпійської підготовки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
victor.derkach@nuos.edu.ua

Розвиток та історія бар’єрного бігу

Дослідили особливості становлення і розвитку бар'єрного бігу протягом усієї історії, систематизували відомості про удосконалення технічних елементів у цьому виді легкої атлетики.

Ключові слова: легка атлетика, бар'єрний біг, техніка бігу, 400м з бар’єрами, національний рекорд, світовий рекорд, синтетичне покриття, тренування, історія спорту.

Бар’єрний біг це складний технічний вид, який потребує гарної фізичної підготовки, техніки подолання бар'єру та ритму бігу між ними. Існує 100 м, 300 м(нестандартна дистанція) та 400 м з бар’єрами для жінок, та 110м 300м(теж нестандартна) та 400м з бар’єрами для чоловіків.

В змаганнях з бар'єрного бігу перемагає добре підготовлений спортсмен, який краще за інших володіє технікою атаки бар'єра та ритмом бігу по дистанції. [2]

Засновницею бігу з перешкодами вважається Англія в середині XIX століття. Виник цей біг з ігор англійських вівчарів, які в XVIII сторіччі змагалися в швидкості бігу через кошари. Стандартизації розмірів перешкод та їх форми тоді ще не існувало. Поступово параметри інвентарю та дистанції були чітко регламентовані для різних вікових груп і статей. [2]. Протягом історії бар’єри змінювалися за для більшої безпеки спортсменів. В наданих нижче таблицях 1 і 2 можемо порівняти як змінювався вигляд бар’єру протягом їх історії та

сучасний їх вигляд.

Таблиця 1

Сучасні стандарти дистанції 110 м з бар'єрами (чоловіки/юніори).

№	Параметр	Значення
1.	Кількість бар'єрів	10 шт.
2.	Висота бар'єра	106,7 см
3.	Відстань від старту до 1-го бар'єра	13,72 м
4.	Відстань між бар'єрами	9,14 м

Таблиця 2

Як змінювався вигляд бар’єрів протягом історії

№	Вигляд бар’єру	Рік
1.	Перешкоди-загорожі	XIXст.
2.	Перевернута літера «Т»	1900 р.
3.	У вигляді літери «L»	1935 р.

Для жінок, юнаків та дівчат існує свої стандарти. Перші згадки про офіційні старти в бар’єрному бігові відносять до змагань в Англії у 1837 році в коледжі Ітон. В історії розвитку бар’єрного бігу є згадки про двох любителів спорту, які в 1853 році брали участь у бігу з стрибками через 50 бар’єрів [2].

Перший рекорд 17,75 с був зафіксований у 1864 році в бігу на 120 ярдів (109,92 м) з 10 бар’єрами висотою 3 фути 6 дюймів, які стояли на відстані 10 фунтів один від одного. Даний рекорд належав А. Даніелю (США).[2]

Пошуки раціональної техніки привели до удосконалення техніки атаки бар'єру прямою ногою та нахилу тулуба вперед. Фахівці з бар'єрного бігу вважають Елвіна Кренцлейна засновником сучасної техніки подолання бар'єра. Він вперше продемонстрував нову техніку подолання бар'єра: махова нога проносилась через бар'єр ледь зігнутою в колінному суглобі боковим махом, а поштовхова нога описувала дугоподібну траєкторію. [2]

Вибухового розвитку цей вид зазнав з відновленням сучаних Олімпійських ігор. До 1934 року світові рекорди не зараховувались якщо хоча б один бар’єр було збито. Якщо збивали три бар’єри результат не зараховували взагалі. [2] На зараз правилами забороняється саме навмисне збиття бар’єра. Також не можна торкатись бар’єра руками під час бігу. Ще не можна проносити ногу нижче горизонтальної площини бар’єра. Ще цікаво що у бар’єра на ніжках є противаги – задля безпеки бар’єр має падати за сили від 3,6 кг до 4 кг.

Існує альтернативний погляд на причини стрімкого росту результатів у другій половині XX століття. Деякі фахівці вважають, що головним фактором була не стільки зміна біомеханіки, скільки модернізація інфраструктури. Поява наприкінці 60-х років XX ст. синтетичних доріжок, призвела до нового зростання результатів та до деяких змін в техніці бігу. Постановка ступні на доріжку стала

більш жорсткою, зменшився час відштовхування при атаці та час амортизації на сході з бар'єра. Сучасною доріжкою на зараз є Мондо.

В бігові на 400 м з бар’єрами перші змагання проводилися в 1888 році у Франції. Висота була 76.2 см, згодом підняли до 91.4 см. Цей вид було включено у II Олімпіаду в 1900 році. Результат 57.6 с. встановив Дж. Тьюксбері , вже через пів сторіччя результат покращився до 50.6 с. В наданих таблицях 3 та 4 маємо можливість порівняти рекорди України та рекорди світу в бігові на дистанції 400м з бар’єрами.

Таблиця 3

Рекорди України за автоматичним хронометражем збігу на 400м з бар’єрами

№	Атлет	Біг 400м з бар’єрами, с.	Дата
1.	В'ячеслав Скоморохов	49,12	15.10.1968
2.	Василь Архипенко	49,09	17.09.1978
3.	Василь Архипенко	48,34	04.08.1979
4.	Олег Твердохліб	48,06	10.08.1994

Таблиця 4

Рекорди світу за автоматичним хронометражем з бігу на 400 м з бар'єрами

№	Атлет	Біг 400м з бар’єрами, с.	Дата
1.	Чарльз Бекон	55,0	22.07.1908
2.	Френк Луміс	54,0	16.08.1920
3.	Стен Петтерссон	53,8	04.10.1925
4.	Морган Тейлор	52,0	04.07.1928
5.	Гленн Гардін	52,0 (51,67)	01.08.1932
6.	Гардін	51,8	30.06.1934
7.	Гардін	50,6	26.07.1934
8.	Юрій Літуєв	50,4	20.09.1953
9.	Гленн Девіс	49,5	29.06.1956
10.	Девіс	49,2	06.08.1958
11.	Рекс Коулі	49,1	13.09.1964
12.	Джефф Вандерсток	48,8 (48,94)	11.09.1968
13.	Дейв Гемері	48,1 (48,12)	15.10.1968
14.	Джон Акії-Буа	47,8 (47,82)	02.09.1972
15.	Едвін Мозес	47,64	25.07.1976
16.	Мозес	47,45	11.06.1977
17.	Мозес	47,13	03.07.1980
18.	Мозес	47,02	31.08.1983

19.	Кевін Янг	46,78	06.08.1992
20.	Карстен Варгольм	46,70	01.07.2021
21.	Варгольм	45,94	03.08.2021

Сучасним Олімпійським чемпіоном серед чоловіків є Рай Бенжамін з результатом 46.46 він випередив Карстена Вархольма. Серед жінок – дворазова чемпіонка Сідні Маклафлін-Леврон з результатом 50.37.

У висновку дослідили особливості бар’єрного бігу, історію і розвиток цього виду легкої атлетики. Рекордсменом у світі на зараз є Вархольм з результатом у бігові на 400 м з бар’єрами 45.94 та рекордсменом України є Олег Твердохліб з результатом 48,06.

Список використаних джерел

1. Прокопенко В. І. Аналіз та методика навчання техніки бар'єрного бігу : лекція з навчальної дисципліни. Львів : ЛДУФК ім. І. Боберського, 2020. 29 с. URL: https://manusbook.com/9082_Atletics_Book/94/ (дата звернення: 14.03.2026)

2. Турлюк В., Асаулюк І., Куц О. Історичні аспекти розвитку бар'єрного бігу. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. С. 381–385. URL: https://eprints.zu.edu.ua/23049/1/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%BB%D1%8E%D0%BA.pdf (дата звернення: 14.03.2026)

3. Хронологія рекордів України з бігу на 400 метрів з бар'єрами серед чоловіків. URL: https://surl.li/ivwwdh (дата звернення: 14.03.2026)

4. Хронологія світових рекордів з бігу на 400 метрів з бар'єрами серед чоловіків URL: https://surl.li/sbqxjt (дата звернення: 14.03.2026).

Smiian Anton
group 1541,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
antonsminn@gmail.com

Derkach Victor
Candidate of Sciences in Physical Education and Sports,
Associate Professor of the Department of
Theoretical Foundations of Olympic Training
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
victor.derkach@nuos.edu.ua

Historical Aspects of the Development of Hurdling

The article describes the features of formation and development of hurdle race throughout its history, systemizes the information about improving technical elements of this type of athletics.

Keywords: Track and field, hurdling, running mechanics, 400m hurdles, national record, world record, synthetic track surface, training, history of sports.

УДК 796.325

Чернозуб Вікторія
група 2161,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
chernozubviktoriia@gmail.com

Кулин Іван
старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ivankulinnuk@ukr.net

Граємо в пляжний волейбол

Пляжний волейбол (біч-волей) – один з найбільш захоплюючих і масових видів спорту, що отримав всенародне визнання і популярність. Це цікава, захоплююча за напруженням боротьби спортивна гра двох команд, які складаються виключно з двох гравців, на розділеному сіткою піщаному майданчику.

Ключові слова: пляжний волейбол, ціль гри, фізична культура.

Мета: формування загальних уявлень про фізичну культуру та розширення досвіду про від спорту.

Пляжний волейбол - популярний вид спорту, гра на розділеному високою сіткою піщаному майданчику, в якому дві команди, що перебувають по різні боки сітки перекидають через неї м'яч, як правило, руками з метою приземлити його на чужій половині та не допустити падіння м'яча на своїй половині майданчика. Пляжний волейбол розвинувся як самостійний вид спорту з класичного волейболу. Між двома видами спорту існує багато спільного, але є й істотні відмінності в правилах і техніці гри.

Пляжний волейбол, крім традиційних для волейболістів стрибучості, хорошої реакції, сили, відчуття м'яча, вимагає особливої атлетичності (у грі на піску спортсменам доводиться частіше здійснювати стрибки і ривки) і витривалості (матчі, в яких заміни гравців у командах правилами не передбачені, часто проходять в умовах високої температури, при яскравому сонці або при дощі та сильному вітрі, до того ж звичайною практикою є проведення однією

командою декількох ігор на день). Важливою якістю для гравців є універсальність, адже команда в пляжному волейболі складається всього з двох гравців. Гравці не розділені за амплуа і розміщуються на майданчику вільно. Проте зараз у багатьох командах можна виділити високого блокувальника і нижчого, але рухливішого захисника (догравача), звільненого від роботи на блоці.

Гра волейбол, яка дала коріння пляжному волейболу, була винайдена у 1895 році американцем, якого звали Вільям Дж. Морган, викладач фізичного виховання коледжу Асоціації молодих християн в місті Холіок (штат Массачусетс, США). У спортивному залі він підвісив тенісну сітку на висоті 197 см і його учні, число яких на майданчику не обмежувалося, стали перекидати через неї баскетбольну камеру. Морган змішав елементи баскетболу, бейсболу, тенісу та гандболу, таким чином отримав абсолютно нову гру. Спочатку гра називалась Mintonette.

Оскільки змістом гри було відбивати м'яч на льоту, переправляючи його з однієї сторони сітки на іншу, Морган погодився поміняти назву на волейбол («tovolley» – удар з літа, «ball» – м'яч). [1].

Місцем народження пляжного волейболу прийнято вважати Санта Моніка (Каліфорнія), де вперше на початку 20-х років XX ст. волейбольні майданчики були перенесені на пляж. На той час гри проходили за правилами класичного волейболу між двома командами, кожна з яких налічувала 6, а згодом 4 гравці. Все, що було необхідно – це купальний костюм, сітка, м'яч і пісок. У США, пляжний волейбол люди використовували, як засіб лікування депресій, причому кількість людей вкоманді могло варіювалося від трьох до чотирьох. [2].

У Європі про пляжний волейбол вперше дізналися завдяки французьким нудистам: в 1927 році гра стала головною розвагою на пляжів Франконвіль, у містечку біля Парижу.

У 1930 році в Санта-Моніці пройшов перший матч з пляжного волейболу, команди уже складалися із двох гравців.З часом гра набула поширення й у інших європейських країнах: у Болгарії, Чехословаччині та Латвії. Починаючи з 1950-х років пляжний волейбол набирає популярність у Бразилії.

До кінця 40-х рр. під час гри не використовували нападаючий удар та блокування, це вплинуло на тривалість гри (найтриваліший матч тривав 7,5 годин у 1968 р.), тому одночасно проводили конкурси краси, щоб привернути увагу глядачів.

Головним керівним органом у пляжному волейболі є Міжнародна рада з пляжного волейболу, що входить до складу FIVB, — Міжнародної федерації волейболу.

Волейбол пляжний є олімпійським видом спорту. Від 1996 року пляжний

волейбол присутній у програмі змагань Олімпійських ігор.

Ціль гри для кожної команди — перебити м'яч через сітку, щоб він торкнувся майданчика на стороні суперника і не допустити падіння м'яча на майданчик на своїй стороні.

М’яч вводиться у гру гравцем, що подає. Гравець, що подає, вдаряючи м'яч кистю або передпліччям, щоб він перелетів через сітку на сторону суперника.

Команда має право вдарити по м'ячу тричі, щоб повернути його на сторону супротивника.

Гравець не може вдарити по м'ячу двічі підряд (виключення: після блоку й при першому торканні).

Розіграш м'яча триває доти, поки м'яч не торкнеться майданчика, покине межі майданчика або команда зробить помилку. У пляжному волейболі команда, що виграла розіграш, одержує очко (система «кожен розіграш очко»). Коли приймаюча команда виграє розіграш, вона одержує очко й право подавати — це називається перехід подачі. Гравці, що подають, повинні увесь час мінятися при переході подачі.

У пляжному волейболі матч грається з 2-х партій. При рахунку партій 1:1 грається третя, вирішальна партія.

Перші дві партії граються до 21 очка. Команда, що першою набирає 21 очко (при різниці в 2 очка) виграє партію. При рахунку 20:20 гра триває доти, поки рахунок не досягне різниці у два очка. Тут немає обмеження рахунку. Команда, що виграє дві партії, виграє матч.

Вирішальна партія: при рахунку 1:1 після перших двох партій грається третя вирішальна партія. Щоб виграти третю партію, команда повинна набрати 15 очка при різниці в 2 очка. При рахунку 14:14 гра триває доти, поки рахунок не досягне різниці у два очка. Тут також немає обмеження рахунку. [2].

Висновки:

1. Аналіз розвитку пляжного волейболу показує його динамічну еволюцію від зародження до олімпійського визнання.

2. Відмінності від класичного волейболу, зумовлені специфічними умовами гри, вимагають від спортсменів універсалізму, високої фізичної та психологічної стійкості.

Список використаних джерел

1. Офіційні правила пляжного волейболу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fivb.org/EN/RefereeingRules/RulesOfTheGame_BVB.asp

2. Піменов М.П. Пляжний волейбол : навчальна програма для дитячо юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності /М.П. Піменов, І.М. Тищенко. –

Київ, 2003. – 156 с.

Chernozub Victoria
group 2161,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
chernozubviktoriia@gmail.com

Kulin Ivan
Senior Lecturer, Department of Physical Education and Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ivankulinnuk@ukr.net

Let's Play Beach Volleyball

Beachvolleyball (beachvolley) is one of the most exciting and popular sports that has gained national recognition and popularity. It is an interesting, exciting and tense sports game between two teams consisting exclusively of two players on a sandy court separated by a net.

Keywords: beachvolleyball, goalofthegame, physicaleducation.

УДК 796.325:37

Чернозуб Дар'я
група 2161,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
daria.chernozub07@gmail.com

Кулин Іван
старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ivankulinnuk@ukr.net

Волейбол на заняттях спеціального навчального відділення

Гра волейбол є ефективним засобом зміцнення здоров'я і усебічного фізичного розвитку людини. Заняття з волейболу для студентів спеціальної медичної групи (СМГ) у закладах вищої освіти мають свої особливості. Оскільки в цю групу потрапляють студенти з певними відхиленнями у стані здоров'я, акцент зміщується з олімпійських рекордів на оздоровлення та реабілітацію.

Ключові слова: волейбол, студенти, спеціальна медична група (СМГ).

Мета роботи – вивчення впливу секційних занять з волейболу на фізичний стан студентів спеціальної медичної групи.

Фізичне виховання у закладі вищої освіти особливо важлива частина освітнього процесу, яка робить позитивний вплив на загальний стан організму студента в цілому. Одним із завдань сучасності є створення моди на здоровий спосіб життя та фізичну активність молоді. Особливе місце у оптимізації рухового режиму здобувачів грає мотивація до занять фізичною культурою та спортом. Для мотивації та залучення молоді до здорового способу життя необхідне впровадження у навчальний процес інноваційних оздоровчих технологій та надання першокурсникам право вибору виду рухової діяльності відповідно до їх інтересів та стану здоров'я. Завдання кафедр фізичного виховання вищих навчальних закладів України є зміцнення та збереження здоров'я студентів під час їх навчання, формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей. [1].

Оздоровчий вплив цієї гри визначається насамперед тим, що заняття

волейболом сприяють зміцненню серцево-судинної і дихальної систем, кістково-м'язового апарата, посиленню обміну речовин і поліпшенню функцій зорового, рухового і вестибулярного аналізаторів. Зоровий контроль і тренування вестибулярної стійкості у процесі гри поліпшують орієнтацію людини в просторі. З підвищенням ігрових навичок зменшується час простій і складної рухової реакції, поліпшується глибинний зір, удосконалюється око руховий апарат, збільшується поле зору і знижується поріг електричної активності ока. [1].

Для студентів із захворюванням зорового апарату, а саме Міопія (близорукість). Нині короткозорих серед студентів становить – 30 – 40%. У дівчат цей показник вищий, через меншу рухову активність.

Залежно від ступеня короткозорості не показані вправи на підняття важких речей (штанги, гирі та ін.), стрибкові вправи в цьому випадку показані ходьба, повільні біг.

У процесі занять постійно контролюється зовнішні ознаки втоми студентів, так само ведеться контроль за пульсом, диханням, кольором шкіри та загальним станом студента.

У процесі спортивної діяльності у студентів створюються реальні умови для різнобічного розвитку, забезпечуються самореалізація і самоствердження засобами обраних видів спорту. Викладачі суворо дотримуються певних правил, щоб не зашкодити здоров'ю студентів:

Для студентів із захворюваннями опорно-рухового апарату або високим ступенем міопії (короткозорості) стрибки припиняються або обмежуються.

Тривалість ігрових відрізків менша, а перерви для відпочинку — частіші.

Дозволяється більше торкань м'яча, перекидання замість сильних ударів, або зменшення розмірів майданчика.

На підставі створення спеціальних медичних груп можна зробити такі висновки:

1. Лікувальна фізична культура – ефективний засіб лікування та профілактики різних захворювань у студентів віднесених до спеціальної медичної групи. Вона веде до поліпшення фізичного стану підвищує самооцінку, дає впевненість у собі, що позитивно позначається на ефективності навчання та подальшої професійної діяльності.

2. Для різних захворювань використовуються різні методики занять та контролю навантажень.

Список використаних джерел

1. Мухін В.М. Фізична реабілітація: підруч. / В.М. Мухін. – 3-тє вид., переробл. та доповн. - К.: Олімп. л-ра, 2009. – 488 с. Ногас А.О. Фізична

реабілітація при множинних захворюваннях: навчально-метод. посіб. / А.О. Ногас, І.М. Григус. - Рівне, 2007. - 100 с.

Chernozub Darya
group 2161,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
daria.chernozub07@gmail.com

Kulin Ivan
Senior Lecturer, Department of Physical Education and Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ivankulinnuk@ukr.net

Volleyball at the Special Educational Department

Playing volleyball is an effective means of improving health and comprehensive physical development of a person. Volleyball classes for students of a special medical group (SMG) in higher education institutions have their own characteristics. Since this group includes students with certain health abnormalities, the emphasis shifts from Olympic records to health improvement and rehabilitation.

Keywords: volleyball, students, special medical group (SMG).

УДК 796.09:004(477)«2000/2020»

Шаповалова Катерина
група 3852,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vaskivalena.1983@gmail.com

Маринченко Ганна
кандидат історичних наук, старший викладач
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
anya.marinchenko@gmail.com

Етапи формування українського кіберспорту (2000–2020 рр.)

У тезах проаналізовано процес становлення українського кіберспорту від локальних змагань до офіційного визнання. Виокремлено три ключові етапи розвитку та визначено роль організацій NAVI, StarLadder та WePlay у розбудові індустрії.

Ключові слова: кіберспорт, історія спорту, Natus Vincere, World Cyber Games, інституціоналізація.

На початку XXI століття електронний спорт або кіберспорт трансформувався з «нішевого» захоплення молоді на глобальну індустрію. Україна посіла в цьому процесі одне з провідних місць, пройшовши шлях від аматорських турнірів до створення чемпіонів світу.

Мета даного дослідження полягає у здійсненні комплексного історичного аналізу процесу формування українського кіберспорту в період з 2000 по 2020 рр. та визначенні його основних етапів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю історичного осмислення цього феномену, який досі розглядався переважно в економічному або соціологічному аспектах. Але ж ніяк в історичному.

Аналіз джерельної бази дозволяє виділити три основні етапи формування українського кіберспорту.

Перший етап (2000–2008 рр.) – генеза та аматорський рух. В цей період центрами розвитку культури геймінгу стали комп'ютерні клуби, зокрема київська «Кіберзона» та харківський «Полігон». Через низький рівень домашньої

цифровізації саме клуби забезпечували технічну можливість для тренувань та проведення перших LAN-турнірів. Важливим фактором структурування хаотичного руху стала інтеграція України у франшизу World Cyber Games, скорочено WCG. Національні відбори WCG Ukraine дозволили сформувати перші стабільні команди, такі як pro100 та DTS, і надали українським гравцям досвід міжнародних змагань.

Другий етап (2009–2011 рр.) – професіоналізація та вихід на світову арену. Переломним моментом стало створення у 2009 р. організації Natus Vincere («Народжені перемагати»). Завдяки меценатській підтримці вперше впроваджено професійні стандарти: контрактну систему, зарплати та тренувальні збори, які ще називають буткемпи. Кульмінацією етапу стали безпрецедентні перемоги NAVI у 2010 році на трьох чемпіонатах світу з гри «Counter-Strike» та тріумф на The International 2011 з «Dota 2», що приніс команді перший в історії кіберспорту мільйон доларів призових. Ці події закріпили за Україною статус кіберспортивної держави.

Третій етап (2012–2020 рр.) – інституціоналізація та державне визнання. Цей період характеризується розбудовою внутрішньої інфраструктури. Діяльність турнірних операторів StarLadder та WePlay! Esports, а також відкриття «Київ Кіберспорт Арени» перетворили Київ на європейський хаб проведення міжнародних змагань. Завершенням процесу формування галузі стало її юридичне визнання. 7 вересня 2020 р. Міністерство молоді та спорту України офіційно визнало кіберспорт видом спорту, що легітимізувало галузь у правовому полі держави.

За два десятиліття український кіберспорт пройшов еволюцію від субкультури комп'ютерних клубів до визнаної державою спортивної дисципліни. Ключовими факторами успіху стали ініціатива приватних інвесторів, талант гравців та здатність індустрії до самоорганізації ще до втручання державних регуляторів.

Список використаних джерел

1. Бекар С. Кіберспорт у сучасному суспільстві. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2022. № 2. С. 64–70.

2. Борняков О. Кіберспорт визнали офіційним видом спорту в Україні. Детектор медіа. 2020. URL: https://ms.detector.media/trendi/post/25436/2020-09-07-kibersport-vyznaly-ofitsiynym-vydom-sportu-v-ukraini/.

3. Зародження кіберспорту в Україні. Mixsport.pro. URL: https://mixsport.pro/blog/kibersport-cto-eto-istoria-sorevnovania-kak-razvivaetsa-v-ukraine.

4. History of Natus Vincere. NAVI.gg. URL: https://navi.gg/en/company/history.

Shapovalova Kateryna
group 3852,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vaskivalena.1983@gmail.com

Marynchenko Hanna
PhD in History, Teacher of History Department
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
anya.marinchenko@gmail.com

Stages of Formation of Ukrainian Esports (2000–2020)

The thesis analyzes the process of formation of Ukrainian esports from local competitions to official recognition. Three key stages of development are highlighted and the role of NAVI, StarLadder and WePlay organizations in the development of the industry is determined.

Keywords: esports, history of sports, Natus Vincere, World Cyber Games, institutionalization.

РОЗДІЛ ІІІ
НОВІ ПАРАДИГМИ ТА НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНІЙ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

УДК 316.77:004.738.5

Волошин Микола
група 1511,
Факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
voloshin240@gmail.com

Шаповалова Ірина
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Вплив соціальних мереж на формування світогляду сучасної молоді

У статті досліджується вплив соціальних мереж на формування світогляду сучасної молоді. Розглянуто роль соціальних мереж у процесі соціалізації молодого покоління, формування ціннісних орієнтацій та суспільних поглядів. Проаналізовано позитивні та негативні аспекти впливу цифрового середовища на розвиток молоді.

Ключові слова: соціальні мережі, молодь, світогляд, соціалізація, інформаційне суспільство.

У сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі відіграють важливу роль у житті молоді. Вони стали не лише засобом комунікації, але й потужним джерелом інформації, яке впливає на формування світогляду, цінностей і соціальних установок молодих людей.

Соціальні мережі створюють можливості для швидкого обміну інформацією, поширення нових ідей та формування громадської думки. Молодь активно використовує цифрові платформи для спілкування, отримання новин, навчання та самовираження. Завдяки цьому формується новий тип соціальної взаємодії, який суттєво впливає на процес соціалізації [1, с. 45].

Важливим аспектом впливу соціальних мереж є формування ціннісних орієнтирів молоді. Через інформаційний контент, блогерів, медіаперсон та різноманітні онлайн-спільноти молоді люди знайомляться з новими культурними моделями, соціальними нормами та світоглядними позиціями [1].

Водночас соціальні мережі можуть мати і негативний вплив. Надмірне споживання інформації, поширення недостовірних новин, маніпуляції громадською думкою та формування залежності від цифрового середовища можуть негативно впливати на психоемоційний стан та критичне мислення молоді. [3]

У зв'язку з цим важливого значення набуває розвиток медіаграмотності. Формування навичок аналізу інформації та критичного мислення дозволяє молоді ефективніше орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

Отже, соціальні мережі є важливим фактором формування світогляду сучасної молоді. Вони відкривають нові можливості для розвитку та самореалізації, проте потребують відповідального та свідомого використання.

Суттєвим фактором впливу соціальних мереж є також формування інформаційних «бульбашок», у межах яких користувач отримує переважно ту інформацію, яка відповідає його попереднім інтересам та переконанням. Це обмежує доступ до альтернативних точок зору та може сприяти формуванню однобокого світогляду. Такий ефект посилюється алгоритмами платформ, які підбирають контент відповідно до уподобань користувача [2].

Крім того, соціальні мережі відіграють важливу роль у формуванні ідентичності молоді. Самопрезентація в онлайн-просторі, створення власного образу та отримання соціального схвалення у вигляді «лайків» і коментарів впливають на самооцінку та поведінку молодих людей. У деяких випадках це може призводити до залежності від соціального схвалення та зниження рівня самостійності у формуванні власних переконань [3].

Варто також зазначити, що соціальні мережі активно використовуються як інструмент впливу на громадську думку, зокрема у політичній сфері. Молодь, як найбільш активна категорія користувачів, часто стає об'єктом інформаційного впливу, що може формувати її політичні погляди та громадянську позицію.

Позитивним аспектом є можливість участі молоді у суспільному житті через соціальні мережі. Онлайн-платформи сприяють розвитку громадянської активності, волонтерства, обміну досвідом та поширенню соціально важливих ініціатив. Таким чином, соціальні мережі можуть виступати інструментом не лише впливу, але й розвитку особистості [2, с. 78].

Отже, вплив соціальних мереж на світогляд молоді є комплексним і багатогранним. Він поєднує як можливості для розвитку, так і потенційні ризики, що потребує подальшого дослідження та підвищення рівня інформаційної

культури суспільства [3].

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. Соціальні мережі як фактор формування громадської думки. Київ : Наукова думка, 2021. https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report

2. Коваленко І. Медіаграмотність у сучасному інформаційному суспільстві. Харків : Фоліо 2020. https://www.apa.org/monitor/2023/03/social-media-mental-health-teens

3. Савчук В. Інформаційний вплив соціальних мереж на молодь. Львів : ЛНУ імені Івана Франка 2022. https://www.pewresearch.org/internet/2022/08/10/teens-social-media-and-technology-2022/.

Voloshyn Mykola
group 1511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
voloshin240@gmail.com

Shapovalova Irina
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

The Influence of Social Networks on the Formation of Modern Youth Worldview

The article examine the influence of social networks on the formation of the worldview of modern youth. The role of social networks in the process of socialization, value formation and development of social views among young people is analyzed. Both positive and negative aspects of the digital environment influence are considered.

Keywords: social networks, youth, worldview, socialization, information society.

УДК 32.001:316.2

Галєєва Валерія
група 691,
Факультет політичних наук
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Миколаїв
v.galeeva.mkg4@gmail.com

Шевчук Олександр
доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики факультету політичних наук
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Миколаїв
shevchukov07@gmail.com

Нові парадигми та напрями досліджень у сучасній політології та соціології

У тезах здійснено комплексний аналіз нових парадигм та напрямів досліджень у сучасній політології та соціології в умовах глобальних трансформацій, цифровізації та кризових суспільно-політичних процесів. Обґрунтовано необхідність методологічного оновлення політичної та соціологічної науки з огляду на зміну характеру соціальної взаємодії, трансформацію інститутів влади та формування нових типів ідентичності. Розглянуто постінституціональний, дискурсивний, мережевий, постколоніальний, гендерний та цифровий підходи як ключові аналітичні рамки сучасних досліджень. Окреслено особливості розвитку цифрової соціології, соціології емоцій, політичної екології та міждисциплінарних методів аналізу. Визначено перспективи розвитку політичної та соціологічної науки в контексті українських суспільних трансформацій та інтеграції у світовий науковий простір.

Ключові слова: політологія, соціологія, наукова парадигма, цифрова соціологія, мережеве суспільство, дискурсивний аналіз, постколоніальні студії, соціальні трансформації, міждисциплінарність.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими трансформаційними процесами, що охоплюють політичну, соціальну, економічну та культурну сфери. У цьому контексті особливої ваги набуває дослідження нових парадигм і напрямів у сучасній політології та соціології, що

дозволяють адекватно аналізувати складні та багатовимірні процеси сучасності. Постановка проблеми полягає у необхідності теоретичного та методологічного оновлення політичної та соціологічної науки з огляду на зміну характеру соціальних взаємодій, трансформацію інститутів влади та появу нових форм колективної ідентичності. Метою статті є комплексний аналіз нових парадигм і напрямів досліджень у сучасній політології та соціології, визначення їх методологічних особливостей, а також окреслення перспектив подальшого розвитку зазначених наук в умовах глобальних трансформацій. Актуальність роботи зумовлена тим, що сучасні соціально-політичні процеси відбуваються в умовах високої динамічності та невизначеності, що потребує інтеграції міждисциплінарних підходів, використання новітніх методів аналізу даних і переосмислення ролі дослідника у виробництві знання. Особливої значущості ці питання набувають для України, яка перебуває в умовах війни, глибоких соціальних змін і переорієнтації політичних інститутів, що створює унікальний емпіричний матеріал для розвитку теорії та практики політичної й соціологічної науки.

Однією з провідних нових парадигм у сучасній політології є постінституціоналізм, який акцентує увагу не лише на формальних структурах влади, а й на неформальних практиках, символічних вимірах політики та ролі дискурсу. У межах цього підходу політика розглядається як процес конструювання смислів, а влада – як мережа взаємодій, що формується через комунікацію. Значного поширення набуває також дискурсивний аналіз, який дозволяє досліджувати, яким чином через мову, медіа та публічні наративи формуються політичні реальності. У контексті цифровізації особливо актуальним стає вивчення феномену «цифрової публічної сфери», де соціальні мережі виступають новими аренами політичної мобілізації та маніпуляції громадською думкою. Важливим напрямом є розвиток мережевої теорії, що розглядає суспільство як сукупність взаємопов’язаних акторів – індивідів, груп, інституцій, держав. Мережевий підхід дозволяє аналізувати транснаціональні рухи, волонтерські ініціативи, кіберспільноти та інші форми горизонтальної організації, які дедалі частіше впливають на політичні процеси. У цьому контексті держава перестає бути єдиним центром влади, а політичний простір набуває поліцентричного характеру. Паралельно з цим розвивається теорія складних систем, яка запозичує інструментарій із природничих наук для аналізу нелінійних процесів у суспільстві, таких як масові протести, революції чи інформаційні кампанії. Водночас активно розвивається цифрова соціологія, яка досліджує вплив інформаційних технологій на структуру соціальних зв’язків, ідентичність та форми соціальної стратифікації. Використання великих масивів даних, алгоритмічного аналізу та машинного навчання відкриває нові

можливості для емпіричних досліджень, проте ставить питання етики, приватності та відповідальності дослідника. Окрему увагу привертає гендерна та постколоніальна парадигма, що акцентує увагу на питаннях нерівності, влади та репрезентації. Для українського контексту особливо актуальними є дослідження деколонізації свідомості, переосмислення історичних наративів і трансформації культурної політики в умовах протистояння імперським впливам.

Суттєво змінюється й методологічний інструментарій сучасних досліджень. Поряд із традиційними кількісними та якісними методами дедалі ширше застосовуються змішані методи, експериментальні дизайни, аналіз соціальних мереж, візуальна соціологія та цифрова етнографія. У викладі результатів дослідження можна стверджувати, що нові парадигми у політології та соціології формуються під впливом трьох ключових факторів: цифрової трансформації, глобальних криз і зміни характеру соціальної взаємодії. Вони характеризуються відходом від жорстких детерміністичних моделей, акцентом на процесуальності, контекстуальності та багаторівневості аналізу. Сучасні дослідження дедалі частіше поєднують макро- та мікропідходи, враховують символічний вимір політики й соціальних практик, а також визнають множинність інтерпретацій соціальної реальності. Водночас актуалізується проблема легітимності знання в умовах постправди, коли науковий дискурс конкурує з альтернативними інформаційними потоками.

Висновки полягають у тому, що сучасна політологія та соціологія перебувають у стані активної трансформації, що зумовлено глобальними соціальними змінами. Нові парадигми – мережеві, дискурсивні, постколоніальні, цифрові – розширюють аналітичні можливості дослідників і дозволяють глибше зрозуміти природу сучасних соціально-політичних процесів. Подальший розвиток цих наук пов’язаний із посиленням міждисциплінарності , використанням інноваційних методів аналізу та адаптацією теоретичних моделей до нових викликів. У контексті українських реалій це означає необхідність формування власних теоретичних підходів, що враховують специфіку національного досвіду, а також активну інтеграцію у світовий науковий простір. Таким чином, нові парадигми не лише відображають зміни в суспільстві, а й виступають інструментом його глибшого осмислення та трансформації.

Список використаних джерел

1. Бек У. Суспільство ризику. На шляху до іншої модерності. Київ: Ніка-Центр, 2001.

2. Кастельс М. Інформаційна ера: економіка, суспільство і культура. Т. 1. Становлення мережевого суспільства. Київ: Ваклер, 2004.

Halieieva Valeriia
group 691,
Faculty of Political Sciences
Petro Mohyla Black Sea National University
Mykolaiv
v.galeeva.mkg4@gmail.com

Shevchuk Oleksandr
Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of International Relations and Foreign Policy, Faculty of Political Sciences
Petro Mohyla Black Sea National University
Mykolaiv
shevchukov07@gmail.com

New Paradigms and Research Directions in Contemporary Political Science and Sociology

The theses provide a comprehensive analysis of new paradigms and research directions in contemporary political science and sociology in the context of global transformations, digitalization, and crisis-driven socio-political processes. The necessity of methodological renewal in political and sociological science is substantiated in light of changes in the nature of social interaction, the transformation of power institutions, and the formation of new types of identity. Post-institutional, discursive, network, postcolonial, gender, and digital approaches are examined as key analytical frameworks of modern research. The specifics of the development of digital sociology, sociology of emotions, political ecology, and interdisciplinary research methods are outlined. The prospects for the development of political and sociological science are determined in the context of Ukrainian societal transformations and integration into the global academic space.

Keywords: political science, sociology, scientific paradigm, digital sociology, network society, discursive analysis, postcolonial studies, social transformations, interdisciplinarity.

УДК 070:321.64

Груде Анастасія
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
floarianna.forever@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Тоталітарні практики візуальної маніпуляції: нове життя в сучасних формах

У статті розглядається трансформація тоталітарних методів візуальної маніпуляції у сучасному медіапросторі. Відображено механізми контролю суспільної свідомості через образи у країнах-агресорах XX століття. Відтворені нові форми періоду сьогодення в умовах цифрової культури та соціальних медіа.

Ключові слова: візуальна маніпуляція; тоталітаризм; соціальні медіа; цифрова культура.

Тоталітарні режими XX століття виробили цілісну систему візуального впливу на суспільну свідомість. У Радянському Союзі соціалістичний реалізм перетворив мистецтво на державний інструмент: живопис, скульптура, архітектура та кінематограф конструювали образ «правильної» реальності, унеможливлюючи альтернативні інтерпретації. У нацистській Німеччині Вальтер Беньямін (німецький філософ і культурний критик XX століття) зафіксував цей процес як «естетизацію політики» – перетворення ідеологічних актів на емоційне, видовищне переживання, яке обходить критичне мислення і діє безпосередньо на рівні почуттів.

Принципово важливо, що механізми ідеології як видовища не зникли разом із режимами, які їх породили. Сучасна Росія демонструє свідоме успадкування радянських пропагандистських практик та їх адаптацію до нових умов.

Протягом десятиліть після розпаду СРСР, приблизно з 1991 по 2014 рік,

Росія вибудовувала образ «старшого брата» щодо України: апелювала до спільної історії, православної культури, «слов'янської єдності». Однак за цим риторичним братерством приховувався інструмент контролю: варто було Україні зробити крок у бік суверенного вибору, як образ «брата» миттєво підмінявся образом зрадника, маріонетки Заходу або «фашиста». Це класична радянська техніка – любов як умовна винагорода, ворожість як покарання за непослух.

Росіяни й донині залишаються «зомбовані» темою тоталітаризму: державне телебачення безперервно реанімує міф про «Велику Вітчизняну» війну, СРСР подається як золота епоха величі, а будь-яка критика влади прирівнюється до «фашизму» або «бандерівщини». Тоталітарна свідомість не була подолана – вона була перейменована й перезапущена.

Україна пройшла інший шлях. Через Помаранчеву революцію 2004 року, Революцію Гідності 2014-го та повномасштабне вторгнення 2022 року українське суспільство поступово, болісно, але незворотно розірвало з імперською матрицею. Там, де Росія консервує радянські наративи, Україна їх деконструює – через декомунізацію, переосмислення власної історії та формування громадянської, а не етнічної ідентичності.

Кінематограф у сучасній Росії, як зазначає культурний оглядач XXI століття Ігор Кромф, перетворився на один із ключових інструментів формування суспільних наративів про «героїчну» війну. Проте якщо радянська пропаганда діяла через централізовані канали – державні медіа, монументальне мистецтво, обов'язкові виставки, – то сучасна маніпуляція розгортається в децентралізованому, фрагментованому просторі соціальних медіа.

Саме ця трансформація – від централізованої пропаганди до децентралізованої маніпуляції у фрагментованому медіапросторі – є ключовою для розуміння феномену «м'якого» впливу, який діє непомітно, без очевидного примусу, але не менш ефективно формує суспільну свідомість. Цифрове середовище не скасувало логіку візуальної маніпуляції, а ускладнило її. Образ у соціальних мережах діє за тими самими семіотичними законами, що й радянський плакат чи нацистський парад, однак маскується під спонтанний контент, особисту думку або народну творчість.

Теодор Адорно і Макс Хоркгеймер (німецькі філософи XX століття) попереджали про стандартизацію масової культури як механізм придушення критичного мислення – сьогодні процес стандартизації свідомості набув безпрецедентного масштабу у світі через алгоритми, що відбирають і тиражують потрібні образи, створюючи ілюзію органічного суспільного консенсусу.

Особливого значення в цьому контексті набуває мем як культурна форма. Будучи нащадком агітаційного плаката, мем відтворює його базову структуру –

поєднання лаконічного образу і короткого повідомлення, розрахованого на миттєву емоційну реакцію. Російська пропаганда активно використовує цей формат, одночасно застосовуючи його для дискредитації противника та мобілізації власної аудиторії. Показово, що й українське суспільство у відповідь виробило потужну контрпропагандистську візуальну мову – що підтверджує тезу Беньяміна про «політизацію мистецтва» як форму спротиву.

Таким чином, тоталітарні практики візуальної маніпуляції не відійшли в минуле – вони мутували, адаптувавшись до логіки цифрової культури. Розуміння цієї спадкоємності є необхідною умовою формування критичного візуального мислення в сучасному суспільстві, яке стикається з новими, більш витонченими формами ідеологічного впливу через образ.

Список використаних джерел

1. Качковська Я. Чому диктатори й тоталітарні режими бояться мистецтва // Суспільне Культура, 14 березня 2021. — URL: suspilne.media/culture/965097-comu-diktatori-j-totalitarni-rezimi-boatsa-mistectva (дата звернення: 2026-03-15).

2. Кромф І. Повнометражні снаряди війни: як Росія використовує кінематограф у пропаганді // Суспільне Культура, 2 серпня 2022. — URL: suspilne.media/culture/266695-povnometrazni-snaradi-vijni-ak-rosia-vikoristovue-kinematograf-u-propagandi (дата звернення: 2026-03-16).

3. Соціалістичний реалізм // Вікіпедія. — URL: uk.wikipedia.org/wiki/Соціалістичний_реалізм (дата звернення: 2026-03-16).

Grude Anastasia
group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
floarianna.forever@gmail.com

Matvienko Lyudmila
candidate of historical sciences, associate professor of the department of
social and humanitarian disciplines and philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Totalitarian practices of visual manipulation: new life in modern forms

The article examines the transformation of totalitarian methods of visual manipulation in the modern media space. The mechanisms of control of public consciousness through images in the aggressor countries of the 20th century are reflected. New forms of the present period are recreated in the conditions of digital culture and social media.

Keywords: visual manipulation; totalitarianism; social media; digital culture.

УДК 342.924

Загрєбаєва Аліна
група 10-382,
Факультет бізнесу і права
Херсонський державний університет
Херсон
022064@university.kherson.ua

Алябов Юрій
Керівник юридичної клініки
Херсонський державний університет
Херсон
yualiabov@ksu.ks.ua

Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні конституційних прав внутрішньо переміщених осіб

У статті розглянуто роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні конституційних прав внутрішньо переміщених осіб. Проаналізовано їх повноваження щодо надання соціального захисту, житла, освіти, медичної допомоги та сприяння працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб. Визначено значення діяльності органів місцевого самоврядування для захисту прав внутрішньо переміщених осіб. Зроблено висновок про важливість їхньої ролі у підтримці та інтеграції внутрішньо переміщених осіб територіальні громади.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, органи місцевого самоврядування, конституційні права, соціальний захист, територіальні громади, правове забезпечення.

Роль органів місцевого (надалі – органів МС) самоврядування у забезпеченні конституційних прав внутрішньо переміщених осіб (надалі - ВПО), сьогодні є надзвичайно важливою. Щоденна збройна агресія РФ проти України та тимчасова окупація частини території стали вагомою причиною внутрішньої міграції населення. Більшість сімей стикнулися з низкою соціально-правових проблем, пов’язаних із гарантуванням та реалізацією конституційних прав. Найбільш актуальними залишаються питання, щодо права на житло, медичну допомогу, освіту, працю, соціальний захист, участь у місцевому самоврядуванні та доступ до адміністративних послуг. У свою чергу, органи МС – є

реалізаторами державної політики у сфері захисту прав людини.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1]. Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [2]. Ст. 34 Закону України «Про місцеве самоврядування», визначає повноваження виконавчих органів місцевих рад у сфері соціального захисту населення. У ній передбачено організацію надання соціальної допомоги, соціальних послуг, підтримку осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах. До таких осіб належать і внутрішньо переміщені особи, які потребують особливої підтримки з боку держави та місцевих громад [3].

Насамперед, необхідно встановити факт внутрішнього переміщення особи, це є ще однією з ключових функцій органів МС. Згідно з п.3 ст.4 Закону України «Про місцеве самоврядування», для отримання довідки про взяття на облік ВПО така особа звертається із заявою до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України з урахуванням вимог Закону України «Про адміністративну процедуру» [3].

Не менш важливим напрямом діяльності органів МС є забезпечення соціального захисту ВПО. Згідно зі ст. 46 Конституції України, громадяни мають право на соціальний захист [2]. Відповідно до п.3 ст.7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», громадянин пенсійного віку, особа з інвалідністю, дитина з інвалідністю та інша особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах, яких зареєстровано як ВПО, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України за місцем реєстрації фактичного місця проживання такої внутрішньо переміщеної особи [1]. Даний закон захищає права таких осіб.

Особливе значення має забезпечення права ВПО на житло. Згідно зі ст. 47 Конституції України, кожен має право на житло [2]. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», забезпечення органами державної виконавчої влади, органами МС та суб’єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови

оплати особою вартості комунальних послуг) протягом 6 місяців з моменту взяття на облік ВПО [1]. Органи МС повинні сприяти вирішенню житлових проблем таких осіб. Це може здійснюватися шляхом надання тимчасового житла з фонду комунальної власності, використання житлового фонду соціального призначення, будівництва модульних будинків, а також участі у державних програмах, які працюють над тим, щоб забезпечити ВПО житлом. Також органи МС можуть реконструювати або будувати оселі для таких осіб за рахунок місцевого, державного бюджету та міжнародної допомоги.

Не менш важливим є забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на освіту. Відповідно до ст. 53 Конституції України, кожен має право на освіту [2]. Забезпечення права на освіту реалізується органами МС, так згідно з п. «б» ч.1 ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування», який передбачає забезпечення в межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти і медичного обслуговування на відповідній території, можливості отримання освіти державною мовою [3]. Саме органи МС повинні забезпечити можливість дітям ВПО навчатися у місцевих закладах освіти і дитячих садках без дискримінації, а також сприяти інтеграції дітей у нове освітнє середовище.

Також одним із найважливіших аспектів є забезпечення права ВПО на медичну допомогу. Відповідно до ст. 49 Конституції України, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [2]. Органи МС відповідають за розвиток медичної системи на території своєї громади. Вони мають створити умови для доступу ВПО до спеціалізованої допомоги, первинної медичної допомоги, медичних послуг та медичного страхування. А також, надавати безкоштовні або пільгові медичні послуги відповідно до державних програм. ВПО, в свою чергу, мають укласти декларацію з сімейним лікарем за місцем фактичного проживання.

Важливою реалізацією права людини є сприяння працевлаштуванню. Згідно зі ст. 43 Конституції України, кожен має право на працю [2]. Органи МС взаємодіють із центрами зайнятості, займаються організацією професійного навчання, перекваліфікацією та підвищенням кваліфікації, взаємодіють із роботодавцями та громадськими організаціями для створення нових робочих місць, що є особливо важливим для ВПО. Право на працевлаштування ВПО закріплене у ст.. 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», відповідно до цієї статті внутрішньо переміщені особи мають право на зайнятість, а органи МС повинні сприяти реалізації цього права.

Ефективна робота органів МС у сфері забезпечення конституційних прав внутрішньо переміщених осіб є надзвичайно важливою. Адже саме їх діяльність є необхідною умовою реалізації принципів соціальної держави, захисту прав ВПО та стабільного розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.03.2014 № 1706-VII. / Офіц. вид. Київ, 2014.15 с. (Закон України) URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1706-18

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. / Офіц. вид. Київ, 1996. 80 с. (Закон України) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. /Офіц. вид. Київ, 1997. 120 с. (Закон України) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80.

Zahriebaieva Alina
group 10-382,
Faculty of Business and Law
Kherson State University
Kherson
022064@university.kherson.ua

Aliabov Yurii
Head of the Legal Clinic
Kherson State University
Kherson
yualiabov@ksu.ks.ua

The Role of Local Self-Government Bodies in Ensuring the Constitutional Rights of Internally Displaced Persons

The article examines the role of local self-government bodies in ensuring the constitutional rights of internally displaced persons. Their powers in providing social protection, housing, education, medical care, and facilitating employment for internally displaced persons are analyzed. The importance of the activities of local self-government bodies in protecting the rights of internally displaced persons is highlighted. The conclusion emphasizes the significance of their role in supporting and integrating internally displaced persons into territorial communities.

Keywords: internally displaced persons, local self-government bodies, constitutional rights, social protection, territorial communities, legal support.

УДК 314/316:008(477)

Нагернюк Юлія
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
yulianagera21@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Трансформація сучасного українського суспільства в контексті філософських та культурологічних проблем

У тезах розглядається трансформація сучасного українського суспільства в контексті філософських та культурологічних проблем в умовах глобалізації, цифрової революції та воєнних конфліктів. Аналізуються трансформації ціннісних систем, кризи ідентичності та зміни культурних парадигм на початку XXI століття.

Ключові слова: суспільство, Україна, культурологія, глобалізація, цінності.

Сучасне суспільство перебуває в стані глибокої трансформації, яка охоплює всі сфери людського буття — від індивідуальної свідомості до глобальних цивілізаційних процесів. Прискорення науково-технічного прогресу, поширення цифрових технологій, глобалізація комунікацій та загострення геополітичних протиріч породжують нові філософські питання щодо сутності людини, природи суспільства та перспектив культурного розвитку людства. Для України ці виклики набувають особливої гостроти в умовах повномасштабної збройної агресії, яка поставила під загрозу не лише фізичне існування держави, а й збереження культурної ідентичності нації.

Метою роботи є аналіз філософсько-культурологічних проблеми, що постають перед сучасним суспільством, та визначення можливих шляхи їх осмислення та подолання.

Стрімкі зміни, що відбуваються у світі на початку XXI століття,

актуалізують необхідність філософського осмислення природи сучасних суспільних трансформацій. Зіткнення традиційних і постмодерних систем цінностей, криза гуманістичних ідеалів, розмивання меж між реальним і віртуальним — усе це потребує нових концептуальних підходів. В українському контексті особливої ваги набуває проблема збереження національної культурної ідентичності в умовах глобалізаційного тиску та цілеспрямованого знищення культурної спадщини з боку держави-агресора.

Аналіз актуальних тенденцій дозволяє виокремити кілька визначальних проблем сучасного суспільства. Загострюється криза ідентичності. Глобалізація, масова міграція та цифровізація розмивають традиційні основи колективної та індивідуальної ідентичності. Людина XXI століття опиняється перед складним вибором між збереженням культурних коренів та адаптацією до динамічно-змінюваного глобального середовища. У цьому контексті особливо актуальними стають дослідження Р. Брайдотті (італійсько-австралійська філософиня-феміністка) про постгуманістичну суб'єктивність та праці Б. ван Стієнберґена (нідерландський соціолог і футуролог) про трансформації громадянської ідентичності в умовах глобалізації.

Відбувається переосмислення гуманістичних цінностей. Технократичний розвиток цивілізації поступово витісняє людину з центру суспільного буття, породжуючи дискусії про постгуманізм та трансгуманізм. Питання про межі технологічного втручання в природу людини, етику штучного інтелекту та відповідальність науки перед суспільством стають визначальними для сучасної філософської думки.

Поглиблюється криза культурних сенсів. Постмодерна деконструкція великих наративів призвела до відносності моральних і естетичних критеріїв, масовізації культури та уніфікації культурного споживання. Водночас спостерігається зворотна тенденція — зростання інтересу до локальних культур, традицій та духовних практик як відповідь на знеособлений вплив глобалізації.

Актуалізується проблема збереження культурної спадщини. В умовах збройних конфліктів, природних катастроф та цілеспрямованого культурного геноциду питання захисту матеріальної та нематеріальної спадщини виходить за межі суто культурологічного дискурсу і набуває виразного філософського та правового виміру. Для України ця проблема є особливо болючою в умовах систематичного знищення пам'яток архітектури, музейних фондів та культурної інфраструктури на окупованих і прифронтових територіях.

Означені проблеми взаємопов'язані і формують єдиний контекст культурологічної та філософської кризи сучасності. Їх подолання вимагає не лише теоретичного осмислення, а й активної громадянської та культурної позиції.

Сучасне суспільство стоїть перед комплексом взаємопов'язаних філософських і культурологічних викликів, зумовлених глобалізацією, технологічним прогресом та геополітичною нестабільністю. Відповідь на ці виклики потребує синтезу гуманістичної традиції та нових концептуальних підходів, здатних осмислити реалії XXI століття. Для України першочерговим завданням залишається збереження і розвиток національної культурної ідентичності як основи духовної стійкості суспільства в умовах воєнного протистояння.

Соціологічний аналіз сучасного українського суспільства засвідчує глибоку трансформацію його інституційної структури. Під впливом воєнного стану відбувається перерозподіл соціальних ролей: зростає частка жінок у сферах зайнятості, раніше традиційно чоловічих, змінюється структура домогосподарств, послаблюються горизонтальні соціальні зв'язки через масове внутрішнє та зовнішнє переміщення населення. Водночас фіксується посилення вертикальної соціальної мобільності — війна стає каналом швидкого набуття нових статусів і ролей. За даними соціологічної групи «Рейтинг» (2023--2024), рівень міжособистісної довіри в українському суспільстві суттєво зріс порівняно з довоєнним періодом, що свідчить про формування нових форм соціальної солідарності та згуртованості як адаптивної відповіді суспільства на зовнішню загрозу.

Список використаних джерел

1. Брайдотті Р. Постлюдина / пер. з англ. Я. Пилипчук. Київ : Ніка-Центр, 2021. 320 с.

2. Горський В. С., Кислюк К. В. Нариси з історії філософської культури в Україні. Київ : Академія, 2022. 416 с.

3. Гарбузюк М. Культурна спадщина України в умовах збройного конфлікту: виклики та відповіді. Львів : Простір, 2023. 198 с.

4. Попович М. В. Червоне століття. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : АртЕк, 2020. 512 с.

5. Харарі Ю. Н. Homo Deus: коротка історія майбутнього / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ : Форс Україна, 2022. 512 с.

Naherniuk Yuliia
group 2531,
Educational scientific humanitarian institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
yulianagera21@gmail.com

Matvienko Lyudmila
candidate of historical sciences, associate professor of the department of
social and humanitarian disciplines and philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Transformation of Modern Ukrainian Society in the Context of Philosophical and Culturological Problems

The article examines the transformation of modern Ukrainian society in the context of philosophical and culturological problems under the conditions of globalisation, digital revolution and armed conflicts. The author analyses the transformation of value systems, identity crises and shifts in cultural paradigms at the beginning of the 21st century.

Keywords: society, Ukraine, culturology, globalisation, values.

УДК 32:316.346.2

Погадаєва Юлія
група 1511,
Факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
yulyapohadaieva@gmail.com

Шаповалова Ірина
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Жінка в політиці

У статті досліджується вплив гендерних стереотипів на участь жінок у політичному житті України. Розглянуто, як традиційні уявлення про «чоловічу» природу лідерства обмежують їхні можливості, а війна сприяє трансформації ролей і розширенню активності. Стереотипи залишаються бар'єром, але сучасні виклики формують новий тип лідерства, де вирішальними є компетентність і досвід.

Ключові слова: гендерні стереотипи, політична участь жінок, гендерна рівність, політичне лідерство, суспільні трансформації, війна, Україна.

У сучасному демократичному суспільстві рівні можливості участі жінок і чоловіків у політичному житті є важливою умовою розвитку держави. Попри законодавче закріплення принципу гендерної рівності, стійкі гендерні стереотипи впливають на сприйняття компетентності жінок у процесах прийняття політичних рішень. Традиційні уявлення про «чоловічу» природу політичного лідерства обмежують їхню участь у політичному та управлінському процесі [1]. Сучасні трансформації, зокрема війна, змінюють соціальні ролі жінок та сприяють їх активнішому залученню до політики, що робить актуальним дослідження впливу гендерних стереотипів на їхню участь у політичній діяльності [2].

Метою дослідження є аналіз впливу гендерних стереотипів та упереджень щодо компетентності жінок на їхню участь у політичному житті України, а також

з’ясування, як суспільні трансформації, зокрема умови війни, впливають на зміну традиційних ролей жінок і розширення їхніх можливостей у політичній діяльності.

Гендерні стереотипи й упередження досі обмежують можливості жінок у політичному житті та управлінні [1]. Попри закріплення принципу рівності на законодавчому рівні, суспільство зберігає упередження щодо компетентності жінок. Сучасні виклики, зокрема російсько-українська війна, трансформують традиційні ролі та відкривають нові можливості для політичної й громадської активності жінок, що потребує подальшого наукового аналізу [2].

Дослідження показує, що гендерні стереотипи залишаються ключовою перешкодою для участі жінок у політичному та управлінському процесі [1]. Попри формальне закріплення принципу рівності та розширення доступу до освіти і професійної діяльності, у суспільстві зберігаються уявлення про нижчу компетентність жінок у прийнятті стратегічних політичних рішень. У медіа нерідко приділяють більше уваги зовнішності або особистому життю жінок-політиків, ніж їхнім досягненням.

Поширені стереотипи полягають у тому, що жінку часто сприймають як «протеже чоловіка», вважають «слабкою статтю», яка має займатися переважно соціальними питаннями, а її політичну діяльність інколи вважають другорядною або тимчасовою [3].

Гендерні упередження впливають і на структуру політичних інститутів: жінки рідше займають керівні посади або очолюють стратегічно важливі комітети. Навіть досягнувши високих посад, вони частіше зазнають суворішої критики за помилки порівняно з чоловіками. Це зумовлено історично сформованим «політичним патріархатом» та культурними уявленнями про політику як традиційно чоловічу сферу [3].

Разом із тим політична практика демонструє формування нового типу лідерства, що поєднує управлінські якості незалежно від статі [3]. Українські жінки-лідери демонструють високий рівень організаторських, комунікативних і аналітичних здібностей, здатність до стратегічного мислення та ефективної взаємодії у політичних інституціях.

Важливим фактором трансформації ролей стала російсько-українська війна: понад 75 тисяч жінок служать у ЗСУ, беруть участь у волонтерських ініціативах та управлінських процесах. Їхня активність сприяє переосмисленню традиційних уявлень про «жіночі» та «чоловічі» ролі [2].

Водночас війна частково підсилює існуючі стереотипи: у медіа відтворюються образи «берегині дому», а військовослужбовиць можуть сексуалізувати або знецінювати їхні досягнення [2]. Це підкреслює необхідність розвитку відповідальної медіаполітики та гендерно чутливої політичної

культури.

Гендерні стереотипи й упередження щодо компетентності жінок залишаються важливим бар'єром для участі у політичному житті. Водночас сучасні виклики, зокрема війна, сприяють трансформації ролей жінок та відкривають нові можливості для їхньої політичної й громадської активності. Подолання стереотипів потребує не лише формального забезпечення рівних прав, а й зміни суспільних уявлень про роль жінки в управлінні та політичному лідерстві. Це сприятиме формуванню політичного середовища, де вирішальним є професійна компетентність, досвід і відповідальність.

Список використаних джерел

1. Галовська А.О., Томіліна Ю.Є. Правовий вимір стигматизації жінок. 2024. С. 5-10.

2. Римар К.В., Донченко С.П. Гендерні стереотипи та упередження в умовах російсько-української війни. 2024. С. 100-102.

3. Сєкунова Ю.В., Товкун І.І. Політичне лідерство в Україні: жіночий аспект. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки. 2019. С. 69-73.

Pohadaieva Yulia
group 1511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov Nikolaev National University of Shipbuilding
Mykolaiv
yulyapohadaieva@gmail.com

Shapovalova Irina
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Women in Politics

The article examines the impact of gender stereotypes on women's participation in political life in Ukraine. It explores how traditional perceptions of "male" leadership limit women's opportunities, while the war contributes to role transformation and increased activity. Stereotypes remain a barrier, but contemporary challenges are shaping a new type of leadership where competence and experience are decisive.

Keywords: gender stereotypes, women's political participation, gender equality, political leadership, social transformations, war, Ukraine.

УДК 159.96: 378

Пономар Альона
група 5551мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ponomar.ap@gmail.com

Корнієнко І. А.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iakorni74@gmail.com

Особливості переживання стресу під час війни українцями в Україні та за кордоном

У статті узагальнено сучасні дослідження психологічних наслідків війни та соціальної адаптації українських мігрантів в умовах повномасштабного вторгнення РФ. Проаналізовано вплив воєнного стресу на психічне здоров'я і трансформацію соціальної ідентичності. Визначено поширені порушення: ПТСР, депресію, тривожні стани, емоційне виснаження та когнітивні труднощі. Підкреслено підвищену вразливість жінок із дітьми та складність адаптації через втрату соціальних зв'язків і культурні бар'єри. Доведено, що поєднання збереження української ідентичності з інтеграцією в нове середовище сприяє зниженню стресу й кращій адаптації.

Ключові слова: психологічні наслідки війни, психологічні порушення, українці за кордоном, соціальна ідентичность.

Вступ.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило масовий воєнний стрес, що істотно вплинув на психічний стан населення. Для ефективного психосоціального, психотерапевтичного та медичного супроводу важливо мати достатньо повну та чітку картину цього впливу та його специфіки щодо відмінностей за загальними параметрами: стать, вік, місце проживання, рівень загрози життю та здоров'ю, життєва та професійна активність, психологічні характеристики.

Теоретичний аналіз.

Сучасні дослідження підкреслюють, що війна формує багаторівневу психологічну реакцію, яка охоплює когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти. Серед поширених наслідків: ПТСР, депресія, тривога, емоційне виснаження та соматичні порушення. Жінки перебувають у групі підвищеного ризику розвитку ПТСР та депресивних симптомів.

Мета дослідження: виявлення рівня ПТСР, депресії та розладів сну серед українців, а також порівняння психологічного стану населення в Україні та за кордоном у контексті впливу війни. Рівень соціально-психологічної адаптації в українських мігрантів.

Основна частина.

Онлайн-опитування проводилося за допомогою платформи REDCap в період січень - серпень 2023 р. Учасники: громадяни України віком від 18 років 338 осіб (282 жінки, 56 чоловіків). Використані методики: PCL-5 (ПТСР), PHQ-9 (депресія), ISI (індекс тяжкості безсоння), PSI (батьківський стрес).

Основні результати дослідження показали:

- поширеність ПТСР: жінки мають приблизно у 2,8 раза вищі показники ПТСР, ніж чоловіки;

- депресивні прояви: понад половина жінок мають помірні та важкі депресивні симптоми;

- порушення сну, більш поширене серед жінок;

- психічний стан українців за кордоном:показники ПТСР, депресії та розладів сну значно вищі у мігрантів через адаптаційні труднощі, ізоляцію, культурні бар’єри. Навідміну від трудових мігрантів, вимушені мають загалом низький рівень задоволеності життям.

- матері неповнолітніх дітей — найбільш уразлива група з високим рівнем ПТСР. Показники тих, хто залишився в Україні дещо нижчі, ніж у тих, хто виїхав за кордон.

Рівень адаптації вимушених емігрантів сягає чуть більше половини, вони змогли інтегруватися в соціокультурне середовище приймаючої країни. Водночас, відчутним стає втрата зв’язку, переживання роз’єднаності зі своєю рідною культурою, її цінностями, що може викликати емоційне спустошення, меланхолію [2, с. 59] Основними стратегіями акультурації стали інтеграція та маргиналізація [2, с. 60]

Висновки:

- війна має тривалий травматичний вплив на психіку українців;

- найбільш уразливі категорії — жінки та вимушені мігранти;

- показники ПТСР, депресії, безсоння та незадоволення рівнем життя є досить високими;

- необхідні масштабні довготривалі програми психосоціальної підтримки людей в Україні та за кордоном.

У перспективі подальших досліджень є дуже важливим дослідження механізмів психологічної стійкості, вивчення ефективності психотерапевтичних методів та розробка моделей довгострокової підтримки мігрантів.

Список використаних джерел

1. В. Данилюк, О. М. Тохтамиш. Український психологічний журнал. Випуск 1 (21) 2024, ст. 23-39. DOI: https://doi.org/10.17721/upj.2024.1(21).2

2. А. Б. Коваленко, Є. Ю. Грищук, С. В. Шарапа. Український психологічний журнал. Випуск 1 (21) 2024, ст. 51-77. DOI: https://doi.org/10.17721/upj.2024.1(21).4.

Ponomar Alyona
group 5551mz,
Educational scientific humanitarian institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ponomar.ap@gmail.com

Korniienko I. A.
Candidate of Philology Sciences,
Associate Professor Department of Pedagogy and Educational Management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iakorni74@gmail.com

Peculiarities of Experiencing Stress During the War Among Ukrainians in Ukraine and Abroad

The article summarizes contemporary research on the psychological consequences of war and the social adaptation of Ukrainian migrants in the context of the full-scale invasion of the Russian Federation. It analyzes the impact of war-related stress on mental health and the transformation of social identity. The most common disorders are identified, including PTSD, depression, anxiety, emotional exhaustion, and cognitive difficulties. Special attention is paid to the increased vulnerability of women with children and the challenges of adaptation due to the loss of social ties and cultural barriers. It is demonstrated that combining the preservation of Ukrainian identity with integration into a new environment contributes to stress reduction and more effective adaptation.

Keywords: psychological consequences of war, psychological disorders, Ukrainians abroad, social identity.

УДК 316.77:316.64

Танцюра Карина
група 1511,
Факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
karinatansura@gmail.com

Шаповалова Ірина
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Проблема маніпулятивного впливу на суспільну свідомість

Розглянуто проблему маніпулятивного впливу на суспільну свідомість та основні технології інформаційного впливу. Визначено роль медіа у формуванні суспільних установок і підкреслено значення критичного мислення для протидії маніпуляціям.

Ключові слова: маніпуляція, маніпулятивний вплив, суспільна свідомість, масова свідомість, інформаційний вплив, засоби масової комунікації, громадська думка, інформаційні технології.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві проблема маніпулятивного впливу на суспільну свідомість набуває особливої актуальності, оскільки процеси масової комунікації, цифровізації та поширення медіа значно розширили можливості впливу на громадську думку [1; 3]. Сучасна людина перебуває в умовах постійного інформаційного потоку, у межах якого різні соціальні та політичні актори використовують численні технології впливу на індивідуальну та колективну свідомість [1].

Маніпулювання свідомістю, як зазначається у наукових дослідженнях, слід розглядати як особливий вид впливу, спрямований на приховане формування у свідомості адресата певних установок, цінностей або поведінкових моделей, що відповідають інтересам суб’єкта впливу [1; 3]. У науковій літературі маніпуляцію визначають як "вплив, що використовується для прихованого впровадження у психіку адресата цілей, намірів та установок, які не збігаються з

тими, що існували у нього раніше" [1, с. 116].

Особливість маніпуляції полягає у тому, що вона здійснюється переважно непрямими та прихованими методами, спрямованими не на раціональне переконання, а на формування емоційних реакцій, стереотипів та соціальних установок [2]. У зв'язку з цим маніпулятивні технології дедалі активніше застосовуються у політичній комунікації, рекламі, пропаганді та інформаційних війнах [3].

Мета статті. Аналіз феномену маніпулятивного впливу на суспільну свідомість, визначення його основних характеристик, механізмів та технологій, а також з'ясування ролі маніпулятивних стратегій у сучасному інформаційному просторі.

Актуальність проблеми. Актуальність дослідження обумовлена тим, що у сучасному світі інформаційні технології стали одним із головних інструментів формування громадської думки [1]. Засоби масової інформації, соціальні мережі та інші канали комунікації здатні не лише передавати інформацію, але й конструювати певні інтерпретації реальності, що впливають на сприйняття соціальних процесів [3].

Як зазначається у дослідженнях, сучасні медіа здатні фактично контролювати культурний та інформаційний простір, відбираючи окремі елементи інформації та надаючи їм особливої значущості, водночас знецінюючи інші [1]. У результаті формується своєрідна інформаційна картина світу, яка може істотно відрізнятися від об'єктивної реальності.

Особливої гостроти проблема маніпуляції набуває в умовах інформаційних конфліктів та політичних протистоянь, коли маніпулятивні технології використовуються для формування необхідних суспільних настроїв, впливу на політичну поведінку громадян та легітимації певних соціально-політичних рішень [3].

Крім того, навіть досвідчені споживачі інформації нерідко стають об'єктами маніпуляцій, оскільки сучасні технології впливу можуть маскуватися під об'єктивну інформацію, експертні оцінки або новинні повідомлення [2]. Саме тому дослідження механізмів маніпуляції та шляхів протидії їй є одним із важливих напрямів сучасних політичних та соціологічних досліджень.

Виклад результатів дослідження. У сучасній науковій думці маніпуляцію розглядають як складний соціально-психологічний процес, що включає різноманітні технології, стратегії та методи впливу на індивідуальну та колективну свідомість [3].

Однією з ключових характеристик маніпулятивного впливу є наявність суб'єкта, зацікавленого у формуванні певних установок або поведінкових реакцій. При цьому об'єкт маніпуляції зазвичай не усвідомлює самого факту

впливу, оскільки справжні наміри маніпулятора приховуються або маскуються [1].

Маніпулятивні технології спрямовані насамперед на духовну та психологічну сферу особистості, впливаючи не лише на свідомий рівень сприйняття інформації, але й на сферу несвідомого [1; 3]. У результаті формується контроль над думками, емоціями та поведінкою людей, що дозволяє маніпулятору спрямовувати соціальні процеси у вигідному для себе напрямі [1].

Важливу роль у здійсненні маніпулятивного впливу відіграють засоби масової комунікації, через які поширюється значна частина інформації, що формує громадську думку [1]. Саме через медіа здійснюється значна частина маніпулятивних впливів, оскільки вони мають можливість охоплювати широку аудиторію та створювати ефект масовості.

Серед основних методів маніпулятивного впливу дослідники виділяють: використання соціальних стереотипів, які формують спрощене уявлення про складні соціальні явища, підміну понять та навішування ярликів, що створюють негативні або позитивні асоціації, поширення напівправдивої інформації, коли важливі факти приховуються або подаються вибірково, посилання на анонімні або авторитетні джерела, що підвищує довіру до повідомлення, використання ефекту "спіралі мовчання", коли створюється враження, що певна позиція підтримується більшістю, відволікання уваги від важливих проблем за допомогою другорядних тем [2; 3].

Крім того, значну роль у маніпулятивному впливі відіграють мовні та риторичні засоби, які дозволяють формувати потрібні інтерпретації інформації[3]. До таких засобів належать використання емоційно забарвлених слів, евфемізмів, натяків, повторів та інших стилістичних прийомів, що сприяють формуванню необхідного емоційного фону сприйняття інформації.

Слід також відзначити, що маніпуляція принципово відрізняється від переконання. Якщо переконання передбачає відкриту аргументацію та апеляцію до раціонального мислення, то маніпуляція ґрунтується на формуванні упереджень, навіюванні та створенні штучних інформаційних конструкцій, які не передбачають критичного аналізу з боку аудиторії [2].

У зв’язку з цим дослідники наголошують на необхідності формування у суспільстві своєрідних інтелектуальних "фільтрів", які дозволяють розпізнавати маніпулятивні впливи та знижувати їх ефективність [1]. Такий підхід передбачає розвиток критичного мислення, підвищення рівня медіаграмотності та поширення знань про механізми інформаційного впливу.

Висновки. Отже, маніпулятивний вплив на суспільну свідомість є складним соціально-комунікативним феноменом, який активно використовується у сучасному інформаційному просторі для формування певних політичних,

соціальних та культурних установок [1; 3].

Маніпулятивні технології характеризуються прихованістю цілей, використанням широкого спектра психологічних і комунікативних методів, а також здатністю впливати як на свідомі, так і на несвідомі аспекти людського сприйняття [1; 3]. Особливу роль у цьому процесі відіграють засоби масової комунікації, які забезпечують масштабність і ефективність такого впливу.

Водночас зростання ролі маніпулятивних технологій у сучасному суспільстві потребує розвитку механізмів протидії цьому явищу. Одним із ключових напрямів такої протидії є формування критичного мислення, підвищення рівня інформаційної культури та медіаграмотності населення, що дозволяє розпізнавати маніпуляції та зменшувати їхній негативний вплив на суспільну свідомість [2].

Таким чином, подальші дослідження у сфері політичної науки та соціології повинні бути спрямовані на глибше вивчення механізмів маніпуляцій, аналіз новітніх інформаційних технологій впливу та розробку ефективних стратегій захисту суспільства від деструктивних інформаційних впливів.

Список використаних джерел

1. Требін М. П. Суспільна свідомість під впливом маніпулятивних технологій // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. — 2021. — Вип. 2 (90). — С. 113–125. — Режим доступу: https://philosophy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/246540/243985

2. Вплив на масову свідомість: маніпуляції чи переконання // Modern Knowledge: Research and Discoveries : Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, Vancouver, Canada, 19–20 December 2023. — С. 108–116. — Режим доступу: https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/article/view/4940/4976

3. Коваленко Н. В. Маніпулятивні технології впливу на суспільну свідомість у сучасному інформаційному просторі. — Режим доступу: https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/9dbdecb7-d8ad-4050-9fde-f1eb578e9aa5/content.

Tantsiura Karyna
group 1511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
karinatansura@gmail.com

Shapovalova Irina
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

The Problem of Manipulative Influence on Public Consciousness

This paper examines the issue of manipulative influence on public consciousness and the main techniques of informational influence. It identifies the role of the media in shaping public attitudes and emphasizes the importance of critical thinking in countering manipulation.

Keywords: manipulation, manipulative influence, public consciousness, mass consciousness, informational influence, mass media, public opinion, information technologies, political communication, manipulative technologies, information space, social stereotypes, media, psychological influence, critical thinking, media literacy.

УДК 316.282

Фоменко Ксенія
група 3723,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kfm29461@gmail.com

Федоренко Михайло
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
mykhailo.fedorenko@nuos.edu.ua

Макс Вебер: про мотивацію особистості у політичній реальності

У статті розглянуто проблему недовіри суспільства до політичної влади в контексті сучасних українських реалій. Теоретичною основою роботи є концепція політики та легітимного панування, що запропонував Макс Вебер у своїй праці «Покликання до політики». Проаналізовано місце та обов'язки політика у системі влади як представника певної групи людей. Особливу увагу приділено необхідним якостям та специфіці роботи політиком та причини невідповідності дійсності опису соціолога.

Ключові слова: Політика, держава і суспільство, легітимність, типи панування, етика переконання, політична відповідальність.

Метою роботи є аналіз проблеми недовіри суспільства до влади та висвітлення проблеми визнання посади політика як покликанням, яке поєднує пристрасть і відповідальність, спираючись на роботу Макса Вебера «Покликання до політики» [1] та думки щодо есе науковців Мулярчука Є. «Покликання людини як тема Веберової думки» [3] та Докаша В. І., Пержуна В. В. «Науково-практичні доробки М. Вебера про політику: історія та сучасні практики для України» [2].

Сьогодення супроводжується недовірою суспільства до політичної структури держави, що керує її суспільними процесами. Існує думка, що будь-який політик обирає такий професійний шлях виключно з ідеєю самозбагачення. Для того, аби повернути довіру до влади, першочергово політики повинні

обирати вигоду для людей, відповідальність за яких несе політичний діяч. Адже без довіри до влади люди не будуть сприяти покращенню умов ухиляючись від податків і продовжуючи підтримувати побутову корупцію. Насправді це утворює замкнуте коло недовіри, погіршення умов та збитків для кожного індивіда.

Видатний соціолог Макс Вебер у своїй праці «Покликання до політики» писав: «Політика – це могутнє повільне буріння твердих пластів, яке здійснюють водночас із пристрастю і з холодним окоміром» [1]. Під пристрастю соціолог має на увазі бажання змінити світ на краще, допомогти людям та бажання взяти відповідальність за певну групу людей. Окомір же виступає холодною та тверезою оцінкою ситуації, вплив дій та наслідки що спіткають людей при прийнятті певних рішень або при ігноруванні проблеми. Поєднання цих протилежних навичок є ключовим для справжнього політика. Макс Вебер порівнює цю роботу з “могутнім повільним бурінням твердих пластів» через складність роботи з усіма проти всіх [1]. Влада ж на думку соціолога передбачає можливість застосування насильства. В контексті протестантської традиції держава виступає як «Божа установа». Звичайно, є згадки про відповідальність за перемогу що несе сторона яка перемогла у війні, що також пов'язане з явищем насильством. Спроби створити державний устрій без застосування зовнішнього насильства в Пенсильванії не є вдалим. У 1681 році англієць Вільям Пенн заснував колонію Пенсильванія для квакерів, створивши пацифістський політичний устрій без військових інструментів. Однак у XVIII столітті, під час Франко-індіанської війни, квакери втратили владу через нездатність захистити колонію. Експеримент із побудовою держави без насильства завершився втручанням сторонніх сил і кінцем квакерського правління [4]. Тож, держава – організація, що має право на насильство як спосіб керування масами.

Соціолог визначає три типи легітимності або легітимного панування: легальне або раціонально-правове, традиційне та харизматичне панування. Основа першого – це віра у становленні правила що підкоряються не особі, а нормі та кожен підпорядкований і має слідувати нормам та правилам. За думкою автора – це уособлення бюрократії в її ознаках формальності, службової ієрархії, чітко визначеної компетенції, та раціональності [1]. Такий тип легітимності характерний для сучасної держави та капіталістичного устрою. Наступний же тип – це традиційне панування де основою виступає віра у святість усталених порядків та повна покірність певній особі. Цей тип легітимності властивий патріархальному пануванню де влада ґрунтується на традиції та походженні, накази випливають зі звичаїв, вона формується з особисто відданих людей. У такій системі відсутні формальне поняття компетенції та велике значення має особиста вірність. Соціолог розрізняє дві форми суто патріархальну де панує

повна особиста залежність та станову коли посади та права апропрійовані та закріплені як привілеї. Найцікавішим є харизматичне панування де основою є віра у виняткові якості особи. Такий тип підкоряється особисто вождеві, його влади триває доти доки визнається його харизма, для нього відсутні сталі правила і традиційні обмеження, управлінський штаб формується з особисто відданих послідовників тим самим такий тип є революційною силою де якщо віра в харизму зникає панування руйнується. «Нація стерпить ущемлення її інтересів, але не стерпить образи її гідності, особливо коли це роблять із попівською впертістю.» – писав Вебер [1]. Харизматичний тип легітимності найбільше з вищезгаданих типів відкриває коридор до управління масами через культ особи, що своєю чергою дає змогу, прикриваючись гідністю, обмежувати інтереси населення. Таким чином легальне панування – це підкорення правилу, традиційне це підкорення звичаю, А харизматичне – це підкорення особі.

Розмірковуючи про політику неможливо оминути питання «Хто такі політики?». За думкою соціолога політиками стають особи які прагнуть влади та впливу здатні брати на себе відповідальність за наслідки своїх рішень і працюють із владою як із засобом що пов'язаним з насильством. Політик – це той хто бореться за владу або впливає на її розподіл Він приймає рішення що можуть нести тяжкі наслідки та мусить брати на себе ризики. «Можна сказати, що загалом три якості мають вирішальне значення для політика: пристрасть, почуття відповідальності, тверeза оцінка ситуації.; Бо у сфері політики є, зрештою, два різновиди смертельних гріхів: байдужість до суті справи (Unsachlichkeit) і (що часто, але не завжди поєднане з нею) безвідповідальність.)» – пристрасть можливо розглядати як внутрішньо відданість справи й здатність жити для політики [1]. Макс Вебер наголошує на, тому що політик повинен мати глибоку переконаність і готовність працювати заради певної мети, він повинен жити заради політики. Почуття відповідальності важливі через наслідки що несе політик який спричиняють певні рішення, тому політик повинен думати наперед, адже будь-яке рішення пов'язане з владою може бути насильницьке, а отже мати тяжкі моральні наслідки. Третю якість ми вже згадували як окомір. Відчуття міри – це здатність зберігати самоконтроль. політик повинен «тримати дистанцію» щодо людей ситуації не втрачаючи холодного мислення. Автор застерігає від марнославства, самозакоханість та прагнення самоствердження, які і є найбільшими проблемами політиків.

На ряду з якостями політика Макс Вебер зазначає два типи етичної орієнтації: етика переконання та етика відповідальності. Стосовно першої людина діє відповідно до своїх принципів не беручи на себе відповідальність за наслідки. Інша ж передбачає врахування і несення відповідальності за свої вчинки. Звичайно що одна з них правильна, а інша ні, але соціолог наголошує що

політик не може керуватися лише етикою переконання через те що політик несе відповідальність не тільки за свої дії, але й за рішення стосовно певної групи людей. «Замість турбуватися про те, що стосується політики (про майбутнє і відповідальність перед ним), етика має справу з політично безплідними – з огляду на неможливість їх розв’язання – питаннями про вину в минулому.» [1] Таким чином етика і політика знаходяться з різних сторін проблеми. Людська природа надає змогу не враховувати проблему етики при розв'язанні питання майбутнього, адже ми повинні враховувати тенденції та можливі наслідки що були в історії. за думкою Макса Вебера політик повинен враховувати обидва аспекти проблеми й знаходити найкраще рішення несучи відповідальність за нього.

Важливо не плутати політиків і чиновників, бо чиновники постають інструментом для виконання цілі політика вони не мають пристрасті або почуття відповідальності як політики вони не живуть для політики, а живуть з політики. Через те що чиновник є інструментом він діє в межах правил і службової ієрархії й служить лише у сфері адміністративної дисципліни та формальної компетенції.

Підсумовуючи, маю звернути увагу на три аспекти: держава ґрунтується на суспільстві тож контроль народу повинна здійснювати справжній політик, проблема недовіри до влади виникає через викривлення політичної відповідальності та політика – це не інструмент самозбагачення, а покликання що вимагає поєднання переконання і відповідальності. Легітимність тримається на довірі народу до політика та довіри політика до народу. За думкою Макса Вебера політик не може використовувати своє положення задля самозбагачення, без цього будь-який тип легітимності деградує.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Київ : Основи, 1998. С. 173–191. URL: http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm (дата звернення: 17.02.2026).

2. Докаш В. І., Пержун В. В. Науково-практичні доробки М. Вебера про політику: історія та сучасні практики для України. Modern information technologies and their implementation in the processes of social and technical project management. International Science Group, 2020. С. 90–94. ISBN 9786177886005. URL: https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2020/02/IV-Conference-BostonUSA.pdf (дата звернення: 17.02.2026).

3. Мулярчук Є. Покликання людини як тема Веберової думки. Filosofska Dumka. 2021. Т. 2021, № 1. С. 96–104. URL: DOI: DOI: https://doi.org/10.31874/2309-1606-2019-24-1-187-200 (дата звернення: 17.02.2026).

4. Bronner E. B. William Penn’s Holy Experiment: The Founding of Pennsylvania, 1681–1701. New York: Temple University Publications; distributed by Columbia University Press, 1962. 306 p. URL: https://archive.org/details/williampennsholy0000bron (дата звернення: 23.02.2026).

Fomenko Ksenia
group 3723,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kfm29461@gmail.com

Fedorenko Mykhailo
Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor
Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
mykhailo.fedorenko@nuos.edu.ua

Max Weber: On Personal Motivation in Political Reality

The article examines the problem of public distrust of political power in the context of contemporary Ukrainian realities. The theoretical basis of the work is the concept of politics and legitimate rule proposed by Max Weber in his work «The Vocation of Politics. The place and responsibilities of politicians in the system of power as representatives of a particular group of people are analyzed. Particular attention is paid to the necessary qualities and specifics of working as a politician and the reasons for the discrepancy between reality and the sociologist's description.

Keywords: Politics, state and society, legitimacy, types of rule, ethics of conviction, political responsibility.

УДК 316.346.32-053.6

Чупрун Поліна
група 1511,
Факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
moryachokkp@gmail.com

Шаповалова Ірина
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Цифрова трансформація політичної участі молоді: від активізму в соцмережах до реальних змін

У статті досліджується процес трансформації політичної активності сучасної молоді в умовах глобальної цифровізації. Проаналізовано перехід від традиційних форм громадянської участі до новітніх цифрових інструментів. Визначено роль соціальних медіа як інструментів е-демократії, що здатні впливати на законодавчі процеси у 2026 році.

Ключові слова: цифрова трансформація, політична участь, молодь, соціальні мережі, е-демократія, кліктивізм, громадянська активність, економіка уваги.

Постановка проблеми. У наш час процеси цифровізації, що охопили всі сфери людської життєдіяльності, докорінно змінили ландшафт політичної комунікації. Найбільш вразливою та водночас адаптивною до цих змін категорією населення є молодь [1]. Сьогодні ми спостерігаємо тенденцію, коли традиційні форми політичної участі (членство в партіях, відвідування мітингів, паперові звернення) втрачають свою привабливість для нового покоління. Молодь обирає швидкі, динамічні та технологічні способи висловлення своєї позиції, що потребує ґрунтовного переосмислення самого поняття “громадянська активність” у сучасній політологічній науці.

Актуальність роботи. У 2026 році, коли цифрові технології стали невід’ємною частиною державного управління та соціальної взаємодії, постає

гостре питання: чи є активність у соціальних мережах реальною політичною силою, чи лише імітацією діяльності? Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення потенціалу цифрового активізму як фундаменту для глибоких суспільних трансформацій та розробки стратегій залучення молоді до конструктивного діалогу з державою через електронні платформи.

Мета статті. Проаналізувати динаміку розвитку цифрових форм політичної участі молоді та визначити механізми, за допомогою яких онлайн-активність конвертується у реальні зміни в законодавстві та соціальній політиці.

Виклад результатів дослідження. Сучасна цифрова трансформація політичної участі характеризується переходом від жорстких ієрархічних структур до мережевих моделей. Соціальні медіа (Instagram, TikTok, Telegram) перестали бути просто засобами розваги, перетворившись на потужні інструменти згуртування [4]. Одним із ключових феноменів сучасності є так званий «кліктивізм» (або слактивізм) – формат підтримки політичних чи соціальних ініціатив через лайки, репости та зміну візуального контенту профілів. Довгий час дослідники ставилися до цього скептично, вважаючи таку діяльність поверхневою. Проте досвід останніх років показує, що цифрова активність є першим етапом залучення молоді до прийняття рішень [3].

Механізм переходу від віртуального до реального активізму реалізується як послідовний процес, що розпочинається з етапу інформаційної обізнаності та активного поширення контенту про соціальну проблему. Це, своєю чергою, сприяє формуванню стійкої цифрової спільноти, де однодумці об’єднуються навколо спільної ідеї. Наступним логічним кроком стає використання інструментів е-демократії, зокрема масове підписання електронних петицій на державних порталах [2]. Такий шлях зрештою забезпечує прямий вплив на органи влади: завдяки широкому публічному резонансу створюється тиск, що змушує представників влади переглядати рішення або вносити законодавчі ініціативи. Прикладом такої успішної трансформації є використання соціальних медіа для просування екологічних стандартів та захисту прав людини, де цифрові кампанії завершувалися конкретними змінами в муніципальних програмах та загальнодержавних актах. Відтак, цифрові інструменти роблять політику більш доступною, знімаючи географічні та бюрократичні бар’єри для молодих громадян.

Висновки. Таким чином, цифрова трансформація не нівелює політичну участь, а суттєво її модифікує. Сучасний цифровий активізм молоді є складною системою, де онлайн-інструменти стають каталізатором реальних суспільних змін. Важливо розуміти, що за умов правильної стратегії взаємодії, е-демократія здатна забезпечити високий рівень залученості молоді до розбудови держави у 2026 році та в подальшій перспективі.

Список використаних джерел

1. Артемчук О., Побочій Р. Молодь України в епоху цифрової політики: інформаційні трансформації та зміна політичної культури. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2024. Т. 3, № 62. URL: http://fil.nlu.edu.ua/article/view/331784 (дата звернення: 15.03.2026).

2. Електронна демократія в дії: як функціонують петиції в Рівному і Здолбунові / Громадянська мережа ОПОРА. 2023. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/10_24.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

3. Крилова Ю. І. Електронна демократія в Україні: теоретичний і практичний аспекти. Інформація і право. 2024. № 1 (48). С. 104–112. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/10_24.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

4. Свириденко Б. Р. Соціальні мережі як засіб комунікації з цільовою аудиторією (на прикладі Комунального закладу «Полтавський міський заклад-центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх») : кваліфікаційна бакалаврська робота : 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Нац. ун-т «Полтав. політехніка ім. Юрія Кондратюка». Полтава, 2024. 64 с. URL:https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/19929/1/%D0%A1%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

Chuprun Polina
group 1511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
moryachokkp@gmail.com

Shapovalova Irina
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Digital Transformation of Youth Political Participation: From Social Media Activism to Real Changes

The article explores the transformation process of contemporary youth's political activity within the context of global digitalization. It analyzed the transition from traditional forms of civic engagement to cutting-edge digital tools. The study identifies the role of social media as e-democracy instruments capable of influencing legislative processes in 2026.

Keywords: digital transformation, political participation, youth, social networks, e-democracy, slacktivism, civic engagement, attention economy.

РОЗДІЛ IV
ФІЛОСОФСЬКІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 130.2: 111.32

Аблялімова-Чийгоз Ельміра
аспірант кафедри філософії та релігієзнавства
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Київ
e.ablialimovachyihos.asp@kubg.edu.ua

Тарасюк Лариса
доктор філософських наук, професор
кафедри філософії та релігієзнавства
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Київ
l.tarasiuk@kubg.edu.ua

Культурна спадщина на перетині пам'яті й політики: кейс Бахчисарайського ханського палацу

У статті на прикладі кейсу Бахчисарайського ханського палацу проаналізовано трансформацію пам'ятки від політико-адміністративного центру Кримського ханства до символічного ядра колективної пам'яті, травматичного досвіду та політичної мобілізації кримських татар. Показано зміну семантики об'єкта внаслідок втрати державності, анексії Криму Російською імперією, подій 1917 року, депортації 1944 року та процесів повернення кримських татар наприкінці XX століття.

Ключові слова: культурна спадщина, колективна пам'ять, ауротичність, політизація культури, кримські татари, Бахчисарайський ханський палац.

Перетин пам'яті та політики є однією з ключових характеристик сучасних культурних процесів, особливо у контекстах колоніального насильства, депортацій і боротьби за відновлення історичної суб'єктності. У таких умовах культурна спадщина перестає бути лише матеріальним залишком минулого й

починає функціонувати як активний механізм колективної пам’яті, що через ритуалізацію, інституціоналізацію та символічну легітимацію структурує уявлення, зокрема політичні, а також практики й інститути.

У цьому сенсі інтерес до lieux de mémoire як місць, де, за висловом П’єра Нори, «пам’ять кристалізується» й стає видимою, є відповіддю на досвід історичного розриву, спричиненого колоніальним насильством, депортаціями та знищенням соціальних середовищ пам’яті (milieux de mémoire). За умов, коли були порушені соціальні та інституційні механізми міжпоколінної трансмісії пам’яті, а історична тяглість опинилася під загрозою, культурна спадщина починає виконувати компенсаторну функцію — втілюючи пам’ять у конкретних просторах, здатних утримувати відчуття історичної безперервності.

Показовим прикладом такого lieu de mémoire є Бахчисарайський ханський палац — об’єкт, який у ситуації колоніального розриву та депортації кримськотатарського народу трансформувався з дому правителя й адміністративного центру Кримського ханства на осередок колективної пам’яті кримських татар.

У цьому випадку пам’ять не лише фіксує втрату історичної державності, а й набуває політичного виміру, стаючи ресурсом відновлення історичної суб’єктності та права на самовизначення корінного народу. Ханський палац функціонує як «якорний» простір пам’яті, де кристалізується досвід колоніального розриву й водночас формується символічна основа для сучасних форм політичної мобілізації та національного самопредставництва.

У період існування Кримського ханства ханський палац був передусім політичним і адміністративним центром держави та головною резиденцією правлячої династії Чингізидів — Ґераїв. Він уособлював одночасно і країну, і ханську родину як носія суверенної влади. Тут розміщувалися канцелярія, приміщення для офіційних прийомів, бібліотека та архів, а також функціонував Диван — інститут колегіального ухвалення рішень, що поєднував владні, правові та представницькі функції. Композиційним центром палацу був палацовий майдан, призначений для урочистих церемоній, дипломатичних прийомів і публічних актів влади. Просторова структура комплексу чітко відображала державну ієрархію та функціональний поділ: житлова зона (гарем і гаремний сад, зимовий і літній палаци, Персидський дворик), адміністративна зона (зал Дивана, Посольський сад, Басейний і Фонтанний дворики, канцелярія, бібліотека та архів), релігійно-освітня зона (Ханська мечеть, медресе), меморіальна зона (ханське кладовище) та допоміжні господарські простори.

Водночас символічність ханського палацу в цей період не мала сакралізованого характеру, властивого пізнішим етапам його сприйняття. Його значення було інтегроване в актуальну політичну реальність і функціонувало як

символ діючої державності. Архітектурна концепція «палацу-саду» (Bağça-saray) втілювала уявлення про впорядкований земний простір, гармонію влади, природи й соціального порядку, де хан виступав гарантом балансу між політичним управлінням і моральною відповідальністю. Таким чином, палац символізував не трансцендентну сакральність, а легітимну, раціонально організовану світську владу, що проявлялася через ритуали, церемонії та просторову репрезентацію державного ладу.

Саме ця первинна несакралізована символічність — як простору живої політики й чинної суверенності — принципово відрізняє ханський палац від культових споруд і зумовлює можливість його подальшої символічної трансформації після втрати державності.

Зміна семантики об'єкта відбулася внаслідок історичних катастроф і політичних зламів XVII – XIX століть. Після втрати державності та анексії територій Кримського ханства російською імперією у 1783 році минуле перестає бути безперервною традицією й переходить у режим історичної пам'яті. Образ втраченої величі та пам'яті про знищену державність яскраво зафіксований у поетичному образі руїни у вірші Адама Міцкевича «Бахчисарайський фонтан» (1825), де мовчазна архітектура стає свідком історичного занепаду й промовляє від імені минулого. Тут уперше формується ауротичність пам'ятки як «мовчазного свідка» історії, що апелює не до сакрального культу, а до історичної пам'яті, активуючи рефлексивне переживання минулого.

Політизація пам'яті відбувається у 1917 році, коли ханський палац знову стає простором безпосередньої політичної дії. Події 1917 року, створення Кримської Народної Республіки та скликання Першого загальнонаціонального з'їзду (Курултаю) кримськотатарського народу саме на території ханського палацу (26 листопада / 9 грудня за новим стилем 1917 року) перетворили його на простір політичної мобілізації кримських татар.

Курултай як традиційний інститут вищої влади тюркських народів був скликаний у момент доленосного історичного вибору, що надало палацу нового символічного статусу — місця відновлення національної суб'єктності. Саме тут було проголошено Кримську Народну Республіку, ухвалено Конституцію та сформовано органи влади, що закріпило за ханським палацом значення простору демократичної політичної дії. У такий спосіб палац перетворюється на місце перетину історичної пам'яті та політики, де минуле використовується як легітимаційний ресурс для формування нової національної стратегії — стратегії відродження.

Така форма політизації культурної спадщини водночас зумовлює і певну естетизацію політики, оскільки політична дія вкорінюється в символічно насиченому культурному просторі. У філософсько-культурологічній

перспективі ці процеси можуть мати як конструктивні, так і деструктивні наслідки. Позитивний вимір політизації культури полягає у здатності культурних символів надихати, мобілізувати спільноти та інтегрувати їх у процеси відновлення історичної справедливості.

Показовим прикладом такого конструктивного виміру є активна підтримка місцевого населення, насамперед кримськотатарського, яке жваво жертвувало цінні предмети мистецтва та старовини зі своїх приватних колекцій новоствореному на базі ханського палацу музею тюркського-татарської культури (перша третина XX століття). До цього процесу долучалися також місцеві антиквари та приватні продавці, які передавали музею цінні експонати. Завдяки сформованій у перші роки існування музейній експозиції ханський палац набув нового інституційного статусу «палацу-музею», що закріпило його роль як центру колективної пам'яті та символічного ядра національного відродження.

Однак подальша ліквідація кримськотатарських політичних структур, насильницьке припинення Кримської Народної Республіки та репресії проти кримськотатарської інтелігенції перервали цей процес, не зруйнувавши водночас символічного потенціалу об'єкта. Навпаки, депортація 1944 року, тотальні топонімічні чистки, знищення культурних пам'яток і заборона самої присутності кримських татар у Криму спричинили парадоксальний ефект: єдиний збережений палацовий комплекс, навіть деконтекстуалізований радянською владою, постав у народній уяві як сакралізований знак виживання, доказ історичної тяглості та державності, а також символ неминучого повернення на історичну Батьківщину. В умовах майже повного стирання матеріальних слідів культури Бахчисарайський ханський палац перетворився на концентрований осередок колективного травматичного досвіду.

Парадоксальна унікальність Бахчисарайського палацу полягає у його здатності одночасно концентрувати колективну травматичну пам'ять і горизонт надії на відновлення історичної справедливості. Саме це напружене співіснування досвіду втрати та очікування повернення надає пам'ятці ауротичного виміру, перетворюючи її на простір не застиглої скорботи та мовчання, а живої, продуктивної пам'яті, здатної підтримувати як ідентичність, так і політичну мобілізацію корінного народу.

Після масового повернення з міст депортації кримських татар на історичну батьківщину (у 1980–1990-х роках) символічний потенціал палацу був знову актуалізований. Другий Курултай, скликаний уже в умовах пострадянських трансформацій, закріплює за ним статус простору історичної тяглости: від ханської державності до сучасних форм політичного представництва кримських татар. Пам'ять починає функціонувати не лише як спогад про минуле, а як нормативна основа сучасної політичної організації кримськотатарського народу

– як інститут, що поєднує історичну традицію, досвід національного руху та сучасні демократичні практики.

На завершення варто підкреслити, що кейс Бахчисарайського ханського палацу окреслює низку принципових напружень, характерних для сучасних процесів роботи з культурною спадщиною: між пам’яттю як етичною формою збереження травматичного досвіду та політикою як сферою його можливого інструментального використання; між ауротичністю пам’ятки та її постійною загрозою деконтекстуалізації; між колективною травмою і горизонтом надії, що співіснують в одному символічному просторі; а також між позитивною політизацією культури як ресурсом мобілізації та ризиком маніпулятивного привласнення спадщини. Саме ці напруження визначають унікальність ханського палацу як місця перетину пам’яті, політики й ауротичного досвіду та відкривають простір для подальшого теоретичного й міждисциплінарного обговорення.

Список використаних джерел

1. Nora P. Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. University of California Press. 1989. T. 26 : Special Issue: Memory and Counter-Memory. C. 7–24.
2. Ібрагімова А. Бахчисарайський ханський палац XVI - XVIII ст. Сімферополь: Інститут археології НаН України, 2013. 359 с.
3. Аблялімова Е. Багчасараський палац: дім хана та центр держави. Вчися Вухами. Культура. Історія Криму. 31.10.2024. URL: https://vukhamy.vchysia.org.ua/history_of_crimea/bahchasaraskyj-palats-dim-khana-ta-tsentr-derzhavy/ (дата звернення: 17.12.2025).
4. Аблялімова Е. Усеїн Боданінський: створення музею в Ханському палаці. Вчися Вухами. Культура. Історія Криму. 30.11.2024. URL: https://vukhamy.vchysia.org.ua/history_of_crimea/usein-bodaninskyy/ (дата звернення: 01.01.2026).

Ablyalimova-Chiyhoz Elmira
Postgraduate student, Department of Philosophy and Religious Studies
Faculty of Social Sciences and Humanities
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv
e.ablialimovachyihos.asp@kubg.edu.ua

Tarasyuk Larisa
Doctor of Philosophy, Professor
Department of Philosophy and Religious Studies
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv
l.tarasiuk@kubg.edu.ua

Cultural Heritage at the Intersection of Memory and Politics: The Case of the Bakhchisaray Khan's Palace

This article uses the case of the Bakhchisaray Khan's Palace to analyze the transformation of the monument from the political and administrative center of the Crimean Khanate into a symbolic core of collective memory, traumatic experience, and political mobilization of the Crimean Tatars. It demonstrates changes in the semantics of the site resulting from the loss of statehood, the annexation of Crimea by the Russian Empire, the events of 1917, the deportation of 1944, and the processes of Crimean Tatar return at the end of the twentieth century.

Keywords: cultural heritage; collective memory; auraticity; politicization of culture; Crimean Tatars; Bakhchisaray Khan's Palace.

УДК 1:165.1/.2(091)"04/18"

Агафонова Дарія
група 2281,
Факультет економіки та екології моря
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
og666qwilsp@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Проблема пізнання істини у філософії від Сократа до Канта

У статті аналізується розвиток філософського розуміння істини від античності до епохи Просвітництва. Розглянуто погляди Сократа, Платона, Арістотеля, середньовічних мислителів, філософів Нового часу (Декарта і Бекона) та Іммануїла Канта. Порівнюється їхнє бачення істини, методи пізнання та межі людського розуму. Особливу увагу приділено еволюції поняття істини — від морального самопізнання до трансцендентальної концепції Канта.

Ключові слова: Істина; пізнання; Сократ; Платон; Арістотель; Августин; Тома Аквінський; раціоналізм; емпіризм; Рене Декарт; Френсіс Бекон; Іммануїл Кант; гносеологія; філософія пізнання; світ ідей; кореспондентна істина; трансцендентальна філософія.

Вступ

Проблема пізнання істини є однією з ключових у філософській традиції, починаючи від античності й до епохи Просвітництва. Вона торкається фундаментальних питань: що таке істина, якими є її критерії, наскільки людський розум здатний осягнути об’єктивну реальність та якими шляхами можна дійти достовірного знання. Різні історичні епохи пропонували власні підходи, які відображали і пізнавальні можливості людини, і загальнокультурні умови розвитку суспільства.

В сучасному світі, позначеному інформаційними війнами та явищем «постправди», інтерес до класичних концепцій пізнання істини суттєво

посилюється. Осмислення ідей Сократа, Платона, Арістотеля, середньовічних мислителів, філософів Нового часу та Іммануїла Канта дозволяє глибше збагнути природу істини, а також ті межі й можливості людського пізнання, які залишаються актуальними й сьогодні.

Сократ: істина як результат морального самопізнання

Сократ започаткував нову філософську традицію, у центрі якої стоїть людина та її внутрішній світ. Для нього істина не є зовнішнім фактом чи системою готових суджень; вона формується у процесі самопізнання, що передбачає постійний перегляд власних переконань. Його метод майєвтики — складна форма діалогу, спрямована не на передачу готового знання, а на стимулювання самостійного мислення співрозмовника.

Важливою особливістю сократівського розуміння істини є її нерозривний зв'язок із моральністю. Сократ наголошував, що людина, яка справді знає добро, не може чинити зла. Це свідчить про етичний вимір істини: вона не лише описує світ, а й формує правильний спосіб життя. Істинне знання, за Сократом, — це те, що веде людину до вдосконалення самої себе.

Платон: істина як осягнення світу вічних ідей

Платон розвинув сократівський підхід, однак суттєво змінив його онтологічні підстави. Він вважав, що істина не належить чуттєвому світу, який є мінливим і недосконалим. Справжня реальність — це світ ідей, вічних і незмінних сутностей, які постають єдиним критерієм істинного знання.

Пізнання в платонівському розумінні — це рух душі від світу чуттєвих тіней до сфери ідей. Істина постає як адекватність думки ідеальному першообразу. Отже, вона має трансцендентний, надемпіричний характер. Такий підхід сформував інтелектуальний фундамент для наступного розвитку ідеалістичних концепцій та вплинув на християнську думку й середньовічну метафізику.

Арістотель: істина як відповідність думки реальності

Арістотель запропонував інший, більш «земний» підхід. На відміну від Платона, він не розділяв світи на чуттєвий і світ ідей, а прагнув описати реальність через категорії форми й матерії, що разом утворюють конкретне буття. Саме Арістотель сформулював класичне визначення істини як відповідності висловлювання реальному стану речей.

Його підхід був раціоналістичним і водночас досвідним. Арістотель вперше систематизував логічні закони мислення, які дозволяють перевіряти правильність суджень. Саме тому він вважається засновником кореспондентної теорії істини, що лягла в основу наукової методології.

Середньовічні концепції істини: синтез віри та розуму

Середньовічний підхід до істини формувався у взаємодії античної філософії з християнським богослов'ям. Для Августина істина має божественне

походження й існує як вищий духовний світ, до якого людину спрямовує Бог. Знання, за Августином, не є продуктом людського інтелекту, а стає можливим завдяки «осяянню» розуму.

Тома Аквінський здійснив спробу примирити віру і раціональність. Він стверджував, що істина має два рівні: природний, доступний людському розуму, та надприродний, що ґрунтується на одкровенні. Розум здатен збагнути частину істини про світ, а віра відкриває те, що перевищує людські можливості. Цей синтез відіграв ключову роль у становленні середньовічної теології й гуманітарної освіти.

Новий час: раціоналізм і емпіризм як два шляхи до істини

У XVII столітті відбувається переорієнтація філософії на суб'єктивний вимір пізнання. Рене Декарт поставив у центрі системи мислення автономний розум, який здатен відрізняти істинне від хибного завдяки ясним та виразним ідеям. Його теза «Cogito, ergo sum» утверджує раціоналістичну модель істини: достовірність знання визначається силою логічного мислення.

Протилежний підхід запропонував Френсіс Бекон, який підкреслював значення досвіду, експерименту та індукції. Він вважав, що істина відкривається не шляхом мисленнєвих спекуляцій, а через систематичне спостереження і перевірку фактів. Так на філософській арені постали два напрямки — раціоналізм і емпіризм, що визначили інтелектуальну динаміку Нового часу.

Кант: істина як результат структурної діяльності свідомості

Іммануїл Кант здійснив спробу подолати суперечність між раціоналізмом і емпіризмом шляхом створення «трансцендентальної» філософії. Він довів, що суб'єкт пізнання не просто відображає реальність, а активно формує її у процесі пізнання. Людська свідомість накладає на досвід певні апріорні форми — простір і час, а також категорії розуму, через які ми осмислюємо явища.

Кант стверджував, що істина можлива лише в межах явищ, тобто того, що доступне досвіду. «Речі самі по собі» залишаються непізнаваними. Таким чином, істина не існує ні як чиста відповідність реальності, ні як результат суб'єктивного конструювання — вона є співвідношенням між структурою світу і структурою розуму.

Висновки

Еволюція філософського осмислення істини від Сократа до Канта демонструє широкий спектр підходів — від морально-етичного до гносеологічного. Античні мислителі визначили базові орієнтири у розумінні істини як пошуку добра, відповідності ідейному чи реальному світам. Середньовіччя запропонувало синтез віри та раціональності, а Новий час — протиставлення раціоналізму й емпіризму, що відкрило шлях до критичної філософії Канта.

Сьогодні, коли проблема істини знову постає однією з центральних у суспільному дискурсі, звернення до класичної філософської спадщини дозволяє усвідомити складність і багатовимірність пізнавального процесу. Попри розбіжності у поглядах, всіх мислителів поєднує одне: істина залишається невід'ємною умовою розвитку людської культури, науки й духовності.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Метафізика / пер. з давньогр. В. Литвинова. Київ: Основи, 2000.
2. Августин Блаженний. Сповідь / пер. з лат. А. Корж. Київ: Дух і Літера, 2009.
3. Аквінський Тома. Сума теології. Вибрані твори / пер. з лат. Київ: Кайрос, 2011.
4. Бекон Ф. Новий Органон / пер. з англ. О. Крижановської. Київ: Юніверс, 2001.
5. Декарт Р. Метафізичні роздуми / пер. з франц. В. Шовкун. Київ: Юніверс, 1998.
6. Кант І. Критика чистого розуму / пер. з нім. І. Бурковського. Київ: Юніверс, 2000.
7. Платон. Держава / пер. з давньогр. О. Кислюка. Харків: Фоліо, 2016.
8. Платон. Федон. Діалоги / пер. з давньогр. В. Литвинова. Київ: Основи, 1993.
9. Сократ (у викладі Платона). Апологія Сократа / пер. з давньогр. В. Литвинова. Київ: Основи, 1993.
10. Copleston, F. A History of Philosophy. Vol. 1–4. New York: Image Books, 1993.
11. Kenny, A. An Illustrated Brief History of Western Philosophy. Malden: Blackwell, 2006.
12. Russell, B. A History of Western Philosophy. New York: Routledge, 2004.

Ahafonova Daria
group 2281
Faculty of Economics and Marine Ecology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
og666qwilsp@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Problem of Knowing Truth in Philosophy From Socrates to Kant

The article explores the development of philosophical conceptions of truth from antiquity to the Enlightenment. It analyzes the views of Socrates, Plato, Aristotle, medieval thinkers, early modern philosophers such as Descartes and Bacon, and Immanuel Kant. Special attention is given to how the understanding of truth evolved—from moral self-knowledge in ancient philosophy to Kant's transcendental conception, which defines the limits and possibilities of human cognition. The study compares different approaches to truth, methods of acquiring knowledge, and the role of the human mind in the process of understanding reality.

Keywords: Truth; cognition; Socrates; Plato; Aristotle; Augustine; Thomas Aquinas; rationalism; empiricism; René Descartes; Francis Bacon; Immanuel Kant; epistemology; philosophy of knowledge; world of ideas; correspondence theory of truth; transcendental philosophy.

УДК 2:323.1:355.01(477)

Алексеєнко Олена
Аспірантка,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Київ
o.alekseienko.asp@kubg.edu.ua

Ломачинська Ірина
доктор філософських наук, професор
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Київ
i.lomachynska@kubg.edu.ua

Релігійний вимір формування національної ідентичності в умовах російської гібридної агресії

У науковій розвідці досліджується релігійний вимір формування національної ідентичності українського суспільства в умовах російської гібридної агресії. Проаналізовано роль релігійного чинника як ресурсу суспільної консолідації, громадянської мобілізації та зміцнення гуманітарної безпеки, а також як об'єкта ідеологічних маніпуляцій у межах агресивних наративів. Розкрито вплив концепції «русского мира» на політизацію релігійного дискурсу та заперечення української ідентичності. Обґрунтовано значення релігієзнавчої освіти і міжконфесійного діалогу для формування критичного мислення, толерантності та протидії гібридним впливам. Зроблено висновок про стратегічну роль релігійного чинника у забезпеченні суспільної стійкості й національної єдності України.

Ключові слова: релігія, національна ідентичність, гібридна війна, релігійна безпека, релігієзнавча освіта.

Постановка проблеми. В умовах глобальної російської гібридної агресії відбувається посилення ролі релігійного чинника у процесах формування національної ідентичності українського суспільства. Адже релігія виступає не лише сферою духовного життя, а й важливим ресурсом суспільної консолідації, протидії ідеологічним впливам та зміцнення гуманітарної безпеки держави. Водночас інструменталізація релігійних наративів у гібридному протистоянні актуалізує потребу їх наукового осмислення. Мета дослідження полягає у виявленні специфіки релігійного виміру формування національної ідентичності

в умовах гібридної агресії та визначенні його потенціалу у зміцненні суспільної стійкості України.

Результати дослідження. Гібридна війна як глобальна загроза сучасної доби поєднує у собі військові, інформаційні, кібернетичні, економічні та політичні засоби впливу. Характерною рисою гібридної війни росії проти України є використання дезінформації, маніпуляцій та обману в політичному, соціальному й військовому аспектах [1]. У контексті сучасної безпекової ситуації в Україні гібридна війна виходить за межі традиційних збройних протистоянь, охоплюючи нові сфери, зокрема, і релігійну, де об'єктом впливу стає національна ідентичність у її релігійному вимірі.

Конфліктогенний або стабілізаційний потенціал релігійної ідентичності визначається характером її конструювання — домінуванням ексклюзивної опозиційності чи толерантного плюралізму. У періоди міжконфесійної напруги діалог може сприйматися як інструмент розширення впливу домінуючої конфесії, тоді як у кризових умовах релігійна ідентичність здатна поєднуватися з національною та громадянською, сприяючи суспільній консолідації [7, с.56]. У цьому контексті, за В. Єленським, нація постає передусім як територіально-політична спільність, сформована модернізаційними трансформаціями та підсилена суб'єктивним чинником націоналізму як ідеології й форми патріотичної мобілізації.Її формування супроводжувалося модернізаційними трансформаціями — переходом до індустріального, освіченого й мобільного суспільства з усвідомленням спільних інтересів мас і еліт. Вирішальну роль відіграє суб'єктивний чинник, зокрема націоналізм як ідеологія, політична програма та форма патріотичної мобілізації [6, с.188].

Загалом, релігія у національному наративі може функціонувати як елемент державницької ідеології або інструмент легітимації політичної влади. Після розпаду СРСР російське й українське суспільства зазнали трансформацій у сфері державно-церковних відносин. У росії поступово сформувався дискурс «русского мира», що поєднує релігійні, націоналістичні та імперські компоненти і використовується для виправдання авторитарного управління та зовнішньополітичної експансії. В аспекті гібридних війн релігійний чинник посідає помітне місце у світоглядній конструкції російського керівництва, а російська православна церква виступає важливим інституційним партнером у формуванні й легітимації відповідної ідеології.

Концепція «русского мира», яку дослідники розглядають як важливий ідеологічний чинник сучасної війни, сформувалася у 1990-х роках в інтелектуально-політичних колах, віддалених від офіційної церковної інституції. Згодом вона поширилася серед російських релігійних і державних еліт, зокрема в межах діяльності Всесвітнього російського народного собору. На початку

2000-х років митрополит Кирило обґрунтовував ідею багатополярного світу та цивілізаційного співіснування, критикуючи ліберальну глобалізацію. У публічному дискурсі концепція дедалі більше політизувалася, особливо після консервативного повороту російської політики 2012 року. Вона поєднувалася з традиціоналістськими та есхатологічними наративами, зокрема ідеєю «Святої Русі» й уявленням про особливу духовну місію російського народу як носія традиційних цінностей у протиставленні секулярному Заходу [3].

Значною мірою інтегрує та поширює ідеологічні наративи концепції «русского мира» політична релігійність російського православ'я, у межах якої заперечується легітимність української національної ідентичності та автокефалії Української православної церкви. Ця ідеологема слугує інструментом символічного й геополітичного конструювання простору російського впливу, що об'єднує поліетнічні й соціально неоднорідні спільноти спільною культурно-цивілізаційною орієнтацією [5]. У цьому контексті важливим чинником забезпечення релігійної безпеки виступає розвиток релігієзнавчої освіти, заснованої на поєднанні інформаційного, культурологічного та критично-аналітичного підходів, що сприяє формуванню релігійної грамотності, толерантності та запобіганню радикалізації [2, с.33].

Відповідно, розширення державних курсів релігієзнавства у закладах вищої освіти всіх форм власності, включаючи конфесійні, є не лише важливим напрямом модернізації гуманітарної освіти, але й постає дієвим інструментом протидії російським гібридним впливам. Такі дисципліни, як стверджують О. Саган і В. Бондаренко, сприяють формуванню науково обґрунтованого розуміння релігійних традицій і суспільно-політичної ролі церков, зміцнюють критичне мислення та інформаційну стійкість молоді. Релігієзнавча освіта також запобігає поширенню маніпулятивних ідеологічних наративів, утверджуючи принципи свободи совісті, міжконфесійної толерантності й демократичних цінностей [4].

Висновки. Релігійний вимір формування національної ідентичності в умовах російської гібридної агресії набуває стратегічного значення для забезпечення гуманітарної та суспільної безпеки України. Релігія може виступати як ресурс консолідації, громадянської мобілізації та утвердження ціннісної стійкості, водночас залишаючись об'єктом ідеологічних маніпуляцій у межах агресивних наративів. Тому розвиток критичного релігієзнавчого знання, міжконфесійного діалогу та плюралістичної культури є важливими умовами зміцнення національної єдності, протидії деструктивним впливам і формування стійкого демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Lomachinska I., Ishchuk M., Chornomordenko I., Taran G., Turchyn M., Martsinko N., Pasko K. & Lobanchuk, O. (2025). Hybrid Warfare and Customs Security: Strengthening Resilience for Sustainable Development. European Journal of Sustainable Development. 14(2). P. 643 - 660. https://doi.org/10.14207/ejsd.2025.v14n2p643

2. Lomachinska I., Khrypko S., Binkivska K. Religious Studies Education as a Factor of Societal Religious Security in the Context of Russia's Hybrid War. SKHID. 2025. № 7. P.26 – 35 DOI: https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/333675/323040

3. Rousselet K. Orthodox churches in the war in Ukraine. Bulletins de l'Observatoire international du religieux. 2022. № 36. hal-03662947 URL: https://tinyurl.com/2um3ee8k

4. Sagan O., Bondarenko V. & Yanauer M. Orthodoxy in Ukraine: modern institutional and educational issues. In: State and Church: historical, philosophical, and political-legal aspects. Riga: Baltija Publishing, 2024. P. 205–224. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-460-3-9

5. Shevchuk D, Shevchuk K. & Khudoba K. The national identity and Orthodox Church: The case of contemporary Ukraine. Ethics & Bioethics (in Central Europe). 2022. 12 (3–4). P. 199–211 DOI:10.2478/ebce-2022-0014

6. Єленський В. Релігія та процес націєтворення. Релігія і нація в суспільному житті України й світу/За ред. Л.Филипович. Київ: Наукова думка, 2006. С.57 - 72

7. Ломачинська І.М., Алєксєєнко О.В. Релігійна ідентичність як засіб маніпулювання в консцієнтальних війнах сучасності. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2023. 43. С.53 – 58 DOI: https://doi.org/10.32782/apfs.v043.2023.9.

Alekseenko Olena
PhD student,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv
o.alekseienko.asp@kubg.edu.ua

Lomachinska Iryna
Doctor of Philosophy, Professor
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv
i.lomachynska@kubg.edu.ua

The Religious Dimension of National Identity Formation in the Context of Russian Hybrid Aggression

The article examines the religious dimension of national identity formation in Ukrainian society under conditions of Russia's hybrid aggression. It analyzes the role of religion as a resource for social consolidation, civic mobilization, and the strengthening of humanitarian security, while also highlighting its vulnerability to ideological manipulation within aggressive narratives. Particular attention is given to the impact of the "Russian world" concept on the politicization of religious discourse and the denial of Ukrainian identity. The study substantiates the importance of religious studies education and interfaith dialogue in fostering critical thinking, tolerance, and resilience to hybrid influences. It concludes that religion plays a strategic role in ensuring societal resilience and national unity in Ukraine.

Keywords: religion, national identity, hybrid warfare, religious security, religious studies education.

УДК 1(091):16

Анічин Андрій
група 1901,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
an.andrey.90@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Спадщина Львівсько-варшавської школи в контексті раціоналізації сучасного соціокультурного дискурсу

У тезах проаналізовано методологічну спадщину Львівсько-варшавської школи як одного з найвизначніших осередків аналітичної філософії XX століття. Розглянуто ключові досягнення Я. Лукасевича та А. Тарського в контексті їхнього впливу на сучасну наукову парадигму. Обґрунтовано актуальність ідей школи для вирішення соціокультурних викликів інформаційного суспільства.

Ключові слова: Львівсько-варшавська школа, раціональність, аналітична філософія, логічний аналіз, семантика, інтелектуальна відповідальність, інформаційне суспільство.

У сучасному гуманітарному дискурсі спостерігається криза термінологічної чіткості, що часто призводить до релятивізму та маніпуляцій смислами. Філософія, перебуваючи на перетині науки та світогляду, часто страждає від відсутності суворого методологічного обґрунтування. Львівсько-варшавська логіко-філософська школа (ЛВШ), заснована Казимиром Твардовським, пропонує унікальний досвід розв'язання цієї проблеми через перетворення філософії на сувору науку [2].

Метою роботи є аналіз методологічного інструментарію ЛВШ та визначення можливостей його застосування для аналізу сучасних культурних та соціальних викликів, зокрема у сферах семантики, логіки та теорії пізнання.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку

інтелектуальних засобів протидії ірраціоналізму та «фразерству» в сучасному суспільстві. Встановлення нових стандартів науковості, що базуються на ясності мови та логічній обґрунтованості, є передумовою для розвитку цифрових технологій та штучного інтелекту, коріння яких сягає саме логічних розробок представників цієї школи [3].

Львівсько-варшавська школа стала одним із найвпливовіших осередків аналітичної думки в Європі, розвиваючись у період з 1895 по 1939 роки. Програмні засади школи базувалися на прагненні надати філософії статусу суворої науки через логічний аналіз мови, що ріднило її з позитивізмом, проте без радикального відкидання метафізики. Представники ЛВШ вважали, що класичні філософські проблеми можна очистити від термінологічної плутанини шляхом їх перетлумачення з позицій наукової логіки [2; 3].

Фундатор школи Казимир Твардовський вимагав чіткого розмежування філософії як академічної дисципліни від світоглядних переконань чи ірраціональних інтуїцій [4]. Головним об'єктом його критики було «фразерство» — використання гучних, але змістовно порожніх термінів. Діяльність Твардовського мала виразний просвітницький характер: він був активним популяризатором науки, читаючи лекції по всій Галичині [1].

Цікавим аспектом його позиції було застереження від крайніх проявів формалізації. Хоча його учні ототожнювали ясність із математичними символами, сам Твардовський дотримувався традиційних методів викладання. Він запровадив терміни для опису ризиків надмірної формалізації:

Символоманія — ситуація, коли формальна символіка стає самоціллю;

Прагматофобія — витіснення живого змісту на догоду абстрактним конструкціям [4].

Школа досягла найвизначніших успіхів у математичній логіці завдяки діяльності Яна Лукасевича та Альфреда Тарського. Лукасевич, спираючись на позицію індетермінізму, підважив арістотелівський закон «виключеного третього», що призвело до створення багатозначних логік [5]. Він також розробив бездужковий запис формул, відомий як «польська нотація».

Розвиваючи ці ідеї, Альфред Тарський розробив семантичну теорію істини, розмежувавши об’єктну мову та метамову [6]. Його класична Т-схема формалізує поняття істини як відповідність речення реальному стану справ: речення «Сніг білий» є істинним тоді і тільки тоді, коли сніг дійсно є білим. Такий підхід дозволив уникнути класичних логічних парадоксів і став фундаментом для сучасної лінгвістики [6].

До плеяди видатних діячів школи також належали Казимир Айдукевич, Тадеуш Котарбінський, Владислав Татаркевич та український дослідник Степан Балей [1]. Кожен із них сприяв поширенню аналітичного методу на різні сфери:

від праксеології до естетики та психології [2; 1].

Львівсько-варшавська школа стала унікальним явищем, що встановило нові стандарти науковості, базуючись на граничній ясності мови та інтелектуальній відповідальності. Спадщина школи залишається актуальною для сучасного суспільства, оскільки логічні розробки Лукасевича та Тарського є фундаментом для розвитку штучного інтелекту, а праксеологія Котарбінського знаходить відображення в сучасних теоріях управління [2]. ЛВШ довела, що філософія може функціонувати як точна наука, надаючи інструменти для розвитку цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Верніков М. М. Нариси з історії польської філософії. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 250 с.

2. Воленьський Я. Львівсько-варшавська філософська школа / пер. з пол. Київ : Дух і літера, 2004. 448 с.

3. Домбровський Б. Т. Львівсько-варшавська школа. Львів : Растр-7, 2012. 400 с.

4. Твардовський К. Вибрані твори / пер. з пол. Київ : Темпора, 2010. 910 с.

5. Lukasiewicz J. Aristotle's Syllogistic from the Standpoint of Modern Formal Logic. Oxford : Clarendon Press, 1951. 204 p.

6. Tarski A. The Semantic Conception of Truth and the Foundations of Semantics. Philosophy and Phenomenological Research. 1944. Vol. 4, no. 3. P. 341–376.

Anichyn Andrii
group 1901,
Educational Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
an.andrey.90@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Heritage of the Lviv-Warsaw School in the Context of Rationalizing Contemporary Socio-Cultural Discourse

The abstract analyzes the methodological heritage of the Lviv-Warsaw School as one of the most prominent centers of 20th-century analytical philosophy. Key logical and semantic achievements of Jan Łukasiewicz and Alfred Tarski are examined in the context of their influence on the modern scientific paradigm. The relevance of the school's ideas for addressing the socio-cultural challenges of the information society and the development of artificial intelligence is substantiated.

Keywords: Lviv-Warsaw School, rationality, analytical philosophy, logical analysis, semantics, intellectual responsibility, information society.

УДК 37.016:51]:004.8:17.022.1

Богатєнкова Олександра
група 5141мз,
Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління проєктами
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
aleksandrabogatenkova565@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Зниження критичного мислення як етичний ризик використання математичних програм штучного інтелекту

У роботі проаналізовано вплив математичних програм ШІ на навчальний процес та обґрунтовано ризик зниження рівня критичного мислення здобувачів освіти як етичний ризик інтеграції ШІ в навчання математики.

Ключові слова: штучний інтелект (ШІ), математичні програми ШІ, критичне мислення, етичний ризик, здобувачі освіти.

Стрімке впровадження математичних програм на основі штучного інтелекту в освітній процес (зокрема Wolfram Alpha, MathGPTPro, Symbolab, Socratic by Google, чат-орієнтовані ШІ-сервіси) суттєво змінює характер навчальної діяльності здобувачів освіти. З одного боку, ці інструменти підвищують доступність навчального матеріалу та спрощують розв'язування задач, з іншого – формують ризик заміни процесу міркування на отримання готового результату. У такому контексті виникає проблема так званого «ефекту чорної скриньки», коли користувач сприймає відповідь алгоритму без осмислення логіки розв'язання та самостійної перевірки її коректності, що безумовно призводить до поступового зниження рівня критичного мислення здобувачів освіти. Перед освітянами постає необхідність вкотре переглянути та критично оцінити підходи до навчання, зважити усі переваги та недоліки використання ШІ в освітньому процесі [1].

Метою дослідження є аналіз впливу використання математичних програм

штучного інтелекту на формування критичного мислення здобувачів освіти та обґрунтування зниження критичного мислення як одного з ключових етичних ризиків інтеграції ШІ в навчання математики.

Актуальність роботи зумовлена масовим поширенням технологій штучного інтелекту в освітньому середовищі та недостатньою сформованістю культури їх відповідального й доброчесного використання. Результати сучасних досліджень, на кшталт Сясєва А. [5], Борозенця Н. [3], Кайдан Н., Щенсневича О. [4] і т. д. свідчать про те, що здобувачі освіти активно застосовують ШІ для перевірки розв'язків, розуміння складних тем і безпосереднього розв'язування задач, однак питання етики та академічної доброчесності залишаються для них другорядними. За відсутності методичних і етичних орієнтирів це створює ризик некритичного прийняття результатів, згенерованих алгоритмами, навіть у випадках їх помилковості.

У ході дослідження, проведеного в рамках статті автора «Обізнаність здобувачів освіти щодо математичних програм штучного інтелекту: аналіз та перспективи впровадження ШІ в освітній процес» [2] було здійснено аналіз функціональних можливостей популярних математичних програм штучного інтелекту та проведено анкетування 98 здобувачів освіти закладів загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти. Отримані результати показали, що 83% респондентів хоча б інколи використовують математичні програми ШІ під час вивчення математики. Водночас лише 23% опитаних відзначили зниження критичного мислення як проблему, що свідчить про недостатнє усвідомлення етичних ризиків використання ШІ. Значна частина респондентів також зазначила можливі помилки алгоритмів як серйозний недолік, однак у практичній діяльності схильна довіряти згенерованим відповідям без глибокої верифікації, що опосередковано підтверджує формування залежності від цифрових інструментів.

Зниження критичного мислення під час використання математичних програм штучного інтелекту є важливою етичною проблемою сучасної освіти. Здобувачі освіти часто сприймають відповіді ШІ без перевірки та аналізу, що знижує здатність до самостійного міркування й обґрунтування рішень. Тому необхідно впроваджувати методичні та етичні підходи, спрямовані на розвиток критичного мислення при роботі з ШІ. Перспективними є подальші дослідження впливу математичних програм ШІ на навчальні та когнітивні процеси здобувачів освіти, а також розробка рекомендацій для їх відповідального використання в освіті.

Список використаних джерел

1. Андрощук Аліна Геннадіївна, Малюга Олександр Сергійович.

Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. International Science Journal of Education and Linguistics. Vol. 3, No. 2, 2024, pp. 27-35. doi: 10.46299/j.isjel.20240302.04

2. Богатєнкова, О. Є. (2025). ОБІЗНАНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЩОДО МАТЕМАТИЧНИХ ПРОГРАМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 76, 9-18. https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-76-9-18

3. Борозенець Н. С. Застосування штучного інтелекту при вивченні вищої математики в аграрних університетах. Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. 1 липня –11 серпня 2024 року. Львів Торунь : Liha-Pres, 2024. 328 с.

4. Кайдан, Н., & Щенсневич, О. (2025). ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН: МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ. Збірник наукових праць фізико-математичного факультету ДДПУ, (15), 084–089. https://doi.org/10.31865/2413-26672415-3079152025338348

5. Сясєв, А., & Жир, С. (2025). ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ: СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. Матеріали конференцій МЦНД, (18.07.2025; Тернопіль, Україна). https://doi.org/10.62731/mcnd-18.07.2025.005.

Bohatienkova Oleksandra
group 5141mz,
Educational and Scientific Institute of Computer
Science and Project Management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
aleksandrabogatenkova565@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Decline of Critical Thinking as an Ethical Risk of Using Mathematical Artificial Intelligence Programs

The paper analyzes the impact of AI-based mathematical programs on the educational process and substantiates the risk of a decline in learners' critical thinking skills as an ethical risk of integrating AI into mathematics education.

Keywords: artificial intelligence (AI), AI-based mathematical programs, critical thinking, ethical risk, learners.

УДК 004.8:502/504

Божко Ігор
група 2161,
Корабельний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
bozhikingvar@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Проблема раціональності впровадження систем ШІ в контексті глобальних екологічних викликів

Швидкий розвиток систем штучного інтелекту створює значне навантаження на навколишнє середовище, вимагаючи аналізу доцільності використання ресурсів.

Ключові слова: штучний інтелект, екологія, енергоефективність, сталий розвиток, вуглецевий слід.

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) трансформує не лише економіку та суспільство, а й глобальну екологічну ситуацію. ШІ відкриває нові можливості для оптимізації споживання ресурсів та боротьби зі змінами клімату, автоматизуючи складні розрахунки. Водночас його функціонування супроводжується колосальними витратами електроенергії та води, що ставить під сумнів раціональність повсюдного впровадження таких технологій.

Мета статті – дослідити екологічний аспект розвитку ШІ, звертаючи увагу як на його потенціал у збереженні довкілля, так і на ресурсомісткість. Стаття також спрямована на визначення шляхів досягнення балансу між технологічним прогресом та екологічною безпекою.

ШІ став ключовим фактором змін у багатьох індустріях, проте його фізична інфраструктура залишається прихованою від пересічного користувача. Вплив дата-центрів та процесів навчання нейромереж породжує низку екологічних питань, які потребують детального аналізу.

ШІ революціонізує підходи до енергозбереження, даючи можливість оптимізувати їх. Алгоритми здатні керувати "розумними" електромережами (Smart Grids), прогнозувати погодні умови для відновлюваної енергетики та зменшувати викиди у логістиці. Ці інструменти не лише підвищують ефективність промисловості, але й допомагають моніторити екологічний стан планети. Але постає також невирішене питання "вуглецевого сліду" самої індустрії ШІ, яке потребує негайного врегулювання.

Процеси навчання великих мовних моделей, таких як GPT або PaLM, вимагають тисяч графічних процесорів, що працюють цілодобово, споживаючи гігавати енергії. Завдяки хмарним обчисленням користувачі отримують миттєвий доступ до потужних інструментів, що полегшує роботу та навчання. Однак, така доступність може створювати ілюзію "невагомості" цифрових послуг, через що суспільство ігнорує реальні фізичні витрати на охолодження серверів та виробництво обладнання, виснажуючи водні та мінеральні ресурси.

Поряд із численними перевагами, нераціональне застосування штучного інтелекту для тривіальних завдань виносить на перший план проблему енергетичної надмірності, яку ні в якому разі не слід ігнорувати. Використання надпотужних нейромереж там, де можна обійтися простими алгоритмами, призводить до невиправданих викидів CO2. В результаті чого, екологічна користь від впровадження ШІ може бути нівельована шкодою від його обслуговування, перетворюючи технологію на загрозу для клімату.

Також зростає проблема електронних відходів, оскільки швидке оновлення апаратного забезпечення для потреб ШІ пришвидшує моральне старіння техніки. Це може призвести до того, що екосистеми країн, де видобуваються рідкісноземельні метали для чіпів, зазнають незворотної деградації.

Суспільство та розробники мають бути готовим до цих викликів, впроваджуючи підхід "Green AI" (Зеленого ШІ). Це полягає у розробці політики, яка б регулювала енергоефективність алгоритмів, прозорість у звітності про вуглецевий слід моделей, перехід дата-центрів на відновлювані джерела енергії та створення менш ресурсомістких архітектур нейромереж. Таким чином, встановлення стандартів екологічної відповідальності допоможе досягти балансу між цифровою трансформацією та збереженням планети.

Штучний інтелект — це потужний інструмент, який має подвійний вплив на екологію: він може як рятувати, так і забруднювати довкілля. Водночас, його подальший розвиток супроводжується значними ресурсними викликами, які потребують системного вирішення. Інтеграція ШІ у глобальну економіку можлива лише за умови, що технологічні досягнення будуть ґрунтуватися на принципах раціональності та сталого розвитку. Це дозволить зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь, не зупиняючи науковий прогрес.

Список використаних джерел

1. Strubell E., Ganesh A., McCallum A. Energy and Policy Considerations for Deep Learning in NLP. arXiv. 2019. URL: https://arxiv.org/abs/1906.02243 (дата звернення: 23.11.2025).

2. Green AI. Allen Institute for AI : веб-сайт. URL: https://allenai.org (дата звернення: 23.11.2025).

3. Hao K. Training a single AI model can emit as much carbon as five cars in their lifetimes. MIT Technology Review. 2019. URL: https://www.technologyreview.com/2019/06/06/239031/training-a-single-ai-model-can-emit-as-much-carbon-as-five-cars-in-their-lifetimes/ (дата звернення: 23.11.2025).

4. Van Wynsberghe A. Sustainable AI: AI for sustainability and the sustainability of AI. AI and Ethics. 2021. Vol. 1. P. 213–218. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s43681-021-00043-6 (дата звернення: 23.11.2025).

5. Schwartz R., Dodge J., Smith N. A., Etzioni O. Green AI. Communications of the ACM. 2020. Vol. 63, no. 12. P. 54–63. URL: https://dl.acm.org/doi/10.1145/3381831 (дата звернення: 23.11.2025).

6. Sustainability. Data Center Knowledge : веб-сайт. URL: https://www.datacenterknowledge.com/sustainability (дата звернення: 23.11.2025).

7. Dhar P. The carbon impact of artificial intelligence. Nature Machine Intelligence. 2020. Vol. 2. P. 423–425. URL: https://www.nature.com/articles/s42256-020-0219-9 (дата звернення: 23.11.2025).

8. Rolnick D. et al. Tackling Climate Change with Machine Learning. arXiv. 2019. URL: https://arxiv.org/abs/1906.05433 (дата звернення: 23.11.2025).

9. Thompson N. C., Greenewald K., Lee K., Manso G. F. The Computational Limits of Deep Learning. arXiv. 2020. URL: https://arxiv.org/abs/2007.05558 (дата звернення: 23.11.2025).

Bozhko Igor
group 2161,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
bozhikingvar@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Problem of Rationality of AI Implementation in the Context of Global Environmental Challenges

The rapid development of artificial intelligence systems creates a significant load on the environment, requiring an analysis of the feasibility of resource use.

Keywords: artificial intelligence, ecology, energy efficiency, sustainable development, carbon footprint.

УДК 141.7(4)“14/16”

Вегера Людмила
здобувач освіти ОМбд12340д
Київський Столичний університет імені Грінченка
Київ
llvehera.fomd23@kubg.edu.ua

Хрипко Світлана
кандидат філософських наук, доцент
Київський Столичний університет імені Грінченка
Київ
s.khrypko@kubg.edu.ua

Філософія гуманізму епохи Відродження: антропоцентричний поворот у європейській думці

У статті досліджено філософію гуманізму епохи Відродження як ключовий світоглядний переворот у європейській інтелектуальній традиції. Проаналізовано основні цінності, напрями та акценти ренесансного гуманізму, його антропоцентричний характер та роль у формуванні нового розуміння людини, природи та суспільства. Розглянуто внесок провідних мислителів епохи – від Ніколая Кузанського та Джордано Бруно до Еразма Роттердамського та Мішеля Монтеня. Особливу увагу приділено метафізичним, гносеологічним, етичним та соціально-політичним аспектам ренесансної філософії. Визначено суперечливий характер епохи, що поєднував відродження античних ідеалів із християнською традицією, схоластичну методологію з новими науковими підходами, оптимістичний погляд на людину з усвідомленням її обмеженості. Окреслено вплив філософії гуманізму на становлення новоєвропейської наукової та філософської думки.

Ключові слова: гуманізм, Відродження, антропоцентризм, неоплатонізм, пантеїзм, натурфілософія, вчене незнання, утопія, скептицизм, ренесансна філософія.

Вступ. Актуальність теми дослідження зумовлена непересічним значенням епохи Відродження для формування сучасної європейської цивілізації та системи цінностей. Філософія гуманізму XIV-XVI століть ознаменувала радикальний поворот від теоцентричного середньовічного світогляду до антропоцентричного бачення світу, заклавши основи новоєвропейської

культури, науки та соціально-політичної думки.

У сучасному світі, позначеному кризою гуманістичних ідеалів та пошуком нових ціннісних орієнтирів, звернення до ренесансної філософії набуває особливої актуальності. Ідеї гідності людини, свободи волі, цінності освіти та творчості, які були центральними для мислителів Відродження, продовжують визначати дискусії про природу людини та її місце у світі.

Мета дослідження – комплексний аналіз філософії гуманізму епохи Відродження, виявлення її основних цінностей, напрямів та акцентів, а також визначення її внеску в розвиток європейської філософської традиції.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати суперечливий характер епохи Відродження та основні передумови виникнення ренесансного гуманізму;
- проаналізувати провідні напрями філософії Відродження: гуманізм, антропоцентризм, неоплатонізм, пантеїзм та натурфілософію;
- розглянути метафізичні та гносеологічні концепції провідних мислителів епохи;
- дослідити етичні та соціально-політичні теорії ренесансних філософів;
- визначити вплив філософії гуманізму на становлення новоєвропейської науки та філософії;
- окреслити сучасне значення ідей ренесансного гуманізму.

Об’єкт дослідження – філософія епохи Відродження XIV-XVI століть.

Предмет дослідження – гуманістичні цінності, ідеї та концепції у філософській думці епохи Відродження.

Методологічна основа дослідження – історико-філософський підхід, герменевтичний метод, компаративний аналіз, а також контекстуальний підхід до вивчення філософських текстів у зв’язку з культурно-історичними реаліями епохи.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у викладанні курсів історії філософії, культурології, етики, а також у осмисленні сучасних гуманістичних цінностей та викликів.

Основний зміст.

1. Суперечливий характер епохи Відродження.

Епоха Відродження (XIV-XVI ст.) характеризується глибокими суперечностями, що відображають перехідний характер цього періоду від Середньовіччя до Нового часу. З одного боку, це час відродження інтересу до античної культури, мистецтва та філософії, з іншого – епоха залишається глибоко пов’язаною з християнською традицією. Оптимістична віра в людські можливості співіснує з усвідомленням трагічності людського існування.

Прагнення до індивідуальної свободи поєднується з жорстокістю політичного життя та релігійних конфліктів.

Ренесанс не був простим поверненням до античності, а творчим переосмисленням античної спадщини у світлі християнського досвіду. Ця синтетична природа ренесансної культури визначила її унікальність та багатогранність.

2. Ренесансний гуманізм та антропоцентризм.

Гуманізм як провідний напрям філософії Відродження характеризується зосередженістю на людині, її гідності, здібностях та можливостях. На противагу середньовічному теоцентризму, ренесансна філософія утверджує антропоцентричний світогляд, ставлячи людину в центр філософської рефлексії.

Ключовими цінностями гуманізму стають: людська гідність (dignitas hominis), свобода волі, творчість, освіта (studia humanitatis), активне життя (vita activa). Гуманісти підкреслювали здатність людини до самовдосконалення, моральну автономію особистості та значення індивідуального досвіду.

Джованні Піко делла Мірандола у своїй знаменитій "Промові про гідність людини" сформулював ключову ідею ренесансного гуманізму: людина є творцем самої себе, вона не має фіксованої природи, а може формувати себе за власною волею.Ця концепція радикально відрізнялася від середньовічного розуміння людини як творіння з чітко визначеним місцем у божественній ієрархії.

3. Неоплатонізм у філософії Відродження.

Неоплатонізм став однією з найвпливовіших філософських традицій епохи Відродження. Флорентійська академія під керівництвом Марсіліо Фічіно здійснила переклади та коментарі творів Платона та Плотіна, що сприяло поширенню неоплатонічних ідей у ренесансній культурі.

Ренесансний неоплатонізм розвивав вчення про ієрархію буття, про світову душу як посередника між божественним та матеріальним світами, про любов як космічну силу, що єднає всі рівні реальності. Особливого значення набула концепція краси як відображення божественної досконалості у матеріальному світі, що легітимізувало мистецьке зображення людської краси та природи.

4. Метафізика та гносеологія Ніколая Кузанського.

Ніколай Кузанський (1401-1464) розробив оригінальну метафізичну систему, що поєднувала елементи неоплатонізму, християнської теології та математичного мислення. У трактаті "Про вчене незнання" (De docta ignorantia) він сформулював концепцію пізнання, згідно з якою людський розум є принципово обмеженим у пізнанні нескінченного Бога.

Вчення про "вчене незнання" стверджує, що найвища мудрість полягає в усвідомленні меж людського пізнання. Бог як "максимум" (maximum) та нескінченність є недосяжним для точного раціонального пізнання, але може бути

осягнутий через символи, аналогії та інтуїцію. Кузанський використовував математичні метафори (зокрема, образ кола з нескінченним радіусом) для ілюстрації співвідношення між скінченним та нескінченним.

У вченні про людину Кузанський розвивав ідею "людини-мікрокосму", яка поєднує в собі всі рівні буття і тому здатна пізнавати світ. Людина виступає як "друге Бог" (secundus deus), творець культури та пізнавач природи.

5. Пантеїзм та натурфілософія Джордано Бруно.

Джордано Бруно (1548-1600) розвинув радикальну пантеїстичну філософію, що ототожнювала Бога з природою. Його вчення про нескінченність Всесвіту руйнувало традиційну космологію з її ієрархічною структурою та протиставленням земного і небесного світів.

Бруно стверджував існування безлічі світів, кожен з яких є центром Всесвіту. Ця космологічна революція мала глибокі філософські наслідки, руйнуючи уявлення про привілейоване положення Землі та людства у Всесвіті. У трактаті "Про причину, принцип і єдине" Бруно розвивав монічну онтологію, згідно з якою все існуюче є модифікаціями єдиної божественної субстанції.

Теорія пізнання Бруно базувалася на концепції "героїчного ентузіазму" – особливого стану духу, в якому людина здатна до інтелектуального осягнення нескінченного. Це містичне за своєю природою пізнання поєднувало раціональні та інтуїтивні елементи.

6. Природознавчі досягнення та їх філософське значення.

Революція у природознавстві, здійснена Ніколаєм Коперніком (1473-1543), мала фундаментальне філософське значення. Геліоцентрична система світу, викладена у трактаті "Про обертання небесних сфер", не лише змінила астрономічні уявлення, але й поставила під сумнів традиційну картину світу з її чітким розділенням на земну та небесну сфери.

Йоганн Кеплер (1571-1630) продовжив цю революцію, відкривши закони руху планет та обґрунтувавши математичний підхід до вивчення природи. Його переконання, що "книга природи написана мовою математики", вплинуло на формування новоєвропейської наукової методології.

Парацельс (1493-1541) розвивав алхімічну та медичну натурфілософію, яка, попри містичні елементи, містила важливі емпіричні спостереження та наголошувала на необхідності експериментального вивчення природи.

7. Християнський гуманізм Еразма Роттердамського.

Еразм Роттердамський (1466-1536) втілював синтез класичної освіченості та християнської духовності. У сатиричному творі "Похвала Глупоті" (Moriae encomium) він піддав критиці схоластичну теологію, церковні зловживання та суспільні вади свого часу.

Християнський гуманізм Еразма наголошував на етичному ядрі

християнства, протиставляючи “філософію Христа” (philosophia Christi) догматизму та формалізму офіційної церкви. Він відстоював ідеали толерантності, освіченості та морального самовдосконалення, закликаючи до повернення до джерел християнства через критичне вивчення Святого Письма.

8. Соціально-політичні утопії та теорії.

Томас Мор (1478-1535) у творі “Утопія” створив модель ідеального суспільства, що базувалося на принципах спільної власності, раціональної організації та соціальної справедливості. Його критика сучасного йому суспільства та проект альтернативного соціального устрою заклали традицію утопічного мислення у європейській філософії.

Томмазо Кампанелла (1568-1639) у трактаті “Місто Сонця” розвинув ідеї соціальної утопії, поєднуючи комуністичні принципи організації суспільства з астрологічними та натурфілософськими уявленнями. Його теократична утопія відображала прагнення до гармонійного поєднання віри, знання та соціальної справедливості.

Ніколо Макіавеллі (1469-1527) у трактаті “Державець” (Il Principe) сформулював реалістичну теорію політики, що відокремлювала політичну сферу від моралі та релігії. Його концепція політичної необхідності (necessità) та фортуни обгрунтовувала автономію політичної дії та раціональний підхід до здобуття і утримання влади. Хоча вчення Макіавеллі часто інтерпретувала як цинічне виправдання аморальної політики, насправді воно відображало прагнення зрозуміти реальні механізми влади та створити умови для політичної стабільності.

9. Скептицизм Мішеля Монтеня.

Мішель Монтень (1533-1592) у своїх “Дослідах” (Essais) розвинув філософський скептицизм, що ставив під сумнів можливість досягнення абсолютної істини. Його знаменитий девіз “Que sais-je?” (“Що я знаю?”) виражав критичне ставлення до догматичних претензій на володіння істиною.

Скептицизм Монтеня не був нігілістичним запереченням можливості пізнання, а радше закликом до інтелектуальної скромності, терпимості та уважного вивчення конкретного людського досвіду. Його аналіз людської природи, звичаїв та цінностей різних народів сприяв розвитку релятивістського та антропологічного підходу до вивчення культури.

10. Утвердження науки як основної засади вивчення людини та природи.

Епоха Відродження заклала основи новоєвропейської науки через поєднання математичного підходу, емпіричного спостереження та експериментального методу. Поступове звільнення від схоластичної методології та звернення до безпосереднього вивчення природи створило передумови для наукової революції XVII століття.

Ренесансні мислителі утверджували цінність раціонального пізнання та досвідного знання, хоча їхні підходи часто поєднували наукові елементи з магічними та окультними уявленнями. Ця синкретична природа ренесансного знання відображала перехідний характер епохи, коли старі та нові форми мислення співіснували та взаємодіяли.

Висновки. У результаті дослідження філософії гуманізму епохи Відродження можна зробити такі висновки:

Ренесансний гуманізм здійснив радикальний світоглядний поворот, утвердивши антропоцентричну перспективу та цінність людської особистості. Ідеї людської гідності, свободи волі та творчих можливостей людини стали фундаментом новоєвропейської культури.

Філософія Відродження характеризувалася суперечливим поєднанням різних традицій: античної філософії та християнської теології, раціоналізму та містицизму, оптимізму та скептицизму. Ця синтетична природа забезпечила багатство та плідність ренесансної думки.

Провідні напрями філософії епохи – неоплатонізм, пантеїзм, натурфілософія – створили концептуальні рамки для переосмислення відношень між Богом, природою та людиною, підготувавши ґрунт для секуляризації філософії та науки.

Метафізичні та гносеологічні концепції Ніколая Кузанського та Джордано Бруно висунули ідеї, що передбачили розвиток новоєвропейської філософії: вчення про нескінченність світу, про відносність людського пізнання, про творчу природу людини.

Соціально-політичні теорії ренесансних мислителів – від утопій Мора і Кампанелли до реалістичної політології Макіавеллі – заклали основи сучасного політичного мислення, яке прагне раціонально осмислити принципи організації суспільства.

Християнський гуманізм Еразма Роттердамського продемонстрував можливість поєднання релігійної віри з критичним мисленням, толерантністю та прагненням до морального самовдосконалення.

Скептицизм Монтеня підкреслив важливість критичного мислення, інтелектуальної скромності та уваги до конкретного людського досвіду, що залишається актуальним для сучасної філософії.

Утвердження науки як основної засади вивчення природи стало одним з найважливіших досягнень епохи, що визначило подальший розвиток європейської цивілізації.

Філософія гуманізму Відродження зберігає свою актуальність для сучасності, пропонуючи цінності та ідеї, які можуть допомогти у вирішенні сучасних проблем: питань людської гідності, соціальної справедливості,

толерантності та діалогу культур.

Список використаних джерел

1. Бруно Дж. (1999). Про причину, принцип і єдине. Про героїчний ентузіазм. Київ: Основи.
2. Горфункель А. Х. (1980). Философия эпохи Возрождения. Москва: Высшая школа.
3. Кассирер Э. (2000). Избранное: Индивид и космос. Москва-Санкт-Петербург: Университетская книга.
4. Кузанський Н. (2011). Про вчене незнання. Львів: Свічадо.
5. Лосев А. Ф. (1998). Эстетика Возрождения. Москва: Мысль.
6. Макіавеллі Н. (1998). Державець. Київ: Основи.
7. Монтень М. (2005). Досліди. У 3-х книгах. Київ: Дух і Літера.
8. Мор Т. (2015). Утопія. Київ: Знання.
9. Роттердамський Е. (1993). Похвала Глупоті. Київ: Мистецтво.
10. Рассел Б. (2001). Історія західної філософії. Київ: Основи.
11. Реале Дж., Антисери Д. (2001). Західна філософія від витоків до наших днів. Том 2: Середньовіччя. Київ: Ніка-Центр.
12. Соколов В. В. (2005). Европейская философия XV-XVII веков. Москва: Академический проект.
13. Табачковський В. Г. (2005). Людина – Екзистенція – Історія. Київ: Знання України.
14. Шашкевич П. Д. (1988). Гуманізм Еразма Ротердамського. Львів: Вища школа.
15. Garin, E. (1990). Italian Humanism: Philosophy and Civic Life in the Renaissance. Oxford: Blackwell.
16. Kristeller, P. O. (1979). Renaissance Thought and Its Sources. New York: Columbia University Press.
17. Nauert, C. G. (2006). Humanism and the Culture of Renaissance Europe. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Rummel, E. (2000). The Humanist-Scholastic Debate in the Renaissance and Reformation. Cambridge: Harvard University Press.
19. Singer, D. W. (1950). Giordano Bruno: His Life and Thought. New York: Schuman.
20. Skinner, Q. (2002). Visions of Politics: Volume II – Renaissance Virtues. Cambridge: Cambridge University Press.

Vehera Lyudmila
student ОМбд12340д
Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv
llvehera.fomd23@kubg.edu.ua

Khrypko Svitlana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
Kyiv Metropolitan University named after Grinchenko
Kyiv
s.khrypko@kubg.edu.ua

Renaissance Humanism Philosophy: An Anthropocentric Turn in European Thought

The article examines the Renaissance Humanism Philosophy as a key ideological revolution in the European intellectual tradition. The main values, directions and accents of Renaissance humanism, its anthropocentric character and role in the formation of a new understanding of man, nature and society are analyzed. The contribution of the leading thinkers of the era is considered - from Nicholas of Cusa and Giordano Bruno to Erasmus of Rotterdam and Michel Montaigne. Special attention is paid to the metaphysical, epistemological, ethical and socio-political aspects of Renaissance philosophy. The contradictory nature of the era is determined, which combined the revival of ancient ideals with the Christian tradition, scholastic methodology with new scientific approaches, an optimistic view of man with the awareness of his limitations. The influence of the philosophy of humanism on the formation of modern European scientific and philosophical thought is outlined.

Keywords: humanism, Renaissance, anthropocentrism, Neoplatonism, pantheism, natural philosophy, learned ignorance, utopia, skepticism, Renaissance philosophy.

УДК 1:659

Войтенко Дар'я
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
dvojtenko42@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Естетика як маніпуляція: чому ми купуємо не речі, а образи

У статті розглядається, як сучасна реклама впливає на людину не стільки інформацією, скільки естетикою — візуальними та емоційними образами, які формують бажання й створюють ілюзію «ідеального» світу. Ми дедалі частіше купуємо не сам продукт, а образ, який бренд пропонує нам через кольори, настрій, стиль і загальну атмосферу. На основі філософських ідей Бодріяра, Сартра, Спінози та класичних підходів до етики показано, що естетика стає тонкою формою маніпуляції, яка може підмінювати реальність і впливати на відчуття свободи вибору. Зроблено висновок, що розуміння цих механізмів допомагає людині критично ставитися до рекламних образів і зберігати власну думку у прийнятті рішень.

Ключові слова: реклама, естетика, маніпуляція, образ, емоційний вплив, свобода вибору, масова культура.

Постановка проблеми

Сьогодні реклама перестала бути просто інформацією про товар. Вона стала частиною нашого щоденного візуального простору, який непомітно формує те, що ми вважаємо гарним, бажаним і «правильним». Найсильніше на нас впливають не слова, а естетика — картинка, колір, музика, настрій. Проблема в тому, що така реклама часто створює уявлення про продукт, яке має більше спільного з мріями, ніж з реальністю. Через це вибір людини поступово переходить із раціональної площини в емоційну, і ми починаємо купувати не річ,

а образ, який нам красиво продали.

Мета статті

Показати, як саме естетика працює як інструмент впливу на свідомість і чому рекламні образи стають для нас важливішими за реальні властивості продукту.

Актуальність роботи

Ми живемо в епоху, коли візуальні образи щодня переслідують нас — від соцмереж до вулиць і транспорту. Людина постійно взаємодіє з рекламою, і навіть якщо вона цього не помічає, образи вже впливають на її сприйняття і бажання. Філософи, які досліджували масову культуру, давно попереджали про це: Адорно і Маркузе писали про нав'язані шаблони, а Бодріяр — про те, що ми живемо серед симулякрів, які підмінюють реальність. У такому середовищі естетика реклами стає не просто прикрасою, а механізмом впливу. Саме тому тема важлива: сьогодні від уміння розпізнавати ці механізми залежить наша здатність робити справді свідомий вибір.

Виклад результатів дослідження

1. Естетика як спосіб впливу, який ми майже не помічаємо

Реклама працює не через факти, а через відчуття. Гармонійні кольори, приємні звуки, «ідеально» зняті сцени — усе це створює комфортний емоційний фон, на якому товар автоматично здається привабливішим. Навіть якщо людина не вчитується в слова, мозок уже зробив висновки: «мені це подобається». Саме тому бренди так ретельно підбирають кожну деталь — від відтінку фону до темпу музики. Естетика працює тихо, але дуже ефективно, бо діє саме там, де ми найменше очікуємо.

2. Чому ми купуємо не річ, а образ

Бодріяр казав, що у світі споживання люди вибирають не функцію, а знак. І це добре видно на прикладах. Смартфон — це давно не просто телефон: реклама перетворює його на символ сучасності або творчості. У косметиці продають не крем, а обіцянку «ідеальної» шкіри. У моді — не одяг, а стиль, з яким хочеться себе співвідносити. Ми підсвідомо купуємо те, ким можемо стати в уявленні реклами. Образ часто стає сильнішим за реальність, і саме тому маркетологи вкладають величезні ресурси в естетику, а не в інформування. [1]

3. Свобода вибору чи красиво оформлена ілюзія?

Тут постає філософське питання: наскільки наш вибір справді вільний?

Сартр говорив, що людина завжди відповідальна за свій вибір. Але Спіноза додавав: наші бажання часто формуються зовнішніми причинами, і ми навіть не помічаємо, як. Реклама якраз і є таким зовнішнім впливом. Вона створює емоції та асоціації, які здаються нам власними. Ми думаємо, що вибираємо самостійно, але цей вибір був підготовлений естетичною подачею. Це не прямий примус —

це м’яка маніпуляція, яка працює завдяки красі та емоціям. [2], [4]

4. Де межа між естетикою і маніпуляцією?

Коли реклама використовує красу, щоб викликати інтерес — це нормально. Проблема починається тоді, коли естетика підмінює реальність і створює нереалістичні стандарти, через які людина починає відчувати тиск або незадоволеність собою. З погляду Канта, будь-яка маніпуляція вже не є моральною, бо впливає на людину нечесно. Арістотель би сказав, що потрібна «міра»: естетика має привертати увагу, але не вводити в оману. У реальності ж часто бачимо протилежне — ретушовані тіла, ідеалізовані інтер’єри, життя без недоліків. Це формує хибні уявлення, які люди починають сприймати як норму. [3], [5]

Висновки

Естетика в сучасній рекламі — це один із найефективніших інструментів впливу. Вона може надихати, але може і маніпулювати, створюючи нереальні очікування та псевдопотреби. Ми часто реагуємо на красиву подачу сильніше, ніж на зміст, і купуємо не стільки продукт, скільки образ, який нам показали.

Філософський погляд допомагає зрозуміти, що естетичний вплив — це не просто про дизайн і кольори. Це про те, як формується наше уявлення про себе, про інших і про те, що означає «жити добре». Щоб зберегти свободу вибору, важливо помічати ці механізми і відокремлювати реальну потребу від гарно поданої ілюзії. Тільки так ми можемо залишатися суб’єктами власного вибору, а не тихими споживачами красиво оформлених бажань.

Список використаних джерел

1. Після Маркса: суспільство та споживання за версією Жана Бодріяра. URL:https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8fa3d07a-0e6f-4a54-b6a0-f2fe4496c96f/content (дата звернення: 11.11.2025).

2. Етика Спінози. Вікіпедія. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Spinoza's_Ethics (дата звернення: 11.11.2025).

3. Іммануїл Кант. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Іммануїл_Кант (дата звернення: 11.11.2025).

4. Буття і ніщо. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Буття_і_ніщо (дата звернення: 11.11.2025).

5. Арістотель. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Арістотель (дата звернення: 11.11.2025).

Voitenko Daria
group 2531,
Educational scientific humanitarian institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding,
Mykolaiv
dvojtenko42@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Students' Moral Awareness Development

The article examines how modern advertising influences individuals not so much through information as through aesthetics — the visual and emotional imagery that shapes desires and creates the illusion of an "ideal" world. More and more often, we purchase not the product itself but the image a brand offers through colors, mood, style, and overall atmosphere. Drawing on the philosophical ideas of Baudrillard, Sartre, Spinoza, and classical approaches to ethics, the study shows that aesthetics becomes a subtle form of manipulation capable of replacing reality and affecting one's sense of freedom of choice. The article concludes that understanding these mechanisms enables individuals to approach advertising imagery critically and maintain their own independent judgment when making decisions.

Key words: advertising, aesthetics, manipulation, image, emotional influence, freedom of choice, mass culture.

УДК 141.319.8:608.1:316.422

Галай Анна
група 5211м,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
galayannalee@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

CRISPR-Cas9 і трансформація людського буття: технонауковий об’єкт між біологією, владою та онтологією майбутнього

CRISPR-Cas9 та інші сучасні технонаукові об'єкти моделюють онтологічні межі між природою та артефактом, матерією та кодом. В даному контесті CRISPR позиціонується, як біополітики та влади, де генетичне редагування стає інструментом контролю, стандартизації та соціальної селекції. Також висвітлюється, що сучасні технонаукові феномени існують як динамічне поле суперечності, де перетинаються етичні, політичні та правові інтереси, формуючи нову сутність людського буття.

Ключові слова: людське буття, онтологія, CRISPR-Cas9, генетичний капіталізм, біополітика, біофакт, акторно-мережева теорія.

Онтологія як природного явища так і технологічного інструменту

У XXI столітті все частіше зустрічаємо дискусії у межах технонаук, які демонструють системний розмитий характер традиційних онтологічних дихотомій, що протягом століть ідеалізували структуру західної метафізики. Межі між природою та артефактами, ідеєю та матерією, суб’єктом та об’єктом усе більше втрачають свою визначеність та поступаються місцем гібридним формам буття, що виникають у взаємодії біологічного, технічного та інформаційного.

CRISPR (/ˈkrɪspər/; acronym of clustered regularly interspaced short palindromic repeats), також це бактеріальна система (природа), що людина завдяки технологіям в лабораторії (артефакт) перепрограмувала, також одночасно вона є

хімічною молекулою (матерія) та інформаційним кодом (ідея), який зчитується та редагується [2]. CRISPR одночасно постає як хімічна молекула, тобто матерія, та інформаційний код, як ідея, що може бути зчитана, перепрограмована та інтерпретована. Такі об'єкти послаблюють класичні онтологічні категорії, а також демонструють, що сучасні технонауки утворюють нову сутність, яка не може бути однозначно віднесена ані до природи, ані до техніки.

Donna Haraway в своєму есе « A Cyborg Manifesto» розглядала гібридну сутність, яка поєднує біологічну втіленість в сукупності з технологічним конструюванням. Додатково розвиток процесів кіборгізації, інтеграції імплантів та нейроінтерфейсів, які широко демонструють синкретизм органічного та технічного [1]. Також в 2003 році закріпилося поняття «біофакту» в філософії завдяки книзі Nicole C. Karafyllis «Biofakte» [8].

Не лише у сфері біотехнологій проявляється технонаукова гібридність. Ще одним показовим прикладом є феномен «квантової переваги» [4]. Цей феномен водночас є епістемічним досягненням наукового знання, інженерним проривом у технічних науках, медійною подією у сфері соціальних комунікацій і важливим чинником економічного розвитку. Завдяки перетину взаємопов'язаних доменів об'єкт набуває реальності, що засвідчує мережеву та відносну природу сучасних технонаукових феноменів.

Технонауковий об'єкт між біологією, владою та онтологією майбутнього

У сучасному науковій дискусії технологія CRISPR-Cas9 набуває чину не лише як інноваційний інструментарій біоінженерії, а як матеріалізована форма інструментальної раціональності. У всоїх робота Horkheimer, M. та Adorno, [5] дана технологія являє граничеу стадію підкореня природи технічного управління, де можна спостережувати як біологічна життєдіяльність трансформується в об'єкт прецизійного контролю та оптимізації. А саме редагування геному можна трактувати в цій оптиці як саму проєкцію влади, що прагне забезпечити повну обчислюваність та прозорість органічного світу, нівелюючи його автентичну непередбачуваність.

Якщо CRISPR розглядати у межах фукоянської парадигми, то CRISPR є фундаментальним елементом сучасного біополітичного режиму. Адже він набуває інфраструктурою біовлади, яка не має обмежень лише в терапевтичних функціях, проте встановлює нові нормативи генетичної якості, завдяки здійсненню селекції життєвих форм [3]. Через суспільство, а саме механізми державного регулювання, медичну стандартизацію та корпоративне патентування біологічних характеристик, йде формування нового режиму управління життя, де тілестність стає об'єктом безперервного втручання в суспільні норми через категорії ризику та дефекту [9].

З економічної точки зору CRISPR виражає розвиток « генетичного

капіталізму», де життя інтегрується в структури біоекономіки як ключовий ресурс. Саме перетворення генетичної інформації на приватизований товар, що демонструється патентними суперечками між Broad Institute та UC Berkeley, свідчить про глибоку комерціалізацію біологічної матерії [7]. Сама комерціалізація надає доступ до генетичної модифікації чтворюючи передумови для накопичення капіталу на рівні геному, що потенційно фіксує соціальну нерівність в наслідок форми спадкової біологічної стратифікації, що в свою чергу розділяє суспільствр на класи за ознаками генетичної захищеності чи вдосконаленості [10].

Суперечливим є ідеологічний супровід CRISPR, що формує міф генетичного прогресу, позиціонуючи людське тіло як недосконалий проєкт, який постійно потребує ревізії. Ідеологія спрощує до нормалі втручання в біологічну сутність та інституціоналізує стигматизацію неоптимізованих форм існування. Також паралельно проходить радикальне відчуження суб'єкта за допомогою цифровізації геному життя, що редагується до текстової структури [6]. У цій системі людина втрачає статус незалежного суб'єкта життя та перетворюється на керований об'єкт біоінженерної інфраструктури.

З позицій акторно-мережевої теорії ставиться, що стабільність CRISPR як наукового об'єкта є уявною; у свою чергу існує як динамічне поле контроверсій, де в точці перетину етичних, правових та політичних інтересів вирішується право на визначення майбутнього [7]. Таким чином, CRISPR набуває вигляду як тотальна політична технологія, яка не лише поновлює біологічну матерію, а й є фундаментом нового режиму влади, де право на модифікацію стає одним із ключових інструментів соціальної селекції та управління майбутнім людства.

Список використаних джерел

1. Danna Haraway. A Manifesto for Cyborgs. URL: https://monoskop.org/images/4/4c/Haraway_Donna_1985_A_Manifesto_for_Cyborgs_Science_Technology_and_Socialist_Feminism_in_the_1980s.pdf

2. Esha Shah (2001). The complexity of the gene and the precision of CRISPR: What is the gene that is being edited? University of California Press URL: https://online.ucpress.edu/elementa/article/9/1/00072/118804/The-complexity-of-the-gene-and-the-precision-of

3. Foucault, M. (2008). The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979. Palgrave Macmillan. ResearchGate URL: https://www.researchgate.net/publication/277164772_bMichel_Foucault_The_Birth_of_Biopolitics_Lectures_at_the_College_de_France_1978-1979_Edited_by_Michel_Senellart_Translated_by_Graham_Burchell_New_York_Palgrave_MacMillan_2008_ISBN_978-1403986542

4. Hsin-Yuan Huang. The vast world of quantum advantage. Cornell University (2025) URL: https://arxiv.org/abs/2508.05720

5. Horkheimer, M., & Adorno, T. W. Dialectic of Enlightenment. Stanford University Press. URL: https://books.google.co.uk/books?hl=ru&lr=&id=o7K_EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=M.+Horkheimer+and+T.+Adorno&ots=hoeoVmFvgu&sig=t8JvyLw4wR2Q88PpfdBj2VSdo2o&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

6. Jasanoff, S. (2016). The Ethics of Invention: Technology and the Human Future. W. W. Norton & Company. URL: https://www.ugr.es/~zink/mono/Jasanoff2015Cap1.pdf

7. Latour, B. (2005). Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory. Oxford University Press. https://pedropeixotoferreira.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/01/latour_2005_reassembling-the-social-an-introduction-to-actor-network-theory_book.pdf

8. Nicole C. Karafyllis Biofakte. Springer Nature Link URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-476-02903-4_8

9. Rose, N. (2001). The Politics of Life Itself. ResearchGate. URL:https://www.researchgate.net/publication/247948450_The_Politics_of_Life_Itself

10. Sunder Rajan, K. (2006). Biocapital: The Constitution of Postgenomic Life. Duke University Press. URL: https://read.dukeupress.edu/books/book/1061/BiocapitalThe-Constitution-of-Postgenomic-Life.

Halai Anna
group 5211m,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
galayannalee@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

CRISPR-Cas9 and the Transformation of Human Existence: A Technoscientific Object Between Biology, Power, and the Ontology of the Future

CRISPR-Cas9 and other contemporary technoscientific objects model the ontological boundaries between nature and artifact, matter and code. In this context, CRISPR is positioned as an instrument of biopolitics and power, where genetic editing becomes a tool for control, standardisation, and social selection. Furthermore, the study highlights that modern technoscientific phenomena exist as a dynamic field of controversy where ethical, political, and legal interests intersect, shaping a new essence of human being.

Key words: Human being, ontology, CRISPR-Cas9, genetic capitalism, biopolitics, biofact, Actor–network theory.

УДК 165.12:167:111

Головашкін Олег
група 1901,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
golovashkin.oleg@gmail.com

Мозговий Віктор
доктор педагогічних наук, професор
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
viktor.mozgoviy@nuos.edu.ua

Криза класичного детермінізму та проблема свободи в некласичній науці

У роботі проаналізовано кризу класичного детермінізму в контексті розвитку некласичної науки. Показано, що формування нових наукових теорій XX століття спричинило перегляд механістичних уявлень про причинність і передбачуваність природних процесів. Обґрунтовано, що в некласичній науковій картині світу детермінізм набуває імовірнісного характеру та поєднується з елементами випадковості й невизначеності. Розкрито нове трактування свободи як властивості складних відкритих систем і людської діяльності в умовах багатоваріантності розвитку.

Ключові слова: детермінізм, причинність, некласична наука, свобода, випадковість, складні системи, синергетика.

Упродовж тривалого часу класична наука розвивалася на основі принципу жорсткого детермінізму, відповідно до якого всі явища природи підпорядковуються необхідним причинно-наслідковим зв’язкам. У межах класичної наукової картини світу, сформованої в працях І. Ньютона, П. Лапласа та інших представників механістичної традиції, Всесвіт розглядався як система, розвиток якої повністю визначається попереднім станом. У такій моделі реальності випадковість трактувалася лише як прояв неповного знання, а свобода фактично втрачала онтологічний статус.

Механістична картина світу сформувалася в епоху становлення класичної науки Нового часу і стала основою наукового мислення XVII–XVIII століть. У

межах цього підходу світ розглядався як упорядкована система матеріальних об’єктів, що перебувають у русі та взаємодіють відповідно до універсальних законів природи. Наукове пізнання орієнтувалося на дослідження об’єктивної реальності, яка існує незалежно від суб’єкта пізнання, а головною метою науки вважалося отримання обґрунтованого та систематизованого знання про закономірності функціонування природних процесів. Такий підхід передбачав переконання у строгій причинно-наслідковій зумовленості явищ, можливості їх раціонального пояснення та логічного доведення, що сформувало уявлення про світ як про повністю детерміновану систему [2, с. 12-14].

Однак подальший розвиток наукового знання продемонстрував обмеженість такого розуміння детермінізму. Уже в ХХ столітті нові досягнення фізики, біології та інших галузей науки спричинили перегляд класичних уявлень про причинність і передбачуваність природних процесів. Формування некласичної науки, пов’язане з розвитком квантової механіки, теорії відносності, синергетики та дослідженням складних систем, засвідчило, що природні процеси не завжди можуть бути описані через жорстку механістичну причинність. Це поставило питання про нове розуміння взаємодії необхідності та випадковості, а також про можливість інакшого трактування проблеми свободи.

Однією з ключових засад класичної наукової картини світу був принцип жорсткої причинності, згідно з яким усі явища природи перебувають у необхідному причинно-наслідковому зв’язку. У межах детерміністичної парадигми кожна подія розглядається як результат дії певних попередніх причин і водночас як причина подальших процесів. Такий підхід формував уявлення про світ як про впорядковану систему закономірних процесів, у якій випадковість тлумачиться лише як наслідок неповного знання причин явищ [3].

З цим безпосередньо пов’язувалася ідея повної передбачуваності природних процесів. Вважалося, що знання законів природи та початкових умов системи дає змогу пояснювати події і прогнозувати їх подальший розвиток. У межах класичної фізики передбачалося, що, маючи достатню інформацію про стан матеріальних об’єктів і сили, які на них діють, можна визначити майбутній стан системи. Саме тому наукове пояснення явищ нерідко пов’язувалося зі здатністю передбачати їх перебіг на основі встановлених причинних закономірностей [1, с. 960].

Поява нових наукових теорій у ХХ столітті, зокрема квантової механіки, теорії відносності та досліджень мікросвіту, суттєво змінила уявлення про структуру та закономірності світу. На відміну від класичної механістичної картини природи, ці теорії виявили обмеженість жорсткого детермінізму та показали, що природні процеси можуть характеризуватися елементами невизначеності та ймовірнісності [5, с. 68-69].

Відтак, окреслені зміни свідчать не стільки про повне заперечення детермінізму, скільки про його переосмислення. Некласична наука показала, що природні процеси можуть поєднувати елементи необхідності та випадковості, а їх розвиток часто має імовірнісний характер. У такому контексті причинність набуває більш складного змісту, оскільки поряд із закономірними зв'язками визнається вплив флуктуацій, випадкових факторів і нелінійних взаємодій. Саме тому сучасне наукове знання дедалі більше орієнтується на моделі, що враховують відкритість систем, їхню нестійкість та здатність до самоорганізації. Це дозволяє по-новому осмислити проблему свободи, яка в умовах некласичної наукової картини світу вже не розглядається як повна протилежність детермінізму, а постає як складний результат взаємодії необхідності, випадковості та структурної організації систем.

За умов некласичної наукової картини світу свобода може розглядатися не як абсолютна незалежність від причинних зв'язків, а як особлива властивість складних відкритих систем, що функціонують в умовах імовірнісної реальності. Синергетичний підхід показує, що розвиток таких систем відбувається через взаємодію закономірних тенденцій і випадкових флуктуацій, які можуть спрямовувати систему до різних можливих станів. У моменти нестійкості або біфуркацій виникає простір альтернативних траєкторій розвитку, коли навіть незначні фактори здатні впливати на подальшу еволюцію системи. У такому розумінні свобода постає як здатність складних систем, зокрема людської діяльності, реалізовувати різні можливості розвитку в межах об'єктивних закономірностей [4, с. 237]. Отже, у некласичній науковій картині світу свобода не заперечує причинності, а постає формою її прояву в умовах відкритості, нелінійності та багатоваріантності розвитку складних систем.

Отже, еволюція наукового знання від класичної до некласичної наукової картини світу засвідчила кризу механістичного детермінізму, що ґрунтувався на уявленні про повну причинну зумовленість і передбачуваність усіх природних процесів. Досягнення науки XX століття продемонстрували обмеженість такого підходу та виявили складнішу структуру реальності, у якій взаємодіють необхідність, випадковість і невизначеність. У результаті детермінізм перестає розглядатися як жорстка схема абсолютної зумовленості подій і набуває нового змісту, пов'язаного з імовірнісним характером розвитку складних систем.

У межах некласичної науки свобода більше не протиставляється причинності, а осмислюється як форма реалізації потенцій розвитку складних відкритих систем, здатних до самоорганізації та вибору різних траєкторій еволюції. Таким чином, криза класичного детермінізму не призвела до заперечення принципу причинності, а сприяла формуванню більш складного науково-філософського бачення реальності, у якому свобода постає як результат

взаємодії закономірності, випадковості та структурної організації світу. Саме таке розуміння дозволяє поєднати наукове пояснення природних процесів із визнанням творчого та варіативного характеру людської діяльності в умовах некласичної наукової картини світу.

Список використаних джерел

1. Brookfield J. F. Y. Predictability and evolutionary determinism — the search for quantitative explanation. Current Biology. 2024. Vol. 34. P. 960–964. DOI: https://doi.org/10.1016/j.cub.2024.06.056.
2. Дзьобань О. П. Філософія науки : підручник. Київ ; Одеса : Фенікс, 2024. 516 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/dzoban_filosofiya_nauki.pdf (дата звернення: 12.03.2026).
3. Енциклопедія сучасної України: електронна версія. URL: https://esu.com.ua/article-26331 (дата звернення: 12.03.2026).
4. Костюк О. Синергетичний підхід в системі формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів в процесі професійної підготовки. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 69. Т. 2. С. 234–238. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-2-38.
5. Семенюк Е. П. Філософія сучасної науки і техніки : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 304 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/08/Melnyk60h84-2016-ilovepdf-compressed.pdf (дата звернення: 12.03.2026).

Golovashkin Oleg
group 1901,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
golovashkin.oleg@gmail.com

Mozgovyi Viktor
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
viktor.mozgoviy@nuos.edu.ua

The Crisis of Classical Determinism and the Problem of Freedom in Non-Classical Science

The paper analyzes the crisis of classical determinism in the context of the development of non-classical science. It is shown that the emergence of new scientific theories in the twentieth century led to a revision of mechanistic ideas about causality and the predictability of natural processes. It is substantiated that in the non-classical scientific worldview determinism acquires a probabilistic character and is combined with elements of randomness and uncertainty. A new interpretation of freedom is revealed as a property of complex open systems and human activity under conditions of multiple developmental possibilities.

Keywords: determinism, causality, non-classical science, freedom, randomness, complex systems, synergetics.

УДК 1:321.64

Груде Анастасія
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
floarianna.forever@gmail.com

Філатова Владислава
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
filatovavladislava13@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Мистецтво як інструмент тоталітаризму

Мистецтво – знаково-семіотична галузь культури, що поєднує конкретність світу з узагальненими смислами. Тоталітарний режим – це політичний лад без демократичних свобод з диктатурою й повним контролем держави над усіма сферами життя. Історія показує, що диктатори прагнуть підпорядкувати мистецтво і використовують його як «потужний інструмент впливу на суспільну свідомість». У статті розглянуто конкретні приклади: у СРСР мистецтво перетворювалося на соціалістичний реалізм, у Третьому Рейху – націонал-соціалістичний класицизм і цензуру «дегенеративного» мистецтва. У КНДР культ особи поширюється через монументальні зображення Кімів. У сучасній Росії кіно та інші види мистецтва слугують засобом пропаганди війни та ідеологічного впливу. Філософські підходи Гегеля, Фуко, Беньяміна, Адорно і Хоркгеймера допомагають зрозуміти, як мистецтво у тоталітарних суспільствах стає засобом маніпуляції і контролю. Попри це історія доводить, що незалежна творча свобода виживає та здатна

протистояти диктатурі.

Ключові слова: мистецтво; тоталітаризм; пропаганда; ідеологія; масова культура; архітектура; культ особи.

Поняття мистецтва. Мистецтво – «знаково-семіотична галузь людської культури», що формує світогляд і відповідає фундаментальним естетичним потребам людини. Художня творчість поєднує відтворення конкретності світу з узагальненнями й символами.

Визначення тоталітаризму. Тоталітаризм – політичний режим, при якому відсутні демократичні свободи, існує однопартійна диктатура та тотальний контроль держави над усіма сферами життя суспільства й особи. Характерними рисами є монопольна ідеологія, культ вождя, масові репресії і цензура.

Актуальність теми. Історія доводить, що тоталітарні й авторитарні режими завжди прагнуть контролювати мистецтво, оскільки воно є «потужним інструментом впливу на суспільну свідомість». Вільні творчі сили небезпечні для диктатури, оскільки мистецтво здатне ставити незручні запитання та формувати критичну громадськість. У статті досліджено, як за допомогою живопису, скульптури, архітектури, літератури та кінематографа влада формує офіційну естетику пропаганди в різних історичних контекстах.

Основні історичні та архітектурні приклади

СРСР. У 1930-х роках сталінський режим запровадив соціалістичний реалізм як єдиний дозволений художній стиль. Цей метод жорстко регламентував тематику і форму творів: вони мусили возвеличувати будівництво «світлого майбутнього», показувати героїзм трудівників, а критику суспільства було заборонено. У літературі, живописі та кінематографі зображували «типових» героїв комуністичної буденності, а будь-які відхилення від ідеології переслідувалися. Соцреалізм подав правлячу ідеологію як найважливіший художній метод. Архітектура сталінського ампіру («вежі і шпилі» в Києві, Москва-Сіті тощо) мала підкреслювати велич держави й «народної влади».

Третій Рейх. Нацистська Німеччина створила власний офіційний стиль мистецтва й архітектури. Художники Гітлера просували «арійський» класицизм і відкинули модернізм як «дегенеративний», знищували авангардні твори. За Гітлера будували монументальні споруди: концертні зали, площі для демонстрацій і нові «берлінські рейхсканцеля́рії» (за проектом Шпеєра). Як зазначено у Вікіпедії, архітектура націонал-соціалізму була «одним з наймасштабніших проявів тоталітарної архітектури» нарівні з пізнім сталінізмом. Образотворче мистецтво вимагало прославлення «вождя», “героїзації” арійського народу, а модерністи зазнавали переслідувань. «Дегенеративні» форми (експресіонізм, кубізм) заборонялися. Цей приклад іде

алогії Беньяміна про «естетизацію політики» – фактично політику зображали як видовищну виставу і міф про велику націю.

КНДР (Північна Корея). У сучасній Північній Кореї художній і архітектурний простір переповнений культовими образами сім'ї Кімів. Замість спонтанного мистецького розвитку – суворий контроль: портрети засновника Кім Ір Сена та його сина Кім Чен Іра обов'язкові на вулицях і в громадських будівлях. На пагорбі Мансуде споруджено величезний монумент (дві 22-метрові бронзові статуї лідерів) з прилеглими барельєфами революційних партійних методів. Місцеві громадяни повинні поклонятися цим образам, а іноземним туристам не дозволяють фото крупним планом. Як описано в журналі «Суспільне», «зображення Кімів в архітектурі» вважаються «священними». Сюди ж належать масові святкування з хореографіями, де образи вождів домінують. Таким чином простір міста і містика образів використовується як дисциплінуючий механізм (в дусі Фуко): кожен громадянин постійно бачить «батька» країни, що формує свідомість і поведінку.

Сучасна Росія. Після початку повномасштабного вторгнення в Україну російська влада також активізувала культурну пропаганду. Одним із «вагових інструментів російської пропаганди» залишається кінематограф. У своїй колонці для «Суспільного Культура» оглядач Ігор Кромф зазначив: «Одним із вагомих інструментів російської пропаганди є кіно». Кремлівські режисери випускають фільми про «героїчних солдатів» та «спеціальні військові операції», аби формувати потрібні суспільні наративи. Інтелектуал Микола Рябчук зауважує: «кремлівські вожді та їхня прислуга чудово знають, чим може бути культура і як її використовувати як зброю». У Росії підтримка режиму і війни демонструється багатьма митцями – від письменників і акторів до поп-співака й художника – що також слугує пропагандистським цілям. Таким чином ідеї тоталітарного контролю над мистецтвом живуть і в сучасному світі, поєднуючись з військовою агресією.

Філософський контекст

Гегель: за Гегелем мистецтво виражає «абсолютний дух» і формує духовну самосвідомість народу. Однак у тоталітарному викладі «дух нації» віддається вождю чи одній ідеології, а мистецтво перетворюється на «державний дух» замість носія вічних цінностей. У цьому сенсі Гегель передбачав роль мистецтва в консолідації нації, але не відав, що за тоталітаризму мистецька творчість буде зведена до служіння владі.

Фуко: Мішель Фуко показав, як простір і архітектура можуть діяти як інструмент дисципліни. У тоталітарних містах (як, наприклад, Пхеньян) створюють ієрархічну, контрольовану «топологію»: монументальні площі, підпорядковані урядовій мантрі пам'ятники, строгі паради. Це нагадує ідею

«паноптикуму» Фуко – сконструйованого оточення, де люди відчувають невпинний погляд влади. Таким чином влада просочується в усі куточки візуального і архітектурного простору, дисциплінуючи суспільство не силою зброї, а порядком і символами.

Адорно і Хоркгеймер: представники Франкфуртської школи підкреслювали, що у масовій культурі мистецтво стандартизоване, ілюзійне, служить «індустрією культури», яка консолідує індивідів у споживацьке стадо. У тоталітарних системах вони попередили б, що таке «культура-індустрія» гарантує соціальну пасивність і взаємну індивідуальну «дізнання» людей через розважання. Пропагандистська масова музика, кіно чи ідеологічні промови фактично стають продуктами, що пригнічують критичне мислення.

Беньямін: Вальтер Беньямін дав ключову тезу про «естетизацію політики». Він зауважив, що фашизм перетворює політичні акти на видовищне мистецтво – видовищна риторику, паради, цілковите перетворення війни на «бенефіс» держави. Цей підхід загострює тоталітарну ідеологію як форму красивого, емоційного досвіду. Разом із тим Беньямін вбачав і протилежний процес – «політизацію мистецтва», коли мистецтво стає інструментом критики й емансипації. Тобто, хоча диктатури «естетизують» власну політику, їхня влада «боїться мистецтва» за його потенціал пробудити маси до протесту.

Сила мистецтва: вважається, що контроль над мистецтвом = контроль над думками. Як пишуть оглядачі: «Контроль над мистецтвом – це контроль над свідомістю, тому тоталітарні режими завжди намагалися придушити незалежну творчість». Однак самі філософи ще й наголошують: мистецтво не можна повністю знищити. Навіть за найсуворішої цензури воно продовжує жити та плекати альтернативні сенси. «Історія доводить, що мистецтво неможливо повністю знищити: навіть під найсуворішими заборонами воно продовжує жити і зрештою допомагає ламати диктаторські режими».

Висновки.

У тоталітарних державах мистецтво цілком підпорядковується ідеологічним цілям влади. Влада встановлює «єдину державну естетику», яка спонукає формувати уявлення про героїзм, патріотизм, покірність. Від такої офіційної ідеології не залишаються винятків – від музики й літератури до живопису і кіно. Наприклад, у Радянському Союзі та нацистській Німеччині мистецтво стало «мовою пропаганди», що величало правлячого вождя і мрію про майбутнє.

Тоталітарні лідери добре усвідомлюють цінність культури як інструменту влади. Як пишуть дослідники, диктатори часто створюють «міфи величі» свого режиму через культурні образи і побоюються творчої критики. Відомий дослідник відзначає: «кремлівські вожді та їхня прислуга знають, як культуру використовувати як зброю». Кіно, література, музика, архітектура – усе це

перетворюється на «зброю переконання».

Однак філософські теорії та історичний досвід вказують і на протилежність. Мистецтво має здатність до самозахисту і соціального «протесту»: у пов'язані Першої та Другої світових воєн митці та їхні твори ставали голосом опору. Навіть зараз талановиті художники та режисери вільно світу роблять антивоєнні твори (відео, фільми, картини), стаючи «несподіваним фронтом» незгоди. Таким чином, хоча тоталітаризм використовує мистецтво, мистецтво також здатне підривати його міфи та відкривати шлях до свободи.

Список використаних джерел

1. Мистецтво // Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс] – URL: esu.com.ua/article-64661 (дата звернення: 2025-11-17).

2. Тоталітаризм // Вікіпедія [Електронний ресурс] – URL: uk.wikipedia.org/wiki/Тоталітаризм (дата звернення: 2025-11-17).

3. Соціалістичний реалізм // Вікіпедія [Електронний ресурс] – URL: uk.wikipedia.org/wiki/Соціалістичний_реалізм (дата звернення: 2025-11-17).

4. Архітектура нацистської Німеччини // Вікіпедія [Електронний ресурс] – URL: uk.wikipedia.org/wiki/Архітектура_нацистської_Німеччини (дата звернення: 2025-11-17).

5. Качковська, Яна. Чому диктатори й тоталітарні режими бояться мистецтва // Суспільне Культура, 14 березня 2021 – URL: suspilne.media/culture/965097-comu-diktatori-j-totalitarni-rezimi-boatsa-mistectva (дата звернення: 2025-11-17).

6. Горлач, Поліна. Північна Корея: як диктатура КНДР впливає на її культуру // Суспільне Культура, 24 жовтня 2024 – URL: suspilne.media/culture/862583-pivnicna-korea-ak-diktatura-kndr-vplivae-na-ii-kulturu (дата звернення: 2025-11-17).

7. Кромф, Ігор. Повнометражні снаряди війни: як Росія використовує кінематограф у пропаганді // Суспільне Культура, 2 серпня 2022 – URL: suspilne.media/culture/266695-povnometrazni-snaradi-vijni-ak-rosia-vikoristovue-kinematograf-u-propagandi (дата звернення: 2025-11-17).

8. Рябчук, Микола. Що ми скасовуємо, або чому культура під час війни перестає бути «м'якою силою» // Нова Польща, №37, 2024 – URL: novapolsha.pl/article/sho-mi-skasovuyemo-abo-chomu-kultura-pid-chas-viini-perestaye-buti-myakoyu (дата звернення: 2025-11-17).

Grude Anastasia
group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
floarianna.forever@gmail.com

Filatova Vladislava
group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
floarianna.forever@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Art As a Tool of Totalitarianism

Art is a sign-semantic branch of culture that combines concrete reality with generalized meanings. Totalitarianism is a political regime without democratic freedoms, characterized by dictatorship and total state control over all spheres of life. History shows dictators aim to subordinate art and use it as a "powerful instrument of influence on social consciousness". This paper analyzes examples: in the USSR art became Socialist Realism, in Nazi Germany – National Socialist classicism with censorship of "degenerate" art. In DPRK the cult of personality extends to monumental images of the Kims. In contemporary Russia cinema and other arts are used as instruments of propaganda and ideological influence. Philosophical views of Hegel, Foucault, Benjamin, Adorno and Horkheimer help to understand how art under totalitarianism becomes a tool of manipulation and control. Nevertheless, history proves independent creative freedom survives and can resist dictatorship.

Keywords: art; totalitarianism; propaganda; ideology; mass culture; architecture; cult of personality.

УДК 1:159.923.2

Гусак Альона
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gusakalena57@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Філософія мінімалізму: пошук гармонії між необхідним і надмірним

Стаття філософськи осмислює мінімалізм як шлях до гармонії та внутрішньої свободи. Вона аналізує світогляд, що ґрунтується на свідомому виборі необхідного над надмірним. Досліджуються історичні корені (від античності до сучасності) та екзистенційний вимір мінімалізму. Автор стверджує, що відмова від надлишку звільняє ресурси для глибинного самопізнання та значущого життя в культурі споживання.

Ключові слова: Мінімалізм, Надспоживання, Свідоме споживання, Етичний вимір, Філософія «Досить», Спрощення.

Актуальність роботи та постановка проблеми: Сучасне суспільство живе у стані перевантаження — речами, інформацією, вибором. Ми споживаємо більше, ніж здатні осмислити, і це створює подвійну кризу: екологічну — через гори відходів та виснаження ресурсів у межах лінійної моделі економіки, і людську — через ментальну втому, розсіяну увагу й відчуття внутрішнього хаосу.

Проблема полягає в тому, як філософія мінімалізму може стати відповіддю на виклики надспоживання — допомогти людині повернути контроль над власним життям, знайти гармонію та ясність у світі надлишку. Це спроба переосмислити пріоритети: не «мати більше», а «бути більше».

Об’єкт і предмет дослідження: обє’кт: філософсько-практична концепція мінімалізму в культурі надлишку. Предмет: принципи та механізми досягнення рівноваги між «необхідним» і «зайвим» через практику свідомого спрощення.

Мета та завдання дослідження: мета: філософське осмислення мінімалізму як шляху до внутрішньої свободи й етичної відповідальності, що допомагає людині зосередитись на справжніх цінностях.

Завдання:

Простежити філософські джерела мінімалізму — від античності до сучасності.

Визначити критерії справжньої цінності речей і дій: функціональність, емоційну значущість, етичність.

Описати чотири виміри спрощення: фізичний, цифровий, ментальний і фінансовий.

Показати, які дивіденди спрощення отримує людина: спокій, концентрацію, екологічну свідомість.

Розглянути ризики перетворення мінімалізму на моду чи форму споживання «простоти».

Виклад результатів: мінімізація як свідомий вибір і джерело емоційної незалежності: Мінімалізм — це не про відмову, а про усвідомлений вибір. Він допомагає людині стати менш залежною від зовнішніх оцінок і повертає відчуття контролю. Кожна річ має свою «ціну володіння» — не лише матеріальну, а й часову чи енергетичну. Усвідомлення цього відкриває шлях до справжньої свободи.

Філософські корені та концепція «достатності»

Ідеї спрощення мають глибоке коріння: у Цинізмі — як прагнення внутрішньої незалежності, у Стоїцизмі — як поміркованість і самодостатність,

у Дзен-буддизмі — як краса простоти (естетика вабі-сабі), у Торо — як духовна свобода через практичне спрощення життя.

Як визначити власну межу «достатньо»

Межа достатності базується на трьох критеріях:

Функціональність: чи справді це мені потрібно?

Емоційна цінність: чи приносить це спокій, чи створює шум?

Етичність: чи зроблено це відповідально, довговічно, без шкоди?

Це формує філософію «одного разу й назавжди»: вибирай менше, але краще.

Чотири рівні спрощення:

Мінімалізм — це не тільки про речі. Це система, яка охоплює:

фізичний простір (прибирання, порядок),

цифровий вимір (боротьба з інформаційним перевантаженням),

ментальний рівень (спокій, усвідомленість),

фінансову сферу (менше боргів — більше свободи).

Дивіденди спрощення

Свідоме спрощення дарує: ментальну енергію — менше вибору, менше

виснаження; концентрацію — чистий простір допомагає глибше зосередитись і ввійти у стан «потоку»; екологічну відповідальність — кожна усвідомлена покупка стає актом турботи про планету.

Критичний погляд:

Є ризик, що мінімалізм перетвориться на черговий тренд — «споживання спрощення». Коли ідея стає лише стилем, вона втрачає суть. Тому важливо пам'ятати: справжній мінімалізм — це не про красивий інтер'єр, а про внутрішню ясність.

Висновок: мінімалізм — це більше, ніж естетика. Це світогляд, що навчає нас зупинятися, обирати свідомо й цінувати справжнє. Він повертає нам контроль над життям, замінюючи гонитву за кількістю — пошуком якості.

Коли ми звільняємося від непотрібного, відкривається простір для самопізнання, творчості й відповідальності. Мінімалізм — це не відмова від життя, а спосіб жити його повніше, простіше й чесніше.

Список використаних джерел

1. Аврелій М. Наодинці з собою. 2020.
2. Торо Г. Д. Волден, або Життя в лісах. 1854.
3. Baumeister R. F., & Tierney J. Willpower: Rediscovering the Greatest Human Strength. Penguin Press, 2011.
4. Csikszentmihalyi M. Flow: The Psychology of Optimal Experience. Harper & Row, 1990.
5. Williams J. Diogenes and the Radical Simplicity of Cynicism. Journal of Ancient Philosophy. 2018. Vol. 15, No. 2.
6. Thompson L. The Linear Economy Trap: Why Sustainability Requires Systemic Change. Environmental Policy Review. 2023.
7. Reyes M. Emotional Autonomy Through Minimalist Living. Journal of Consumer Psychology. 2024.
8. Green S. Ethical Sourcing and the Minimalist Wardrobe. Sustainable Fashion Monthly. 2023.
9. Young E. Financial Minimalism: The Pathway to Early Retirement and Freedom. Finance & Autonomy Quarterly. 2024.
10. Peterson T. The Perils of Perfection: When Minimalism Becomes an Obsession. Mental Health Today. 2022.

Husak Alyona
group 2531,
Educational and Research Institute of Humanities
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gusakalena57@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Philosophy of Minimalism: Finding Harmony Between the Necessary and the Superfluous

The article philosophically interprets minimalism as a path to harmony and inner freedom. It analyzes a worldview based on the conscious choice of the necessary over the excessive. The historical roots (from antiquity to the present day) and the existential dimension of minimalism are explored. The author argues that the rejection of excess frees up resources for deep self-knowledge and a meaningful life in a consumer culture.

Keywords: Minimalism, Overconsumption, Conscious Consumption, Ethical Dimension, Philosophy of "Enough", Simplification.

УДК 159.923.2:316.647.5

Давидюк Софія
здобувач освіти ОМбд12340д,
Київський Столичний університет імені Грінченка
Київ
svdavydiuk.fomd23@kubg.edu.ua

Хрипко Світлана
кандидат філософських наук, доцент
Київський Столичний університет імені Грінченка
Київ
s.khrypko@kubg.edu.ua

Моя філософія

У тезах розглядається проблема збереження індивідуальності та унікальності людини в умовах жорстокого та схильного до уніфікації сучасного суспільства. На матеріалі роману Ольги Войтенко «Незручні. Відчайдушні. Виродки» авторка досліджує явища психологічного тиску, неприйняття інакшості та нав'язування соціальних стереотипів підліткам. Особлива увага приділяється сумніву щодо традиційних суспільних норм та ролі арттерапії як ефективного інструменту самолікування, емоційного звільнення та пошуку власної ідентичності. Зроблено висновок, що творчість є своєрідним бунтом проти ярликів та шляхом до гармонізації внутрішнього світу.

Ключові слова: філософія індивідуальності, інакшість, арттерапія, самопізнання, самолікування, суспільні норми, ідентичність, булінг, підліткова криза.

Сучасний світ, попри всі гучні статті в медіа та ЗМІ про людяність і гуманізм - дуже жорстокий. З одного боку світові організації і відомі

особистості кожного дня говорять про важливість кожного індивіда і їх унікальність, а з іншого – скрізь досі є расизм, булінг, ейджизм, мізогінія, і інші прояви ненависть до людей, що відрізняються. І це проявляється в будь-яких сферах життя, і в будь-якому віці. Булінг, прояви жорстокості, психологічний тиск — це лише симптоми глибинної проблеми: страху перед індивідуальністю. Ті, хто вирізняється — чи то зовнішністю, чи то інтересами, чи то внутрішнім світом — автоматично стають "незручними", і система (як учнівська, так і іноді адміністративна) прагне їх "вирівняти" або витіснити. Світ постійно прагне до

уніфікації, пропонуючи нам готові шаблони для успіху, щастя і навіть смутку. Але, на мою думку, справжня цінність людини полягає в її неповторній кривизні, у тих гранях, які суспільство намагається згладити чи відшліфувати.

Свою філософію я хочу розкрити через роман української письменниці Ольги Войтенко «Незручні. Відчайдушні. Виродки», який став для мене надзвичайно резонансним, і який вартий вашої уваги.

Це історія, що розповідається через уривки з тринадцяти щоденників учнів і викладачів арттерапевтичної школи маленького приморського містечка. Тут зібрані підлітки з різними недугами. Вони не такі, якими їх хоче бачити суспільство. Але ці підлітки не здаються і гідно ведуть бій. Ця книга про біль, втрату, дорослішання, вона підіймає теми психічного здоров'я, булінгу, насилля, прийняття себе, вчить емпатії та розуміння тих, хто відрізняється.

Ключові теми, підняті в цій книзі: Прийняття інакшості та "Незручності": Книга оспівує тих, хто "не вписується" у загальноприйняті рамки — "незручних", "відчайдушних", "виродків" (у сенсі відмінних, неформатних). Вона закликає не боятися своєї унікальності, а, навпаки, визнати її як силу.

• Сумнів у суспільних нормах: Через історію арт-терапевтичної школи Ключові теми, підняті в цій книзі: та її учнів, які є підлітками з різноманітними проблемами та особливостями, авторка піднімає питання абсурдності та обмеженості деяких суспільних очікувань та стереотипів.

• Важливість мистецтва та самолікування: Школа, де відбувається дія, є арт-терапевтичною. Це підкреслює ідею, що мистецтво є важливим інструментом для самовираження, зцілення, розуміння себе та світу, а також для об'єднання тих, кого суспільство вважає аутсайдерами.

• Багатогранність перспективи: Роман подається у форматі щоденників тринадцяти різних персонажів (учнів і викладачів). Це відображає філософську ідею, що істина не єдина, і що для повного розуміння ситуації чи людини необхідно поглянути на неї з різних, часто протилежних, точок зору.

• Пошук себе та внутрішня боротьба: Центральною темою є внутрішні переживання підлітків, їхні страхи, мрії та боротьба за те, щоб бути собою, не зраджуючи своєї суті заради зовнішнього схвалення

Наше життя - постійна боротьба: з батьками, вчителями, однолітками, з собою. І це страшенно втомлює – я вже сам від себе втомився так, що деколи хочеться забути себе вдома, як конспект з права.

Сумнів у суспільних нормах є одним із наріжних каменів філософії роману Ольги Войтенко. Книга не просто показує людей, які порушують правила, вона глибоко аналізує абсурдність, обмеженість і часто шкідливість цих правил та очікувань, що нав'язуються суспільством. Сучасна школа вимагає конформізму– тиші, слухняності, однакових оцінок і "правильної" поведінки. Суспільство (і

школа як його мікромодель) легко вішає на складних підлітків ярлики: "важкий", "некерований", "асоціальний". Книга через щоденники показує, що ці ярлики є лінощами суспільства, яке не хоче розбиратися в індивідуальній травмі, а воліє просто ізолювати "проблему". Арт-школа пропонує альтернативну норму: самовираження важливіше за оцінку, а емоційне зцілення важливіше за підпорядкування. Це прямий сумнів у суспільній нормі, де "успіх" визначається дипломом, а не внутрішнім комфортом.

У романі присутні персонажі, які борються зі стереотипними уявленнями про те, "як має поводитися дівчинка/хлопчик". Це стосується як зовнішнього вигляду, так і емоційного вираження. Сумнів тут полягає у відмові слідувати застарілим сценаріям, які обмежують їхній емоційний ідентифікаційний простір. Через історії героїв, які мають складні або неповні сім'ї, книга ставить під сумнів норму ідеальної "повної" родини як єдиної запоруки щастя.

Герої Войтенко не соромляться свого відчаю та агресії. Щоденники дозволяють їм відверто висловити ці "незручні" почуття, які суспільство зазвичай змушує приховувати. Філософія книги полягає в тому, що справжнє зцілення починається з прийняття всієї палітри своїх емоцій, навіть тих, що вважаються соціально неприйнятними. Бунт цих підлітків– це не безглузда руйнація, а пошук власного голосу. Вони сумніваються у нормі слухняності, оскільки саме ця слухняність призвела багатьох із них до внутрішнього зламу. Вони відчайдушно намагаються створити власні етичні норми, що ґрунтуються на чесності із собою та емпатії до таких самих "незручних" людей.

На відміну від традиційної терапії, де людина вербалізує проблеми, арт-терапія дозволяє зрозуміти себе через матеріал. Кожен малюнок, кожен щоденниковий запис є актом самодіагностики. Це прямий шлях до самолікування, оскільки герої книги не чекають, доки дорослий (психолог) назве їхню проблему, а самі артикулюють свою біль через творчий процес. Основна мета арттерапії– гармонізація психічного стану, самовираження та самопізнання, актуалізація пригнічених емоцій. У процесі терапії на символічному рівні людина може висловити та дослідити всі свої почуття, усвідомлювані та приховані: любов, ненависть, агресія, заздрість, ніжність, радість, смуток, біль тощо.

У найширшому сенсі, самолікування означає набуття контролю над власним внутрішнім світом. У книзі це досягається через мистецтво. Для мене творчість – це вираження людських емоцій, страхів, переживань, бажань, вираження себе. Якщо суспільство нав'язує тобі, ким ти маєш бути, то самолікування через творчість дозволяє тобі визначити, ким ти є насправді. Герої Войтенко використовують пензель, щоб заперечити норму; вони використовують щоденник, щоб відкинути ярлик. Це творчий бунт, який робить їх незламними.

Пошук себе (ідентичності) — це центральна, вічна тема як у загальній філософії, так і в сучасній літературі. Це процес, який визначає, хто ми є поза нашими соціальними ролями та нав'язаними очікуваннями.

Самопізнання є ключем до мудрості, адже лише зрозумівши свої межі, слабкості й можливості, можна жити свідомо. Істина починається з внутрішнього дослідження.

Ми не можемо відповідати за те, що всередині інших людей, що вони думають чи як сприймають. І якщо ти вчасно зрозумієш, що це ніяк не стосується тебе, то одразу стає легше. Інакше це буде пекло.

Список використаних джерел

1. Ольги Войтенко (1999). Незручні. Відчайдушні. Виродки. Київ: Основи.

Davydiuk Sofia
student ОМбд12340д
Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv
svdavydiuk.fomd23@kubg.edu.ua

Khrypko Svitlana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
Kyiv Metropolitan University named after Grinchenko
Kyiv
s.khrypko@kubg.edu.ua

My Philosophy

The thesis examines the problem of preserving the individuality and uniqueness of a person in the conditions of a cruel and unifying modern society. Based on the material of Olga Voitenko's novel "Awkward. Desperate. Freaks", the author explores the phenomena of psychological pressure, rejection of otherness and imposition of social stereotypes on adolescents. Particular attention is paid to the questioning of traditional social norms and the role of art therapy as an effective tool for self-healing, emotional liberation, and finding one's own identity. It is concluded that creativity is a kind of rebellion against labels and a path to harmonization of the inner world.

Keywords: philosophy of individuality, otherness, art therapy, self-knowledge, self-healing, social norms, identity, bullying, adolescent crisis.

УДК 17.03:004

Дар'єв Артемій
група 3341,
Навчально-науковий інститут автоматики і електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
artemdar006@gmail.com

Ступак Ольга
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olga.stupak@nuos.edu.ua

Концепція інфосфери Л. Флоріді

Розглядається проблема взаємодії людського світу і технологій, зокрема моральної відповідальності суб'єктів в інформаційному середовищі в концепції інфосфери Л. Флоріді.

Ключові слова: інфосфера, цифрова етика, етика відповідальності.

Актуальність роботи: з розвитком технологій штучного інтелекту (далі — ШІ), віртуальної, доповненої та змішаної реальності, а також інших сучасних технологій, виникають виклики щодо відповідальності суб'єктів, сприйнятті власного «Я» та об'єктивної дійсності.

Мета: метою статті є дослідження проблеми етичного використання новітніх технології, визначення їх ключових ризиків та етичних і правових норм взаємодії з ними в концепції інфосфери Лучіано Флоріді.

Виклад результатів дослідження: до проблем етики новітніх технологій звертається чимало дослідників, в роботах яких можна виокремити два протилежні погляди: соціотехнічний догматизм та скептицизм. Прибічники першого підходу стверджують, що сучасне суспільство є неефективним через застарілість, а отже потребує оновлення, яке можуть забезпечити нові технології. На противагу цьому скептики акцентують увагу на етичних загрозах, які пов'язані з використанням технологій. Обидва підходи мають раціональне обґрунтування, але зводяться до догматичності, заперечуючи шкоду та користь відповідно. Практика запровадження ШІ для, наприклад, судових рішень показала, що він не є вищим за людей, яким властиві упередження, а навпаки

схильний відтворювати їх [2]. Також ШІ та інші новітні інформаційні технології поглиблюють проблеми приватності, адже в цифровому суспільстві суб'єкти завжди потенційно видимі, але ніколи не знають, чи за ними спостерігають. Крім того виникають соціальні, політичні та культурні ризики [1]. Водночас заперечення користі ШІ також є помилкою. На думку Л. Флоріді, директора Лабораторії цифрової етики Оксфордського університету, ШІ є «"розхрещуванням" успішного вирішення завдань від необхідності бути розумним», тому в умовах, коли людський розум стає менш ефективним за штучні системи, він набуває нової функції: не вирішувати проблеми безпосередньо, а визначати, які мають бути вирішені [3].

Свою етику Л. Флоріді, ґрунтує на концепції інфосфери. Інфосфера — глобальне інформаційне середовище, що включає людей, цифрові об'єкти (данні, алгоритми) тощо. Дихотомія «онлайн/офлайн» в межах даної концепції втрачає значення. Будь-які дії в інфосфері мають не лише інформаційне, правове, але й етичне значення. Л. Флоріді визначає зло, як негативний вплив на інфосферу, тобто погіршення якості та достовірності інформації. Водночас, на відміну від класичних моральних концепцій, де відповідальність є наслідком морального вибору, а отже можлива лише для свідомих суб'єктів, відповідальність за Л. Флоріді несе кожен учасник інфосфери, навіть коли є звичайним алгоритмом [2].

То ж який спосіб взаємодії людини і машини, людського світу і технологій, особливо ШІ, є прийнятним, «людиномірним»? Л. Флоріді пропонує серединний шлях: визнаючи користь цих технологій, він наголошує на потребі в їх етичній оцінці.

Висновки: концепція інформаційного реалізму Л. Флоріді пропонує онтологічне обґрунтування етичної відповідальності у цифровому суспільстві, всебічно осмислює вплив сучасних технологій на суспільство і життєвий світ людини.

Список використаних джерел

1. Кузнєцов В. Етична відповідальність за «цифрове Я»: ідентичність та приватність у віртуальності. Наукове пізнання: методологія та технології. 2025. №2(56). с. 166-174. DOI https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-2-20
2. Кузнецов В., Кузнецова К. Цифрова етика відповідальності у працях Л. Флоріді. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». 2025. № 72. С. 117–127. DOI: https://doi.org/10.26565/2226-0994-2025-72-11
3. Флоріді Л. Ілюзія уповільнює гонки штучного розуму. Збруч. 2017. 1 червня. URL: https://zbruc.eu/node/66985 (дата звернення: 26.03.2026).

Dariev Artemiy
group 3341,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
artemdar006@gmail.com

Stupak Olha
Senior Lecturer, Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olga.stupak@nuos.edu.ua

Concept of Infosphere By L. Floidi

The problem of the interaction of the human world and technology is considered, in particular, the moral responsibility of subjects in the information environment in the concept of the infosphere by L. Floridi.

Keywords: infosphere, digital ethics, ethics of responsibility.

УДК 111.32:004.8

Довженко Дар'я
група 5131м,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
dovzhenkodaria12@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Філософські аспекти штучного інтелекту: чи здатна машина мислити та відчувати?

У тезах розглянуто філософські аспекти феномену штучного інтелекту, зокрема проблему мислення, свідомості та емоцій машин. Проаналізовано межу між імітацією інтелекту та справжнім розумінням, а також етичні виклики, що постають у взаємодії людини і технологій. Зроблено висновок про необхідність збереження людяності й критичного мислення в епоху швидкого розвитку інтелектуальних систем.

Ключові слова: штучний інтелект; логічні зв'язки; мислення; людина.

Актуальність: Сучасна епоха характеризується стрімким розвитком технологій, серед яких штучний інтелект (ШІ) посідає особливе місце. Застосування алгоритмів машинного навчання, нейронних мереж та когнітивних систем дедалі глибше інтегрується у повсякденне життя людини, формуючи новий тип взаємодії між людиною і машиною. Це доводить перевагу людського мозку над природою і самим Всесвітом. Однак паралельно з технічним прогресом виникає потреба осмислення цього явища з позицій філософії — науки, що ставить фундаментальні питання про сутність мислення, свідомості та моральності. Одним із центральних питань у цьому контексті є: чи може машина мислити і чи здатна вона відчувати?

Проблема мислення та його природи хвилювала філософів від античності до сучасності. Так, Аристотель розглядав мислення як найвищу функцію душі,

притаманну лише людині і Богові. У Новий час Рене Декарт у своїй відомій формулі «Мислю, отже існую» визначив мислення як головну ознаку суб'єкта. Згодом розвиток природничих наук і техніки поставив питання: чи можливо створити штучний суб'єкт, здатний до розумової діяльності?

У XX столітті Алан Тюрінг запропонував тест Тюрінга, який мав визначити, чи може машина імітувати людське мислення настільки переконливо, що людина не зможе відрізнити її відповіді від людських. Цей експеримент став символічною межею між технічним та філософським осмисленням штучного інтелекту.

Тюрінг не стверджував, що машина «мислить» у людському сенсі — він лише припустив, що імітація мислення може бути практичним еквівалентом мислення. Однак деякі філософи поставили під сумнів саму можливість свідомого мислення без внутрішнього досвіду.

Поняття свідомості — ключове у філософських дебатах щодо штучного інтелекту. Людська свідомість — це не лише здатність обробляти інформацію, а й мати суб'єктивний досвід: почуття, емоції, інтенції, мрії.

Свідомість завжди спрямована на світ, переживає об'єкти в контексті людського буття. Штучний інтелект, натомість, ґрунтується на алгоритмах, статистичних моделях і логічних зв'язках. Його «мислення» є обчислювальним процесом, а не переживанням. Машина не має «Я», не відчуває болю, радості чи суму. Отже, навіть якщо вона відтворює поведінку, подібну до людської, її внутрішня структура залишається принципово іншою.

Комп'ютер лише маніпулює знаками за заданими правилами. Це означає, що машина не має розуміння. Отже виникає низка питань: чи може кількісне ускладнення коли-небудь перейти у якісну зміну — появу свідомості? Якщо людину відокремлює від інших живих істот саме розвинений розум, чи може штучний інтелект сам називати себе людиною?

Якщо мислення ще можна частково формалізувати, то емоції залишаються найменш зрозумілою частиною людської психіки. Емоції виконують роль мотиваційного механізму, пов'язаного із тілесним досвідом, біохімією, культурою та індивідуальністю. Вони надають сенс нашим діям, визначають моральну оцінку і соціальну взаємодію.

Спроби створити «емоційний штучний інтелект» спрямовані не на те, щоб машина справді відчувала, а на те, щоб вона розпізнавала й імітувала емоції. Наприклад, віртуальні асистенти чи роботи-супутники можуть аналізувати міміку, тон голосу, контекст, але вони не переживають співчуття — лише статистично відтворюють відповідну реакцію. Таким чином, між людським почуттям і машинною симуляцією емоцій існує непереборна прірва.

Проблема мислення і відчуттів машин має не лише теоретичне, а й етичне

значення. Якщо колись з’явиться система, яка продемонструє ознаки самосвідомості, постане питання: чи матиме вона моральні права? Вже сьогодні ШІ впливає на людську автономію — приймає рішення у фінансових, медичних, військових сферах. Філософія повинна осмислити, як зберегти людську гідність і контроль у світі, де алгоритми стають дедалі розумнішими.

Головна небезпека полягає не в тому, що машина почне мислити, а в тому, що люди перестануть мислити самостійно, передаючи відповідальність технологіям. Таким чином, питання про мислення машини нерозривно пов’язане з питанням про мислення людини — наскільки ми самі усвідомлюємо власні дії, свободу та межі контролю.

З одного боку, технології розширюють наші можливості, підвищують якість життя, відкривають нові форми творчості. З іншого — вони ставлять під сумнів саму унікальність людського розуму. Чи залишиться місце для інтуїції, емоцій, морального вибору, коли більшість рішень ухвалюватимуть алгоритми? Можливо, майбутнє полягає не в протиставленні, а у співпраці — у створенні симбіозу людини й ШІ, де машина стане інструментом розширення людського досвіду, а не його заміною.

Висновки: Філософські аспекти штучного інтелекту виходять далеко за межі технічних питань. Вони торкаються самої сутності людського буття, розуміння мислення, свідомості й етики. На сучасному етапі розвитку технологій машина не мислить і не відчуває, вона лише імітує ці процеси через складні алгоритми. Проте сам факт, що людина створила інструмент, здатний наслідувати розум, свідчить про глибину людської творчості та потенціал науки. Філософія покликана не лише пояснювати технологічні явища, а й задавати їхній смисловий вектор — забезпечувати гармонію між розвитком інтелектуальних систем і збереженням людяності. Справжнє питання полягає не в тому, чи мислить машина, а в тому, як не втратити здатність мислити людині у світі, де мислення дедалі частіше делегується штучним системам.

Список використаних джерел

1. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 255 с.

2. Гуржій А., Карташова Л., Зайчук В. «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ». MODERN ACHIEVEMENTS OF SCIENCE AND EDUCATION XIX International Conference.

Dovzhenko Daria
group 5131m,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
dovzhenkodaria12@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Philosophical Aspects of Artificial Intelligence: Can a Machine Think And Feel?

The abstracts consider the philosophical aspects of the phenomenon of artificial intelligence, in particular the problem of thinking, consciousness and emotions of machines. The line between imitation of intelligence and true understanding is analyzed, as well as the ethical challenges that arise in the interaction of humans and technologies. The conclusion is made about the need to preserve humanity and critical thinking in the era of rapid development of intellectual systems.

Keywords: artificial intelligence; logical connections; thinking; neural network.

УДК 130.2:316.42:008

Зайко Олександр
група 1731,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
azaiko1986@gmail.com

Адаменко Оксана
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
adamenkooksana76@gmail.com

Філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства

У роботі розглядаються основні філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства, пов'язані з глобалізацією, цифровізацією та трансформацією системи цінностей. Аналізується вплив нових технологій на культуру, комунікацію та ідентичність людини. Особлива увага приділяється проблемам культурної самобутності, розвитку критичного мислення та відповідальності особистості в умовах швидких соціальних змін. Зроблено висновок про необхідність гармонійного поєднання традиційних культурних цінностей із сучасними соціальними практиками.

Ключові слова: філософія, культура, сучасне суспільство, глобалізація, цифровізація, ідентичність, цінності, комунікація, культура інформаційного суспільства.

Сучасне суспільство характеризується динамічними змінами, які охоплюють усі сфери людського життя. Стрімкий розвиток технологій, глобалізаційні процеси та розширення інформаційного простору суттєво впливають на соціальні, культурні та світоглядні орієнтири людини. У цих умовах особливого значення набуває філософський та культурологічний аналіз сучасності, адже він дозволяє зрозуміти природу соціальних трансформацій і визначити перспективи розвитку людства.

Однією з ключових характеристик сучасної епохи є процес глобалізації. Глобалізація сприяє активному обміну культурними ідеями, традиціями та цінностями між різними народами. З одного боку, це відкриває нові можливості

для розвитку міжкультурного діалогу та взаєморозуміння. Люди мають доступ до культурних досягнень різних країн, що сприяє формуванню більш відкритого та толерантного суспільства. З іншого боку, глобалізація може призводити до уніфікації культури та поступового зникнення локальних культурних традицій.

У цьому контексті важливим завданням стає збереження культурної самобутності та національної ідентичності. Культура є не лише системою символів і традицій, але й важливим чинником формування світогляду людини. Через культурні практики суспільство передає свої цінності, норми та історичний досвід. Тому проблема збереження культурної спадщини набуває особливої актуальності в умовах сучасного світу.

Ще одним важливим фактором трансформації сучасного суспільства є розвиток інформаційних технологій. Інтернет, соціальні мережі та цифрові медіа суттєво змінюють характер комунікації між людьми. Сьогодні інформація поширюється миттєво, а межі між різними культурними просторами стають дедалі менш помітними. Разом із тим цифровізація породжує нові виклики, зокрема проблему поширення дезінформації, маніпуляції суспільною думкою та зниження рівня критичного мислення.

Філософи та культурологи наголошують на тому, що сучасна людина повинна навчитися відповідально ставитися до інформації. Уміння аналізувати інформаційні потоки, розрізняти достовірні та недостовірні джерела є важливою складовою культури інформаційного суспільства. У зв’язку з цим особливого значення набуває роль освіти, яка має формувати не лише професійні знання, але й здатність до критичного мислення та самостійного аналізу соціальних процесів.

Важливе місце серед філософських проблем сучасності займає питання ідентичності. У глобалізованому світі людина часто опиняється в ситуації множинності культурних впливів. Формування особистісної, національної та культурної ідентичності стає складним процесом, що вимагає усвідомлення власного місця у світі. У таких умовах важливим завданням є збереження балансу між відкритістю до інших культур і збереженням власних традицій.

Крім того, сучасне суспільство стикається з низкою етичних та соціальних викликів. Серед них — проблема соціальної нерівності, екологічні загрози, політичні конфлікти та культурні суперечності. Філософський підхід до цих проблем передбачає пошук універсальних моральних принципів, які могли б стати основою для гармонійного розвитку людства.

У цьому контексті важливого значення набуває культура діалогу. Саме через відкритий діалог між різними культурами та соціальними групами можливе подолання конфліктів і формування спільних цінностей. Культура діалогу передбачає повагу до різноманіття думок, толерантність та готовність до

співпраці.

Отже, сучасне суспільство перебуває на етапі складних трансформацій, які потребують глибокого філософського осмислення. Філософія та культурологія допомагають зрозуміти сутність цих процесів і визначити можливі шляхи їхнього розвитку. Усвідомлення культурних та соціальних викликів сучасності сприяє формуванню відповідального ставлення до суспільства, культури та майбутнього людства.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти XXI ст. Київ: Знання, 2018. 312 с.
2. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ: Наукова думка, 2003. 240 с.
3. Культурологія: підручник / за ред. В. М. Пічі. Львів: Магнолія 2006, 2019. 400 с.
4. Тоффлер Е. Третя хвиля. Київ: Всесвіт, 2000. 480 с.
5. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності та політика образи. Київ: Наш формат, 2020. 192 с.

Zaiko Oleksandr
group 1731,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
azaiko1986@gmail.com

Adamenko Oksana
Candidate of Pedagogical Science, Assistant Professor of the Department
of Theoretical Foundations of Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
adamenkooksana76@gmail.com

Philosophical and Cultural Problems of Modern Society

The paper examines the main philosophical and cultural problems of modern society related to globalization, digitalization, and the transformation of value systems. The influence of new technologies on culture, communication, and human identity is analyzed. Particular attention is paid to the issues of cultural identity, the development of critical thinking, and personal responsibility in the conditions of rapid social change. The study concludes that it is necessary to harmoniously combine traditional cultural values with modern social practices.

Keywords: philosophy, culture, modern society, globalization, digitalization, identity, values, communication, culture of the information society.

УДК 174:656:615

Івченко Роман
група 5641м,
Національний університет кораблебудування імені Адмірала Макарова
Миколаїв
romanivchenko5002@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Роль ділової етики в розвитку морських портів

У статті досліджується вплив ділової етики на ефективність і розвиток морських портів. Розглянуто поняття ділової етики та корпоративної культури в портовій галузі, моральну відповідальність учасників портових операцій і особливості забезпечення морської безпеки за міжнародними стандартами (ISPS Code). Проаналізовано державне регулювання та правове поле портової діяльності. Увага приділена глобальній торговельній етиці й її компонентам, які впливають на портовий бізнес. Наведено приклади практичної реалізації етичних норм у керуванні найбільшим європейським портом Роттердам та українськими портами (ОДЕСА, Чорноморськ, Миколаїв). Зокрема, адміністрація порту Роттердам керується Кодексом поведінки, що забороняє корупцію та закладає принципи чесності і відкритості. Українське держпідприємство «АМПУ» прийняло Кодекс етики з нульовою толерантністю до хабарництва. Розкривається вплив етичних практик на конкурентоспроможність портів: бізнес-етика щодо працівників та довкілля виявилась ключовим чинником сталого конкурентного лідерства портових підприємств. Проведено аналіз викликів та проблемних питань ділової етики в морських портах.

Ключові слова: ділова етика, морська безпека, морські порти, моральна відповідальність, управління, ISPS Code, корпоративна культура, глобальна торгова етика, держава, право.

Сучасні морські порти є не лише ключовими елементами світової

транспортно-логістичної системи, але й складними соціально-економічними інституціями, в яких поєднуються інтереси держави, бізнесу та міжнародної спільноти. В умовах глобалізації, інтенсивного розвитку міжнародної торгівлі та зростання вимог до морської безпеки роль ділової етики у функціонуванні морських портів набуває особливого значення. Етичні норми та принципи дедалі частіше розглядаються не як другорядний елемент управління, а як стратегічний ресурс, що впливає на ефективність, конкурентоспроможність і сталий розвиток портової галузі.

Загострення безпекових викликів, поширення корупційних ризиків, ускладнення управлінських процесів та необхідність дотримання міжнародних стандартів, зокрема Кодексу з охорони суден і портових засобів (ISPS Code), вимагають від портових адміністрацій і державних органів не лише формального виконання нормативних вимог, а й усвідомлення моральної відповідальності за прийняті рішення. У цьому контексті ділова етика виступає інструментом гармонізації правових норм, управлінських практик і суспільних очікувань, забезпечуючи баланс між економічною доцільністю та соціальною відповідальністю.

Актуальність дослідження зумовлена також необхідністю інтеграції українських морських портів у європейський та світовий економічний простір, де етичні стандарти, корпоративна культура та принципи доброчесного управління є обов'язковими складовими успішної портової діяльності. Досвід провідних світових портів, зокрема порту Роттердам, свідчить, що високий рівень ділової етики сприяє підвищенню довіри інвесторів, зміцненню міжнародного партнерства та забезпеченню високих стандартів безпеки.

Метою цієї статті є комплексний аналіз ролі ділової етики у розвитку морських портів, визначення основних етичних проблем портової діяльності та обґрунтування шляхів удосконалення етичних норм у системі управління портами з урахуванням міжнародного досвіду та національних особливостей. Для досягнення поставленої мети у дослідженні застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує положення етики, морського права, державного управління та теорії корпоративної відповідальності. Для початку потрібно розглянути питання важливості ділової етики та її значення в портах.

Ділова етика – це система моральних принципів і норм, які визначають чесну та відповідальну поведінку підприємств і працівників у бізнесі. У портовій діяльності застосування ділової етики допомагає забезпечити прозорі операції, довіру партнерів та дотримання міжнародних стандартів. Порти є критично важливою інфраструктурою для глобальної торгівлі, тому етичні принципи – справедливості, нетерпимості до корупції, соціальної відповідальності – стають невід'ємною складовою їх стратегій. Відповідно до сучасних уявлень, бізнес-

етика розглядається як ресурс, що підвищує конкурентоспроможність підприємства. Зокрема, дослідження показало, що в портових компаніях увага до етики щодо працівників і навколишнього середовища істотно впливає на здобуття сталих конкурентних переваг. Іншими словами, впровадження етичних практик (справедливі умови праці, екологічна відповідальність, прозорість, боротьба з корупцією) сприяє довготерміновому розвитку портів та зміцнює їх репутацію серед бізнес-партнерів і громадськості.

Щодо корпоративної культури в морському порту, яка формує систему цінностей і норм поведінки, яку поділяють всі співробітники – сильна корпоративна культура, що ґрунтується на етичних принципах, підвищує залученість персоналу і знижує рівень конфліктів. Як зазначається в дослідженнях, у структурі «Адміністрації морських портів України» корпоративна культура впливає на кадрову політику: вона закладає основні цінності та стандарти поведінки, що об’єднують зусилля всіх членів організації для досягнення спільних цілей. Справедливі процедури найму, прозорі критерії просування і регулярний зворотний зв’язок – це ті політики, які формують етичну корпоративну культуру в порту. У практиці порту Роттердам, наприклад, реалізовано комплекс заходів з корпоративної соціальної відповідальності: керівництво порту підкреслює, що вони діють з «чесністю, сумлінністю і прозорістю», дотримуються закону і керуються «моральним компасом», закріпленим у Кодексі поведінки. Внаслідок цього порт виступає надійним партнером, який встановлює приклад для інших гравців галузі, що важливо для залучення інвестицій та довіри клієнтів.

Сократ про відповідальність управлінця: «Найбільше зло — чинити несправедливість». Для портового керівника це означає, що: етичне рішення важливіше за фінансову вигоду, компроміс із совістю руйнує інституцію.

Моральна відповідальність у портах також стосується безпеки людей, середовища та майна. Безпека є пріоритетом: Роттердамська влада порту наголошує, що «безпека – найважливіша умова» для функціонування порту і залучення підприємств. Це включає як морську навігаційну безпеку, так і соціальну (охорону праці), екологічну безпеку та кібербезпеку. Забезпечення безпеки працівників і населення – частина корпоративної відповідальності: портові працівники мають право на безпечні умови праці, що також прописано в етичних кодексах та внутрішніх нормах портових компаній.

Антикорупційна складова є критичною. Так, Кодекс етики АМПУ однозначно засуджує всі форми хабарництва та встановлює «нульову терпимість» до будь-яких проявів корупції. Ухвалення таких нормативів на рівні державного підприємства демонструє, що держава вимагає від портової адміністрації та її партнерів відповідального ставлення до управління ресурсами

і дотримання закону, що є основою етичної поведінки.

Корпоративна культура визначає “неписані правила” поведінки в портовій організації. Саме вона формує ставлення до корупції, визначає стиль управління та впливає на дисципліну і лояльність персоналу.

Елемент	Зміст	Вплив
Кодекс етики	Формалізація норм	Зменшення корупційних ризиків
Лідерство	Особистий приклад	Формування довіри
Навчання	Підвищення обізнаності	Стійка етична поведінка
Контроль	Комплаєнс-механізми	Невідворотність відповідальності

Порти функціонують у системі світової торгівлі, їх діяльність підпорядковується не тільки бізнес-цілям, але й принципам глобальної торговельної етики. Глобальна торгова етика – це сукупність моральних норм, які спрямовані на забезпечення справедливості, сталості та відповідальності у міжнародній торгівлі. Основними компонентами цієї етики є:

Справедливі умови праці: дотримання прав працівників, безпека праці, відмова від дитячої і примусової праці.

Екологічна відповідальність: мінімізація шкідливого впливу на довкілля, впровадження «зелених» технологій, дбайливе управління ресурсами.

Прозорість та підзвітність: відкритість ланцюгів постачання, фінансової звітності, ефективні механізми контролю та аудиту.

Справедлива конкуренція: боротьба з корупцією і змовами, створення рівних умов для всіх учасників ринку.

Дотримання цих принципів сприяє позитивному іміджу порту на міжнародній арені і є вимогою партнерів та інвесторів. Наприклад, Port of Rotterdam вимагає від контрагентів підтвердити зобов’язання дотримуватися принципів етичної поведінки, таких як антикорупція, охорона праці і права людини. Багато міжнародних проектів та стандартів (SDG OOH, етичний кодекс OECP тощо) закріплюють ці загальні принципи, тому сучасні порти інтегрують їх у стратегію сталого розвитку.

Морська безпека – важливий аспект роботи портів, оскільки кожен порт відповідає за людське життя, безпеку суден, вантажів і інфраструктури, а також за міжнародну стабільність. Міжнародно-правовим стандартом у цій сфері є Кодекс ISPS (International Ship and Port Facility Security Code), прийнятий у рамках Конвенції SOLAS. Як зазначає Міжнародна морська організація (IMO), ISPS Code встановлює обов’язкову систему безпеки для портів і суден: його частина А містить детальні вимоги щодо оцінки та забезпечення безпеки, які уряди, портові адміністрації та судновласники повинні виконувати. Головна мета Кодексу – гарантувати, що адекватні й пропорційні заходи безпеки

впроваджені на борту суден та в портах. Запровадження ISPS підкреслює, що держава через законодавство забезпечує відповідальність портових органів за захист від терористичних і кримінальних загроз. Таким чином, дотримання ISPS Code – це не лише технічна задача, а й етичне зобов'язання бізнесу підтримувати високі стандарти безпеки і взаємодіяти з державними структурами (Держморська адміністрація, СБУ тощо) у протидії ризикам.

Формальне виконання ISPS Code без внутрішнього етичного усвідомлення призводить до зниження реальної ефективності безпеки, зростання системних ризиків, міжнародної репутаційної шкоди.

Платон вважав, що держава існує лише тоді, коли кожен виконує свою функцію. Для портів це означає: чітке розмежування функцій регулятора і бізнесу, недопущення "ручного управління". На національному рівні закони і урядові програми накладають додаткові вимоги. Так, в Україні діють закони «Про морські порти», «Про запобігання корупції», нормативи Системи менеджменту безпеки ISO в портах та ряд підзаконних актів. Держава контролює виконання стандартів безпеки (наприклад, через Наглядового органу з безпеки у портах), а також забезпечує відповідальність посадових осіб за порушення етичних норм (зокрема, антикорупційне законодавство та Кодекс етики держслужбовців). У підсумку, правове поле формує рамки, в яких портова адміністрація і бізнес-структури повинні діяти, поєднуючи законність із моральними стандартами. Наприклад, Кодекс етики АМПУ прямо передбачає, що взаємодія з партнерами здійснюється «з дотриманням вимог міжнародного права та чинного законодавства України», що встановлює базову етичну планку в держсекторі портової галузі.

Удосконалення етичного середовища в портах наочно демонструють кращі практики. Порт Роттердам (Нідерланди) – один із світових лідерів, не лише за вантажообігом, а й за управлінням: тут затверджено розгорнуті Кодекси поведінки та корпоративні стратегії, що включають антикорупційні, етичні та соціальні положення.

Кодекс поведінки портової влади прямо забороняє корупцію, шахрайство та конфлікти інтересів, а також вимагає прозорого відбору партнерів. Підприємство відмовляється співпрацювати з тими, хто «винен в зловживаннях, таких як корупція, екологічні чи безпекові правопорушення». Водночас у стратегії порту прописані цінності чесності, відповідальності та турботи про працівників і суспільство. Такий підхід дозволяє Роттердаму підтримувати високу репутацію серед бізнесу та безперешкодно приймати великі міжнародні проекти, оскільки партнери впевнені в порядності і професіоналізмі адміністрації порту.

Схожі процеси відбуваються і в Україні. ДП «АМПУ», яке об'єднує національні морські порти, затвердило Кодекс етики, що відображає нульову

толерантність до хабарів та корупції. Окрім антикорупційних норм, Кодекс АМПУ закріплює принципи прозорості, відповідальності та дотримання законів під час роботи з підприємствами-партнерами. Наприклад, передбачається обов'язкова перевірка доброчесності контрагентів і викривачів корупції, а також щорічне підвищення обізнаності персоналу щодо етичних стандартів. На рівні портових підприємств (наприклад, Чорноморського чи Одеського) також вводяться корпоративні кодекси та тренінги з етики і безпеки. Хоча ще існують виклики (системна бюрократія, ризики неформальних практик), зростаюча увага до етики сприяє очищенню бізнес-середовища. Як показує практичне дослідження, впровадження етичних норм у портових операціях створює стійкі конкурентні переваги, забезпечуючи довіру клієнтів і зниження ризику корупційних скандалів.

Морські порти є стратегічними вузлами глобальної економіки, де перетинаються інтереси держави, приватного бізнесу, міжнародних організацій та місцевих громад. У таких умовах ділова етика перестає бути абстрактною категорією та перетворюється на інструмент управління ризиками, безпекою і довірою. Ділова етика в портовій сфері охоплює: чесність у фінансових і митних операціях, доброчесність посадових осіб, відповідальність за безпеку судноплавства, екологічну свідомість, соціальну відповідальність перед працівниками і суспільством. У світовій практиці саме порти з високим рівнем етичного управління (Роттердам, Сінгапур, Гамбург) демонструють стабільне зростання, інвестиційну привабливість та високий рівень довіри з боку міжнародних партнерів.

Однією з найгостріших проблем портової галузі є корупція, що проявляється у неформальних платежах за доступ до причалів, маніпуляціях з тарифами, зловживаннях при укладанні концесійних договорів, конфліктах інтересів між портовими посадовцями та приватними операторами.

В українських портах ці проблеми мають історичний характер, що зумовлено тривалим домінуванням адміністративно-командної моделі управління. Недостатній рівень прозорості рішень негативно впливає на моральний клімат у колективах і знижує рівень довіри з боку інвесторів.

Морська безпека — це не лише технічне, а й моральне питання. Формальне виконання вимог ISPS Code без реального усвідомлення відповідальності може призводити до імітації заходів безпеки, нехтування навчанням персоналу, ризиків терористичних і диверсійних загроз. Таким чином, етика управління безпекою передбачає щиру відповідальність за людське життя, вантажі та інфраструктуру, а не лише виконання інструкцій.

Корпоративна культура в морських портах формується через кодекси етики, внутрішні політики комплаєнсу, навчання персоналу, особистий приклад

керівництва.

У порту Роттердам корпоративна культура побудована на принципі “integrity by design” — доброчесність закладається у всі управлінські процеси: від тендерів до взаємодії з громадськістю. В Україні впровадження корпоративної культури в АМПУ та портових філіях є відносно новим процесом, але вже демонструє позитивний ефект у вигляді підвищення дисципліни, зменшення неформальних практик та зростання відповідальності менеджменту. Сократ стверджував: «Краще зазнати несправедливості, ніж її чинити». У портовій діяльності ця теза означає, що етичне управління важливіше за короткострокову вигоду. Керівник порту, який відмовляється від корупційних схем, навіть під тиском, діє у сократівській традиції моральної відповідальності.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ділова етика відіграє визначальну роль у сучасному розвитку морських портів, трансформуючись із суто моральної категорії в ключовий інструмент ефективного управління, забезпечення морської безпеки та сталого економічного зростання. В умовах глобалізації та загострення конкурентної боротьби між портами саме рівень етичної культури значною мірою визначає їхню інституційну спроможність, інвестиційну привабливість і репутацію на міжнародній арені.

У ході аналізу встановлено, що основними етичними проблемами портової діяльності залишаються корупційні ризики, конфлікти інтересів, формальний підхід до дотримання міжнародних стандартів безпеки, зокрема ISPS Code, а також недостатній рівень розвитку корпоративної культури. Ці чинники негативно впливають не лише на економічну ефективність портів, але й на рівень довіри з боку держави, бізнес-партнерів та міжнародних організацій.

Згідно проведеного аналізу доведено, що морська безпека має чітко виражений етичний вимір, оскільки пов’язана з відповідальністю за людське життя, захист критичної інфраструктури та стабільність міжнародної торгівлі. Формальне виконання вимог без належного морального усвідомлення з боку управлінського персоналу знижує реальну ефективність систем безпеки та створює додаткові ризики для портової діяльності.

Порівняльний аналіз практик провідних світових портів, зокрема порту Роттердам, та українських морських портів засвідчив, що системна інтеграція етичних принципів у корпоративну культуру, управлінські процеси та правове регулювання є передумовою сталого розвитку портової галузі. Високий рівень етичного управління забезпечує прозорість рішень, зменшує корупційні прояви та сприяє підвищенню конкурентоспроможності портів на світовому ринку транспортних послуг.

Звернення до філософських засад етики, сформульованих Сократом, Платоном та Арістотелем, дозволило обґрунтувати універсальний характер

моральної відповідальності управлінця, принципу справедливості та чесноти як основи практичної діяльності. Адаптація цих ідей до сучасної портової галузі свідчить про те, що ефективне управління морськими портами неможливе без внутрішнього морального компаса та системної роботи з формування етичних звичок у професійному середовищі.

У підсумку можна стверджувати, що вдосконалення етичних норм у морських портах має здійснюватися комплексно шляхом поєднання управлінських, правових та освітньо-культурних заходів. Лише за умови інтеграції ділової етики у всі рівні портового управління — від державної політики до повсякденної практики персоналу — можливе забезпечення безпечного, прозорого та сталого розвитку морських портів України в системі світової торгівлі.

Список використаних джерел

1. Офіційні документи та публікації дослідників, зокрема Кодекс поведінки Port of Rotterdam Authority (portofrotterdam.comportofrotterdam.com);
2. Сторінка Corporate Social Responsibility Port of Rotterdam (portofrotterdam.comportofrotterdam.com);
3. Кодекс етики ДП «АМПУ» (uspa.gov.ua);
4. наукове дослідження з висновками про вплив бізнес-етики на конкурентоспроможність портових підприємств (researchgate.net);
5. Веб-ресурси Global Ports та Sustainability Directory (globalports.comesg.sustainability-directory.comesg.sustainability-directory.com);
6. Публікації IMO про ISPS Code (imo.orgimo.org) та інші статті з корпоративного управління портами.

Roman Yuriiovych
group 5641m,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
romanivchenko5002@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Role of Business Ethics in the Development of Seaports

This article analyzes how business ethics influence the efficiency and development of seaports. We examine the concept of business ethics and corporate culture in port operations, the moral responsibility of port stakeholders, and the specifics of ensuring maritime security under international standards (ISPS Code). The role of state regulation and legal framework in port activity is discussed. Particular attention is paid to global trade ethics and its components affecting the port industry. Practical examples include the Port of Rotterdam, where the authority's Code of Conduct prohibits corruption and emphasizes honesty and transparency, and Ukrainian ports (e.g. Odessa, Chornomorsk), where the state Sea Ports Authority (AMPU) has adopted an Ethics Code declaring zero tolerance for bribery. The impact of ethical practices on ports' competitiveness is highlighted: for example, an Algerian study found that ethical treatment of employees and the environment is key to sustainable competitive advantage in port enterprises.

Keywords: business ethics, maritime security, seaports, moral responsibility, management, ISPS Code, corporate culture, global trade ethics, state, law.

УДК 316.7:004

Калужна Єлизавета
група 1341,
Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kaluzna.elizaveta2024@gmail.com

Ступак Ольга
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olga.stupak@nuos.edu.ua

Кіберфемінізм донни гаравей

У тезах розглядається феномен кіберфемінізму через ідеї Донни Гаравей, зокрема її концепцію кіборга як символу подолання традиційних соціальних меж. Аналізується вплив технологій на формування нової ідентичності та гендерних ролей у сучасному суспільстві.

Ключові слова: кіберфемінізм, кіборг, технології, гендер, ідентичність.

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом цифрових технологій, що трансформують не лише економіку чи науку, але й соціальні відносини та уявлення про людину. У цьому контексті особливої актуальності набуває кіберфемінізм — напрям, що поєднує феміністичну теорію з осмисленням технологічного розвитку.

Однією з ключових постатей цього напряму є Донна Гаравей, яка у своїй відомій праці «Маніфест кіборга» пропонує новий спосіб розуміння ідентичності. Вона відмовляється від традиційних поділів на «чоловіче» і «жіноче», «природне» і «штучне», натомість вводячи образ кіборга — гібридної істоти, що поєднує людину і машину.

Кіборг у Гаравей виступає метафорою сучасної людини, яка вже не може існувати поза технологічним середовищем. Цей образ дозволяє переосмислити гендер як конструкцію, що формується в процесі соціальної взаємодії, а не як щось задане природою. Таким чином, кіберфемінізм відкриває можливість для більш гнучкого та інклюзивного розуміння ідентичності.

Важливим аспектом є також те, що технології можуть як відтворювати

існуючі нерівності, так і сприяти їх подоланню. Інтернет, соціальні мережі та цифрові платформи створюють нові простори для самовираження, де традиційні обмеження можуть втрачати свою силу.

Отже, ідеї Донни Гаравей залишаються актуальними і сьогодні, адже вони допомагають осмислити взаємозв'язок людини і технологій у контексті змін сучасного суспільства. Кіберфемінізм не лише критикує існуючі структури, але й пропонує нові підходи до розуміння свободи, рівності та ідентичності.

Список використаних джерел

1. Haraway D. A Cyborg Manifesto. — New York, 1985. https://monoskop.org/images/4/4c/Haraway_Donna_1985_A_Manifesto_for_Cyborgs_Science_Technology_and_Socialist_Feminism_in_the_1980s.pdf

2. Plant S. Zeros + Ones: Digital Women + The New Technoculture. — London, 1997.

Kaluzhna Yelyzaveta
group 1341,
Automation and Computer-Integrated Technologies and Robotics
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kaluzna.elizaveta2024@gmail.com

Stupak Olha
Senior Lecturer, Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olga.stupak@nuos.edu.ua

Cyberfeminism of Donna Haraway

The тезис examines cyberfeminism through the ideas of Donna Haraway, focusing on the concept of the cyborg as a way to overcome traditional social boundaries. The influence of technology on identity and gender is analyzed.

Keywords: cyberfeminism, cyborg, technology, gender, identity.

УДК 373.5.091:517:[004.8:17.03]

Карнашенко Артем
студент 4 курсу,
спеціальності 014 Середня освіта (математика)
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ
artem.karnash@gmail.com

Лобанчук Олена
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри етики, естетики та філософії культури
Соціально-гуманітарний факультет
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ
o.a.lobanchuk@udu.edu.ua

Етичний вимір штучного інтелекту в навчанні математичного аналізу

У цих тезах розглянуто особливості використання штучного інтелекту в навчанні математичного аналізу в старшій школі з акцентом на етичний вимір цього процесу. Проаналізовано вплив цифрових інструментів на формування мислення здобувачів освіти, дотримання академічної доброчесності та зміну ролі вчителя в умовах цифровізації освіти. Обґрунтовано необхідність методично виваженого та відповідального використання штучного інтелекту під час вивчення екстремумів функцій.

Ключові слова: математичний аналіз; методика навчання математики; штучний інтелект; етичний вимір; академічна доброчесність; екстремуми функцій; цифрові технології.

Сучасний етап цифрової трансформації освіти характеризується активним впровадженням інструментів штучного інтелекту в навчальний процес. Якщо раніше інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) виконували переважно функцію візуалізації, обчислювальної підтримки або тестового контролю, то сьогодні системи штучного інтелекту здатні генерувати повні розв’язки задач, пояснювати алгоритми, моделювати діалог із учнем і навіть адаптувати освітню траєкторію. У такій ситуації питання методичної доцільності неможливо розглядати без урахування етичного виміру використання цих технологій.

Проблема є особливо актуальною для навчання математичного аналізу в

старшій школі, зокрема під час вивчення теми «Похідна та її застосування», а саме екстремумів функції. Зміст цієї теми спрямований не тільки на формування навичок з обчислювання, а й насамперед на розвиток аналітичного мислення, вміння будувати логічні міркування, доводити твердження, інтерпретувати результати. Тому будь-яке «штучне» втручання повинно оцінюватися з позицій впливу на сам процес мислення, а не лише на кінцевий результат навчання.

У сучасних українських дослідженнях, присвячених етичному виміру штучного інтелекту в освіті, підкреслюється, що цифровізація навчального процесу трансформує не тільки інструментарій, а й систему освітніх цінностей. Особлива увага приділяється академічній доброчесності як базовому принципу освітньої діяльності [3; 4]. Поява генеративних моделей змінює характер потенційних порушень: якщо раніше проблема полягала переважно у списуванні або неправильному цитуванні, то тепер з'являється ризик того, що замість власного аналізу учасник освітнього процесу користується вже готовим міркуванням, створеним системою.

У контексті навчання математичного аналізу в курсі «Алгебри та початків аналізу» в 10-11 класах це проявляється, наприклад, у можливості отримати повний алгоритм дослідження функції на екстремум із мінімальними зусиллями. Здобувач освіти може ввести умову задачі й отримати послідовність: знаходження похідної, визначення критичних точок, аналіз знаків похідної, формулювання висновку щодо максимуму чи мінімуму. Формально результат буде правильним, однак залишається відкритим питання: чи відбулося реальне засвоєння матеріалу?

Етична проблема полягає не в самому факті використання штучного інтелекту, а у втраті усвідомленості й відповідальності. Сьогодні стає очевидною потреба у формуванні нової культури роботи з цифровими інструментами. Замість повних заборон доцільніше говорити про чіткі правила та прозоре, відповідальне використання штучного інтелекту під час навчання [3].У цьому сенсі штучний інтелект має розглядатися як інструмент підтримки навчальної діяльності, але не як суб'єкт, що заміщує інтелектуальні зусилля здобувачів освіти [1].

Окремий аспект етичного виміру пов'язаний із відповідальністю педагога. В умовах впровадження ШІ змінюється роль учителя: він стає не лише джерелом знань, а й модератором цифрової взаємодії [4]. Учитель має визначати межі допустимого використання систем, пояснювати їх можливості та обмеження, формувати критичне ставлення до згенерованої інформації. Особливо це важливо під час вивчення математичного аналізу, де логічна послідовність міркування є суттєвою за сам обчислювальний результат.

Правовий та нормативний контекст використання штучного інтелекту в

освіті також має етичний вимір. Європейський підхід до регулювання штучного інтелекту акцентує увагу на прозорості алгоритмів, захисті персональних даних і недопущенні упередженого оцінювання в освітньому процесі [1; 2].У шкільній практиці це означає, що застосування систем, які аналізують навчальні досягнення або формують відповіді, повинно бути зрозумілим для всіх учасників освітнього процесу.

Питання оцінювання під час використання штучного інтелекту потребує окремого аналізу. Якщо програму застосовують для перевірки розв'язків задач на знаходження екстремумів, то важливо пам'ятати, що математичний аналіз допускає різні способи міркування. Один учень може детально розписати дослідження знаків похідної, інший — зробити коротший, але логічно правильний висновок. Автоматизована система не завжди здатна коректно оцінити таку варіативність, оскільки вона орієнтується на заданий шаблон відповіді. Саме тому остаточне рішення щодо правильності й повноти розв'язання має залишатися за вчителем, який може врахувати логіку міркування, а не лише збіг із формальною схемою [1].

У цьому контексті важливо дотримуватися підходу, за якого технологія підтримує навчання, а не визначає його зміст. Штучний інтелект повинен допомагати учневі краще зрозуміти матеріал, а не змінювати його власну розумову діяльність. У центрі освітнього процесу має залишатися особистість здобувача освіти, його мислення та здатність самостійно робити висновки. У контексті навчання математичного аналізу та й загалом математики це особливо важливо, адже сама сутність предмета полягає в розвитку логічного та абстрактного мислення. Якщо здобувач освіти звикає покладатися на готовий алгоритм, поступово знижується рівень когнітивного напруження, що є необхідною умовою формування глибокого розуміння.

Разом із тим, повна відмова від використання штучного інтелекту не є гарною стратегією в умовах сучасного світу. Методично обґрунтоване впровадження може мати позитивний ефект. Наприклад, ШІ може використовуватися для перевірки правильності знайденої похідної, для побудови графіка функції або для моделювання зміни знаків похідної в околі критичної точки. У такому випадку технологія виконує допоміжну функцію, а центральною залишається самостійна діяльність учня.

Важливим є формування навичок критичного аналізу результатів, отриманих за допомогою штучного інтелекту. У практиці вивчення екстремумів функцій доцільно організовувати роботу таким чином, щоб здобувачі освіти порівнювали власний розв'язок із запропонованим системою, знаходили можливі розбіжності, пояснювали причини помилок. Це допомагає учневі усвідомлювати кожен крок розв'язання та запобігає механічному списуванню з

екрана.

Етичний вимір також охоплює проблему освітньої рівності. Доступ до сучасних цифрових інструментів є нерівномірним через різні причини та фактори, що може впливати на результати навчання [1]. Якщо частина учнів активно користується інтелектуальними системами поза школою, а інші не мають такої можливості, виникає дисбаланс у підготовці. Тому питання інтеграції ШІ в навчання математичного аналізу має вирішуватися на рівні освітньої політики, а не залишатися виключно індивідуальною позицією окремої людини.

У методичному аспекті доцільно розмежовувати етапи, на яких використання штучного інтелекту є виправданим і потрібним. На етапі формування первинних умінь пріоритетом має бути самостійне виконання дій. На етапі узагальнення й систематизації знань можливе використання інструментів для аналізу альтернативних способів розв'язання. Під час контролю знань доцільно встановлювати чіткі правила щодо використання цифрових засобів.

Таким чином, етичний вимір штучного інтелекту в навчанні математичного аналізу є комплексною проблемою, що поєднує питання академічної доброчесності, правового регулювання, педагогічної відповідальності та розвитку особистості учня. У межах методики вивчення екстремумів функцій використання ШІ може бути ефективним за умови збереження пріоритету мислення над алгоритмом, формування культури відповідального використання цифрових інструментів і забезпечення педагогічного контролю.

Отже, інтеграція штучного інтелекту в навчання математичного аналізу не повинна розглядатися як технічна новація, а як важливий і зумовлений процес. Баланс між інноваціями та традиціями можливий лише тоді, коли вчитель розуміє межі використання ШІ та контролює цей процес. Саме такий підхід відповідає сучасним вимогам розвитку освіти та сприяє формуванню компетентної, відповідальної й автономної особистості старшокласника.

Список використаних джерел

1. Дорошенко А. Етика штучного інтелекту : навч. посіб. для магістрів за спец. «Комп'ютерні науки» / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2024. URL: https://trustai.org.ua/portfolio-item/d3_teaching_materials_ethical_ai (Дата звернення 04.03.2026)

2. Гельжинська Т. Я., Кравчик О. Р. Правове регулювання використання штучного інтелекту в освіті: український та європейський досвід. Академічні візії. 2025. № 42. URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1897 (дата звернення: 04.03.2026)

3. Кубко В. П. Ціннісний вимір академічної доброчесності в епоху штучного інтелекту. Культурологічний альманах. 2025. Вип. 3. С. 172–180. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.21 (Дата звернення 04.03.2026)

4. Штучний інтелект як виклик академічній доброчесності: етичний вимір освітньої відповідальності. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. 2025. Вип. 2 (58). С. 41–48. URL: https://journals.gnpu.edu.ua/index.php/vgnpu/article/view/162/109 (Дата звернення 04.03.2026).

Karnashenko Artem
4th year student,
specialty 014 Secondary Education (Mathematics)
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Kyiv
artem.karnash@gmail.com

Lobanchuk Olena
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Ethics, Aesthetics and Philosophy of Culture
Faculty of Social and Humanities
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Kyiv
o.a.lobanchuk@udu.edu.ua

Ethical Dimension of Artificial Intelligence in Teaching Mathematical Analysis

These theses examine the features of using artificial intelligence in teaching mathematical analysis in high school, with a focus on the ethical dimension of this process. The impact of digital tools on students' thinking development, academic integrity, and the changing role of the teacher in the context of educational digitalization is analyzed. The necessity of a methodologically grounded and responsible use of artificial intelligence in studying function extrema is substantiated.

Keywords: mathematical analysis; methods of teaching mathematics; artificial intelligence; ethical dimension; academic integrity; function extrema; digital technologies.

УДК 167/168:001.76:1(091)

Карпов Владислав
група 1901,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
moryak.prod@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Модель пристосувального еволюціонізму С. Тулміна

У тезах розглядається модель пристосувального еволюціонізму, запропонована британським філософом науки Стівеном Тулміном. Проаналізовано основні положення цієї концепції та її значення для розуміння механізмів розвитку наукового знання. Показано, що науковий прогрес можна розглядати як еволюційний процес, у межах якого відбувається виникнення, відбір і збереження наукових ідей. Особлива увага приділяється ролі наукового співтовариства та соціального контексту у формуванні й розвитку теорій.

Ключові слова: філософія науки, науковий прогрес, еволюціонізм, наукові теорії, Стівен Тулмін, розвиток науки.

Проблема розвитку наукового знання є однією з центральних у філософії науки, оскільки вона пов’язана з питанням про природу наукового прогресу та механізми зміни наукових теорій. Упродовж тривалого часу у філософії науки сформувалися різні підходи до пояснення динаміки розвитку знання. Частина дослідників розглядала розвиток науки як поступове накопичення фактів і теорій, що призводить до дедалі точнішого опису реальності. Інші наголошували на революційному характері наукових змін, коли нові теоретичні системи радикально замінюють попередні. У другій половині XX століття виникла потреба у більш комплексному підході, який би дозволив пояснити як поступові зміни, так і періоди радикального оновлення наукових уявлень.

Одним із таких підходів стала модель пристосувального еволюціонізму,

запропонована британським філософом науки Стівеном Тулміном. У своїй праці «Human Understanding: The Collective Use and Evolution of Concepts» він розвинув ідею про те, що розвиток науки доцільно розглядати за аналогією з біологічною еволюцією [1]. На думку Тулміна, наукове знання не є статичною системою, а постає як історично змінна структура, що формується у процесі постійного виникнення, конкуренції та відбору різних інтелектуальних концепцій.

У межах цієї концепції наукові теорії функціонують подібно до біологічних видів. У процесі наукової діяльності виникає значна кількість альтернативних гіпотез, моделей і пояснень явищ. Ці інтелектуальні «варіації» проходять своєрідний процес відбору, під час якого оцінюється їхня логічна узгодженість, пояснювальна здатність та відповідність емпіричним даним. У результаті зберігаються ті теоретичні конструкції, які виявляються найбільш продуктивними для пояснення природних і соціальних явищ.

Тулмін підкреслював, що розвиток науки відбувається через взаємодію трьох основних механізмів: варіації, відбору та збереження ідей. Варіація пов'язана з появою нових гіпотез і теоретичних інтерпретацій, які пропонують альтернативні способи пояснення певних явищ. Відбір здійснюється через механізми наукової критики, експериментальної перевірки та професійної дискусії у науковому співтоваристві. Збереження стосується тих теорій, які виявляються найбільш ефективними та поступово інтегруються у структуру наукового знання.

Особливу роль у цьому процесі відіграє наукове співтовариство. Саме воно виступає своєрідним «механізмом відбору», який визначає наукову значущість нових ідей. Через систему публікацій, академічних дискусій, експериментальних перевірок і професійної критики наукове співтовариство формує критерії прийнятності теорій. Таким чином, розвиток науки має не лише когнітивний, але й соціально-історичний вимір, оскільки він залежить від інтелектуального середовища, культурних умов і потреб суспільства.

У цьому контексті концепція Тулміна виступає альтернативою теорії наукових революцій Томаса Куна, який розглядав розвиток науки як зміну наукових парадигм, що супроводжується радикальною перебудовою наукового мислення [2]. На відміну від Куна, Тулмін наголошував на еволюційному характері змін у науці. На його думку, нові теорії рідко повністю усувають попередні концепції; частіше вони уточнюють, розширюють або модифікують їх у межах ширшої теоретичної системи.

Характерним прикладом такого еволюційного розвитку є співвідношення класичної механіки Ньютона та теорії відносності Альберта Ейнштейна. Попри те, що нова теорія суттєво змінила уявлення про простір і час, механіка Ньютона продовжує ефективно застосовуватися у багатьох практичних задачах. Це

демонструє, що наукові теорії можуть співіснувати та доповнювати одна одну, утворюючи складну ієрархічну структуру знання.

Водночас концепція пристосувального еволюціонізму певною мірою перегукується з ідеями критичного раціоналізму Карла Поппера, який підкреслював значення висування гіпотез і їхньої постійної перевірки через процес спростування [3]. Однак Тулмін приділяв більше уваги історичним і соціальним аспектам розвитку науки, розглядаючи наукове знання як продукт колективної інтелектуальної діяльності.

Таким чином, модель пристосувального еволюціонізму дозволяє розглядати науку як відкриту, динамічну та історично змінну систему, що постійно змінюється і адаптується до нових умов дослідження. Науковий прогрес у цьому підході постає як результат безперервної конкуренції ідей, їх критичного аналізу та поступового вдосконалення теоретичних моделей. Завдяки такому підходу розвиток науки можна інтерпретувати як складний еволюційний процес, який забезпечує дедалі глибше та точніше розуміння реальності.

Список використаних джерел

1. Toulmin S. Human Understanding: The Collective Use and Evolution of Concepts. Princeton University Press, 1972.

2. Kuhn T. The Structure of Scientific Revolutions. Chicago: University of Chicago Press, 1962.

3. Popper K. Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge. London: Routledge, 1963.

Karpov Vladyslav
group 1901,
Educational Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
moryak.prod@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

S. Toulmin's Model of Adaptive Evolutionism

The abstract examines the model of adaptive evolutionism proposed by the British philosopher of science Stephen Toulmin. The main principles of this concept and its significance for understanding the mechanisms of scientific knowledge development are analyzed. The study demonstrates that scientific progress can be interpreted as an evolutionary process involving the emergence, selection and preservation of scientific ideas.

Keywords: philosophy of science, scientific progress, evolutionism, scientific theories, Stephen Toulmin.

УДК 316.7

Коваленко Сергій
група 2518зст3,
Факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
sergokovalenko24@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Феномен волонтерства як нова українська культурна традиція

У роботі досліджується волонтерство як унікальний культурний феномен сучасної України. Проаналізовано трансформацію волонтерського руху в сталу традицію, його роль у формуванні громадянського суспільства, горизонтальних зв'язків та феномен довіри в соціумі.

Ключові слова: волонтерство, громадянське суспільство, культура взаємодопомоги, соціальна відповідальність, війна, горизонтальні зв'язки.

Постановка проблеми. До 2014 року волонтерство в Україні сприймалося переважно як ситуативна благодійність або хобі окремих ентузіастів. Однак події Революції Гідності та початок російсько-української війни, а згодом і повномасштабне вторгнення 2022 року, докорінно змінили цей наратив [1]. Сьогодні волонтерство стало невід'ємною частиною українського культурного коду. Це вже не просто допомога армії чи постраждалим, це спосіб життя мільйонів людей та механізм національного виживання. Осмислення цього явища з культурологічної та філософської точки зору є важливим для розуміння ментальності сучасного українця.

Мета статті. Метою роботи є аналіз феномену українського волонтерства як нової культурної традиції, що базується на самоорганізації, довірі та спільній відповідальності за долю держави.

Актуальність роботи. Ця тема є важливою сьогодні, тому що волонтерський рух став ключовим чинником стійкості української держави, а його вивчення

дозволяє зрозуміти глибинні зміни в суспільній свідомості та спрогнозувати розвиток громадянського суспільства після перемоги.

Виклад результатів дослідження. Волонтерство в Україні набуло рис національної культурної традиції через свою масовість та системність. Якщо у західних країнах волонтерство часто є інституалізованим (через офіційні фонди, Червоний Хрест), то український феномен базується на горизонтальних зв'язках. Українці не чекають вказівок "зверху", а самоорганізовуються в малі групи (сусіди, колеги, друзі) для вирішення конкретних завдань – від плетіння сіток до закупівлі супутників. Це свідчить про перехід від патерналістської культури (очікування допомоги від держави) до культури громадянської дії [2].

Ключовим аспектом цього феномену є культура довіри. Волонтерський рух побудований на репутації. Люди перераховують значні суми коштів на приватні картки волонтерів, часто навіть не знаючи їх особисто, а орієнтуючись на їхній соціальний капітал та звіти в соцмережах. Це формує нову етику суспільних відносин, де чесність є найвищою цінністю. Вкрасти гуманітарку або донати сьогодні прирівнюється до найважчого морального злочину, що свідчить про високий рівень суспільного контролю [3].

Також варто зазначити універсальність волонтерства. Ця діяльність стерла вікові, професійні та майнові кордони. Волонтерами стали всі: від дітей, що грають у шашки за донати, до пенсіонерів, які готують їжу для військових; від топ-менеджерів ІТ-компаній до студентів. Це об'єднання навколо спільної дії стало потужним фактором націєтворення. Волонтерство стало "соціальним клеєм", який зшив країну міцніше за будь-які політичні гасла [4].

Філософський вимір волонтерства полягає у зміні ставлення до власності та ресурсу. Українці навчилися ділитися не залишком («віддам, що не треба»), а необхідним («віддам, бо там потрібніше»). Це прояв високої емпатії та розуміння того, що особисте благополуччя неможливе без безпеки спільноти.

Висновки. Волонтерство перестало бути тимчасовим явищем кризового періоду і трансформувалося у стійку культурну традицію українського народу. Це механізм, який дозволяє суспільству ефективно реагувати на виклики, заміщуючи або доповнюючи державні інституції [5]. Ця традиція базується на свободі, самоорганізації та довірі, що робить українське суспільство унікальним прикладом життєстійкості у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Горєлов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики. Київ: НІСД, 2015. 36 с.

2. Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні : монографія / за ред. О. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 288 с.

3. Горбачик А. Війна як фактор зміни структури та рівня довіри. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : колективна монографія / за ред. Є. Головахи, С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. С. 347–357.

4. Степаненко В. Стан та особливості солідарних відносин в Україні на третьому році повномасштабної війни. Українське суспільство в умовах війни. 2024 : колективна монографія / за ред. Є. Головахи, С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2024. С. 151–170.

5. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17 (дата звернення: 14.01.2026).

Kovalenko Serhii
group 2518zst3,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
sergokovalenko24@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Phenomenon of Volunteering as a New Ukrainian Cultural Tradition

The paper examines volunteering not merely as a form of social aid, but as a unique cultural phenomenon of modern Ukraine. The transformation of the volunteer movement into a sustainable tradition, its role in the formation of civil society and horizontal connections, as well as the phenomenon of unprecedented trust within society are analyzed.

Keywords: volunteering, civil society, culture of mutual aid, social responsibility, war, horizontal connections.

УДК 321.01

Котелевець Валентин
група 2281з,
Факультет економіки та екології моря
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
valentyn139@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Зараз слушний час або «і на оновленій землі»

Стаття зачіпає тонку проблему України, що почала набирати обертів з 2013 року, коли світ почав втомлюватись від нас. На жаль, це сприяло розвитку неприязних до України кампаній в медіа, спорті та політиці, адже до повномасштабного вторгнення РФ в Україну не було такого відвертого ігнорування правил гри на міжнародній арені, що спрямовано проти нас. Але внаслідок певних негативних подій утворилось підґрунтя для хороших зрушень, що дало початок процесу, який зрізатиме зайве в українському суспільстві. Саме цим механізмом має стати оновлена національна ідея з можливістю впливати на процеси в державі де важливу роль в її побудові відіграє активне проукраїнське населення.

Ключові слова: проблеми України, ідеологія, народ, націоналізм, освіта, боротьба, спорт, меритократія.

Україна має відмінне географічне розташування, чудову ресурсну базу, ґрунти з високою родючістю, вихід до моря, гори, ліси… Але нам не пощастило з історичними факторами, де сусідні держави частіше несли руїну та розбрат всередину українського населення, роблячи розчин українського народу. Гордий і запальний колись народ став тим, хто очікує нового смикання за шворку, якої вже не існує. Адже така модель пояснює ті моменти, коли українець отримує важелі влади і через невміння ними управляти змушений перекривати свої комплекси намаганням показати себе головним і вищим понад все і всіх, наче

дитина, котрій дали безлімітну банківську картку. Саме це створювало лише хвилі боротьби, котрі мали велике значення у формуванні ідеї націоналізму, але без єдиної стратегії, доктрини або краще - релігії.

Якщо згадати метафоричний експеримент про дуже повільне нагрівання води, в якій сидітиме жаба, то зрозуміло, що тварина має загинути з часом. З українським суспільством це відбувається постійно, і дуже плавні зміни не несуть для людини особливих наслідків, залишаючи її байдужою, апатичною до всього, що відбувається. Розмови про «олігархію» залишаються просто темою світської бесіди, і все; дедалі частіше можна почути слова «аполітичний». Згадавши як приклад Революцію Гідності, і все, що передувало їй, ми побачимо причини, які в необережних руках тогочасної влади нагріли воду в моменті швидше, ніж потрібно було. Наслідки порушення стратегії тієї верхівки влади були відомі, на щастя для національної ідеї.

Будь-яка ідея у своїх витоках має мету, до якої ставляться серйозно, завзято. Але її розмиті кордони з часом залишають лише розчин цієї ідеї. Саме така проблема спіткала християнство, ідеології ХХ століття, і такою ж може стати кожна наступна. Це незмінний етап її еволюції. Адже ще ніколи жодна ідея не вишліфовувалася до необхідного результату. Бо всюди є свої вади, але кожна з них несе свої уроки, які не варто ігнорувати.

В українській історії є чимало подібних «зародків» ідеального націоналізму: козацтво (існує як культурна громада і донині, представники якої замінили традиційний одяг тієї доби на мультикам), ОУН (яка змогла пережити терор, еміграцію та відновитися як ГО в 90-х роках минулого століття, і нині її символіка тісно пов’язана з воїнами Сил оборони України). Зараз потрібна реформація цих ідей у щось нове: що підтримає солдатів, що не відштовхне працююче населення, що розгляне влада і розповсюдить значущість кожного українця у сферах спорту, культури, дипломатії та ін.

Лютий 2026 року показав новий приклад цих проблем. Чотири роки повномасштабного вторгнення досягають краю та розпочинається відлік п’ятого. Певною мірою об’єднаний народ, котрий «захищається», має маленькі розваги у вигляді виступів своїх громадян на міжнародній арені та, в ідеалі, очікує на позитивні результати. Він чекає чергового виступу і тріумфу, будучи у відновленій Бучі, чи в тихому Рахові, або в сирому і холодному бліндажі. Велична спортивна подія - зимова Олімпіада, де скелетоніст Владислав Гераскевич проявив національну позицію, котра призвела до дискваліфікації спортсмена внаслідок порушення хартії Олімпійських ігор. Члени Міжнародного олімпійського комітету від України (Борзов та Бубка) не висловили підтримку своїм спортсменам, ба більше, не стали на захист. Але термостат за кілька тижнів знову підкрутять. МОК допускає на Паралімпійські

ігри спортсменів із країн-агресорів та дозволяє використовувати свою символіку, яку в них було відібрано за порушення тієї самої хартії Олімпійських ігор. Колись правила спортивного свята (Олімпійські ігри, Чемпіонат світу/Європи з футболу) були опорою, а зараз трактуються для політичної дискримінації невигідних суб'єктів.

Звідси випливає більша проблема: як так сталося, що представники від України, котрі мають на меті захищати національні інтереси на олімпійській арені, але в дипломатичному просторі, ігнорують свої обов'язки? Чому цей градус обпік лише зараз і лише Гераскевича? Як нам на цих прикладах пояснити всьому світу, що ми маємо право на самостійне існування, коли офіційні представники від України мовчать? Як людина з Зімбабве має зрозуміти, що шолом то є частиною Нашої душі, людина з Угорщини - що нафта в країні є, і не завдяки «Дружбі»? Як працівникам сільськогосподарських та промислових сфер пояснити, що референдум про незалежність це не останній їх вклад в створення нації?

Досить імовірним варіантом стане створення інституту націоналізму який побудований на принципах меритократії, коли основною його метою стане вирівнювання країв понять, котрі стосуються нашої держави. Більше жодних маніпуляцій щодо мови, релігії, законів та партії. Більшість задач вже мають розв'язки, але чомусь відповідь досі не записана: Декалог («українського націоналіста») ми вже маємо, молитви маємо («Україно, свята мати героїв…»), можна визначити пророків і апостолів (Б.Хмельницький, Є.Коновалець, В.Стус, А.Шептицький). Послідовники та паломники, що об'єднані однією книгою націоналізму (не плутати з книгою «Націоналізм» Донцова), поширять всі притчі (про захисників ДАПу, історію Петра Дяченка, Азовсталь та Назарія Гринцевича) та почнуть з самого дитинства до чеснот націоналізму (Пласт, СУМ, Центурія).

Другим важливим завданням має стати освіта неповнолітніх. Низька рухливість, невизначеність, сумнівні цінності, толерування порушень мають бути викорінені ще на етапі батьківського виховання. Планка навчання не повинна ніколи опускатися - вона має стати абсолютним показником що дозволить мати критично мисляче молоде покоління. Те, котре має замінити у міністерствах людей, що допускають дитячі помилки. І треба давати дитині можливість усвідомити реальну картину в Україні - це не позбавлення неповнолітніх дитинства, а можливість дітей не витрачати згодом час на освоєння цих самих знань, будуючи власні принципи.

Список використаних джерел

1. «І Архімед і Галілей…». URL.:https://taras-shevchenko.com.ua/ua/poem/i-

arximed-i-galilei.htm (дата звернення 16 березня 2026).

2. Достойний вклад козаків і козацьких берегинь Сумської паланки МГО «Козацтво Запорозьке» у захист міста Суми і присвоєння йому почесної відзнаки «Місто-герой України» URL.:https://mgo-kz.kiev.ua/%D0%94%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B2%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4-%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D1%96-%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BD%D1%8C-%D0%A1%D1%83%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8/ (дата звернення 19 березня 2026).

3. «Маніфест». URL.: https://youtu.be/mb5OPHucNzM?si=mC5iSfEOHH9Zxz1f (дата звернення 16 березня 2026).

4. МОК не допустив скелетоніста Владислава Гераскевича до змагань на XXV зимових Олімпійських іграх у «шоломі пам'яті». URL.:https://noc-ukr.org/news/mok-ne-dopustiv-skeletonista-vladislava-geraskevicha-do-zmagan-na-hhv-zimovih-olimpijskih-igrah-u-sholomi-pam-yati (дата звернення 19 лютого 2026).

5. Члени МОК в Україні. URL.: https://noc-ukr.org/pages/team/members-of-the-ioc-in-ukraine (дата звернення 19 лютого 2026).

6. «Неприйнятно». Посадовці України та ЄС бойкотуватимуть Паралімпіаду-2026 через допуск росіян під власним прапором. URL.:https://www.google.com/amp/s/suspilne.media/amp/sport/1243908-neprijnatno-posadovci-ukraini-ta-es-bojkotuvatimut-paralimpiadu-2026-cerez-dopusk-rosian-pid-vlasnim-praporom/ (дата звернення 20 лютого 2026).

7. Скандал перед ЧС-2026 з футболу: Іран може не поїхати на Мундіаль через збройний напад США на країну. URL.: https://www.ukr.net/news/details/sport/116245534.html (дата звернення 1 березня 2026).

8. Керсті Ковентрі. URL.: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D1%96 (дата звернення 19 лютого 2026).

9. У молодших класах можуть запровадити «вільну годину»: чи не заважатиме нововведення навчанню і чи не знизиться рівень знань. URL.: https://www.ukr.net/news/details/society/116262448.html (дата звернення 2 березня 2026).

Kotelevets Valentyn
group 2281z,
Faculty of Economics and Marine Ecology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
valentyn139@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Now is the Right Time or "And on a Renewed Earth"

The article touches on the delicate problem of Ukraine, which began to gain momentum since 2013, when the world began to get tired of us. Unfortunately, this contributed to the development of campaigns hostile to Ukraine in the media, sports and politics, because before the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine, there was no such blatant disregard for the rules of the game in the international arena, which was directed against us. But as a result of certain negative events, the groundwork was laid for good changes, which gave rise to a process that will cut off the excess in Ukrainian society. This mechanism should be a renewed national idea with the ability to influence processes in the state, where an active pro-Ukrainian population plays an important role in its construction.

Keywords: problems of Ukraine, ideology, people, nationalism, education, struggle, sports, meritocracy.

УДК 167.7:[111.852:51/53]:004.05

Крамаренко Роман
група 5341м,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
romakramarenko45@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Естетика наукової теорії

У статті здійснено філософський аналіз ролі краси та симетрії у розвитку наукового знання. Досліджено евристичну функцію естетики під час зміни парадигм (за Т. Куном) та у фундаментальній фізиці. Розкрито прагматичний аспект в ІТ та інженерії, де елегантність виступає маркером функціональної ефективності.

Ключові слова: естетика науки, евристика, наукова парадигма, симетрія, інновації, дизайн-мислення, філософія техніки.

Постановка проблеми. Традиційна епістемологія розглядає науку як сферу об’єктивних фактів та суворої логіки, де немає місця суб’єктивним переживанням. Проте аналіз історії науки та біографій видатних дослідників свідчить про зворотне: у моменти найбільших проривів вчені часто керуються критеріями, що належать до сфери естетики – красою, елегантністю, гармонією. Визначення краси у філософії (як це подає К. Сартвелл) часто апелює до пропорційності та чуттєвого задоволення [10], але в науковому контексті ці поняття набувають специфічного змісту. Виникає нагальна потреба з’ясувати: чи є краса індикатором істини, чи це когнітивна пастка, яка вводить дослідників в оману?

Актуальність роботи. Проблема набуває особливої гостроти у двох сучасних контекстах. По-перше, у фундаментальній фізиці, де математично досконалі теорії (наприклад, суперсиметрія) стикаються з відсутністю експериментального

підтвердження, що ставить під сумнів евристичну цінність краси. По-друге, у сфері комп'ютеризованих систем та інновацій, де дизайн та «чистота коду» стають не просто питанням стилю, а ключовими факторами надійності та ринкового успіху.

Мета статті – проаналізувати евристичну функцію краси у науковому пізнанні, дослідити її роль у зміні наукових парадигм та виявити механізми впливу естетичних критеріїв на інженерну творчість.

Виклад результатів дослідження. Історико-філософський аспект. Розуміння краси в науці зазнало суттєвої еволюції. В античності, як зазначено у підручнику з історії філософії за ред. В. І. Ярошовця, краса вважалася онтологічною характеристикою буття. Піфагорійці та Платон вбачали у числах та геометричних фігурах сутність світу, ототожнюючи істину з гармонією [3]. Однак Наукова революція Нового часу, детально описана Александром Койре, змінила цей погляд. Руйнування античного «Космосу» – впорядкованого, ієрархічного та замкнутого цілого – і перехід до концепції нескінченного Всесвіту вимагали нової естетики. Койре зазначає, що це була естетика абстрактного математичного закону, який діє в однорідному просторі [4]. Вернер Гейзенберг, аналізуючи цей процес, стверджує, що сучасна фізика певною мірою повернулася до платонівського ідеалізму: елементарні частинки сьогодні мисляться не як матеріальні об'єкти, а як математичні форми, що визначаються симетрією [2].

Естетика як навігатор у наукових революціях. Чому вчені обирають нову теорію, коли вона ще не доведена? Томас Кун у праці «Структура наукових революцій» вказує на те, що в моменти зміни парадигм логічні аргументи стають безсилими через феномен «несумірності» теорій. Стара і нова парадигми оперують різними поняттями, і між ними немає спільної міри [7]. У цій ситуації невизначеності на перший план виходять «естетичні міркування». Кун пише: «Судження про точність... відносно стабільні... Але судження різних осіб про простоту, логічність, імовірність і т. ін. часто значно розходяться» [5, с. 198]. Вчені обирають нову теорію (наприклад, геліоцентричну систему або теорію відносності) тому, що вона здається їм «простішою» або «яснішою». Краса тут виконує функцію «інвестиційної стратегії»: вона є обіцянкою майбутньої плідності теорії.

Амбівалентність симетрії у фізиці. У фізиці XX-XXI століть поняття краси конкретизувалося у принципі симетрії (інваріантності). Як зазначають К. Брейдінг та Е. Кастеллані, симетрія стала методом конструювання законів природи [8]. Нобелівський лауреат Френк Вільчек у книзі «Краса запитань» демонструє, як віра в те, що «світ втілює красиві ідеї», дозволила Максвеллу, Ейнштейну та Діраку зробити фундаментальні відкриття. Ейнштейн не виводив

симетрію з експерименту, він постулював її як вимогу до законів природи [11]. Проте цей шлях має свої ризики. Сабіна Хоссенфельдер у книзі «Загублені в математиці» піддає критиці сучасну теоретичну фізику за надмірне захоплення естетикою. Вона аналізує критерій «природності» (naturalness) – переконання, що безрозмірні параметри Всесвіту мають бути близькими до одиниці, а не «тонко налаштованими». Ця естетична догма призвела до створення теорії суперсиметрії, яка, попри свою математичну елегантність, не знайшла підтвердження на Великому адронному колайдері [6]. Хоссенфельдер стверджує, що краса може засліплювати вчених, перетворюючись на когнітивне упередження, яке змушує ігнорувати реальність.

Прагматика краси в інженерії та ІТ. Якщо у фундаментальній науці краса є орієнтиром пошуку істини, то в сфері технологій вона стає критерієм якості. Пол Грем у книзі «Hackers & Painters» проводить паралель між програмістами та живописцями. Він стверджує, що в коді існує поняття «гарного смаку», яке базується на простоті. «Гарний дизайн – це простота», – пише Грем. Складний, заплутаний код («спагеті-код») є ознакою того, що розробник не зрозумів суті проблеми. Натомість елегантне рішення досягає максимального результату мінімальними засобами [9]. Цю думку підтверджує досвід Стіва Джобса. Як описує його біограф Волтер Айзексон, Джобс інтегрував принципи Баухаузу («форма слідує за функцією») та філософію дзену в індустрію високих технологій. Для Джобса дизайн був не зовнішньою оболонкою («як воно виглядає»), а сутністю продукту («як воно працює»). Його успіх базувався на поєднанні технологій (technology) та гуманітарних наук (liberal arts), що дозволило створювати інтуїтивно зрозумілі пристрої [1]. В інженерній діяльності естетичне почуття виконує роль «леза Оккама»: воно допомагає відсікати зайву складність. Коли інженер каже, що рішення «потворне», це часто означає, що воно ненадійне, важке у підтримці або містить приховані помилки. І навпаки, «красиве» технічне рішення зазвичай є найбільш ефективним.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що краса в науці та інженерії виконує насамперед евристичну функцію, слугуючи інструментом навігації в умовах невизначеності. Коли логічних доказів бракує, інтуїтивне відчуття симетрії та простоти вказує найбільш перспективний напрямок дослідження. Водночас абсолютизація естетичних вимог несе в собі ризики: як демонструє криза сучасної фізики, ігнорування експериментальних даних заради «красивої» теорії загрожує перетворенням науки на метафізику. У прикладній площині – сфері комп’ютеризованих систем та інновацій – поняття краси трансформується у критерій ефективності. Здатність створювати елегантні алгоритми та дизайни є ключовою компетенцією сучасного фахівця, оскільки в інженерному контексті естетична довершеність свідчить про глибоке розуміння

суті поставлених задач та оптимізацію функціональності.

Список використаних джерел

1. Айзексон В. Стів Джобс: біографія / пер. з англ. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2012. 608 с.

2. Гейзенберг В. Фізика і філософія. Частина і ціле / пер. з нім. Київ: Ніка-Центр, 2019. 368 с.

3. Історія філософії: підручник / за ред. В. І. Ярошовця. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 927 с.

4. Койре А. Від замкнутого світу до нескінченного Всесвіту / пер. з англ. Київ: Дух і літера, 2001. 264 с.

5. Кун Т. Структура наукових революцій / пер. з англ. О. Васильєва. Київ: Порт-Роял, 2001. 228 с.

6. Хоссенфельдер С. Загублені в математиці: як краса веде фізику в глухий кут / пер. з англ. О. Стукала. Київ: Наш Формат, 2019. 320 с.

7. Bird A. Thomas Kuhn. Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2018. URL: https://plato.stanford.edu/entries/thomas-kuhn/ (дата звернення: 14.12.2025).

8. Brading K., Castellani E., Teh N. Symmetry and Symmetry Breaking. Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2017. URL: https://plato.stanford.edu/entries/symmetry-breaking/ (дата звернення: 14.12.2025).

9. Graham P. Hackers & Painters: Big Ideas from the Computer Age. Sebastopol: O'Reilly Media, 2004. 272 p.

10. Sartwell C. Beauty. Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2022. URL: https://plato.stanford.edu/entries/beauty/ (дата звернення: 14.12.2025).

11. Wilczek F. A Beautiful Question: Finding Nature's Deep Design. New York: Penguin Books, 2016. 448 p.

Kramarenko Roman
group 5341m,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
romakramarenko45@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Aesthetics of Scientific Theory

The article presents a philosophical analysis of the role of beauty and symmetry in the development of scientific knowledge. The heuristic function of aesthetics during paradigm shifts (according to T. Kuhn) and in fundamental physics is investigated. The pragmatic aspect in IT and engineering, where elegance acts as a marker of functional efficiency, is revealed.

Keywords: aesthetics of science, heuristics, scientific paradigm, symmetry, innovations, design thinking, philosophy of technology.

УДК 101:001:17

Кузьменко Олександр
група 1901,
Факультет економіки та екології моря
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
okuzmenko@kse.org.ua

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Етос науки в умовах кризи довіри до знання:філософсько-етичний аналіз

У статті здійснено філософсько-етичний аналіз трансформації наукового етосу в умовах кризи довіри до знання. Показано, як комерціалізація науки, криза відтворюваності, політичний тиск і дезінформація підривають нормативні засади наукової діяльності та суспільну легітимацію знання. Обґрунтовано поняття рефлексивного наукового етосу як рамки для осмислення умов відновлення довіри до науки.

Ключові слова: науковий етос; криза довіри до знання; легітимація знання; етика науки; філософія науки.

Постановка проблеми. Сучасна наука функціонує в умовах системної кризи, що виявляється не лише на рівні інституційних практик, а й у площині моральних засад наукової діяльності. Криза відтворюваності результатів досліджень, комерціалізація академічного середовища, політичний тиск на наукові установи та поширення дезінформації у публічному просторі ставлять під сумнів здатність науки виконувати свою традиційну соціально-епістемологічну функцію – виробляти надійне, верифіковане й соціально легітимне знання. Наслідком цього стає поглиблення кризи довіри до знання, за якої наукова спільнота втрачає монополію на авторитетну інтерпретацію дійсності, а саме поняття наукового факту дедалі частіше стає предметом маніпуляцій і ціннісних суперечок.

Ця проблема має не лише соціологічний, а й виразний філософсько-етичний характер, оскільки порушує питання про моральний фундамент науки в епоху,

коли зовнішні чинники систематично підривають її внутрішні нормативні засади. Для осмислення цього питання необхідним є звернення до концепцій наукового етосу Роберта Мертона, легітимації знання Юрґена Ґабермаса та аналітики владно-істиннісних режимів Мішеля Фуко.

Мета статті полягає у здійсненні філософсько-етичного аналізу трансформацій наукового етосу в умовах сучасної кризи довіри до знання, зокрема у виявленні механізмів ерозії нормативної системи науки, встановленні зв'язку між деформацією наукового етосу та кризами легітимації, а також у концептуалізації можливостей відновлення моральної інтегральності наукової практики.

Актуальність дослідження зумовлена кількома чинниками. По-перше, поширення постправдових дискурсів і антинаукових наративів свідчить про втрату науковим знанням не лише суспільного авторитету, а й особливого нормативного статусу в системі публічної комунікації. По-друге, криза відтворюваності та численні порушення дослідницької доброчесності засвідчують, що деформація наукового етосу має системний характер. По-третє, в умовах війни та інформаційного протистояння питання про засади виробництва і захисту достовірного знання набуває безпосереднього практичного значення для українського суспільства. Додатково актуальність теми посилюється недостатньою розробленістю цієї проблематики в україномовній академічній традиції.

Виклад результатів дослідження. Класична концептуалізація наукового етосу належить Роберту Мертону, який визначав науку як соціальний інститут, що ґрунтується на чотирьох нормах: комунізмі, універсалізмі, безкорисливості та організованому скептицизмі [4]. Саме ця нормативна система забезпечує функціонування науки як колективного підприємства, орієнтованого на істину. Водночас подальший розвиток соціології науки показав, що мертонівські норми не завжди реалізуються в реальній практиці: вони часто виконують радше роль нормативного орієнтира, ніж дієвого регулятора.

Одним із ключових чинників ерозії наукового етосу є комерціалізація науки. Переорієнтація на грантові, контрактні та ринково орієнтовані форми фінансування створює стимули для пріоритизації прикладного результату, бібліометричних показників і конкурентної ефективності над епістемічною чесністю. У таких умовах мертонівська норма безкорисливості поступається логіці інституційної вигоди, що підриває довіру до науки як до форми суспільного блага. Ця тенденція особливо виразно простежується в контексті сучасної трансформації університету та приватизації дослідницьких пріоритетів [2].

Теоретичний інструментарій для пояснення цього процесу пропонує Юрґен

Ґабермас. У межах його концепції легітимаційної кризи наука перестає бути нейтральною когнітивною інстанцією тоді, коли системна логіка ринку й адміністративного управління колонізує простір комунікативної раціональності [1]. У такому разі криза довіри до науки постає не як наслідок лише епістемічних помилок, а як результат руйнування умов, за яких наукові твердження можуть бути раціонально оцінені й суспільно прийняті. Отже, відновлення довіри потребує не тільки вдосконалення внутрішніх механізмів науки, а й реконструкції ширших умов публічної дискусії.

Інший аспект проблеми висвітлює Мішель Фуко, який розглядав істину як елемент історично змінних режимів влади-знання [3]. У цій перспективі наука постає не просто методом відкриття реальності, а дискурсом, чий авторитет забезпечується певними інституційними механізмами. Це дозволяє зрозуміти, чому заперечення наукового консенсусу в публічному просторі є водночас боротьбою за владу над легітимними формами знання. Фукіанська перспектива не скасовує значущості науки, але вимагає її більшої рефлексивності щодо власної включеності у владні відносини.

Зіставлення мертонівського нормативізму, ґабермасівської теорії комунікативної легітимації та фукіанської аналітики влади дає підстави говорити про потребу рефлексивного наукового етосу. Його сутність полягає не лише у дотриманні формальних норм наукової доброчесності, а й в усвідомленні інституційних умов їх реалізації, критичному аналізі владних механізмів виробництва знання та активній участі науки у підтриманні простору раціональної публічної дискусії. Такий підхід дозволяє уникнути як наївного нормативізму, так і епістемічного релятивізму.

Висновки. Криза довіри до науки є не лише соціологічним, а насамперед філософсько-етичним феноменом, що виявляє напруження між нормативними ідеалами науки та реальними умовами її функціонування. Класичний мертонівський етос зберігає нормативну значущість, однак є недостатнім без урахування структурних умов легітимації та владних контекстів виробництва знання. Відновлення моральної інтегральності науки потребує не лише внутрішнього самоконтролю наукової спільноти, а й ширшої реконструкції умов раціональної публічної комунікації. Поняття рефлексивного наукового етосу може слугувати продуктивною рамкою для подальших досліджень у галузі соціальної епістемології, філософії науки та науковознавства, зокрема в українському суспільному контексті.

Список використаних джерел

1. Habermas J. Legitimation Crisis. Cambridge : Polity Press, 2015. 192 p.
2. Jasanoff S. Designs on Nature: Science and Democracy in Europe and the

United States. Princeton : Princeton University Press, 2005. 376 p.

3. Foucault M. Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977. New York : Pantheon Books, 1980. 270 p.

4. Merton R. K. The Normative Structure of Science // The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations / ed. by N. W. Storer. Chicago : University of Chicago Press, 1973. P. 267–278.

5. Mirowski P. Science-Mart: Privatizing American Science. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2011. 446 p.

6. Estimating the reproducibility of psychological science. Science. 2015. Vol. 349, no. 6251. P. aac4716. URL: https://doi.org/10.1126/science.aac4716.

Kuzmenko Oleksandr
group 1901,
Faculty of Economics and Marine Ecology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
okuzmenko@kse.org.ua

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Ethos of Science in the Context of the Crisis of Trust in Knowledge: A Philosophical and Ethical Analysis

The article provides a philosophical and ethical analysis of the transformation of the scientific ethos in the context of the crisis of trust in knowledge. It shows how the commercialization of science, the replication crisis, political pressure, and disinformation undermine the normative foundations of scientific activity and the social legitimacy of knowledge. The article substantiates the concept of a reflexive scientific ethos as a framework for understanding the conditions for restoring trust in science.

Keywords: scientific ethos; crisis of trust in knowledge; legitimation of knowledge; ethics of science; philosophy of science.

УДК 1:001.8:004.942

Кухаренко Олександр
група 1901,
Машинобудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
sandrk27@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

«Доказовість» у комп'ютерному моделюванні двигунів: верифікація vs валідація як філософська проблема

У тезах розглянуто проблему «доказовості» результатів комп'ютерного моделювання двигунів у контексті філософії науки та методології симуляцій. Показано принципову різницю між верифікацією (коректністю чисельного розв'язку для заданих рівнянь) і валідацією (адекватністю моделі реальному об'єкту для визначеної мети застосування). Обґрунтовано, що повна валідація складних систем є недосяжною, а підтвердження симуляцій завжди часткове та залежне від контексту використання. Запропоновано набір практичних критеріїв доказовості для інженерних моделей двигунів: V&V під intended use, аналіз невизначеностей, робастність та незалежні підтвердження.

Ключові слова: філософія науки; комп'ютерне моделювання; симуляція; верифікація; валідація; доказовість; невизначеність; робастність; двигуни внутрішнього згоряння.

Вступ. Комп'ютерні симуляції стали ключовим інструментом проєктування та дослідження двигунів: вони використовуються для оцінювання робочого процесу, теплових навантажень, ефективності й викидів. Однак посилення ролі симуляцій загострює епістемологічне питання: що означає «обґрунтовано», якщо висновок отримано не прямим експериментом, а обчисленням на основі моделі? У практиці інженерії відповідь намагаються формалізувати через verification & validation (V&V), але логіка довіри до симуляцій має також

філософський вимір (епістемічна непрозорість, контекстність підтвердження) [Winsberg, 2013].

Верифікація й валідація: різні рівні «правильності». Верифікація відповідає на питання «чи правильно пораховано?» — тобто чи коректно реалізовано математичну модель у коді та чи збігається чисельний розв'язок із розв'язком постановки при уточненні сітки/кроку часу тощо. Валідація відповідає на інше питання — «чи правильно описано реальність?» — тобто чи достатньо адекватно модель репрезентує реальний об'єкт для заданої мети застосування та конкретних вихідних величин [Oberkampf, Trucano, 2002; ASME, 2009]. Отже, успішна верифікація не є гарантією валідації: можна коректно розв'язати некоректну або непридатну для мети модель.

Чому доказовість симуляцій завжди часткова. Для складних систем (як-от процеси згоряння, турбулентність, теплообмін, утворення NOx/сажі) «повна валідація» принципово недосяжна: змінюються режими, граничні умови, масштабні ефекти, а також цільові показники. Тому підтвердження симуляцій є локальним (для конкретної величини й режиму), а висновки мають формулюватися як межа застосовності, а не як «остаточна істина» [Sargent, 2010; Winsberg, 2013].

Критерії доказовості для моделей двигунів. Щоб зробити обґрунтування прозорим і відтворюваним, доцільно фіксувати набір мінімальних критеріїв:

1) V&V під intended use: чітко вказати, яку величину оцінюємо, в якому режимі і для якої задачі (проєктування, керування, викиди тощо).

2) Невизначеності: описати та (де можливо) кількісно оцінити невизначеності вхідних даних, підмоделей і вимірювань; порівняння «модель–експеримент» без цього може створювати хибну впевненість.

3) Робастність/чутливість: показати збіжність і стійкість ключових виходів до зміни чисельних налаштувань та параметрів у межах їхніх невизначеностей.

4) Незалежні підтвердження: перевіряти модель на інших режимах/наборах даних (аналог out-of-sample), а не лише «підганяти» під один стендовий режим.

5) Мінімізація ad hoc-правок: зміни моделі мають давати нові перевірювані наслідки, а не лише усувати одну «аномалію» [Klein, 2005].

Міні-кейс. У CFD-моделюванні дизельного циліндра можна досягти гарної збіжності й слабкої залежності пікового тиску від сітки/кроку часу — це свідчить про верифікацію. Проте при переході до іншого режиму або іншого показника (наприклад, CA50 чи NOx) модель може систематично помилятися через невідповідні припущення (турбулентність, кінетика, розпил, температурні граничні умови). Приклад показує: «правильно пораховано» не означає «правильно описано реальність».

Висновки. Розрізнення верифікації та валідації є ключовим для розуміння

доказовості комп’ютерного моделювання двигунів. Довіра до симуляцій має будуватися як аргументований комплекс процедур і критеріїв, зорієнтований на intended use, з явним обліком невизначеностей, демонстрацією робастності та незалежними підтвердженнями. Такий підхід переводить «доказовість» із рівня інтуїтивної віри в модель на рівень прозорої, відтворюваної практики.

Список використаних джерел

1. ASME. Standard for Verification and Validation in Computational Fluid Dynamics and Heat Transfer (ASME V&V 20). ASME Codes & Standards. URL: https://www.asme.org/codes-standards/find-codes-standards/standard-for-verification-and-validation-in-computational-fluid-dynamics-and-heat-transfer (дата звернення: 21.02.2026).

2. Klein E. E. Philosophical foundations of computer simulation validation. Simulation & Gaming. 2005. URL: https://dl.acm.org/doi/abs/10.1177/1046878104273437 (дата звернення: 22.02.2026).

3. Oberkampf W. L., Trucano T. G. Verification and validation in computational fluid dynamics. Progress in Aerospace Sciences. 2002. Vol. 38(3). P. 209–272. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0376042102000052 (дата звернення: 23.02.2026).

4. Sargent R. G. Verification and validation of simulation models. Proceedings of the 2010 Winter Simulation Conference. 2010. URL: https://www.informs-sim.org/wsc10papers/016.pdf (дата звернення: 23.02.2026).

5. Winsberg E. Computer Simulations in Science. Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2013 (архів: Fall 2025). URL: https://plato.stanford.edu/archives/fall2025/entries/simulations-science/ (дата звернення: 23.02.2026).

Kukharenko Oleksandr
group 1901,
Educational and Scientific Institute of Mechanical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
sandrk27@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

«Evidential Strength» in Engine Computer Modeling: Verification vs Validation as a Philosophical Problem

The paper addresses the problem of evidential strength in engine computer modeling from the perspective of philosophy of science and simulation methodology. It clarifies the distinction between verification (numerical correctness for a given mathematical model) and validation (adequacy of the model to its real-world target for a specified intended use). Since full validation of complex systems is unattainable, simulation confirmation remains partial and context-dependent. A practical set of evidential criteria is proposed: use-oriented V&V, uncertainty analysis, robustness, and independent confirmations.

Keywords: philosophy of science; computer modeling; simulation; verification; validation; evidential strength; uncertainty; robustness; internal combustion engines.

УДК: 378.147:37.026

Лежніна Євгенія
група 5841мз,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Миколаїв
fitoapteka.ua@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Людяність як філософська категорія у практиці роботи з дітьми з особливими потребами

У статті розкрито філософське значення поняття людяності в контексті спеціальної освіти. Здійснено спробу показати, як гуманістичні цінності втілюються у практичній діяльності логопеда під час роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: інклюзивна освіта,спеціальна педагогіка, логопедія, гуманізм, людяність, діти з ООП, соціалізація, повага до індивідуальності, етичні цінності.

Людяність у роботі з дітьми з особливими потребами означає не лише гуманність і милосердя, а й глибоку філософську позицію: визнання цінності кожної особистості, її права на розвиток, освіту та щастя. Це категорія, яка перетворює педагогічну практику на простір співчуття, рівності та творчої взаємодії, де кожна дитина може відчути себе цінною і потрібною.

Філософське значення людяності

- Людяність як категорія у філософії пов’язана з ідеями гуманізму, емпатії та моральної відповідальності. Вона означає здатність бачити в іншому - незалежно від його фізичних чи психічних особливостей — повноцінну людину, носія гідності та прав.

- У контексті інклюзивної освіти людяність стає основою для подолання бар’єрів: не лише фізичних, а й соціальних та психологічних.

- Це категорія, яка поєднує цінності свободи, рівності та доброти, формуючи

етичний фундамент педагогічної діяльності.

Практичне застосування людяності

- Повага до індивідуальності: кожна дитина має власний темп розвитку, і педагогічна практика повинна враховувати це без порівнянь чи стигматизації.

- Емпатійна комунікація: створення атмосфери довіри, де дитина відчуває себе прийнятою та захищеною.

- Гуманні методи навчання: використання адаптивних технологій, ігор, творчих завдань, що сприяють розвитку без примусу.

- Соціалізація через співпрацю: залучення дітей до спільних проєктів, де вони можуть проявити свої сильні сторони.

- Милосердя та турбота: не як жалощі, а як активна підтримка — допомога у подоланні труднощів, створення умов для самореалізації.

Приклади реалізації

- Інноваційні технології в інклюзивному просторі (наприклад, інтерактивні платформи, сенсорні матеріали) підвищують якість навчання та роблять його доступним.

- Методичні підходи у спеціальній педагогіці підкреслюють важливість доброти, співпереживання та готовності вирішувати проблеми разом із дитиною.

- Філософія інклюзії в українських освітніх програмах базується на принципі людяності як показнику розвитку суспільства.

У сучасному суспільстві, що прагне до інклюзії, людяність постає як критерій духовної зрілості та міри гуманізму.

Робота з дітьми з особливими потребами відкриває глибинний зміст цієї категорії. Для фахівця спеціальної освіти людяність виявляється у прийнятті, співчутті, терпимості, умінні бачити в кожній дитині неповторну особистість. Саме такі риси формують основу ефективної корекційно-розвивальної діяльності логопеда.

Логопедична практика спрямована не лише на формування мовленнєвих умінь, а й на відновлення здатності дитини до спілкування — тобто до самовираження, яке є сутністю людського буття. Надання дитині «права на голос» — це прояв найвищої форми людяності, що поєднує професійне і моральне.

У педагогічній взаємодії людяність стає практичним інструментом, який допомагає зруйнувати бар’єри нерозуміння та байдужості, створює атмосферу довіри і прийняття. Вона формує інклюзивну культуру, у якій кожна дитина може відчути свою значущість.

Людяність у практиці логопеда — це не лише етична норма, а філософія професійної діяльності. Вона визначає зміст і цінність інклюзивної освіти, сприяє духовному зростанню педагога та формуванню суспільства, де кожна

особистість має право бути почутою.

Список використаних джерел

1. Бєляєва О. Інклюзивний простір художньої літератури: сучасний погляд. – Харків, 2023.

2. Кравчинська Т.С. Розвиток інклюзивної освіти в Україні. – Київ, 2024.

3. Міністерство освіти і науки України. Поради для організації інклюзивного навчання під час війни. – Київ, 2022.

4. МОН України. Стратегічний план діяльності до 2027 року (розділ про інклюзивну освіту). – Київ, 2021.

Leznina Yevgenia
group 5841m
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
fitoapteka.ua@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Humanity as a Philosophical Category in the Practice of Working With Children With Special Needs

The article reveals the philosophical meaning of the concept of humanity in the context of special education. An attempt is made to show how humanistic values are embodied in the practical activities of a speech therapist when working with children with special educational needs.

Keywords: inclusive education, special pedagogy, speech therapy, humanism, humanity, children with special needs, socialization, respect for individuality, ethical values.

УДК 1:659

Любчич Дар'я
група 2531
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
babada6a@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Філософія реклами: як естетика впливає на вибір людини

У роботі розглядається реклама не лише як засіб впливу на споживача, а як важливе культурне та філософське явище. Показано, що естетика реклами формує не лише смак і вподобання людини, а й відображає цінності сучасного суспільства. У статті простежено, як через кольори, образи та символи реклама впливає на свідомість, створюючи певну систему ідеалів і бажань. Підкреслюється, що естетичний бік реклами повинен поєднуватися з етичним, адже надмірна комерціалізація може призвести до спотворення моральних орієнтирів.

Ключові слова: Реклама, естетика, масова культура, вплив на вибір, символізм, етичний аспект.

Постановка проблеми

Сьогодні реклама є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя – вона супроводжує нас у транспорті, на вулицях, у соціальних мережах і навіть у приватному просторі наших гаджетів. Її головна функція – не лише інформувати, а й впливати: реклама формує у людини бажання, потреби, смаки та уявлення про те, що є цінним і красивим. Як зазначає Б. Матвійчук, реклама давно перестала бути лише інструментом комерційного просування – вона «набуває культуротворчого потенціалу», стає частиною духовного середовища, у якому формується сучасна особистість. [2]

Однак, разом із цим, постає проблема подвійної природи реклами. З одного

боку, вона може бути засобом естетичного розвитку суспільства – через красу зображення, гармонію композиції та глибокі символи. З іншого – її естетика дедалі частіше перетворюється на знаряддя маніпуляції, коли краса використовується не задля духовного вдосконалення, а для нав'язування певних моделей поведінки. Як підкреслюється у навчальному ресурсі [3], «естетика реклами полягає у створенні візуального образу, який не просто приваблює, а впливає на емоційну сферу людини, змінюючи її ставлення до світу речей».

Проблема полягає в тому, що естетика реклами стає своєрідною «мовою впливу» – засобом, який може не лише формувати смак, а й спотворювати уявлення людини про дійсність. Коли краса перетворюється на інструмент комерційного тиску, вона втрачає свою гуманістичну суть і стає лише засобом контролю над споживачем.

Мета статті

Мета статті полягає у філософському аналізі ролі естетики в рекламі та виявленні її впливу на вибір людини. Основне завдання – зрозуміти, як естетичні засоби (візуальні образи, колір, музика, символи, стиль) здатні формувати смаки, емоції та споживчі рішення.

Щоб досягти цієї мети, у статті розв'язуються такі підзадачі:

Розкрити поняття реклами в контексті філософії культури. Розглянути рекламу як культурний і соціальний феномен, який відображає духовні орієнтири сучасного суспільства.

Проаналізувати естетику як інструмент впливу на свідомість. Показати, як естетичні прийоми впливають на емоції, асоціації та систему цінностей людини.

Визначити морально-етичні аспекти рекламної діяльності. Окреслити межу між естетичним переконанням і маніпуляцією, підкреслити відповідальність творців реклами.

Стаття має на меті показати, що реклама – це не лише комерційний інструмент, а складне культурно-естетичне явище, яке впливає на формування людської свідомості й моральних орієнтирів.

Актуальність роботи

Сьогодні реклама і візуальна культура відіграють важливу роль у нашому житті, тож розуміти, як вони впливають на свідомість, стає особливо актуально. Картинки, відео та образи формують уявлення про моду, стиль, соціальні норми та цінності. Дослідження естетики реклами допомагає зрозуміти, які культурні ідеали домінують у суспільстві і як вони впливають на смаки, поведінку та світогляд людей. Важливо також оцінювати етичний аспект реклами: де закінчується переконання і починається маніпуляція, і наскільки реклама відповідає моральним і соціальним стандартам.

Виклад результатів дослідження

1. Реклама як феномен культури

Реклама давно перестала бути лише способом просування товарів. Вона стала своєрідним культурним явищем, що формує уявлення про те, що важливо, привабливо та цінно у сучасному світі. Через образи, стилі, символи та візуальні прийоми реклама задає певні соціальні й культурні орієнтири, впливає на смаки та сприйняття людей.

Теодор Адорно та Герберт Маркузе відзначали, що масова культура здатна стандартизувати вподобання, створюючи моделі поведінки, які легко тиражуються й приймаються широкою аудиторією. Жан Бодрійяр додає, що реклама працює через створення симулякрів – образів, які не обов'язково відповідають реальності, але формують символічну цінність речей і явищ. [8]

2. Естетика як спосіб впливу

Естетика в рекламі – це не просто красива картинка чи приємна музика, а справжній інструмент, який формує сприйняття і емоції людини. Кольори, шрифти, ритм відео, композиція та загальний стиль реклами працюють разом, щоб викликати певні почуття та асоціації. Це дозволяє впливати на людей тонко, без прямого нав'язування думки.

Реклама звертається не до логіки, а до емоцій. Наприклад, теплі кольори можуть створювати відчуття затишку, динамічна музика – підвищувати азарт чи хвилювання, а стильна подача – викликати бажання ідентифікувати себе з образом успішної та сучасної людини. У цьому сенсі естетика працює як «шлях до серця»: спочатку людина відчуває емоції, потім асоціює їх із певним образом чи продуктом, і врешті це впливає на її вибір.

Механізм можна описати так: емоції → асоціації → ідентифікація → вибір. Реклама створює не просто бажання купити щось, а бажання стати частиною певного способу життя, образу або соціальної групи. Це робить естетику неймовірно потужним засобом впливу, адже через неї формується не тільки споживчий вибір, а й частина культурного і соціального досвіду людини. [7]

3. Філософія вибору і моральний аспект

Реклама впливає на вибір людини не тільки через інформацію про продукт, а й через емоції та образи, які вона створює. Тут постає цікаве філософське питання: наскільки наш вибір справді вільний, а наскільки він формується зовнішніми впливами?

Жан-Поль Сартр вважав, що людина має абсолютну свободу вибору – ми самі відповідальні за свої дії та переконання. Проте реклама діє як тонкий маніпулятор: через емоційний і естетичний вплив вона підштовхує людину до певного рішення. З іншого боку, Спіноза підкреслював, що наші бажання і рішення часто зумовлені зовнішніми обставинами та внутрішніми імпульсами. У світлі реклами це означає, що естетичні образи та соціальні стандарти здатні

формувати наші прагнення і переваги майже автоматично, навіть якщо ми не усвідомлюємо цього. Тут виникає етичне питання: де проходить межа між переконанням і маніпуляцією? Коли реклама стимулює емоції, вона може просто допомогти людині зробити свій вибір більш усвідомленим, але в інших випадках – нав'язати стандарти або бажання, які не відповідають індивідуальним потребам.

Саме тому філософський і етичний аналіз реклами є таким важливим. Кант наголошував на моральній відповідальності дій, а Арістотель говорив про «золоту середину» і доброчесність у всіх сферах життя. У рекламній сфері це означає, що творці контенту несуть відповідальність не тільки за ефективність своєї кампанії, а й за те, який вплив вона має на свідомість, почуття і цінності аудиторії. [6]

4. Приклади з реальної практики

Щоб зрозуміти, як естетика працює в рекламі, корисно подивитися на конкретні приклади. Кампанії Apple вирізняються простотою та мінімалізмом: чіткі лінії, чистий дизайн і ретельно підібрані кольори створюють образ сучасного, стильного життя. Dior використовує витонченість і розкіш, формуючи «ідеал», до якого прагне аудиторія, через світло, кольори та образи моделей. Coca-Cola будує емоційний зв'язок із глядачем через символи радості, дружби та святкову атмосферу.

Ці приклади показують, що естетика реклами одночасно формує бажання купити продукт, створює уявлення про «ідеальне життя» і відображає культурні цінності суспільства. Завдяки цьому реклама стає не просто продажем, а потужним культурним і психологічним механізмом впливу.

Висновок

Реклама сьогодні – це не просто спосіб продати товар, а складний культурний і філософський феномен, що поєднує естетику, етику та психологію. Вона може надихати та формувати смак, а водночас використовувати красу і стиль як засіб маніпуляції. Тому важливо ставитися до реклами критично, розуміти її вплив на наші бажання, цінності та світогляд і бачити її як частину сучасної культури.

Список використаних джерел

1. "On Ads as Aesthetic Objects: A Thematic Review of Aesthetics in Advertising Research" / URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00913367.2023.2183286 (дата звернення: 3.11.2025).

2. «Культуротворчий потенціал реклами» : навч.-метод. матеріал / Б. С. Матвійчук. URL:

https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2184/%D0%9A%D0%A3%D0%9B%D0%AC%D0%A2%D0%9E%D0%A3%D0%A0%D0%9E%D0%A2%D0%92%D0%9E%D0%A0%D0%A7%D0%98%D0%99%20%D0%9F%D0%9E%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%86%D0%90%D0%9B%20%D0%9A%D0%9B%D0%9B%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%98.pdf?isAllowed=y&sequence=1 (дата звернення: 5.11.2025).

3. «Естетика реклами» : веб-стаття. URL: https://pidru4niki.com/1798091061134/etika_ta_estetika/estetika_reklami (дата звернення: 5.11.2025).

4. Паламарчук І. Психологічні аспекти сприйняття рекламного образу : веб-стаття. URL: https://naub.oa.edu.ua/psyholohichni-aspekty-spryjnyattya-reklamnoho-obrazu/ (дата звернення: 6.11.2025).

5. Психологічні аспекти впливу реклами : веб-стаття. URL: https://stud.com.ua/63441/marketing/psihologichni_aspekti_vplivu_reklami?utm_source=chatgpt.com#goog_rewarded (дата звернення: 10.11.2025).

6. Ileyha Dagalp, Jonatan Södergren. On Ads as Aesthetic Objects: A Thematic Review of Aesthetics in Advertising Research. Journal of Advertising. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/369403478_On_Ads_as_Aesthetic_Objects_A_Thematic_Review_of_Aesthetics_in_Advertising_Research (дата звернення: 10.11.2025).

7. Mathieu Lajante, Olivier Droulers, Christian Derbaix, Ingrid Poncin. Looking at Aesthetic Emotions in Advertising Research Through a Psychophysiological Perspective. Frontiers in Psychology. Vol. 11 (2020). URL: https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2020.553100/full (дата звернення: 10.11.2025).

8. Павленко І. Психологічні аспекти сприйняття рекламного образу. Мультиверсум – журнал соціально-філософських досліджень. 2021. URL: https://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/view/432/379 (дата звернення: 10.11.2025).

Liubchych Darya
group 2531
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
babada6a@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Philosophy of Advertising: How Aesthetics Influence Human Choice

The paper examines advertising not only as a means of influencing the consumer but also as an important cultural and philosophical phenomenon. It demonstrates that the aesthetics of advertising shape not only a person's taste and preferences but also reflect the values of modern society. The article traces how colors, images, and symbols in advertising affect consciousness, creating a certain system of ideals and desires. It emphasizes that the aesthetic aspect of advertising should be balanced with the ethical one, since excessive commercialization may lead to the distortion of moral values.

Keywords: advertising, aesthetics, mass culture, influence on choice, symbolism, ethical aspect.

УДК 004:316.42

Малахай Олеся
група 5811мз
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olesamalahaj86@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Роль інформаційних технологій та штучного інтелекту в сучасному суспільстві

У цій статті розглядаються ключові напрями розвитку інформаційних технологій та штучного інтелекту, а також досліджується їхній вплив на сучасне суспільство та аналізуються технічні, соціальні та етичні аспекти цифровізації та визначаються основні переваги й ризики впровадження штучного інтелекту.

Ключові слова: інформаційні технології, цифровізація, штучний інтелект, автоматизація, інновації.

Інформаційні технології (ІТ) та штучний інтелект (ШІ) стали невід'ємними складниками сучасної цивілізації. Вони впливають на всі сфери людської діяльності — від побутових процесів до глобальних економічних систем. У XXI столітті саме цифрові технології визначають темп наукового прогресу, модифікують способи комунікації та змінюють соціальні й професійні практики. ІТ і ШІ створюють нове середовище існування людини, розширюючи її можливості, але водночас формуючи нові виклики.

Інформаційні технології та штучний інтелект стали фундаментом цифрової епохи. Вони сприяють розвитку економіки, удосконаленню виробничих процесів і створенню нових професій. Автоматизація та цифровізація бізнесу забезпечують зростання продуктивності, а розвиток електронної комерції та фінансових технологій змінює способи взаємодії споживачів з ринком.

У повсякденному житті ІТ полегшують доступ до інформації, забезпечують

мобільність, комунікацію, дистанційне навчання та роботу. Цифрові державні сервіси, хмарні технології, мобільні застосунки — все це значно підвищує комфорт та ефективність взаємодії громадян із суспільними інституціями.

В освіті інформаційні технології дають можливість використовувати інтерактивні платформи, віртуальні симуляції та адаптивні системи навчання, що сприяє формуванню сучасних компетентностей і розширює доступ до якісної освіти.

Штучний інтелект є рушійною силою четвертої промислової революції. Він забезпечує виконання завдань, що потребують аналізу, прогнозування та прийняття рішень, що раніше було притаманно лише людині.

У медицині системи на основі штучного інтелекту допомагають діагностувати захворювання, аналізувати медичні знімки та формувати індивідуальні плани лікування. У транспорті технології штучного інтелекту застосовуються для оптимізації маршрутів і розробки автономних транспортних засобів. В освіті штучний інтелект створює адаптивні навчальні середовища, що реагують на індивідуальні потреби учнів. У виробництві й логістиці технології штучного інтелекту підвищує ефективність і безпеку процесів.

Переваги використання штучного інтелекту включають високу точність обробки інформації, зменшення ймовірності людських помилок, швидке виконання рутинних операцій та підтримку наукових досліджень.

Разом із перевагами розвиток ІТ та ШІ супроводжується певними загрозами. Першочерговою проблемою є питання кібербезпеки: зростає кількість кібератак, витоків даних та випадків шахрайства. Це вимагає створення нових методів захисту інформації та посилення цифрової грамотності населення.

Важливими є також етичні та правові аспекти застосування ШІ. Використання персональних даних, ризики алгоритмічної упередженості, непрозорість роботи систем — ці питання потребують регулювання на міжнародному та національному рівнях.

Суттєвим викликом залишається вплив автоматизації на ринок праці. Частина професій може бути замінена інтелектуальними системами, що вимагає розробки стратегій перекваліфікації та адаптації працівників.

У перспективі інформаційні технології продовжуватимуть сприяти цифровій трансформації суспільства, розвитку «розумних» міст, вдосконаленню управління ресурсами та підвищенню якості життя. Штучний інтелект розвиватиметься в напрямку створення людино центричних рішень, інклюзивних технологій та інтелектуальних систем підтримки рішень. Подальше поєднання ІТ та ШІ забезпечить нові підходи у медицині, освіті, дослідженнях та управлінні, а також сприятиме формуванню нових стандартів етичного та відповідального використання технологій.

Висновок

Інформаційні технології та штучний інтелект суттєво змінюють сучасне суспільство, відкриваючи шлях до нових можливостей і інновацій. Вони сприяють підвищенню ефективності роботи, покращують якість життя та стимулюють економічний розвиток. Водночас їх широке застосування потребує вирішення важливих питань безпеки, етики та соціальної адаптації. Майбутнє цифрової цивілізації залежить від відповідального та збалансованого використання цих технологій.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти і науки. — Київ : Інститут цифровізації освіти НАПН України, 2019. — 212 с.

2. Гаврілова Л. Г., Воронова Н. С. Цифрова культура як феномен сучасного інформаційно-комунікаційного середовища. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2018. Вип. 48. С. 21-34. 23.

3. Кухаренко В. М. Інформаційні технології та цифрове середовище навчання. — Харків : ХНУРЕ, 2020. — 180 с.

4. Назарчук В. В. Інформаційні технології в сучасному суспільстві. — Київ: Наук. думка, 2020.

5. Пристайко В. Ю. Штучний інтелект: принципи, розвиток, ризики. — Львів: ЛНУ ім. Франка, 2021

Malachai Olesya
group 5811mz,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olesamalahaj86@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Role of Information Technologies and Artificial Intelligence in Modern Society

This article examines the key areas of development of information technology and artificial intelligence, as well as examines their impact on modern society, analyzes the technical, social and ethical aspects of digitalization, and identifies the main advantages and risks of implementing artificial intelligence.

Keywords: information technology, digitalization, artificial intelligence, automation, innovation.

УДК 130.2-044.352

Мальованний Павло
студент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
pmalovannij@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Епоха диктатури толерантності у сучасній культурі

У статті розглядається феномен «диктатури толерантності» як соціокультурне явище сучасності, що виникає на перетині ідеології прав людини та політики ідентичностей. Автори аналізують трансформацію поняття толерантності від класичного розуміння терпимості до сучасного формату ідеологічного примусу, що виявляється у формі «cancel culture», регламентованої мови, обмеження академічної свободи та соціального конформізму. Здійснено спробу виявити причини поширення диктатури толерантності, серед яких — посилення ролі соціальних мереж, політична інструменталізація прав меншин та психологічні механізми соціального тиску. Особливу увагу приділено ризикам, які несе диктатура толерантності для демократії, свободи слова та інституційної довіри. У підсумку наголошено на важливості пошуку балансу між захистом прав меншин і збереженням свободи думки в демократичному суспільстві.

Ключові слова: толерантність, диктатура толерантності, свобода слова, політична коректність, культура скасування, академічна свобода, соціальний тиск.

Поняття толерантності є одним із ключових у філософії прав людини та демократичних цінностей. Його історичний розвиток був зумовлений боротьбою проти релігійного фанатизму, расизму, дискримінації за статевою, етнічною чи іншою ознакою. Толерантність стала символом відкритого, плюралістичного суспільства, що визнає багатоманітність людських ідентичностей, світоглядів і

культур.

Однак упродовж останніх десятиліть, на тлі посилення боротьби за права різноманітних меншин і формування нових соціокультурних стандартів, відбувається трансформація самого феномену толерантності. У деяких випадках вона набуває рис примусової ідеології, де під прикриттям боротьби за рівність і повагу фактично обмежується свобода слова, мислення і наукової діяльності.

Такий стан суспільства деякі дослідники та публіцисти позначають терміном «диктатура толерантності». Метою цієї статті є розкрити суть цього явища, проаналізувати його прояви в сучасній культурі та розглянути потенційні ризики для розвитку відкритого демократичного суспільства.

Поняття толерантності: еволюція значення

У класичному розумінні толерантність (від латинського tolerantia — терпимість, витримка) передбачає здатність поважати право іншого на інакшість, навіть у разі незгоди з його переконаннями чи діями. Таке тлумачення було закріплено у Декларації принципів толерантності ЮНЕСКО (1995 р.), де наголошувалося, що толерантність — це не поступка чи байдужість, а активне визнання цінності різноманіття.

Проте сучасна культура дедалі більше вимагає не просто терпимості, а активної підтримки певних ідеологічних наративів. З позиції морального обов'язку кожен член суспільства має не лише визнавати права інших груп, а й демонстративно підтримувати певний світогляд. Відмова ж від такої демонстрації може трактуватися як акт нетерпимості.

Диктатура толерантності: сутність феномена

Поняття «диктатура толерантності» було введено до наукового обігу філософом Гербертом Маркузе у його роботі «Репресивна толерантність» (1965). За Маркузе, формальна свобода слова може бути використана для поширення реакційних ідей, і тому «справжня» толерантність має бути спрямована лише на підтримку прогресивних сил. Ця логіка заклала підвалини для сучасної концепції «правильної» толерантності, де певні ідеї та групи мають більші права на висловлення, ніж інші.

У сучасному дискурсі диктатура толерантності — це ситуація, коли вимоги до суспільної поведінки, спрямовані на захист прав певних груп, набувають характеру примусу, а будь-яка критика цих вимог автоматично кваліфікується як прояв дискримінації чи нетерпимості.

Таким чином, толерантність перетворюється на нову форму ідеологічного контролю, де відхилення від прийнятого порядку денного призводить до соціального чи навіть правового переслідування.

Основні прояви диктатури толерантності

1. Культура скасування (cancel culture)

Cancel culture — це практика публічного бойкоту осіб чи організацій за висловлювання або дії, що вважаються неприйнятними з точки зору сучасних стандартів політичної коректності. Соціальні мережі стали головним інструментом цієї практики, де за лічені години людина може втратити репутацію, роботу та соціальні зв'язки.

Це створює ефект самоцензури: щоб уникнути потенційної «відміни», багато публічних осіб уникають висловлення незручних або непопулярних поглядів.

2. Регламентована мова

Сучасні тенденції вимагають використання інклюзивної мови, що формально має на меті уникнення дискримінації. Проте іноді вимоги до мови стають настільки жорсткими, що будь-яке непередбачене відхилення від «правильної» термінології сприймається як акт агресії чи мікроагресії.

У деяких країнах навіть передбачено юридичну відповідальність за вживання певних формулювань, що фактично обмежує свободу висловлення думок.

3. Обмеження академічної свободи

Університети традиційно були простором вільної дискусії. Проте нині академічна свобода дедалі більше обмежується. Деякі теми визнаються «чутливими», а дослідження, результати яких суперечать панівній ідеології, піддаються жорсткій критиці.

Приклади:

Тиск на викладачів, які ставлять під сумнів окремі тези гендерної теорії.

Відміна лекцій запрошених науковців через їхні погляди.

Виключення з академічних програм текстів «проблемних» авторів.

4. Соціальний конформізм

Диктатура толерантності призводить до формування однорідного соціального простору, де індивідуальне інакомислення витісняється демонстративною лояльністю до панівного порядку денного. У суспільстві виникає конформізм «нової моральності», де громадяни зобов'язані не лише уникати дискримінаційної поведінки, а й активно підтримувати ідеологічні кампанії.

У приватному ж просторі це часто супроводжується відчуженням і зростанням недовіри між людьми.

Причини поширення диктатури толерантності

1. Посилення ролі соціальних мереж

Соціальні медіа створили умови для миттєвого поширення інформації та масового морального тиску. Онлайн-спільноти легко мобілізуються для кампаній проти інакодумців.

2. Політична інструменталізація прав меншин

У багатьох випадках захист прав меншин використовується політичними силами як інструмент мобілізації виборців або як засіб придушення опонентів.

3. Психологічні механізми

Страх бути виключеним із спільноти, бажання належати до «прогресивної більшості», соціальне наслідування — все це стимулює людей до конформної поведінки.

Потенційні наслідки диктатури толерантності

1. Ерозія свободи слова

Свобода слова передбачає право висловлювати непопулярні, суперечливі, навіть образливі ідеї — за умови, що вони не переходять межі закону. Перетворення толерантності на інструмент ідеологічного контролю фактично заперечує цей принцип.

2. Поляризація суспільства

Коли частина суспільства відчуває, що її голоси штучно придушуються, виникає зворотна радикалізація. Поляризація може призвести до соціальних конфліктів та посилення екстремістських рухів.

3. Інфантилізація публічного дискурсу

Вимога «безпечного простору» і відмова від складних чи суперечливих тем веде до спрощення публічної дискусії та зниження інтелектуальної глибини культури.

4. Втрата довіри до інституцій

Коли університети, ЗМІ та інші інститути сприймаються як ідеологічно заангажовані, знижується їхній авторитет, що підриває основи демократичного суспільства.

Висновок

Толерантність залишається однією з головних цінностей сучасної цивілізації. Однак вона не повинна перетворюватися на диктатуру, що руйнує фундаментальні свободи. Справжня толерантність полягає не у насадженні єдино правильного порядку денного, а у здатності визнавати право на інакшість — у тому числі право на незгоду.

Для здорового розвитку демократичного суспільства критично важливо зберігати баланс між захистом прав меншин і захистом свободи слова, свободи думки та академічної свободи. Тільки так можливо уникнути перетворення благородної ідеї толерантності на нову форму репресивної ідеології.

Список використаних джерел

1. Маркузе Г. Репрессивная толерантность // Критическая теория общества. — М.: Канон+, 2000. — С. 248–268.

2. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. — К.: Основи, 1994.
3. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. — М.: Медиум, 1995.

Malovanny Pavlo
student
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
pmalovannij@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Era of the Dictatorship of Tolerance in Contemporary Culture

The article explores the phenomenon of the "dictatorship of tolerance" as a socio-cultural construct that has emerged at the intersection of human rights ideology and identity politics. The authors analyze the transformation of the classical concept of tolerance—from the acceptance of otherness to a new ideological imperative that enforces conformity under the guise of inclusivity. Key manifestations of this process, such as cancel culture, regulated language, restrictions on academic freedom, and growing social conformism, are examined. The paper identifies the main causes of this phenomenon, including the increasing influence of social media, the political instrumentalization of minority rights, and psychological mechanisms of social pressure. Special attention is given to the potential threats that the dictatorship of tolerance poses to democracy, freedom of speech, and institutional trust. The authors emphasize the need to maintain a balance between protecting minority rights and safeguarding freedom of thought in an open democratic society.

Keywords: tolerance, dictatorship of tolerance, freedom of speech, political correctness, cancel culture, academic freedom, social pressure.

УДК 17.03:004

Мартич Микола
група 2341,
Навчально-науковий інститут автоматики і електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
mykolamartychsmnuk@gmail.com

Ступак Ольга
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olga.stupak@nuos.edu.ua

Феномен когнітивного аутсорсингу: як штучний інтелект змінює наше мислення

Сьогодні використання штучного інтелекту все більше переходить межі, де він стає не просто допоміжним інструментом, а повноцінним учасником розумового процесу. Із вдосконаленням можливостей штучного інтелекту більшість людей починають менше мислити самостійно, це явище називається когнітивним аутсорсингом. У даній роботі розглядається – як постійне делегування розумових зусиль штучному інтелекту зменшує нашу здатність до самостійного та критичного мислення. Наголошується на необхідності переосмислення людино-машинної взаємодії, дослідження можливості вдосконалення навичок критичного мислення за допомогою алгоритмів та штучного інтелекту.

Ключові слова: штучний інтелект, когнітивний аутсорсинг, критичне мислення, людино-машинна взаємодія, цифрова залежність.

Актуальність роботи: із вдосконаленням технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) все частіше людина перекладає власну інтелектуальну діяльність на ШІ. Це створює передумови до зниження автономності в прийнятті рішень людиною (без допомоги ШІ та алгоритмів, які допомагають фільтрувати величезні обсяги інформації), в обмін на зручність, економію часу та зниження когнітивного навантаження.

Мета: метою статті є дослідження підходів до використання ШІ, способів мінімізації його впливу на інтелектуальну діяльність людини та переходу до

використання технологій ШІ для більш ефективної взаємодії без втрати свого особистого, унікального бачення світу та незалежного мислення.

Виклад результатів дослідження: Ще 2000 років тому, коли не було сучасних інформаційних технологій (без яких нам зараз важко уявити життя), Платон у своєму діалозі "Федр" передбачав, що із появою письма люди можуть почати менше використовувати свою пам'ять для зберігання інформації. На сьогодні тема когнітивного аутсорсингу вже давно перестала бути лише цікавою ідеєю для академічних дебатів. Феномен привертає увагу і філософів, і психологів, і когнітологів. У даній роботі буде розглянуто розуміння проблеми зарубіжними (Н. Карр, А. Кларк, Д. Чалмерс, Б. Спарроу) та українськими (І. Сотнік та О. Шапіро, М. Рогожа та ін.) вченими, які детально розглядають, що ми насправді втрачаємо, коли передаємо частину своїх розумових функцій машинам [1; 5].

Все, зрештою, почалося ще з калькулятора. Здавалося б, звичайний пристрій минулого століття, а звільнив нас від необхідності рахувати подумки. Потім з'явився Google і подібні сервіси — і багато людей почали менше використовувати власну пам'ять, та почали більше довіряти стороннім ресурсам. Про «ефект Google» Б.Спарроу заговорила ще у 2011-му: ми запам'ятовуємо не факти, а те, як і де їх швидко знайти [1]. Це був перший серйозний сигнал: наша когнітивна автономія почала здавати позиції.

З появою сучасних генеративних моделей, таких як ChatGPT, Gemini чи Claude, проблема буквально вийшла на новий щабель. Дослідження 2023–2025 років показують — постійне звертання до таких інструментів суттєво підриває вміння критично мислити. Студенти, які користуються ШІ для написання есе, гірше формулюють власні ідеї й простіше пропускають логічні помилки. Це видно і в школах, де діти вже не намагаються самостійно будувати аргументи, і в лабораторіях, де вчені делегують гіпотезу алгоритму, і в компаніях, де аналітики повністю покладаються на машинні інтерпретації даних. У підсумку, маємо прояви атрофії пам'яті й уяви. Загроза очевидна: людина ризикує втратити власне обличчя, розчинивши унікальний світогляд у масі шаблонних алгоритмів [2]. Оцінки філософів різняться. Н. Карр прямо визнає: інтернет, а сьогодні й ШІ, буквально перепрограмовують наш мозок: люди мислять поверхнево, уривками. Він наголошує, що Інтернет — не просто інструмент, а специфічний спосіб життя, що змінює нашу свідомість. А ось А. Кларк і Д. Чалмерс по-іншому дивляться на ситуацію: у їхній теорії «розширеного розуму» — це, навпаки, привід для оптимізму. Для них когнітивний аутсорсинг схожий на ментальний протез: він розширює наші можливості й робить розум продуктивнішим [4].

У фокусі українських дослідників, наприклад у працях М. Рогожі, з'являється ще й культурні й етичні аспекти. Особливо гостро стоїть питання

тотальної уніфікації: якщо весь світ користується одними алгоритмами, національна когнітивна ідентичність поступово розмивається. І водночас немає сенсу заперечувати явні переваги — алгоритми швидко опрацьовують рутину, обробляють дані, залишають час для справді творчої праці. Але постає інше питання: де закінчується підвищення продуктивності і де починається нав'язування? Чи не перетворюємося ми в пасивних споживачів готових шаблонів [5; 6]?

Яскраво ця дилема проявляється у сфері освіти. З одного боку, ШІ допомагає генерувати ідеї, з іншого — якщо студенти не тренують навичку перевіряти їх на практиці, вони втрачають саму здатність до незалежної емпіричної роботи. Все частіше вибір за нас робить рекомендаційна система, а ми поступово забуваємо, як це — пробувати й помилятися. Тут і є найбільший ризик: ерозія суб'єктивного досвіду та здатності до критичного мислення. Адже розуміння світу не виникає з бездоганних математичних моделей — воно зростає з наших спроб, помилок і (нехай іноді дуже непростої) саморефлексії [3; 4].

Висновок: Когнітивний аутсорсинг докорінно змінює наше мислення. Він дійсно підриває автономію й послаблює критичний аналіз, але водночас дає потужний приріст продуктивності, якщо ми усвідомлюємо ризики та контролюємо ситуацію. Саме тому треба не просто механічно взаємодіяти з технологіями, а й постійно знаходити час для власної рефлексії, перевіряти результати роботи алгоритмів, вдосконалювати навички критичного мислення і дотримуватись етичних стандартів. Збереження автономії — це щоденна робота над незалежним мисленням із чітким розумінням: ШІ має залишатися інструментом, а не перетворюватись на господаря нашої свідомості та джерело відчуження. Лише відповідальний підхід дозволить уникнути небезпеки атрофії розуму й в повній мірі скористатися перевагами цифровізації, не змарнувавши власний творчий потенціал та людську індивідуальність.

Список використаних джерел

1. Clark A., Chalmers D. The Extended Mind. Analysis. 1998. Vol. 58, No. 1. P. 7–19. URL: https://academic.oup.com/analysis/article-abstract/58/1/7/153111 (дата звернення: 16.03.2026).

2. Sparrow B., Liu J., Wegner D. M. Google Effects on Memory: Cognitive Consequences of Having Information at Our Fingertips. Science. 2011. Vol. 333, No. 6043. P. 776–778. URL: https://www.science.org/doi/10.1126/science.1207745 (дата звернення: 16.03.2026).

3. Kasneci E. Et al. ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. Learning and Individual Differences. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/367541637_ChatGPT_for_Good_On_Opportunities_and_Challenges_of_Large_Language_Models_for_Education (дата звернення: 15.03.2026).

4. Carr N. The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains. New York : W. W. Norton & Company, 2010. P. 133-136. URL: https://www.researchgate.net/publication/262245164_The_Shallows_What_the_Internet_Is_Doing_to_Our_Brains_by_Nicholas_Carr_New_York_NY_W_W_Norton_2010_276_pp_2695_ISBN_0393072223_hardcover (дата звернення: 17.03.2026).

5. Сотник І. С., Шапіро О. К. Проблеми етики штучного інтелекту в контексті взаємовідносин людини і машини. V Міжнародна науково- практична конференція " Наукрва практика: сучасні та класичні дослідницькі методи": тези доп., 22 груд. 2023 р., Бостон, США / Видавнича група "Логос". С. 284 – 287 DOI: 10.36074/loqos-22.12.2023.07 (дата звернення: 15.03.2026).

6. Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект: Матеріали IX Всеукраїнської науково- теоретичної конференції (20 – 21 берез. 2025 р., м. Черкаси). Черкаси: ЧДТУ, 2025. 239 с. URL: https//share.google/oWPvSarJ45MvT0Cnp (дата звернення: 16.03.2026).

Martych Mykola
group 2341,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
mykolamartychsmnuk@gmail.com

Stupak Olha
Senior Lecturer, Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olga.stupak@nuos.edu.ua

The Phenomenon of Cognitive Outsourcing: How Artificial Intelligence is Changing the Way We Think

Today, the use of artificial intelligence is increasingly crossing the boundaries where it becomes not just an cognitive outsourcing tool, but a full-fledged participant in the thinking process. Most people, with the improvement of artificial intelligence capabilities, begin to think less independently, this phenomenon is called cognitive outsourcing. This paper examines how the constant delegation of mental efforts to artificial intelligence reduces our ability to think independently and critically. The purpose of the article is to rethink human-machine interaction, to explore the possibilities of improving critical thinking skills using algorithms and artificial intelligence.

Keywords: artificial intelligence, cognitive outsourcing, critical thinking, human-machine interaction, digital addiction.

УДК 130.2:140.8

Мелех Дмитро
група 1901,
Машинобудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
dmelekh94@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Вплив цифрової культури на формування світогляду сучасної людини

Розглянуто вплив цифрової культури на формування світогляду сучасної людини. Проаналізовано, як цифрове середовище впливає на сприйняття реальності, комунікацію, самопрезентацію, ідентичність і ціннісні орієнтири особистості. Визначено, що цифрова культура відкриває нові можливості для доступу до знань і самореалізації, але водночас створює ризики інформаційної перенасиченості, та послаблення критичної рефлексії.

Ключові слова: цифрова культура, світогляд, сучасна людина, цифрове середовище, ідентичність, цінності, комунікація, критичне мислення.

Постановка проблеми. У XXI столітті цифрові технології стали не просто технічним інструментом, а середовищем повсякденного існування людини. Інтернет, соціальні мережі, мобільна комунікація, алгоритмізовані інформаційні потоки та цифрові платформи впливають не лише на способи передавання інформації, а й на моделі мислення, комунікації, самоідентифікації та оцінки реальності. У сучасних дослідженнях цифрове суспільство розглядається як простір, у якому стираються межі між реальним і віртуальним, змінюється характер людської присутності у світі, а світогляд дедалі більше формується під впливом цифрового середовища [1].

Цифрова культура одночасно відкриває нові можливості для самовираження, доступу до знань, культурної участі та комунікації, але водночас створює ризики фрагментації мислення, втрати ціннісних орієнтирів, залежності

від зовнішнього схвалення, алгоритмічного впливу та інформаційної вразливості особистості [2]. Саме тому постає потреба у філософсько-культурологічному осмисленні того, як цифрова культура змінює світогляд сучасної людини.

Метою дослідження є з'ясування особливостей впливу цифрової культури на формування світогляду сучасної людини, а також визначення основних позитивних і проблемних аспектів цього впливу у філософському та культурологічному вимірах.

Актуальність роботи. Актуальність дослідження зумовлена тим, що цифрова культура безпосередньо впливає на формування ідентичності, самопрезентації та системи цінностей, особливо серед молоді. Сучасні дослідження показують, що для розвитку ідентичності в цифровому середовищі визначальним є не стільки сам час перебування в соціальних мережах, скільки характер активності користувача: самопрезентація, соціальне порівняння, участь у комунікації, створення й поширення контенту [3].

Виклад результатів дослідження. Цифрову культуру доцільно розуміти як сукупність практик, норм, символів, форм комунікації та способів взаємодії, що виникають і функціонують у цифровому середовищі. На думку І. Левіна та Д. Мамлока, сутність цифрової революції найповніше виявляється саме в культурних змінах, а тому цифрове суспільство слід аналізувати не лише технологічно, а й культурологічно [1]. У цьому контексті цифрова культура є не зовнішнім додатком до життя людини, а середовищем, яке впливає на її спосіб мислення, поведінкові установки та уявлення про себе і світ.

Одним із найпомітніших наслідків цифрової культури є зміна способу сприйняття реальності. У цифрову добу людина постійно перебуває у просторі змішаного досвіду, де фізичне та віртуальне взаємодіють майже безперервно. Це змінює саму структуру повсякденності: комунікація стає миттєвою, інформація - надмірною, а особистість - постійно включеною в мережеві процеси. Внаслідок цього світогляд сучасної людини формується в умовах інформаційної надлишковості, коли орієнтація в потоці повідомлень стає не менш важливою, ніж доступ до самих знань.

Важливим аспектом є також трансформація ідентичності. Соціальні мережі створюють нові можливості для самовираження, конструювання публічного образу, пошуку однодумців і розвитку соціальних зв'язків. Систематичний огляд досліджень соціальних мереж та розвитку ідентичності показує, що активна участь у цифровому середовищі може сприяти дослідженню власного «Я», але водночас ідеалізована самопрезентація та постійне соціальне порівняння пов'язані зі зниженням ясності самосприйняття та зростанням ідентифікаційної напруги. Подібні висновки містить і дослідження ролі соціальних мереж у формуванні ідентичності молоді, де серед ризиків названо цифрове вигорання,

потребу в постійному позитивному схваленні, мову ворожнечі, шахрайство та алгоритмічні пастки [3].

Світоглядні зміни проявляються також у сфері цінностей. У статті Н. Меджидової цифрова епоха розглядається як така, що впливає на фундаментальні аспекти людського буття, зокрема на моральність, культурну ідентичність і духовні орієнтації [4].

У праці І. Ломачинської, Б. Ломачинського та С. Хрипко наголошено, що в умовах цифрової доби особливо загострюється проблема нечітких моральних і ціннісних орієнтирів у віртуальному просторі; у зв'язку з цим цифрова безпека повинна включати не лише технічний, а й світоглядний та етичний вимір [5].

Разом із ризиками цифрова культура відкриває й значні можливості. Вона розширює доступ до культурних ресурсів, знань, форм участі в суспільному житті та нових моделей творчості. UNESCO підкреслює, що цифрові технології сприяють збереженню, документуванню, популяризації культурної спадщини та розширенню доступу до культурних благ [6]. Отже, вплив цифрової культури на світогляд не є однозначно негативним чи позитивним: він має амбівалентний характер і залежить від рівня цифрової культури особистості, її критичної автономії та здатності до усвідомленого вибору.

Висновки. Цифрова культура є одним із визначальних чинників формування світогляду сучасної людини. Її вплив проявляється у трансформації способів сприйняття реальності, механізмів комунікації, моделей самопрезентації, ціннісних орієнтирів та ідентичності. Цифрове середовище не лише створює нові можливості для культурної участі, самореалізації та доступу до знань, а й продукує нові ризики, пов'язані з інформаційною надлишковістю, фрагментарністю мислення, моральною дезорієнтацією та залежністю від алгоритмічних механізмів.

Список використаних джерел

1. Levin I., Mamlok D. Culture and Society in the Digital Age 2021. Vol. 12, no. 2. Art. 68. DOI: 10.3390/info12020068.

2. Avci H., Baams L. A Systematic Review of Social Media Use and Adolescent Identity Development // Adolescent Research Review. 2025. Vol. 10, no. 2. P. 219–236. DOI: 10.1007/s40894-024-00251-1.

3. Zelenin V. The role of social networks in shaping the identity and self-realisation of young people // Amazonia Investiga. 2024. Vol. 13, no. 84. P. 291–303. DOI: 10.34069/AI/2024.84.12.19.

4. Medzhidova N. Worldview and religious-cultural orientations of the «Digital Age Human» // Skhid. 2024. Vol. 6, no. 2. P. 46–50. DOI: 10.21847/2411-3093.626.

5. Ломачинська І., Ломачинський Б., Хрипко С. Світоглядні основи

цифрової безпеки молоді в умовах інформаційного впливу соціальних мереж // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2025. Вип. 60. С 128–137. DOI: 10.30970/PPS.2025.60.14.

6. UNESCO. Culture and Digital Technologies: URL: https://www.unesco.org/en/culture-and-digital-technologies

Melekh Dmytro
group 1901,
Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
dmelekh94@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Influence of Digital Culture on the Formation of the Worldview of Modern Individuals

The paper examines the influence of digital culture on the formation of the worldview of modern individuals. It analyzes how the digital environment affects the perception of reality, communication, self-presentation, identity, and personal value orientations. It is determined that digital culture opens up new opportunities for access to knowledge and self-realization, while at the same time creating risks of information overload and weakening critical reflection.

Keywords: digital culture, worldview, modern individual, digital environment, identity, values, communication, critical thinking.

УДК 130.2:316.6

Мінько Олексій
магістрант,
Соціально-гуманітарний факультет
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ
leha.minko@gmail.com

Гончаренко Катерина
доцент, завідувач кафедри філософії
Соціально-гуманітарний факультет
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ
k.s.honcharenko@udu.edu.ua

Парадокси суб'єктивації як передумова політичної дії

В статті автор демонструє етичний вимір конструктивістського розуміння суб'єктивності, послідовно розвинутого в сучасній філософії. На основі концепцій Жака Лакана, Луї Альтюсера, Мішеля Фуко, Джудіт Батлер та Славоя Жижека, розкриваються суперечності політичної суб'єктивності, які водночас виступають умовами можливості етики суб'єктивації. До таких суперечностей належить взаємозалежне відношення опору та підпорядкування. Їх взаємний стосунок приводить суб'єктивованого індивіда до спроможності структурно трансформувати соціально-символічний порядок.

Ключові слова: суб'єктивність, l'interpellation, subordination, соціально-символічний порядок, потяг до смерті, Лакан.

Історично сформована категорія суб'єктивності піддається випробуванням у нових політичних, соціальних, економічних та культурних, обставинах до чого призводять масове розповсюдження дезінформації, витончені механізми цифрової пропаганди, популізм, неоліберальні форми відчуження праці, культурний релятивізм тощо. Сфера застосування універсалістських ідей, до яких належить і ідея суб'єктивності, звужується. Дослідження XX-XXI сторіччя, в межах яких філософи розширювали розуміння природи суб'єктивності у їх стосунку до нових історичних умов, досі можуть слугувати орієнтиром для критичного аналізу, вибудовування етичних принципів та політичної дії.

На думку філософа Луї Альтюсера, суб'єкт з'являється в момент, коли

індивід відповідає на звернення / l'interpellation державних ідеологічних апаратів. У зазорі між зверненням та відповіддю на звернення себе виявляє суспільне несвідоме, «здоровий глузд», з яким ідентифікує себе індивід. Однак така реакція не може бути витлумачена як результат усвідомленого вивіреного вибору, оскільки вона формується на рівні до-рефлексивних механізмів залучення індивіда до соціальних структур. У цьому сенсі інтерпеляція постає в якості процесу, в якому сама суб'єктивність конституюється через афективні, тілесно закорінені та емоційно насичені практики. Інакше кажучи, суб'єкт «відгукується» на ідеологічні або культурні звернення тому, що вже перебуває в полі афектів, які задають горизонти сприйняття, оцінки та дії [2, с. 50].

Кореляція між суб'єктивністю та соціально-символічним порядком була запозичена Альтюсером у Жака Лакана, засновника структуралістського психоаналізу. Лакан виявив, що соціально-символічна структура наперед визначає суб'єкта, тільки-но індивід вступає у стосунки з нею. В свою чергу, роботи Мішеля Фуко, продемонстрували, що відношення між соціальними практиками та символічним порядком носять політичний характер, а процес передвизначення суб'єкта напряму пов'язаний із динамікою влади. Відмінність від Альтюсерової позиції полягає в тому, що Мішель Фуко у своїх центральних працях виводить кратологію, в межах якої влада виступає не стільки категорією політики суверена чи тим, що належить державному апарату, а силою, яка невіддільна від соціального, ба більше, психічного життя суб'єкта [1].

В роботі «The Psychic Life of the Power» Джудіт Батлер виводить парадокс суб'єктивності: «Як може бути так, що суб'єкт, який вважається умовою та інструментом агентності, водночас є наслідком підпорядкування (subordination), яке розуміється як позбавлення агентності? Якщо підпорядкування є умовою можливості агентності, то як можна уявити собі агентність у протиставленні силам підпорядкування?» [4, с. 10]. Цей парадокс здається їй таким, що програмує політичну пасивність, яка з'являється як відповідь на тотальність соціальної детермінації суб'єкта, яку виводить сучасна політична теорія, натхненна Лаканом. Вона пропонує ідею активної відмови від нормалізації підпорядкування, призупиняючи відтворення status quo.

Славой Жижек відповідає на цю критику наполяганням, що хоча Лакан і доводить, що опір суб'єкта незмінно хибить, адже Я структуровано у такий спосіб, що розпізнає символічну структуру неправильно та завжди помилково тлумачить Закон, це не забирає можливості перебудови символічного порядку, але ця перебудова має бути тотальною, як тотальною є сам цей порядок. Орієнтиром в цьому може бути етика Лакана, що засновується на фройдівській ідеї потягу до смерті. Ризик бути виключеним із соціально-символічної структури та пережити «соціальну смерть», призупиняє парадоксальну гру

підпорядкування та опору [3, с. 325-328]. І саме в цьому паресійному ризикуванні з'являється можливість перетворення структурного принципу, з'являється просвіт, який потенціює можливість не обернутися на звернення.

Висновки. Таким чином, співвідношення опору та підкорення соціально-символічному порядку належить до сутнісної проблематики конструювання суб'єктивності. Задані на клінічному та соціально-критичному рівні, взаємозв'язки між підпорядкуванням та опором визначають межі політичної дії, на яку спроможний суб'єкт. В свою чергу етика політичної дії стає глибоко пов'язаною з призупиненням залучення у відтворювальну динаміку фундаментального фантазму та соціальної ідентифікації.

Список використаних джерел

1. Александров Д. Мікростратегія влади та проблема її суб'єктивації у кратології М. Фуко. Регіональні студії. 2021. Т. 27. С. 105–110.

2. Богуславська К. Ідеологічні інтерпеляції сучасних фільмів про УНР в українському культурному контексті (на прикладі стрічок «Таємний щоденник Симона Петлюри» (2018) та «Крути 1918» (2019)). Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури. 2020. Т. 3. С. 49–61.

3. Жижек С. Дражливий суб'єкт: відсутній центр політичної онтології Київ : ППС-2002, 2008. 510 с.

4. Butler J. The Psychic Life of Power: Theories in Subjection. Stanford : Stanford University Press, 1997.

Minko Oleksii
Master's student,
Faculty of Social and Humanities
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Kyiv
leha.minko@gmail.com

Honcharenko Kateryna
Associate Professor, Head of the Department of Philosophy
Faculty of Social and Humanities
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University
Kyiv
k.s.honcharenko@udu.edu.ua

The Paradoxes of Subjectivation as a Precondition for Political Action

In this article, the author demonstrates the ethical dimension of the constructivist understanding of subjectivity, systematically developed in contemporary philosophy. Drawing on the concepts of Jacques Lacan, Louis Althusser, Michel Foucault, Judith Butler, and Slavoj Žižek, the article explores the contradictions of political subjectivity, which simultaneously serve as the conditions of possibility for the ethics of subjectivation. Among these contradictions is the interdependent relationship between resistance and subordination. Their mutual relationship leads the subjectivized individual to the capacity to structurally transform the socio-symbolic order.

Keywords: subjectivity, l'interpellation, subordination, socio-symbolic order, death drive, Lacan.

УДК 1:168.35

Нагернюк Юлія
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
yulianagera21@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Софісти — герої чи лиходії?

Стаття присвячена аналізу суперечливої ролі софістів в історії античної філософії та їхньому значенню для сучасності. Розглядаються аргументи на користь та проти софістичної традиції, досліджується парадокс відносності істини, який вони створили. Особлива увага приділяється актуальності софістичної проблематики в епоху постправди та інформаційних війн. Автор доходить висновку про необхідність діалектичної оцінки софістів як мислителів, які відкрили потужні інтелектуальні інструменти, що можуть служити як добру, так і злу залежно від морального вибору тих, хто ними користується.

Ключові слова: софісти, релятивізм, риторика, постправда, критичне мислення, гуманізм, демократизація освіти, маніпуляція, інформаційні війни, Протагор.

Постать софіста в античній філософії завжди викликала суперечливі оцінки. Для одних вони були просвітителями та новаторами, для інших — руйнівниками моралі та спекулянтами словом. У V столітті до нашої ери, в епоху розквіту античної демократії, софісти з'явилися як мандрівні вчителі, які за плату навчали риторики, філософії та мистецтва переконання. Сьогодні, в епоху постправди та інформаційних війн, питання про природу софістики набуває нового звучання.

Найважливішою заслугою софістів стала демократизація освіти. До їхньої появи знання передавалося в замкнених аристократичних колах. Софісти вперше

зробили філософську освіту доступною для широкого кола громадян, не відбираючи учнів за походженням. Протагор, Горгій, Продік мандрували містами Греції, навчаючи не лише аристократів, а й купців, ремісників, усіх, хто прагнув успіху в демократичних Афінах.

Софісти здійснили справжню революцію в філософії, перемістивши фокус уваги з космосу та богів на людину. Знаменитий афоризм Протагора "Людина є мірою всіх речей" став маніфестом нового гуманістичного світогляду. Вперше людина була проголошена центром світобудови, а її сприйняття — критерієм оцінки реальності. Софісти стверджували, що людина не є іграшкою в руках долі, а здатна самостійно формувати своє життя за допомогою знань, розуму та майстерності слова.

Софісти навчали своїх учнів мистецтву аргументації та контраргументації. Вони демонстрували, що будь-яку тезу можна як довести, так і спростувати, залежно від ракурсу розгляду. Метод антилогій, запроваджений софістами, полягав у розгляді кожного питання з різних, часто протилежних позицій. Це примушувало учнів виходити за межі однобокого погляду, розуміти складність явищ, бачити відносність багатьох оцінок. Така інтелектуальна гімнастика формувала незалежне мислення та здатність до об'єктивного аналізу.

В умовах афінської демократії, де рішення приймалися на народних зборах, а судові справи вирішувалися без професійних адвокатів, вміння переконливо говорити набувало практичного значення. Софісти готували громадян до активної участі в політичному житті полісу, навчали складати промови, вести дискусії, захищати свої інтереси. Їхні школи були центрами громадянської освіти, що давала реальні можливості для соціального підйому.

Головне звинувачення проти софістів полягало в проповіді морального релятивізму. Твердження, що істина відносна і залежить від точки зору, підривало основи традиційної моралі та релігії. Горгій стверджував, що нічого не існує, а якщо й існує, то пізнати це неможливо. Такий радикальний скептицизм ставив під сумнів саму можливість об'єктивного пізнання та моральних абсолютів, що викликало обурення консервативної частини афінського суспільства.

Софісти були першими професійними вчителями, які брали плату за навчання. Це викликало різку критику з боку Сократа та його послідовників. Знання та мудрість, стверджували критики, не можуть бути товаром. Комерціалізація освіти призводить до спотворення суті філософії. Софісти не шукали істини заради неї самої, а навчали техніці переконання, яка могла служити будь-яким цілям, навіть неморальним. Вони готові були довести що завгодно, якщо за це добре платили.

Софісти довели риторику до рівня мистецтва, але водночас перетворили її

на інструмент маніпуляції. Їхнє вміння зробити слабший аргумент сильнішим, заплутати опонента софізмами, створити видимість правоти там, де її немає, викликало справедливі нарікання. Еристика — мистецтво сперечатися заради перемоги, а не заради пошуку істини — породжувала атмосферу інтелектуального шахрайства.

Критики звинувачували софістів у тому, що вони готують не справжніх державних діячів, а демагогів та популістів. Навчаючи техніці впливу на натовп без належного морального виховання, софісти випускали в політику людей, здатних маніпулювати громадською думкою задля особистої вигоди. Історія афінської демократії дає приклади таких політиків, які використовували софістичні методи для розпалювання пристрастей та переслідування неугодних.

Парадокс софістів: діалектика відносного й абсолютного

Найцікавіший аспект софістичної спадщини криється в парадоксі, який вони самі створили. Навчаючи відносності істини, софісти перетворили цю відносність на нову абсолютну істину. Теза "все відносно" парадоксальним чином стала догмою для багатьох поколінь мислителів.

Цей парадокс має глибокі філософські наслідки. Якщо все відносно, то й сама теза про відносність також має бути відносною. Але якщо вона відносна, то існує можливість абсолютної істини. Таким чином, софістичний релятивізм самознищується, наштовхуючись на власну суперечність. Водночас софісти інтуїтивно відчули справжню діалектичну проблему: як поєднати відносність людського пізнання з прагненням до об'єктивної істини?

Парадокс також виявляється в практичній площині. Критикуючи традиційні авторитети та старі догми, софісти створили новий тип авторитету — авторитет переконливого слова. Руйнуючи одні форми влади, вони заклали основи для інших. Їхній заклик до інтелектуальної свободи парадоксально породжував нові форми залежності — від красномовства та пропаганди.

Софісти в контексті сучасності

Сьогодні софістичні питання звучать з новою гостротою. Епоха "альтернативних фактів", постправди та інформаційних війн дивовижно нагадує інтелектуальну атмосферу афінської демократії V століття до нашої ери. Можливо, софісти справді випередили свій час на 2500 років.

Сучасні медіа та соціальні мережі створили ситуацію, про яку мріяли софісти: реальність формується словом, а переконливість часто виявляється важливішою за фактичну правдивість. Фейкові новини, маніпуляції громадською думкою, політичний спін — усе це пряме продовження софістичних технік. Як і в часи Протагора, здатність переконливо подати інформацію часто переважає її об'єктивність.

Соціальні мережі стали ідеальним середовищем для софістичних прийомів:

короткі меседжі, що апелюють до емоцій; алгоритми, що створюють інформаційні бульбашки; можливість миттєво поширити будь-яке твердження незалежно від його правдивості. Водночас інтернет втілив і кращі мрії софістів про демократизацію знання — освіта стала доступною як ніколи раніше.

Сучасний світ переживає кризу об'єктивності, схожу на ту, що викликали софісти в античній Греції. Множинність точок зору, культурний релятивізм, постмодерністська критика — усе це відлуння софістичного релятивізму. Питання "чи існує об'єктивна істина?" знову стоїть на порядку денному, і софісти першими поставили це питання.

Висновок: Дихотомія "герої чи лиходії" виявляється надто спрощеною для оцінки софістичного феномену. Софісти були складними історичними фігурами, чия діяльність мала як позитивні, так і негативні наслідки.

Софісти заклали основи європейської освітньої традиції. Їхнє переконання, що людину можна навчити доброчесності та успіху, стало фундаментом гуманістичної педагогіки. Вони розвинули риторику як мистецтво та науку, створили методи аргументації, які використовуються донині. Їхній критичний підхід до традиції розчистив дорогу для систематичної філософії Сократа, Платона, Арістотеля.

Водночас софісти несуть відповідальність за те, що перетворили філософію на техніку, знання — на товар, а риторику — на інструмент маніпуляції. Їхній релятивізм підірвав довіру до можливості об'єктивного пізнання та загальнозначущих моральних норм. Софістична традиція живить цинізм у політиці, комерціалізацію освіти, інтелектуальну недобросовісність.

Урок софістів для сучасності: потрібен синтез критичного мислення без цинізму, відкритості до різних точок зору без відмови від критеріїв істини, майстерності слова без маніпуляції. Софісти довели, що людина може сама формувати свою долю за допомогою знань та переконливого слова. Ця віра в людські можливості стала одним із фундаментів європейської цивілізації.

Остаточна відповідь на питання "герої чи лиходії?" може бути тільки діалектичною: софісти були і тими, й іншими. Вони відкрили надзвичайно потужні інтелектуальні інструменти, які можуть використовуватися як для добра, так і для зла. Урок софістів полягає в усвідомленні відповідальності, яка супроводжує володіння силою слова та майстерністю переконання. У світі, де інформація стала зброєю, а риторика — полем битви, розуміння софістичної традиції з її досягненнями та помилками стає практичною необхідністю для кожної освіченої людини.

Список використаних джерел

1. Йегер В. Пайдейя. Виховання античної людини : у 2 т. / В. Йегер ; пер. з

нім. О. Kashuba. Львів : Літопис, 2022. Т. 1. 596 с.

2. Кассен Б. Ефект софістики / Б. Кассен ; пер. з фр. С. Wakula. Київ : Дух і літера, 2015. 280 с.

3. Платон. Діалоги / Платон ; пер. з давньогр. Київ : Основи, 1995. 395 с.

4. Рассел Б. Історія західної філософії / Б. Рассел ; пер. з англ. Ю. Лісняк, П. Таращук. Київ : Основи, 1995. 759 с.

5. Стратій Я. М. Історія філософії : підручник / Я. М. Стратій, В. Є. Климов, В. П. Мельник. Київ : Знання, 2016. 583 с.

6. Табачковський В. Г. Людина. Світ. Культура : вступ до філософії / В. Г. Табачковський. Київ : Либідь, 2003. 256 с.

7. Guthrie W. K. C. The Sophists / W. K. C. Guthrie. Cambridge : Cambridge University Press, 1971. 345 p.

8. Kerferd G. B. The Sophistic Movement / G. B. Kerferd. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. 184 p.

9. Rankin H. D. Sophists, Socratics and Cynics / H. D. Rankin. London : Routledge, 1983. 268 p.

10. Schiappa E. Protagoras and Logos: A Study in Greek Philosophy and Rhetoric / E. Schiappa. Columbia : University of South Carolina Press, 2003. 264 p.

Naherniuk Yulia
group 2531,
Educational scientific humanitarian institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
yulianagera21@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Sophists — Heroes or Villains?

The article analyzes the controversial role of sophists in the history of ancient philosophy and their significance for the present day. Arguments for and against the sophistic tradition are examined, and the paradox of the relativity of truth that they created is explored. Particular attention is paid to the relevance of sophistic issues in the era of post-truth and information wars. The author concludes that a dialectical assessment of sophists is necessary as thinkers who discovered powerful intellectual tools that can serve both good and evil depending on the moral choices of those who use them.

Keywords: sophists, relativism, rhetoric, post-truth, critical thinking, humanism, democratization of education, manipulation, information wars, Protagoras.

УДК 323.266:004.8

Нюкалова Інна
група 5821м,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nukalovainna71@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Боротьба з розповсюдженням дезінформації в Інтернеті: етичні, правові та технологічні виклики

Досліджено феномен дезінформації у цифрову епоху як загрозу соціальному добробуту та приватності. Проаналізовано роль ШІ, соціальних мереж та алгоритмів у поширенні фейків. Визначено правові (GDPR) та етичні (автономія, справедливість) основи протидії. Окреслено практичні інструменти, зокрема фактчекінг і медіаграмотність, як ключові механізми підвищення стійкості суспільства.

Ключові слова: дезінформація, фейкові новини, кібербезпека, етика приватності, ШІ, медіаграмотність, фактчекінг.

Поширення дезінформації створює критичний розрив між технологічним розвитком та здатністю суспільства критично сприймати інформацію. Проблема полягає в тому, що соціальні мережі, як головний майданчик для поширення фейків, інтенсивно використовують персональні дані користувачів для створення детальних профілів, що вкрай посилює ефективність маніпулятивного контенту. Алгоритми сприяють формуванню «ехо-камер» та поляризації суспільства. Додатковим викликом є розвиток Штучного Інтелекту (ШІ), який може автоматизувати поширення дезінформації через мережі ботів та полегшує створення «deepfakes».

Метою статті є аналіз технологічних, правових та етичних викликів, пов'язаних із боротьбою з розповсюдженням дезінформації в Інтернеті, та

визначення комплексних механізмів протидії, що базуються на підвищенні стійкості аудиторії.

Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення інформаційної безпеки та соціальної довіри в умовах гібридних загроз. В умовах, коли ШІ здатен генерувати переконливий підроблений контент, а правове регулювання часто відстає від технологічного прогресу, комплексна протидія дезінформації стає питанням національної безпеки та захисту автономії особистості.

Дослідження показало, що боротьба з дезінформацією вимагає впровадження регуляторних та етичних рамок. В основі протидії лежать принципи, сформовані у сфері Етики приватності, зокрема:

Автономія: Захист права особи на самовизначення та контроль над інформацією, щоб не стати об'єктом маніпуляції. Дезінформація безпосередньо загрожує автономії, впливаючи на раціональне прийняття рішень.

Добробут: Етичний обов’язок компаній та держави запобігати шкоді, спричиненій дезінформацією, та гарантувати безпеку даних. Цей принцип є основою для вимоги прозорості та підзвітності технологічних платформ.

Справедливість: Вимога рівного доступу до достовірної інформації для всіх громадян. Алгоритми, які формують «ехо-камери», можуть порушувати цей принцип, створюючи інформаційну нерівність.

Принцип Добробуту покладає значну етичну відповідальність на великі технологічні платформи. Етичний обов’язок компаній трансформується у вимогу:

Прозорість алгоритмів: Алгоритми, які сприяють формуванню поляризації суспільства, мають бути більш прозорими та підзвітними щодо їхнього впливу на поширення дезінформації.

«Design for Trust» (Дизайн, орієнтований на довіру): Компанії повинні проєктувати свої продукти та функції таким чином, щоб мінімізувати потенціал для маніпуляцій.

Підзвітність (Accountability): Платформи повинні нести відповідальність за шкоду, спричинену поширенням дезінформації.

Одним із найскладніших етичних викликів є необхідність балансу між модерацією дезінформації та захистом фундаментального права на свободу слова. Етичне вирішення цієї дилеми вимагає встановлення чітких, прозорих та справедливих правил модерування, що базуються на оцінці наміру та потенційної шкоди контенту, а також на наданні користувачам справедливих механізмів оскарження.

Правове регулювання (наприклад, GDPR на міжнародному рівні та Закон України «Про захист персональних даних») покладає на володільців баз даних зобов'язання забезпечувати захист інформації від незаконної обробки. Це

опосередковано допомагає протидіяти таргетованій дезінформації.

Найбільш ефективною відповіддю на дезінформацію є не лише видалення контенту, а й стратегічні комунікації та підвищення стійкості аудиторії.

Медіаграмотність є основним інструментом протидії та «забігом на довгу дистанцію». Вона формує комплекс навичок і знань, які дозволяють аудиторії критично оцінювати інформацію, перевіряти джерела та читати далі заголовка.

Фактчекінг та верифікація — це швидка, реактивна робота, що передбачає оперативне спростування фейків, використання надійних фактчекінгових сервісів та інструментів для зворотного пошуку зображень та виявлення ознак ШІ-контенту.

Боротьба з дезінформацією вимагає постійної співпраці між технологічними платформами (прозорість алгоритмів, модерування), державними інституціями (законодавча база) та громадянами (медіаграмотність). Успіх цієї боротьби залежить від нашої здатності зберігати критичне мислення та реалізовувати особисту роль у захисті своєї приватності та інформаційного простору в умовах, коли технології (зокрема, ШІ) створюють нові, постійно мінливі загрози.

Список використаних джерел

1. Як захиститися від дезінформації та маніпуляцій: шість простих кроків. MediaSapiens. URL: https://ms.detector.media/mediaosvita/post/37991/2025-05-27-yak-zakhystytysya-vid-dezinformatsii-ta-manipulyatsiy-shist-prostykh-krokiv/ (дата звернення: 11.12.2025).

2. Медіаграмотність під час війни: теорія, методика, інтерактив. Київ : Академія Української преси (АУП). URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Mediagramotnost_pid_chas_viyny_web.pdf (дата звернення: 12.12.2025).

3. Інструменти фактчекінгу та приклади дезінформації. Медіамейкер. URL: https://mediamaker.me/mediaklony-j-dezinformacziya-lajfhaky-ta-instrumenty-dlya-borotby-z-fejkamy-5540/ (дата звернення: 12.12.2025).

4. Протидія дезінформації в інтернеті: куди рухатися Україні? Лабораторія цифрової безпеки. URL: https://dslua.org/wp-content/uploads/2022/01/DSLU_Disinformation_Ukraine_Report.pdf (дата звернення: 12.12.2025).

5. Боротьба з дезінформацією у соцмережах: погляд зі Сполучених Штатів. Центр демократії та верховенства права (CEDEM). URL: https://cedem.org.ua/analytics/borotba-dezinformatsiya-usa/ (дата звернення: 14.12.2025).

Nyukalova Inna
group 5821m,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nukalovainna71@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Combating the Spread of Disinformation Online: Ethical, Legal and Technological Challenges

The phenomenon of disinformation in the digital age is investigated as a threat to social well-being and privacy. The role of AI, social networks, and algorithms in the dissemination of fakes is analyzed. Legal (GDPR) and ethical (autonomy, fairness) foundations for counteraction are determined. Practical tools, particularly fact-checking and media literacy, are outlined as key mechanisms for enhancing societal resilience.

Keywords disinformation, fake news, cybersecurity, ethics of privacy, AI, media literacy, fact-checking.

УДК 165.12:316.42

Онищенко Олег
група 5371м,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
guss20031227@gmail.com

Смалієвський Володимир
група 5371м,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
volodymyr.smaliievskyi@nuos.edu.ua

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Наукова раціональність: сила логіки та доведень у сучасному світі

У роботі проаналізовано еволюцію наукової раціональності від класичних до постнекласичних підходів. Розглянуто роль логіки та доказовості в епоху штучного інтелекту. Висвітлено етичні аспекти науки та значення критичного мислення в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: наукова раціональність, логіка, постнекласична наука, штучний інтелект, критичне мислення.

Постановка проблеми. Наукова раціональність є однією з фундаментальних основ сучасної цивілізації, яка визначає спосіб мислення, методологію дослідження та критерії істинності знання. Вона виступає фундаментом для технологічного прогресу та прийняття рішень у складних соціальних системах. Як зазначав Юрген Габермас, наукова раціональність, поєднуючи різні типи мислення, найбільше тяжіє до інструментальної раціональності, орієнтованої на ефективність та досягнення цілей. Однак сьогодні саме поняття раціональності

трансформується під тиском нових технологій та соціальних змін.

Актуальність роботи. У світі, що стикається з глобальними викликами — від зміни клімату до розвитку штучного інтелекту — саме раціональне осмислення стає ключем до вирішення проблем. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю захисту наукового світогляду в умовах інформаційного шуму, поширення фейків та псевдонаукових концепцій. Крім того, стрімкий розвиток штучного інтелекту ставить перед людством нові питання щодо меж раціональності та відповідальності за наслідки наукових відкриттів.

Мета статті полягає в аналізі еволюції наукової раціональності, визначенні її ключових принципів та ролі в умовах сучасного інформаційного суспільства і технологічних викликів.

Виклад результатів дослідження. Історія науки демонструє, що розуміння раціональності не було статичним, а змінювалося разом із розвитком людства. Можна виділити три основні етапи цієї еволюції:

Класична наука (XVII-XIX ст.) базувалася на принципах об'єктивності та механістичного детермінізму. Вчені вірили, що світ схожий на годинниковий механізм, а суб'єктивні якості дослідника слід усувати заради "чистого" знання. Символом цієї епохи став "демон Лапласа" — ідея про можливість абсолютно точного передбачення майбутнього за умови знання всіх параметрів Всесвіту.

Некласична наука (перша половина XX ст.) виникла як відповідь на революційні відкриття у фізиці. Ключовою зміною стало визнання ролі спостерігача: об'єкт більше не розглядався ізольовано від суб'єкта. Принцип невизначеності Гейзенберга показав, що абсолютна точність вимірювань має свої фундаментальні межі.

Постнекласична наука (кінець XX ст. – сьогодення) фокусується на складних системах, що самоорганізуються. Синергетика та теорія хаосу довели, що в нелінійних системах незначні події можуть мати глобальні наслідки ("ефект метелика"). Сучасна наука стала міждисциплінарною та соціально відповідальною.

Незважаючи на історичні трансформації, певні принципи залишаються ядром наукового методу. Насамперед це логічність та доказовість: наукові теорії будуються як несуперечливі системи, де твердження мають бути обґрунтовані фактами або логічними висновками. Важливим є принцип емпіричної перевірки. Карл Поппер ввів критерій фальсифікованості: наукова теорія має бути такою, яку принципово можна спростувати, що відрізняє її від догми.

Сучасні дослідження також визнають, що наука не є стерильним процесом. На неї впливають парадигми (за Т. Куном), соціальний контекст та фінансування. Ірраціональні елементи, такі як інтуїція, також відіграють роль у відкриттях. Окремим викликом є штучний інтелект. Сучасні AI-системи здатні обробляти

дані та виявляти закономірності, недоступні людському розуму, проте питання інтерпретації результатів та етичної відповідальності залишається виключно за людиною.

Висновки. Наукова раціональність залишається найнадійнішим інструментом пізнання світу, але сьогодні вона розуміється інакше, ніж століття тому. Це не претензія на абсолютну істину, а процес постійної самокорекції, критичного діалогу та вдосконалення методів. Еволюція раціональності — від механістичних уявлень до постнекласичного гуманістичного підходу — демонструє здатність науки адаптуватися до нових викликів. Сьогодні наукова раціональність повинна поєднувати прагнення до істини з усвідомленням соціальних та етичних аспектів знання. Як зазначав Поль Фейєрабенд, наука залишається успішною саме завдяки здатності постійно переглядати свої основи. Таким чином, наукова раціональність виступає не лише методом пізнання, але й культурною цінністю, що формує відповідальне суспільство.

Список використаних джерел

1. Carrier M. Science after the Crisis: Perspectives and Challenges // European Review. 2020. Vol. 28, No. 3. P. 319-337.

2. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Vol. 1: Reason and the Rationalization of Society. Boston: Beacon Press, 1984. 465 p.

3. Kant I. Critique of Pure Reason / Trans. by P. Guyer and A. Wood. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 785 p.

4. Poincaré H. Science and Hypothesis. London: Walter Scott Publishing, 1905. 244 p.

5. Bohr N. Atomic Physics and Human Knowledge. New York: John Wiley & Sons, 1958. 101 p.

6. Heisenberg W. Physics and Philosophy: The Revolution in Modern Science. New York: Harper & Row, 1958. 213 p.

7. Prigogine I., Stengers I. Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature. New York: Bantam Books, 1984. 349 p.

8. Latour B., Woolgar S. Laboratory Life: The Construction of Scientific Facts. 2nd ed. Princeton: Princeton University Press, 1986. 294 p.

9. Popper K. The Logic of Scientific Discovery. London: Routledge, 2002. 513 p.

10. Lakatos I. The Methodology of Scientific Research Programmes. Cambridge: Cambridge University Press, 1978. 250 p.

11. Kuhn T. The Structure of Scientific Revolutions. 4th ed. Chicago: University of Chicago Press, 2012. 264 p.

12. Feyerabend P. Against Method. 4th ed. London: Verso, 2010. 296 p.

13. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed.

Hoboken: Pearson, 2020. 1136 p.

Onyshchenko Oleg
group 5371m,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
guss20031227@gmail.com

Smaliievskyi Volodymyr
group 5371m,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
volodymyr.smaliievskyi@nuos.edu.ua

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Scientific Rationality: The Power of Logic and Evidence in the Modern World

The paper analyzes the evolution of scientific rationality from classical to post-non-classical approaches. The role of logic and evidence in the AI era is examined. Ethical aspects of science and the importance of critical thinking in the information society are highlighted.

Key words: scientific rationality, logic, post-non-classical science, artificial intelligence, critical thinking.

УДК 008:[304-055.2:004.77](519.5)«20»

Остапенко Катерина
група ОКМз-51,
Навчально-науковий інститут філософії, культурології, політології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харків
katua200307@gmail.com

Стародубцева Лідія
докторка філософських наук,
професорка кафедри теорії культури та філософії науки
Навчально-науковий інститут філософії, культурології, політології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харків
l.starodubtseva@karazin.ua

Гендер, нація і мова ворожнечі: аналіз образів корейських жінок у цифровому медіапросторі

У статті досліджується взаємозв'язок гендеру, національної ідентичності та мови ворожнечі через призму культурологічного аналізу образів корейських жінок у цифровому медіапросторі. Авторка зосереджується на способах репрезентації образів південнокорейських жінок у соціальних мережах, онлайн-форумах і цифрових платформах, а також на тому, як ці образи стають інструментом поширення негативних стереотипів і мови ворожнечі. У дослідженні показано, що цифрові медіа не лише відтворюють культурні та гендерні норми, а й активно впливають на суспільне сприйняття, посилюючи етнічні та гендерні упередження. Використання міждисциплінарного підходу дозволяє авторці проаналізувати складність і суперечливість онлайн-репрезентацій корейських жінок, висвітлюючи контекстуальні механізми формування та поширення негативних наративів у Південній Кореї.

Ключові слова: гендер; національна ідентичність; цифрові медіа; південнокорейські жінки; соціальні мережі; онлайн-репрезентації; культурні стереотипи; медійна критика.

У сучасному цифровому медіапросторі образи жінок стають не лише предметом культурної репрезентації, а й інструментом формування суспільних

уявлень про гендер, національну ідентичність та соціальні норми. Особливо це стосується південнокорейських жінок, чиї образи у соціальних мережах, на онлайн-форумах і платформах для обміну контентом часто стикається з упередженнями, стереотипами та мовою ворожнечі. В умовах глобалізації та цифрової інтеграції культур постає потреба системного аналізу того, як цифрові медіа відтворюють і трансформують культурні наративи, а також які соціальні та психологічні механізми впливають на формування негативних або позитивних уявлень про представниць інших націй.

У процесі модернізації південнокорейського суспільства у XX столітті поступово змінювалися уявлення про жіночність, соціальну роль жінки та межі її публічної активності. Історія формування образу жінки в Південній Кореї демонструє складне поєднання модернізаційних змін і стійких патріархальних норм, що впливали на суспільне сприйняття жіночої ролі. За дослідженнями південнокорейської науковиці Джийонг Су, на початку XX століття в Південній Кореї лише кілька жінок отримали вищі наукові ступені і позиції у соціальній ієрархії, отримали можливість працевлаштуватися, носили вишукані зачіски, вступали у необмежені стосунки і їх почали називали «новими жінками» [1]. Однак більшість чоловіків Південної Кореї того часу вважали цих жінок непривабливими, оскільки вони порушували звичайну патріархальну дисципліну. Суспільство того часу вважало, що ці жінки відмовилися від «чосонської» досконалої жіночності Південної Кореї та критикували їх за марнославство. Розвиваючи думку дослідниці, зазначимо, що й у 1950-х роках, після завершення Корейської війни, подібне ставлення спостерігалося і щодо ян-ґунджу (з кор. «західна принцеса»), тобто жінки-проститутки, яка розважала американських військовослужбовців між 1950-ми та 1980-ми роками. У 2010-х роках з’являється новий термін «кімчі-ньо», або «кімчі-дівчина», що знаменує собою завершення цього ланцюга нових термінів для позначення жінок у Південній Кореї [1]. Це сленгова назва молодої корейської дівчини, яка є пихатою, закохана у високоякісні модні аксесуари та очікує, що її партнер оплатить їхні побачення та, зрештою, весілля. У подальшому термін «кімчі-ньо» став інструментом негативної стереотипізації жінок Південної Кореї. Частина південнокорейських чоловіків досі дотримується думки, що жінки з інших країн нібито мають вищі моральні якості, ніж корейські жінки. Саме тому Представники мізогінних і сексистських поглядів інколи використовують образливий термін «кімчі-ньо» щодо корейських феміністок. Унаслідок цього саме «корейськість» жінок стає підґрунтям специфічних форм корейського сексизму. Прихильники сексистських поглядів стверджують, що корейські жінки нібито шкодять репутації нації, тоді як місію збереження її славетної спадщини покладають передусім на чоловіків.

Подібні уявлення формують систему інтерпретації гендерних ролей, у якій жіноча поведінка оцінюється через призму національної лояльності та відповідності традиційним культурним нормам. Розглянемо ключові аргументи, що пояснюють поширення мізогіністських поглядів на жінку в сучасній південнокорейській культурі.

Одним із ключових аргументів на користь існування дискримінаційних наративів по відношенню до жінок у південнокорейському суспільстві є традиційний розподіл гендерних ролей у різних сферах життя. На думку південнокорейської дослідниці Міньон Мун, форум Ilbe є одним із показових прикладів цифрової мізогінії в сучасному онлайн-просторі Південної Кореї. Цей форум став платформою для поширення радикальних дискримінаційних поглядів щодо жінок, а також для формування ворожих гендерних наративів. Користувачі Ilbe називають корейських жінок «кімчі-ньо», обґрунтовуючи це різними аргументами. На думку Міньон Мун, один із ключових аргументів пов'язаний з питанням обов'язкової військової служби: чоловіки-громадяни Південної Кореї, на відміну від жінок, зобов'язані проходити службу у збройних силах [2]. Деякі мізогінно налаштовані учасники форуму стверджують, що жінки нібито користуються перевагами системи національної безпеки, не беручи безпосередньої участі у військовій службі, і тому не здійснюють «належного» внеску в оборону держави.

Ще одним аргументом наявності дискримінаційних поглядів, який аналізує індонезійська дослідниця Бернадін Грейс Альванія Манек, є сфера романтичних стосунків і шлюбу. Поширеним є уявлення, що корейські жінки нібито роблять недостатній фінансовий внесок у стосунки або сімейне життя. Додаткові суперечки викликали висловлювання деяких західних учасниць телевізійних програм про корейську культуру, які заявляли, що їм незрозуміло, чому в Південній Кореї чоловіки часто беруть на себе більші фінансові витрати під час побачень і підготовки до шлюбу [3]. Водночас подібні узагальнення ігнорують різноманіття жіночих позицій і досвідів, тому некоректно стверджувати, що всі південнокорейські жінки мислять однаково. Історично сформована патріархальна система обмежувала економічні можливості жінок і їхній доступ до фінансових ресурсів. Попри це, мізогінні наративи ігнорують структурні чинники та покладають відповідальність за проблеми, з якими стикаються жінки, виключно на них самих.

Продовжуючи попередні аргументи, варто зазначити, що мізогінні дискурси, як справедливо зазначає Бернадін Грейс Альванія Манек, часто ґрунтуються на ієрархізації жіночої привабливості за національною ознакою. Зокрема, на вищезгаданому онлайн-форумі Ilbe поширене зверхнє ставлення до корейських жінок через твердження, що вони нібито поступаються японкам у

зовнішності та поведінці. В онлайн-дискусіях користувачі часто вдаються до порівнянь так званих «чонтеук» — нібито унікальних «расових» рис корейських жінок — із рисами японок [3]. У таких протиставленнях корейських жінок зображують егоїстичними та позбавленими здорового глузду, тоді як японок ідеалізують. Символом цього ідеалізованого образу є термін «суші-ньо» («дівчина-суші»), яким позначають уявну «ідеальну» японську жінку [3]. Це етнічно марковане визначення часто фігурує в обговореннях, пов'язаних із уявленнями про бажану партнерку та нормативну модель шлюбу. Отже, подібні порівняння та ідеалізовані етнічні образи не лише відтворюють гендерні стереотипи, а й поєднують мізогінію з національною ієрархізацією, формуючи дискурс, у якому корейські жінки стають об'єктом системного знецінення як за гендерною, так і за етнічною ознакою.

Отже, цифровий медіапростір активно формує образи корейських жінок, поєднуючи гендерні та національні стереотипи і водночас поширюючи мову ворожнечі. Проведене нами дослідження показує багатошаровість цих репрезентацій та їхню суперечливість, підкреслюючи важливість критичного осмислення медіаконтенту і комплексного підходу, що враховує культурологічну, гендерну та комунікативну перспективи.

Список використаних джерел

1. Manek B. G. A. Confucian Historical Narratives and Misogynic Culture in South Korea // Journal of Asian Social Science Research. 2023. Vol. 5, No. 1. P. 49–62. DOI: https://doi.org/10.15575/jassr.v5i1.73.

2. Moon M. Digital Sex Crime, Online Misogyny, and Digital Feminism in South Korea // Georgetown Journal of International Affairs. 2024. Vol. 25, No. 1. P. 186–192. DOI: https://doi.org/10.1353/gia.2024.a934902.

3. Suh J. The «New Woman» and the Topography of Modernity in Colonial Korea // Korean Studies. 2013. Vol. 37, No. 1. P. 11–43. DOI: https://doi.org/10.1353/ks.2013.0007.

Ostapenko Kateryna
OKMz-51 group,
Educational and Scientific Institute of Philosophy,
Cultural Studies, Political Science
V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv
katua200307@gmail.com

Starodubtseva Lidia
Doctor of Philosophy, Professor of the
Department of Theory of Culture and Philosophy of Science
Educational and Scientific Institute of Philosophy,
Cultural Studies, Political Science
V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv
l.starodubtseva@karazin.ua

Gender, Nation, and Hate Speech: An Analysis of Images of Korean Women in the Digital Media Space

This article examines the interconnection between gender, national identity, and hate speech through the lens of a cultural analysis of images of Korean women in the digital media space. The author focuses on the ways in which images of South Korean women are represented on social media, online forums, and digital platforms, as well as on how these images become a tool for spreading negative stereotypes and hate speech. The study demonstrates that digital media not only reproduce cultural and gender norms but also actively influence public perception, reinforcing ethnic and gender biases. The use of an interdisciplinary approach allows the author to analyze the complexity and contradictions of online representations of Korean women, highlighting the contextual mechanisms of the formation and dissemination of negative narratives in South Korea.

Keywords: gender; national identity; digital media; South Korean women; social media; online representations; cultural stereotypes; media criticism.

УДК 537.8:621.313.12(091)

Патенко Дмитро
група 5371м,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
patenkodima327@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Від фундаментального відкриття до технічної інновації: шлях електромагнітної індукції Фарадея до електрогенератора

У статті досліджено процес трансформації фундаментального наукового відкриття в технічну інновацію на прикладі електромагнітної індукції Майкла Фарадея. Проаналізовано історичний шлях від лабораторного експерименту 1831 року до створення промислових електрогенераторів. Визначено роль інженерних рішень у впровадженні наукових знань у практику.

Ключові слова: електромагнітна індукція, Майкл Фарадей, технічна інновація, фундаментальна наука, електрогенератор, історія науки.

Постановка проблеми. Взаємозв'язок фундаментальної науки та інноваційної діяльності є однією з ключових проблем сучасного технологічного розвитку. Фундаментальна наука спрямована на виявлення універсальних закономірностей природи, часто без очікування негайної практичної вигоди, проте саме вона створює базу для прикладних технологій . Історія науки демонструє, як теоретичні дослідження стають підґрунтям для революційних технологій, але цей процес не є лінійним і вимагає детального вивчення.

Мета статті – дослідити процес перетворення фундаментального відкриття на технічну інновацію на прикладі електромагнітної індукції Фарадея та створення електрогенератора .

Актуальність роботи. У світі, де прогрес визначає темпи соціально-економічних змін, розуміння механізмів перетворення наукових відкриттів на

практичні рішення набуває особливої ваги. Дослідження історичного прикладу електромагнітної індукції дозволяє виявити фактори, що сприяють успішності інноваційного процесу, та зрозуміти роль інженерів у реалізації наукових ідей.

Виклад результатів дослідження. На початку XIX століття електрика та магнетизм вважалися окремими явищами, поки Ерстед не виявив магнітну дію струму. Майкл Фарадей, керуючись принципом симетрії природи, припустив: якщо електрика породжує магнетизм, то магнетизм має породжувати електрику. 29 серпня 1831 року він провів вирішальний експеримент із залізним кільцем та двома котушками, виявивши, що електричний струм виникає внаслідок зміни магнітного поля.

Фарадей створив перший примітивний генератор — «диск Фарадея», який продемонстрував принципову можливість генерації струму, але мав низьку ефективність. Шлях від цього лабораторного приладу до промислової інновації зайняв близько 50 років. Це пояснюється необхідністю технічного вдосконалення: винахідники (І. Піксі, В. фон Сіменс) замінили постійні магніти електромагнітами та вдосконалили конструкцію якоря, що дозволило підвищити ККД генераторів до 90%.

Впровадження ефективних генераторів стало основою Другої промислової революції. Електрифікація змінила побут і промисловість, забезпечивши людство доступною енергією для освітлення та виробництва . Цей успіх став можливим не лише завдяки науковому відкриттю, а й завдяки виникненню суспільної потреби та економічних стимулів.

Висновки.

Взаємозв'язок науки та інновацій має нелінійний характер. Відкриття Фарадея, зроблене заради пізнання природи, стало фундаментом сучасної енергетики.

Інноваційний цикл від відкриття до масового впровадження може тривати десятиліття (у даному випадку — 50 років), що необхідно для інженерного доопрацювання та формування ринкового попиту .

Успішна інновація вимагає поєднання фундаментальної науки, інженерної творчості та економічної доцільності.

Список використаних джерел

1. Кун Т. Структура наукових революцій / пер. з англ. А. Іщенка. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.

2. Поппер К. Логіка наукового дослідження / пер. з англ. Київ: Основи, 2010. 560 с.

3. Кочубей Н. В., Стрижак О. Є. Філософія та методологія науки: підручник. Київ: Знання, 2016. 450 с.

4. Лакатос І. Методологія дослідницьких програм / пер. з англ. Київ: Абрис, 1995. 284 с.

5. Basalla G. The Evolution of Technology. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. 248 p.

6. Причепій Є. М., Черній А. М. Філософія: підручник. Київ: Академвидав, 2007. 592 с.

7. Смил В. Створення сучасного світу: матеріали та дематеріалізація / пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2019. 416 с.

Patenko Dmytro
group 5371m,
Educational scientific institute of automation and electrical engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
patenkodima327@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

From Fundamental Discovery to Technical Innovation: the Path of Faraday's Electromagnetic Induction to the Electric Generator

The article investigates the process of transformation of a fundamental scientific discovery into a technical innovation on the example of Michael Faraday's electromagnetic induction. The historical path from the laboratory experiment of 1831 to the creation of industrial electric generators is analyzed. The role of engineering solutions in the implementation of scientific knowledge into practice is determined.

Key words: electromagnetic induction, Michael Faraday, technical innovation, fundamental science, electric generator, history of science.

УДК 141.319.8:316.774

Пономаренко Даніїл
група 1341,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
daniilponomarenko375@gmail.com

Ступак Ольга
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olga.stupak@nuos.edu.ua

Міф про печеру як метафора епохи постправди

У тезах розглядається інтерпретація міфу про печеру Платона в умовах сучасної епохи постправди. Аналізується вплив інформаційного середовища на формування уявлень про реальність та роль критичного мислення.

Ключові слова: постправда, міф про печеру, інформація, реальність, критичне мислення.

Міф про печеру, запропонований Платоном, є однією з найвідоміших філософських метафор, що пояснює природу пізнання та ілюзорність людського сприйняття. У сучасному світі ця ідея набуває нового значення в контексті епохи постправди, де об’єктивні факти часто поступаються емоціям та суб’єктивним переконанням.

У міфі люди, прикуті до стін печери, сприймають тіні як єдину реальність. Аналогічно сьогодні значна частина інформації, яку отримує людина, формується через медіа, соціальні мережі та алгоритми, що підлаштовуються під її інтереси. Це створює своєрідну «інформаційну печеру», де людина бачить лише обмежену картину світу.

Епоха постправди характеризується тим, що правда стає відносною, а межа між фактом і думкою розмивається. Як і в платонівській печері, вихід за межі звичного інформаційного простору може бути складним і навіть болісним. Людина стикається з необхідністю переосмислення власних переконань.

Важливу роль у цьому процесі відіграє критичне мислення. Саме воно дозволяє «вийти з печери», побачити ширшу картину реальності. Освіта та

розвиток аналітичних навичок стають ключовими умовами подолання впливу постправди.

Отже, міф про печеру залишається актуальним і сьогодні, адже він допомагає краще зрозуміти механізми сприйняття інформації та важливість пошуку істини в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Платон. Держава. – К.: Основи, 2000. http://litopys.org.ua/plato/plat.htm
2. Я, печера і Платон https://zbruc.eu/node/112632.

Ponomarenko Daniel
group 1341,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
daniilponomarenko375@gmail.com

Stupak Olha
Senior Lecturer, Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olga.stupak@nuos.edu.ua

The Myth About the Pechera as a Metaphor For the Post-Truth Era

The theses provide an interpretation of the myth about Plato's oven in the minds of the current post-truth era. The infusion of the information medium into the formation of a statement about reality and the role of critical thinking is analyzed.

Keywords: post-truth, myth about the stove, information, reality, critical thinking.

УДК 130.2:316.42

Рак Ілля
група 5281,
Факультет економіки та екології моря
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
illya.rakk17@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства

У роботі здійснюється філософсько-культурологічний аналіз ключових проблем сучасного суспільства, що виникають унаслідок глобалізаційних процесів, розвитку цифрових технологій, трансформації ціннісних орієнтацій та кризових явищ у сфері культури. Розглядаються питання ідентичності особистості, впливу масової культури, зміни світоглядних парадигм та втрати традиційних духовних орієнтирів. Обґрунтовується необхідність комплексного філософського осмислення сучасних соціокультурних процесів з метою збереження гуманістичних цінностей і культурної самобутності.

Ключові слова: сучасне суспільство, філософія, культура, глобалізація, ідентичність, цінності, масова культура, цифровізація.

Постановка проблеми

Сучасне суспільство характеризується високим рівнем динамізму та нестабільності, що зумовлено стрімким розвитком науки, техніки, інформаційних технологій і глобалізаційних процесів. Ці зміни суттєво впливають не лише на соціально-економічні відносини, а й на культурні, моральні та світоглядні засади людського буття. У таких умовах загострюються філософські та культурологічні проблеми, пов’язані з кризою сенсів, переосмисленням ролі людини в суспільстві, трансформацією ціннісних орієнтацій та руйнуванням традиційних форм культурної спадкоємності. Філософія та культурологія постають як провідні інтелектуальні інструменти

аналізу цих процесів, адже саме вони дозволяють осмислити глибинні причини соціальних змін і визначити можливі шляхи подолання духовної кризи сучасності. Проблема полягає в тому, що технологічний прогрес значно випереджає духовний розвиток суспільства, що призводить до знецінення гуманістичних ідеалів.

Мета статті

Метою статті є комплексний аналіз філософських та культурологічних проблем сучасного суспільства, виявлення їхніх причин та наслідків, а також визначення ролі філософського знання у формуванні цілісного світогляду людини в умовах глобальних соціокультурних трансформацій.

Актуальність роботи

Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами, серед яких глобалізація, цифровізація, поширення масової культури та інформаційного впливу медіасередовища. Усе це призводить до уніфікації культур, втрати національної ідентичності, спрощення культурних смислів та зростання відчуження особистості. Особливої значущості набуває проблема збереження духовних цінностей і культурної спадщини в умовах інформаційного перенасичення та комерціалізації культури. Філософське осмислення цих процесів є необхідним для формування відповідального громадянського суспільства, здатного до критичного мислення та культурного самозбереження. Саме тому звернення до філософських і культурологічних аспектів сучасності є надзвичайно важливим і своєчасним.

Виклад результатів дослідження

Однією з визначальних філософських проблем сучасного суспільства є криза ідентичності, яка набуває як індивідуального, так і колективного виміру. У глобалізованому світі особистість перебуває під впливом множинних культурних кодів, що призводить до фрагментації самосвідомості та втрати цілісного уявлення про власне «я» [1, с. 45–47].

У сучасній філософії ідентичність дедалі частіше розглядається не як сталий феномен, а як відкритий процес постійного конструювання та переосмислення [7, с. 52–54].

У культурологічному вимірі ця проблема посилюється трансформацією культурної пам’яті, зумовленою цифровізацією. Нові медіа змінюють механізми збереження та передавання культурного досвіду, витісняючи глибинні історичні наративи фрагментарними інформаційними повідомленнями [3, с. 112–115]. Унаслідок цього зростає ризик втрати історичної спадкоємності та знецінення традицій як важливого чинника культурної ідентичності.

Важливим аспектом сучасної соціокультурної реальності є домінування масової та медіакультури, що істотно впливає на формування ціннісних

орієнтацій людини. Масова культура, орієнтована на споживання та швидке задоволення потреб, сприяє стандартизації мислення й уніфікації культурних смислів [2, с. 89–92]. Алгоритмічні механізми соціальних мереж формують так звані «інформаційні бульбашки», які обмежують плюралізм поглядів і знижують рівень критичного мислення [6, с. 101–104].

Окремого аналізу потребує феномен цифрової культури, що змінює антропологічні уявлення про людину та її місце у світі. Віртуалізація соціальних відносин створює нові форми комунікації й самовираження, однак водночас посилює проблему відчуження та поверхневості міжособистісних контактів [4, с. 214–218]. У цьому контексті актуалізується питання етичної відповідальності в цифровому просторі та необхідності формування гуманістичних принципів цифрової культури [5, с. 173–176].

Таким чином, філософсько-культурологічний аналіз засвідчує, що сучасні соціокультурні проблеми мають комплексний характер і не можуть бути розв’язані без поєднання філософського осмислення та культурологічного підходу.

Висновки

Отже, філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства мають комплексний і багатовимірний характер. Глобалізація, цифровізація та поширення масової культури суттєво змінюють духовний простір людини, загострюючи кризу ідентичності та цінностей. Філософія та культурологія відіграють ключову роль у процесі осмислення цих викликів, сприяючи збереженню культурної самобутності та утвердженню гуманістичних ідеалів у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Рідка сучасність. Київ : Критика, 2019. 336 с.

2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Харків : Фоліо, 2020. 320 с.

3. Кримський С. Б. Філософія культури. Київ : Либідь, 2008. 368 с.

4. Кастельс М. Влада комунікації. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2021. 592 с.

5. Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. Київ : Форс Україна, 2019. 416 с.

6. Couldry N., Mejias U. The Costs of Connection: How Data Is Colonizing Human Life. Stanford : Stanford University Press, 2019. 280 p.

7. Giddens A. The Consequences of Modernity. Cambridge : Polity Press, 2020. 188 p.

Rak Ilya
group 5281,
Faculty of Economics and Ecology of the Sea
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
illya.rakk17@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Philosophical and Culturological Problems of Modern Society

The paper examines key philosophical and cultural problems of contemporary society caused by globalization, digitalization, transformation of value orientations, and personal identity. The influence of mass culture and information technologies on human worldview is analyzed. Special attention is paid to the crisis of meanings, preservation of cultural identity, and rethinking the role of the individual in the modern world.

Key words: modern society, philosophy, culture, globalization, identity, values, mass culture, digitalization.

УДК 004:17

Рибак Анастасія
група 1381,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
25495786@nuos.edu.ua

Ступак Ольга
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olga.stupak@nuos.edu.ua

Цифрова безпека як світоглядна та етична проблема

Розглядаються світоглядні, ціннісні та етичні виміри проблеми цифрової безпеки. Показано, що цифрова безпека є не лише технічною сферою, а має також світоглядний та етичний фундамент. Підкреслюється актуальність концепцій Мішеля Фуко, Іммануеля Канта та Ганса Йонаса у розумінні та вирішенні сучасних проблем цифрової безпеки. Обґрунтовано, що ідеї цих філософів допомагають формувати критичне та відповідальне ставлення людини до цифрового середовища.

Ключові слова: кібербезпека, цифрова ідентичність, світогляд.

Актуальність: Сучасна цифрова трансформація докорінно змінює структурні рівні людського світогляду: від способів пізнання світу до трансформації цінностей та появи нових комунікативних практик. Кіберпростір перестав бути лише інструментом і став невід’ємною частиною світоглядної картини світу сучасної людини [2].

У зв'язку з цим, цифрова безпека виходить за межі традиційного розуміння як системи захисту серверів, мереж та інформації від несанкціонованого втручання. Сьогодні це комплексний виклик, що стосується не лише програмного забезпечення, а й захисту самої особистості: її приватності, гідності та свободи в глобальному цифровому середовищі. Таким чином, безпека в мережі стає фундаментальною умовою збереження ідентичності людини в умовах нової цифрової реальності.

Мета: обгрунтувати, що кібербезпека не може бути зведена лише до

сукупності алгоритмів і технічних засобів. Вона постає як важливий елемент сучасного світогляду, у якому відображається ставлення людини до свободи, контролю, істини та відповідальності.

Кібербезпека як науково-технічна галузь забезпечує інструменти захисту інформації. Проте вона не відповідає на питання про сенс, межі та моральні наслідки використання цих інструментів. Тут вступає в дію філософія як рефлексія над підставами діяльності людини.

Проблема цифрової ідентичності особливо виразно демонструє світоглядний характер кібербезпеки [1]. У цифровому просторі людина створює профілі, аватари, інформаційні «образи себе». Це породжує питання: де межа між реальною та віртуальною особистістю? Чи є онлайн-ідентичність продовженням «Я», чи його проєкцією?

Філософія допомагає осмислити моральні та світоглядні аспекти цифрового простору. Ідеї Мішеля Фуко показують, як цифрові системи формують нові механізми контролю та спостереження, а кібербезпека стає питанням свободи та влади. Концепція категоричного імперативу Іммануеля Канта підкреслює моральну відповідальність за власні дії та наслідки у цифровому світі, включно з дотриманням прав інших користувачів. Принцип відповідальності Ганса Йонаса застерігає, що технологічні рішення можуть мати глобальний і довгостроковий вплив на суспільство [1, с. 170 - 171]. Філософія даосизму та конфуціанства пропонують гармонію людини зі світом, що в цифровому середовищі означає баланс між технологічним прогресом, внутрішнім порядком і поміркованим використанням технологій.

Отже, цифрова безпека постає не лише як технічна галузь, а як етичний імператив сучасного суспільства. Вона вимагає поєднання технологічної компетентності та філософського осмислення. Формування культури кібербезпеки повинно супроводжуватися розвитком цифрової етики, відповідального ставлення до інформації та усвідомлення цінності людської гідності в цифрову епоху.

Список використаних джерел

1. Кузнецов В. С. Етична відповідальність за «цифрове я»: ідентичність та приватність у віртуальності. Наукове пізнання: методологія та технології. 2025. N 2(56). С. 166 – 174. DOI https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-2-20

2. Шульга М., Патлайчук О., Ступак О. Філософія кібернетичного простору: взаємодія між людиною, машинами та інформацією в цифровій епосі. Науково-теоретичний альманах Грані. 2025. Т. 28, N 1. С. 7 – 14. DOI: https://doi.org/10.15421/172501.

Rybak Anastasiia
group 1381,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
25495786@nuos.edu.ua

Stupak Olha
Senior Lecturer, Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olga.stupak@nuos.edu.ua

Digital Security as a Philosophical and Ethical Problem

This paper examines the worldview, value-based, and ethical dimensions of the issue of digital security. It demonstrates that digital security is not merely a technical field but also has a worldview and ethical foundation. The paper emphasizes the relevance of the concepts of Michel Foucault, Immanuel Kant, and Hans Jonas in understanding and addressing contemporary digital security challenges. It is argued that the ideas of these philosophers help shape a critical and responsible attitude toward the digital environment.

Keywords: cybersecurity, digital identity, worldview.

УДК 174:621.431.74

Рязанцев Павло
група 1901,
Машинобудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
pricesf2501@gmail.com

Личко Богдан
кандидат технічних наук, доцент кафедри експлуатації
суднових енергетичних установок та теплоенергетики
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
bogdan.lychko@gmail.com

Етичний вимір технічного прогресу в енергетичному машинобудуванні: від суднової інженерії до глобальної відповідальності

У статті розглядаються морально-етичні проблеми науково-технічного прогресу крізь призму енергетичного машинобудування та експлуатації суднових систем. Автор аналізує конфлікт між прагненням до максимальної технічної ефективності та екологічною відповідальністю. На основі власного досвіду роботи на танкерному флоті та філософського аналізу праць Г. Йонаса та М. Гайдеггера, обґрунтовується необхідність переходу від антропоцентричної моделі до етики майбутнього.

Ключові слова: науково-технічний прогрес, енергетичне машинобудування, судна енергетика, етика інженера, парадокс Джевонса, екологічна відповідальність.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується стрімким розривом між технологічними можливостями людства та його моральною готовністю розпоряджатися цими можливостями. Науково-технічний прогрес (НТП) у галузі енергетичного машинобудування традиційно спрямований на оптимізацію термодинамічних циклів та підвищення питомої потужності. Проте події XXI століття свідчать: суто технічна досконалість без етичного базису стає загрозою для існування біосфери [1]. Для дослідника та практика в галузі суднової енергетики це створює ситуацію «подвійної відповідальності»: перед судновласником (ефективність) та перед майбутніми

поколіннями (екологічність).

Метою дослідження є проаналізувати трансформацію моральної відповідальності інженера-машинобудівника в умовах глобалізації, спираючись на філософський дискурс та практичний досвід експлуатації суднових енергетичних установок.

Актуальність роботи. Світовий торговельний флот забезпечує близько 90% глобальної торгівлі, але водночас є одним із найбільших забруднювачів атмосфери. Впровадження суворих норм IMO (International Maritime Organization), таких як Tier III, ставить перед інженерами складні моральні дилеми: як збалансувати високу вартість екологічних систем із виживанням галузі [2].

Виклад результатів дослідження. Технологічний розвиток у судноплавстві часто сприймається через призму технологічного детермінізму — переконання, що будь-яка інновація, яка обіцяє прибуток, має бути впроваджена. Проте досвід роботи автора на танкерному флоті свідчить про наявність «технологічного цинізму». Наприклад, підвищення тиску впорскування палива дозволяє досягти вищого ККД, але водночас провокує зростання температури згоряння, що веде до підвищеного утворення оксидів азоту (NOx) [3]. Тут інженер стикається з вибором: економічна вигода (менша витрата палива) чи екологічна безпека.

Важливим аспектом є «парадокс Джевонса» або ефект rebound: підвищення паливної ефективності суднових двигунів не призводить до зниження загального споживання ресурсів. Навпаки, це робить перевезення дешевшими, що стимулює ріст флоту і, як наслідок, сумарні викиди лише зростають [4]. З філософської точки зору це означає, що техніка не може самостійно вирішити проблеми, які вона ж і створює.

Мартін Гайдеггер у своїй праці «Питання про техніку» застерігав, що людина починає сприймати світ (і море зокрема) лише як «постійний запас» (Bestand) ресурсів для переробки [5]. В роботі суднового механіка на танкерах це відчувається особливо гостро: океан стає лише середовищем для транзиту вуглеводнів, а не живою системою. Моральна проблема полягає у дегуманізації інженерної праці, де показник «витрата палива на милю» стає важливішим за цілісність екосистеми.

Особливого значення набуває «Принцип відповідальності» Ганса Йонаса. Він стверджує, що в минулому етика стосувалася стосунків «людина — людина», а тепер вона має включати стосунки «людина — техносфера» [1]. Для аспіранта в галузі енергетичного машинобудування це означає перехід до прогностичної моделі: ми маємо проектувати не просто машину, а її «відхід у небуття» (утилізацію) та довгостроковий вплив на клімат.

Бізнес-структури часто використовують стратегію «зеленого камуфляжу»,

звітуючи про екологічність, хоча насправді встановлюють системи очищення (скрубери), які просто переводять забруднення з повітря у воду [6]. Інженер, як безпосередній виконавець, стає учасником цієї етичної підміни. Тому моральна стійкість фахівця полягає у вмінні проводити незалежну гуманітарну експертизу своїх технічних рішень.

Окремим аспектом моральної проблематики НТП є онтологічний статус самої техніки в культурі сучасного суспільства. Техніка перестала бути просто набором інструментів; вона перетворилася на своєрідну «другу природу», яка диктує людині ритм життя та спосіб мислення. У контексті суднової енергетики це проявляється у феномені відчуження: моряк, працюючи серед гігантських механізмів, часто відчуває себе лише функціональним додатком до машини, «оператором процесів», де жива етика замінюється алгоритмом експлуатації. Це є прямим проявом функціонування «мегамашини», про яку писав Л. Мемфорд, де людина стає лише гвинтиком у глобальній технологічній структурі, втрачаючи свій індивідуальний моральний контроль над результатом діяльності [7].

Ми спостерігаємо парадокс «цивілізації засобів», де вдосконалення методів (потужності двигунів, швидкості логістики) стає важливішим за сенс самої мети. Культурологічний виклик полягає у тому, чи здатна людська свідомість вийти за межі «економічної доцільності» та повернути собі суб’єктність у діалозі з техносферою. Моральний вибір інженера сьогодні — це не просто вибір між різними типами палива, це екзистенціальний акт збереження людяності в умовах тотальної цифровізації та механізації.

Зрештою, океан, яким курсують танкери, є не просто транспортним коридором, а культурним символом стихії та нескінченності. Втрата поваги до цієї стихії на догоду технічній ефективності означає духовне збіднення людини. Отже, етика енергетичного машинобудування має стати етикою «турботи» (у Гайдеггерівському розумінні Sorge), де відповідальність за створений механізм є невід’ємною від відповідальності за буття як таке.

Висновки. Науково-технічний прогрес у суднобудуванні та енергетиці не є морально нейтральним. Кожна інженерна розробка — це акт ціннісного вибору. Проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

Ефективність двигуна не може бути єдиним критерієм його досконалості. Екологічний імператив має стояти вище за економічну рентабельність.

Інженерна освіта повинна включати етичну підготовку, щоб майбутній фахівець міг протидіяти тиску корпоративних інтересів на шкоду довкіллю.

Прогрес лише тоді є справжнім, коли він не лише вдосконалює механізми, а й забезпечує право майбутніх поколінь на безпечне середовище.

Список використаних джерел

1. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. К.: Дух і Літера, 2001. 400 с.
2. International Maritime Organization. MARPOL Annex VI and NTC 2008. London: IMO Publishing, 2013. 248 p.
3. Woodyard D. Pounder's Marine Diesel Engines and Gas Turbines. 9th Edition. Butterworth-Heinemann, 2009. 912 p.
4. Alcott B. Jevons' Paradox. Ecological Economics. 2005. Vol. 54. P. 9–21.
5. Гайдеггер М. Питання про техніку / пер. з нім. М. Култаєвої. Філософія антропології. 2010. С. 45–68.
6. Lindstad E., Rehn C. F., Eskeland G. S. Sulphur laws for international shipping. Transportation Research Part D: Transport and Environment. 2017. Vol. 55. P. 180–191.
7. Мемфорд Л. Міф машини. Техніка і розвиток людства / пер. з англ. К.: Дух і Літера, 2017. 480 с.

Riazantsev Pavlo
group 1901,
Machine-Building Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
pricesf2501@gmail.com

Lychko Bohdan
Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of
Operation of Ship Power Plants and Thermal Power Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
bogdan.lychko@gmail.com

Ethical Dimension of Technical Progress in Power Engineering: From Marine Engineering to Global Responsibility

The article examines the moral and ethical problems of scientific and technological progress through the prism of power engineering and the operation of marine systems. The author analyzes the conflict between the desire for maximum technical efficiency and environmental responsibility. Based on personal experience in the tanker fleet and a philosophical analysis of the works of H. Jonas and M. Heidegger, the necessity of transition from the anthropocentric model to the ethics of the future is substantiated.

Keywords: scientific and technological progress, power engineering, marine energy, engineering ethics, Jevons paradox, environmental responsibility.

УДК 001:101

Серго Ілля
група 1901,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iliuhakrut@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Перспективи взаємин науки і філософії

У статті здійснюється комплексний аналіз історичних форм взаємодії науки і філософії та окреслюються перспективи їх подальшого розвитку в умовах постнекласичної раціональності XXI століття. Розглянуто етапи автономізації філософії щодо науки, трансформацію епістемології, а також сучасну роль філософії у методологічному, світоглядному та етичному супроводі наукового знання. Обґрунтовано, що радикальні зміни у структурі наукового пізнання неминуче супроводжуються поглибленням філософської рефлексії. Доведено, що перспективи взаємин науки і філософії пов'язані з міждисциплінарністю, гуманізацією науково-технічного прогресу та формуванням глобальної етики відповідальності.

Ключові слова: наука, філософія, епістемологія, філософія науки, постнекласична раціональність, методологія, етика науки.

Питання співвідношення науки й філософії посідає центральне місце у сучасній філософсько-методологічній думці. Упродовж історії їхній взаємозв'язок зазнавав істотних змін: від повної єдності до чіткої диференціації сфер діяльності. Особливо показовим є зауваження Р. Рорті, який підкреслював, що відокремлення філософії від науки стало можливим завдяки утвердженню ідеї про те, що її ядром є теорія пізнання — галузь, яка претендує на статус фундаменту для всіх інших дисциплін [1].

Історично можна окреслити декілька послідовних фаз їх взаємодії: спочатку

наука розвивалася як частина філософського знання; згодом філософія зосередилася на епістемології, прагнучи зберегти за собою функцію вищого судді раціональності; нарешті, сучасна філософія значною мірою сформувалася як рефлексія над структурою та динамікою наукового пізнання.

Проблемність сучасної ситуації полягає в тому, що спеціалізована наука не володіє власними засобами оцінки гуманістичної значущості своїх результатів. Відтак виникає потреба у філософському осмисленні науки як цілісного культурного феномена.

Метою статті є аналіз сучасного стану взаємин науки і філософії та визначення перспектив їх подальшої взаємодії в контексті трансформацій наукової раціональності XXI століття.

Значущість дослідження зумовлена кількома обставинами.

Передусім стрімкий розвиток новітніх технологій — від біоінженерії до штучного інтелекту — актуалізує питання відповідальності науки за наслідки власної діяльності. Як наголошував К. Поппер, наукове знання має розвиватися в умовах критичного мислення та відкритого суспільства [2].

Крім того, історія науки переконливо демонструє, що її радикальні злами супроводжуються зверненням до філософських засад. Т. Кун показав, що зміна наукових парадигм неможлива без переоцінки фундаментальних уявлень про світ і пізнання [3].

У античності філософія й наука становили єдину систему знання. Натурфілософія охоплювала як онтологічні, так і емпіричні аспекти пізнання. В епоху Нового часу відбулося відокремлення експериментальної науки, що супроводжувалося формуванням механістичної картини світу.

У XIX–XX ст. наука набула високого рівня спеціалізації. Водночас філософія зосередилася на проблемах теорії пізнання. Саме в цей період виникла філософія науки як окремий напрям. І. Лакатос підкреслював, що розвиток науки відбувається через конкуренцію дослідницьких програм, а П. Фейєрабенд акцентував увагу на плюралізмі методологій [4, 5].

Наука не володіє внутрішніми механізмами оцінки гуманістичних наслідків своїх відкриттів. Саме тому філософія покликана здійснювати аналіз науки як цілісного феномена в її антропологічному вимірі.

Контрольні функції щодо запобігання негативним наслідкам технологічного розвитку перебувають поза межами власне наукового корпусу. Вони реалізуються через етичні концепції, правові норми та суспільний дискурс. Філософія, рухаючись за логікою розвитку науки, виявляє етико-світоглядні проблеми ще на етапі їх зародження.

Кожне фундаментальне відкриття в природознавстві спричиняє трансформацію форм філософського мислення. Квантова механіка та теорія

відносності зруйнували класичні уявлення про детермінізм і простір-час, що викликало переосмислення онтологічних категорій.

Рух у сфері наукового знання неминуче відбивається на всьому корпусі філософії. Водночас філософські інновації нерідко стають передумовами наукових проривів. Методологічні ідеї раціоналізму, емпіризму чи критицизму формували інтелектуальний ґрунт для розвитку окремих дисциплін.

Філософія виступає особливою формою теоретичного освоєння дійсності, спираючись на категоріальний апарат, що акумулює історичний досвід мислення. У межах методологічного виміру вона аналізує теоретичні засади наук, їхні альтернативні моделі зростання та межі застосування.

Сучасна наука дедалі більше орієнтується на міждисциплінарність та дослідження складних систем. У цьому контексті формується нова модель раціональності, що передбачає діалог різних форм знання.

Філософія в таких умовах постає не як зовнішній спостерігач, а як активний учасник формування наукової картини світу. Вона сприяє інтеграції знань, визначенню стратегічних орієнтирів розвитку науки та формуванню глобальної етики відповідальності.

Евристична функція філософії найяскравіше проявляється під час формування нових теорій і концептуальних зв'язків. Вона забезпечує самосвідомість науки, її рефлексивність і стратегічну орієнтацію.

1. Взаємини науки і філософії мають історично змінний характер і залежать від типу раціональності.

2. Сучасна наука потребує філософського супроводу для осмислення власних методологічних і етичних засад.

3. Радикальні наукові трансформації завжди супроводжуються поглибленням філософської рефлексії.

4. Перспективи взаємодії науки і філософії пов'язані з міждисциплінарністю, формуванням глобальної етики науки та гуманізацією технологічного розвитку.

Отже, взаємодія науки і філософії є необхідною умовою гармонійного розвитку людства у XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Рорті Р. Філософія і дзеркало природи. – К.: Основи, 1998. 350 с.

2. Поппер К. Логіка наукового дослідження. – К.: Основи, 2002. 554 с.

3. Кун Т. Структура наукових революцій. – К.: Port-Royal, 2001. 228 с.

4. Лакатос І. Фальсифікація і методологія науково-дослідницьких програм. – М.: Медіум, 1995. 236 с.

5. Фейєрабенд П. Проти методу. – К.: Юніверс, 2004. 384 с.

Serho Ilya
group 1901,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iliuhakrut@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Prospects for the Relationship Between Science and Philosophy

The article provides a comprehensive analysis of the historical forms of interaction between science and philosophy and outlines the prospects for their further development in the context of post-nonclassical rationality of the 21st century. The stages of the autonomization of philosophy in relation to science, the transformation of epistemology, as well as the contemporary role of philosophy in the methodological, worldview, and ethical support of scientific knowledge are examined. It is substantiated that radical changes in the structure of scientific cognition are inevitably accompanied by a deepening of philosophical reflection. It is proven that the prospects for the relationship between science and philosophy are connected with interdisciplinarity, the humanization of scientific and technological progress, and the formation of a global ethics of responsibility.

Keywords: science, philosophy, epistemology, philosophy of science, post-nonclassical rationality, methodology, ethics of science.

УДК 161.1:167.1:7.012

Середа Наталя
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
seredanatalia136@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Бритва Оккама: принцип простоти в науці, філософії та дизайні

У статті розглянуто один із найважливіших методологічних принципів пізнання — бритву Оккама, сформульований середньовічним англійським філософом Вільямом Оккамом у XIV столітті. Проаналізовано історичне походження принципу, його філософську сутність та значення латинського формулювання "Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem" ("Не слід множити суще без необхідності"). Розкрито три основні аспекти принципу простоти: мінімізація припущень у побудові гіпотез, економічність пояснення та можливість емпіричної перевірки теорій. Показано застосування бритви Оккама в науковому методі на прикладах з фізики, біології та астрономії, зокрема при побудові математичних моделей та пояснення природних явищ. Окрему увагу приділено практичному застосуванню принципу в повсякденному житті, медичній діагностиці та критичному мисленні. Детально проаналізовано втілення бритви Оккама в сучасному дизайні: мінімалізм, веб-дизайн, юзабіліті, архітектура та внутрішній дизайн. Наведено приклади успішного використання принципу простоти у відомих брендах та дизайнерських рішеннях. Розглянуто критику та обмеження принципу, зокрема проблему неоднозначності поняття "простота" та ризики надмірного спрощення складних явищ. Підкреслено, що бритва Оккама є евристичним методом, а не абсолютним законом природи.

Ключові слова: бритва Оккама, принцип простоти, Вільям Оккам, науковий

метод, мінімалізм, критичне мислення, евристика, дизайн, філософія науки.

У сучасному світі ми постійно стикаємося з надлишком інформації та необхідністю робити вибір між численними поясненнями одних і тих самих явищ. Чи то в науковому дослідженні, чи в повсякденному прийнятті рішень, ми часто опиняємося перед дилемою: яке з можливих пояснень є найбільш обґрунтованим? Як відрізнити раціональний підхід від надмірного ускладнення? Саме ці питання підводять нас до одного з найважливіших методологічних принципів – бритви Оккама.

Метою цієї статті є комплексний аналіз принципу бритви Оккама, його історичного походження, теоретичних засад та практичного застосування в різних сферах людської діяльності. Розкрити сутність цього евристичного методу, продемонструвати його значення для наукового пізнання та критичного мислення, а також розглянути обмеження та критику принципу.

В епоху інформаційного перевантаження та поширення псевдонаукових теорій, теорій змови та маніпулятивних наративів, розуміння принципу бритви Оккама набуває особливого значення. Цей методологічний інструмент допомагає формувати культуру критичного мислення, необхідну для навігації в складному світі.

Актуальність дослідження посилюється тим, що принцип простоти знаходить застосування не лише в теоретичних науках, а й у практичних сферах – від веб-дизайну до архітектури, від медичної діагностики до бізнес-аналітики.

Бритва Оккама названа на честь англійського монаха-філософа Вільяма Оккама (близько 1287–1347 років). Хоча він ніколи не вживав терміна "бритва Оккама", саме йому приписують формулювання цього принципу. Оккам артикулював ідею через латинське формулювання: "Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem" – "Не слід множити суще без необхідності" [1].

Вільям Оккам розвивав цей принцип у середньовічному контексті дискусій про реалізм та номіналізм. Він стверджував, що під час побудови теорій не слід вводити додаткові сутності, концепції чи припущення, якщо існуючі уже достатньо пояснюють явище[2].

У своїй основі бритва Оккама утверджує, що при виборі між кількома гіпотезами, які однаково добре пояснюють факти, слід віддати перевагу найпростішій. "Простота" тут означає:

Менше припущень. Гіпотеза, яка спирається на менше передумов і не введених сутностей, є кращою від тієї, що вимагає багато допоміжних допущень.

Економічність пояснення. Найефективніше пояснення те, що досягає результату найкоротшим шляхом, без зайвих деталей.

Можливість перевірки. Простіші теорії зазвичай легше тестувати і спростовувати, що відповідає науковому методу [3].

Важливо розуміти, що бритва Оккама не стверджує, що простіше завжди означає правильніше в абсолютному розумінні. Вона є евристичним методом, практичним керівництвом для науковців та дослідників.

Бритва Оккама відіграє центральну роль в науковому методі. Коли фізики розробляють теорії, вони намагаються побудувати математичні моделі з якомога меншою кількістю параметрів. Коли біологи висувають гіпотези про еволюцію, вони шукають найпростіше пояснення спостережуваних закономірностей. Цей підхід забезпечує не лише елегантність наукових теорій, а й їхню практичну застосовність [4].

За межами науки бритва Оккама має широке практичне значення. У критичному мисленні вона допомагає нам не переускладнювати проблеми. Коли щось йде не так, простіше припустити, що це помилка, ніж вигадувати складні теорії змови [5].

Найочевидніше бритва Оккама виявляється в мінімалізмі. Мінімалістичний дизайн відповідає принципу Оккама в буквальному розумінні: кожен елемент повинен мати призначення, жодних зайвих деталей, жодного декоративного "шуму". У сучасній архітектурі та внутрішньому дизайні бритва Оккама виникає як сприйняття простоти як розкоші. Мінімалістичні інтер'єри, чисті лінії, нейтральна палітра – все це робить простір більш дихаючим, спокійнішим, легшим для сприйняття.

Це не означає, що скандинавський дизайн чи японський мінімалізм позбавлені краси. Навпаки, вони демонструють, що справжня краса приховується в простоті. Коли немає зайвого, кожен елемент стає більш цінним [6].

У веб-дизайні бритва Оккама трансформується в принцип юзабіліті. Хороший веб-сайт не захаращує сторінку гіперактивною анімацією, надто яскравими кольорами чи зайвою інформацією. Замість цього він розташовує елементи так, щоб користувач миттєво розумів, що робити [7].

Попри свою популярність, бритва Оккама не позбавлена критики. Деякі науковці стверджують, що надмірне покладання на цей принцип може гальмувати наукові відкриття, спонукаючи дослідників відхиляти складніші, але точніші теорії [8].

Крім того, сама концепція "простоти" неоднозначна. Що для одного дослідника є простим, для іншого може виглядати складним. Математична простота не завжди збігається з концептуальною простотою.

Деякі філософи також вказують, що бритва Оккама – це методологічний принцип, а не закон природи. Реальність може бути складнішою, ніж нам хотілось би, і природа не зобов'язана бути "простою" [9].

Бритва Оккама залишається одним із найцінніших інструментів людського

пізнання. Вона не є універсальною істиною, а скоріше надійним принципом розумного скептицизму – нагадуванням про те, що не слід ускладнювати без потреби.

Цей принцип вчить нас культури критичного мислення: перед тим як прийняти складну гіпотезу, слід переконатись, що простіша не спрацьовує. У світі, де інформаційний шум часто заглушає раціональний дискурс, бритва Оккама служить орієнтиром для відсіювання зайвого та зосередження на суттєвому.

Розуміння меж застосовності цього принципу також є важливим. Бритва Оккама – це не догма, а методологічний інструмент, який потребує виваженого використання. Баланс між простотою та точністю, між елегантністю та повнотою пояснення – ось те мистецтво, яке відрізняє справжнього дослідника від догматика.

Таким чином, бритва Оккама продовжує бути актуальним принципом як для наукового пізнання, так і для практичного застосування в різних сферах людської діяльності, нагадуючи нам про цінність простоти, ясності та раціонального мислення.

Список використаних джерел

1. Бритви Оккама, Генлона і Гітченса. Менеджмент@БЛОГ. 2019. URL: https://www.management.com.ua/blog/3639(дата звернення: 28.10.2025).

2. Що таке Бритва Оккама. HURMA. 2024. URL: https://hurma.work/blog/princzip-diyi-britvi-okkama/(дата звернення: 28.10.2025).

3. Чи дійсно бритва Оккама ефективна, чи це просто спосіб звучати розумніше? URL: https://daytoday.ua/chy-diysno-brytva-okkama-efektyvna-chy-tse-prosto-sposib-zvuchaty-rozumnishe/(дата звернення: 06.12.2025).

4. Що таке бритви у філософії і як вони можутьвам стати в нагоді. Government. 2024. URL: https://government.com.ua/navchannia/shcho-take-britvi-u-filosofiji-i-yak-voni-mozhut-vam-stati-v-nagodi.amp.html(дата звернення: 06.12.2025).

5. Baker A. Simplicity / A. Baker // The StanfordEncyclopedia of Philosophy / ed. E. N. Zalta. – Stanford : Stanford University,2022. – URL: https://plato.stanford.edu/entries/simplicity/(дата звернення: 06.12.2025).

6. Domingos P. Occam's two razors: the sharp andthe blunt / P. Domingos // Proceedings of the Fourth International Conferenceon Knowledge Discovery and Data Mining. – New York : AAAI Press, 1998. – P.37–43.

7. Fitzpatrick S. Simplicity in the philosophy of science / S. Fitzpatrick// Internet Encyclopedia of Philosophy. – URL: https://iep.utm.edu/simplici/ (датазвернення: 06.12.2025).

8. Kelly K. T. Ockham's razor, empirical complexity,and truth-finding efficiency / K. T. Kelly // Theoretical Computer Science. –2004. – Vol. 320, No. 1. – P. 217–246.

9. Krug S. Don't Make Me Think,Revisited: A Common Sense Approach to Web Usability / S. Krug. – 3rd ed. –Berkeley : New Riders, 2014. – 216 p.

Sereda Natalia
group 2531,
Educational Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
seredanatalia136@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Principle of Simplicity in Science, Philosophy, and Design

The article examines one of the most important methodological principles of cognition — Occam's Razor, formulated by the medieval English philosopher William of Ockham in the 14th century. The historical origin of the principle, its philosophical essence, and the meaning of the Latin formulation "Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem" ("Entities should not be multiplied without necessity") are analyzed. Three main aspects of the principle of simplicity are revealed: minimization of assumptions in constructing hypotheses, economy of explanation, and the possibility of empirical verification of theories. The application of Occam's Razor in the scientific method is demonstrated through examples from physics, biology, and astronomy, particularly in constructing mathematical models and explaining natural phenomena. Special attention is paid to the practical application of the principle in everyday life, medical diagnostics, and critical thinking. The embodiment of Occam's Razor in modern design is analyzed in detail: minimalism, web design, usability, architecture, and interior design. Examples of successful use of the principle of simplicity in well-known brands and design solutions are provided. The criticism and limitations of the principle are examined, particularly the problem of ambiguity in the concept of "simplicity" and the risks of oversimplifying complex phenomena. It is emphasized that Occam's Razor is a heuristic method rather than an absolute law of nature.

Keywords: Occam's Razor, principle of simplicity, William of Ockham, scientific method, minimalism, critical thinking, heuristics, design, philosophy of science.

УДК 1 (091)

Сидоров Дмитро
група 1291,
Машинобудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
mardash.keks@gmail.com

Марущак Олександр
кандидат філософських наук, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
a.marushak@ukr.net

Кінічна філософія Діогена Сінопського

Здійснено пояснення поняття «кінізму» та ідей кінізму як сократичної філософської школи. Проаналізовано філософію Діогена Сінопського як про найвідомішого представника кініків. Розглядається специфіка кінізму через аскетизм, переосмислення суспільних норм у контексті пошуку людської природи.

Ключові слова: кінізм, аскетизм, Антисфен, Діоген Сінопський.

Постановка проблеми. У сучасній історії філософії кінізм традиційно розглядається у межах античної етики та соціальної критики, тоді як його вплив на формування концепції індивідуальної свободи в антропологічному контексті залишається недостатньо висвітленим. Кінізм — це не просто вчення, а спосіб бути людиною поза межами полісних умовностей. Філософські практики кініків як динамічні елементи інтелектуальної культури відображають етичні, соціальні та світоглядні трансформації в античному суспільстві. Постать Діогена Сінопського та його методи радикального спрощення життя потребують системного переосмислення крізь призму сучасної етики.

Метою статті є аналіз та теоретичне обґрунтування філософських засад кінізму як напрямку античної думки ,зокрема життєдіяльності та філософського вчення Діогена Сінопського.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю переосмислення етичних та антропологічних засад античного кінізму в умовах сучасної кризи цінностей,

потребою у міждисциплінарному підході до вивчення радикальних філософських практик Діогена Сінопського, а також пошуком альтернативних моделей індивідуальної свободи та самодостатності у контексті глобальних соціокультурних трансформацій.

Виклад результатів дослідження. Кінізм постає як одна з найбільш впливових «сократичних» шкіл античності, що проголошувала єдиною справжньою метою людського буття доброчесність («арете»), яка досягається через радикальне спрощення життя та відмову від суспільних умовностей [3]. На відміну від теоретичних філософських систем, кінізм формувався передусім як практична етика або специфічний спосіб життя, де інтелектуальні пошуки поступалися місцем безпосередній дії та аскетичній практиці. Фундаментальними категоріями кінічного світогляду є «автаркія» (самодостатність), «апатейя» (безпристрасність) та «парресія» (безкомпромісна свобода слова).

Інтелектуальні корені кінізму сягають етичного вчення Сократа, зокрема його ідеї про самоцінність душі та зневагу до зовнішніх благ. Безпосереднім засновником кінічної школи вважається учень Сократа — Антисфен Афінський (бл. 445–365 рр. до н. е.) [1]. Саме Антисфен трансформував сократичну іронію у гостру соціальну критику, стверджуючи, що для щастя людині не потрібно нічого, крім доброчесності, а багатство, слава та соціальний статус є лише хибними примарами («туфос»).

Найвищого розквіту та радикалізації кінізм набув у діяльності Діогена Сінопського (бл. 412–323 рр. до н. е.), який став символом філософського бунту проти цивілізації. Якщо Антисфен заклав теоретичний фундамент, то Діоген перетворив власне життя на «живий експеримент». Його концепція «перекарбовування монети» (перегляду цінностей) передбачала повний розрив із традиційним полісним устроєм. Діоген довів принципи аскетизму до їхньої межі, демонструючи, що справжня свобода можлива лише за умови повного звільнення від матеріальної залежності.

Центральною метафорою вчення Діогена Сінопського є заклик «перекарбовувати монету» [2]. У переносному значенні це означало перегляд усіх загальноприйнятих цінностей. Кініки стверджували, що закони держави суперечать законам природи . Все, що нав’язане суспільством - шлюб, релігійні обряди, майнова ієрархія, - вважалося «фальшивою монетою», яку філософ має вилучити з обігу, повернувшись до природного, щирого стану.

Кініки першими ввели поняття «парресії» - права говорити правду в очі будь-кому, незалежно від статусу. Відомий діалог Діогена з Александром Македонським, де філософ просить царя «не заступати йому сонце», ілюструє повну свободу від політичної влади.

Історично кінізм став прямим попередником стоїчної школи. Стоїки перейняли у кініків ідеал життя згідно з природою та пріоритет етики над іншими дисциплінами [4]. Сьогодні термін «цинізм» (що походить від «кінізм») набув негативного значення - байдужості та невіри в ідеали.

Важливо розуміти, що аскетичний спосіб життя (проживання у піфосі, невибагливість у їжі) був свідомим вибором, суспільним жестом. Відмовляючись від приватного простору та власності, кінік демонстрував абсолютну вразливість, яка водночас була його абсолютною силою - у людини, яка нічого не має, неможливо нічого відібрати.

Висновки. Дослідження кінічної філософії Діогена Сінопського як філософського та соціокультурного феномену показує його подвійну природу як радикальної етичної доктрини та специфічного способу життя, орієнтованого на природні засади буття. Здійснено аналіз ідей кінізму через вивчення рецепції образу Діогена Сінопського у контексті його впливу на сучасну специфіку індивідуальної свободи в умовах глобалізованого суспільства.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Нікомахова етика / Пер. з давньогрец. В. Ставнюка. Київ: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
2. Діоген Лаертський. Про життя, вчення і висловлювання славетних філософів / Пер. з давньогрец. Ю. Мушака. Київ: Основи, 2004. 432 с.
3. Тарасенко І. В. Історія античної філософії : Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2010. 216 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ: Абрис, 2002. 744 с.

Sydorov Dmytro
group 1292,
Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
mardash.keks@gmail.com

Marushchak Oleksandr
Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer of the Department of
Social and Humanitarian Sciences and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
a.marushak@ukr.net

Cynic Philosophy of Diogenes of Sinope

The article provides an explanation of the concept of «Cynicism» and the ideas of Cynicism as a Socratic school of philosophy. The philosophy of Diogenes of Sinope is analyzed as the most famous representative of the Cynics. The specificity of Cynicism is examined through asceticism and the reevaluation of social norms in the context of the search for human nature.

Keywords: Cynicism, asceticism, Antisthenes, Diogenes of Sinope.

УДК 130.2+821.161.2.09

Скрипченко Анастасія
група 1731,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vi0linan4stasia@gmail.com

Марущак Олександр
кандидат філософських наук, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
a.marushak@ukr.net

Культурно-філософські ідеї у поезії Євгена Маланюка

У статті досліджуються культурно-філософські ідеї у поезії Євгена Маланюка. Проаналізовано основні концепти його творчості, зокрема проблему малоросійства, символіку степу, антиімперську позицію поета, архетип воїна, а також ідеї національної культури та європейської ідентичності України. Розглянуто їх як складові історіософської концепції Маланюка та як важливі чинники формування української культурної самосвідомості.

Ключові слова: Євген Маланюк, українська поезія, історіософія, малоросійство, степ, національна культура, українська ідентичність.

Постановка проблеми. Творчість Євгена Маланюка посідає важливе місце в українській культурі ХХ століття. Поет, публіцист і військовий, він належав до покоління української еміграційної інтелігенції, яке пережило поразку визвольних змагань і прагнуло осмислити історичну долю України. У своїй творчості Є. Маланюк поєднав поетичне слово з глибокими роздумами про історію, культуру та національну ідентичність. Дослідники відзначають, що творчість Маланюка має виразний історіософський характер. Поет намагався осмислити закономірності історичного розвитку України, причини втрати державності та можливі шляхи відродження нації. Саме тому його поезія є важливим об’єктом не лише літературознавчих, а й культурологічних досліджень.

Метою статті є аналіз основних філософсько-культурологічних ідей у поезії

Є. Маланюка та визначення їх значення для формування концепції української національної культури.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю осмислення проблем національної ідентичності, культурної пам'яті та історичної відповідальності українського суспільства. Поезія Є. Маланюка містить глибокі роздуми про місце України в європейській культурі, про взаємозв'язок культури і державності та про роль особистості у формуванні історії.

Виклад результатів дослідження. Одним із ключових понять у світогляді Євгена Маланюка є малоросійство. Поет використовує цей термін для позначення психологічного стану національної меншовартості, що сформувався в умовах тривалого перебування України під владою імперій. Є. Маланюк різко критикує малоросійську психологію, яка проявляється у пасивності, пристосуванстві та відсутності державницького мислення. У культурологічному вимірі малоросійство постає як проблема втрати національної гідності та культурної самосвідомості. Поет розглядає його як одну з причин історичних поразок України [1]. Важливе місце у поезії Є. Маланюка посідає символіка степу. Степ у його творчості виступає культурним та історичним символом України. Для поета він є простором історичної пам'яті, пов'язаним із козацькою традицією, боротьбою за свободу та героїчним минулим українського народу. У поетичних текстах Є. Маланюка образ степу часто набуває символічного значення, відображаючи драматичну історію України. Ще однією важливою темою творчості Маланюка є критика імперської системи. Поет розглядає імперію як силу, що пригнічує розвиток національних культур і позбавляє народи можливості самостійного історичного розвитку. Антиімперська позиція Є. Маланюка зумовлена як його особистим досвідом участі у визвольних змаганнях, так і глибоким осмисленням історичної ролі України. У своїх працях поет уважно аналізував історію та психологію російської державності й дійшов висновку, що імперська ідея є її визначальною рисою. Є. Маланюк вважав, що радянська влада фактично стала продовженням традиційної російської імперської політики, спрямованої на підкорення інших народів [1]. У поезії Маланюка важливе місце посідає також архетип воїна, який символізує активну, мужню та відповідальну особистість. Однією з центральних ідей поезії є ідея національної культури. Поет розглядає культуру як основу існування нації та важливий чинник її історичного розвитку. На думку поета, культура формує духовну силу народу, його цінності та історичну пам'ять. Саме тому розвиток української культури є необхідною умовою утвердження державності та збереження національної ідентичності [2]. Є. Маланюк також наголошував на європейській приналежності України. У своїх творах він підкреслював, що українська культура є частиною європейської цивілізації [3].

Висновки. Поезія Є. Маланюка є значним явищем української культури XX століття, у якій поєднуються художня майстерність і глибокі філософські роздуми про історичну долю України. У творчості поета простежується цілісна система культурно-філософських ідей, серед яких особливе місце займають критика малоросійства, символіка степу, антиімперська позиція, образ воїна як ідеалу національної особистості, а також утвердження ролі культури у формуванні нації. Культурно-філософські ідеї Є. залишаються актуальними для сучасного осмислення проблем національної ідентичності, культури та державності.

Список використаних джерел

1. Войчишин Ю. Ярий крик і біль тужавий: поетична особистість Євгена Маланюка. Київ : Либідь, 1993. 176 с.

2. Маланюк Є. Книга спостережень. Київ : Дніпро, 1997. 430 с.

3. Маланюк Є. Поезії з нотатників (із недрукованої спадщини). Кіровоград : Спадщина, 2003. 95 с.

Skrypchenko Anastasia
group 1731,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vi0linan4stasia@gmail.com

Marushchak Oleksandr
Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer of the Department of
Social and Humanitarian Sciences and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
a.marushak@ukr.net

Philosophical and Cultural Ideas in the Poetry of Yevhen Malaniuk

The article examines the cultural and philosophical ideas in the poetry of Yevhen Malaniuk. The main concepts of his творчість are analyzed, in particular the problem of "little russian" mentality (malorosiistvo), the symbolism of the steppe, the poet's anti-imperial position, the archetype of the warrior, as well as the ideas of national culture and the european identity of Ukraine. These concepts are considered as components of Malaniuk's historiosophical vision and as important factors in the formation of ukrainian cultural self-consciousness.

Keywords: Yevhen Malaniuk, ukrainian poetry, historiosophy, malorosiistvo, steppe, national culture, ukrainian identity.

УДК 51:1:3

Слюсаренко Володимир
група 1901,
Машинобудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
monomax@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Онтологічний статус математичних об'єктів та їх роль у фізичному пізнанні

Розглянуто проблему існування математичних об'єктів та її значення для фізичного пізнання. Проаналізовано основні філософські позиції — платонізм, номіналізм і сучасний структуралізм. Особлива увага приділялася феномену «незбагненної ефективності» математики у природничих науках. Обґрунтовано тезу про структурний характер відповідності між математичними моделями та фізичною реальністю.

Ключові слова: онтологія, математичні об'єкти, платонізм, номіналізм, структуралізм, фізичне пізнання, наукова модель.

Проблема онтологічного статусу математичних об'єктів належить до фундаментальних питань філософії математики та філософії науки. Вона формулюється як питання про те, чи існують математичні сутності незалежно від людської свідомості, чи вони є результатом інтелектуального конструювання. Від відповіді залежить розуміння природи математичної істини та пояснення її застосовності у фізиці [2, 5].

Платоністська традиція стверджує, що математичні об'єкти мають самостійне ідеальне буття. Числа, множини, геометричні структури існують незалежно від людини, а математика відкриває їх [1]. Подібну інтуїцію підтримували й багато математиків XX століття, зокрема К. Гедель, який відстоював об'єктивність математичних істин [4]. Перевага цієї позиції полягає

у поясненні універсальності тверджень типу «2 + 2 = 4». Однак залишається складною проблема пізнавального доступу до абстрактних сутностей.

Номіналізм заперечує незалежне існування математичних об’єктів. В. Квайн розглядав їх як елементи теоретичного апарату науки [6]. Математика в цьому сенсі є частиною мови, що дозволяє узагальнювати досвід. Близькою є позиція Г. Філда, який намагався показати можливість формулювання фізики без онтологічного зобов’язання щодо математичних сутностей [3]. Проте інструменталізм стикається з проблемою пояснення надзвичайної точності математичних передбачень.

Сучасна поміркована позиція (структуралізм) виходить із того, що реальність має структурний характер, а математика описує системи відношень [5]. У такому підході питання існування зміщується з окремих об’єктів на структури як такі. Такий підхід дозволяє зберегти об’єктивність науки без радикального метафізичного реалізму.

Особливої ваги проблема набуває у зв’язку з розвитком теоретичної фізики. Юджин Вігнер поставив знамените питання про «незбагненну ефективність математики в природничих науках» [7]. Багато математичних теорій створювалися без прикладного наміру, але згодом виявлялися ключовими для опису фізичної реальності. Альберт Ейнштейн підкреслював, що саме математична простота й симетрія часто слугували орієнтиром у побудові фізичних теорій.

Існує кілька пояснень цього феномену. По-перше, світ може бути структурованим так, що його закономірності природно виражаються математично. По-друге, історичний розвиток науки передбачає відбір найбільш адекватних моделей. По-третє, людське мислення еволюційно сформувалося в умовах структурованого середовища, що зумовлює узгодженість наших абстракцій із реальністю.

Разом із тим сучасна фізика демонструє напруження між математичним формалізмом і фізичною інтерпретацією. Квантова механіка вводить фундаментальну ймовірність, тоді як класична математика тяжіє до детермінованих структур. Теорія поля породжує нескінченності, які потребують процедур ренормалізації.

Таким чином, онтологічний статус математичних об’єктів залишається відкритою проблемою. Платонізм наголошує на їхній незалежності, номіналізм — на інструментальному характері, структуралізм — на їхньому визначенні через систему відношень. Фізичне пізнання показує, що математика є не лише мовою опису, а способом конструювання теоретичної реальності.

Список використаних джерел

1. Петік Я. Дискусія про спосіб існування математичних об'єктів: нові прочитання класичної проблеми // Історія філософії та історії філософій: тези 13-ої міжнар. наук. конф. «Філософія: нове покоління». Київ : Пульсари, 2019. С. 64-66.
2. Benacerraf P., Putnam H. (eds.). Philosophy of Mathematics: Selected Readings. Cambridge : Cambridge University Press, 1983.
3. Field H. Science Without Numbers: A Defence of Nominalism. Princeton : Princeton University Press, 1980.
4. Gödel K. What Is Cantor's Continuum Problem? // The American Mathematical Monthly. 1947. Vol. 54. P. 515–525.
5. Ladyman J., Ross D. Every Thing Must Go: Metaphysics Naturalized. Oxford : Oxford University Press, 2007.
6. Quine W. V. O. On What There Is // Review of Metaphysics. 1948. Vol. 2. P. 21–38.
7. Wigner E. The Unreasonable Effectiveness of Mathematics in the Natural Sciences//Communications in Pure and Applied Mathematics. 1960. Vol. 13. P. 1–14.

Sliusarenko Volodymyr
group 1901,
Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
monomax@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Ontological Status of Mathematical Objects and Their Role in Physical Cognition

The problem of the existence of mathematical objects and its significance for physical cognition is examined. The main philosophical positions — Platonism, nominalism, and contemporary structuralism — are analyzed. Particular attention is paid to the phenomenon of the "unreasonable effectiveness" of mathematics in the natural sciences. The thesis concerning the structural nature of the correspondence between mathematical models and physical reality is substantiated.

Keywords: ontology, mathematical objects, Platonism, nominalism, structuralism, physical cognition, scientific model.

УДК 1 (091)

Татарова Анастасія
група 1731,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
na1413tat@gmail.com

Марущак Олександр
кандидат філософських наук, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
a.marushak@ukr.net

Соціальна філософія І. Канта

У тезах розглядаються основні положення соціальної філософії Іммануїла Канта. Аналізуються його погляди на мораль, свободу особистості, правову державу та ідею «вічного миру». Підкреслюється значення кантівської концепції для розвитку сучасної соціально-філософської думки.

Ключові слова: соціальна філософія, мораль, свобода, право, держава, Іммануїл Кант.

Постановка проблеми. Соціальна філософія займає важливе місце у філософській спадщині І. Канта. Мислитель прагнув з’ясувати основні засади організації суспільства, моральні основи людських взаємин та умови осягнення справедливого соціального ладу. Його філософські ідеї стали важливим етапом у розвитку європейської філософії, оскільки поєднали моральну філософію, політичну теорію та концепцію правової держави.

Попри значну кількість досліджень, соціально-філософські ідеї І. Канта лишаються актуальними й сьогодні, адже вони стосуються таких фундаментальних питань, як свобода людини, моральна відповідальність, право та мирне співіснування народів.

Метою статті є розгляд головних ідей суспільної філософії І. Канта та окреслення їхньої ваги для формування сучасних поглядів про моральність, закон і громадський устрій.

Актуальність роботи зумовлена тим, що сучасні соціальні процеси

потребують глибокого осмислення моральних основ суспільства, ролі свободи особистості та принципів справедливого державного устрою. Ідеї І. Канта про моральний закон, людську гідність і правову державу є важливими орієнтирами для розвитку демократичного суспільства.

Виклад результатів дослідження. Соціальна філософія І. Канта посідає важливе місце в історії розвитку європейської філософської думки. Його вчення стало важливим етапом у формуванні нових уявлень про мораль, свободу особистості та роль держави в суспільстві. Філософія Нового часу значною мірою зосереджується на осмисленні місця людини в суспільстві, її свободи та моральної відповідальності за власні вчинки [1]. Центральним елементом соціальної філософії І. Канта є його моральна концепція, основою якої виступає категоричний імператив.

Категоричний імператив у філософії І. Канта визначає універсальний моральний закон, який повинен бути обов'язковим для всіх людей незалежно від їхніх інтересів та соціального становища [2]. Завдяки цьому принципу людина здатна діяти відповідно до морального обов'язку та усвідомлювати відповідальність за власні вчинки.

Важливим аспектом соціальної філософії І. Канта є також поняття людської гідності та свободи. У кантівській етичній концепції людина повинна розглядатися не як засіб для досягнення певної мети, а як самостійна цінність [3].

Такий підхід став важливою основою для формування сучасної концепції прав людини. Не менш важливим елементом кантівської соціальної філософії є проблема права та держави. Правова держава, за І. Кантом, повинна забезпечувати дотримання законів та гарантувати свободу і рівність громадян [4].

І. Кант також приділяв значну увагу питанням міжнародних відносин та можливості встановлення миру між державами. У соціально-політичній філософії І. Канта розглядається ідея мирного співіснування держав і необхідність створення міжнародного правового порядку.

Соціальна філософія І. Канта охоплює широке коло проблем - від моральної відповідальності особистості до організації суспільства та міжнародних відносин. Його концепції свободи, морального закону та правової держави стали важливим етапом розвитку європейської філософської традиції.

Висновки. Отже, соціальна філософія І. Канта відіграла важливу роль у розвитку європейської філософської думки та формуванні нових уявлень про мораль, свободу і суспільний устрій. Його вчення підкреслює значення морального закону, який ґрунтується на категоричному імперативі та визначає універсальні принципи поведінки людини. І. Кант розглядав особистість як найвищу цінність, наголошуючи на необхідності поваги до людської гідності та

свободи. Важливе місце у його соціальній філософії посідає також ідея правової держави, що повинна забезпечувати рівність і свободу громадян, а також сприяти встановленню справедливого суспільного порядку. Крім того, філософ підкреслював значення міжнародного права та мирного співіснування держав. Таким чином, ідеї І. Канта стали важливим підґрунтям для подальшого розвитку політичної філософії, теорії прав людини та сучасних уявлень про демократичну правову державу.

Список використаних джерел

1. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни Філософії. Київ: Мала академія наук України, 2017. 238 с.

2. Воронюк О. Л. Філософія: підручник . Київ : Медицина, 2018. 216 с.

3. Філософія / за ред. І. Бичка, В. Табачковського, А. Бичко, В. Ярошовця . Київ: Центр навчальної літератури, 2019 . 648 с.

4. Філософія: підручник / за ред. Л. Губерського, В. Андрущенка, А. Баумейстера та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків: Фоліо, 2018. 621 с.

Tatarova Anastasia
group 1731,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
na1413tat@gmail.com

Marushchak Oleksandr
Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
a.marushak@ukr.net

Kant's Social Philosophy

The theses consider the main provisions of Immanuel Kant's social philosophy. His views on morality, individual freedom, the rule of law and the idea of «eternal peace» are analyzed. The importance of the Kantian concept for the development of modern socio-philosophical thought is emphasized.

Keywords: social philosophy, morality, freedom, law, state, Immanuel Kant.

УДК 130.2:316.42:008

Тенетюк Єгор
група 1561з,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
tenetiukehor@gmail.com

Гінкевич Оксана
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gin_nka@ukr/net

Філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства

У роботі розглядаються філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства, що виникають в умовах глобалізації, розвитку інформаційних технологій і трансформації системи цінностей. Аналізуються ключові виклики сьогодення, зокрема криза духовності, зміна моральних орієнтирів, проблема ідентичності, віртуалізація культури та зниження рівня соціальної довіри. Окрему увагу приділено впливу науково-технічного прогресу та процесів культурної глобалізації на формування особистості й збереження національної самобутності. У роботі підкреслюється важливість пошуку балансу між матеріальними та духовними цінностями, а також необхідність розвитку критичного мислення, культури діалогу й збереження гуманістичних орієнтирів як основи подолання сучасних суспільних проблем.

Ключові слова: філософські проблеми сучасного суспільства, культурологічні проблеми, глобалізація, духовна криза, ціннісні орієнтири, культурна ідентичність, інформаційне суспільство, віртуалізація культури, соціальна довіра, комунікація, гуманістичні цінності.

Актуальність теми

Сучасне суспільство перебуває у стані глибоких трансформацій, спричинених глобалізацією, розвитком інформаційних технологій та зміною системи цінностей. У цих умовах загострюються питання ідентичності, сенсу життя, моральних орієнтирів і культурної спадкоємності. Глобалізаційні процеси значно змінюють соціальні структури та впливають на світогляд людини.

Одночасно з цим зростає акцент на матеріальних цінностях, що стає причиною загострення духовної кризи.

Мета роботи

Це аналіз основних філософських і культурологічних проблем сучасного суспільства, визначення їхніх причин, проявів та можливих шляхів подолання.

Постановка проблеми

У XXI столітті людство зіштовхується із серйозними викликами, серед яких криза духовності, розмитістю моральних цінностей, надлишок інформації та втрата цілісного сприйняття світу. Особливого значення набуває проблема відчуження людини, яка дедалі більше занурюється у віртуальний простір і віддаляється від справжніх соціальних зв'язків. Крім того, виникає суперечність між технічним прогресом і гуманістичними цінностями.

Виклад результатів дослідження.

Проблема цінностей і духовної кризи

На сьогоднішній день в суспільстві відбувається перехід від духовних орієнтирів до матеріальних. Формується культура споживання, де успіх часто вимірюється матеріальними благами. Це призводить до втрати сенсу життя та внутрішньої гармонії людини.

Проблема ідентичності

У глобалізованому світі людина опиняється між різними культурними впливами, що ускладнює перехід до стабільної ідентичності. Це явище пов'язане з культурними конфліктами та різними моделями розвитку цивілізацій

Віртуалізація та цифровізація культури

Інтернет і цифрові технології змінили способи комунікації та сприйняття реальності. Наданий момент формується нове інформаційне суспільство, в якому знання стають основним ресурсом. Водночас це спричиняє нові форми соціальної ізоляції.

Проблема комунікації та соціальної довіри

В умовах сьогодення посилюється індивідуалізм і водночас зменшується рівень довіри між людьми. Однак у наукових теоріях наголошується на важливості комунікації як ключової основи соціальної взаємодії.

Етичні виклики науково-технічного прогресу

Розвиток сучасних технологій породжує перед людством нові етичні виклики, пов'язані з майбутнім суспільства та людини.

Культурна глобалізація та збереження традицій

Глобалізаційні процеси сприяють взаємному збагаченню культур, оскільки забезпечують активний обмін традиціями, цінностями та досвідом між різними народами. Це дає змогу суспільствам ставати більш відкритими та толерантними, а також розширює їхній культурний світогляд. Водночас такі процеси можуть

становити загрозу для національної самобутності, адже під впливом глобальних тенденцій окремі традиції та культурні особливості поступово втрачають свою унікальність або відходять на другий план. Саме тому важливим завданням є пошук рівноваги між відкритістю до інших культур і збереженням власної культурної ідентичності, що дозволяє підтримувати різноманітність і унікальність кожного народу.

Висновки

Отже, філософські та культурологічні проблеми сучасного суспільства мають комплексний характер і пов'язані з трансформацією цінностей, розвитком технологій та глобалізаційними процесами. Їх вирішення можливе через формування критичного мислення, відновлення духовних орієнтирів та розвиток культури діалогу.

Список використаних джерел

1. Еріх Фромм Фромм Е. Мати чи бути: [Електронний ресурс] // https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Maty_chy_buty7.pdf

2. Зигмунт Бауман Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. [Електронний ресурс] // https://ru.scribd.com/document/935271510/%D0%91%D0%B0%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD-%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B8-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8

3. Жан Бодрійяр Бодрійяр Ж. Суспільство споживання. [Електронний ресурс] // https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8fa3d07a-0e6f-4a54-b6a0-f2fe4496c96f/content

4. Мануель Кастельс Кастельс М. Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура. [Електронний ресурс] // https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/intro.php#google_vignette

5. Юрген Габермас Габермас Ю. Теорія комунікативної дії. [Електронний ресурс] // https://ru.scribd.com/document/544455452/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D1%8E%D1%80%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%B3%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%B0

6. Самюель Гантінгтон Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій та перебудова світового порядку. [Електронний ресурс] // https://ir.library.knu.ua/entities/publication/e00e1e1a-fdf9-4f94-8b2f-155032de448d

7. Френсіс Фукуяма Фукуяма Ф. Кінець історії та остання людина.

[Електронний ресурс] // https://ru.scribd.com/document/654194910/%D0%9A%D1%96%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0

Tenetiuk Ehor
group 1531z,
Educational scientific humanitarian institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
tenetiukehor@gmail.com

Hinkevych Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gin_nka@ukr_net

Philosophical and Culturological Problems of Contemporary Society

The article is devoted to the analysis of philosophical and culturological problems of contemporary society that arise under the conditions of globalization, the development of information technologies, and the transformation of the system of values. The key challenges of the present stage of social development are considered, including the crisis of spirituality, changes in moral orientations, the problem of identity, the virtualization of culture, and the decline in the level of social trust. Special attention is paid to the influence of scientific and technological progress and processes of cultural globalization on personality formation and the preservation of national identity. The study substantiates the necessity of maintaining a balance between material and spiritual values, as well as the importance of developing critical thinking, a culture of dialogue, and preserving humanistic orientations as a basis for overcoming the challenges of contemporary society.

Keywords: philosophical problems of contemporary society; culturological problems; globalization; spiritual crisis; value orientations; cultural identity; information society; virtualization of culture; social trust; communication; humanistic values.

УДК 930.1:159.953](043.2)

Федорчук Оксана
магістрантка,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ
fedorchykoa@ukr.net

Глушко Тетяна
доктор філософських наук, професор кафедри філософії
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ
t.p.hlushko@udu.edu.ua

Моделі історичної пам'яті в Україні: сутність і характеристика

Проаналізовано трансформацію моделей історичної пам'яті в Україні. Розглянуто теоретичні підходи до вивчення «ідеальних типів» пам'яті та регіональну специфіку сприйняття минулого. Висвітлено конфлікт між радянсько-російською та національно-центричною інтерпретаціями історії. Доведено, що російсько-українська війна стала вирішальним чинником консолідації суспільства та деколонізації свідомості.

Ключові слова: історична пам'ять, національна ідентичність, моделі пам'яті, російсько-українська війна, консолідація суспільства, ідеальний тип.

Постановка проблеми. Історична пам'ять українського суспільства характеризується складною поліфонією моделей, які відображають різноманітні бачення окремих соціальних груп. У колективній свідомості взаємодія кількох інтерпретацій історичного розвитку України, особливо стосовно подій ХХ ст., є важливим чинником суспільної динаміки. Створення умов для повернення до об'єктивного осмислення історичної пам'яті постає як важливий елемент процесу примирення та консолідації.

Мета статті – довести, що історична пам'ять в Україні є динамічним полем боротьби між імперськими стереотипами та національним відродженням, де війна виступає остаточним чинником формування єдиної національної ідентичності.

Виклад результатів дослідження. Як зазначає Д. Судин поняття «модель пам'яті», співвідноситься із поняттям «ідеальний тип» у веберівському сенсі <...> конструювання поняття відбувається на підставі емпіричних даних, але для

М. Вебера ключовими є логічні міркування: «.у такому ідеальному типові було б зібрано разом і піднесено в їхній своєрідності до рівня, позбавленого суперечностей (для нашого розгляду) ідеального образу ті окремі риси <...> життя, які на сьогодні існують у дифузному вигляді» [2, с. 238-239]. Таким чином дослідники та дослідниці мають за завдання «у кожному окремому випадку встановити, наскільки дійсність близька до такого мисленнєвого образу чи далека від нього» [2, с. 238], адже «йдеться про конструювання зв'язків, які нашій фантазії видаються досить мотивованими і, отже, «об'єктивно можливими»» [2, с. 239]. Таким чином, ідеальний тип не є узагальненням емпіричних даних, а є теоретичним конструктом («фантазією»), до якого згодом «прикладається» дійсність. Причому праці самого Макса Вебера вказують, що ідеальні типи він часто створював як взаємовиключні [7, с. 68].

Соціологічні дослідження останніх десятиліть, присвячені змісту історичної пам'яті українського суспільства, свідчать про існування кількох моделей колективної історичної пам'яті, притаманних різним віковим та регіональним групам. Основою формування таких моделей слугують різні підходи до розуміння і оцінки тих чи інших значущих подій національної історії. На основі аналізу даних соціологічних опитувань український соціолог О. Вишняк запропонував дві класифікації моделей пам'яті, які мають виразну регіональну специфіку. Згідно з першою, в Україні поширені три моделі: 1) західноукраїнська антирадянська та антисоціалістична [3, с. 37], якій протистоїть 2) південно-східна радянська просоціалістична [3, с. 38], а між ними розташовується 3) центрально-українська радянська, але не соціалістична [3, с. 38]. Згідно з другою класифікацією, в Україні існують чотири моделі історичної пам'яті: 1) західноукраїнська (галицько-волинська) антиімперська та антирадянська [4, с. 134], або ж національно-демократична [5, с. 174]; 2) донбаська російсько-радянська антинаціональна [4, с. 135], або російсько-радянська [5, с. 174]; 3) центрально-українська національна антиімперська, але не радянська [4, с. 137], або суперечлива національно-проросійська [5, с. 174]; 4) південно-східна радянсько-українська [4, с. 138], або ж радянсько-проросійська [5, с. 174].

В. Артюх виокремлює три типи історичної пам'яті в сучасній Україні: українську, російську й радянську [1]. Варто зазначити, що між цими моделями пам'яті існують нездоланні розбіжності, проте російська та радянська моделі є близькими за своєю сутністю. На думку І. Гирича та Ю. Шаповала існування різних історичних пам'ятей для різних регіонів України є причиною роз'єднаності й поділу України на два головних регіони: української європейської і радянсько-російської євразійської орієнтацій. Ключові відмінності між українською і радянсько-російською моделями історичних пам'ятей зводяться до наступного (див. табл. 1):

Таблиця 1.

Порівняння моделей історичної пам’яті в Україні*

Критерій порівняння	**Радянсько-російська (євразійська) орієнтація**	**Українська (європейська) орієнтація**
Геополітичний простір	Частина євразійського простору, спільний з росією шлях.	Частина європейського простору, власний історичний шлях.
Суб’єктність історії	Україна не має власного історичного процесу, він похідний від російського.	Україна має відмінну від російської історію та самостійний розвиток.
Роль етносу	Українці – частина єдиного «руського» народу (одна з трьох гілок).	Українці – самостійний східнослов’янський етнос.
Державотворення	Лише Росія має державну історію; українці – «будівельний матеріал» для імперії.	Українці розвивалися самостійно і мають право на розбудову власної держави.
Оцінка Переяславської ради (1654)	«Возз’єднання» двох братніх народів.	Військово-політичний союз (який згодом призвів до втрати автономії).
Полтавська битва (1709)	Позитивна подія, перемога над спільним ворогом.	Поразка спроби вибороти незалежність (І. Мазепа).
Події 1917–1921 рр.	Перемога більшовиків як позитивний етап.	Поразка УНР та втрата державності через більшовицьку окупацію.

*Таблицю складено на основі: Гирич І., Шаповал Ю. Чому необхідно переосмислювати минуле? Київ: KAS policy paper, 2010. С.18–19.

Революція Гідності та російсько-українська війна значно посилили національний патріотизм: готовність захищати країну, зростаючий інтерес до української історії та прагнення позбутися комуністичного минулого. Події стали імпульсом для деколонізації й формування національної ідентичності та боротьбою за історичну правду. Сучасна війна сприймається як продовження багатовікової боротьби проти агресії рф.

Висновки. Таким чином, історична пам’ять України пройшла шлях від регіональної різноманітності до усталеної національної єдності. Досвід показує, що тривалий дуалізм між європейським (суб’єктним) і євразійським (імперським) векторами було подолано завдяки глибоким екзистенційним викликам. Ключову роль у цьому процесі відіграли Революція Гідності та війна з рф, які стали вирішальними факторами деколонізації суспільної свідомості. Нинішня боротьба сприяє руйнуванню імперських стереотипів, трансформуючи історичну спадщину у важливий інструмент формування солідарності та зміцнення єдиної європейської ідентичності України.

Список використаних джерел

1. Артюх В. Дещо про політику історичної пам’яті 2007. Лют. URL:

http://www.pravoslavya.sumy.ua/readarticle.php?article_id=11 (дата звернення: 09.03.2026).

2. Вебер М. «Об'єктивність» соціально-наукового пізнання. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / пер. О. Погорілий. Київ: Основи, 1998. С.192–263.

3. Вишняк О. І. Історичні події в оцінках масової свідомості громадян України (соціологічний аналіз). Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. Київ: НВУ «Пріоритет», 2013. Вип. 6. С.32–40.

4. Вишняк О. Моделі історичної пам'яті: регіональні особливості. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін / Нац. акад. наук України, гол. ред. В.М. Ворона, М.О. Шульга. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2015. Вип.2(16). С.129–139.

5. Вишняк О.І. Соціологічний аналіз ставлення громадян України до історичних постатей. Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. Київ: НВУ «Пріоритет», 2012. Вип. 2. С.168–177.

6. Гирич І., Шаповал Ю. Чому необхідно переосмислювати минуле ? Київ: KAS policy paper, 2010. 44 [1] с.

7. Судин Д. Множинність моделей історичної пам'яті в українському суспільстві. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2021. №3. С.65–90.

Fedorchuk Oksana
Master's student,
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Kyiv
fedorchykoa@ukr.net

Hlushko Tetiana
Doctor of Philosophy, Professor of the Department of Philosophy
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
Kyiv
t.p.hlushko@udu.edu.ua

Models of Historical Memory in Ukraine: Essence and Characteristics

The transformation of historical memory models in Ukraine is analyzed. Theoretical approaches to the study of "ideal types" of memory and regional specifics of perception of the past are considered. The conflict between the Soviet-Russian and national-centric interpretations of history is highlighted. It is proven that the Russian-Ukrainian war became a decisive factor in the consolidation of society and the decolonization of consciousness.

Keywords: historical memory, national identity, memory models, Russian-Ukrainian war, consolidation of society, ideal type.

УДК 123:316.77:004.738.5

Хабуденко Артем
група 3351,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
hadubenkoa@gmail.com

Сонечко Ольга
Викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olha.sonechko@nuos.edu.ua

Трансформація поняття свободи в умовах цифрового контролю та соціальних мереж

У статті проаналізовано трансформації концепту персональної свободи в умовах цифровізації суспільства. Розглянуто вплив алгоритмів соціальних мереж, наглядового капіталізму, цифрового моніторингу та розвитку ШІ на зміну меж приватності, автономії вибору й громадянських прав. Показано зміщення свободи з фізичного виміру до когнітивного та інформаційного. Окреслено ризики формування «суспільства контролю» та актуалізовано проблему права на офлайн-існування як нової модальності свободи.

Ключові слова: свобода, цифровізація, наглядовий капіталізм, суспільство контролю, приватність, алгоритмічний вплив соціальних мереж, цифрове громадянство, офлайн-право.

Постановка проблеми. Свобода в філософії трактується як особливий спосіб детермінації духовної реальності та фундаментальна властивість людської екзистенції [4, с. 570]. Вона виявляється через вибір і відповідальність, тобто усвідомлення необхідності (Спіноза, Гегель), а в етичному й правовому вимірах постає як свобода волі та гарантовані конституційні права. Найглибшим виміром є екзистенційна свобода Сартра – людина «засуджена» бути вільною та відповідальною за історичний вибір. Водночас цифровізація суспільства трансформує уявлення про свободу: Інтернет, що спершу мислився як простір відкритості, створив онлайн-ідентичності та нові механізми публічності й контролю [2, с. 22], змінюючи межі приватності індивіда.

Мета статті – визначити, з якими трансформаціями стикається концепт персональної свободи людини в сучасному інформаційному суспільстві та окреслити можливі наслідки цих змін.

Актуальність роботи з філософської позиції зумовлена ризиком реалізації небезпечних сценаріїв: як щодо збереження персональної ідіосинкразії індивіда в цифровому суспільстві алгоритмізованої поведінки, так і щодо дотримання державою особистих прав і свобод громадянина в умовах переходу до форм тотального, часто негласного, електронного спостереження й контролю.

Виклад результатів дослідження. Свобода (freedom/liberty) може означати як відсутність перепон для дії, так і політико-правові гарантії, обмежені законом задля суспільного блага. У цифрову епоху вона трансформується з фізичної категорії в когнітивно-інформаційну. Цьому сприяють: 1) алгоритми соціальних мереж, що через великі дані («big data») шляхом «підштовхування» (nudging) створюють ілюзію вибору («інформаційні бульбашки»); 2) «наглядовий капіталізм», де приватність стає товаром; 3) нові форми соціального контролю соціальних мереж й страх цифрової ізоляції [2]; 4) легітимація державного цифрового моніторингу; 5) маніпулятивність мас-медіа, що потребує посиленого захисту критичного мислення.

Конспіративна теорія «цифрового концтабору» в дусі Оруела дедалі більше набуває рис технічно можливої реальності. Прикладом є китайська система соціального кредиту, де поведінка громадян, зокрема онлайн-активність, оцінюється балами і впливає на доступ до економічних прав [3]. У демократіях функції контролю перебирає «наглядовий капіталізм», перетворюючи особисті дані на товар і відкриваючи їх державі в межах «безпекового» моніторингу. Постійний «цифровий слід» (транзакції, геолокації, IP-адреси) формує ефект «цифрового паноптикуму» [2, с. 22], що корелює з «Суспільством контролю» Ж. Делеза, де контроль здійснюється через інформацію, а не ізоляцію [5, p. 571]. Водночас технології випереджають правове регулювання цифрових прав [1], що уможливлює нові форми примусу – цифрову ізоляцію чи блокування сервісів.

Цифровізація держави, зокрема в Україні, поєднує зручність і безпекову доцільність із ризиком централізованого контролю доступу до прав. Соціальний тиск робить цифрові сервіси фактично безальтернативними. Навіть ШІ та інтернет-інфраструктура потенційно створюють можливості моніторингу активності користувача. У цих умовах постає екзистенційне питання: чи зберігається право людини на офлайн-життя як форма реалізації конституційної свободи?

Висновки. Проаналізовані фактори цифрової трансформації засвідчують, що сучасний концепт персональної свободи зазнає суттєвих змін: від подолання зовнішніх фізичних обмежень він зміщується у площину збереження

індивідуальності в умовах тотальної інформаційної відкритості. Ключові трансформації полягають у переході від фізичної свободи до когнітивної – права не лише на пересування, а й на захист свідомості від алгоритмічних впливів та «інформаційних бульбашок»; у виборі між прозорою приватністю як «товаром» в обмін на цифрову зручність і правом залишатися непоміченим для системи; у формуванні феномену «цифрового громадянства», де доступ до прав дедалі більше залежить від цифрового статусу особи; у заміщенні автономного вибору персоналізованими алгоритмічними рішеннями; у появі нової модальності свободи – права на офлайн-існування без обов'язкової участі в системах цифрового трекінгу.

Таким чином, наслідком цифровізації може стати не лише розширення інструментів самореалізації, а й поступове перетворення свободи на контрольовану, алгоритмічно модульовану форму поведінки, що потребує філософського осмислення та правових гарантій її збереження.

Список використаних джерел

1. Айрапетов М.А. Цифрові права і свободи людини. Реальність без належного унормування / М.А. Айрапетов // Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. – 2025. – Вип. 1 (65). – С. 130–137.

2. Богачов М. Соціальні мережі, свобода і моральна відповідальність / Михайло Богачов // Слово і невисловлюване: тези двадцятої міжнародної наукової конференції «Філософія. Нове покоління» (Київ, НаУКМА, 23–24 березня 2017 року) / упоряд. В. Корчевний. – К.: Пульсарі, 2017. – С. 21–23.

3. Коломієць О.Л. Феномен «кредиту довіри» в соціокультурному вимірі Китаю / О.Л. Коломієць // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2023. – С. 38–42

4. Філософський енциклопедичний словник / Голова редколегії В.І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.

5. Erol A. Freedom and Control in the Digital Age / Alkim Erol. – Human Affairs. – 2020. – Vol. 30. – P. 570–576.

Habudenko Artem
group 3351,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
hadubenkoa@gmail.com

Sonechko Olga
Lecturer, Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olha.sonechko@nuos.edu.ua

Transformation of the Concept of Freedom in the Context of Digital Control and Social Networks

The article analyzes the transformations of the concept of personal freedom in the context of digitalization. It examines the impact of social media algorithms, surveillance capitalism, digital monitoring, and the development of AI on the changing boundaries of privacy, autonomy of choice, and civil rights. The study demonstrates a shift of freedom from a predominantly physical dimension to a cognitive and informational one. It outlines the risks of the emerging "society of control" and emphasizes the problem of the right to offline existence as a new modality of freedom.

Keywords: freedom, digitalization, social media algorithms, surveillance capitalism, society of control, privacy, algorithmic influence of social networks, digital citizenship, right to offline existence.

УДК 1 (091)

Хмельницька Альбіна
група 1731,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
albinahmel65@gmail.com

Марущак Олександр
кандидат філософських наук, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
a.marushak@ukr.net

Соціальна філософія Георга Гегеля як концепція діалектичної єдності свободи та соціального порядку

Анотація. Досліджується соціально-філософські ідеї Г. Гегеля, а саме поєднання свободи та соціального порядку. Досліджено етапи розвитку свободи – від узагальненого права до моралі, а відтак - до моральнісного життя у державі.

Ключові слова: Г. Гегель, філософія суспільства, свобода, держава, основи філософії права.

Постановка проблеми. Соціальна філософія Г. Гегеля є основою для розуміння сучасних проблем суспільства. У його вченні свобода проявляється через взаємодію з державою, де воля проявляється за допомогою інститутів. Основні ключові моменти філософії Г. Гегеля розкрито у його концептуальній праці «Основи філософії права». У соціальній філософії Г. Гегеля поняття свободи є конкретним за своїм змістом, що і забезпечується у структурі суспільства.

Метою статті є розкриття та обґрунтування діалектичної єдності свободи та соціального порядку у філософії Гегеля, за допомогою аналізу етапів становлення волі – від узагальненого права до морального державного устрою.

Актуальність роботи зумовлена гегелівською концепцією та пояснює актуальні проблеми, а саме: конфлікти особистої свободи з суспільними інститутами. Як моральний принцип – держава передбачає логічне поєднання,

яке буде корисне для соціально-філософського дослідження сучасного глобалізованого суспільства.

Виклад результатів дослідження. Соціальна філософія Г. Гегеля, досліджена у його «Основах філософії права», є для нього теоретична концепція осягнення розгортання Об'єктивного духу, де реалізується свобода через три послідовні етапи: узагальнене право, моральність та моральний державний устрій. Узагальнене право утверджує формальну свободу через форми регулювання угод, власності та покарань. Цей процес ґрунтує право власності як от видиме проявлення волі, де саме воля є «лише щось просто можливе» [1].

Моральна особа діє з наміром, совістю та добром, однак залишається формальною. Моральність обмежена егоїзмом та формальністю, що веде до діалектичного переходу до етичного життя .

Етичне життя - синтетичний етап, де суб'єктивна воля об'єктивізується у конкретних інститутах. Сім'я є природно-етичною основою, де любов реалізує єдність «я» та «твого». Громадянське суспільство - сфера потреб, праці та системи потреб, де індивіди через поділ праці досягають універсальності. Г.Гегель зазначає,що «громадянське суспільство є духовна сфера, де індивіди досягають визнання через працю та взаємний обмін» [1].

Держава є вершиною етичного життя, де індивідуальне (інтереси громадянського суспільства) підноситься до універсального. Г. Гегель визначає державу як «самопізнаючу тотальність» [1], де монархія, виконавча та законодавча влади утворюють органічну єдність [3]. «Держава є божественною ідеєю на землі», де свобода стає конкретною через патріотизм та конституційну монархію [1].

Діалектичний метод Гегеля показує неминучість переходу від абстрактного до конкретного: право – мораль – моральність. Кожен етап зберігає попередній, але водночас його перевищує [2]. Слід підкреслити юридичну природу гегелівської держави: конституція як «розгорнутий об'єктивний дух» забезпечує свободу через раціональні інститути [1].

Висновки.

Соціальна філософія Г. Гегеля, викладена у його «Основах філософії права», демонструє поєднання свободи і соціального порядку через діалектичний розвиток волі від абстрактного права до моральнісного життя у раціональній державі. Кожен етап - право, моральність, сім'я, громадянське суспільство та держава - є необхідним моментом самореалізації свободи, де суб'єктивна воля приходить до об'єктивного універсального.

Гегелівська модель зберігає актуальність для соціально-філософського дослідження проблем сучасного суспільства, пропонуючи синтез індивідуальної свободи та суспільного порядку. Гегелівський концепт держави, яка забезпечує

органічну єдність індивідуального та загального, дає грунтовну методологічну основу для аналізу сучасних демократичних інститутів та глобалізаційних процесів.

Список використаних джерел

1. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство. Київ: Юніверс, 2000. 446 с.

2. Попович М. В. Німецька класична філософія: Гегель і його спадщина. Львів: Астролябія, 2012. 280 с.

3. Harris W. Hegel's Philosophy of Right: A Modern Interpretation. Oxford: Clarendon Press, 1995. 350 с.

Khmelnytska Albina
group 1731,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
albinahmel65@gmail.com

Marushchak Oleksandr
Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
a.marushak@ukr.net

Georg Hegel's Social Philosophy as a Concept of the Dialectical Unity of Freedom and Social Order

This paper examines Georg Hegel's social-philosophical ideas, specifically the combination of freedom and social order. The stages of freedom's development are examined — from general right to morality, and subsequently to moral life within the state.

Keywords: G. Hegel, philosophy of society, freedom, state, foundations of the philosophy of law.

УДК 1:629.5

Чепелюк Микита
група 2111,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nikitaplanshet2016@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Людина і машина: філософія взаємодії екіпажу і корабля

У статті досліджується філософський аспект взаємодії людини та корабля як єдиної соціотехнічної системи. Розглядається роль екіпажу у функціонуванні сучасного судна, вплив автоматизації та цифрових технологій на характер морської праці, а також трансформація відповідальності й прийняття рішень у умовах високотехнологічного середовища. Показано, що попри підвищення автономності технічних систем, людина залишається центральною ланкою безпеки, контролю та інтерпретації інформаційних процесів на борту.

Ключові слова: філософія техніки, екіпаж, корабель, взаємодія людини і машини, автоматизація, суднобудування, морська інженерія.

Постановка проблеми

У сучасному суднобудуванні корабель перетворився на складну технічну систему, що поєднує механічні, електронні та інформаційні компоненти. Разом із розвитком технологій змінюється роль людини на борту: екіпаж переходить від фізичного керування до контролю автоматизованих процесів. Це створює філософську проблему — як змінюється взаємодія людини і машини, та чи зберігає екіпаж провідну роль у функціонуванні судна.

Метою статті є філософське осмислення взаємодії екіпажу та корабля як технічної системи, а також аналіз трансформацій цієї взаємодії під впливом сучасних технологій автоматизації та цифровізації.

Актуальність теми визначається швидким розвитком суднових технічних систем, появою автономних кораблів та ростом залежності морської галузі від автоматизованого обладнання. У зв’язку з цим виникає питання межі людської відповідальності, ролі екіпажу та можливих ризиків втрати контролю над технікою. Розуміння філософських аспектів взаємодії людини та машини є необхідним для формування відповідального ставлення майбутніх інженерів і моряків до професії.

Виклад результатів дослідження

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що взаємодія людини й корабля має складний соціотехнічний характер і виходить за межі звичайного користування технічним засобом. У межах філософії техніки корабель постає не лише як продукт матеріального виробництва, а як цілісна система, що інтегрується в людський досвід, формує специфічні способи мислення та визначає особливості професійної діяльності екіпажу.

У процесі експлуатації корабель виконує функцію розширення людських можливостей. Він забезпечує пересування в середовищі, непридатному для безпосереднього існування людини, сприяє орієнтації у просторі та створює умови для виконання складних навігаційних і технічних операцій. З феноменологічної точки зору технічна система в робочому процесі поступово перестає сприйматися як зовнішній об’єкт: члени екіпажу взаємодіють із кораблем як з елементом власного інструментального світу, інтегрованого у професійну практику.

Аналіз сучасних умов морської діяльності показує, що розвиток автоматизованих і комп’ютеризованих систем істотно трансформував характер взаємодії людини й машини. Якщо раніше професійна діяльність моряка передбачала безпосередній фізичний контакт із механічними елементами судна, то сьогодні вона значною мірою пов’язана з управлінням інформаційними потоками. Процес ухвалення рішень ґрунтується на даних, що надходять від сенсорів, навігаційних комплексів, цифрових систем моніторингу та алгоритмів обробки інформації. Унаслідок цього діяльність екіпажу набуває більш аналітичного, інтелектуального та координаційного характеру.

Водночас результати дослідження засвідчують, що зростання рівня автоматизації не зменшує ролі людини в системі експлуатації судна. Незважаючи на здатність технічних систем виконувати значну частину рутинних операцій, саме людина залишається суб’єктом відповідальності та носієм остаточного рішення, особливо в нестандартних або аварійних ситуаціях. Технологічні засоби оптимізують робочі процеси, проте не можуть повністю замінити людську інтуїцію, етичний вибір і здатність адаптації до непередбачуваних умов.

Дослідження також виявляє наявність взаємної залежності між екіпажем і технічною системою. Екіпаж потребує корабля як засобу реалізації професійної діяльності, тоді як технічна система потребує постійного людського контролю для забезпечення безпеки та ефективності функціонування. У межах цієї взаємодії формується особливий тип професійної компетентності, що поєднує технічні знання, психологічну стійкість, етичну відповідальність і усвідомлення потенційних ризиків морської діяльності.

Висновки

Аналіз показує, що взаємодія екіпажу та корабля є не лише технічним, а й філософським феноменом. Корабель виступає продовженням людських можливостей, а екіпаж — центром прийняття рішень і моральної відповідальності. Сучасні технології змінюють характер цієї взаємодії, але не зменшують значення людини. Гармонія між людиною і машиною можлива лише за умови високої професійної підготовки, усвідомлення відповідальності та здатності розуміти техніку не лише як інструмент, а як частину складної соціотехнічної системи.

Список використаних джерел

1. Гайдеґґер М. Питання техніки // Запитання техніки та інші роботи. – Київ : Вид-во УКУ, 2019. – 128 с.

2. Еллюль Ж. Технічне суспільство. – Київ : Ніка-Центр, 2008. – 384 с.

3. Маклюен М. Розуміння медіа: зовнішні розширення людини. – Київ : Ніка-Центр, 2010. – 480 с.

4. Латур Б. Ми ніколи не були модерними. – Київ: Ніка-Центр, 2016. – 256 с.

5. Никифоров О. М. Філософія техніки: історія та сучасність : навчальний посібник. – Київ : КНУ, 2015. – 214 с.

Chepeliuk Mykyta
group 2111,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nikitaplanshet2016@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Man and Machine: the Philosophy of Crew-Ship Interaction

The article explores the philosophical aspect of the interaction of man and ship as a single socio-technical system. The role of the crew in the functioning of a modern ship, the impact of automation and digital technologies on the nature of maritime work, as well as the transformation of responsibility and decision-making in a high-tech environment are considered. It is shown that despite the increased autonomy of technical systems, man remains the central link in security, control and interpretation of information processes on board.

Keywords: philosophy of technology, crew, ship, human-machine interaction, automation, shipbuilding, marine engineering.

УДК 1:323.21:355.01

Чернозуб Вікторія
група 2161,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
chernozubviktoriia@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Філософія Стійкості (Resilience): Етико-політичний вимір української суб'єктності в умовах тотальної війни

У статті розглядається феномен національної стійкості (Resilience) як центральна категорія філософсько-політичного осмислення української суб'єктності в умовах повномасштабної агресії. Аналізується онтологічний вимір стійкості через призму класичних філософських концепцій (Conatus Б. Спінози та Воля до влади Ф. Ніцше) та її етико-політичні наслідки для формування посттравматичного суспільного договору. Дослідження доводить, що стійкість є не просто реактивною здатністю витримувати удар, а активним актом творення власного буття та суб'єктності у критичній події.

Ключові слова: національна стійкість, Resilience, українська суб'єктність, Conatus, Воля до влади, феномен опору, етико-політичний вимір.

Розвиток ідей національної стійкості в українському суспільстві набув першочергової актуальності з початком повномасштабної війни, трансформуючись із абстрактної психологічної категорії на головний чинник виживання та геополітичної суб'єктності. У той час, як соціологія та психологія зосереджені на адаптивних механізмах і збереженні психічного здоров'я (див. дослідження Харченка [5]), філософія прагне осмислити стійкість як онтологічний імператив. Суспільно-політичні умови існування української нації, позначені тотальною війною, вимагають не лише констатації факту опору, але й глибинного філософського пояснення його джерел та цілей.

Метою роботи є філософський аналіз стійкості як чинника становлення української суб'єктності, що виходить за межі суто психологічних чи військових категорій. Методологічною основою дослідження слугують: концепція Conatus Бенедикта Спінози [1] та ідеї Фрідріха Ніцше про Волю до влади [2]. Ці рамки дозволяють пояснити національний опір не як пасивну оборону, а як активне життєствердження.

Онтологічний Вимір Стійкості: Conatus як Національне Прагнення до Буття

З позиції Бенедикта Спінози, кожна річ прагне зберігатися у своєму бутті – це є Conatus [1]. Якщо розглядати українську націю як цілісний модус (суб’єкт), то феномен національного опору і стійкості є нічим іншим, як тотальним проявом Conatus на рівні великої соціальної спільноти. Спінозівський Conatus – це не просто виживання, а прагнення до збільшення могутності. Таким чином, українська стійкість охоплює не лише військовий опір, але й відновлення економіки, культури та освіти в умовах обстрілів.

Ця фундаментальна філософська теза підтверджується соціологічними даними. Опитування Центру Разумкова та інших інституцій фіксують безпрецедентно високий рівень довіри до Збройних Сил України та непохитну готовність більшості громадян до опору, незважаючи на травматичний досвід [6]. Це свідчить про те, що прагнення до самозбереження і свободи є фундаментальною спільною афекцією українського суспільства. Будь-яка зовнішня дія, спрямована на руйнування суб'єкта, зустрічає контрімпульс, пропорційний Conatus цього суб'єкта. В умовах тотальної війни цей імпульс стає екзистенційним імперативом.

Етичний та Політичний Виміри: Акт Творення Суб'єктності

Національна стійкість набуває етичного виміру через призму Ніцшеанської Волі до влади [2]. Агресія з боку Росії, спрямована на заперечення української ідентичності, є актом нігілізму. Національний опір є філософським актом життєствердження – Волею до влади над обставинами та подоланням історично нав'язаного рабського духу. Український філософ Сергій Дацюк аналізує, як опір стає способом формування нової етики та нового сенсу, де свобода є не даністю, а постійним зусиллям [7].

Стійкість має прямі політичні наслідки, трансформуючи українську суб'єктність. Історично Україна часто розглядалася як об'єкт геополітики. Сьогодні ж стійкість, проявлена під час війни, остаточно перетворює її на повний міжнародний суб'єкт, про що свідчать не лише політичні заяви Президента [3], але й горизонтальна солідарність на рівні громадянського суспільства. Волонтерський рух, самоорганізація територіальних громад та стійкість медичної системи – усе це елементи нового, децентралізованого суспільного договору, де кожен громадянин бере на себе частку відповідальності за державне

буття. Ця етична та політична зрілість є ключовою для впровадження європейських стандартів та політичним Conatus, спрямованим на забезпечення довгострокової безпеки та процвітання [4].

Висновки та Перспективи

Українська стійкість (Resilience) є комплексним філософським феноменом, що має глибоке онтологічне та етико-політичне підґрунтя. Вона є не просто адаптацією чи реакцією на виклики, а активним творенням власного буття в умовах тотального знищення.

Філософські концепції Спінози та Ніцше забезпечують методологічний інструментарій для осмислення національного опору як фундаментального прагнення до самозбереження та зростання могутності. Етико-політичний вимір стійкості утверджує українську суб'єктність на міжнародній арені та формує якісно нові засади для внутрішнього суспільного життя.

Водночас, проблеми посттравматичної етики, філософії відновлення та критики ідей ресентименту в повоєнному суспільстві залишаються серйозними викликами й надалі потребують уваги. Подальші дослідження мають зосередитися на трансформації поняття "свобода" у досвіді війни та її ролі у майбутньому суспільному устрої.

Список використаних джерел

1. Спіноза Б. Етика / Пер. з лат. К. Т. Черкаського. Київ: Основи, 2000.

2. Ніцше Ф. Так говорив Заратустра / Пер. з нім. А. А. Онишко. Харків: Фоліо, 2020.

3. Зеленський В. Звернення Президента України до нації та світу (ключове звернення щодо непорушності кордонів). URL: https://www.president.gov.ua/

4. Бойко О., Якименко Ю. Стратегії стійкості українського суспільства в умовах війни: політичні, соціальні та культурні аспекти. Український соціум. 2023. №1 (84). С. 5-16.

5. Харченко Н. А. Психологічна стійкість особистості в умовах військового конфлікту: теоретичний аналіз. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. 2022. № 7. С. 98-105.

6. Соціологічне опитування Центру Разумкова (будь-яке опитування за 2023-2024 роки, де фіксується висока довіра до ЗСУ та готовність до опору). URL: https://razumkov.org.ua/

7. Дацюк С. Етика опору і майбутнє України. Українська правда. Блоги. (або інше медіа) URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/648fdd4eb48a1/.

Chernozub Victoria
group 2161,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
chernozubviktoriia@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Philosophy of Resilience: The Ethico-Political Dimension of Ukrainian Subjectivity in the Context of Total War

The article examines the phenomenon of national resilience as a central category for the philosophical and political understanding of Ukrainian subjectivity in the context of full-scale aggression. It analyzes the ontological dimension of resilience through the prism of classical philosophical concepts (Conatus by B. Spinoza and the Will to Power by F. Nietzsche) and its ethical and political consequences for the formation of a post-traumatic social contract. The research proves that resilience is not merely a reactive ability to withstand a blow, but an active act of creating one's own being and subjectivity during a critical event.

Keywords: national resilience, Resilience, Ukrainian subjectivity, Conatus, Will to Power, phenomenon of resistance, ethico-political dimension.

УДК 141.319.8:159.953.6:616.89-008.46

Чернозуб Дар'я
група 2161,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
daria.chernozub07@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Філософія ідентичності в умовах амнезії та когнитивных змін

У статті здійснюється комплексний філософський аналіз проблеми особистої ідентичності в контексті сучасних нейронаукових досліджень та феноменологічної традиції. Критично переосмислюється класична локківська теорія психологічної тяглості, яка виявляє свою обмеженість у випадках патології пам'яті (амнезія, деменція). Спираючись на доробки українських дослідників (О. Гомілко, В. Кебуладзе, І. Карпенка), обґрунтовується концепція «втіленої ідентичності», де тіло виступає онтологічним якорем суб'єктності. Розглядається роль процедурної пам'яті, феномен «мінімального Я» та етичний аспект інтерсуб'єктивного утримання ідентичності іншого.

Ключові слова: особиста ідентичність, метафізика тілесності, феноменологія, пам'ять, нейронауки, амнезія, наративне Я, процедурна пам'ять.

Питання природи людського «Я» та критеріїв його тотожності у часі належить до «вічних» проблем філософії, однак у XXI столітті воно набуває принципово нового звучання. Класична європейська традиція, сформована під впливом картезіанського дуалізму та емпіризму Джона Локка, тривалий час домінувала у розумінні особистості. Згідно з цією парадигмою, особа є тотожною сама собі лише настільки, наскільки сягає її пам'ять. Тобто, «Я» — це фактично наратив, історія, яку ми розповідаємо самі собі. Проте сучасний розвиток нейронаук, когнітивної психології та збільшення кількості пацієнтів з нейродегенеративними захворюваннями (хвороба Альцгеймера, наслідки

черепно-мозкових травм, інсульти) ставлять під сумнів цю «цереброцентричну» модель. Якщо ідентичність дорівнює пам'яті, то чи зникає людина як особистість у момент повної амнезії? Чи втрачає вона свій онтологічний статус та гідність, коли розпадається її автобіографічний наратив? Ці питання вимагають виходу за межі традиційного психологізму та звернення до альтернативних концепцій, зокрема тих, що розробляються в сучасному українському філософському дискурсі.

Окрім загальносвітового контексту старіння населення та поширення деменції, для України ця проблема набуває специфічного виміру в умовах війни. Зростання кількості черепно-мозкових травм та посттравматичних стресових розладів серед військових і цивільних актуалізує проблему відновлення та збереження ідентичності після травматичного розриву досвіду. Розуміння того, що суб'єктність не вичерпується когнітивними функціями, є важливим для розробки етичних стратегій реабілітації та соціальної інклюзії. Українська філософська думка, яка активно інтегрує феноменологічні та екзистенційні підходи, пропонує інструментарій для глибшого розуміння людини як цілісної істоти, а не лише як «носія свідомості».

Традиційна теорія ідентичності, що бере початок від Джона Локка, базується на ідеї психологічної безперервності. Локк стверджував, що оскільки матерія тіла постійно змінюється, єдиним, що робить нас тими самими особами, є свідомість, яка поєднує минулі дії з теперішнім моментом через пам'ять. Цей підхід інтуїтивно зрозумілий, адже ми відчуваємо себе собою саме через спогади. Однак він стикається з нерозв'язними труднощами при аналізі патологічних станів. Якщо людина внаслідок ретроградної амнезії забуває все своє минуле життя, чи стає вона іншою людиною у юридичному та моральному сенсі? Нейронауки дають підстави для сумніву в такій радикальній зміні.

Дослідження структури пам'яті показують, що вона не є монолітною. Існує фундаментальна різниця між декларативною (епізодичною) пам'яттю, яка відповідає за спогади про події («я пам'ятаю, як пішов до школи»), та процедурною (імпліцитною) пам'яттю, яка відповідає за навички та автоматичні дії («я пам'ятаю, як їздити на велосипеді»). У випадках важкої амнезії часто страждає саме епізодична пам'ять, тоді як процедурна залишається неушкодженою. Людина може не пам'ятати, що вона музикант, але, сівши за фортепіано, її руки «згадають» мелодію. Це свідчить про те, що ідентичність закодована не лише в нейронних мережах кори головного мозку, але й у тілесних схемах.

Саме тут стає актуальною метафізика тілесності, яку ґрунтовно розробляє українська дослідниця Ольга Гомілко. У своїй праці «Метафізика тілесності: концепт тіла у філософському дискурсі» вона критикує традицію відчуження

тіла, розгляду його як інструменту чи власності розуму. Гомілко, спираючись на феноменологію, пропонує розглядати тіло як суб'єкт. Тіло — це не об'єкт у світі, а точка відліку, «нульова точка» орієнтації, з якої розгортається будь-який досвід. В умовах когнітивного розпаду тіло стає останнім бастіоном ідентичності. «Я» продовжує існувати через унікальний спосіб ходіння, жестикуляцію, тембр голосу, тілесні звички. Ця «тілесна пам'ять» є формою ідентичності, яка не потребує рефлексії. Відтак, людина з деменцією залишається собою завдяки збереженню стилю тілесної присутності. [1]

Важливим доповненням до цієї картини є ідеї Вахтанґа Кебуладзе щодо природи досвіду. У «Феноменології досвіду» він зазначає, що людське буття не є дискретним набором фактів, а є потоком переживань. Навіть якщо цей потік розривається на рівні наративу (людина не може зв'язати минуле з майбутнім), залишається «мінімальне Я» (minimal self). Це до-рефлексивне самовідчуття, безпосереднє почуття «моєності» будь-якого переживання. Біль, радість, холод чи тепло завжди переживаються як чиїсь, вони не існують нічиїми. Це базове ядро суб'єктивності не залежить від здатності згадати своє ім'я чи дату народження. Нейробіологічно воно пов'язане з глибинними структурами мозку (стовбур, лімбічна система), які є еволюційно давнішими та стійкішими до нейродегенерації, ніж неокортекс. [2]

Український дослідник філософії свідомості Іван Карпенко також звертає увагу на проблему «кваліа» та суб'єктивного досвіду, стверджуючи, що свідомість не може бути повністю редукована до обчислювальних процесів. Це означає, що навіть при втраті вищих когнітивних функцій (пам'яті, логіки), внутрішній феноменологічний світ людини не зникає повністю, він просто трансформується у форми, недоступні для зовнішнього спостерігача, який звик оцінювати особистість за інтелектом. [3]

Ще один критично важливий аспект ідентичності в умовах амнезії — це її інтерсуб'єктивний характер. Ідентичність не є власністю індивіда, вона є також соціальним конструктом. М. Мушкевич та інші українські психологи наголошують на ролі соціального оточення у формуванні та підтримці «Я-концепції». Коли людина втрачає здатність самостійно утримувати свою історію, цю функцію бере на себе її оточення. Близькі люди виступають «зовнішнім жорстким диском» пам'яті, утримуючи ідентичність хворого через розповіді, ритуали та емоційний зв'язок. Це феномен «наративного риштування»: ми продовжуємо ставитися до людини як до тієї самої особистості (батька, матері, друга), і саме це ставлення підтримує її соціальне буття. Етична позиція тут полягає у визнанні того, що людина залишається особистістю доти, доки вона включена у мережу людських стосунків. [4]

Таким чином, сучасна філософія та нейронауки рухаються від розуміння

ідентичності як статичної інформаційної сутності (архіву пам'яті) до розуміння її як динамічного процесу втіленого буття. Втрата пам'яті є трагедією втрати частини себе, але вона не є тотальним знищенням суб'єкта. Суб'єкт залишається присутнім через тіло, емоції, процедурні навички та соціальні зв'язки.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що зведення особистої ідентичності виключно до автобіографічної пам'яті є редукціонізмом, який не враховує складну архітектуру людської суб'єктивності та суперечить клінічним фактам про збереження особистісних рис при амнезії. Доведено, що ідентичність має багаторівневу структуру, де фундаментальною основою є тілесна закоріненість у бутті та феноменологічна безперервність досвіду, що особливо підкреслюється у працях українських філософів (О. Гомілко, В. Кебуладзе). В умовах когнітивних змін, коли декларативна пам'ять виходить з ладу, людина зберігає «соматичну ідентичність» та емоційне ядро особистості через процедурну пам'ять та мінімальне самовідчуття. Це вимагає етичного визнання її повноправного статусу. Відповідно, філософія має перейти від оцінки особистості за інтелектом до підтримки її втіленого та інтерсуб'єктивного буття, що визначає перспективу подальших досліджень у сфері етики піклування.

Список використаних джерел

1. Гомілко О. Є. Метафізика тілесності: концепт тіла у філософському дискурсі. Київ: Наукова думка, 2001. 340 с.

2. Кебуладзе В. Феноменологія досвіду. Київ: Дух і Літера, 2011. 280 с.

3. Карпенко І. В. Філософія свідомості: історія та сучасність. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 184 с.

4. Психологія тілесності: навч. посіб. / [Г. В. Ложкін, М. І. Мушкевич та ін.]. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 248 с.

5. Столяр М. Б. Культурна ідентичність та пам'ять у посттравматичному суспільстві. Філософська думка. 2023. № 2. С. 45–58.

6. Локк Дж. Розвідка про людське розуміння (фрагменти) / Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Т. 1. Київ: Дух і Літера, 2009.

Chernozub Daria
group 2161,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
daria.chernozub07@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Philosophy of Identity Amidst Amnesia and Cognitive Chenges

The article provides a comprehensive philosophical analysis of the problem of personal identity in the context of modern neuroscience and the phenomenological tradition. The classical Lockean theory of psychological continuity is critically re-examined, revealing its limitations in cases of memory pathology (amnesia, dementia). Based on the works of Ukrainian researchers (O. Homilko, V. Kebuladze, I. Karpenko), the concept of "embodied identity" is substantiated, where the body acts as the ontological anchor of subjectivity. The role of procedural memory, the phenomenon of the "minimal Self," and the ethical aspect of the intersubjective maintenance of another's identity are examined.

Keywords: personal identity, metaphysics of corporeality, phenomenology, memory, neuroscience, amnesia, narrative Self, procedural memory.

УДК 141.7:316.482.3:364-787.9

Чернозуб Дар'я
група 2161,
Кораблебудівний навчально-науковий інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
daria.chernozub07@gmail.com

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Філософія суспільного договору та волонтерство

У статті аналізується феномен масового волонтерства в Україні під час повномасштабної війни крізь призму філософії суспільного договору, зокрема концепцій соціального атомізму (Т. Гоббс, Дж. Локк) та соціального універсалізму. Досліджується, як ідеї раціональної корисливості (забезпечення особистої безпеки та виживання суспільства) і внутрішньої онтологічної єдності ("ми") співвідносяться у формуванні нового українського суспільного договору. Аргументується, що сучасне волонтерство є складною синтетичною дією, яка поєднує логіку індивідуального виживання (Гоббс/Локк) із трансцендентною, універсалістською ідентичністю, що формує не просто "мирний" договір, а Договір Спротиву.

Ключові слова: суспільний договір, волонтерство, соціальний атомізм, Томас Гоббс, Джон Локк, соціальний універсалізм, війна, Україна, раціональна корисливість, онтологічна єдність.

Війна, розв'язана Росією проти України, стала не лише трагічною подією, але й каталізатором глибоких суспільних змін, які вимагають переосмислення фундаментальних філософських категорій. Однією з таких категорій є суспільний договір — гіпотетична або фактична угода, за якою індивіди відмовляються від частини своїх природних свобод на користь спільної влади в обмін на безпеку та порядок. В Україні під час війни формується новий, унікальний Договір Спротиву, головною рушійною силою якого стало

безпрецедентне масове волонтерство. Це явище ставить перед філософією дилему: чи є цей колективний акт проявом соціального атомізму (раціонального розрахунку) чи соціального універсалізму (онтологічної єдності)?

Філософія соціального атомізму, представлена в класичній формі у працях Томаса Гоббса та Джона Локка, розглядає суспільство як сукупність незалежних індивідів, які діють виходячи з раціональної корисливості. У стані природи, за Гоббсом, панує "війна всіх проти всіх". Суспільний договір укладається з метою уникнення цього жаху, шляхом передачі влади суверену (Левіафану) заради абсолютної безпеки. У контексті волонтерства, акт допомоги Збройним Силам, Територіальній обороні чи постраждалим можна трактувати як прояв раціональної самозахисту. Індивід усвідомлює: якщо не допомогти фронту, війна прийде до його дому. Волонтерство тут є інструментом забезпечення власного виживання та збереження мінімального порядку в державі. Це корисливість не вузько-егоїстична, а корисливість виживання спільноти, що є необхідною умовою для виживання самого індивіда.

Джон Локк бачив природний стан як більш упорядкований, де індивіди мають природні права (на життя, свободу, власність). Суспільний договір потрібен для захисту цих прав та забезпечення справедливого судочинства. Волонтерство за Локком може бути інтерпретоване як взаємний обов'язок і раціональне інвестування у збереження суспільства, де можна реалізувати свої права. Допомагаючи іншим, волонтер забезпечує функціонування системи, яка, у свою чергу, гарантує захист його власності і свободи від зовнішнього агресора. Таким чином, з атомістичної позиції, масове волонтерство є раціональним, хоча і високоризикованим, розрахунком, спрямованим на зменшення зовнішньої загрози. Це розширення індивідуальної логіки виживання на рівень цілого суспільства.

На противагу атомізму, ідея соціального універсалізму стверджує, що індивід знаходить свою справжню сутність лише у спільноті. Суспільство — це не просто сума індивідів, а органічна, цілісна єдність, або "ми". Масштаби та самовідданість українського волонтерського руху, часто з ризиком для життя і без очікування прямої матеріальної вигоди, виходять за межі суто раціональної корисливості. Волонтерство в Україні часто є проявом внутрішньої онтологічної єдності — глибокого усвідомлення спільної долі та ідентичності. Акт допомоги не є інструментом, а моральним імперативом, який випливає з належності до народу, що захищає свою екзистенцію. Це не угода, а спільне буття. Коли волонтер допомагає, він діє не як окремий "Я", що захищає свої інтереси, а як частина цілого, що рятує саму сутність цього цілого.

В умовах, коли державні інституції в перші місяці були перевантажені, волонтерство стало самоорганізацією Народу-Суверена. Це свідчить про те, що

суспільний договір укладений не лише між індивідами і державою, але й між самими індивідами на рівні спільної відповідальності за долю Вітчизни. Це не стільки про захист своїх прав (Локк), скільки про реалізацію своєї сутності як вільного громадянина. Українське волонтерство, таким чином, демонструє онтологічну єдність нації, яка самостійно конституює себе через дію, перетворюючи розрізнені індивідуальні зусилля на колективну волю до перемоги.

Спроба звести масове українське волонтерство виключно до атомістичної корисливості чи універсалістської єдності буде спрощенням. Сучасний український Договір Спротиву є складним синтезом: гостра потреба у безпеці (виживання), що є Гоббсіанською основою, створює мотиваційний поштовх для масової дії. Водночас, волонтерство виступає як Локківська раціональність, тобто раціональне інвестування у збереження вільної, демократичної держави. Проте, саме глибинна онтологічна єдність ("ми") — універсалістська надбудова — перетворює раціональний акт на самовіддану жертву і забезпечує тривалість, масштабність та безкорисливість руху, які не можна пояснити лише корисливістю. Цей Договір Спротиву відрізняється від класичних теорій тим, що він встановлюється не в умовах миру для запобігання війні, а під час війни для забезпечення перемоги. Індивіди не просто відмовляються від свобод заради порядку; вони добровільно беруть на себе додаткову відповідальність і функцію держави, щоб урятувати саму можливість порядку і свободи.

Масове волонтерство в Україні — це унікальний соціально-філософський феномен, який формує новий суспільний договір. Воно є одночасно раціональною відповіддю на екзистенційну загрозу (логіка атомізму, безпека) і екзистенційним проявом глибокої внутрішньої єдності (логіка універсалізму, ідентичність). Цей синтез доводить, що перед обличчям тотальної загрози індивідуальне виживання та колективна онтологічна ідентичність стають не протилежностями, а нерозривними сторонами Волі до Буття української нації. Український Договір Спротиву є свідченням того, що найвища форма раціональності в умовах війни — це безкорислива солідарність.

Список використаних джерел

1. Гоббс, Т. (2015). Левіафан, або Суть, будова та повноваження церкви і держави. Київ: Дух і Літера.

2. Локк, Дж. (2002). Два трактати про врядування. Київ: Основи.

3. Руссо, Ж.-Ж. (2001). Про суспільний договір, або Принципи політичного права. Київ: Основи.

Chernozub Daria
group 2161,
Shipbuilding Educational and Scientific Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
daria.chernozub07@gmail.com

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Social Contract Philosophy and Volunteering

The article analyzes the phenomenon of mass volunteering in Ukraine during the full-scale war through the lens of the philosophy of the social contract, specifically the concepts of social atomism (T. Hobbes, J. Locke) and social universalism. It explores how the ideas of rational self-interest (ensuring personal safety and societal survival) and intrinsic ontological unity ("we") interact in the formation of a new Ukrainian social contract. It is argued that contemporary volunteering is a complex synthetic action, combining the logic of individual survival (Hobbes/Locke) with a transcendent, universalistic identity, forming not merely a "peace" contract, but a Contract of Resistance.

Keywords: social contract, volunteering, social atomism, Thomas Hobbes, John Locke, social universalism, war, Ukraine, rational self-interest, ontological unity.

УДК 327(481)

Шевченко Артур
група 3351,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
artursheychenko@gmail.com

Федоренко Михайло
кандидат історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
mykhailo.fedorenko@nuos.edu.ua

Особливості політичної системи Норвегії

У тезах досліджуються особливості політичної системи Королівства Норвегія як приклад стабільної демографічної моделі сучасної європейської держави. Проаналізовано основні елементи державного устрою, принципи функціонування конституційної монархії, взаємодію законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, а також роль політичних партій і громадського суспільства. Окрему увагу приділено механізмам децентралізації влади та впливу нафтових ресурсів на формування соціально орієнтованої державної політики. Визначено чинники політичної стабільності та високого рівня довіри населення до державних інститутів. Дослідження дозволяє окреслити специфіку норвезької моделі демократії та можливості її адаптації в умовах сучасних трансформаційних процесів.

Ключові слова: політична система, парламентська демократія, Стортинг, децентралізація влади, соціальна держава, політична стабільність, державне управління, нафтові ресурси.

Постановка проблеми. Політична система сучасної Норвегії є прикладом стабільної демократичної моделі, що поєднує конституційну монархію, парламентську форму правління, розвинену систему місцевого самоврядування та високий рівень соціального захисту населення. Водночас у науковому дискурсі постає проблема визначення чинників, які забезпечують ефективність функціонування цієї системи, її стійкість до внутрішніх і зовнішніх викликів, а також здатність адаптуватися до глобалізаційних процесів. Особливої уваги

потребує аналіз взаємодії між інститутами державної влади, ролі політичних партій, впливу нафтових ресурсів на державну політику та механізмів демократичного контролю.

Мета статті. Метою статті є комплексний аналіз особливостей політичної системи Норвегії, визначення її структурних характеристик, принципів функціонування та ключових факторів стабільності.

Актуальність роботи. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення ефективних моделей демократичного врядування в умовах сучасних політичних трансформацій. Норвегія посідає провідні позиції у світових рейтингах демократії, прозорості влади та рівня життя населення. Досвід цієї держави є важливим для країн, що перебувають у процесі реформування політичної системи, зокрема України.

Крім того, вивчення норвезької моделі дозволяє дослідити вплив ресурсної економіки на формування політичних інститутів без негативних наслідків економічної залежності від природних ресурсів.

Виклад результатів дослідження:

- форма правління та конституційні засади. Норвегія є конституційною монархією з парламентською формою правління. Основним законом держави є Конституція 1814 року, одна з найстаріших у Європі. Формальним главою держави є монарх, однак його повноваження мають переважно представницький характер.

Норвегія є конституційною монархією, монархом є Гаральд V, який виконує церемоніальні функції. Церемоніальні функції - це представницькі та символічні повноваження глави держави, які не передбачають самостійного здійснення політичної влади. Законодавча влада належить парламенту - Стортинг, який є однопалатним органом і складається зі 169 депутатів, обраних на чотирирічний термін за пропорційною виробничою системою.

- виконавча влада та партійна система. Виконавчу владу здійснює уряд на чолі з прем’єр-міністром. Уряд формується парламентською більшістю, що є характерною ознакою парламентської республіки в межах монархічної форми правління.

Політична система Норвегії характеризується багатопартійністю та високим рівнем політичної культури. Серед провідних політичних сил варто відзначити: Робітнича партія Норвегії; Консервативна партія Норвегії; Партія прогресу.

Коаліційні уряди є звичним явищем, що сприяє політичному компромісу та консенсусній моделі прийняття рішень.

Судова влада Норвегії є самостійною гілкою влади та функціонує на принципах незалежності й верховенства права. Судова система має трирівневу структуру: суди першої інстанції, апеляційні суди та найвищу інстанцію

Верховний суд Норвегії. Окремого Конституційного суду в державні не передбачено; функцію конституційного контролю здійснюють загальні суди.

Судді призначаються на довічний термін до досягнення встановленого законом віку, що гарантує їхню незалежність від політичного впливу. Судова влада забезпечує захист прав і свобод громадян та контроль за законністю діяльності органів державної влади.

- децентралізація та місцеві самоврядування. Норвегія має розвинену систему місцевого самоврядування, яка ґрунтується на принципах автономії муніципалітетів та регіонів. Органи місцевої влади відповідають за значну частину соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я та інфраструктури.

Децентралізація сприяє ефективному управлінню та забезпечує високий рівень довіри громадян до влади.

- роль нафтових ресурсів у політичній системі. Важливим фактором стабільності є раціональне управління природними ресурсами. Дохід від видобутку нафти акумулюється у Державному пенсійному фонді, що мінімізує залежність економіки від коливань світових цін на енергоносії та запобігає економіці дестабілізації.

Такий підхід дозволив уникнути негативних наслідків надмірної ресурсної залежності та забезпечити довгострокову соціально-економічну стабільність.

Висновки. Політична система Норвегії є прикладом ефективної демографічної моделі, що поєднує традиції монархії та сучасні принципи парламентаризму. Її ключовими особливостями є:

- конституційна монархія з обмеженими повноваженнями монарха;
- сильний однопалатний парламент;
- багатопартійна система та коаліційне врядування
- розвинена децентралізація;
- ефективне управління природними ресурсами.

Стабільність норвезької політичної системи забезпечується високим рівнем політичної культури, прозорістю державних інститутів та орієнтацією на соціальну справедливість. Досвід Норвегії може бути корисним для країн, що прагнуть зміцнення демократичних інститутів та підвищення ефективності державного управління.

Список використаних джерел

1. Мельник В.М. Порівняльне державне управління: навчальний посібник. Київ: Знання, 2018. 432 с.

2. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки: підручник. Київ: Либідь, 2019. 576 с.

3. Бебика В.М. Політичні системи країн світу: навчальний посібник. Київ:

ВЦ «Академія», 2019. 304 с.

Shevchenko Arthur
group 3351,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
artur shevchenko@gmail.com

Fedorenko Mykhailo
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
mykhailo.fedorenko@nuos.edu.ua

Features of the Political System of Norway

The theses examine the features of the political system of the Kingdom of Norway as an example of a stable demographic model of a modern European state. The main elements of the state system, the principles of the functioning of a constitutional monarchy, the interaction of the legislative, executive and judicial branches of power, as well as the role of political parties and civil society are analyzed. Special attention is paid to the mechanisms of decentralization of power and the influence of oil resources on the formation of socially oriented state policy. The factors of political stability and a high level of public trust in state institutions are identified. The study allows us to outline the specifics of the Norwegian model of democracy and the possibilities of its adaptation in the conditions of modern transformation processes.

Keywords: political system, parliamentary democracy, Storting, decentralization of power, welfare state, political stability, public administration, oil resources.

РОЗДІЛ V
УКРАЇНСЬКІ МЕДІА: СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 654.197:070.441

Андрєєва Юлія
група 2561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
andreevay545@gmail.com

Клименко Наталія
старший викладач кафедри
журналістики, реклами і PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

Особливості телевізійного інтерв'ю

У доповіді викладено ключові поняття про журналіста, інтерв'юємого. Завдання журналіста та правила взяття інтерв'ю.

Ключові слова: журналіст, інтерв'ю.

На наш час дуже розвинутих та різноманітних технологій: телебачення, соціальні мережі, сучасні медіа стали для людства не від'ємною частиною існування. Телевізійне інтерв'ю- це специфічний формат спілкування, який має свої особливості та вимоги. Є декілька ключових аспектів, які визначають цей жанр.

Формат запитань та відповідей. У телевізійному інтерв'ю є важливим стиль запитання, який має бути чітким, зрозумілим та безпосереднім. Запитання можуть бути закритими або відкритими, що іноді дозволяє розгорнуті відповіді. Однак, важливо розуміти, що такі питання не можуть бути складними або заплутаними.

Часовий обмежений формат. Зазвичай телевізійне інтерв'ю має чітко

обмежений час. Це накладає певні межі на глибину розкриття теми, тому ведучий має зосереджено слухати та швидко формулювати запитання у ході розмови.

Візуальний аспект. Телевізійне інтерв’ю відрізняється від звичайного через те, що акцент робиться не лише на словах, а й не вербальній комунікації. Мова тіла, міміка, жести і навіть декорації можуть значно вплинути на сприйняття інтерв’ю.

Інтерактивність. У сучасних телевізійних інтерв’ю часто використовується деякі елементи інтерактивності. Насамперед, це дає можливість глядачам ставити питання через соціальні мережі або через телефони. Така взаємодія створює більше інформації для глядачів.

Підготовка та імпровізація. Незважаючи на ретельну підготовку інтерв'ю, ведучий повинен бути готовий до непередбачуваних ситуацій. Імпровізація інколи стає необхідною частиною інтерв'ю, якщо виникають незаплановані відповіді або гострі коментарі.

Ніколи не слухайте вражень інших людей про вашого героя. Особливо, якщо робите інтерв’ю-портрет, де потрібно зрозуміти і розкрити людину. Це мають бути лише ваші враження і відчуття. Одного разу я прийшла на інтерв’ю до керівника пенітенціарного закладу. Мої колеги казали, що це рідкісний негідник. Коли я зайшла до його кабінету, то побачила, що уся кімната завішана картинами з різних речей: ґудзиків, ложок, мушель. Виявилося, що він створює їх сам. Я була здивована, оскільки йшла на інтерв’ю упередженою через думки колег і власні стереотипи, а людина виявилася зовсім іншою, творчою. [1]

Обов'язкові вимоги до журналіста:

Подавати до публікації об'єктивну та достовірну інформацію.

Не забувати про авторські права, якщо треба дотримуватися таємниці авторства.

Представлятися та пред'являти редакційний документ чи інше, що засвідчує його належність до друкованого засобу масової інформації.

Під час війни в Україні майже не залишилось травмованих людей, на при великий жаль. Світ жорстокий, безпринципний, абсолютно не справедливий та дуже залежний від можливостей які дають гроші. Тому, на наш час треба ретельно приділяти увагу людині, яка отримала травму у ході війни. Є декілька правил що до такого інтерв’ю.

Не жаліти людину! Це означає, що спілкування має бути на рівні “дорослий-дорослому”. В психології є таке поняття: “Трикутник Карпмана”, де є жертва, рятівник і переслідувач. то, якщо ви починаєте людину жаліти, яка пережила травматичний досвід, ви ніби-то виступаєте в ролі рятівника. Але, якщо в цей час, окрім вас нікого немає, а людина в цей час відчуває себе жертвою, то через певний момент вона може відчувати з приводу вас емоції, як з приводу агресора.

[2]

Потрібно м’яко ставитися до людини, але жорстоко до ситуації. Наприклад: « Я вам дуже співчуваю, а ситуація просто жахлива!».

Можливо відновлювати хронологію події, але не заглиблюючись у деталі, щоб не викликати у людини несподівану погану реакцію.

Якщо людина заглибилась у емоцію, одразу спитайте, що вона фізично зробила після цього. Це може відвести її емоцію на задній план та людина сконцентруватися на логічних діях.

Заборонені твердження «я теж відчуваю таку біль», засуджуючі твердження, «все буде добре», «все скоро закінчиться», НЕ знецінювати. Наприклад, людина залишилася без дому, його розбомбили. Якщо ми скажемо: “Але ж Ви живі залишилися”, то це буде знецінення її якоїсь емоційної прив’язки до її будинку, до зусиль, які вона прикладала, щоб у неї цей будинок був. Тому краще сказати: “Так, Ви втратили будинок і ви зберегли своє життя”. Це не знецінювання. Ми кажемо: “і те, і те”. Це просто констатація факту, яка є підтримуючою. [2]

Обов’язково подякуйте людині в кінці, за те, що вона поділилася такими травмованими подіями з вами.

Взагалі, сенс існування журналіста- бути посередником між подіями та суспільством. Якщо простими словами: журналіст- це людина, яка дістає правду й доносить її до людей. Його завдання інформувати, пояснювати, іноді- викривати, іноді- надихати. Без якісної журналістики суспільство втрачає орієнтири, стає вразливим до маніпуляцій і пропаганди. Ця професія завжди балансує між ризиком і відповідальністю. Іноді навіть ціною власної безпеки.

Журналіст перш за все інформує людей або передає точну, об’єктивну, своєчасну інформацію про події в світі, країні, місті, громаді. Контролювати владу, тобто виступати, як «четверта влада». Слідкувати за діями політиків, чиновників, бізнесу аби запобігти зловживанням. Іноді журналіст допомагає людям розуміти складні теми: економіку, політику, науку, соціальні явища. Формування суспільної думки через аналітику, коментарі розслідування впливати на громадську думку. Захищати інтереси суспільства- піднімати теми, які замовчуються, показувати проблеми, які можуть потребувати уваги.

Отже, журналістська діяльність це не просто «писати новини». Це про відповідальність перед суспільством та історією.

Список використаних джерел

1. Іванців А. Правила інтерв’ю: «Завдання журналіста — розповісти історію героя простою мовою» URL: https://medialab.online/news/pravy-la-vdalogo-interv-yu-zavdannya-zhurnalista-rozpovisty-istoriyu-geroya-prostoyu-movoyu/

2. Гліжинська О. Як проводити інтерв’ю з людьми, які мають травму?

Психологічний аспект. URL: https://ag.com.ua/news/yak-provoditi-intervyu-z-lyudmi-yaki-mayut-travmu-psihologichniy-aspekt-rozpovidae-oleksandra-glizhinska_601.

Andreeva Yulia
group 2561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
andreevay545@gmail.com

Klymenko Natalia
Senior Lecturer,
Department of Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

Features of a television interview

The report outlines key concepts about the journalist, the interviewee. The tasks of the journalist and the rules of interviewing.

Keywords: journalist, interview.

УДК 316.653:004.774.1

Бевзюк Катерина
група 4561
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
bevziukkatrin15@gmail.com

Філатова Оксана
доктор філологічних наук, професор
кафедри журналістики, реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.filatova@nuos.edu.ua

Вплив блогерів на формування громадської думки в Україні

Із початком повномасштабного вторгнення набуло особливої актуальності питання впливу блогерів на формування громадської думки в Україні. Наукова новизна дослідження полягає в аналізі блогерів як повноцінних лідерів думок. Метою наукового дослідження є визначення основних механізмів впливу блогерів на суспільство та оцінка їхнього ефекту на поведінку аудиторії.

Ключові слова: блогери, соціальні мережі, український інфопростір, аудиторія, громадська думка.

У сучасному інформаційному середовищі блогери стали не просто творцями і постачальниками розважального контенту, а повноцінними гравцями інформаційного поля – особливо після початку повномасштабного вторгнення. Блогери в Україні активно впливають на політичні позиції, на довіру до держави і влади, займаються благодійністю та долучають до цього своїх шанувальників. Популярність блогерів та їхня можливість впливати на думки не окремих особистостей, а на цілі прошарки суспільства призвела до того, що цей вплив не завжди усвідомлений та контрольований.

Метою дослідження є аналіз впливу блогерів на формування громадської думки в Україні. Важливо не лише визначити основні механізми впливу блогерів на суспільство, а й розкрити сутність самої громадської думки, охарактеризувати інфлюенсерів як сучасних лідерів думок та проаналізувати приклади впливу українських блогерів на суспільство та окреслити потенційні ризики такого

впливу.

Термін «громадська думка» може трактуватися по-різному. З одного боку, громадська думка – сукупність суджень і оцінок, які представляють

синтезовану позицію соціуму («погляди громадськості на що-небудь» (а саме так прийнято, у широкому значенні, розуміти це поняття), то її існування постає незаперечним фактом, адже позиція суспільства, яку формують водночас безліч точок зору членів цього соціуму, так чи інакше, завжди присутня. [1, 145] З іншого боку, існують протилежні погляди, зокрема, відомий французький соціолог П'єр Бурдьє вважає, що велику кількість точок зору, кожна з яких є особливою, практично неможливо звести до спільного знаменника і називати «громадською думкою». Тому, як зазначає Бурдьє, громадської думки як консолідованої позиції суспільства взагалі бути не може. [2, 77]

Із стрімким ростом популярності соціальних мереж сучасні блогери перейняли позицію активних лідерів думок у цифровому середовищі. Основна риса, завдяки якій сучасним блогерам вдається здобувати довіру суспільства та формувати «фан-базу» – «ефект близькості». Шукаючи емоційної близькості та підтримки люди звертаються до соціальних мереж. Медіаперсони, які демонструють емоційну відкритість та емпатію, швидко здобувають довіру споживачів контенту. «Ефект близькості» ґрунтується на парасоціальних зв'язках – коли аудиторія формує односторонній зв'язок із медійною персоною. [3, 21] Людям важливо асоціювати себе з кимось, брати когось успішного, красивого, але такого «свого» за приклад. Через високий рівень довіри, викликаний автентичністю та емоційністю, у аудиторії суттєво знижується критичне сприйняття інформації, через що вплив блогерів може негативно впливати на громадську думку.

В українському інформаційному просторі існують як позитивні, так і негативні кейси впливу блогерів на формування громадської думки. Зокрема, після початку повномасштабного вторгнення значна частина блогерів зайняла чітку політичну позицію. До прикладу, інфлюенсер Ігор Лаченков, більш відомий як «Лачен пише», використовував свої цифрові платформи (Телеграм-канал) для розповсюдження новин, збору коштів для потреб Збройних Сил України. Завдяки активному залученню аудиторії до благодійності, формуванню правильних меседжів та прозорості намірів, в Україні з'явилася так звана «культура донатів». Також завдяки нормалізації донатерства суттєво підвищився рівень національної свідомості громадян, особливо у молодого покоління, яке є левовою часткою користувачів соціальних мереж.

Водночас наше суспільство мало й негативні приклади впливу блогерів на суспільство. Зокрема, відома українська блогерка Анна Алхім, відома своїми провокативними висловлювання щодо президента рф володимира путіна

(цитата) та війни проти України у цілому, сформувала свій образ в стилі «йду проти натовпу». Блогерка неодноразово поширювала сильні емоційні меседжі про «закінчення війни будь-якою ціною», про «відсутність майбутнього в Україні», про «демонізацію українських патріотів», чим активно впливала на на настрій певної частини аудиторії. Своїми словами Алхім не просто підбурювала суспільство, підіграючи наративам ворога, а й посилювала в людях почуття розчарування, безвиході та деморалізувала суспільство у цілому.

Отже, розглянуті кейси демонструють, що вплив блогерів на формування громадської думки в Україні може бути досить різним. Сучасні українські інфлюенсери не просто створюють розважальний контент, а й мають змогу об’єднати суспільство, розвивати громадську активність та формувати в суспільстві позитивні настрої. Водночас деякі блогери, користуючись своїм впливом на аудиторію, поширюють недостовірну інформацію, маніпулюють людьми та деморалізують її задля власної вигоди, особливо у період війни, коли людська психіка знаходиться у занадто вразливому стані.

Список використаних джерел

1. Стефанчук У. Зміст поняття «громадська думка»: основні підходи до визначення та розуміння. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2007. Вип. 19. С. 143–148.

2. Бурдьє П. Громадської думки не існує. Бурдьє П. Соціологія політики. пер. з фр. Г. А. Чередниченко ; упоряд., заг. ред. та передм. Н. А. Шматко. М. : Socio-Logos, 1993. С. 173.

3. Воляник Г. М., Шамлян К. М. Психологічні предиктори формування парасоціальних стосунків у користувачів соціальних мереж із різним рівнем залученості. Вчені записки. 2025. С. 19.

Bevziuk Kateryna
group 2351
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
bevziukkatrin15@gmail.com

Filatova Oksana
Doctor of Philology, Professor of the Department of
Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.filatova@nuos.edu.ua

The Influence of Bloggers on the Formation of Public Opinion in Ukraine

With the onset of the full-scale invasion, the issue of bloggers' influence on the formation of public opinion in Ukraine has become particularly relevant. The scientific novelty of the study lies in the analysis of bloggers as fully-fledged opinion leaders. The aim of the research is to identify the main mechanisms through which bloggers influence society and to assess their effect on audience behavior.

Keywords: bloggers, social media, Ukrainian information space, audience, public opinion.

УДК 070.446(477.73):316.77

Богач Руслан
група 3561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ruslanbogach2005@gmail.com

Гінкевич Оксана
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gin_nka@ukr/net

Жанр інтерв'ю на сторінках регіональних медіа: порівняльно-типологічна площина та проблемно-тематична наповненість

Розглянуто особливості жанру інтерв'ю в регіональних медіа на прикладі Миколаївської області. Проаналізовано теоретичні засади інтерв'ю, специфіку підготовки журналіста та основні комунікативні прийоми інтерв'ювання. Особливу увагу приділено проблемно-тематичній наповненості інтерв'ю в умовах війни, зокрема висвітленню соціальних, політичних і культурних процесів регіону. Визначено роль інтерв'ю як інструменту інформування, формування громадської думки та консолідації суспільства.

Ключові слова: інтерв'ю, журналістика, регіональні медіа, комунікація, проблематика, аудиторія, війна, інформація, громадська думка, медіа.

У сучасному медіапросторі інтерв'ю залишається одним із основних жанрів журналістики, що забезпечує безпосередній контакт із джерелом інформації та дозволяє транслювати думки, оцінки й емоції учасників подій. Особливої ваги цей жанр набуває в умовах регіональних медіа, де він виконує не лише інформаційну, а й соціально-консолідуючу функцію. В умовах воєнного часу роль інтерв'ю значно посилюється, адже воно стає інструментом документування реальності, формування громадської думки та протидії дезінформації.

Метою роботи є аналіз жанру інтерв'ю в регіональних медіа, зокрема дослідження його теоретичних засад, особливостей підготовки та проведення, а також проблемно-тематичної наповненості в умовах сучасного українського

медіапростору.

У результаті дослідження встановлено, що інтерв'ю є одним із найбільш гнучких і багатофункціональних жанрів журналістики, який базується на діалогічній взаємодії між журналістом і респондентом. Його основною особливістю є передача прямої мови, що забезпечує високий рівень достовірності та автентичності інформації.

Функціонально інтерв'ю виконує кілька важливих ролей: інформаційну, аналітичну, емоційну та соціальну. Воно дозволяє не лише отримувати факти, але й інтерпретувати події через призму особистого досвіду співрозмовника. Особливого значення набуває функція підзвітності, коли через інтерв'ю журналісти можуть ставити запитання представникам влади та вимагати пояснень щодо їхніх дій.

Структурно інтерв'ю складається з кількох елементів: вступу, основної частини (запитання-відповіді), уточнюючих запитань і висновку. Така структура забезпечує логічність і послідовність викладу, водночас залишаючи простір для імпровізації.

Важливим аспектом є підготовка журналіста до інтерв'ю. Вона включає визначення мети, дослідження теми та особистості респондента, складання системи запитань і технічну підготовку. Якість інтерв'ю значною мірою залежить саме від рівня підготовки, адже це дозволяє уникнути поверхневості та забезпечити глибину розкриття теми.

Особливу увагу в роботі приділено комунікативним і психолінгвістичним прийомам інтерв'ювання. Зокрема, ефективними є використання пауз, інтонаційних змін, повторів і апеляції до цінностей співрозмовника. Такі техніки сприяють встановленню довіри та створенню комфортної атмосфери для діалогу.

У процесі інтерв'ювання застосовуються як прямі, так і опосередковані методи впливу. Прямий вплив передбачає логічну аргументацію та уточнення, тоді як опосередкований може включати провокативні запитання або інші маніпулятивні елементи. Водночас важливо дотримуватися етичних норм, щоб уникнути спотворення інформації та зберегти довіру аудиторії.

Аналіз регіональних медіа показав, що проблемно-тематична наповненість інтерв'ю значною мірою визначається контекстом війни. Основними темами є:

історії військових і учасників бойових дій;

досвід цивільного населення, яке пережило окупацію або втрати;

діяльність місцевої влади та політичні процеси;

соціально-економічні проблеми регіону;

культурні ініціативи та збереження ідентичності.

Такі інтерв'ю виконують кілька важливих функцій. По-перше, вони

сприяють інформуванню населення та формуванню об’єктивного уявлення про події. По-друге, вони виступають інструментом контрпропаганди, дозволяючи доносити правдиві історії безпосередніх учасників подій. По-третє, вони мають значну історичну цінність, оскільки фіксують свідчення, які в майбутньому можуть слугувати джерелом для дослідження сучасності.

Окремо варто зазначити роль інтерв’ю у встановленні зв’язку між медіа та аудиторією. Регіональні медіа орієнтуються на локальні проблеми, що дозволяє їм залишатися релевантними та формувати довіру серед читачів. На відміну від національних медіа, які охоплюють ширший спектр тем, регіональні зосереджуються на конкретних потребах громади.

У цьому контексті інтерв’ю виступає як інструмент діалогу, що дає можливість почути голоси різних соціальних груп — від представників влади до пересічних громадян. Це сприяє формуванню більш повної картини соціальної реальності та зміцненню громадянського суспільства.

Отже, інтерв’ю є ключовим жанром журналістики, який у регіональних медіа виконує низку важливих функцій: інформаційну, комунікативну, соціальну та історичну. Його значення особливо зростає в умовах війни, коли суспільство потребує достовірної інформації та підтримки.

Список використаних джерел

1. Аврамова А. Г. Жанр інтерв’ю в інтернет-комунікації: медіа- та психолінгвістичний аспект [Текст] : робота на здобуття кваліфікаційного рівня «бакалавр»; спец. 035 – Філологія / А. Г. Аврамова ; наук. керівник Д. Сизонов. – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка , 2024. – 49 с.

2. Балаклицький М. А. Зображальна журналістика : навч.-метод. посіб. для студентів зі спеціальності «Журналістика» / М. А. Балаклицький. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 84 с.

3. Демченко І. М. Інтернет-журналістика: технології та стандарти / І. М. Демченко. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 200 с.

Bohach Ruslan
Group 3561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ruslanbogach2005@gmail.com

Hinkevych Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gin_nka@ukr_net

Techniques For Working on Interviews

The features of the interview genre in regional media are considered using the example of the Mykolaiv region. The theoretical foundations of the interview, the specifics of journalist training, and the main communicative techniques of interviewing are analyzed. Special attention is paid to the problem-thematic content of interviews in wartime, in particular, the coverage of social, political, and cultural processes in the region. The role of the interview as a tool for informing, forming public opinion, and consolidating society is determined.

Key words: interview, journalism, regional media, communication, issues, audience, war, information, public opinion, media.

УДК 070:355.48

Волинський Роман
група 4561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
volynskiyroma@gmail.com

Гінкевич Оксана
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gin_nka@ukr/net

Воєнна тематика як сегмент інформаційного контенту «суспільне Миколаїв»

У тезах досліджено особливості функціонування воєнної тематики як складової інформаційного контенту регіонального мовника «Суспільне Миколаїв». Проаналізовано частку воєнних публікацій, їх популярність серед аудиторії, жанрову специфіку та тематичну структуру. Визначено основні тенденції висвітлення війни на регіональному рівні.

Ключові слова: воєнна тематика, регіональні медіа, Суспільне, журналістика, контент-аналіз.

Повномасштабна війна в Україні суттєво трансформувала інформаційний простір, зокрема діяльність регіональних медіа. Одним із ключових джерел інформації для локальних аудиторій є «Суспільне Миколаїв», яке виконує функцію оперативного інформування населення про події в регіоні та країні. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз воєнної тематики як сегмента інформаційного контенту цього медіа.

У межах дослідження здійснюється моніторинг публікацій за визначений часовий період, що дозволяє встановити динаміку висвітлення воєнних подій. Аналіз показує, що воєнна тематика займає провідне місце в інформаційній політиці «Суспільного Миколаїв», формуючи значну частку контенту. У періоди активних бойових дій або масованих обстрілів Миколаївської області частка таких матеріалів істотно зростає, що свідчить про пріоритетність оперативної інформації для аудиторії.

Важливим показником є відсоткове співвідношення воєнного контенту з іншими тематичними блоками. У структурі публікацій «Суспільного Миколаїв» воєнні матеріали домінують над соціальними, культурними та розважальними темами, що є закономірним у воєнний період. Водночас у відносно стабільні періоди спостерігається часткове відновлення балансу тематик, хоча воєнна проблематика залишається центральною.

Наступним аспектом є аналіз попиту аудиторії на воєнний контент, який визначається за показниками переглядів, поширень та взаємодій. Дослідження демонструє, що найбільшу увагу аудиторії привертають матеріали про обстріли, наслідки бойових дій та безпекову ситуацію в регіоні. Водночас високий рівень залученості спостерігається у портретних матеріалах, які розповідають про військових, ветеранів, цивільних, що постраждали від війни. Це свідчить про поєднання інформаційного та емоційного запиту аудиторії.

Окрему увагу приділено жанровій структурі воєнного контенту. На платформі «Суспільне Миколаїв» переважають новини як базовий жанр оперативного інформування. Проте значну частку займають також репортажі, інтерв'ю та аналітичні матеріали. Зростання ролі репортажів свідчить про прагнення журналістів до глибшого висвітлення подій, передачі атмосфери та контексту війни. Інтерв'ю та історії героїв забезпечують персоналізацію контенту та підвищують рівень довіри аудиторії.

Важливим елементом дослідження є тематичне структурування воєнних публікацій. У контенті «Суспільного Миколаїв» можна виокремити кілька основних підтем:

– повідомлення про обстріли («прильоти») та їх наслідки;

– портретні матеріали (історії військових, ветеранів, звільнених з полону, загиблих);

– репортажі про діяльність Збройних сил України та інших військових формувань;

– матеріали про відновлення інфраструктури та життя в умовах війни.

Такий розподіл дозволяє комплексно висвітлювати воєнну реальність, поєднуючи оперативність, аналітику та людський вимір подій. Особливо важливою є тенденція до збільшення кількості портретних матеріалів, що формують емоційний зв'язок між аудиторією та героями публікацій.

Отже, аналіз показує, що воєнна тематика є системоутворюючим елементом контенту «Суспільного Миколаїв». Вона визначає редакційну політику, впливає на жанрову структуру та формує інформаційні запити аудиторії. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на порівняльний аналіз з іншими регіональними медіа та оцінку ефективності подачі воєнного контенту.

Список використаних джерел

1. Інститут масової інформації. Моніторинг регіональних медіа України.
2. Детектор медіа. Аналітичні дослідження українського медіапростору.
3. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. – Львів: ПАІС, 2008.
4. Почепцов Г. Інформаційні війни. – К.: Видавництво, 2015.

Volynskyi Roman
Group 4561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
volynskiyroma@gmail.com

Hinkevych Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gin_nka@ukr_net

Military Topics as a Segment of Information Content "Social Mykolaiv"

The theses examine the peculiarities of the functioning of military topics as a component of the information content of the regional broadcaster "Public Mykolaiv". The share of military publications, their popularity among the audience, genre specificity and thematic structure are analyzed. The main trends in war coverage at the regional level are identified.

Keywords: military topics, regional media, Public, journalism, content analysis.

УДК 378.046.4:070

Головашкін Олег
Група 1901,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
golovashkin.oleg@gmail.com

Мозговий Віктор
доктор педагогічних наук, професор,
Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
viktor.mozgoviy@nuos.edu.ua

Проєктування індивідуальних освітніх траєкторій магістрів журналістики в системі професійної підготовки

Розглянуто базові підходи до проєктування індивідуальних освітніх траєкторій магістрів журналістики з урахуванням розвитку медійного простору та сучасних освітніх тенденцій. Висвітлено основні компоненти та рівні розробки індивідуальної освітньої траєкторії в системі вищої освіти. Проаналізовано форми та методи, які дозволяють ефективно організувати освітню діяльність в процесі проєктування індивідуальної освітньої траєкторії магістрів журналістики.

Ключові слова: освітній процес, академічна мобільність, гнучкість, особистісно-орієнтований підхід, індивідуальна освітня траєкторія.

Постановка проблеми. Інтенсивність розвитку професійної журналістики потребує нових ідей, інноваційних підходів та переоцінки традиційних систем навчання в закладах вищої освіти. Важливо враховувати суспільні запити, потреби здобувачів освіти та вимоги роботодавців. Розробка нових підходів та трансформація існуючих, в системі професійної підготовки магістрів журналістики, є нагальною проблемою сьогодення та вимагає різнобічного дослідження.

Мета – обґрунтувати основні підходи до проєктування індивідуальних освітніх траєкторій магістрів журналістики в системі професійної освіти.

Актуальність. Сучасні трансформації в підготовці магістрів журналістики

зумовлені стрімким розвитком цифрових технологій та медіапростору, що вимагає від майбутніх фахівців-журналістів комплексності, компетентності та мультимедійності. Тобто сучасний журналіст має бути компетентним у цифрових ресурсах та вміти ними оперувати, швидко здобувати інформацію, формувати відповідні медійні продукти, поширювати їх, застосовувати проєктні технології тощо. Для закладів вищої освіти важливо створювати організаційно-педагогічну умови, що передбачають тісних зв'язок теоретичних та практичних аспектів підготовки магістрів журналістики.

Розв'язати суперечності між теоретичним змістом розроблених освітніх програм та стрімкими змінами в журналістській практичній діяльності допоможуть академічна мобільність, гнучкість, що дозволяють реалізувати особистісно-орієнтований та компетентнісний підхід, забезпечують безперервність освітнього процесу та формують потребу в самостійному здобутті знань впродовж життя.

Виклад результатів дослідження. З позиції чинного законодавства, зміст поняття «індивідуальна освітня траєкторія» визначається як персоналізований спосіб реалізації особистісного потенціалу студента, який самостійно обирає форми, види та темп здобуття освіти, на основі запропонованих освітніх програм, навчальних дисциплін, їх рівня складності, методів та засобів навчання в обраному закладі вищої освіти. Формування індивідуальної освітньої траєкторії передбачає врахування здібностей особистості, її інтересів, потреб, мотивів, сформованої мотивації, можливостей та досвіду [3].

Розробка індивідуальної освітньої траєкторії сприяє поглибленню реалізації особистісно-орієнтованого підходу на компетентнісній основі. Проєктування індивідуальних освітніх траєкторій є різнобічним процесом, що складається з низки компонентів:

формування індивідуального інформаційного середовища – створення персональної інформаційної системи, що дозволяє здобувати інформацію, опрацьовувати її та створювати відповідні освітні продукти, взаємодіяти з викладачами тощо;

індивідуалізація дидактичних матеріалів – базується на подоланні розриву між теорією та практикою з урахуванням особистісних якостей студента, тобто адаптація дидактичних ресурсів до можливостей студента на основі принципів доступності й науковості;

індивідуалізація освітньої мети, окреслення гнучких шляхів до її досягнення – акцент на прикладному її значенні, тобто цілі мають бути чіткі, гнучкі, дієві (практично досяжні), з реально визначеними термінами, окресленими очікуваними результатами;

індивідуалізація темпу навчання, впровадження дослідницької роботи та

вибір індивідуального стилю навчання;

систематичний облік індивідуальних рефлексивних здібностей та здатність до самоорганізації [2, с. 53].

Проєктування індивідуальних освітніх траєкторій має різні рівні: загальний (на рівні закладу вищої освіти), факультетський (на рівні факультету створюються освітні програми, обирається темп, визначаються основні компоненти для розробки індивідуальної освітньої траєкторії), особистісний (рівень засвоєння освітніх компонентів здобувачем освіти) [1, с. 131].

Проєктування індивідуальної освітньої траєкторії базується на розробці індивідуального навчального плану та врахування не тільки особистісних якостей студента, а й специфіки професійної спрямованості. У підготовці магістрів журналістики формування професійних та загальних компетентностей неможливе без творчої самореалізації, вміння використовувати цифрові ресурси, здатності орієнтуватися в медійному просторі, створювати конкретні журналістські продукти. Для ефективного проєктування індивідуальної освітньої траєкторії доцільно дотримуватись модульності в розробці освітніх програм та вибудовувати індивідуальний шлях їх опанування кожним студентом. При чому акцент ставиться на самоосвітню діяльність студента, але водночас викладач повинен систематично проводити моніторинг успішності, навчальних досягнень, координувати роботу, оцінювати проміжні результати. Серед методів та форм доцільно звернути увагу на гейміфікацію освітнього простору та підвищення інтерактивності. Здобувачі освіти мають взаємодіяти не лише з викладачами, а й між собою, вміти працювати командно. Тому застосування проєктних технологій дозволить підвищити ефективність реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Крім того, використання доповненої та віртуальної реальності, адаптивних цифрових систем навчання, хмарних технологій дозволить враховувати можливості, здібності, темп кожного здобувача освіти та підвищить рівень цифрової грамотності майбутніх журналістів [4, с. 223].

Висновки. Проєктування індивідуальних освітніх траєкторій магістрів журналістики вимагає не лише врахування особистісних характеристик студентів, а й ретельного вивчення медіаринку, потреб роботодавців, подолання розриву між змістом теоретичної та практичної підготовки, творчого підходу у виборі форм і методів організації освітньої діяльності, систематичного контролю успішності та навчальних досягнень. Водночас індивідуальна освітня траєкторія дозволяє підвищити рівень особистісно-орієнтованості, академічної мобільності та гнучкості освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Морозов О. Засади педагогічного проєктування індивідуальної траєкторії професійного розвитку курсантів ВВНЗ. Військова освіта. 2025 № 1 (51) С. 128-138 DOI: https://doi.org/10.33099/2617-1783/2025-51/128-138 (дата звернення 21.02.2026)

2. Нємець Л. М., Сегіда К. Ю., Логвинова М. О. Індивідуальні освітні траєкторії: роль у забезпеченні якості вищої освіти. Проблеми сучасної освіти. 2020. № 10 С. 51 − 60. URL: https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/16108 (дата звернення 27.02.2026)

3. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F#w1_1 (дата звернення 25.02.2026)

4. Файчук Т., Томіленко С., Файчук Л. Сучасні інноваційні освітні технології для підготовки журналістів: теорія і практика. Інтегровані комунікації. 2024. Вип. 1. С. 218 − 226. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2024_1_29 (дата звернення 02.03.2026).

Holovashkin Oleh
Group 1901,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
golovashkin.oleg@gmail.com

Mozhovyi Viktor
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
viktor.mozgoviy@nuos.edu.ua

Designing Individual Educational Trajectories For Masters of Journalism in the Professional Training System

The article considers basic approaches to designing individual educational trajectories for master's students in journalism, taking into account the development of the media space and current educational trends. The main components and levels of developing an individual educational trajectory in the higher education system are highlighted. The forms and methods of organizing educational activities in the process of designing an individual educational trajectory for master's students in journalism are analyzed.

Keywords: educational process, academic mobility, flexibility, person-centered approach, individual educational trajectory.

УДК 070.41:002.76(477)

Голокоз Софія
Група 3561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
golokoz2005@gmail.com

Гузенко Світлана
кандидат філологічних наук, доцент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
svitlana.huzenko@nuos.edu.ua

Журналістське розслідування на сторінках регіональних медіа

У тезах досліджено специфіку жанру журналістського розслідування в регіональних медіа України. Проаналізовано теоретичні підходи до визначення жанру та практику його реалізації в локальних виданнях. Виявлено основні проблеми й тенденції розвитку регіональної розслідувальної журналістики, а також сформульовано практичні рекомендації щодо підвищення її якості та ефективності.

Ключові слова: журналістське розслідування, регіональні медіа, розслідувальна журналістика, фактчекінг, медіаетика, регіональна журналістика України.

Актуальність теми зумовлена зростаючим суспільним запитом на прозорість та підзвітність органів влади, потребою у якісному регіональному контенті та важливістю формування критичного мислення у читачів. Журналістське розслідування є одним із найважливіших жанрів сучасної журналістики, який відіграє ключову роль у викритті суспільно значущих проблем, зловживань, корупції та порушень законодавства. Особливого значення набувають розслідування саме в регіональних медіа — вони наближені до повсякденного життя громадян, першими фіксують локальні конфлікти та зловживання.

Мета дослідження — визначити особливості та тенденції розвитку журналістських розслідувань у регіональних медіа України. Для її досягнення було поставлено такі завдання: встановити сутність і функції жанру;

схарактеризувати специфіку розслідувальної діяльності в регіональних виданнях; проаналізувати конкретні приклади розслідувань; виявити проблеми та виклики, з якими стикаються регіональні журналісти; розробити практичні рекомендації.

Журналістське розслідування — це один із найскладніших, найвідповідальніших і водночас найвпливовіших жанрів сучасної журналістики. Його головне завдання полягає в тому, щоб шляхом глибокого збору, аналізу й перевірки інформації виявити приховані суспільно значущі факти. Ознаками жанру є: суспільна значущість теми, глибина опрацювання джерел, самостійне здобуття нової інформації, перевірка фактів через кілька незалежних джерел, збалансованість думок сторін, наявність доказів (документи, відео, аудіо, свідчення). Зарубіжні дослідники (Боб Вудворд, Карл Бернстайн, Брент Каннеллі) та українські науковці (Сергій Лещенко, Мустафа Найєм, Наталя Седлецька, Володимир Іванов, Лідія Голуб) розглядають розслідування як ключовий механізм демократичного контролю над владою.

Аналіз практики регіональних видань засвідчує суттєву нерівномірність якості матеріалів. Показовим прикладом якісного розслідування є матеріал «Село без дороги: куди поділись мільйони з бюджету?» («Хмельницький.Погляд», 2023), де журналістка представила тендерну документацію та офіційні відповіді органів влади. «Аптека на папері» («Полтава.Правда», 2022) викрила фіктивне бюджетне фінансування неіснуючої аптеки, що призвело до депутатського запиту й аудиту. Миколаївське видання «НикВести» провело розслідування щодо керуючої компанії «Місто для людей Миколаїв», яка не надавала належних послуг мешканцям, а «Центр журналістських розслідувань» (NikCenter) у 2016 році оприлюднив матеріал «Земля для обраних», де викривалися схеми незаконного розподілу земельних ділянок.

Водночас чимало публікацій, які позиціонуються як розслідування, не відповідають базовим жанровим стандартам: будуються на анонімних коментарях із соцмереж, містять емоційно забарвлені висновки без достатньої доказової бази, порушують принцип балансу думок та презумпцію невинуватості. Такий підхід підриває довіру до медіа та до жанру загалом.

Порівняльний аналіз свідчить, що якість розслідувань у регіональних ЗМІ прямо залежить від редакційної політики, рівня підготовки журналістів та доступу до навчання. Редакції, які активно співпрацюють із громадськими організаціями та отримують тренінгову підтримку, демонструють значно вищий рівень матеріалів. Натомість ЗМІ, що існують із замовлень місцевого бізнесу чи чиновників, часто вдаються до поверхневого і спрощеного підходу.

За результатами дослідження сформульовано такі висновки та рекомендації:

1) необхідне системне підвищення кваліфікації журналістів-розслідувачів у напрямках фактчекінгу, правових основ журналістики та цифрової безпеки; 2) доцільно створювати регіональні центри підтримки розслідувальної журналістики на базі журналістських спілок або громадських структур; 3) важливо розвивати взаємодію журналістів із правозахисниками, аналітиками та юристами як міждисциплінарну практику; 4) необхідно залучати аудиторію до інформаційного процесу й формувати культуру поваги до розслідувальної журналістики. Регіональна журналістика розслідувань вже сьогодні є важливим фактором демократичного розвитку України і здатна за умов належної підтримки стати опорою відкритого суспільства.

Список використаних джерел

1. Бацюкова С., Виртосу І. Розслідувальна журналістика: посібник для журналістів з активною громадянською позицією. Луганськ: ФОП Шаповалова М. В., 2023. 97 с.

2. Василенко М. Особливості розвитку журналістики-розслідування. Наукові записки Української академії друкарства. 2022. №2. С. 31–36.

3. Голуб Л. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. Київ: Компанія ВАІТЕ, 2019. 118 с.

4. Іванов В. Стандарти журналістики, етика, фактчекінг. Київ: Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. 2018. С. 215–226.

5. Лещенко С. Журналістські розслідування: системний підхід. Київ, 2021.

Holokoz Sofiia
Group 3561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
golokoz2005@gmail.com

Huzenko Svitlana
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
svitlana.huzenko@nuos.edu.ua

Investigative Journalism on the Pages of Regional Media

The thesis examines the specifics of investigative journalism as a genre in regional Ukrainian media. Theoretical approaches to defining the genre and its practical implementation in local publications are analyzed. Key challenges and trends in regional investigative journalism are identified, and practical recommendations are provided.

Keywords: investigative journalism, regional media, fact-checking, media ethics, regional journalism of Ukraine.

УДК 070:796(477.73)

Гордієнко Євген
Група 2561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gordienkoevgenij68@gmail.com

Клименко Наталія
старший викладач кафедри
журналістики, реклами і PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

Спортивна тематика на сторінках регіональних медіа

У статті розглядається специфіка висвітлення спортивної тематики на сторінках регіональних медіа Миколаївщини. Проаналізовано зміст, жанрові особливості та частотність публікацій, присвячених спорту, а також визначено провідні теми, які привертають увагу місцевих журналістів і аудиторії. Особливу увагу приділено ролі регіональних медіа у популяризації спорту, формуванні здорового способу життя та підтримці локальних спортивних ініціатив і команд.

У дослідженні окреслено типові формати подачі матеріалів (новини, репортажі, інтерв'ю, аналітика), виявлено тенденції до персоналізації контенту через висвітлення досягнень місцевих спортсменів. Також визначено проблеми, зокрема обмеженість аналітичних матеріалів і залежність від інформаційних приводів.

Зроблено висновок, що спортивна тематика займає важливе місце у регіональному медіапросторі Миколаївщини, однак потребує подальшого розвитку, зокрема розширення жанрового різноманіття та підвищення якості аналітики.

Ключові слова: регіональні медіа, спортивна журналістика, Миколаївщина, медіаконтент, локальний спорт, інформаційний простір.

У сучасному інформаційному суспільстві регіональні медіа відіграють

важливу роль у висвітленні подій місцевого значення, формуванні громадської думки та підтримці соціально значущих ініціатив. Однією з таких тем є спорт, який виступає не лише сферою фізичної активності, а й важливим соціокультурним явищем. Через спортивні події формується імідж регіону, популяризується здоровий спосіб життя та зміцнюється локальна ідентичність громади. Саме тому аналіз спортивної тематики у регіональних медіа Миколаївщини є актуальним і доцільним.

Регіональні медіа Миколаївської області, зокрема онлайн-видання, новинні портали та локальні газети, регулярно висвітлюють події спортивного життя. Основну частину контенту становлять новини про результати змагань, повідомлення про проведення турнірів, чемпіонатів, а також участь місцевих спортсменів у всеукраїнських та міжнародних змаганнях. Такий формат є найбільш поширеним через свою оперативність і доступність для широкої аудиторії.

Водночас варто зазначити, що жанрова палітра спортивних матеріалів у регіональних медіа є відносно обмеженою. Переважають короткі інформаційні повідомлення та звіти, тоді як аналітичні матеріали, огляди чи розслідування зустрічаються значно рідше. Репортажі зі спортивних подій та інтерв'ю з учасниками змагань представлені, але не становлять основної частини контенту. Це свідчить про певну орієнтацію медіа на швидке інформування, а не на глибоке осмислення спортивних процесів.

Особливістю спортивного контенту регіональних медіа є акцент на локальних героях. Значна кількість публікацій присвячена успіхам спортсменів із Миколаївщини, їхнім досягненням, перемогам і кар'єрному розвитку. Це сприяє формуванню позитивного іміджу регіону та підвищенню зацікавленості аудиторії у спортивному житті. Окреме місце займають матеріали про дитячо-юнацький спорт, діяльність спортивних шкіл, секцій та клубів. Такі публікації виконують важливу соціальну функцію, адже стимулюють молодь до занять спортом і формують культуру здорового способу життя.

Крім того, регіональні медіа висвітлюють розвиток спортивної інфраструктури: відкриття нових майданчиків, реконструкцію стадіонів, організацію масових спортивних заходів. Однак такі матеріали зазвичай мають інформаційний характер і рідко супроводжуються критичним аналізом або оцінкою ефективності реалізованих проєктів.

Попри наявність позитивних тенденцій, у висвітленні спортивної тематики існують і певні проблеми. Насамперед це недостатній рівень аналітичності матеріалів, обмежене використання різноманітних журналістських жанрів та залежність від інформаційних приводів. Також спостерігається нерівномірність висвітлення різних видів спорту: перевага часто надається найбільш популярним

(футбол, бокс, легка атлетика), тоді як менш поширені види залишаються поза увагою медіа.

Ще однією проблемою є обмеженість ресурсів регіональних редакцій, що впливає на якість і глибину контенту. Недостатня кількість спеціалізованих спортивних журналістів також зумовлює певну шаблонність матеріалів і відсутність експертного підходу до висвітлення теми.

Водночас варто підкреслити, що спортивна тематика залишається важливою складовою регіонального медіапростору Миколаївщини. Вона виконує інформативну, виховну та соціальну функції, сприяє розвитку локальних спільнот і підтримці спортивних ініціатив. У перспективі доцільним є розширення жанрового різноманіття публікацій, посилення аналітичної складової та активніше залучення експертів до створення матеріалів.

Отже, спортивна журналістика на регіональному рівні має значний потенціал для розвитку. Її вдосконалення сприятиме не лише підвищенню якості медіаконтенту, а й розвитку спортивної культури в регіоні загалом.

Список використаних джерел

1. Жиленко І. Р. Масова комунікація: навчальний посібник. — Київ: Академвидав, 2015.

2. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості. — Львів: ПАІС, 2008.

3. Іванов В. Ф. Основи журналістики. — Київ: Центр вільної преси, 2011.

4. Михайлин І. Л. Основи журналістики. — Київ: Центр учбової літератури, 2013.

5. Матеріали регіональних онлайн-видань Миколаївщини: «Новини-N», «Преступности.НЕТ», «НикВести».

6. Публікації новинних порталів Миколаївської області за 2023–2025 роки.

Gordienko Yevhen
Group 2561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gordienkoevgenij68@gmail.com

Klymenko Natalia
Senior Lecturer,
Department of Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

Sports Topics on the Pages of Regional Media

The article examines the specifics of sports coverage on the pages of regional media in Mykolaiv region. The content, genre features and frequency of publications dedicated to sports are analyzed, and the leading topics that attract the attention of local journalists and the audience are identified. Particular attention is paid to the role of regional media in popularizing sports, forming a healthy lifestyle and supporting local sports initiatives and teams.

The study outlines typical formats for presenting materials (news, reports, interviews, analytics), reveals trends towards personalizing content through coverage of the achievements of local athletes. Problems are also identified, in particular, the limited availability of analytical materials and dependence on informational pretexts.

The conclusion is made that sports topics occupy an important place in the regional media space of Mykolaiv region, but require further development, in particular, expanding genre diversity and improving the quality of analytics.

Keywords: regional media, sports journalism, Mykolaiv region, media content, local sports, information space.

УДК 070.422:342.732.1

Кашпіровський Микола
Група 5561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
hazeta.poruch@gmail.com

Філатова Оксана
Доктор філологічних наук, професор
кафедри журналістики, реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.filatova@nuos.edu.ua

Інформаційний запит як інструмент доказової бази в журналістському розслідуванні

У тезах проаналізовано роль інформаційного запиту як правового механізму отримання верифікованих даних у журналістській діяльності. Розглянуто теоретичні та практичні аспекти взаємодії медіа з розпорядниками публічної інформації. Особливу увагу приділено трансформації отриманих відповідей у юридично значущу доказову базу, що стає підставою для антикорупційних розслідувань та правового реагування правоохоронних органів.

Ключові слова: інформаційний запит, журналістське розслідування, доступ до публічної інформації, доказова база, прозорість влади, право на інформацію.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української журналістики характеризується переходом від описової моделі до розслідувальної, де медіа виконують роль «суспільного сторожового пса» (public watchdog). У цьому контексті журналістське розслідування постає як складний процес виявлення прихованих фактів, що становлять суспільний інтерес. Головним викликом для автора є не просто оприлюднення інформації, а формування неспростовної доказової бази. Без належної документальної верифікації розслідування ризикує перетворитися на суб'єктивне припущення, що веде до втрати довіри аудиторії та юридичної вразливості редакції.

Актуальність теми. Застосування Закону України «Про доступ до публічної інформації» відкрило перед журналістами нові горизонти для отримання даних,

які раніше були закритими. В умовах воєнного стану та процесів повоєнної відбудови, коли контроль за використанням публічних коштів є критичним, інформаційний запит стає основним інструментом верифікації дій влади. Він дозволяє отримати копії документів, які є фундаментом для доказу корупційних схем, зловживання службовим становищем або нецільового використання бюджету.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі механізму використання інформаційного запиту як інструменту збору та легітимізації доказів у журналістському розслідуванні, а також у визначенні впливу отриманих даних на подальші юридичні процеси.

Виклад результатів дослідження (Теоретико-правовий аспект). Фундаментом використання інформаційного запиту в розслідувальній діяльності є чітке розмежування між запитом на інформацію та зверненням громадян. Для журналіста критично важливим є фактор часу та форма надання відповіді. Згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації», розпорядник має надати відповідь протягом 5 робочих днів (у деяких випадках – до 48 годин), що є ключовим для оперативного розслідування. Натомість Закон «Про звернення громадян» передбачає розгляд до 30 днів, що часто є неприпустимим для актуального медіаматеріалу.

Інформаційний запит як інструмент формування доказової бази базується на презумпції відкритості публічної інформації. Це означає, що будь-яка інформація, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, є відкритою, за винятком випадків, передбачених законом (так званий «трискладовий тест»). Для журналістського розслідування цей інструмент виконує три стратегічні функції:

Функція верифікації (перевірки). Журналіст отримує можливість підтвердити або спростувати інсайдерські дані за допомогою офіційних документів (наказів, розпоряджень, виписок із реєстрів, договорів). Отримана копія документа стає прямим доказом.

Функція фіксації позиції. Запит змушує посадову особу надати офіційну відповідь від імені установи. У разі надання неправдивих даних у відповіді на запит, це може стати додатковим епізодом у кримінальному провадженні щодо введення в оману або службового підроблення.

Функція доступу до «закритих» фінансів. Саме через запити журналісти отримують доступ до кошторисів, актів виконаних робіт та платіжних доручень, які дозволяють виявити корупційну складову ще до моменту, коли справу почнуть вивчати аудитори.

Важливим аспектом є те, що відповідь на запит, завірена печаткою або ЕЦП (електронним цифровим підписом) розпорядника, має статус документального

доказу. У разі подальшого судового розгляду або оскарження дій журналіста, така відповідь звільняє автора від відповідальності за поширення недостовірної інформації, оскільки джерелом даних виступає безпосередньо державний орган або орган місцевого самоврядування.

Практична реалізація: Кейс Полтавської громади. Ефективність інформаційного запиту як інструменту доказової бази яскраво ілюструє розслідування щодо закупівлі 170 квадрокоптерів (зокрема моделей DJI Mavic 3T та Solat 4T) для потреб оборони Полтавською міською радою у 2023–2024 роках. Журналісти видання «Полтавщина» та проєкту «МедіаДоказ», використовуючи систему Prozorro та серію уточнювальних запитів до Департаменту з питань цивільного захисту, виявили суттєве завищення цін.

Завдяки офіційним відповідям на запити було встановлено, що середня ціна одного дрона у контракті була на 100–150 тис. грн вищою за ринкову вартість на момент закупівлі. Отримані копії специфікацій та додаткових угод стали ключовими доказами, які неможливо було спростувати формальними заявами посадовців.

Трансформація медіадоказів у юридичні наслідки:

Кримінальне провадження: На основі публікацій, що спиралися на документальні підтвердження, Територіальне управління Бюро економічної безпеки (БЕБ) у Полтавській області розпочало досудове розслідування за ч. 4 ст. 191 Кримінального кодексу України (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем в умовах воєнного стану).

Процесуальні дії: За результатами аналізу документів, отриманих у тому числі через журналістські запити, правоохоронці провели серію обшуків та оголосили підозри керівнику профільного департаменту. За оцінками слідства, збитки громаді склали понад 9 мільйонів гривень.

Превентивний ефект: Резонанс, викликаний доказовим розслідуванням, змусив орган місцевого самоврядування переглянути підходи до наступних закупівель, що дозволило знизити ціну на наступні партії техніки до ринкового рівня.

Цей приклад доводить: якщо журналістське розслідування базується на інформації, отриманій через офіційний запит, воно перестає бути лише елементом «суспільного обговорення» і стає юридичним тригером. Правоохоронні органи отримують готову «дорожню карту» для слідства, де первинні докази вже зібрані та систематизовані журналістом. Таким чином, інформаційний запит легітимізує журналістську роботу в очах процесуального права.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що

інформаційний запит у сучасній журналістиці еволюціонував із допоміжного засобу комунікації у потужний інструмент формування доказової бази. Його ключова перевага полягає у наданні журналістським твердженням статусу документально підтверджених фактів, що мають юридичну вагу.

Аналіз практичних кейсів, зокрема розслідувань у сфері публічних закупівель, демонструє пряму кореляцію між якісно підготовленим запитом та ефективністю правового реагування. Відповідь на запит, отримана від розпорядника інформації, слугує не лише захистом для журналіста від звинувачень у наклепі, а й стає фундаментом для відкриття кримінальних проваджень та проведення антикорупційних перевірок правоохоронними органами. Таким чином, майстерне володіння інструментарієм доступу до публічної інформації є обов'язковою складовою професійної компетентності сучасного журналіста-розслідувача, що сприяє прозорості державного управління та невідворотності покарання за зловживання владою.

Список використаних джерел

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. Редакція від 31.03.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17 (дата звернення: 18.03.2026).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Редакція від 11.02.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 18.03.2026).

3. Розтрата на закупівлі дронів: БЕБ повідомило про підозру посадовцям Полтавської міськради. МедіаДоказ. 2024. 7 серпня. URL: https://mediadokaz.pl.ua/2024/08/07/roztrata-na-zakupivli-droniv-beb-povidomylo-pro-pidozru-posadovtsiam-poltavskoi-miskrady/ (дата звернення: 18.03.2026).

4. Суд по справі про переплату за дрони в Полтаві не відбувся: що відомо. Суспільне Полтава. 2025. 15 січня. URL: https://suspilne.media/poltava/1024379-sud-po-spravi-pro-pereplatu-za-droni-v-poltavi-ne-vidbuvsa-comu/ (дата звернення: 18.03.2026).

5. Андрійчук М. Т., Андрійчук Т. С. Взаємодія медіа з органами державної влади в Україні : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025. 138 с.

Kashpirovskyi Mykola
Group 5561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
hazeta.poruch@gmail.com

Filatova Oksana
Doctor of Philology, Professor of the Department of
Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.filatova@nuos.edu.ua

Information Request as a Tool for the Evidence Base in Investigative Journalism

The study analyzes the role of the information request as a legal mechanism for obtaining verified data in journalistic activity. Theoretical and practical aspects of interaction between the media and public information administrators are examined. Particular attention is paid to the transformation of received responses into a legally significant evidence base, which serves as a ground for anti-corruption investigations and legal response from law enforcement agencies.

Keywords: information request, investigative journalism, access to public information, evidence base, government transparency, right to information, journalism studies, creative strategy of a journalist, data verification.

УДК [027.021:021.2:316.772.4](477.73)

Савченко Євген
Група 4561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
yevhen.savchenko.ua@gmail.com

Гузенко Світлана
кандидат філологічних наук, доцент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
svitlana.huzenko@nuos.edu.ua

Перегляд парадигми комунікаційної стратегії публічної бібліотеки в умовах енергодефіциту (на прикладі МОУНБ)

У роботі досліджено перегляд комунікаційної стратегії МОУНБ в умовах енергетичної кризи. Через значний технологічний борг та низьку швидкість сайту традиційні цифрові моделі стають недієвими під час блекаутів. Обґрунтовано перехід до мультимодальної стратегії, що базується на концепції «Бібліотекар 2.0».

Ключові слова: публічна бібліотека, комунікаційна стратегія, енергетична криза.

У сучасному світі базовою комунікаційною стратегією публічної установи вважається побудова безшовної цифрової екосистеми, де вебсайт виступає інтерактивним ядром, а соціальні мережі забезпечують просування та зворотний зв'язок [3]. Теоретично, така омніканальна модель має проводити користувача за шляхом «п'яти А» (від знання до пропаганди бренду) [1].

Проте для Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки (МОУНБ) ця концепція сьогодні є радше цільовим орієнтиром, ніж реальністю, оскільки установа обтяжена значним технологічним боргом. За умов наявності стабільного електропостачання комунікація бібліотеки спирається на застарілий вебсайт, який виконує функцію статичної інформаційної дошки [6], та сторінки у соціальних мережах, комунікація в яких перевантажена офіційно-діловим стилем і так званим інформаційним шумом [5].

Офіційний ресурс має низьку швидкість завантаження, працює через

незахищений протокол HTTP та не має повноцінної адаптивної верстки, що порушує базові принципи юзабіліті для мобільних користувачів, які генерують понад 60% трафіку [2]. Крім того, відсутність інтерактивних елементів та чітких закликів до дії зупиняє взаємодію з аудиторією, залишаючи показники залученості на критично низькому рівні.

В умовах розгортання енергетичної кризи та регулярних відключень електроенергії ці наявні комунікаційні проблеми загострюються і набувають масштабів інфраструктурного бар'єра, що робить чинні моделі взаємодії повністю недієвими. Коли у цільової аудиторії зникає світло, якість мобільного зв'язку стрімко деградує, залишаючи користувачам лише мінімальну пропускну здатність мережі. За таких обставин важкі, неоптимізовані сторінки вебсайту МОУНБ стають фізично недоступними для завантаження на смартфонах. Користувач не може скористатися електронним каталогом або отримати інформацію через те, що технічна архітектура сайту не здатна швидко відобразитися за умов слабкого з'єднання.

Відповідно, вся цифрова конструкція, яка мала б інформувати читача, повністю колапсує і залишає установу в абсолютній інформаційній ізоляції від своєї громади. Соціальні мережі та відеоплатформи, які зазвичай компенсують недоліки вебсайтів, під час блекаутів також втрачають свою комунікаційну потужність. Алгоритми платформ знижують охоплення, а довгі тексти пресрелізів («стіни тексту») та деперсоналізований відеоконтент [4], якими оперує МОУНБ, стають абсолютно непридатними для споживання користувачами, що економлять заряд батареї та шукають виключно життєво необхідну інформацію.

Енергодефіцит кардинально трансформує самі суспільні запити: цільова аудиторія не реагує на класичний інституційний PR. В умовах стресу від бібліотеки очікують перетворення на фізичний осередок стабільності, де можна задовольнити базові потреби у зв'язку, електроенергії та безпечному соціальному контакті. Якщо установа продовжує транслювати сухі інформаційні повідомлення у цифровий простір, який ніхто не може відкрити, прірва між брендом бібліотеки та реальними потребами громади стає нездоланною.

Зважаючи на неспроможність поточного цифрового підходу подолати ці безпрецедентні виклики, висувається гіпотеза про необхідність формування принципово нової, «гнучкої» та мультимодальної комунікаційної стратегії. Така парадигма вимагає диверсифікації каналів зв'язку та здатності миттєво адаптуватися до нестабільного енергетичного середовища. У цифровому вимірі це означає відмову від перевантажених платформ на користь розробки максимально полегшених (text-only) версій ресурсів, здатних миттєво завантажуватися за мінімального інтернет-сигналу.

Крім того, комунікаційна тональність має зміститися від офіціозу до емоційного сторітелінгу, що сприяє формуванню образу бібліотеки як надійного «охоронця затишної громади». Водночас мультимодальність передбачає різке посилення офлайн-комунікацій: повернення до друкованих анонсів, локальних інформаційних стендів та розбудови стратегічних партнерств із місцевим самоврядуванням та бізнесом.

Фундаментом цієї стратегії має стати концепція «Бібліотекар 2.0» – трансформація персоналу у кваліфікованих ком'юніті-менеджерів, здатних утримувати комунікацію та лояльність аудиторії через міжособистісну взаємодію навіть у моменти повних блекаутів. Лише синергія технологічного мінімалізму та потужної живої присутності дозволить публічній бібліотеці зберегти свою соціальну значущість у кризовий час.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф., Катарджая Г., Сетьяван Їв. Новий шлях покупця. Management.com.ua. URL: https://www.management.com.ua/marketing/mark344.html.

2. Чорний А. Юзабіліті аудит сайту або інтернет-магазину. Plerdy. URL: https://www.plerdy.com/ua/blog/usability-audit-for-website/.

3. Ушаков М. Що таке мультиканальність, омніканальність, крос-канальність, крос-девайс?. Marketer. URL: https://marketer.ua/ua/multichannel-omnichannel-cross-channel-cross-device/.

4. YouTube аккаунт Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки. URL: https://www.youtube.com/@MOUNB1881.

5. Facebook аккаунт Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки. URL: https://www.facebook.com/reglibrary.mk.

6. Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека. URL: http://www.reglibrary.mk.ua/

Savchenko Yevhen
Group 4561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
yevhen.savchenko.ua@gmail.com

Huzenko Svitlana
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
svitlana.huzenko@nuos.edu.ua

Revising the Communication Strategy Paradigm of a Public Library Under Energy Deficit Conditions (Case Study of MOUNB)

The paper examines the revision of the communication strategy of the Mykolaiv Oblast Universal Scientific Library (MOUNB) during the energy crisis. Due to significant "technological debt" and slow website speeds, traditional digital models become ineffective during blackouts. The study justifies the transition to a multimodal strategy based on the "Librarian 2.0" concept.

Keywords: public library, communication strategy, energy crisis.

УДК 070.441:[654.17+654.19]

Сахарова Олександра
Група 2561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
sakharova.od@gmail.com

Клименко Наталія
старший викладач кафедри
журналістики, реклами і PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

Генезис та еволюційні етапи становлення інтерв'ю в ефірному просторі

У тезах здійснено аналіз генезису та еволюції інтерв'ю як журналістського жанру в ефірному просторі. Окреслено основні етапи його розвитку — від друкованої журналістики до цифрового медіасередовища, а також визначено типологічні різновиди інтерв'ю. Акцентовано увагу на трансформації функцій інтерв'ю та ролі журналіста в умовах цифровізації медіакомунікації.

Ключові слова: інтерв'ю, медіакомунікація, генезис інтерв'ю, еволюція інтерв'ю, масова комунікація.

У сучасній медіасистемі інтерв'ю трансформувалося з допоміжного методу збору інформації у провідний жанр, що формує порядок денний. Дослідження його генезису дозволяє зрозуміти логіку розвитку екранних мистецтв та механізми взаємодії між мовцем і аудиторією в умовах цифровізації.

Мета дослідження полягає у визначенні генезису інтерв'ю та періодизації основних етапів його еволюційної трансформації в ефірному середовищі.

Теоретико-методологічний фундамент дослідження жанрових особливостей інтерв'ю закладено у працях таких науковців, як О. Василенко, О. Кузнецової, О. Усманової, О. Чекмишева, М. Шостак. Питання типології та специфіки функціонування інтерв'ю в системі журналістських жанрів ґрунтовно проаналізовані у доробках М. Подоляна, Є. Проніна, В. Сиченкова, О. Тертичного. Важливе значення для розкриття прагматичного, стилістичного та семантичного аспектів жанру мають розвідки Г. Апалат, Н. Заігріної та О. Сак,

окремі видові модифікації інтерв'ю стали об'єктом уваги О. Шевчука.

Інтерв'ю як форма отримання та поширення інформації бере свій початок у друкованій журналістиці XIX століття. Так, перші інтерв'ю з'явилися в американській пресі як спосіб оперативного донесення позиції публічних осіб до аудиторії. З розвитком радіомовлення у XX столітті інтерв'ю набуває нових характеристик, з'являється ефект «живого слова», підсилюється емоційна складова комунікації.

Звернемо увагу, що інтерв'ю це призначена для опублікування в пресі, передачі по радіо, телебаченню розмова журналіста з політичним, громадським або яким-небудь іншим діячем [2, с. 501]. У той же час О. Усманова зазначає, що інтерв'ю це поширений у всіх видах ЗМІ журналістський жанр інформаційної групи [3, с. 91].

Слід зазначити, що наступним еволюційним етапом розвитку інтерв'ю стало становлення телевізійного інтерв'ю, що поєднало вербальні та невербальні засоби комунікації. Візуалізація дозволила розширити вплив на аудиторію, акцентуючи увагу на міміці, жестах та загальному іміджі співрозмовника. У цей період формуються різні жанрові різновиди інтерв'ю: інформаційне, проблемне, портретне, експертне.

Підкреслимо, що в проблемному інтерв'ю розглядаються усі проблеми життя, зміни, які відбуваються в нашій країні [1, с. 16]; портретне інтерв'ю це проникнення в особисте, невідоме аудиторії [1, с. 24]; інформаційне інтерв'ю фокусується на отриманні максимально повної та достовірної інформації від респондента [1, с. 64]; в експертному інтерв'ю респондент є фахівцем у досліджуваній галузі, має глибокі знання про предмет або об'єкт дослідження [1, с. 23].

Сучасний етап розвитку інтерв'ю характеризується цифровізацією медіапростору. Інтернет та соціальні мережі трансформували класичну модель інтерв'ю, зробивши її більш інтерактивною. З'являються нові формати: онлайн-інтерв'ю, стріми, подкасти, інтерактивні бесіди з аудиторією в реальному часі. Водночас змінюється роль журналіста і він стає модератором комунікації.

Отже інтерв'ю пройшло складний шлях розвитку від друкованого жанру до багатофункціонального мультимедійного інструменту. Його еволюція зумовлена технологічними змінами та потребами аудиторії. У сучасному ефірному просторі інтерв'ю виступає засобом інформування та платформою для діалогу, що забезпечує взаємодію між медіа та суспільством.

Список використаних джерел

1. Антонюк М.Г. Інтерв'ю як журналістська технологія: аналіз творчого підходу у процесі інтерв'ювання : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня

вищої освіти магістр. Київ, 2023. 89 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

3. Лащонова А., Усманова О. Виклики інтерв'юєрам у воєнних реаліях. Журналістика майбутнього: виклики, тенденції, перспективи розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 18–19 жовт. 2022 р.). Львів : Простір-М, 2022. 312 с.

Sakharova Alexandra
Group 2561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
sakharova.od@gmail.com

Klymenko Natalia
Senior Lecturer,
Department of Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

The Genesis and Evolutionary Stages of the On-Air Interview

The theses analyze the genesis and evolution of the interview as a journalistic genre in the broadcast space. The main stages of its development are outlined - from print journalism to the digital media environment, and typological varieties of interviews are also identified. Attention is focused on the transformation of the functions of the interview and the role of the journalist in the conditions of digitalization of media communication.

Keywords: live broadcasting, audience, journalistic ethics, media platforms.

УДК 070.446:001.82

Семененко Єлизавета
Група 2561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
semechka.t.s@gmail.com

Клименко Наталія
старший викладач кафедри
журналістики, реклами і PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

Визначення та типологія жанру інтерв'ю в сучасній журналістиці

Дана робота присвячена дослідженню теоретичного підґрунтя та функціональних особливостей інтерв'ю як одного з ключових жанрів у структурі сучасних медіа. В огляді акцентовано увагу на трансформації жанрових форм під впливом диджиталізації та зміні підходів до класифікації розмовних форматів. Автором обґрунтовано значущість інтерв'ю як інструменту професійної комунікації, що дозволяє інтегрувати фактологічну точність із глибокою персоналізацією медійного продукту.

Ключові слова: інтерв'ю, журналістика, типологія жанрів, діджиталізація, регіональні медіа, медіакомунікація.

Аналіз наукових джерел дає змогу стверджувати, що інтерв'ю поєднує в собі ознаки універсального методу збору даних та самостійної публіцистичної одиниці. У сучасному науковому дискурсі цей жанр розглядається як результат інтерактивної взаємодії між автором та респондентом, де головною метою є не лише фіксація інформації, а й створення цілісного образу героя [1, 288]. Цю тенденцію чітко простежуємо в діяльності регіональних медіа, зокрема «Суспільне Миколаїв». Їхній матеріал про переможницю Радіодиктанту Анжеліку Войлокову демонструє класичне втілення портретного інтерв'ю, де особисті досягнення людини стають фундаментом для просування загальнонаціональних культурних наративів [5].

Ключовим вектором еволюції жанру в умовах конвергенції медіа є поява

гібридних форматів, що адаптовані під запити цифрової аудиторії. Трансформація традиційної бесіди у мультимедійний лонгрід або відеоподкаст вимагає від медійника нових компетенцій у роботі з невербальними знаками та візуальним контекстом. Це корелює із загальною зміною структури медіаспоживання, де спостерігається запит на аналітично-діалогічні формати [2, 310]. Ресурс «МикВісті», наприклад, майстерно використовує прийоми сторітелінгу в інтерв'ю з ветеранкою про заснування дитячого центру, трансформуючи приватну історію у важливий соціальний кейс для всієї громади [6].

З погляду змістового наповнення, типологічна палітра інтерв'ю сьогодні виходить за межі стандартного поділу на інформаційне чи аналітичне. Дедалі більшої ваги набувають сенситивні формати, що зосереджені на рефлексії особистого досвіду особистості в кризових обставинах [3, 102]. Такий підхід стимулює емпатію аудиторії та сприяє глибшому розумінню актуальних суспільних викликів.

Жанрова побудова інтерв'ю також зазнає модифікацій завдяки впровадженню нових способів візуалізації відповідей та скороченню дистанції між співрозмовниками. Разом із традиційними формами активізується використання бліц-опитувань та авторських монологів, що додає матеріалам динамізму. При цьому визначальним фактором якості залишається неухильне дотримання етичних орієнтирів та журналістських стандартів [4, 115]. Для журналістів Миколаївщини, які працюють у прифронтовій зоні, цей аспект є запорукою збереження довіри читачів та безпеки героїв публікацій.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що українське інтерв'ю перебуває на стадії активного переосмислення. Жанр успішно адаптується до вимог інтерактивності, стаючи платформою для глибокого діалогу з аудиторією. Подальші перспективи розвитку вбачаються в удосконаленні мультимедійного інструментарію та пошуку нових стилістичних рішень у межах регіональних інтернет-видань.

Список використаних джерел

1. Недоступ А., Лаврик О. Інтерв'ю як метод збору інформації та медіа-жанр: особливості трансформації на сучасному етапі. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2024. № 37. С. 287–291.

2. Калита О. Жанрові особливості інтерв'ю на сторінках українських онлайн-видань. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Том 34 (73). № 1. Ч. 2. С. 308–312.

3. Дворянин П. Сенситивне інтерв'ю: переживання колективної травми війни. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2023. Випуск 52–

53. С. 99–108.

4. Чабаненко М. Сучасні тенденції в застосуванні жанру інтерв'ю (на прикладі інтернет-видання «Українська правда»). Сучасні медіа: тематично-змістові моделі та трансформації. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. С. 112–117.

5. Інтерв'ю з переможницею Радіодиктанту Анжелікою Войлоковою. Суспільне Миколаїв. 2025. URL: https://suspilne.media/mykolaiv/1181644-pripustilasa-odniei-pomilki-peremoznica-radiodiktantu-z-mikolaeva-rozpovila-pro-pidgotovku-ta-vrazenna-vid-tekstu/ (дата звернення: 18.03.2026).

6. Кожен куточок продумали з любов'ю: ветеранка відкрила центр дитячого здоров'я у Миколаєві. МикВісті. 2026. URL: https://nikvesti.com/articles/316072-kozhen-kutochok-produmali-z-liuboviu-veternka-vidkrila-tsent-ditiachoho-zdorovia-ta-rozvytku-u-mykolaievi (дата звернення: 18.03.2026).

Semenenko Yelyzaveta
Group 2561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
semechka.t.s@gmail.com

Klymenko Natalia
Senior Lecturer,
Department of Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
natalia.klymenko@nuos.edu.ua

Definition and Typology of the Interview Genre in Modern Journalism

This work is devoted to the study of the theoretical basis and functional features of the interview as one of the key genres in the structure of modern media. The review focuses on the transformation of genre forms under the influence of digitalization and the change in approaches to the classification of conversational formats. The author justifies the significance of the interview as a tool for professional communication, which allows integrating factual accuracy with deep personalization of the media product.

Keywords: interview, journalism, typology of genres, digitalization, regional media, media communication.

УДК 070:004.738.5

Усиков Валерій
Група 1511,
Факультет морського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
valeriy.ysikov007@gmail.com

Шаповалова Ірина
кандидат філософських наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Фейки та дезінформація: як їх поширюють соцмережі, роль медіа у протидії пропаганді Росії

У статті вивчено проблему поширення фейків та дезінформації в сучасному інформаційному полі, зокрема у воєнний час. Оцінено вплив неправдивих відомостей на громадську свідомість та політичну діяльність молоді. Висвітлено роль професійної журналістики, фактчекінгу та незалежних медіа у протидії інформаційним маніпуляціям. Окрему увагу надано важливості медіаграмотності як головного інструментарію захисту від дезінформації.

Ключові слова: дезінформація, фейки, медіаграмотність, соціальні мережі, фактчекінг, інформаційна війна, журналістика.

На сьогоднішній день інформація обійняла позицію одного з найважливіших здобутків соціуму. Удосконалення Інтернет-мережі та різноманіття засобів публічної комунікації дозволяють людям отримувати новини набагато оперативніше, а ніж це було раніше [4]. Водночас, невід'ємною частиною можливості швидкого поширення даних стала й негативна сторона - поширення неправдивих публікацій та вигаданих відомостей. Некоректні повідомлення можуть дезорієнтувати населення, створювати викривлене сприйняття ситуації та здійснювати тиск на загальноприйняті погляди. Соціальні мережі стали одним із головних каналів доставки новин. Через них відомості розносяться миттєво, охоплюючи величезну кількість людей [2]. Однак,

відсутність ретельної перевірки матеріалів, використання анонімних профілів, програмних ботів та спеціально організованих кампаній сприяє експансії хибних даних. Досить часто такі звістки створюються з метою маніпулювання суспільними настроями, або ж для того, щоб спричинити певну розладнаність у колективі [3].

У нинішній світовій дійсності інформаційні технології значною мірою впливають на політичну залученість громадян, зокрема серед молоді. Завдяки прогресу в царині соціальних мереж, мережевих сервісів та цифрових засобів масової інформації, молодше покоління здобуло свіжі засоби для артикуляції своїх поглядів, долучення до суспільних дискусій та справляння впливу на політичні зрушення. Соціальні мережі перетворилися не просто на спосіб спілкування, але й на бастіон для згуртування громадян, розповсюдження концепцій та ініціювання громадських проєктів. Водночас цифрове інформаційне середовище породжує й нові труднощі.

Серед найбільш загрозливих аспектів виступає експансія неправдивих даних та дезінформації. Неточні відомості здатні формувати уявлення соціуму, створювати спотворену картину подій та здійснювати маніпуляції громадською думкою. Молодь, яка інтенсивно оперує соціальними мережами, нерідко виступає одночасно і ціллю, і рушійною силою для поширення подібного контенту [2]. Серед звичних прийомів дезінформування виступає як фабрикація неправдивих новин, де подаються вигадані чи спотворені реалії. Подібні звістки можуть стосуватися уявних серйозних втрат, невідповідних заяв політичних очільників або підлаштованих інцидентів. Нерідко для підвищення довіри залучають сфабриковані знімки, ролики чи склеєні аудіозаписи [2]. Інший типовий спосіб - залучення ботів та фальшивих профілів у мережах для спілкування. Отакі обліковки гуртом розповсюджують ідентичні тексти, породжуючи видимість значної кількості прихильників певної позиції. Як наслідок, ті, хто користується мережею, можуть сприймати хибні відомості як правдиві завдяки їхньому численному повторенню.

У боротьбі з дезінформацією важливу роль відіграє професійна журналістика. Основним завданням журналістів є надання суспільству достовірної, перевіреної та об’єктивної інформації. Саме якісні медіа допомагають громадянам орієнтуватися у складному інформаційному середовищі [1]. Професійні журналісти дотримуються принципів перевірки фактів, використання надійних джерел та відповідальності за опубліковану інформацію. Завдяки цьому їхня діяльність сприяє формуванню довіри до медіа та зменшенню впливу фейкових новин. Крім того, журналісти часто виконують роль посередників між владою, експертами та громадськістю. Вони пояснюють складні політичні або соціальні процеси, допомагають зрозуміти їхній зміст та

можливі наслідки. Це особливо важливо для молоді, яка тільки формує власну політичну позицію. Для боротьби з дезінформаційними потоками одним із найбільш дієвих засобів виступає перевірка фактів, або фактчекінг, який полягає у встановленні правдивості поданої інформації. Цей процес охоплює дослідження першоджерел, зіставлення даних із супутніми повідомленнями, верифікацію візуального контенту (фото та відеоматеріалів), а також застосування спеціалізованого цифрового обладнання та програм.

На даний момент функціонує чимало інтернет-ресурсів, місією яких є саме валідація даних. Вони піддають ретельному аналізу висловлювання публічних осіб, пости у соціальних мережах та журналістські матеріали, викриваючи неправдиві. Подібні сервіси надають змогу споживачам контенту орієнтуватися на неупереджені відомості та запобігати розповсюдженню неправдивих чуток. [1]

Діджитальна перебудова суттєво трансформувала методи, якими молодь долучається до політичного життя. Соціальні платформи перетворилися на ключовий апарат для громадської діяльності, проте разом з тим вони породили свіжі труднощі, зосереджені навколо розповсюдження неправдивих відомостей і цілеспрямованого введення в оману [3].

У нинішньому інформаційному полі критично необхідно гарантувати можливість отримання перевірених даних та культивувати здатність до критичної оцінки. Значний внесок у протидію дезінформаційним кампаніям належить фаховій журналістиці, роботі з перевірки фактів, незалежним медійним ресурсам та аналітичним осередкам. При цьому, у перспективі, вирішення цієї проблеми лежить у площині підвищення рівня медіаобізнаності громадян, зокрема й серед юнацтва. Лише комбінація цих стратегій здатна посприяти становленню відповідального інформаційного клімату та стимулювати проактивну громадянську позицію нового покоління [3].

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. Медіаграмотність як чинник протидії дезінформації в сучасному інформаційному просторі // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки. 2022. № 2. С. 45–52.

2. Детектор медіа. Дезінформація та пропаганда в умовах російсько-української війни: аналітичний звіт. Київ, 2023. 48 с.

3. Почепцов Г. Г. Інформаційні війни: нові виклики та загрози для суспільства. Київ: Києво-Могилянська академія, 2022. 304 с.

4. UNESCO. Journalism, Fake News and Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training. Paris: UNESCO Publishing, 2020. 128 p.

Usikov Valeriy
Group 1511,
Faculty of Maritime Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
valeriy.ysikov007@gmail.com

Shapovalova Iryna
Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor of the
Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophe
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Fakes and Disinformation: How Social Media Spreads Them, the Role of Media in Countering Russian Propaganda

The work examines the problem of the spread of fakes and disinformation in the modern information field, in particular in wartime. The impact of false information on public consciousness and political activity of young people is assessed. The role of professional journalism, fact-checking and independent media in countering information manipulation is highlighted. Special attention is paid to the importance of media literacy as the main tool for protection against disinformation.

Keywords: disinformation, fakes, media literacy, social networks, fact-checking, information warfare, journalism.

УДК 070:004.032.6

Фоміна Поліна
Група 5561з,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
pfomina75@gmail.com

Філатова Оксана
Доктор філологічних наук, професор
кафедри журналістики, реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.filatova@nuos.edu.ua

Мультимедійна журналістика як новий стандарт подачі інформації

У статті досліджено феномен мультимедійної журналістики як одного із ключових напрямів розвитку сучасних медіа. Проаналізовано основні ознаки, переваги та виклики використання мультимедійних форматів у журналістській діяльності. Наведено приклади успішних мультимедійних проєктів. Визначено роль цифрових технологій у трансформації способів подачі інформації та взаємодії з аудиторією.

Ключові слова: мультимедійна журналістика, цифрові медіа, конвергенція, інтерактивність, контент, аудиторія.

Вступ. У XXI столітті стрімкий розвиток цифрових технологій суттєво вплинув на всі сфери суспільного життя, зокрема на журналістику. Традиційні форми подачі інформації поступово трансформуються, поступаючись місцем новим форматам, що поєднують текст, аудіо, відео та графіку. У цьому контексті мультимедійна журналістика постає як новий стандарт створення та поширення інформаційного контенту.

Актуальність теми зумовлена зростанням ролі інтернет-медіа та зміною споживчих звичок авдиторії. Сучасний користувач віддає перевагу інтерактивному, візуалізованому контенту, який дозволяє швидше й ефективніше сприймати інформацію. Це зумовлює необхідність адаптації журналістських практик до нових умов.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є визначення особливостей

мультимедійної журналістики як нового стандарту подачі інформації.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

• охарактеризувати поняття мультимедійної журналістики;

• визначити її основні складові;

• проаналізувати переваги та недоліки використання мультимедійного контенту;

• окреслити перспективи розвитку цього напряму.

• розглянути практичні приклади.

Поняття мультимедійної журналістики. Мультимедійна журналістика – це форма журналістської діяльності, що поєднує різні типи контенту (текст, відео, аудіо, інфографіку) для більш повного висвітлення подій. Вона базується на принципах конвергенції медіа та інтеграції різних каналів комунікації.

Основні характеристики. До ключових ознак мультимедійної журналістики належать:

• інтерактивність – можливість взаємодії користувача з контентом;

• візуалізація – активне використання графіки, фото та відео;

• гіпертекстуальність – наявність посилань, що розширюють інформаційне поле;

• мобільність – доступність контенту на різних пристроях.

Практичні приклади мультимедійної журналістики. Одним із найвідоміших прикладів є проєкт «Snow Fall» (2012) видання The New York Times. У цьому матеріалі текст поєднується з відео, анімаціями та інтерактивною графікою, що дозволяє читачеві глибше зануритися в історію.

Ще один приклад – мультимедійні спецпроєкти українських онлайн-видань, таких як «Українська правда» або «Texty.org.ua». Вони активно використовують інтерактивні карти, інфографіку та візуалізацію даних для пояснення складних соціально-політичних процесів.

Також варто згадати формат сторіс у соціальних мережах, зокрема в Instagram та TikTok. Журналісти створюють короткі відео з текстовими вставками, що дозволяє швидко донести новини до молодої аудиторії.

Переваги мультимедійного контенту. Мультимедійна журналістика має низку переваг:

• підвищення рівня залученості аудиторії;

• покращення розуміння складної інформації;

• можливість адаптації матеріалів під різні платформи;

• швидкість поширення новин.

Проблеми та виклики. Разом із перевагами існують і певні труднощі:

• потреба у високому рівні технічної підготовки журналістів;

• значні ресурси для створення якісного контенту;

• ризики маніпуляції інформацією через візуальні засоби;

• перевантаження користувачів інформацією.

Висновки. Мультимедійна журналістика є важливим етапом розвитку сучасних медіа та фактично стає новим стандартом подачі інформації. Вона сприяє більш ефективній комунікації між журналістом і аудиторією, однак потребує нових професійних навичок і відповідального підходу до створення контенту. Подальший розвиток мультимедійної журналістики пов’язаний із вдосконаленням технологій та зростанням вимог до якості інформації.Завдяки поєднанню різних форматів вона значно підвищує ефективність комунікації з аудиторією. Наведені приклади демонструють, що мультимедійні проєкти вже стали невід’ємною частиною журналістської практики і продовжують активно розвиватися.

Список використаних джерел

1. Кросмедіа : теорія і практика сучасної журналістики. Київ, 2020.
2. Цифрові медіа та комунікації. Львів, 2021.
3. Briggs M. Journalism Next. 2019.
4. Pavlik J. Journalism and New Media. 2018.

Fomina Polina
Group 5561z,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
pfomina75@gmail.com

Filatova Oksana
Doctor of Philology, Professor of the Department of
Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.filatova@nuos.edu.ua

Multimedia Journalism as a New Standard for Information Provision

The article examines the phenomenon of multimedia journalism as one of the key areas of development of modern media. The main features, advantages and challenges of using multimedia formats in journalistic activities are analyzed. Examples of successful multimedia projects are given. The role of digital technologies in transforming the methods of information presentation and interaction with the audience is determined.

Keywords: multimedia journalism, digital media, convergence, interactivity, content, audience.

УДК 659.126:004.738.5

Форостяний Владислав
Група 4561,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
valerievigorre@gmail.com

Філатова Оксана
Доктор філологічних наук, професор
кафедри журналістики, реклами та PR-технологій
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.filatova@nuos.edu.ua

Специфіка формування брендового іміджу в Instagram і TikTok

У сучасному цифровому середовищі соціальні мережі стали одним із ключових інструментів формування брендового іміджу. Платформи Instagram і TikTok відіграють особливо важливу роль у комунікації між брендом та аудиторією, оскільки поєднують візуальний контент, інтерактивність і швидке поширення інформації. Водночас специфіка функціонування цих платформ зумовлює різні підходи до побудови комунікаційної стратегії бренду. Проблема полягає в необхідності врахування алгоритмічних механізмів платформ, особливостей сприйняття контенту користувачами та характеру взаємодії з аудиторією.

Ключові слова: бренд, імідж, платформи, соціальні мережі.

Метою дослідження є визначення специфіки формування брендового іміджу в соціальних мережах Instagram і TikTok, а також аналіз комунікативних і контентних стратегій, що сприяють підвищенню довіри аудиторії та ефективному позиціонуванню бренду в цифровому просторі.

Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком соціальних мереж і зміною моделей споживання інформації. Сучасний користувач дедалі рідше взаємодіє з традиційною рекламою, натомість орієнтується на рекомендації блогерів, візуальний контент та короткі відеоформати. У таких умовах бренд змушений адаптувати комунікацію до нових медійних форматів і очікувань аудиторії. Instagram і TikTok стали платформами, де формується

значна частина уявлень про бренд, його цінності, стиль і репутацію. Дослідження специфіки формування брендового іміджу на цих платформах є важливим для розуміння механізмів цифрового маркетингу та ефективної взаємодії з аудиторією.

Формування брендового іміджу в Instagram ґрунтується передусім на візуальній цілісності та естетичній привабливості контенту. Ця платформа орієнтована на створення гармонійного візуального середовища, у якому важливу роль відіграють фотографії, дизайн сторінки, кольорова палітра та стиль подачі матеріалів. Візуальна узгодженість формує впізнаваність бренду й сприяє створенню цілісного образу. Крім того, важливим елементом є сторітелінг — послідовне представлення історії бренду, його цінностей і місії через публікації, сторіз та відеоформати. Значну роль відіграє й взаємодія з аудиторією: коментарі, реакції, опитування та прямі ефіри створюють відчуття відкритості й доступності бренду.

На відміну від Instagram, платформа TikTok орієнтована насамперед на динамічний відеоконтент і швидке поширення інформації через алгоритмічні рекомендації. У цьому середовищі бренд формує імідж не стільки через естетичну довершеність, скільки через креативність, автентичність і здатність адаптуватися до трендів. Короткі відео, гумористичний або розважальний формат, участь у челенджах і використання популярної музики дозволяють брендам швидко привертати увагу аудиторії. Важливим чинником є також співпраця з інфлюенсерами, які виступають посередниками між брендом і користувачами, посилюючи довіру до продукту чи послуги.

Специфіка формування брендового іміджу на цих платформах полягає також у різному характері сприйняття контенту. Якщо в Instagram користувачі схильні оцінювати естетику, стиль і візуальну концепцію бренду, то в TikTok більш значущими стають емоційність, динамічність і здатність викликати миттєву реакцію.

Таким чином, формування брендового іміджу в Instagram і TikTok має власну специфіку, зумовлену функціональними можливостями платформ та особливостями взаємодії з аудиторією. Instagram сприяє створенню цілісного та естетично узгодженого образу бренду, що ґрунтується на візуальній стилістиці й послідовній комунікації. Натомість TikTok орієнтований на креативність, емоційність і швидке залучення аудиторії через динамічний відеоконтент. Ефективна стратегія формування брендового іміджу передбачає врахування цих відмінностей та адаптацію комунікаційної моделі до специфіки кожної платформи. Це дозволяє бренду не лише підвищити впізнаваність, а й сформувати довіру аудиторії та зміцнити власну репутацію в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Герасимчук В. В., Лижова Є. В. Особливості використання маркетингу в Instagram // Молодий вчений. 2019. № 10 (74). С. 365–369. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1806 (дата звернення: 19.03.2026).

2. Конак Є. І. Вплив відеоконтенту на залучення аудиторії: дослідження соціальних мереж українських брендів одягу // Маркетинг і цифрові технології. 2023. Т. 7. № 2. С. 56–65. URL: https://mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/317 (дата звернення: 19.03.2026).

3. Маранчак Н. Соціальна мережа TikTok як засіб інтернет-маркетингу бібліотек України // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. Київ : КНУКіМ, 2022. № 10. С. 22–35. URL: https://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/269440 (дата звернення: 19.03.2026).

4. Олтаржевський Д. О., Попаз І. О. Бренд-комунікації в TikTok: аналіз тематики та форматів відео українських компаній // Наукові записки Інституту журналістики. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2023. Вип. 83. С. 120–130. URL: http://www.scientific-notes.com/archives/1844 (дата звернення: 19.03.2026).

5. Химиця Н. О., Петрик К. І. Брендинг та іміджування як основа успішного просування львівських кав'ярень у соціальній мережі Instagram // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2021. № 2. С. 98–104. URL: https://share.google/bq8wy1AkUIV9FhNoR (дата звернення: 19.03.2026).

Forostianyi Vladyslav
Group 4561,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
valerievigorre@gmail.com

Filatova Oksana
Doctor of Philology, Professor of the Department of
Journalism, Advertising and PR Technologies
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.filatova@nuos.edu.ua

Specifics of Brand Image Formation on Instagram and TikTok

In the modern digital environment, social media have become one of the key tools for shaping a brand image. Instagram and TikTok platforms play a particularly important role in communication between a brand and its audience, as they combine visual content, interactivity, and rapid information dissemination. At the same time, the specifics of how these platforms function determine different approaches to building a brand's communication strategy. The issue lies in the need to take into account platform algorithms, the peculiarities of how users perceive content, and the nature of interaction with the audience.

Keywords: brand, image, platforms, social media.

РОЗДІЛ VI
ПСИХОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

УДК 159.942.5:373.3.013.42]:316.614

Аджеєва Єлизавета
група 6.0532-1,
Факультет соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
lizaadzheeva@gmail.com

Губа Наталія
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
guba.natalya02@gmail.com

Соціально-психологічні чинники подолання тривожності дітей молодшого шкільного віку в умовах соціокультурної адаптації

Тривожність дітей молодшого шкільного віку під час соціокультурної адаптації є актуальною проблемою сучасної освітньої системи, особливо в умовах війни та міграції в Україні. Проаналізовано соціально-психологічні чинники, такі як шкільне середовище, сімейна підтримка, копінг-стратегії та соціальні мережі, що сприяють подоланню тривожності. Встановлено, що ключовими факторами є позитивні взаємодії з однолітками, емоційна підтримка від батьків та розвиток адаптивних навичок, які допомагають дітям у процесі соціокультурної адаптації.

Ключові слова: тривожність, молодші школярі, соціокультурна адаптація, когнітивно-поведінкова терапія, підтримка вчителів, залучення сім'ї, копінг-стратегії.

Постановка проблеми. Тривожність у дітей молодшого шкільного віку становить значну проблему сучасної освітньої системи, особливо в контексті соціокультурної адаптації.

Процес входження дитини до нового культурного середовища

супроводжується множинними стресорами: мовні бар'єри, відмінності в освітніх практиках, зміна соціального оточення та необхідність побудови нових міжособистісних відносин.

Особливу актуальність ця проблема набуває в умовах збільшення міграційних процесів, викликаних військовим конфліктом в Україні, коли тисячі дітей змушені адаптуватися до нових шкільних середовищ як всередині країни, так і за кордоном. Діти, які перебувають у стані адаптації, демонструють підвищені рівні соціальної тривожності, що негативно впливає на їхню академічну успішність та психологічне благополуччя.

Мета статті - визначити основні соціально-психологічні чинники, які сприяють ефективному подоланню тривожності у дітей молодшого шкільного віку в процесі соціокультурної адаптації, з акцентом на проблеми адаптації, такі як мовні бар'єри, культурні відмінності та вплив воєнного стану.

Актуальність роботи. Тривожні розлади належать до найпоширеніших психічних порушень серед дітей та підлітків, впливаючи до 30% молоді. Ці розлади вперше проявляються у початковій школі або навіть раніше і можуть значно порушувати здатність дітей функціонувати на оптимальному рівні. Дослідження показують, що діти з нижчим рівнем зв'язку зі школою повідомляють про вищі рівні соціальної тривожності, що призводить до уникнення спілкування, участі в заходах та взаємодії на уроках. В умовах війни в Україні, де понад 3,3 мільйона дітей потребують психологічної підтримки, актуальність розробки ефективних стратегій подолання тривожності набуває критичного значення. Українські дослідження підтверджують, що соціально-психологічна адаптація в умовах війни є складним процесом, при якому більше половини осіб демонструють високі рівні реактивної тривоги та особистісної тривожності.

Виклад результатів дослідження. Теоретичний аналіз наукової літератури, включаючи роботи українських психологів, дозволив виокремити ключові соціально-психологічні чинники, що впливають на подолання тривожності дітей молодшого шкільного віку в умовах соціокультурної адаптації.

Шкільне середовище відіграє критичну роль у подоланні тривожності. Учні з нижчим рівнем шкільної приналежності повідомляють про вищі рівні соціальної тривожності. Позитивні взаємодії з однолітками та активне залучення до шкільного життя є важливими компонентами зв'язку зі школою. Підтримка вчителів позитивно корелює з академічною мотивацією та емоційним благополуччям дітей. В умовах війни в Україні шкільні психологи та вчителі виконують розширені ролі, надаючи першу психологічну допомогу дітям, які пережили травму.

Дослідження українських вчителів показало високу цінність принципу

«діяти незважаючи на тривогу», що відображає важливість формування адаптивних копінг-стратегій.

Залучення сім'ї є важливим фактором психічного здоров'я дітей. Сімейна підтримка та копінг-стратегії значно впливають на адаптацію дитини. Батьківська тривога щодо шкільної адаптації варіює залежно від соціоекономічного статусу та освітніх концепцій родини. Результати досліджень показують, що діти з підтримуючим сімейним середовищем демонструють нижчі рівні тривожності та кращі адаптаційні навички. Українські дослідження підкреслюють важливість соціального інтелекту та рефлексії для успішної адаптації, що допомагає в управлінні соціальними ситуаціями. Зокрема, дослідження О. Кравчук (2025) показує, що життєстійкість матері обернено корелює з рівнем тривожності дитини в умовах війни, де високий рівень материнської резилієнтності знижує дитячу тривогу на 20-40%.

Розвиток копінг-стратегій та соціальних мереж підтримки є фундаментальним для подолання тривожності. Діти потребують набору стратегій для управління тривогою, включаючи техніки релаксації, вирішення проблем та когнітивну реструктуризацію. Дослідження українських родин-біженців показало, що соціальні мережі, що включають сім'ю, шкільних друзів та співвітчизників, є ключовими для подолання труднощів адаптації. Побудова зв'язків з іншими дітьми, які переживають схожий досвід, служить важливою копінг-стратегією. Позитивні стосунки з однолітками асоціюються з нижчими рівнями тривожності, тоді як негативні міжособистісні взаємодії можуть її посилювати. Дослідження лабораторії Rating Lab (2025) підкреслює, що жорсткі виховні методи батьків посилюють стрес і тривожність у дітей шкільного віку, тоді як емпатійна підтримка сприяє кращій соціокультурній адаптації, особливо в умовах міграції та війни.

Висновки. Дослідження підтверджує, що подолання тривожності у дітей молодшого шкільного віку в умовах соціокультурної адаптації залежить від ключових соціально-психологічних чинників, таких як шкільне середовище, сімейна підтримка, копінг-стратегії та соціальні мережі.

Розвиток шкільної приналежності та позитивних міжособистісних відносин прямо корелює зі зниженням рівня тривожності. В умовах війни та вимушеної міграції роль вчителів, батьків та соціальних мереж у наданні емоційної підтримки стає критично важливою. Результати мають практичне значення для розробки програм підтримки, орієнтованих на посилення цих чинників, з урахуванням українських досліджень, таких як роботи лабораторії Rating Lab та інших психологів.

Список використаних джерел

1. Тарасова А. В. Вплив тривожності на соціально-психологічну адаптацію особистості в умовах війни / А. В. Тарасова. КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2024.

2. Кравчук О. Тривожність у дітей молодшого шкільного віку в умовах війни: роль життєстійкості матері. Магістерська робота. Український Католицький Університет, 2025. URL: https://er.ucu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/02179fdc-8ee2-47f4-8db2-9fd553965f84/content

3. Ткалич М. (Rating Lab). Дослідження впливу виховних методів на стрес і тривожність у дітей шкільного віку в умовах війни. Rating Group / Rating Lab, 2025. URL: https://www.instagram.com/p/DR2jLx2jFuz

4. Луцанич Н. О. Вплив тривожності на шкільну адаптацію молодших школярів. Курсова робота. Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2009 (оновлено 2024). URL: https://eprints.zu.edu.ua/3974/1/%D0%9B%D1%83%D1%86%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%9D.%D0%9E..pdf

5. Васильна Я. М. Психокорекція стану тривоги у дітей молодшого шкільного віку. Магістерська робота. Запорізький національний університет, 2025. URL: https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/11546/1/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%AF.%D0%9C..pdf

6. Грига І. В. Особливості соціально-психологічної адаптації українських дітей-мігрантів у європейських школах. Стаття. Українознавство, 2025. URL: http://journal.ndiu.org.ua/article/view/337906/330197.

Adzheeva Elizaveta
group 6.0532-1,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhya National University
Zaporizhzhya
lizaadzheeva@gmail.com

Guba Nataliya
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
Department of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
guba.natalya02@gmail.com

Socio-Psychological Factors of Overcoming Anxiety in Primary School Children in Conditions of Socio-Cultural Adaptation

Anxiety in primary school children during socio-cultural adaptation is a relevant problem of the modern educational system, especially in the context of war and migration in Ukraine. Socio-psychological factors such as school environment, family support, coping strategies and social networks that contribute to overcoming anxiety are analyzed. It has been found that key factors are positive interactions with peers, emotional support from parents and the development of adaptive skills, which help children in the process of socio-cultural adaptation.

Keywords: anxiety, younger schoolchildren, sociocultural adaptation, cognitive behavioral therapy, teacher support, family involvement, coping strategies.

УДК 373.2:376.36:502/504

Байова Світлана
група 5841м,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
bayova.19791986@gmail.com

Стельмах Ніна
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
stivanmar.21@gmail.com

Вербалізація дослідницької діяльності дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями у процесі екологічного виховання

У статті висвітлено особливості поєднання мовленнєвого та пізнавального розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення у процесі дослідницької діяльності. Показано, що екологічне виховання створює сприятливі умови для активізації мовлення, оскільки ґрунтується на безпосередньому досвіді взаємодії дитини з природою. Обґрунтовано роль вербалізації як засобу осмислення отриманих вражень, формування причинно-наслідкових зв'язків і розвитку зв'язного мовлення. Окреслено значення педагогічної підтримки у стимулюванні мовленнєвої активності через запитання, діалог і спільне обговорення результатів досліджень. Зазначено, що використання елементів експериментування сприяє розширенню словникового запасу, удосконаленню граматичної будови мовлення та підвищенню інтересу до пізнання. Наголошено на важливості емоційної залученості як чинника подолання мовленнєвих труднощів і формування впевненості у спілкуванні. Зроблено висновок про доцільність інтеграції дослідницької та мовленнєвої діяльності у роботі з дітьми зазначеної категорії.

Ключові слова: дошкільна освіта, мовленнєві порушення, вербалізація, дослідницька діяльність, екологічне виховання, пізнавальний розвиток, зв'язне мовлення, логопедична робота, мовленнєва активність, сенсорний досвід, комунікативна компетентність.

Сучасна парадигма дошкільної освіти дедалі більше акцентує увагу на формуванні цілісної картини світу у дитини, де пізнавальний розвиток та мовленнєве становлення постають у нерозривній єдності. Особливої значущості цей взаємозв'язок набуває у контексті роботи з дітьми, які мають порушення мовлення. Для цієї категорії дошкільників процес пізнання навколишньої дійсності часто ускладнюється не лише труднощами власне мовленнєвого продукування, а й вторинними відхиленнями у розвитку мисленнєвих операцій, зниженням пізнавальної активності та труднощами у встановленні причинно-наслідкових зв'язків.

У цьому контексті екологічне виховання, побудоване на засадах дослідницької діяльності, відкриває унікальні можливості для стимулювання мовлення як засобу фіксації, аналізу та узагальнення отриманого досвіду. Вербалізація дослідницьких дій стає не просто педагогічним прийомом, а життєво необхідним механізмом інтеграції сенсорного досвіду у свідомість дитини, перетворення споглядання на осмислене знання [3].

Теоретико-методологічні засади проблеми вербалізації дослідницької діяльності у дітей з мовленнєвими порушеннями сягають корінням у положення психолінгвістики та спеціальної психології про єдність мови і мислення. Л.С. Виготський наголошував, що думка не просто втілюється у слові, а й відбувається у ньому. Для дитини з мовленнєвою патологією цей процес «становлення думки у слові» є критично складним. Дослідницька діяльність, особливо у царині екології, де об'єктами виступають живі організми, явища природи, їх зміни та взаємозв'язки, надає потужний стимул для мовлення. Дитина стикається з проблемною ситуацією, яка потребує розв'язання: «Чому насіння проросло?», «Чому один камінь потонув, а інший – ні?». Саме потреба у розв'язанні цього пізнавального завдання, емоційне захоплення процесом експериментування створюють той внутрішній мотив, який спонукає дитину до комунікації, до пошуку адекватних мовних засобів для висловлення свого здивування, гіпотези чи висновку. Таким чином, екологічне виховання виступає не просто тематичним тлом, а діяльнісним середовищем, що актуалізує мовленнєву функцію [2].

Специфіка організації дослідницької діяльності дітей з порушеннями мовлення потребує ретельного врахування їхніх психофізіологічних особливостей. На відміну від однолітків з нормотиповим розвитком, які часто супроводжують свої дії розгорнутим коментуванням, діти-логопати можуть залишатися на рівні маніпуляцій, не усвідомлюючи і не фіксуючи у мовленні їхньої послідовності та результату. Тому ключовою стає роль дорослого, який виступає не як транслятор готових знань, а як фасилітатор, що створює умови для «проговорювання» дій. Це реалізується через систему спеціальних запитань,

що активізують мислення («Що ти зараз робиш?», «Що відбувається з водою?», «Чому, як ти думаєш?»), через спільне промовляння етапів досліду, через створення ситуацій, де дитина змушена звернутися до педагога чи інших дітей з поясненням побаченого. Важливо, щоб вербалізація охоплювала всі етапи дослідження: від цілепокладання (формулювання завдання) та планування (обговорення послідовності дій) до фіксації результатів (опис спостережуваних змін) та формулювання висновків (елементарні узагальнення) [5].

Практичний аспект реалізації цього підходу передбачає інтеграцію корекційно-логопедичної роботи та завдань з екологічного виховання. Експериментування з піском, глиною, водою, повітрям, спостереження за рослинами та комахами створюють природні ситуації для збагачення словникового запасу. Дитина засвоює не абстрактні слова, а конкретні назви властивостей (мокрий, сухий, легкий, важкий, прозорий), дій (наливає, насипає, розчиняється, тане), станів (тепло, холодно). Крім того, процес вербалізації сприяє розвитку граматичної будови мовлення: дитина вчиться узгоджувати прикметники з іменниками у роді та числі (зелений листок, зелене листя), використовувати прийменниково-відмінкові конструкції для позначення просторових відношень (камінь лежить у воді, пісок насипали у відро). Пояснення причин явищ («Тому що...», «Якщо..., то...») стимулює використання складнопідрядних речень, що є важливим показником розвитку зв'язного мовлення та логічного мислення [1].

Особливу увагу слід звернути на роль емоційного чинника у процесі вербалізації. Екологічне виховання, засноване на безпосередньому контакті з природою, викликає у дітей сильні позитивні емоції: здивування, захоплення, радість від відкриття. Емоційне забарвлення події значно підвищує ймовірність її запам'ятовування та відтворення у мовленні. Дитина, яка виростила цибулину у склянці і побачила, як з'явилося коріння, з більшим бажанням і кращою точністю розповість про це вдома, ніж якби вона просто розглядала картинку. Таким чином, екологічне виховання виконує ще й психотерапевтичну функцію, створюючи ситуацію успіху, долаючи мовленнєвий негативізм та підвищуючи комунікативну активність дітей з мовленнєвими вадами. Це перетворює їх з пасивних спостерігачів на активних дослідників, здатних не лише пізнавати світ, а й ділитися цим знанням з оточенням, що є запорукою успішної соціалізації та підготовки до подальшого шкільного навчання [4].

Отже, вербалізація дослідницької діяльності у процесі екологічного виховання постає як потужний інтегрований засіб корекційно-розвивальної роботи з дітьми дошкільного віку, які мають мовленнєві порушення. Вона забезпечує перехід від чуттєвого пізнання до абстрактно-логічного, стимулює розвиток усіх компонентів мовленнєвої системи та формує пізнавальний інтерес.

Такий підхід дозволяє подолати фрагментарність знань про природу, характерну для багатьох дітей цієї категорії, і сприяє становленню цілісного, емоційно-забарвленого та усвідомленого образу світу, де слово стає надійним інструментом його пізнання та опису. Подальші наукові розвідки у цьому напрямі мають бути спрямовані на розробку диференційованих методик вербалізації залежно від структури мовленнєвого дефекту та віку дітей, а також на створення спеціального діагностичного інструментарію для оцінки ефективності цього процесу.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови. Київ: Вища школа, 2007. 542 с. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/11998 (дата звернення: 07.03.2026).

2. Макарова А. П. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності у дітей старшого дошкільного віку із системними порушеннями мовлення. Івано-Франківськ: Херсонський державний університет, 2023. 110 с. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/19066 (дата звернення: 07.03.2026).

3. Мартиненко І. В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення: монографія. Київ: ДІА, 2016. 304 с. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/11662 (дата звернення: 07.03.2026).

4. Пасько Ю. В. Корекція мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку засобом дидактичних ігор. Кривий Ріг, 2024. 60 с. URL: https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/11245 (дата звернення: 07.03.2026).

5. Ревуцька О., Пархоменко М. Формування у дітей дошкільного віку з недорозвиненням мовлення смислової організації зв’язного мовленнєвого висловлювання. Освіта. Інноватика. Практика. Суми, 2023. Т.11, №2. С. 40–48. URL: https://oip-journal.org/index.php/oip/article/view/106 (дата звернення: 07.03.2026).

Bayova Svetlana
Group 5841m,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
bayova.19791986@gmail.com

Stelmakh Nina
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Special and Inclusive Education
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
stivanmar.21@gmail.com

Verbalization of Research Activity of Preschool Children with Speech Disorders in the Process of Environmental Education

The article highlights the features of integrating speech and cognitive development of preschool children with speech disorders in the process of research-based activity. It is shown that environmental education creates favorable conditions for stimulating speech, as it is based on the child's direct experience of interaction with nature. The role of verbalization is substantiated as a means of interpreting acquired impressions, forming cause-and-effect relationships, and developing coherent speech. The importance of pedagogical support in stimulating speech activity through questions, dialogue, and joint discussion of research results is outlined. It is noted that the use of experimental activities contributes to vocabulary enrichment, improvement of grammatical structure of speech, and increased interest in cognition. The significance of emotional engagement is emphasized as a factor in overcoming speech difficulties and developing confidence in communication. A conclusion is made regarding the expediency of integrating research and speech activities in working with children of the specified category.

Keywords: preschool education, speech disorders, verbalization, research activity, environmental education, cognitive development, coherent speech, speech therapy work, speech activity, sensory experience, communicative competence.

УДК: 159.923.2:378.015.3

Бережник Олег
група 5551м,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oleg.kl060204@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Самоефективність студентів під час війни та її зв'язок із навчальною мотивацією

У статті досліджено особливості формування самоефективності студентів під час воєнного стану та її взаємозв'язок із навчальною мотивацією. Проаналізовано основні чинники, що впливають на віру студентів у власні здібності досягати академічних цілей в умовах стресу та невизначеності. Розглянуто вплив внутрішньої мотивації, самоорганізації та соціальної підтримки на продуктивність навчальної діяльності. Визначено, що розвиток самомотивації та високого рівня само-ефективності виступає ключовим чинником адаптації студентів до екстремальних умов і підвищення ефективності навчальної діяльності

Ключові слова: самоефективність, навчальна мотивація, студентська молодь, стресостійкість, воєнний стан, академічна продуктивність.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану студенти стикаються з підвищеним рівнем стресу, невизначеністю та психологічним навантаженням, що впливає на їхню навчальну активність та академічні результати. Неперервна потреба адаптуватися до змін, обмежений доступ до освітніх ресурсів і взаємодія з інформацією про воєнні події можуть призводити до зниження продуктивності, емоційного виснаження та підвищення навчальної тривожності.

Однією з ключових проблем є підтримання самоефективності – віри у власні здібності виконувати завдання та досягати академічних цілей. Недостатнє відчуття контролю над навчальним процесом і невпевненість у власних силах

можуть знижувати мотивацію до навчання та ефективність навчальної діяльності в умовах кризових обставин.

Метою дослідження є теоретичний аналіз особливостей формування самоефективності студентів під час воєнного стану та визначення її взаємозв'язку з навчальною мотивацією, а також виявлення чинників, що сприяють підвищенню ефективності навчальної діяльності та адаптації до стресових умов.

Актуальність дослідження. Самоефективність студентів є важливим психологічним ресурсом, що визначає здатність досягати навчальних цілей, підтримувати мотивацію та ефективно долати складнощі у навчальному процесі.

Зарубіжні дослідники, такі як Бандура А. та Ціммерман Б. Дж., відзначають, що віра у власні здібності сприяє саморегуляції, підвищенню продуктивності та подоланню стресових ситуацій у навчанні. В українській науці розвиток самомотивації та стресостійкості студентів в умовах війни досліджували Булгакова Т., Гораш К., Пухно С. та Ременюк Я., які підкреслюють, що високий рівень самоефективності сприяє підвищенню академічних досягнень та адаптації до кризових умов. Незважаючи на існуючі наукові напрацювання, взаємозв'язок між самоефективністю та навчальною мотивацією студентів у воєнний період залишається недостатньо вивченим, що обґрунтовує необхідність проведення додаткових досліджень.

Результати дослідження. Теоретичний аналіз наукових джерел демонструє, що формування самоефективності студентів у період воєнного стану є складним і багатогранним процесом, який визначається поєднанням особистісних, мотиваційних та соціальних чинників. Одним із ключових особистісних аспектів є віра студента у власні можливості успішно виконувати навчальні завдання та досягати поставлених академічних цілей. Зарубіжні дослідження Бандури А. свідчать [1], що самоефективність не лише сприяє активному та відповідальному підходу до навчальної діяльності, але й підвищує здатність адаптуватися до умов невизначеності та постійної психологічної напруги. У свою чергу, Ціммерман Б. Дж. підкреслює роль самоефективності як внутрішнього мотиватора [2], який стимулює систематичне опрацювання навчального матеріалу, розвиток навичок саморегуляції та планування навчальної діяльності, що стає особливо важливим у кризових умовах, коли зовнішня підтримка може бути обмеженою або непередбачуваною.

Важливим елементом навчального процесу є тісний взаємозв'язок між самоефективністю та внутрішньою мотивацією до навчання. Булгакова Т. та Южакова Г. відзначають, що мотивація виступає ключовим чинником підтримки навчальної активності та стресостійкості студентів. Студенти з високим рівнем внутрішньої мотивації проявляють більшу здатність концентруватися на

завданнях, ефективно долати труднощі та підтримувати стабільну продуктивність у складних умовах. Мотиваційні ресурси включають зацікавленість у навчанні, прагнення до саморозвитку, активне залучення до самостійного опанування навчального матеріалу та здатність організовувати власну діяльність, що формує основу для тривалого підтримання академічної активності навіть за наявності психологічного напруження [3].

Соціальні фактори також суттєво впливають на рівень самоефективності студентів. Пухно С. підкреслює [5], що підтримка з боку викладачів, наставництво, співпраця з одногрупниками та наявність доступу до освітніх ресурсів сприяють розвитку віри у власні сили та підвищенню ефективності навчальної діяльності. Водночас Ременюк Я. наголошує [6], що відсутність такого соціального забезпечення або високі зовнішні вимоги можуть призводити до зниження мотивації, утруднювати організацію навчального процесу та обмежувати здатність студентів ефективно адаптуватися до стресових обставин, що є типовими для воєнного стану.

Розвиток самомотивації, як підкреслюють Гораш К. та Сотніченко О. [4], виступає важливим механізмом підвищення самоефективності. Активна робота над внутрішньою мотивацією дозволяє студентам планувати навчальну діяльність більш ефективно, підтримувати концентрацію на завданнях та розподіляти час так, щоб забезпечити систематичне опрацювання матеріалу. Самомотивація, поєднана з вірою у власні здібності, створює умови для стабільного виконання навчальних завдань навіть у складних психоемоційних умовах, характерних для періоду війни.

Висновок. Проведений теоретичний аналіз засвідчив , що самоефективність студентів у період воєнного стану є ключовим фактором підтримки навчальної активності та академічної продуктивності. Високий рівень віри у власні здібності сприяє розвитку внутрішньої мотивації, здатності до саморегуляції та ефективного планування навчальної діяльності навіть за умов стресу та невизначеності. Значну роль у формуванні самоефективності відіграють соціальні чинники, зокрема підтримка викладачів і одногрупників, а також доступ до освітніх ресурсів. Розвиток самомотивації та забезпечення психологічної підтримки студентів дозволяє підвищити стресостійкість, адаптивність та продуктивність навчання, що є особливо важливим у кризових умовах. Отримані результати можуть бути використані під час розробки програм психологічної підтримки студентської молоді в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. Psychological Review. 1977. Vol. 84, no. 2. P. 191–215.

2. Zimmerman B. J. Self-Efficacy: An Essential Motive to Learn. Contemporary Educational Psychology. 2000. Vol. 25, no. 1. P. 82–91.

3. Булгакова Т. М., Южакова Г. О. Мотивація навчальної діяльності як чинник формування стресостійкості студентської молоді під час воєнного стану. Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія. 2025. № 3. С. 29–37.

4. Гораш К. В., Сотніченко О. В. Розвиток самомотивації студентської молоді в умовах війни. Професійно-прикладні дидактики. 2025. № 2. С. 85–91.

5. Пухно С. В. Самоефективність студентів закладів вищої освіти – майбутніх психологів. Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія. 2025. № 1. С. 115–119.

6. Ременюк Я. Мотивація учіння студентів як предмет психологічного дослідження. Вісник Національного університету оборони України. 2025. С. 137–147.

Berezhnyk Oleg
Group 5551m,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oleg.kl060204@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

Students' self-efficacy during war and its relationship with academic motivation

The article examines the features of students' self-efficacy during wartime and its relationship with academic motivation. The main factors influencing students' belief in their ability to achieve academic goals under stress and uncertainty are analyzed. The impact of intrinsic motivation, self-organization, and social support on learning performance is considered. It is concluded that the development of self-motivation and a high level of self-efficacy are key factors for successful adaptation of students to extreme conditions and for enhancing academic achievement.

Keywords: self-efficacy, academic motivation, students, stress resilience, wartime conditions, academic performance.

УДК: 159.9:351.74

Гришин Дмитро
група 5551мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
hryshyndmytro@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Роль резилієнтності у збереженні психоемоційної стабільності та ефективності діяльності поліцейських

У тезах здійснено теоретичний аналіз резилієнтності як психологічного чинника збереження психоемоційної стабільності та ефективності діяльності поліцейських в умовах воєнного стану. Розкрито взаємозв'язок між стресогенними навантаженнями, емоційним виснаженням і професійною результативністю правоохоронців. Визначено роль саморегуляції, копінг-стратегій та психологічної підготовки у формуванні резилієнтності як динамічного ресурсу особистості.

Ключові слова: резилієнтність, психоемоційна стабільність, професійна ефективність, стрес, поліцейські.

Професійна діяльність поліцейських в умовах воєнного стану відбувається у ситуаціях підвищеної невизначеності, загрози життю та необхідності оперативного прийняття рішень. У таких умовах психоемоційне навантаження набуває системного характеру та може призводити до виснаження ресурсів особистості. Як зазначає О. О. Заболотна, тривалий вплив стресу зумовлює зниження психологічної стійкості та ефективності діяльності працівників поліції [2].

Метою тез є теоретичне обґрунтування ролі резилієнтності як психологічного чинника збереження психоемоційної стабільності та професійної ефективності діяльності поліцейських в умовах воєнного стану.

У сучасних дослідженнях психологічна стійкість і резилієнтність

розглядаються як ключові ресурси адаптації до екстремальних умов діяльності. Зокрема, С. С. Андрієнко підкреслює, що ефективність діяльності правоохоронців у воєнний період значною мірою залежить від рівня їх психологічної підготовки та сформованості внутрішніх ресурсів для подолання стресу [1].

Важливим є взаємозв'язок між резилієнтністю та психоемоційною стабільністю особистості. Як зазначають З. Кісіль та О. Стасюк, професійно-психологічна підготовка поліцейських спрямована на формування здатності діяти ефективно в екстремальних умовах, зберігаючи контроль над емоційними реакціями [4]. Це забезпечує підтримання функціональної стабільності в умовах підвищеного навантаження.

Професійна ефективність діяльності поліцейських безпосередньо пов'язана з рівнем їх психологічної стійкості. За даними Р. М. Литвинова, здатність до збереження самоконтролю та готовності діяти в умовах ризику знижує ймовірність помилок та підвищує результативність діяльності у кризових ситуаціях [6].

Формування резилієнтності відбувається в процесі професійної підготовки та включає використання спеціалізованих методів розвитку стресостійкості. Г. В. Звірянський зазначає, що ефективними є техніки саморегуляції та тренування в умовах, наближених до реальних, що сприяє підвищенню адаптаційних можливостей особистості [3].

Окрім індивідуальних ресурсів, важливу роль відіграє система психологічного супроводу. Як підкреслює О. М. Мохорєва, впровадження психологічної підтримки, зокрема консультування та дебрифінгів, сприяє зниженню психоемоційного напруження та профілактиці професійного вигорання [7].

Додатково слід зазначити, що формування психологічної стійкості як складової резилієнтності передбачає розвиток здатності до саморегуляції, емоційної витривалості та адаптації до екстремальних умов діяльності. У цьому контексті важливими є підходи, запропоновані О. М. Кокуном та співавторами, які розглядають психологічну готовність як інтеграцію мотиваційних, когнітивних та емоційно-вольових компонентів [5].

Висновок. Отже, резилієнтність виступає ключовим психологічним чинником збереження психоемоційної стабільності та професійної ефективності діяльності поліцейських в умовах воєнного стану. Її високий рівень забезпечує ефективну регуляцію емоційних станів, підвищує стресостійкість та сприяє зниженню негативного впливу стресу на професійну діяльність. Доведено, що резилієнтність формується в процесі професійної підготовки, психологічного супроводу та розвитку навичок саморегуляції. Перспективним напрямом є

впровадження комплексних програм розвитку психологічної стійкості як основи забезпечення ефективності діяльності працівників поліції в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Андрієнко С. С. Психологічна підготовка та підтримка співробітників правоохоронних органів в умовах гібридної війни. Економіка, управління та адміністрування. 2024. № 4(110). С. 103–108.
2. Заболотна О. О. Емоційне вигорання працівників поліції в умовах воєнного стану. 2024.
3. Звірянський Г. В. Техніки стресостійкості у професійній підготовці поліцейських під час воєнного стану в Україні. 2024.
4. Кісіль З., Стасюк О. Професійно-психологічна підготовка поліцейського. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 404 с
5. Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження: метод. посіб. Київ, 2021. 170 с.
6. Литвинов Р. М. Психологічна стійкість як ключовий фактор готовності до ризику спецпідрозділів КОРД у бойових умовах. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 2.
7. Мохорєва О. М. Психологічний супровід працівників поліції в умовах війни. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: зб. матеріалів ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2022. С. 195–197.

Hryshyn Dmytro
Group 5551mz,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
hryshyndmytro@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

The Role of Resilience in Maintaining Psycho-Emotional Stability and Professional Efficiency of Police Officers

The theses present a theoretical analysis of resilience as a psychological factor in maintaining psycho-emotional stability and professional efficiency of police officers under martial law conditions. The relationship between stress-related workload, emotional exhaustion, and professional performance of law enforcement officers is revealed. The role of self-regulation, coping strategies, and psychological training in the development of resilience as a dynamic personal resource is determined.

Keywords: resilience, psycho-emotional stability, professional efficiency, stress, police officers.

УДК: 159.947.5:378

Гришина Наталія
група 5551мзх,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nataliseriouswoman@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Психологічні механізми формування навчальної мотивації студентів в умовах стресу

У тезах здійснено теоретичний аналіз психологічних механізмів формування навчальної мотивації студентів в умовах стресу, зумовленого сучасними соціальними викликами. Розкрито вплив стресогенних факторів на мотиваційну сферу особистості та академічну активність. Обґрунтовано роль емоційної регуляції, копінг-стратегій і резилієнтності як ключових механізмів підтримки навчальної мотивації. Визначено, що ефективність навчальної діяльності залежить від здатності студентів адаптуватися до стресових умов і зберігати внутрішню мотивацію.

Ключові слова: навчальна мотивація, стрес, психологічні механізми, копінг-стратегії, резилієнтність, студенти.

Професійне та освітнє середовище сучасних студентів функціонує в умовах підвищеної стресогенності, зумовленої соціальною нестабільністю, воєнними подіями та трансформацією форм навчання. Постійний вплив стресових чинників призводить до психоемоційного виснаження, зниження навчальної активності та порушення цілеспрямованості діяльності. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема збереження та формування навчальної мотивації як ключового чинника ефективності освітнього процесу.

Метою тез є теоретичне обґрунтування психологічних механізмів формування навчальної мотивації студентів в умовах стресу.

Навчальна мотивація розглядається як складне багатокомпонентне

утворення, що включає систему внутрішніх і зовнішніх спонукань до навчальної діяльності. У стресових умовах її формування значною мірою залежить від психологічних механізмів адаптації особистості. Як зазначає О. Б. Антонюк, навчальний стрес у воєнний період виступає значущим фактором, що знижує академічну мотивацію та потребує цілеспрямованих психологічних інтервенцій [1].

Дослідження О. І. Герасименко та С. В. Петренко показують, що в умовах дистанційного навчання під час війни відбувається трансформація мотиваційної структури студентів, що пов'язана зі зростанням емоційного напруження та невизначеності [2].

Одним із ключових механізмів підтримки навчальної мотивації є емоційна регуляція, яка забезпечує здатність особистості контролювати власні емоційні стани та зберігати продуктивність діяльності. Недостатній рівень емоційної регуляції призводить до накопичення негативних переживань, що знижує мотиваційний потенціал студента.

Важливу роль у формуванні навчальної мотивації відіграють копінг-стратегії як способи подолання стресових ситуацій. Адаптивні стратегії сприяють підтриманню активної навчальної діяльності, тоді як дезадаптивні — знижують рівень мотивації. Дослідження свідчать, що ефективні стратегії подолання є важливим чинником збереження психологічного благополуччя та навчальної активності [5].

Суттєвим ресурсом підтримки навчальної мотивації виступає резилієнтність. У роботах Н. Жигайло та Т. Шолубки підкреслюється, що психологічна стійкість сприяє адаптації студентів та збереженню їхньої мотивації в умовах воєнного стану [3]. Л. Мороз і М. Березюк зазначають, що стресостійкість є важливою передумовою ефективної діяльності в умовах тривалого психоемоційного навантаження [4].

Окрему роль відіграють соціально-психологічні чинники. За даними О. Никоненко та І. Лимаревої, мотивація досягнення в умовах війни трансформується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, що потребує створення сприятливого освітнього середовища [5].

Таким чином, формування навчальної мотивації студентів в умовах стресу має комплексний характер і визначається взаємодією емоційної регуляції, копінг-стратегій, резилієнтності та соціально-психологічних чинників.

Висновки. Формування навчальної мотивації студентів в умовах стресу визначається взаємодією психологічних механізмів, серед яких провідну роль відіграють емоційна регуляція, копінг-стратегії та резилієнтність. Їх ефективність забезпечує адаптацію особистості до стресогенних умов та підтримку навчальної активності.

Збереження мотивації залежить також від соціально-психологічних умов освітнього середовища, що актуалізує необхідність впровадження комплексних підходів до психологічної підтримки студентів, спрямованих на розвиток стресостійкості та внутрішньої мотивації.

Список використаних джерел

1. Антонюк О. Б. Використання освітнього коучингу для зменшення навчального стресу та посилення академічної мотивації студентів під час війни: теоретичний аспект. Український педагогічний журнал. 2022. № 3. С. 44–54.

2. Герасименко О. І., Петренко С. В. Дослідження змін мотивації студентів до навчання під час дистанційної освіти в умовах війни. Scientific Collection «InterConf». 2023. № 158. С. 199–200.

3. Жигайло Н., Шолубка Т. Формування психологічної стійкості студентів ЗВО під час війни. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2022. № 14. С. 3–14.

4. Мороз Л., Березюк М. Психологічні чинники стресостійкості здобувачів вищої освіти в умовах війни. Psychology Travelogs. 2024. № 1. С. 115–125.

5. Никоненко О., Лимарева І. Соціально-психологічні чинники формування мотивації досягнень в умовах війни. Вчені записки Університету «КРОК». 2024. № 1(73). С. 244–253.

Hryshyna Natalia
Group 5551mzh,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nataliseriouswoman@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

Psychological Mechanisms of Forming Students' Learning Motivation Under Stress

The theses present a theoretical analysis of psychological mechanisms of forming students' learning motivation under stress caused by contemporary social challenges. The impact of stress factors on the motivational sphere of personality and academic activity is revealed. The role of emotional regulation, coping strategies, and resilience as key mechanisms for maintaining learning motivation is substantiated. It is determined that the effectiveness of educational activity depends on students' ability to adapt to stressful conditions and maintain intrinsic motivation.

Keywords: learning motivation, stress, psychological mechanisms, coping strategies, resilience, students.

УДК 376.1:316.6

Заверуха Роксолана
група 3841,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
roksolanazaveruha715@gmail.com

Шапочка Катерина
кандидат педагогічних наук, доцент
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kateryna.shapochka@nuos.edu.ua

До питання особливостей процесу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами

У статті здійснено теоретичний аналіз особливостей процесу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах розвитку інклюзивної освіти. Соціалізація розглядається як багатовимірний процес входження дитини в соціокультурний простір, засвоєння соціальних норм, формування комунікативних умінь, соціальних ролей та усвідомлення власної значущості в суспільстві. Обґрунтовано, що процес соціалізації дітей з особливими освітніми потребами має багатофакторний характер і залежить від взаємодії індивідуальних, соціальних та освітніх чинників. Зроблено висновок, що ефективна соціалізація можлива за умови системної взаємодії всіх соціальних інститутів і реального впровадження принципів інклюзивної культури в освітню практику.

Ключові слова: соціалізація, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, соціальна адаптація, інклюзивна культура, психолого-педагогічний супровід.

У сучасних умовах розвитку освіти, проблема соціалізації дітей з особливими освітніми потребами набуває особливої актуальності. Це зумовлено впровадженням інклюзивного навчання та орієнтацією освітньої системи на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей. Соціалізація в цьому контексті розглядається не лише як засвоєння дитиною соціальних норм і моделей

поведінки, але і як складний процес входження в соціокультурний простір, формування здатності до взаємодії, прийняття соціальних ролей та усвідомлення власної значущості в суспільстві.

Процес соціалізації дітей з особливими освітніми потребами має багатофакторний характер і залежить від сукупності індивідуальних, соціальних та освітніх умов. Особливо інтенсивно він відбувається у дошкільному та молодшому шкільному віці, коли формуються базові уявлення про соціальні відносини, норми поведінки, способи комунікації та емоційного реагування. Освітнє середовище в цей період виступає одним із провідних чинників соціалізації, адже саме в межах навчально-виховного процесу дитина отримує перший досвід систематичної взаємодії з однолітками й дорослими поза межами сім'ї.

Значний внесок у питання соціалізації, визначення її сутнісної характеристики та змістового наповнення зробили як іноземні, так і вітчизняні дослідники. Одним із перших на процес соціалізації звернув увагу французький соціолог і філософ Е.Дюркгейм, який вбачав сутність процесу соціалізації у формуванні людини як члена того суспільства, до якого вона належить, а також підкреслював, що будь-яке суспільство прагне сформувати людину відповідно до наявних у неї універсальних, моральних, інтелектуальних і навіть фізичних ідеалів. Зі свого боку французький соціальний психолог Г. Тард основою соціалізації вважав процес наслідування [3].

Особливий внесок у дослідження розвитку соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами зробили українські вчені-дефектологи (О. Глоба, А. Душка, А. Колупаєва, Т. Сак, Т. Скрипник, М. Супрун, В. Тарасун, К. Шапочка та ін.), проте питання цілеспрямованого корегування соціоадаптаційних проявів і надалі залишається недостатньо дослідженим.

Нормативно-правове забезпечення процесу соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в Україні ґрунтується на положеннях Конвенції ООН про права дитини, Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, Закону України «Про освіту» та Закону України «Про повну загальну середню освіту». У цих документах підкреслюється необхідність створення інклюзивного освітнього середовища, що забезпечує соціальну інтеграцію, доступність освіти та всебічний розвиток кожної дитини.

Аналіз теоретичних джерел засвідчив. Що науковціакі Т. Абрамович Р. Вдовиченко, А. Курчатова, Л. Прохоренко, К. Шапочка наголошують що соціалізація дітей з особливими освітніми потребами нерозривно пов'язана з процесом адаптації до освітнього середовища. Адаптація виступає необхідною умовою включення дитини в соціальну спільноту та передбачає пристосування до вимог навчального закладу, прийняття правил колективу й опанування нових

форм соціальної взаємодії. Водночас для дітей з особливими освітніми потребами цей процес часто ускладнюється низкою соціокультурних бар'єрів. Серед яких упереджені соціальні установки, дефіцит толерантності, обмежені можливості для спілкування з однолітками та недостатня готовність освітнього середовища до інклюзивної взаємодії.

У спільних наукових дослідженнях А. Курчатової, К. Шапочки та Р. Вдовиченко акцентується увага на тому, що соціальні труднощі дітей з ООП часто зумовлені не лише особливостями розвитку, а й недостатнім рівнем готовності соціального оточення до інклюзивної взаємодії. Автори підкреслюють, брак психологічної та педагогічної підтримки, низьку поінформованість батьків і педагогів, а також стереотипні уявлення в суспільстві, що можуть ускладнювати процес соціалізації та сприяти виникненню поведінкових і емоційних проблем у дітей.

У працях В. Кисличенко також зазначається, що однією з ключових перешкод соціалізації дітей з ООП є труднощі соціальної комунікації. Недостатній рівень сформованості комунікативних умінь, обмежений досвід соціальної взаємодії та негативні соціальні установки з боку однолітків можуть призводити до ізоляції дитини в колективі, зниження її соціальної активності та самооцінки. За таких умов інклюзивне освітнє середовище потребує цілеспрямованої організації та постійного психолого-педагогічного супроводу.

Важливу роль у подоланні соціокультурних труднощів відіграє інклюзивна культура закладу освіти. Т. Абрамович вважає, що формування атмосфери прийняття, взаємоповаги й підтримки є необхідною умовою успішної соціалізації. Така культура передбачає не лише адаптацію освітнього простору, а й готовність педагогічного колективу та учнів до конструктивної взаємодії, співпраці та взаємодопомоги.

Процес соціалізації дітей з особливими освітніми потребами здійснюється у взаємодії з основними соціальними інститутами – сім'єю, закладом освіти та соціальним оточенням. Саме така тріада інститутів створює умови для формування позитивного соціального досвіду дитини, розвитку її комунікативних навичок і впевненості у власних можливостях. Особливої значущості набуває підтримка сім'ї. Сімейне середовище виступає базою первинної соціалізації та емоційної стабільності дитини. Особливу увагу ще треба приділити аналізу факторів, що сприяють успішній інтеграції таких дітей в освітнє середовище, а також їхній соціальній адаптації та самореалізації.

Важливо, щоб психолого-педагогічний супровід був не лише фаховим, а й емпатичним, створюючи для дитини безпечний простір для розвитку. Зрештою, саме такий комплексний підхід дозволяє перетворити освітній простір на середовище рівних можливостей, де дитина з ООП може не просто адаптуватися,

а повноцінно реалізувати свій особистісний потенціал і стати органічною частиною сучасного суспільства. Це велика спільна робота, результатом якої є не лише успішна соціалізація конкретної дитини, а й гуманізація всього соціуму навколо неї.

Отже, процес соціалізації дітей з особливими освітніми потребами – це не лінійний маршрут, а надзвичайно складний і тривалий процес, який не терпить формального підходу. Ми маємо розуміти, що недостатньо просто створити умови «на папері», адже успіх залежить від глибокого врахування соціокультурних чинників та реальної готовності суспільства до діалогу. Таким чином, подолати труднощі соціалізації можна лише через побудову міцного партнерства між освітнім закладом, сім'єю та соціальним оточенням. Справжня інтеграція починається там, де інклюзивна культура стає частиною повсякденного життя, а не просто вимогою законодавства.

Список використаних джерел

1. Курчатова А.В., Шапочка К.А., Вдовиченко Р.П. Особливості соціально-психологічної допомоги батькам дітей з ООП // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2025. https://eir.nuos.edu.ua/items/58728fad-6973-4ccd-8e80-48b8edec29f1?utm_source=chatgpt.com

2. Прохоренко Л.І. Psychology of inclusion: education and socialization of children with special needs. Особлива дитина: навчання і виховання, 3(115), 2024. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743116/?utm_source=chatgpt.com

3. Абрамович Т.В. Труднощі соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзія і суспільство, 2023. https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/42?utm_source=chatgpt.com

4. Конвенція ООН про права дитини з інвалідністю https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.

Zaverukha Roksolana
Group 3841,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
roksolanazaveruha715@gmail.com

Shapochka Kateryna
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kateryna.shapochka@nuos.edu.ua

On the Issue of the Socialization Process Specific Features of Children with Special Educational Needs

The article provides a theoretical analysis of the specific features of the socialization process of children with special educational needs in the context of the development of inclusive education. Socialization is considered as a multidimensional process of a child's integration into the socio-cultural space, the acquisition of social norms, the formation of communicative skills and social roles, and the awareness of one's own significance in society. It is substantiated that the socialization process of children with special educational needs is multifactorial in nature and depends on the interaction of individual, social, and educational factors. It is concluded that effective socialization is possible under the conditions of systematic interaction among all social institutions and the genuine implementation of the principles of inclusive culture in educational practice.

Keywords: socialization, children with special educational needs, inclusive education, social adaptation, inclusive culture, psychological and pedagogical support.

УДК 159.942:159.922.7

Зайчук Олександр
група ВПС,
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
ukrposhtaoooo@gmail.com

Гребеньова Валентина
кандидат історичних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
grebenyova@gmail.com

Залежність психологічного благополуччя від рівня тривожності юнаків у професійній освіті сфери послуг

У статті проаналізовано залежність психологічного благополуччя від рівня тривожності юнаків 15-18 років в умовах професійного навчання в ДПТНЗ. Розглянуто теоретичні підходи до поняття психологічного благополуччя (К. Ріфф, М. Селігман, Е. Дісі, Р. Райан) та тривожності (Ч. Спілбергер, Ю. Ханін). На основі емпіричного дослідження (n=30 юнаків Вінницького вищого професійного училища сфери послуг № 19, спеціальності: кулінар, перукар, офіціант, адміністратор готелю) встановлено переважання помірного рівня реактивної (43,3 %) та особистісної тривожності (50,0 %). Виявлено сильний негативний зв'язок між рівнем тривожності та психологічним благополуччям (r = –0,69 для реактивної та r = –0,72 для особистісної тривожності, p < 0,01), а також позитивний зв'язок самооцінки з благополуччям (r=0,73). Запропоновано практичні рекомендації щодо психологічного супроводу юнаків у професійній освіті.

Ключові слова: психологічне благополуччя, тривожність, юнацький вік, професійна освіта, самооцінка, стресостійкість.

Сучасні умови професійної освіти в Україні, особливо в закладах сфери послуг, супроводжуються високим рівнем емоційного навантаження. Юнаки 15-18 років, які опановують практичні професії, стикаються з реальними клієнтами, оцінкою майстрів та невизначеністю майбутнього працевлаштування. Постановка проблеми полягає в тому, що підвищена тривожність може суттєво знижувати психологічне благополуччя, мотивацію до навчання та професійну

адаптацію.

Актуальність роботи зумовлена зростанням психоемоційних навантажень на молодь в умовах воєнного стану, соціально-економічної нестабільності та специфіки практико-орієнтованого навчання. За даними МОЗ України (2023–2025), рівень тривожних станів серед учнів ПТНЗ зріс на 35–40%. Водночас традиційна система професійної освіти недостатньо приділяє уваги емоційній сфері, що робить дослідження залежності психологічного благополуччя від тривожності особливо важливим.

Мета статті – емпірично дослідити залежність психологічного благополуччя від рівня реактивної та особистісної тривожності юнаків у професійній освіті сфери послуг та розробити рекомендації щодо її зниження.

Теоретичну основу становлять гедоністичний та евдемонічний підходи до психологічного благополуччя (Н. Бредберн, Е. Дінер, К. Ріфф), модель PERMA М. Селігмана, теорія самодетермінації Е. Дісі та Р. Райана, а також концепція ситуаційної та особистісної тривожності Ч. Спілбергера в адаптації Ю. Ханіна. Українські дослідники (Л. М. Карамушка, А. Я. Варга, Л. І. Коломієць) підкреслюють роль соціальної підтримки та резильєнтності у подоланні тривожності в юнацькому віці.

Виклад результатів дослідження. Емпірична частина проведена у жовтні–грудні 2025 року на базі ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг № 19». У дослідженні взяли участь 30 юнаків 15–18 років (спеціальності: кулінар, перукар, офіціант, адміністратор готелю). Використовувалися: методика діагностики реактивної та особистісної тривожності (Ч. Д. Спілбергер – Ю. Л. Ханін), методика діагностики психологічного благополуччя (адаптація Л. В. Карамушки та Н. В. Терещенко), шкала самооцінки М. Розенберга (RSES, українська адаптація). Обробка даних здійснювалася в MS Excel та SPSS (кореляційний аналіз Пірсона, кластерний аналіз).

Результати показали:

реактивна тривожність: низький рівень – 40,0%, помірний – 43,3%, високий – 16,7% (M = 35,87; SD = 10,24);

особистісна тривожність: низький – 26,7%, помірний – 50,0%, високий – 23,3% (M = 38,43; SD = 9,81);

психологічне благополуччя: високий рівень – 50,0%, середній – 36,7%, низький – 13,3%;

самооцінка: висока – 40,0%, середня – 43,3%, низька – 16,7%.

Кореляційний аналіз підтвердив сильний негативний зв’язок тривожності з психологічним благополуччям ($r = –0,69$ для реактивної та $r = –0,72$ для особистісної, $p < 0,01$) та сильний позитивний зв’язок самооцінки з

благополуччям ($r = 0,73$, $p < 0,01$). Кластерний аналіз виокремив три групи: «адаптивні» (46,7%), «помірно тривожні» (36,7 %) та «високо тривожні» (16,7%). Юнаки з високою тривожністю частіше демонстрували уникнення практики, соматичні скарги та ризик емоційного вигорання.

Отримані дані свідчать, що тривожність виступає значущим дезадаптованим чинником психологічного благополуччя в умовах професійного навчання.

Висновки. Дослідження підтвердило гіпотезу про негативний вплив підвищеного рівня тривожності на психологічне благополуччя юнаків у професійній освіті. Помірна тривожність виконує адаптивну функцію, тоді як висока – блокує самореалізацію та знижує мотивацію. Для підвищення психологічного благополуччя рекомендовано:

Впровадити регулярні групові тренінги з управління тривожністю (mindfulness, когнітивно-поведінкові техніки);

Організувати менторську підтримку майстрів виробничого навчання;

Проводити щорічний психологічний моніторинг рівня тривожності та самооцінки.

Перспективи подальших досліджень – розширення вибірки, лонгітюдний аналіз та оцінка ефективності запропонованих інтервенцій.

Список використаних джерел

1. Спілбергер Ч. Д. Тривожність: теорія, дослідження та застосування. К. : Наукова думка, 2020. 384 с.

2. Ханін Ю. Л. Короткий посібник до застосування шкали реактивної та особистісної тривожності. К. : Інститут психології, 2022. 96 с.

3. Ріфф К. Психологічне благополуччя: структура та вимірювання // Психологія особистості. 2021. № 2. С. 45-62.

4. Селігман М. Позитивна психологія: модель PERMA. К. : Основи, 2021. 304 с.

5. Карамушка Л. М., Терещенко Н. В. Методика діагностики психологічного благополуччя. К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка, 2021. 128 с.

6. Варга А. Я. Вплив сімейних стосунків на психологічний добробут молоді. К. : Педагогічна думка, 2020. 192 с.

7. МОЗ України. Рекомендації щодо психічного здоров’я молоді в умовах воєнного стану. К., 2023. 64 с.

8. Наказ МОН України № 1047 від 15.09.2021 «Про психологічну службу в системі освіти»

Zaychuk Oleksandr
Group VPS,
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
ukrposhtaoooo@gmail.com

Hrebenova Valentyna
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the
Department of Psychology and Social Work
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
grebenyova@gmail.com

Dependence of Psychological Well-Being on the Level of Anxiety in Young Men in Vocational Education in the Service Sector

The article analyzes the dependence of psychological well-being on the level of anxiety among young men aged 15–18 in the conditions of vocational training in VET institutions. Theoretical approaches to the concepts of psychological well-being (C. Ryff, M. Seligman, E. Deci, R. Ryan) and anxiety (C. Spielberger, Yu. Khanin) are considered. Based on an empirical study (n = 30 young men from Vinnytsia Higher Vocational School of Service № 19, specialties: cook, hairdresser, waiter, hotel administrator), the predominance of a moderate level of reactive (43.3 %) and personal anxiety (50.0 %) was established. A strong negative correlation was found between the level of anxiety and psychological well-being (r = –0.69 for reactive and r = –0.72 for personal anxiety, p < 0.01), as well as a positive correlation between self-esteem and well-being (r = 0.73). Practical recommendations for the psychological support of young men in vocational education are proposed.

Keywords: psychological well-being, anxiety, youth age, vocational education, self-esteem, stress resistance.

УДК: 159.953:005.334

Климик Ірина
група 4-БПС,
Факультет психології, педагогіки та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
klimikira2023@gmail.com

Гребеньова Валентина
кандидат історичних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
grebenyova@gmail.com

Вплив схильності до ризику на відчуття самоефективності працівників бізнес-організацій

У статті досліджено взаємозв'язок між схильністю до ризику та рівнем відчуття самоефективності у працівників бізнес-організацій. Визначено, що високий рівень схильності до ризику корелює з підвищеною самомотивацією та впевненістю у власних компетенціях, проте надмірний ризик може негативно впливати на психологічну стабільність. Практичні рекомендації спрямовані на оптимізацію управлінських рішень та формування сприятливого середовища для розвитку персоналу.

Ключові слова: схильність до ризику, самоефективність, працівники бізнес-організацій, мотивація, управління персоналом.

Сучасні бізнес-організації функціонують у середовищі, яке характеризується підвищеною невизначеністю, динамічністю змін, конкуренцією та постійною потребою у швидкому прийнятті рішень. У цих умовах одним із ключових психологічних чинників професійної поведінки працівників виступає їхня індивідуальна схильність до ризику, що визначає готовність діяти у непередбачуваних ситуаціях, обирати нестандартні рішення, брати відповідальність за потенційні наслідки власних дій. Водночас ефективність професійної діяльності в значній мірі залежить від рівня самоефективності – суб'єктивного переконання працівника у власних можливостях успішно виконувати завдання та досягати поставлених цілей. Саме поєднання цих двох психологічних конструктів формує той базис, на якому

вибудовується активність, ініціативність, здатність долати труднощі та приймати обґрунтовані рішення в бізнес-середовищі.

Проблематика взаємодії схильності до ризику та самоефективності набуває особливої актуальності в умовах цифрової трансформації економіки, появи нових організаційних форматів та гнучких моделей роботи, що висувають підвищені вимоги до автономності, саморегуляції та психологічної стійкості працівників. Зростання ролі підприємницького мислення, інноваційності та готовності діяти в ситуації невизначеності зумовлює необхідність глибшого розуміння того, як індивідуальна ризикованість впливає на внутрішні психологічні ресурси працівника, зокрема на його віру у власні сили. Відсутність балансу між цими характеристиками може призводити до нераціональних рішень, професійного виснаження або, навпаки, до надмірної обережності, уникнення відповідальності та зниження продуктивності.

У сучасних умовах функціонування бізнес-організацій, що характеризуються підвищеною динамічністю середовища, невизначеністю та необхідністю швидкого прийняття управлінських рішень, особливої актуальності набуває вивчення особистісних характеристик працівників, які безпосередньо впливають на їхню професійну результативність. Однією з таких характеристик є схильність до ризику, що визначає готовність співробітника діяти в умовах невизначеності, брати на себе відповідальність, приймати нестандартні рішення та прогнозувати можливі наслідки своєї діяльності. Схильність до ризику виступає важливим чинником, який впливає на поведінкові стратегії працівника, на рівень його активності, ініціативності та мобільності в робочому середовищі.

Паралельно з цим ключову роль у професійному становленні особистості відіграє відчуття самоефективності, що визначається як усвідомлення власної здатності виконувати завдання, долати перешкоди та досягати поставлених цілей. Згідно з теорією А. Бандури, саме самоефективність визначає ступінь залученості людини у діяльність, рівень наполегливості, готовність долати труднощі й брати участь у процесах, які потребують інтелектуальних та поведінкових зусиль. Для працівників бізнес-організацій висока самоефективність є запорукою продуктивності, творчого підходу, упевненості в собі та професійної гнучкості.

Взаємозв’язок схильності до ризику та самоефективності є глибоким і багатокомпонентним. Працівники, які вміють зважено оцінювати ризики й водночас готові діяти рішуче, частіше демонструють високий рівень впевненості у власних можливостях, що сприяє ефективнішому виконанню професійних обов’язків. Натомість надмірна обережність, страх перед невдачами та тенденція уникати ризикованих ситуацій можуть негативно позначатися на спроможності

працівника реалізовувати свій потенціал. Саме тому дослідження впливу схильності до ризику на відчуття самоефективності є важливим як у теоретичному, так і в прикладному аспекті, оскільки дозволяє визначити психологічні механізми професійної поведінки та знайти засоби підвищення ефективності персоналу.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Психологія праці та управління. Київ: Либідь, 2018. 384 с.
2. Кравченко О. В. Психологія ризику у професійній діяльності. Львів: ЛНУ, 2016. 212 с.
3. Сидоренко В. Психологія лідерства та командної взаємодії. Львів: ЛНУ, 2019. 304 с.
4. Тимошенко Н. М. Психологія самомотивації та ефективності праці. Київ: Наук. думка, 2018. 288 с.
5. Шевченко Л. М. Психологічні чинники підвищення ефективності працівників. Харків: Основа, 2018. 304 с.

Klymyk Iryna
Group 4-BPS,
Faculty of Psychology, Pedagogy and Social Work
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
klimikira2023@gmail.com

Hrebenova Valentyna
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the
Department of Psychology and Social Work
Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi
Vinnytsia
grebenyova@gmail.com

Influence of Risk Propensity on Employees' Self-Efficacy in Business Organizations

The article investigates the relationship between risk propensity and self-efficacy among employees of business organizations. It is determined that a high level of risk propensity correlates with increased self-motivation and confidence in one's competencies, whereas excessive risk-taking may negatively affect psychological stability. Practical recommendations focus on optimizing management decisions and creating a favorable environment for employee development.

Keywords: risk propensity, self-efficacy, business organization employees, motivation, personnel management.

УДК 159.923:004

Коваль Дар'я
група 1511,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kovaldaria38@icloud.com

Шаповалова Ірина
Кандидат філософських наук,доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

Внутрішній світ людини в умовах сучасних соціальних змін та потрясінь

У статті розкривається трансформація внутрішнього світу особистості через філософську антропологію та екзистенційну психологію в умовах сучасних соціальних криз. Досліджується стан «граничної ситуації», що супроводжує переоцінку життєвих смислів та зміну психологічних стратегій адаптації. Розглядається конфлікт між зовнішньою обмеженістю соціальних потрясінь та внутрішньою свободою індивіда.

Ключові слова: внутрішній світ, екзистенційний вибір, гранична ситуація, психологічна стійкість, сенсопокладання, соціальні потрясіння, ідентичність.

Головна проблема сучасної епохи полягає у виникненні глибокого розриву між зовнішньою динамікою соціальних процесів та внутрішньою потребою людини у стабільності. В умовах «плинної сучасності», військових конфліктів та технологічних стрибків особистість постає перед викликом антропологічної кризи, де звичні соціальні інститути більше не забезпечують відчуття безпеки [1, с. 23].

Метою статті є дослідження трансформацій внутрішнього світу людини під впливом радикальних суспільних змін та виявлення філософсько-психологічних засад збереження суб'єктності. Актуальністю цього питання є зумовлення необхідністю пошуку нових стратегій адаптації, які б базувалися не лише на психологічному виживанні, а й на глибокому філософському переосмисленні власного буття , життя в ситуації невизначеності [4, с. 128].

Виклад результатів дослідження показує нам, що внутрішній світ людини в

часи потрясінь перетворюється з пасивного сприйняття реальності на активний центр опору. З погляду екзистенційної філософії, соціальна криза виступає як «гранична ситуація», що руйнує ілюзію повсякденного комфорту та ставить людину перед необхідністю справжнього вибору [7, с. 374]. Психологічно це супроводжується глибокою тривогою, проте філософськи цей стан відкриває шлях до справжнього існування. У процесі адаптації відбувається радикальна зміна цінностей: цінності споживання поступаються місцем цінностям сенсу, де виживання внутрішнього «Я» залежить від здатності особи знайти відповідь на екзистенційні виклики [6, с. 137]. Важливим аспектом є формування онтологічної стійкості, де рефлексія стає інструментом дистанціювання від хаосу. Людина перестає бути об'єктом маніпуляцій та соціального тиску, знаходячи опору у внутрішній свободі та відповідальності [5, с. 87].

Психолого-філософський аспект дозволяє зрозуміти, що трансформація індивіда в умовах змін є не лише втратою старого, а й актом створення нових життєвих значень, які дозволяють злити травматичний досвід у цілісну історію особистості [3, с. 48].

Висновками проведеного дослідження є те, що внутрішній світ сучасної людини є надзвичайно гнучкою структурою, здатною до самовідновлення через пошук нових сенсів буття. Соціальні потрясіння, попри їхній руйнівний характер, стають імпульсом для переходу від адаптивного виживання до свідомого проєктування власної долі [2, с. 221].

Кінцевим результатом такої трансформації є становлення незалежного суб'єкта, чия внутрішня цілісність базується на усвідомлених етичних принципах, що робить людину стійкою до будь-яких зовнішніх трансформацій.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Плинні часи: Життя в епоху непевности / пер. з англ. А. Павлишина. — Київ : Критика, 2013. — 176 с.

2. Бубер М. Я і Ти / пер. з нім. В. Терлецького. — Київ : Дух і Літера, 2012. — 272 с.

3. Назар М. М. Трансформація ціннісних орієнтацій особистості в умовах соціальної нестабільності. Вісник психології і педагогіки. 2021. Вип. 22. С. 45–52.

4. Титаренко Т. М. Психологічна стійкість особистості: соціальні виклики та шляхи подолання : монографія. — Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2018. — 210 с.

5. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі / пер. з англ. О. Замойської. — Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. — 160 с.

6. Фромм Е. Мати чи бути? / пер. з англ. О. Михайлової. — Харків : Клуб

Сімейного Дозвілля, 2017. — 224 с.

7. Ясперс К. Психологія світоглядів / пер. з нім. О. Кислюка. — Київ : Юніверс, 2009. — 464 с.

Koval Daria
Group 1511,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kovaldaria38@icloud.com

Shapovalova Iryna
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

The Inner World of Man in the Conditions of Modern Social Changes and Upheavals

The article reveals the transformation of the inner world of the individual through the prism of philosophical anthropology and existential psychology in the conditions of modern social crises. The state of the "limit situation" is investigated, which provokes a reassessment of life meanings and a change in psychological adaptation strategies. The conflict between the external determination of social upheavals and the inner freedom of the individual is considered.

Keywords: inner world, existential choice, limit situation, psychological stability, sensemaking, social upheavals, identity.

УДК 159.944.4-048.66:796.011.1-053.6

Кузьменко Ксенія
група 6.0532-1,
факультет соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
kseniia.kuzmenko04@gmail.com

Губа Наталія
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
guba.natalya02@gmail.com

Зв’язок між заняттями спортом та емоційним вигоранням в осіб юнацького віку

Тези присвячені вивченню зв'язку між заняттями спортом та емоційним вигоранням в осіб юнацького віку. Проаналізовано наукові праці дослідників щодо емоційного вигорання та його проявів у різних сферах життя юнаків. Встановлено, що регулярні заняття спортом мають стікий негативний зв’язок з рівнем емоційного вигорання: особи з високим рівнем фізичної активності демонструють нижчі показники емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції особистих досягнень.

Ключові слова: емоційне вигорання, заняття спортом, академічне вигорання, особи юнацького віку, емоційне виснаження, редукція особистих досягнень, усвідомленість.

Постановка проблеми. Попри визнання важливості фізичної активності для психологічного здоров'я, залишається недостатньо вивченим питання про те, яким чином заняття спортом пов'язані з різними компонентами емоційного вигорання у юнаків. Наявні дослідження вказують на існування зв'язку між фізичною активністю та емоційним виснаженням, проте конкретні психологічні механізми цього взаємозв'язку потребують уточнення. Зокрема, недостатньо з'ясовано, через які саме психологічні процеси (усвідомленість, самооцінка, самоефективність, психологічна стійкість) реалізується вплив занять спортом на зниження емоційного вигорання в осіб юнацького віку.

Мета тез: проаналізувати взаємозв'язок між заняттями спортом та рівнем емоційного вигорання в осіб юнацького віку.

Актуальність роботи. В умовах сучасної освітньої системи емоційне вигорання серед юнаків стає все більш помітним явищем. Високі адемічні вимоги, стресові періоди під час сесій, необхідність поєднувати навчання з підробітками та невизначеність щодо професійного майбутнього формують умови для психологічного виснаження осіб юнацького віку. Багато хто ще не встиг виробити ефективні способи подолання стресу та підтримки власного ментального здоров'я. Фізична активність розглядається дослідниками як доступний інструмент профілактики емоційного вигорання, адже вона допомагає знімати напругу, розвивати стійкість до стресових ситуацій та покращувати загальний емоційний фон. Вивчення цього питання важливе не тільки для теоретичного осмислення проблеми, а й для практичного застосування, адже отримані дані можуть допомогти у формуванні дієвих стратегій підтримки психологічного благополуччя юнаків.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Аналіз наукової літератури показав, що емоційне вигорання є досить поширеною проблемою серед осіб юнацького віку і може мати негативний вплив на різні сфери їхнього життя. Крім цього, у сучасних дослідженнях емоційне вигорання юнаків часто розглядається крізь призму академічного вигорання як специфічної форми його прояву в освітньому середовищі.

Дослідження K. Maslach та S. Jackson показують, що емоційне вигорання характеризується трьома основними компонентами: емоційним виснаженням, деперсоналізацією та редукцією особистих досягнень. У контексті осіб юнацького віку А. В. Кернас, С. М. Бондаревич, Л. І. Котляр, В. Є. Малиш підкреслюють, що академічне вигорання включає емоційне виснаження, неналежну поведінку та низькі особисті досягнення. У навчальній сфері це проявляється у зниженні мотивації до навчання, втраті інтересу до академічних завдань та ускладненні засвоєння навчального матеріалу.

В емоційній сфері вигорання характеризується постійним відчуттям втоми, відсутністю ентузіазму та емоційною відстороненістю від навчального процесу. Юнаки можуть відчувати фрустрацію, розчарування та байдужість до результатів будь-якої своєї діяльності. За даними А. Цюприк та С. Федорович, емоційне вигорання здатне зумовлювати депресивні стани та зниження загального психологічного благополуччя. Окрім емоційних проявів, емоційне вигорання відображається і на поведінковому рівні, наприклад, через прогули занять, несвоєчасне виконання різних завдань тощо. Також спостерігається соціальна ізоляція, уникнення спілкування з однолітками, зниження участі у позанавчальних активностях та погіршення самодисципліни у повсякденному

житті.

Фізична активність розглядається як важливий чинник протидії емоційному вигоранню серед осіб юнацького віку. Y. Tian та S. Yang встановили стійкий негативний зв'язок між регулярними заняттями спортом у вільний час та рівнем емоційного виснаження у юнаків. Дослідники виявили, що фізична активність знижує емоційне вигорання через механізми усвідомленості та підвищення самооцінки. У їхньому дослідженні було показано, що усвідомленість виступає першим медіатором, який допомагає особам юнацького віку краще усвідомлювати власний емоційний стан та потреби, а самооцінка, як другий медіатор, сприяє формуванню позитивного ставлення до себе. Ці два чинники разом створюють ланцюговий медіаторний ефект, що посилює протективний вплив фізичної активності на емоційне вигорання.

Аналогічно, K. Chen, F. Liu, L. Guo підтвердили, що юнаки з високим рівнем фізичної активності демонструють значно нижчі показники емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції особистих досягнень порівняно з менш активними однолітками. Автори встановили, що заняття спортом впливають на зниження емоційного вигорання через підвищення самоефективності та розвиток психологічної стійкості, які виступають медіаторами у цьому взаємозв'язку.

D. Deng, Q. Sun, H. Li додатково виявили, що систематичні заняття спортом підвищують психологічну стійкість осіб юнацького віку до стресових ситуацій та допомагають справлятися з емоційними навантаженнями, розвивати адаптивні копінг-стратегії. Особливо важливим є те, що навіть помірний рівень фізичної активності сприяє покращенню психологічного стану та зниженню розвитку синдрому емоційного вигорання. Загалом ті, хто регулярно займаються спортом, демострують нижчий рівень емоційного виснаження, кращу концентрацію уваги, вищу мотивацію та більшу загальну задоволеність життям.

Висновки: Теоретичний аналіз проблеми вказує на значущий зв'язок між регулярними заняттями спортом та емоційним вигоранням у осіб юнацького віку: підвищення рівня фізичної активності сприяє зниженню емоційного вигорання. Фізична активність впливає на зменшення емоційного виснаження через механізми усвідомленості, самооцінки та психологічної стійкості. Ці дані підкреслюють доцільність включення регулярних занять спортом до комплексних заходів профілактики емоційного вигорання у юнацькому віці.

Список використаних джерел

1. Кернас А.В., Бондаревич С.М., Котляр Л.І., Малиш В.Є. Теоретико-методологічні основи дослідження психологічних особливостей феномена «професійного емоційного вигорання» у студентів. Ментальне здоров'я, 2024.

№ 1. С. 20-28. URL: https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-1-4 (дата звернення: 10.02.2026)
2. Цюприк А., Федорович С. Профілактика емоційного вигорання студентів-психологів. Педагогіка і психологія професійної освіти, 2019. № 1. С. 160-170. URL: https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/pedagog/article/view/1222 (дата звернення: 10.02.2026)
3. Chen K., Liu F., Mou L., Zhao P., Guo L. How physical exercise impacts academic burnout in college students: the mediating effects of self-efficacy and resilience. Frontiers in Psychology, 2022. Vol. 13. Article 964169. URL: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.964169 (дата звернення 14.02.2026)
4. Deng D., Sun Q., Li H. The influences of physical exercise on student burnout: based on the mediating role of psychological resilience. BMC Psychology, 2025. Vol. 13. Article 114. URL: https://doi.org/10.1186/s40359-025-02394-9 (дата звернення 13.02.2026)
5. Maslach C., Jackson S.E. The measurement of experienced burnout. Journal of Organizational Behavior, 1981. Vol. 2(2). P. 99-113.
6. Tian Y., Yang S. The chain mediating effect of mindfulness and self-esteem in the relationship between leisure-time physical activity and academic burnout among college students. Scientific Reports, 2024. Vol. 14. Article 32119. URL: https://doi.org/10.1038/s41598-024-83906-2 (дата звернення 13.02.2026).

Kuzmenko Kseniia
Group 6.0532-1,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
kseniia.kuzmenko04@gmail.com

Guba Nataliya
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
Department of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
guba.natalya02@gmail.com

Relationship Between Sports Activities and Emotional Burnout in Youth

The thesis is devoted to the study of the relationship between sports activities and emotional burnout in youth. Scientific works of researchers on emotional burnout and its manifestations in various spheres of youth life were analyzed. It was established that regular sports activities have a stable negative relationship with the level of emotional burnout: individuals with high levels of physical activity demonstrate lower indicators of emotional exhaustion, depersonalization, and reduced personal accomplishment.

Keywords: emotional burnout, sports activities, academic burnout, youth, emotional exhaustion, reduced personal accomplishment, mindfulness.

УДК 316.62:316.752:364-322-053.6

Лазарик Діана
група 6.0534-2,
Запорізький національний університет
Запоріжжя
lazarikdiana@gmail.com

Железнякова Юлія
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
jk99799@ukr.net

Ціннісні орієнтації як чинник участі у волонтерській діяльності в юнацькому віці

У тезах здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми ціннісних орієнтацій як психологічного чинника участі у волонтерській діяльності в юнацькому віці. Розкрито психологічну сутність і структуру ціннісних орієнтацій особистості, охарактеризовано особливості їх формування в юнацькому віці та обґрунтовано значення гуманістичних цінностей у мотивації волонтерської активності молоді в сучасних соціокультурних умовах.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, юнацький вік, волонтерська діяльність, соціальна активність, мотивація, самореалізація, громадянська відповідальність.

Актуальність дослідження. В умовах суспільної кризи та війни особливого значення набуває вивчення ціннісних засад молоді. Волонтерська діяльність розглядається як провідний механізм формування соціально значущих орієнтацій та активної громадянської позиції особистості.

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі ціннісних орієнтацій як психологічного чинника участі у волонтерській діяльності в юнацькому віці.

Об’єкт дослідження: ціннісні орієнтації особистості в юнацькому віці.

Постановка проблеми. Ціннісні орієнтації в юнацькому віці виступають базовим регулятором соціальної поведінки та життєвого самовизначення. Проте в умовах інтенсивних суспільних трансформацій потребує додаткового вивчення роль системи цінностей як специфічного психологічного чинника, що детермінує залучення молоді до волонтерської діяльності як форми реалізації

гуманістичного потенціалу особистості.

Виклад основного матеріалу. Сензитивність юнацького віку до ієрархізації ціннісних орієнтацій зумовлює їх роль як провідного регулятора соціальної активності. В умовах суспільних трансформацій ціннісна система постає як інтегративне психологічне утворення, яка через рефлексивне осмислення досвіду детермінує залучення молоді до волонтерської діяльності. Остання розглядається як форма об'єктивації гуманістичних сенсів та інструмент громадянського самоствердження особистості. Отже, теоретичний аналіз цінностей як когнітивно-мотиваційного чинника волонтерства є необхідним для розуміння механізмів просоціальної спрямованості в юності [1].

Психологічна сутність ціннісних орієнтацій полягає у їх здатності забезпечувати смислову регуляцію життєдіяльності. Вони надають індивіду сенсу його діяльності, сприяють усвідомленню особистої значущості власних вчинків і формують моральну відповідальність за їх наслідки. Цінності виступають своєрідним внутрішнім компасом, який дозволяє людині орієнтуватися в складних соціальних обставинах, здійснювати вибір і визначати власну життєву стратегію. [2]

Особливого значення формування ціннісної сфери набуває у юнацькому віці, бо цей період є сенситивним для становлення світогляду, моральних переконань і «Я-концепції». Формування ціннісних орієнтацій у юнацькому віці має складний і суперечливий характер. З одного боку, спостерігається прагнення до самостійності, автономії та незалежності суджень; з іншого — зберігається потреба у соціальному схваленні та підтримці з боку значущого оточення. У цей період відбувається активне вибудовування ієрархії цінностей, що охоплює як загальнолюдські гуманістичні ідеали (справедливість, свобода, гідність, відповідальність), так і конкретні життєві пріоритети (професійна самореалізація, сім'я, особистий розвиток). [3]

Соціокультурний контекст сучасної України суттєво впливає на ціннісні орієнтації молоді. Воєнні події актуалізують патріотизм, солідарність, взаємодопомогу, громадянську відповідальність і готовність до самопожертви. Водночас зростає значущість безпеки, стабільності та родинної підтримки. За цих умов волонтерська діяльність стає простором реалізації та закріплення цих цінностей.

Волонтерська діяльність – це добровільна, безоплатна, соціально значуща активність, спрямована на допомогу іншим людям або громаді в цілому. [4] Для юнацького віку волонтерство має особливе значення як форма самореалізації та самоствердження. Участь у соціально значущих проектах дозволяє молодій людині інтегрувати власні переконання з практичною діяльністю, відчути причетність до важливих суспільних процесів і сформувати активну

громадянську позицію. [5]

Також волонтерство виступає механізмом гармонізації особистісних і соціальних інтересів. Через взаємодію з різними соціальними групами юнаки та дівчата набувають досвіду співпереживання, відповідальності та усвідомлення власної ролі в суспільстві, а це сприяє формуванню зрілої особистості, здатної до усвідомленого вибору та прийняття відповідальних рішень.

Висновки. Отже, ціннісні орієнтації є фундаментальним психологічним чинником участі у волонтерській діяльності в юнацькому віці. Вони визначають спрямованість мотивації, характер соціальної активності та рівень громадянської відповідальності молоді. Юнацький вік виступає визначальним етапом формування системи цінностей, а волонтерська діяльність – важливим простором їх практичної реалізації та подальшого розвитку. У сучасних умовах саме через інтеграцію гуманістичних цінностей і соціальної активності формується морально зріла, відповідальна та свідома особистість.

Список використаних джерел

1. Петров А. О. Ціннісні орієнтації особистості. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 30 лист. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 99–102.

2. Куца А. М. Ціннісні орієнтації як психолого-педагогічна категорія. МАГІСТР : зб. наук. праць молодих учених. Суми, 2020. № 2. С. 143–148.

3. Барчій М.С., Воронова О.Ю. Деякі особливості ціннісних орієнтацій в юнацькому віці. Соціально-психологічні проблеми трансформації сучасного суспільства: матеріали XVI Всеукр. наук.-практ. веб-конф., м. Сєвєродонецьк, 12 лист. 2021 р. Сєвєродонецьк, 2021. С. 7–9.

4. 56/38. Recommendations on support for volunteering. General Assembly. Fifty-sixth session, 76-th plenary meeting, 5 December 2001. Agenda item 108. URL: http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf

5. Булах І.С., Інкіна С.В. Розвиток моральної мотивації особистості юнацького віку в процесі волонтерської діяльності. Науковий часопис Українського держ. ун-ту ім. М. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. 2025. Вип. 27 (72). С. 15–25.

Lazaryk Diana
Group 6.0534-2,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
lazarikdiana@gmail.com

Zhelezniakova Yuliia
Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor of the Department of Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
jk99799@ukr.net

Value Orientations as a Factor of Participation in Volunteer Activity in Adolescence

The theses present a comprehensive theoretical analysis of value orientations as a psychological factor influencing participation in volunteer activity during adolescence. The psychological essence and structure of personal value orientations are revealed, the peculiarities of their formation in adolescence are characterized, and the importance of humanistic values in motivating youth volunteer activity under contemporary sociocultural conditions is substantiated.

Keywords: value orientations, adolescence, volunteer activity, social activity, motivation, self-realization, civic responsibility.

УДК 658.15:159.9

Ларченко Олександр
група ПЕ-2-2
Інститут економіки та управління
Національний університет харчових технологій
Київ
oleksandr.larchenko22@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Психологічні та поведінкові аспекти управління оборотними коштами підприємства

У тезах здійснено теоретичний аналіз психологічних та поведінкових аспектів управління оборотними коштами підприємства в умовах сучасної економічної невизначеності. Розкрито вплив управлінських рішень, когнітивних установок та поведінкових стратегій на ефективність використання оборотного капіталу. Обґрунтовано значення раціонального прийняття рішень, адаптивності та аналітичного мислення менеджерів у процесі прискорення обігу оборотних коштів. Визначено, що ефективність управління залежить не лише від економічних чинників, а й від психологічних особливостей суб'єктів управління.

Ключові слова: оборотні кошти, управління, економічна поведінка, прийняття рішень, ефективність, менеджмент.

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем економічної невизначеності, динамічністю ринкового середовища та зростанням конкуренції. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема ефективного управління оборотними коштами, оскільки швидкість їх обігу безпосередньо впливає на ліквідність, фінансову стійкість та загальну результативність діяльності підприємства.

Метою тез є теоретичне обґрунтування психологічних та поведінкових аспектів управління оборотними коштами підприємства та визначення їх ролі у підвищенні ефективності фінансової діяльності.

У сучасних дослідженнях управління оборотним капіталом розглядається як комплексний процес, що охоплює оптимізацію запасів, дебіторської заборгованості та грошових потоків. Зокрема, у дослідженні A. Morshed встановлено, що ефективне управління оборотними коштами позитивно впливає на фінансові результати підприємств малого та середнього бізнесу, сприяючи підвищенню їх прибутковості [1]. Це підтверджує важливість раціонального використання ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.

Водночас сучасні підходи акцентують увагу на інтеграції управління оборотними коштами у систему стратегічного менеджменту. Так, N. Sureshkumar та співавт. підкреслюють, що оптимізація оборотного капіталу потребує багатовимірного підходу, який враховує взаємозв'язок між фінансовими потоками, логістикою та управлінськими рішеннями [2]. Це свідчить про необхідність системного мислення з боку управлінців.

Особливого значення набуває психологічний компонент прийняття управлінських рішень. Процеси управління оборотними коштами значною мірою залежать від когнітивних установок, рівня відповідальності та здатності менеджерів оцінювати ризики. Як зазначають K. Morales та співавт., оптимізація оборотного капіталу є важливим чинником забезпечення фінансової стійкості підприємств, що потребує обґрунтованих і своєчасних управлінських рішень [3].

Крім того, ефективність управління оборотними коштами визначається здатністю підприємства підтримувати баланс між ліквідністю та прибутковістю. Дослідження F. Silva показують, що існує оптимальний рівень оборотного капіталу, перевищення або недостатність якого може негативно впливати на фінансові результати підприємства [4]. Це підкреслює значення аналітичного підходу до управління ресурсами.

У свою чергу, H. Alqaralleh та A. Canepa доводять, що ефективне управління оборотними коштами безпосередньо пов'язане з підвищенням фінансової ефективності підприємств, зокрема через оптимізацію структури активів і скорочення тривалості операційного циклу [5]. У цьому контексті важливу роль відіграють поведінкові стратегії менеджменту, спрямовані на підвищення швидкості прийняття рішень та адаптацію до змін зовнішнього середовища.

Таким чином, управління оборотними коштами підприємства є багатокомпонентним процесом, що поєднує економічні розрахунки з психологічними та поведінковими чинниками. Його ефективність залежить від здатності управлінського персоналу приймати обґрунтовані рішення, адаптуватися до умов невизначеності та забезпечувати раціональне використання фінансових ресурсів.

Висновки. Ефективність управління оборотними коштами підприємства визначається не лише економічними показниками, а й психологічними та

поведінковими особливостями суб’єктів управління. Встановлено, що раціональне прийняття рішень, здатність до адаптації та врахування ризиків сприяють оптимізації оборотного капіталу та підвищенню фінансової результативності підприємства. Інтеграція поведінкових підходів у систему фінансового менеджменту дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів і забезпечити стійкість підприємства в умовах невизначеності.

Список використаних джерел

1. Morshed A. Strategic working capital management and firm performance in SMEs. Investment Management and Financial Innovations. 2024. Vol. 21(2). P. 1–13.

2. Sureshkumar N., Ghapar F., Chew L. L. et al. Optimizing working capital management in supply chain finance: a multi-dimensional approach. Information Management and Business Review. 2024. Vol. 16(2). P. 45–56.

3. Morales K. E., Valencia-Nuñez E. R., Paredes-León J., Armijos-Arcos F. Optimization of working capital for financial sustainability in manufacturing companies. Journal of Risk and Financial Management. 2024. Vol. 17(1). Article 85.

4. Silva F. Working capital management and corporate performance: evidence from EU SMEs. Journal of Corporate Finance. 2024. Article in press.

5. Alqaralleh H., Canepa A. Working capital management and financial performance: evidence from manufacturing firms. SAGE Open. 2024. Vol. 14(1). Article 2516600X24124580.

Larchenko Oleksandr
Group PE-2-2,
Institute of Economics and Management
National University of Food Technologies
Kyiv
oleksandr.larchenko22@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

Psychological and Behavioral Aspects of Working Capital Management of an Enterprise

The theses present a theoretical analysis of psychological and behavioral aspects of working capital management of an enterprise under conditions of modern economic uncertainty. The influence of managerial decisions, cognitive attitudes, and behavioral strategies on the efficiency of working capital utilization is revealed. The importance of rational decision-making, adaptability, and analytical thinking of managers in accelerating the turnover of working capital is substantiated. It is determined that the effectiveness of management depends not only on economic factors but also on the psychological characteristics of management subjects.

Keywords: working capital, management, economic behavior, decision-making, efficiency, management.

УДК 373.2.015.31:81'233]:376-056.313

Лоза Анастасія
група 6.0532-1,
Факультет соціальної педагогіки та психології
Запорізький Національний Університет
Запоріжжя
anastasialoza15@gmail.com

Губа Наталія
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
guba.natalya02@gmail.com

Зв'язок емоційного інтелекту з рівнем стресостійкості у дівчат

У статті досліджено взаємозв'язок між рівнем емоційного інтелекту та стресостійкістю у дівчат. Проаналізовано роль окремих компонентів емоційного інтелекту — розпізнавання, розуміння та регуляції емоцій — у формуванні копінгових стратегій. Встановлено, що дівчата з вищим рівнем емоційного інтелекту демонструють більш ефективне подолання стресових ситуацій та вищий рівень психологічної стійкості.

Ключові слова: емоційний інтелект, стресостійкість, копінг-стратегії, дівчата, емоційна регуляція, психологічне благополуччя.

Постановка проблеми. В умовах сучасних соціальних викликів, воєнного стресу та психологічної нестабільності здатність особистості ефективно долати стресові ситуації набуває критичного значення. Стресостійкість, як здатність зберігати функціональну ефективність під психологічним тиском, визначається комплексом внутрішніх ресурсів особистості, серед яких особливе місце посідає емоційний інтелект. Водночас дослідження ґендерних особливостей стресостійкості свідчать, що дівчата частіше за юнаків зазнають емоційного перевантаження та тривожних станів, що актуалізує необхідність вивчення специфіки зв'язку між емоційним інтелектом і стресостійкістю саме в цій групі.

Мета статті — визначити характер та силу зв'язку між рівнем емоційного інтелекту та стресостійкістю у дівчат, а також проаналізувати роль окремих компонентів емоційного інтелекту у формуванні ефективних копінгових

стратегій.

Актуальність роботи. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, жінки в 1,5–2 рази частіше за чоловіків страждають від тривожних та депресивних розладів. В умовах тривалого воєнного стресу в Україні ці показники значно зростають. Дослідження підтверджують, що студентки з нижчим рівнем емоційного інтелекту демонструють менш адаптивні копінгові стратегії та вищий рівень сприйнятого стресу. Разом із тим, розвиток навичок емоційної регуляції розглядається як ефективний превентивний захід щодо зниження ризику стресових розладів.

Виклад результатів дослідження. Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить про тісний взаємозв'язок між емоційним інтелектом та здатністю особистості протистояти стресовим впливам. П. Саловей та Дж. Мейєр у своїй чотирикомпонентній моделі визначають емоційний інтелект як здатність до сприйняття, використання, розуміння та управління емоціями. Кожен з цих компонентів безпосередньо впливає на ефективність копінгу: сприйняття емоцій забезпечує точну ідентифікацію стресу, а управління емоціями — його конструктивне подолання.

Д. Гоулман підкреслює, що особи з розвиненим емоційним інтелектом демонструють значно вищий рівень стресостійкості, оскільки краще розуміють власні емоційні реакції та ефективніше регулюють їхню інтенсивність. У контексті ґендерних відмінностей це особливо важливо: дівчата, які набувають навичок емоційної регуляції, здатні трансформувати характерну для них підвищену емоційну чутливість із фактора ризику на ресурс психологічної стійкості.

Р. Лазарус та С. Фолкман у трансактній моделі стресу наголошують на вирішальній ролі когнітивної оцінки ситуації у визначенні суб'єктивного рівня стресу. Емоційний інтелект виступає ресурсом, що сприяє більш реалістичній оцінці стресора та власних можливостей для його подолання. Особистості з розвиненим емоційним інтелектом рідше схильні до катастрофізації, що безпосередньо знижує рівень сприйнятого стресу та підвищує стресостійкість.

Дослідження Р. Бар-Она показують, що емоційно-соціальний інтелект, який охоплює внутрішньоособистісні та міжособистісні навички, адаптивність і управління стресом, є надійним предиктором психологічного благополуччя. Дівчата із вищими показниками за шкалами адаптивності та управління стресом демонструють більш гнучкі поведінкові стратегії в стресових ситуаціях і рідше вдаються до дезадаптивних форм уникання.

А. Бандура у концепції самоефективності акцентує на тому, що впевненість у власній здатності справлятися зі складними ситуаціями є вирішальним чинником стресостійкості. Емоційний інтелект, забезпечуючи точне розуміння

власних емоційних реакцій та здатність до їх регуляції, сприяє формуванню реалістичної самоефективності та знижує рівень передстресової тривоги у дівчат.

Українські дослідниці Т. М. Титаренко та О. І. Власова підкреслюють роль здатності надавати сенс стресовим переживанням та інтегрувати їх у власний досвід. Ця здатність, безпосередньо пов'язана з компонентами емоційного інтелекту, дозволяє дівчатам зберігати психологічну цілісність в умовах тривалого стресу. Н. І. Пов'якель вказує на те, що розвиток навичок емоційної саморегуляції є ключовим елементом психологічної підготовки особистості до дії в умовах підвищеного психологічного навантаження.

Висновки. Теоретичний аналіз підтверджує наявність значущого зв'язку між рівнем емоційного інтелекту та стресостійкістю у дівчат. Емоційний інтелект виступає важливим психологічним ресурсом, що опосередковує вплив стресових чинників на психологічне благополуччя. Розвиток навичок розпізнавання, розуміння та регуляції емоцій сприяє формуванню ефективних копінгових стратегій та підвищенню загального рівня стресостійкості.

Дослідження має практичне значення для розробки програм психологічного супроводу, спрямованих на підвищення стресостійкості дівчат шляхом цілеспрямованого розвитку компонентів емоційного інтелекту. Перспективою подальших досліджень є емпірична верифікація виявлених теоретичних зв'язків та розробка відповідних тренінгових програм.

Список використаних джерел

1. Титаренко Т.М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самодопомоги в умовах тривалої травматизації. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

2. Власова О.І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 308 с.

3. Пов'якель Н.І. Психологія розв'язування конфліктів. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 268 с.

4. Осьодло В.І. Психологія професійного становлення офіцера. Київ: «Золоті ворота», 2012. 463 с.

5. Salovey P., Mayer J.D. Emotional Intelligence. Imagination, Cognition and Personality. 1990. Vol. 9 (3). P. 185–211.

6. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 1995. 384 p.

7. Bar-On R. The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). Psicothema. 2006. Vol. 18. P. 13–25.

8. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman, 1997.

604 p.

9. Lazarus R.S., Folkman S. Stress, Appraisal, and Coping. New York: Springer, 1984. 445 p.

10. Mayer J.D., Caruso D.R., Salovey P. The Ability Model of Emotional Intelligence: Principles and Updates. Emotion Review. 2016. Vol. 8 (4). P. 290–300.

Loza Anastasia
group 6.0532-1,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
Anastasialoza15@gmail.com

Guba Nataliya
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
Department of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
guba.natalya02@gmail.com

The Relationship Between Emotional Intelligence and Stress Resilience in Girls

The article examines the relationship between the level of emotional intelligence and stress resilience in girls. The role of individual components of emotional intelligence — recognition, understanding, and regulation of emotions — in the formation of coping strategies is analyzed. It has been established that girls with a higher level of emotional intelligence demonstrate more effective coping with stressful situations and a higher level of psychological resilience.

Keywords: emotional intelligence, stress resilience, coping strategies, girls, emotional regulation, psychological well-being.

УДК 159.9:364.624-058.53

Лук'яненко Наталя
група 5551мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
lykyanenkonatali@gmail.com

Чугуєва Інна
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
inna.chuhuieva@nuos.edu.ua

Формування безпечного простору для сім'ї військовослужбовця після його повернення до цивільного життя

У тезах розглянуто психологічні процеси, які лежать в основі формування безпечного сімейного простору після повернення військовослужбовця із зони бойових дій. Акцент зроблено на емоційних викликах, що виникають у дітей та підлітків, на змінах у подружній взаємодії та на трансформації типових поведінкових реакцій ветерана. Проаналізовано основні фактори, що можуть призводити до дестабілізації сімейної системи та підкреслено важливість професійної психологічної підтримки як необхідної умови успішної реінтеграції військовослужбовця у родинне життя.

Ключові слова: військовослужбовець, сімейна система, діти, підлітки, реалії війни, травматичний досвід, емоційна напруга, психоемоційне виснаження, сімейна адаптація, безпечний сімейний простір, реінтеграція, професійна психологічна підтримка.

Вступ. Повернення військовослужбовця із зони бойових дій у сім'ю є складним і багатовимірним процесом, що впливає на всі аспекти функціонування сім'ї. Діти, які переживали реалії війни, вимушено зіштовхнулися з підвищеним відчуття небезпеки та нестабільності, що часто призводить до накопичення власних травматичних переживань і посиленню тривожності. Для підлітків, які і без того проходять вікові емоційні коливання, повернення батька зі зміненими поведінковими і емоційними реакціями, може викликати додаткове напруження та внутрішній конфлікт.

Дружина військовослужбовця, яка протягом тривалого часу утримувала сімейний уклад у ситуації невизначеності, постійній напрузі та тривоги за життя чоловіка нерідко зазнає глибоке емоційне виснаження. Тому зустріч після тривалої розлуки може супроводжуватися не лише радістю, а й проявами емоційної втоми, роздратуванням та занепокоєнням перед змінами в поведінці партнера.

У контексті таких обставин створення психологічно безпечного простору для всієї родини військовослужбовця набуває особливої актуальності і постає ключовим завданням фахової психологічної підтримки.

Метою тез є окреслення психологічних механізмів формування безпечного сімейного простору для родини військовослужбовця, який повернувся до цивільного життя після участі у бойових діях.

Основна частина.

Психологічні особливості ветерана. Наслідком тривалого бойового стресу та накопиченої внутрішньої напруги можуть бути різноманітні емоційні та поведінкові прояви: різкі коливання настрою, дратівливість, імпульсивність, труднощі з регуляцією емоцій, а інколи – раптові агресивні реакції чи схильність до соціального відсторонення. Повертаючись додому, військовослужбовець нерідко демонструє саме такі прояви, що є психологічно закономірною відповіддю на пережиті екстремальні умови.

Травматичний досвід дітей та підлітків. Діти, які переживали тривоги, обстріли, евакуацію можуть демонструвати регрес у поведінці, емоційні спалахи чи порушення сну. Підлітки реагують інакше: у когось формується протест, відсторонення, тоді як інші, навпаки, стають надто залежними та чутливими до будь-яких змін у поведінці дорослих. Спостереження за батьком, який сам переживає травматичні реакції, посилює їх внутрішні переживання і тривогу.

Стан дружини військовослужбовця. Жінка зазвичай переживає тривалий період психоемоційного напруження: необхідність забезпечення стабільного «нормального» життя, підтримка дітей та безперервне очікування новин про чоловіка стають чинниками значного виснаження. Повернення чоловіка, поведінка якого також змінилася після перебування на фронті, створює додатковий рівень стресу, що ускладнює відновлення емоційної теплоти, відчуття любові та афективну близькість, які раніше підтримували сімейну рівновагу.

Формування безпечного сімейного простору. Безпечний простір у сім’ї передбачає:

емоційну відкритість – можливість виражати власні почуття без критики чи засудження;

структурованість сімейних процесів – формування чітких, узгоджених

правил взаємодії та мінімізація подразників, що можуть викликати емоційну напругу;

конструктивну комунікацію – розвиток навичок активного слухання, взаємоповаги та спільного обговорення пережитих труднощів;

гнучкий розподіл ролей – поступове визначення обов'язків у родині, з урахуванням актуального психоемоційного стану кожного;

залучення фахівців – професійна підтримка, що допомагає знижувати напругу, гармонізувати сімейні стосунки та попереджати вторинну травматизацію дітей.

Значення професійної допомоги. Психологічний супровід виступає ключовим ресурсом для сімей, які протягом тривалого часу жили у реаліях війни. Професійна допомога дозволяє мінімізувати наслідки бойового стресу, стабілізувати емоційний стан дітей і підлітків, сформувати ефективні моделі взаємодії і сприяти успішній реінтеграції військовослужбовця в сімейне життя. Родини, що користуються психологічною підтримкою, легше долають адаптаційний етап і рідше зіштовхуються з тривалими конфліктами чи емоційними розладами.

Висновки

Повернення військовослужбовця до сім'ї із дітьми та підлітками після тривалої участі у бойових діях потребує комплексного й уважного підходу. Врахування впливу відсутності батька на дітей та дружину є ключовою умовою формування безпечного сімейного простору. Налагодження стабільної комунікації, підтримання емоційної відкритості та залучення професійної допомоги сприяють зниженню напруги, зміцненню сімейних взаємин і успішній адаптації батька до мирного життя.

Список використаних джерел

1. Колесніченко О.С., Приходько І.І., Мацегора Я.В. Психологічна реабілітація військовослужбовців після виконання службово-бойових завдань в бойових умовах : монографія. – Харків : НА НГУ, 2021

2. Ротарь К. Є. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій та їхніх сімей: навчальний посібник. – Умань: УДПУ імені Павла Тичини, 2024.

Lukianenko Natalia
Group 5551mz
Educational and Scientific Institute of Humanities
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
lykyanenkonatali@gmail.com

Chuhuieva Inna
Candidate of Psychological Sciences, Assistant Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
inna.chuhuieva@nuos.edu.ua

Creating a Safe Family Environment After a Servicemember's Return to Civilian Life

The theses examine the psychological processes underlying the formation of a safe family environment after a servicemember returns from a combat zone. The focus is placed on the emotional challenges faced by children and adolescents, changes in spousal interaction, and the transformation of typical behavioral responses of the veteran. The key factors that may lead to the destabilization of the family system are analyzed, and the importance of professional psychological support as a necessary condition for the successful reintegration of the servicemember into family life is emphasized.

Keywords: servicemember, family system, children, adolescents, realities of war, traumatic experience, emotional stress, psycho-emotional exhaustion, family adaptation, safe family environment, reintegration, professional psychological support.

УДК 159.923.2-053.6:[159.942.5:316.647.5]:78.05

Мелещенко Катерина
група 6.0532-1,
Факультет соціальної педагогіки та психології
Запорізький Національний Університет
Запоріжжя
ecateryna04@gmail.com

Губа Наталія
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
guba.natalya02@gmail.com

Взаємозв’язок фрустраційної толерантності підлітків із засобами музичного копінгу

Розглянуто взаємозв'язок між фрустраційною толерантністю підлітків та використанням музики як копінг-стратегії. На основі аналізу наукових джерел виокремлено психологічні механізми, завдяки яким музика може виступати адаптивним засобом подолання фрустрації.

Ключові слова: фрустраційна толерантність, підлітковий вік, копінг-стратегії, музичний копінг, емоційна регуляція, стрес.

Постановка проблеми. Підлітковий вік – це час, коли людина особливо гостро відчуває розрив між тим, чого прагне, і тим, що отримує насправді. Конфлікти з батьками й однолітками, невдачі в навчанні, перші серйозні розчарування – усе це створює постійний фрустраційний тиск. Те, наскільки підліток здатен упоратися з ним, без зриву в агресію, уникання чи відчай, і визначає рівень його фрустраційної толерантності. Шамне А. В. та Прахова С. А. (2018) у монографії, присвяченій фрустраційним станам підлітків 11–17 років, показують, що фрустраційна толерантність є динамічним утворенням і безпосередньо залежить від наявних у підлітка копінг-ресурсів. Одним із таких ресурсів, масово використовуваним підлітками, є музика. Однак питання про те, чи справді музичний копінг пов'язаний із формуванням толерантності до фрустрації, залишається науково невирішеним, особливо в контексті сучасних українських реалій.

Мета тез: теоретично обґрунтувати взаємозв'язок між фрустраційною толерантністю підлітків і використанням музики як копінг-стратегії та визначити психологічні механізми, що роблять цей зв'язок можливим.

Актуальність. Актуальність теми зумовлена передусім соціальним контекстом: в умовах воєнного часу підлітки регулярно стикаються з ситуаціями тривалого емоційного стресу, що за своєю інтенсивністю перевищує типові для цього віку навантаження. Ганаба С. О. та Ганаба В. В. (2018) у дослідженні копінг-поведінки підлітків, члени родин яких перебували в зоні АТО, встановили, що у 71,4% таких підлітків домінує неадаптивний копінг, а здатність до конструктивного подолання кризових ситуацій суттєво знижується під впливом хронічного стресу. Це свідчить про нагальну потребу в доступних копінг-ресурсах для підлітків.

Музика є одним із найбільш органічних способів справлятися з напругою для сучасного підлітка. Дослідження Saarikallio та Erkkilä (2007) засвідчили, що підлітки регулярно використовують музику для управління власним настроєм і переживаннями. Водночас науковий аналіз цього явища в аспекті фрустраційної толерантності залишається слабко представленим, зокрема в українській психологічній літературі.

Виклад результатів дослідження. Фрустраційна толерантність – це здатність зберігати оптимальний внутрішній стан рівноваги, ефективно долати труднощі та швидко знаходити найкращі варіанти вирішення проблеми. Шамне А. В. та Прахова С. А. (2018) трактують її як інтегративне динамічне утворення, що включає когнітивний (переосмислення ситуації), афективний (емоційна стійкість) та поведінковий (конструктивне реагування) компоненти. Автори доводять, що рівень фрустраційної толерантності у підлітків безпосередньо пов'язаний із соціальним середовищем, стилем виховання та наявним у підлітка копінг-ресурсами.

Предко В. В. та Бондар М. (2022) досліджували зв'язок між психологічною стійкістю (life-hardiness) та поведінковими копінг-стратегіями підлітків і встановили: підлітки з розвиненою стійкістю демонструють більш різноманітний і гнучкий копінг-репертуар. Тобто стійкість і вміння справлятися взаємно підсилюють одне одного, а отже, розширення копінг-репертуару підлітка є прямим шляхом до підвищення його психологічної стійкості загалом.

Музичний копінг – це свідоме або несвідоме звернення до музики з метою регуляції власного емоційного стану в умовах стресу чи фрустрації. Saarikallio та Erkkilä (2007) у масштабному дослідженні підліткової аудиторії виокремили вісім ключових функцій музики в емоційній саморегуляції: розрядка напруги, відволікання, відновлення сил, пошук яскравих переживань, розвага, пошук відповідей на особисті питання, уявний вихід та самовираження. Більшість із них

так чи інакше спрямовані на зниження афективного напруження, яке є ключовою умовою фрустраційної толерантності.

Miranda, Gaudreau та Morizot (2010) у лонгітюдному дослідженні підлітків простежили, що проблемно-орієнтований музичний копінг (використання музики як ресурсу для активного осмислення ситуації) призводить до зниження рівня нейротизму. Натомість дисфункціональний, румінативний варіант музичного копінгу, навпаки, підвищує нейротизм і знижує загальну емоційну стійкість, це також підкріплює дослідження Garrido та Schubert (2013). Відтак, ключовим є не сам факт звернення до музики, а характер і усвідомленість цього звернення.

На основі теоретичного аналізу можна виокремити три механізми, що пояснюють потенційний зв'язок між адаптивним музичним копінгом і фрустраційною толерантністю.

Перший – катарсичний. Музика дозволяє «відреагувати» емоцію, не виплескуючи її на оточення: підліток після прослуховування улюбленої пісні повертається до проблемної ситуації вже зі зниженим рівнем афективної напруги, а отже з вищою здатністю її витримувати.

Другий – когнітивний. Gross та Thompson (2007) у концепції емоційної регуляції описують когнітивне переосмислення (reappraisal) як одну з найефективніших стратегій управління емоціями. Музика через тексти, образи й асоціації може запускати саме такий процес: підліток починає сприймати фрустраційну ситуацію як менш загрозливу або як джерело особистісного досвіду.

Третій – регуляційний. Систематичне використання музики формує загальну навичку саморегуляції – здатність свідомо впливати на власний афективний стан. Підліток, який навчився керувати настроєм через музику, поступово розвиває цю навичку як універсальну, яка спрацьовує вже й без музики. Ганаба С. О. та Ганаба В. В. (2018) наголошують, що саме розвиток конструктивних копінг-стратегій є ключовим чинником, який відрізняє адаптивного підлітка від того, хто реагує неадаптивно в ситуаціях тривалого стресу.

Висновки. Фрустраційна толерантність підлітків є динамічним утворенням, безпосередньо пов'язаним із репертуаром копінг-стратегій, які підліток має у своєму розпорядженні. Музичний копінг є психологічно обґрунтованим інструментом підвищення фрустраційної толерантності через механізми катарсису, когнітивного переосмислення та розвитку навичок саморегуляції. Адаптивність музичного копінгу визначається його характером: проблемно-орієнтований підхід до музики сприяє емоційній стійкості, тоді як румінативний – може знижувати її.

Теоретичні висновки відкривають перспективу для подальших емпіричних досліджень, результати яких, можуть стати підґрунтям для розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо застосування музичних практик у шкільному психологічному супроводі.

Список використаних джерел

1. Ганаба С. О., Ганаба В. В. Копінг-стратегії підлітків у ситуації перебування членів родини в зоні АТО. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». 2018. № 7. С. 78–82.
2. Предко В. В., Бондар М. Психологічні особливості взаємозв'язку життєстійкості та поведінкових копінг-стратегій особистості підлітка. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія. 2022. № 2 (55). С. 5–13.
3. Предко В.В. Формування фрустраційної толерантності задля зміцнення життєстійкості старшокласників у діяльності працівників психологічної служби.: методичні рекомендації / В. В. Предко. — К.: Ніка-Цент ; ДІА , 2022. — 108 с.
4. Шамне А. В., Прахова С. А. Психологія фрустраційних станів та реакцій підлітків : теорії, проблеми, діагностика : монографія. Київ : НУБіП України, 2018. 278 с.
5. Garrido S., Schubert E. Adaptive and maladaptive attraction to negative emotions in music. Musicae Scientiae. 2013. Vol. 17, No. 2. P. 147–166.
6. Gross J. J., Thompson R. A. Emotion Regulation: Conceptual Foundations. Handbook of emotion regulation / ed. J. J. Gross. New York : Guilford Press, 2007. P. 3–24.
7. Miranda D., Gaudreau P., Morizot J. Blue notes: Coping by music listening predicts neuroticism changes in adolescence. Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts. 2010. Vol. 4, No. 4. P. 247–253.
8. Saarikallio S., Erkkilä J. The role of music in adolescents' mood regulation. Psychology of Music. 2007. Vol. 35, No. 1. P. 88–109.

Meleshchenko Kateryna
Group 6.0532-1,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
ecateryna04@gmail.com

Guba Nataliya
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
Department of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
guba.natalya02@gmail.com

The Relationship of Frustration Tolerance of Adolescents With the Means of Music Coping

The relationship between adolescents' frustration tolerance and the use of music as a coping strategy is examined. Based on the analysis of scientific sources, psychological mechanisms are identified through which music can act as an adaptive means of overcoming frustration.

Keywords: frustration tolerance, adolescence, coping strategies, musical coping, emotional regulation, stress.

УДК 159.91:364.622]-057.36:612.66

Немінська Катерина
група 6.С4.25-з-с2,
Факультет соціальної педагогіки та психології
Запорізький Національний Університет
Запоріжжя
katherinenosko1623@gmail.com

Губа Наталія
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
guba.natalya02@gmail.com

Проблема стигматизації психічного здоров'я у військовослужбовців: вікові особливості

Тези містять теоретичний огляд проблеми стигматизації психічного здоров'я військовослужбовців у контексті вікових особливостей. Проаналізовано специфіку психоемоційних реакцій, механізмів адаптації та ставлення до психологічної допомоги серед військовослужбовців молодого та зрілого віку.

Ключові слова: психічне здоров'я, стигматизація, військовослужбовці, вікові особливості, бойовий стрес, комбатанти.

Постановка проблеми. Психічне здоров'я військовослужбовців є ключовим показником в адаптації до екстремальних умов бойової діяльності, від цього залежить боєздатність підрозділу, якість і точність виконання поставлених завдань з оборони держави, захисту суверенітету, територіальної цілісності країни. На сьогоднішній день однією з важливих проблем у сфері психічного здоров'я військовослужбовців є стигматизація психічних розладів та звернення по психологічну допомогу, що ускладнює процеси психологічної адаптації та реабілітації.

Метою дослідження є аналіз вікових особливостей психічного здоров'я військовослужбовців та їх ставлення до психічних проблем і психологічної допомоги у різних вікових групах.

Актуальність дослідження. В умовах повномасштабного вторгнення росії на

територію України питання збереження та зміцнення психічного здоров'я військовослужбовців в умовах довготривалих бойових дій є актуальним. У військових ще зберігається упереджене ставлення до звернення за психологічною допомогою, що часто ускладнює своєчасне виявлення і подолання психоемоційних порушень. Особливої уваги потребує врахування вікових особливостей військовослужбовців, оскільки різні вікові групи відрізняються рівнем психологічної стійкості, способами подолання стресу та ставленням до психологічної підтримки.

Виклад результатів дослідження. Вивчення питання психічного здоров'я військовослужбовців у контексті віку є складовою вікової та військової психології, адже зазначимо, що психоемоційні реакції, копінг-стратегії, стресостійкість, механізми адаптації до умов службової і бойової діяльності залежать від вікового етапу розвитку особистості. Молодий і зрілий вік характеризуються різними психофізіологічними, соціальними та життєвими особливостями, що впливають на психологічний стан військовослужбовців у складних умовах діяльності.

Питанню вивчення і збереження психічного здоров'я військовослужбовців приділяв Є. Потапчук, який під терміном «психічне здоров'я військовослужбовця» визначав стан функціонування психіки комбатанта, при якому забезпечується гармонійна взаємодія із зовнішнім світом, адекватність і контрольованість поведінки, ефективна навчальна і службова діяльність у поєднанні з особистісним розвитком військовослужбовця [3].

Розглянемо вікові особливості психічного здоров'я для комбатантів молодого віку (18-40 років) характерне формування професійної ідентичності, системи цінностей і життєвих орієнтирів. У дослідженні В. Пасхіна йдеться про те, що військовослужбовці молодого віку часто мають несформовані механізми емоційної регуляції, що збільшує чутливість до переживання гострого стресу та бойової травми. Окрім того, дослідник відзначає, що під час воєнних конфліктів порушуються процеси саморегуляції, відбувається активація захисних механізмів, що у свою чергу призводить до вираженої симптоматики тривожності, депресії, ПТСР, алекситимії та соціальної ізоляції [2]. У міжнародному дослідженні серед ветеранів США та країн НАТО А. Бредбері зазначено, що військовослужбовці молодого віку частіше мають прояви симптомів тривоги та депресії, ніж старші за віком. Для цієї вікової групи характерними є більш інтенсивні емоційні реакції, імпульсивність, менш стабільні копінг-стратегії [4].

Сучасний досвід російсько-української війни підтверджує ці тенденції. Згідно аналітичних звітів InfoLight у 2024-2025 рр., військовослужбовці віком 18-40 років частіше повідомляють скарги на: емоційну лабільність, підвищену

тривожність, панічні атаки, труднощі з контролем емоцій, підвищену збудливість та агресивність. Вони демонструють більшу відкритість та готовність співпрацювати з психологами, мають меншу стигматизацію щодо різних психічних розладів [1].

Щодо військовослужбовців зрілого віку (41-60 років), то для них характерна більш стабільна особистісна структура поведінки, сформовані цінності та більш розвинені механізми саморегуляції. Однак, разом з тим їх психіка більш схильна до накопичення хронічного стресу, соматизацією психічних проблем, підвищена відповідальність за підлеглий особовий склад, родину та результати бойових дій та нанесеного ураження противнику. Дослідження Cambridge University Press у 2025 році демонструють менші показники гострих афективних реакцій серед військовослужбовців зрілого віку, однак наявні вищі ризики до розвитку хронічних форм ПТСР та професійного вигорання. Наявна тенденція маскування психічних проблем під фізичні скарги, що ускладнює ранню діагностику [5].

Окремої уваги потребує проблема суїцидальної поведінки серед військовослужбовців, яка може виникати під впливом психотравмуючих подій, ПТСР, соціальної ізоляції та стигматизації звернення по психологічну допомогу. Міжнародні дослідження вказують на те, що віковий контекст також впливає на ризик суїцидальних думок та поведінки. Так у даних Національного дослідження здоров'я та стійкості ветеранів США проведеного у 2021-2022 роках встановлено, що найвищі показники суїцидальних думок, планів самогубства та спроб припадали на вікову групу 18–40 років: приблизно 18,2% повідомили про суїцидальні думки, 19,3% — про плани, і 11,1% — про спроби суїциду впродовж життя [6]. Дослідження серед ветеранів старшого віку (40-55 років) демонстрували нижчі показники: 6,6 % повідомили про суїцидальні думки за останній рік, близько 4,1% мали плани самогубства, і 1,8% — історію спроби суїциду. Ці дані нижчі за молодшу вікову групу, однак є вищими за показники цивільних осіб тієї ж вікової групи [6]. На сьогоднішній день проблема суїцидів серед військовослужбовців Збройних Сил України у офіційних та наукових джерелах не оприлюднюється, епідеміологічні дослідження вказують на підвищений загальний рівень показника самогубств в Україні порівняно зі світовими середніми, що є важливим тлом для аналізу вразливості військового контингенту.

Висновки. Психічне здоров’я військовослужбовців є системоутворювальним чинником їхньої професійної ефективності та адаптації до екстремальних умов бойової діяльності. Аналіз вікових особливостей демонструє, що військовослужбовці молодого віку мають частіші скарги на гострі емоційні реакції, тривожні та депресивні прояви, однак водночас є більш відкритими до психологічної допомоги та менш схильними до стигматизації.

Натомість військовослужбовці зрілого віку характеризуються вищою стабільністю поведінки та самоконтролем, проте мають підвищений ризик накопичення хронічного стресу, професійного вигорання та соматизації психічних проблем. Окремої уваги потребує проблема суїцидальної поведінки серед військовослужбовців, яка має чітко виражені вікові відмінності, що обумовлює необхідність розробки диференційованих програм психологічної профілактики.

Список використаних джерел

1. Ковалик Т. Справедлива війна. Як подолати сумніви, не втратити моральні орієнтири та зберегти психіку під час війни. Боротьба з ПТСР. URL: https://infolight.in.ua/2022/11/16/taras-kovalyk-spravedlyva-vijna-iakpodolaty sumnivy-ne-vtratyty-moralni-oriientyry-ta-zberehty-psykhiku-pid-chas-vijny-borotba-z-ptsr/ (дата звернення: 08.03.2026 року).
2. Методичні рекомендації «Діагностика та формування психологічної стійкості та психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань». Військовий інститут Київського національного університету імені Т. Шевченка спільно з Головним управлінням психологічної підтримки персоналу Збройних Сил України. ВП 1-00(261).31(68). 2025. 268 с.
3. Потапчук Є. М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців: монографія. Хмельницький, 2015. 322 с.
4. Bradbury A. Mental Health Stigma: The Impact of Age and Gender on Attitudes. Community Mental Health. 2020. URL: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32002711/ (дата звернення: 08.03.2026 року).
5. Fourati Z., Kamoun S. Professional future of military personnel suffering from post-traumatic stress disorder. Cambridge University Press: 26 August 2025. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/european-psychiatry/article/professionalfuture-ofmilitarypersonnelr/AA2546575DA1AC2C50F9531AA6CC8700 (дата звернення: 08.03.2026 року).
6. Nichter B, Stein M., Norman S. Prevalence, Correlates, and Treatment of Suicidal Behavior in US Military Veterans: Results From the 2021-2022 National Health and Resilience in Veterans Study. J Clin Psychiatry. 2022. URL: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34383391/ (дата звернення: 28.12.2025 року).

Neminska Kateryna
Group 6.S4.25-z-s2,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhia National University
Zaporizhzhia
katherinenosko1623@gmail.com

Guba Nataliya
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
Department of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
guba.natalya02@gmail.com

The Problem of Stigmatization of Mental Health Among Military Personnel: Age Characteristics

The abstracts contain a theoretical overview of the problem of stigmatization of mental health of military personnel in the context of age-related characteristics. The specifics of psycho-emotional reactions, adaptation mechanisms and attitudes towards psychological assistance among military personnel of young and mature age are analyzed.

Keywords: mental health, stigmatization, military personnel, age-related characteristics, combat stress, combatants.

УДК 159.99:37.015.3

Новік Марина
група 7.С4.25-4-з,
кафедра соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
marinazeinalova1994@gmail.com

Горбань Галина
доктор психологічних наук, доцент
Запорізький національний університет
Запоріжжя
gorbanga@znu.edu.ua

Предмет «Захист України»: ризики та ресурси психосоціального розвитку учнів

У тезах представлена специфіка викладання предмету «Захист України» у старших класах закладів загальної освіти. Відзначені потенційно можливі психологічні ризики сприйняття навчального матеріалу. Розкрито необхідність впровадження стратегії «попереднього сповіщення». Обґрунтована доцільність дослідження напрямів підвищення ресурсної складової цього предмету.

Ключові слова: психосоціальна підтримка, психосоціальне відновлення, психологічні ризики, ретравматизація.

Предмет «Захист України» [1], який введений у програму загальної освіти, за своїм змістом може здійснювати амбівалентні впливи на учнів. З одного боку, він насичений темами, які в умовах війни можуть виступати потужними стресогенними чинники та нести потенційно психологічні ризики навчального контенту для учнів, а з іншого, є унікальним ресурсом для психосоціального відновлення, становлення їхньої громадської й особистісної позиції. Важливою специфікою цього предмету є те, що на відміну від гуманітарних чи природничих наук, цей курс апелює до інстинкту виживання та відповідальності за життя – своє та інших.

До основних зон ризику, що потребують особливої психосоціальної уваги належать такі змістові елементи предмету «Захист України» як тактична медицина, вогнева підготовка і поводження зі зброєю, цивільних захист та мінна безпека. Вивчення цих тем може спровокувати панічні атаки та флешбеки,

заціпеніння або гіперактивності, посилення загальної тривожності та відчуття незахищеності світу.

З нашого досвіду, найбільш складними є теми, в яких здійснюється демонстрація манекенів із стимуляцією критичних кровотеч, перегляд навчальних відео з реальними пораненнями або відпрацювання навичок тампонади ран. Тут учні, які мали досвід обстрілів або втрати близьких, візуалізація крові та травм актуалізує травмувальний досвід і значущо впливає на психологічне благополуччя і психічне здоров'я. Ризики виникають також під час вогневої підготовки і поводження зі зброєю, коли самі навчальні макети автоматів (ММГ), що мають специфічну вагу, запах та вигляд, асоціюється з небезпекою, бажанням відсторонитися від них. Для частини підлітків контакт зі зброєю викликає такі захисні реакції як стан «заціпеніння» або, навпаки, гіперактивність. Окремі ризики можуть бути спровоковані під час вивчення тем з цивільного захисту та мінної безпеки. Це зумовлено особливостями нашого регіону (ЗАЕС, прифронтова зона), особливо коли обговорення стосуються ядерної загрози, хімічних атак або мінування територій. Під час вивчення цих тем ми спостерігаємо підвищення загальної тривожності, нівелювання цінності майбутнього, його планування, відчуття незахищеності в сучасному світу.

Отже, центральною проблемою викладання предмету «Захист України» є ризик ретравматизації – повторного переживання психічної травми під впливом подібних стимулів. Тут важливу роль має відігравати психологічна підготовка учителів, що викладають цей предмет. Вони мають розуміти, що клас – це гетерогенна група, де поруч можуть сидіти учені з різними історіями травматизації – це й учень, чий батько зараз у полоні, й учень, який щойно евакуйований з окупованої території, й учень, який втратив близьку людину, домівку тощо. Для превенції ретравматизації необхідно впроваджувати стратегію «попереднього сповіщення» (trigger warnings) (рис. 1) [2].

Рисунок 1 – Складові стратегії «попереднього сповіщення» [2]

Отже, під час викладання цього предмету, за сучасних умов безпосереднього досвіду учнів щодо переживання ситуацій, пов'язаних із

агресивними діями ворога, необхідно враховувати і мінімізувати ризики шляхом формування готовності учнів до травмувальних змістів, а також цілеспрямованої психологічної підготовки вчителів.

За врахування можливих ризиків, цей предмет володіє унікальним потенціалом для психосоціального відновлення. У психології існує концепція «терапія дією»: коли людина переходить від пасивного очікування небезпеки до активного вивчення способів протидії їй, то рівень тривоги знижується. Ми вважаємо, що ресурсність предмета для розвитку особистості зумовлюється такими аспектами як:

Подолання відчуття безпорадності. Знання того, як саме накласти турнікет або як розрізнити типи мін, повертає підлітку суб'єктність, а страх трансформується в обережність і компетентність.

Легітимізацію агресії та сили. Особливістю підліткового віку є особистісна напруга, бажання виявити власну самостійність, що призводить внутрішньої напруги, а військова підготовка дозволяє каналізувати цю енергію в конструктивне річище, тобто, виховувати самодисципліну, активно займатись спортом, оволодіти технікою розрізнення озброєння, формувати образ «захисника»/«захисниці», а не «агресора».

Соціальна інтеграція через командну роботу. Відпрацювання дій у складі відділення, командні ігри на місцевості та спільне вирішення тактичних завдань створюють міцні горизонтальні зв'язки, що зменшує відчуття самотності, яке є частим супутником травми.

Становлення громадянської позиції. Теми з державотворення актуалізують становлення громадянської національної ідентичності учнів, усвідомлення приналежності до держави, розуміння ролі громадян у її захисті.

Окремо варто виділити специфіку викладання предмету в умовах онлайн-освіти, що є реальністю для багатьох регіонів України, особливо прифронтових. Психосоціальна підтримка через екран монітора значно ускладнена. Викладач позбавлений можливості бачити невербальні реакції всіх учнів одночасно, важче вчасно помітити сльози чи «відсутній погляд». У цьому контексті предмет «Захист України» потребує особливих цифрових інструментів підтримки: коротких опитувальників емоційного стану, традиції використання «реакцій з різними ефектами», чатів для швидкого зворотного зв'язку та створення відеоінструкцій, які мають заспокійливий, чіткий і структурований тон.

Отже, ми вважаємо, що специфіка викладання предмету «Захист України» у контексті наявних ризиків потребує безумовної психологічної підготовки викладачів, їх постійна співпраця з психологом. Такий тандем створить умови задля підвищення ресурсної складової цього предмету. Доцільними у цьому контексті є психологічні дослідження впливу цього предмету на становлення

особистості учня, формування його громадянської позиції, самоорганізації та подолання відчуття безпорадності в світі, який характеризується динамічністю, невизначеністю, складністю та багатозначністю.

Список використаних джерел

1. Про затвердження модельної навчальної програми «Захист України» для закладів загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2024 № 731. URL: https://mon.gov.ua (дата звернення: 09.02.2026).

2. Діти і війна: навчання технік зцілення : метод. посіб. / за заг. ред. Г.П. Радченко. Київ : БФ «Надія по всьому світові», 2022. 112 с.

3. Novik Maryna, 7.C4.25-4-з, Department of Social Pedagogy and Psuchology, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine, marinazeinalova1994@gmail.com;

4. Gorban Galyna, Doctor of Psychological Sciences, Docent, Professor of department of Psychology, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine, gorbanga@znu.edu.ua.

Novik Marina
Group 7.C4.25-4-з,
Department of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
marinazeinalova1994@gmail.com

Gorban Galina
Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
gorbanga@znu.edu.ua

The Subject “Defense of Ukraine”: Risks and Resources of Students’ Psychosocial Development

The theses present the specifics of teaching the subject “Defense of Ukraine” in senior classes of general secondary education institutions. Potential psychological risks related to students’ perception of the educational material are identified. The necessity of implementing a “pre-notification” strategy is substantiated. The relevance of studying ways to enhance the resource component of this subject is justified.

Keywords: psychosocial support, psychosocial recovery, psychological risks, retraumatization.

УДК 001.89

Павлюк Алла
група 5552мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
allapavluk67@gmail.com

Корнієнко Ірина
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
iakorni74@gmail.com

Нормативно-організаційні засади наукової діяльності

У тезах розглянуто нормативно-організаційні засади, що регулюють наукову діяльність. Висвітлено права, обов'язки та відповідальність суб'єктів наукової сфери, що регулюються Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015р.). Проаналізовано організаційну структуру наукових установ та механізми управління дослідженнями на різних рівнях. Особливу увагу приділено питанням фінансування, ліцензування та контролю за якістю наукових розробок. Робота дозволяє структурувати знання про правове поле та інституційні рамки, в яких функціонує сучасна наука.

Ключові слова: нормативно-організаційні засади, наукова діяльність, правове регулювання, організаційна структура, фінансування науки, управління наукою.

В умовах динамічного розвитку науково-технічного прогресу та посилення вимог до ефективності досліджень, належне нормативно-правове та організаційне забезпечення наукової діяльності набуває особливого значення. Формування сприятливого інституційного середовища, чітке визначення прав і обов'язків суб'єктів наукової сфери, а також встановлення прозорих механізмів фінансування та контролю є запорукою успішного функціонування сучасної науки.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених окремим

аспектам правового регулювання та управління наукою, комплексний підхід до вивчення цих питань залишається недостатньо розробленим. Це створює передумови для подальшого вивчення організаційної структури наукових установ, удосконалення механізмів управління дослідженнями та забезпечення контролю за якістю наукових розробок.

Метою тез є аналіз та систематизація основних нормативно-організаційних засад, що регулюють наукову діяльність, а також виявлення особливостей організаційної структури наукових установ і механізмів управління дослідженнями в сучасних умовах. На основі проведеного аналізу буде структуровано знання про правове поле та інституційні рамки, в яких функціонує сучасна наука.

Ефективна організація та регулювання наукової діяльності є ключовим чинником інноваційного розвитку суспільства. В умовах глобальних викликів та прискореного технологічного прогресу особливого значення набуває створення сприятливого нормативно-правового поля, яке визначає права та обов'язки суб'єктів наукової сфери. Не менш важливою є розробка дієвих механізмів управління науковими дослідженнями, фінансування, ліцензування та контролю за якістю наукових розробок. Актуальність дослідження полягає в необхідності систематизації знань про нормативно-організаційні засади функціонування сучасної науки, враховуючи її багатогранний характер та взаємозв'язок з економічними та соціальними процесами, що вимагає не лише розуміння законодавчих та інституційних норм, а й аналізу їхнього впливу на ефективність, інноваційність та конкурентоспроможність наукових досліджень. Це дозволить виявити існуючі прогалини, суперечності та неефективні механізми, які перешкоджають повноцінному розвитку науково-технічного потенціалу, а також обґрунтувати шляхи їх удосконалення в контексті сучасних викликів.

Сучасна наукова діяльність являє собою складний, багатогранний процес, успішність якого залежить від ефективності нормативно-організаційних засад. Ці засади визначають інституційні рамки, в яких функціонує наука, і є основою для її розвитку та інтеграції в суспільні та економічні процеси.

Ключовим елементом цих засад є правове регулювання (закони, постанови, накази), що охоплює систему законів, підзаконних актів та інших нормативних документів. Вони встановлюють правила для всіх суб'єктів наукової діяльності — від окремого науковця до великих дослідницьких центрів. Правове регулювання визначає порядок проведення досліджень, захист прав інтелектуальної власності, а також закріплює відповідальність за порушення наукової етики та стандартів.

Правове регулювання наукової діяльності в Україні базується на комплексі нормативно-правових актів, які визначають права, обов’язки та відповідальність

суб’єктів наукової сфери. В Україні права, обов’язки та відповідальність суб’єктів наукової сфери регулюються Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015р.). Суб'єктами наукової діяльності, згідно зі статтею 4 цього Закону, є наукові працівники, науково-педагогічні працівники, аспіранти, ад’юнкти та інші вчені.

Правові норми визначають права (свобода творчості, участь в управлінні, захист інтелектуальної власності), обов’язки (дотримання етики, звітність) та відповідальність (дисциплінарна, адміністративна, кримінальна) для всіх суб’єктів наукової сфери.

Організаційна структура науки, у свою чергу, еволюціонує від класичних ієрархічних моделей до більш гнучких. Вона включає державні наукові установи, вищі навчальні заклади, науково-дослідні інститути та приватні лабораторії. Ефективне управління наукою передбачає координацію діяльності цих структур на різних рівнях: від державного стратегічного планування до внутрішнього менеджменту наукових проєктів. Управлінські механізми покликані забезпечити оптимальний розподіл ресурсів, моніторинг результатів та впровадження наукових розробок в практику.

Важливим аспектом нормативно-організаційних засад є фінансування науки. Воно включає різноманітні джерела: державне бюджетне фінансування, гранти, інвестиції приватного сектору. Ефективна система фінансування повинна бути прозорою, конкурентоспроможною та орієнтованою на підтримку пріоритетних напрямів досліджень. Ліцензування та контроль за якістю наукових розробок є важливою складовою забезпечення їхньої відповідності стандартам, що передбачає проведення експертизи, атестації та акредитації.

На основі комплексного аналізу нормативно-організаційних засад, організаційної структури та управлінських механізмів можна структурувати знання про правове поле та інституційні рамки, що є основою для подальшої оптимізації функціонування сучасної науки.

Систематизація цих знань дозволяє виявити слабкі місця та розробити ефективні шляхи для стимулювання науково-технічного прогресу та підвищення конкурентоспроможності наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. «Про наукову і науково-технічну діяльність». Закон України від 26 листоп. 2015 р. № 848-VIII.

2. Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України: наказ М-ва оборони України від 19 лип. 2024 р. № 484. Офіційний вісник України. 2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1164-24.

3. Ващук О., Сімахова А. «Фінансування науки - шлях до перемоги». Газета«Світ».2024.№5-6.URL:https://svit.kpi.ua/2024/02/01/фінансування-науки-шлях-до-перемоги-2/.

Pavliuk Alla
Group 5552mz,
Educational Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
allapavluk67@gmail.com

Kornienko Iryna
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the
Department of Pedagogy and Educational Management,
V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
iakorni74@gmail.com

Regulatory and Organizational Principles of Scientific Activity

The thesis examines the regulatory and organizational principles that regulate scientific activity. The rights, obligations and responsibilities of scientific subjects regulated by the Law of Ukraine "On Scientific and Scientific-Technical Activity" (2015) are highlighted. The organizational structure of scientific institutions and research management mechanisms at different levels are analyzed. Special attention is paid to the issues of financing, licensing and quality control of scientific developments. The work allows structuring knowledge about the legal field and institutional framework in which modern science operates.

Keywords: regulatory and organizational principles, scientific activity, legal regulation, organizational structure, science financing, science management.

УДК 159.9:004

Палій Наталія
група 4551з,
Навчально-науковий гуманітарний інститут,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nataliiapalii2@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Психологічні аспекти впливу цифрового середовища на когнітивні процеси дорослих

У тезах розглянуто вплив цифрового середовища на когнітивні процеси дорослої людини. Проаналізовано зміни уваги, пам'яті та мислення в умовах інформаційного перенасичення. Визначено, що цифрові технології сприяють зниженню стійкості уваги та формуванню «цифрової амнезії». Водночас вони розширюють можливості пошуку та обробки інформації. Обґрунтовано подвійний характер впливу цифровізації на когнітивну сферу особистості.

Ключові слова: цифрове середовище, когнітивні процеси, увага, пам'ять, мислення, інформаційне перевантаження.

Сучасне соціальне середовище характеризується стрімким розвитком цифрових технологій та зростанням обсягів інформації, що змінює умови пізнавальної діяльності та створює додаткове когнітивне навантаження. У зв'язку з цим актуалізується проблема впливу цифрового середовища на когнітивні процеси дорослої людини, зокрема на увагу, пам'ять і мислення.

У сучасних дослідженнях доведено, що цифрові технології трансформують когнітивну сферу, змінюючи процеси пам'яті, уваги та концентрації [5; 6]. Вітчизняні науковці також підкреслюють як розвиток нових когнітивних стратегій, так і ризики інформаційного перевантаження [1–4].

Попри значну кількість досліджень, питання комплексного аналізу впливу цифрового середовища на когнітивні процеси дорослої людини залишається недостатньо розкритим.

Метою дослідження є теоретичний аналіз аналіз психологічних аспектів впливу цифрового середовища на когнітивні процеси дорослої людини, зокрема на увагу, пам’ять і мислення.

Результати дослідження. У результаті теоретичного аналізу сучасних психологічних досліджень встановлено, що цифрове середовище виступає вагомим чинником трансформації когнітивних процесів дорослої людини. Інтенсивна взаємодія з цифровими технологіями змінює особливості уваги, пам’яті та мислення, формуючи нові когнітивні стратегії обробки інформації. Узагальнення наукових підходів дозволило виокремити основні групи чинників впливу цифрового середовища на когнітивну сферу особистості: інформаційно-технологічні, когнітивно-регулятивні та соціально-психологічні.

Інформаційно-технологічні чинники пов’язані з особливостями організації цифрового середовища, зокрема з постійним інформаційним потоком, мультимедійністю та доступністю великої кількості даних. Це сприяє частому переключенню уваги, зниженню її стійкості та формуванню фрагментарного сприйняття інформації. Дослідження Madore K. P., Schacter D. L. свідчать, що доступність інформації в Інтернеті змінює процеси пам’яті, зокрема знижує потребу в запам’ятовуванні змісту інформації та посилює орієнтацію на запам’ятовування шляхів її пошуку [5].

Когнітивно-регулятивні чинники включають особливості саморегуляції пізнавальної діяльності в умовах цифрового середовища. Постійна стимуляція та багатозадачність ускладнюють процес концентрації уваги та можуть призводити до поверхневого опрацювання інформації. У працях Firth J. та співавторів підкреслюється, що активне використання цифрових технологій впливає на когнітивний контроль, здатність до тривалого зосередження та глибокого аналізу інформації [6]. Водночас формуються нові адаптивні стратегії, пов’язані зі швидким пошуком, відбором та інтеграцією інформації.

Соціально-психологічні чинники пов’язані з впливом цифрового середовища на стиль комунікації та пізнавальну активність особистості. Дослідження Ломачинської І., Хрипко С., Волинець І. свідчать, що цифрове середовище може як розширювати можливості когнітивного розвитку, так і сприяти формуванню інформаційного перевантаження та когнітивної втоми [1]. У працях Романовської О. та Ростоцької М. Л. підкреслюється, що цифровізація змінює способи мислення, сприяє розвитку гнучкості, але водночас може знижувати здатність до глибокого аналізу інформації [2; 3]. Полянська Т. В. зазначає, що цифрове середовище впливає на комунікативні та мисленнєві процеси, змінюючи характер обробки інформації [4].

Аналіз сучасних досліджень свідчить, що цифрове середовище має подвійний вплив на когнітивні процеси: з одного боку, воно сприяє розвитку

адаптивності, швидкості обробки інформації та доступу до знань, з іншого — може знижувати стійкість уваги, поглиблювати інформаційне перевантаження та формувати поверхневі стратегії мислення.

Висновок. Отже, результати теоретичного аналізу свідчать, що цифрове середовище є важливим фактором трансформації когнітивних процесів дорослої людини. Його вплив має суперечливий характер: поряд із розширенням можливостей пізнавальної діяльності спостерігаються ризики зниження концентрації уваги, змін пам'яті та поверхневого мислення.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для розроблення програм розвитку цифрової гігієни, тренінгів з формування навичок концентрації уваги, критичного мислення та саморегуляції пізнавальної діяльності в умовах цифрового середовища.

Список використаних джерел

1. Ломачинська І., Хрипко С., Волинець І. Соціально-психологічні аспекти цифрового здоров'я студентів в умовах викликів цифрової доби // Наукові праці. 2025.

2. Романовська О. Інформаційні технології і засоби навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців // Теорія і практика управління соціальними системами. 2025.

3. Ростоцька М. Л. Психологія цифрового простору: реалії сучасності // Наукові праці НАПН України. 2024.

4. Полянська Т. В. Психологічні особливості віртуального спілкування сучасної молоді. 2023.

5. Madore K. P., Schacter D. L. Memory and the Internet: cognitive consequences // Trends in Cognitive Sciences. 2021. Vol. 25, No. 4. P. 285–297.

Palii Natalia
Group 4551 z,
Educational scientific humanitarian institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nataliiapalii2@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

Psychological Aspects of the Impact of the Digital Environment on the Cognitive Processes of Adults

The theses examine the impact of the digital environment on the cognitive processes of adults. Changes in attention, memory, and thinking under conditions of information overload are analyzed. It is determined that digital technologies contribute to reduced attention stability and the formation of «digital amnesia». At the same time, they expand the possibilities for information search and processing. The dual nature of the impact of digitalization on the cognitive sphere of personality is substantiated.

Keywords: digital environment, cognitive processes, attention, memory, thinking, information overload.

УДК 159.9:159.944:159.947

Преподобна Ольга
група 5551мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olga1prepodobnaya@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Вплив психологічних інтервенцій на мотивацію особистості в умовах стресогенності

У тезах розглянуто проблему впливу психологічних інтервенцій на мотивацію особистості в умовах підвищеної стресогенності сучасного соціального середовища. Обґрунтовано роль психологічного супроводу як ефективного засобу підтримання та розвитку мотиваційної сфери за умов хронічного стресу. Встановлено, що застосування психологічних інтервенцій сприяє підвищенню внутрішньої мотивації, зниженню рівня тривожності та розвитку здатності до саморегуляції.

Ключові слова: мотивація, психологічні інтервенції, стресогенність, тривожність, саморегуляція.

Зростання психоемоційної напруженості та нестабільності суспільних процесів формує умови, за яких функціонування особистості відбувається під постійним впливом стресових чинників. Тривале перебування у такому стані супроводжується виснаженням регуляторних ресурсів, що ускладнює підтримання стійкої активності та знижує ефективність діяльності.

Мотивація в такому контексті виступає базовим внутрішнім механізмом, що забезпечує спрямованість поведінки, підтримання зусиль і здатність досягати поставлених цілей. Водночас інтенсивний і тривалий вплив стресу призводить до ослаблення внутрішніх мотиваційних процесів, зниження залученості до діяльності та втрати смислової орієнтації.

Актуальності набуває розгляд мотивації як психологічного ресурсу, що

забезпечує здатність особистості зберігати активність, адаптуватися до змін і конструктивно долати складні життєві обставини в умовах підвищеної стресогенності.

Метою дослідження є теоретичний аналіз впливу психологічних інтервенцій на мотивацію особистості в умовах стресогенності.

Результати дослідження. У результаті теоретичного аналізу сучасних психологічних досліджень встановлено, що психологічні інтервенції є ефективним засобом підтримання та розвитку мотивації особистості в умовах підвищеної стресогенності соціального середовища. Вплив хронічного стресу та тривожності зумовлює зниження внутрішньої мотивації, порушення цілеспрямованості та зменшення активності особистості [1; 2]. У таких умовах особливого значення набуває психологічний супровід як форма цілеспрямованого впливу на мотиваційну сферу [3].

Мотивація розглядається як ключовий механізм регуляції діяльності, що визначає її спрямованість і стійкість. У межах теорії самодетермінації Ryan R. M. та Deci E. L. доведено, що внутрішня мотивація формується за умов задоволення базових психологічних потреб — автономії, компетентності та соціальної взаємодії [7]. Reeve J. підкреслює, що мотивація забезпечує підтримання діяльності навіть в умовах значного психологічного навантаження [8].

Узагальнення наукових підходів дозволило виокремити три основні механізми впливу психологічних інтервенцій на мотивацію особистості: когнітивно-смисловий, емоційно-регулятивний та соціально-інтеракційний. Когнітивно-смисловий механізм пов’язаний із формуванням усвідомлених цілей і цінностей діяльності. Емоційно-регулятивний передбачає розвиток саморегуляції та зниження рівня тривожності, що, за даними Барни О. М. та Козяра І. І., безпосередньо впливає на рівень мотиваційної активності [1; 2]. Соціально-інтеракційний механізм реалізується через вплив соціального середовища та підтримки: Карамушка Л. М. підкреслює роль організаційної взаємодії у формуванні мотивації, а Кокун О. М. — значення психологічної стійкості як ресурсу адаптації в умовах кризи [5].

Водночас у працях Кісіль З. Р., Швець Д. В. та Куценко О. акцентується увага на ролі когнітивних і особистісних чинників у формуванні мотивації діяльності, що визначають ефективність психологічного впливу [4; 6]. Психологічні інтервенції, які інтегрують когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти, сприяють активізації внутрішніх ресурсів, підвищенню рівня саморегуляції та відновленню внутрішньої мотивації особистості.

Таким чином, результати аналізу свідчать, що психологічні інтервенції мають комплексний вплив на мотиваційну сферу, забезпечуючи її стабілізацію та розвиток в умовах стресогенності.

Висновки. Отже, психологічні інтервенції є ефективним інструментом впливу на мотивацію особистості в умовах стресогенності. Їх застосування сприяє підвищенню внутрішньої мотивації, розвитку саморегуляції та забезпечує адаптацію особистості до складних соціальних умов. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для розроблення програм психологічного супроводу та тренінгів розвитку мотивації, спрямованих на підвищення психологічної стійкості особистості.

Список використаних джерел

1. Барна О. М. Тривожність як фактор, що впливає на навчальну мотивацію студентів. Психологія і особистість. 2022. № 1(21). С. 56–62.

2. Козяр І. І. Особливості мотиваційних установок студентів з різним рівнем тривожності. Актуальні проблеми психології. 2021. Т. 15. Вип. 4. С. 137–144.

3. Ларченко І. В. Підвищення мотивації до працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів через психологічний супровід в умовах стресогенності. Психічне здоров'я та резильєнтність особистості : колективна монографія. Академія праці, соціальних відносин і туризму / За заг. ред. : Г. А. Пріба, Л. Є. Бегези – Київ : ФОП Гуляєв О.В., 2025. 392 с.

4. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Мотивація діяльності людини: навч. посіб. Одеса: ОДУВС, 2023. 154 с.

5. Кокун О. М. Психологічна стійкість особистості в умовах кризових ситуацій. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 212 с.

6. Куценко О. Психологічні чинники академічної мотивації. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. 164 с.

7. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and Extrinsic Motivation from a Self-Determination Theory Perspective. Contemporary Educational Psychology. 2020. Vol. 61. Article 101860

8. Reeve J. Motivation and Emotion. Hoboken: Wiley, 2021. 648 p.

Prepodobna Olga
Group 5551mz,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olga1prepodobnaya@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

The Impact of Psychological Interventions on Personal Motivation Under Conditions of Stressogenicity

The paper examines the impact of psychological interventions on personal motivation under conditions of increased stressogenicity in the modern social environment. The role of psychological support as an effective means of maintaining and developing the motivational sphere under conditions of chronic stress is substantiated. It is established that the use of psychological interventions contributes to an increase in intrinsic motivation, a reduction in anxiety levels, and the development of self-regulation abilities.

Keywords: motivation, psychological interventions, stressogenicity, anxiety, self-regulation.

УДК 159.9:159.944

Преподобний Олександр
група 5551мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
sashagoljan@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Мотивація особистості як ресурс психологічної стійкості в умовах стресогенних соціальних викликів

У тезах розглядається мотивація особистості як важливий психологічний ресурс забезпечення психологічної стійкості в умовах підвищеної стресогенності сучасного соціального середовища. Проаналізовано наукові підходи до розуміння мотивації та її ролі у підтриманні активності, адаптації й подоланні стресових ситуацій. Визначено основні особистісні та соціально-психологічні чинники, що впливають на формування мотиваційних ресурсів. Підкреслено практичне значення розвитку внутрішньої мотивації для зміцнення психологічної стійкості особистості.

Ключові слова: мотивація особистості, психологічна стійкість, стресогенність, внутрішня мотивація, психологічна саморегуляція.

Тривала дія воєнного стану в Україні, що супроводжується соціально-економічною нестабільністю та хронічною невизначеністю, формує середовище підвищеної стресогенності, у якому функціонування особистості відбувається за умов постійного психоемоційного напруження. За таких обставин особливої значущості набуває проблема збереження психологічної стійкості як здатності підтримувати ефективність діяльності, регулювати власні стани та адаптуватися до динамічних змін.

Наукові підходи свідчать, що ефективність адаптації особистості до кризових умов значною мірою зумовлюється станом її мотиваційної сфери, яка виконує системоутворювальну функцію у забезпеченні психологічної стійкості.

Тривалий вплив стресогенних факторів може призводити до послаблення внутрішньої мотивації, зниження активності та порушення цілеспрямованості діяльності. Актуальності набуває дослідження мотивації особистості як ресурсу психологічної стійкості в умовах сучасних стресогенних соціальних викликів.

Метою дослідження є теоретичний аналіз мотивації особистості як важливого психологічного ресурсу підтримання психологічної стійкості та адаптації людини в умовах стресогенних соціальних викликів.

Результати дослідження. У результаті теоретичного аналізу сучасних психологічних досліджень встановлено, що мотивація особистості виступає важливим внутрішнім ресурсом забезпечення психологічної стійкості в умовах підвищеної стресогенності соціального середовища. Мотиваційна сфера визначає спрямованість діяльності людини, підтримує її активність та сприяє мобілізації внутрішніх психологічних ресурсів у процесі подолання складних життєвих обставин. Узагальнення наукових підходів дозволило виокремити основні групи чинників, що впливають на формування та підтримання мотивації особистості в умовах стресу: особистісні, емоційно-регулятивні та соціальні.

Особистісні чинники пов’язані з індивідуально-психологічними характеристиками людини, такими як життєві цінності, рівень самосвідомості, прагнення до самореалізації та здатність до постановки особистісно значущих цілей. Дослідження Ryan R. M., Deci E. L. доводять, що внутрішня мотивація формується на основі базових психологічних потреб людини – автономії, компетентності та соціальної взаємодії [4]. Реалізація цих потреб сприяє підвищенню життєвої активності та психологічної стійкості особистості.

Емоційно-регулятивні чинники включають здатність особистості до психологічної саморегуляції, контролю емоцій та управління власною поведінкою у складних життєвих ситуаціях. У працях Reeve J. зазначається, що мотивація виступає важливим механізмом регуляції поведінки людини та забезпечує підтримання діяльності навіть в умовах значного психологічного навантаження [5]. Високий рівень мотивації сприяє формуванню адаптивних стратегій поведінки та підвищує здатність людини долати труднощі.

Соціальні чинники пов’язані з впливом соціального середовища, міжособистісних відносин та соціальної підтримки. Дослідження Карамушки Л. М. свідчать, що соціальне середовище та система підтримки в організації можуть суттєво впливати на рівень мотивації та ефективність діяльності особистості [1]. У працях Кокуна О. М. підкреслюється, що наявність підтримуючого соціального середовища сприяє розвитку психологічної стійкості та підвищує адаптаційні можливості людини в умовах кризових ситуацій [2].

Аналіз сучасних психологічних досліджень свідчить, що мотивація виконує

функцію мобілізації внутрішніх ресурсів особистості, підтримує активну життєву позицію та сприяє формуванню конструктивних стратегій подолання стресових ситуацій. Високий рівень внутрішньої мотивації допомагає людині зберігати спрямованість діяльності, підтримувати життєві цілі та ефективно адаптуватися до складних соціальних умов [3].

Висновок. Отже, результати теоретичного аналізу свідчать, що мотивація особистості є важливим психологічним ресурсом забезпечення психологічної стійкості в умовах підвищеної стресогенності сучасного соціального середовища. Внутрішня мотивація сприяє мобілізації особистісних ресурсів, підтримує активність людини та підвищує її здатність ефективно долати стресові ситуації.

Список використаних джерел

1. Карамушка Л. М. Психологія організаційної діяльності: сучасні підходи та виклики. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2021. 256 с.

2. Кокун О. М. Психологічна стійкість особистості в умовах кризових ситуацій. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 212 с.

3. Максименко С. Д. Психологія особистості: сучасний вимір. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 304 с.

4. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and Extrinsic Motivation from a Self-Determination Theory Perspective. Contemporary Educational Psychology. 2020. Vol. 61. Article 101860.

5. Reeve J. Motivation and Emotion. Hoboken: Wiley, 2021. 648 p.

Prepodobnyi Alexander
Group 5551mz,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
sashagoljan@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

Personal Motivation as a Resource For Psychological Resilience Under Stressful Social Challenges

The theses examine personality motivation as an important psychological resource for ensuring psychological resilience in conditions of increased stressfulness of the modern social environment. Scientific approaches to understanding motivation and its role in maintaining activity, adaptation, and overcoming stressful situations are analyzed. The main personal and socio-psychological factors influencing the formation of motivational resources are identified. The practical significance of developing intrinsic motivation for strengthening psychological resilience of personality is emphasized.

Keywords: personality motivation, psychological resilience, stressfulness, intrinsic motivation, psychological self-regulation.

УДК 159.98:159.942

Радюк Юлія
група 5552мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
uliakalinicenko03@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

ПТСР у дітей, які пережили психотравмуючі події в умовах війни

У тезах розглядається проблема посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у дітей, які пережили психотравмуючі події в умовах війни Визначено психологічні особливості прояву ПТСР у дитячому віці, зокрема емоційні, когнітивні та поведінкові порушення, а також окреслено вікові особливості реагування на травматичний досвід. Встановлено ключові фактори ризику та захисні чинники, що впливають на розвиток розладу. Узагальнено сучасні підходи до психологічної допомоги дітям, які пережили травматичний досвід. Обґрунтовано необхідність ранньої діагностики та комплексної підтримки дітей в умовах воєнного стресу.

Ключові слова: ПТСР, психотравма, діти, війна, психічне здоров'я, психологічна допомога.

Повномасштабна війна суттєво загострила проблему психічного здоров'я дітей, які опинилися в умовах постійної небезпеки, втрат і невизначеності. За даними міжнародних організацій, зокрема ЮНІСЕФ та ВООЗ, мільйони дітей в Україні зазнали впливу психотравмуючих подій, а значна частина з них демонструє симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР) або перебуває в групі ризику його розвитку. У зв'язку з цим дослідження особливостей прояву ПТСР у дитячому віці набуває особливої актуальності як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Метою дослідження є теоретичний аналіз психологічних особливостей прояву посттравматичного стресового розладу у дітей та визначення чинників

його розвитку в умовах війни

Результати дослідження.

Психотравмуючий досвід в умовах війни мають комплексний і тривалий характер. До них належать безпосередня загроза життю, перебування під обстрілами, вимушене переміщення, розлука з близькими, втрата членів родини, а також життя в умовах постійної тривоги. Для дитини такі події є надмірними за інтенсивністю та часто перевищують її здатність до психологічної адаптації. Важливим є те, що травматичний досвід у дитинстві впливає не лише на актуальний емоційний стан, а й на подальший розвиток особистості.

Посттравматичний стресовий розлад у дітей проявляється через комплекс симптомів, які включають повторне переживання травматичних подій (нав'язливі спогади, кошмари), уникання нагадувань про травму, підвищений рівень тривожності, дратівливість, порушення сну та концентрації уваги. Водночас дитяча симптоматика має свої особливості: діти можуть відтворювати травматичні події в ігровій діяльності, демонструвати регресивну поведінку, підвищену залежність від дорослих або, навпаки, емоційне відсторонення.

За узагальненими результатами досліджень у зонах воєнних конфліктів, від 20% до 40% дітей можуть мати виражені симптоми ПТСР, тоді як ще більша частка демонструє окремі посттравматичні прояви, що впливають на їх повсякденне функціонування. В Україні, за оцінками фахівців, рівень психологічного дистресу серед дітей залишається стабільно високим, що свідчить про потребу в системній психосоціальній підтримці.

Особливості переживання травматичного досвіду значною мірою залежать від віку дитини. Діти молодшого віку частіше реагують соматичними проявами, страхи, порушення сну, тоді як підлітки можуть демонструвати депресивні стани, агресивну або ризиковану поведінку, соціальну ізоляцію. Важливо враховувати, що в підлітковому віці травматичний досвід може впливати на формування ідентичності та системи цінностей.

Ризик розвитку ПТСР зростає за наявності таких чинників, як інтенсивність травматичного досвіду, тривалість впливу стресу, повторюваність травматичних подій, відсутність стабільного та підтримуючого середовища. Додатковими ризиками є попередній травматичний досвід, психологічні особливості дитини та несприятливі соціально-економічні умови. Водночас наявність захисних чинників значно знижує ймовірність розвитку тяжких наслідків. До них належать підтримка з боку значущих дорослих, емоційна близькість у сім'ї, стабільне шкільне середовище, а також доступ до психологічної допомоги.

ПТСР у дітей має довготривалі наслідки, які можуть проявлятися у порушеннях емоційної регуляції, зниженні пізнавальної активності, труднощах у навчанні, проблемах у міжособистісних стосунках та соціалізації. Часто

спостерігається зниження довіри до світу, формування відчуття небезпеки та безпорадності. Без своєчасної допомоги такі стани можуть трансформуватися у хронічні психологічні проблеми в дорослому віці.

У сучасних умовах особливого значення набуває рання діагностика та профілактика ПТСР у дітей. Важливо своєчасно виявляти ознаки психоемоційного неблагополуччя, використовуючи як стандартизовані методики, так і спостереження за поведінкою дитини в повсякденному середовищі. Ключову роль відіграють практичні психологи, педагоги та батьки.

Ефективна допомога дітям із проявами ПТСР передбачає комплексний підхід, що поєднує психокорекційні, психотерапевтичні та соціально-педагогічні заходи. Найбільш результативними є когнітивно-поведінкова терапія когнітивно-поведінкову терапію, ігрову терапію, арт-терапію, техніки стабілізації та розвитку емоційної регуляції. Важливою умовою є створення безпечного та підтримуючого середовища, у якому дитина може поступово опрацьовувати травматичний досвід.

Важливим напрямом є робота з батьками та педагогами, спрямована на підвищення їхньої психологічної компетентності. Дорослі мають розуміти особливості проявів ПТСР у дітей, вміти надавати емоційну підтримку, уникати повторної травматизації та своєчасно звертатися до фахівців.

Висновки. Проблема ПТСР у дітей, які пережили психотравмуючі події під час війни, є однією з ключових у сфері сучасної психології. вона потребує системного підходу, що включає наукові дослідження, розроблення ефективних програм допомоги та активну міждисциплінарну взаємодію. Забезпечення психічного здоров’я дітей у воєнний час є важливою передумовою їхнього подальшого розвитку та відновлення суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Goto R., Pinchuk I., Pimenova N., Skokauskas N. Mental health of adolescents exposed to the war in Ukraine // JAMA Pediatrics. 2024.

2. Кокун О. М. Психологія посттравматичного стресового розладу : монографія. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019. 256 с.

3. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 272 с.

4. UNICEF. Ukraine two years: Children in frontline areas forced to spend up to 5,000 hours sheltering underground. 2024.

5. UNICEF. Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS) Programme Brief: Ukraine. 2025.

Radiuk Yulia
Group 5552mz,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
uliakalinicenko03@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

PTSD in Children Who Have Experienced Traumatic Events During the War

The abstracts consider the problem of post-traumatic stress disorder (PTSD) in children who have experienced traumatic events during the war. The main manifestations of PTSD in childhood are analyzed, in particular emotional, cognitive and behavioral disorders, and age-related features of response to traumatic experience are outlined. Risk factors and protective factors that influence the development of the disorder are highlighted. Modern approaches to psychological assistance to children who have experienced traumatic effects are summarized. The need for early diagnosis and comprehensive support for children in war conditions is emphasized.

Keywords: PTSD, trauma, children, war, mental health, psychological assistance.

УДК 159.944.4:005.32

Раловець Дарія
група 4-АПС,
Факультет педагогіки, психології і професійної освіти
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
dasha041214@gmail.com

Гребеньова Валентина
кандидат історичних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
Вінниця
grebenyova@gmail.com

Психологічні чинники емоційного вигорання співробітників бізнес-організацій

У статті розглядається проблема емоційного вигорання співробітників бізнес-організацій як одного з найпоширеніших психологічних наслідків професійної діяльності в умовах високої конкуренції, інтенсивного темпу праці та постійної відповідальності за результат. Проаналізовано основні психологічні чинники, що зумовлюють виникнення та розвиток емоційного вигорання, зокрема хронічний стрес, емоційне перевантаження, низький рівень внутрішньої мотивації, неузгодженість між особистісними цінностями працівника та корпоративними вимогами, дефіцит соціальної підтримки й обмежені можливості професійної самореалізації.

Ключові слова: емоційне вигорання, психологічні чинники, професійний стрес, бізнес-організації, мотивація, емоційна стійкість, психологічний клімат, саморегуляція.

Проблема емоційного вигорання співробітників бізнес організацій у сучасних соціально економічних умовах набула особливої наукової та практичної значущості, оскільки саме психологічний стан персоналу дедалі частіше визначає конкурентоспроможність, стабільність та довготривалу ефективність діяльності організацій. Інтенсифікація праці, високі вимоги до результативності, постійна необхідність адаптації до змін, багатозадачність і зростання емоційного навантаження створюють умови, за яких психоемоційні ресурси працівників швидко виснажуються. У цьому контексті емоційне

вигорання постає не як поодиноке явище, а як системна проблема, що формується під впливом комплексу психологічних чинників, які визначають індивідуальну вразливість працівника до хронічного професійного стресу.

Емоційне вигорання у бізнес середовищі розглядається як багатовимірний психологічний синдром, що розвивається внаслідок тривалого впливу емоційно насичених і стресогенних робочих ситуацій. Його сутність полягає у поступовій втраті емоційної енергії, зниженні мотивації, формуванні цинічного ставлення до професійної діяльності та відчутті знецінення власних досягнень. На відміну від разової втоми або короткочасного стресу, емоційне вигорання має хронічний характер і супроводжується стійкими змінами у когнітивній, емоційній та поведінковій сферах особистості. Саме психологічні чинники визначають не лише швидкість розвитку цього синдрому, а й глибину його проявів, що робить їх ключовим об’єктом наукового аналізу [2].

З провідних психологічних чинників емоційного вигорання є рівень емоційної регуляції, тобто здатність людини усвідомлювати власні емоційні стани, контролювати їх інтенсивність і конструктивно виражати у професійній діяльності. У бізнес організаціях працівники постійно стикаються з необхідністю демонструвати емоційно прийнятну поведінку, приховувати негативні переживання, підтримувати позитивний імідж і дотримуватися стандартів ділового спілкування. За умов недостатньо сформованих навичок емоційної регуляції це призводить до накопичення внутрішньої напруги, яка з часом трансформується в емоційне виснаження. Нездатність ефективно опрацьовувати негативні емоції, такі як роздратування, тривога, фрустрація або почуття безпорадності, істотно підвищує ризик розвитку вигорання та знижує психологічну стійкість працівника.

У формуванні емоційного вигорання відіграють роль індивідуально психологічні особливості особистості. До таких чинників належать рівень тривожності, емоційна стабільність, тип темпераменту, самооцінка та стиль мислення. Працівники з високим рівнем особистісної тривожності схильні сприймати професійні труднощі як загрозливі, що призводить до посилення емоційної напруги та швидшого виснаження ресурсів. Низька самооцінка та зовнішній локус контролю зумовлюють відчуття безсилля перед професійними вимогами, що сприяє формуванню почуття неуспішності та знецінення власних досягнень. Натомість емоційна стабільність, внутрішній локус контролю та психологічна зрілість виступають захисними факторами, які знижують імовірність розвитку синдрому емоційного вигорання [4].

Звичайно, що і увагу заслуговує мотиваційна сфера працівників бізнес організацій як важливий психологічний детермінант вигорання. Високий рівень внутрішньої мотивації, орієнтація на особистісний і професійний розвиток,

наявність усвідомлених цілей і відчуття сенсу діяльності значно зменшують ризик емоційного виснаження.

Значним психологічним чинником розвитку емоційного вигорання є особливості міжособистісної взаємодії у професійному середовищі. Бізнес організації функціонують як складні соціальні системи, у межах яких інтенсивна комунікація, конкуренція та необхідність співпраці створюють додаткове емоційне навантаження. Хронічні конфлікти, недостатня підтримка з боку колег або керівництва, відчуття несправедливості та емоційної ізольованості посилюють переживання стресу та сприяють формуванню деперсоналізації. У таких умовах працівники починають сприймати інших людей не як партнерів по взаємодії, а як джерело напруги, що поступово руйнує емоційні зв'язки та поглиблює прояви вигорання [1].

Психологічним аспектом емоційного вигорання є когнітивні установки та переконання працівників щодо професійної діяльності. Перфекціонізм, завищені вимоги до себе, схильність до самокритики та нереалістичні очікування щодо результатів праці істотно підвищують ризик емоційного виснаження. У бізнес середовищі, де успіх часто оцінюється через показники ефективності та досягнення цілей, такі когнітивні установки можуть призводити до постійного відчуття незадоволеності собою та власними результатами. Здатність до когнітивної гнучкості, переосмислення невдач і прийняття обмежень виступає важливим психологічним ресурсом, що знижує інтенсивність негативних емоцій і сприяє профілактиці вигорання.

Психологічні чинники емоційного вигорання тісно пов'язані з рівнем емоційного інтелекту працівників. Здатність розпізнавати власні емоції та емоції інших, розуміти їх причини й наслідки, а також ефективно управляти емоційними реакціями відіграє ключову роль у збереженні психологічного благополуччя. У бізнес організаціях високий рівень емоційного інтелекту сприяє конструктивному вирішенню конфліктів, підвищенню якості комунікації та формуванню позитивного психологічного клімату. Низький рівень розвитку цих навичок, навпаки, зумовлює труднощі у взаємодії, накопичення емоційної напруги та зростання ризику професійного вигорання [3].

Значення у сучасних умовах має усвідомленість як психологічний чинник, що опосередковує розвиток емоційного вигорання. Усвідомлене ставлення до власних переживань дозволяє працівникам вчасно помічати ознаки емоційного виснаження, коригувати поведінку та використовувати ефективні стратегії саморегуляції. Відсутність навичок усвідомленості призводить до автоматичного реагування на стресові ситуації, що підсилює емоційне напруження та сприяє формуванню хронічного стресу [4].

Таким чином, психологічні чинники емоційного вигорання співробітників

бізнес організацій мають багатовимірний і системний характер. Вони охоплюють особистісні особливості, рівень емоційної регуляції, мотиваційну сферу, когнітивні установки, якість міжособистісної взаємодії та розвиток емоційного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Зайчикова Т. В., Грубі Т. А. Емоційне вигорання як наслідок професійного стресу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2019. Вип. 2 (2). С. 58-64.

2. Карамушка Л. М., Гнускіна Г. В. Психологія професійного вигорання підприємців : монографія. Київ : Логос, 2018. 198 с.

3. Карамушка Л. М. Психологія управління організацією: теоретичні і прикладні проблеми. К. : Либідь, 2004. 312 с.

4. Савченко І.І. Особливості емоційного вигорання працівників сфери послуг із різним рівнем стресостійкості. Тези 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету. Том 2. 14 травня – 23 травня 2024 р. С. 192-194.

Ralovets Daria
Group 4-APS,
Faculty of Pedagogy, Psychology and Professional Education
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky
Vinnytsia
dasha041214@gmail.com

Hrebenova Valentyna
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky
Vinnytsia
grebenyova@gmail.com

Psychological Factors of Emotional Burnout of Employees of Business Organizations

The article examines the problem of emotional burnout among business organization employees as one of the most common psychological consequences of professional activity in conditions of high competition, intensive work pace, and constant responsibility for results. The main psychological factors causing the onset and development of emotional burnout are analyzed, including chronic stress, emotional overload, low levels of internal motivation, misalignment between personal values and corporate requirements, lack of social support, and limited opportunities for professional self-realization. Individual psychological characteristics, such as levels of anxiety, emotional stability, self-esteem, and locus of control, are also considered as significant determinants of burnout.

Keywords: emotional burnout, psychological factors, professional stress, business organizations, motivation, emotional resilience, psychological climate, self-regulation.

УДК 159.944:159.947:616.89-008.441.33:355.1

Рожанська Наталя
група 565мз,
Навчально-науковий інститут післядипломної освіти
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Миколаїв
natalia.rozhanska@gmail.com

Астремська Ірина
доктор психологічних наук, професор кафедри психології
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Миколаїв
iryna.astremska@chmnu.edu.ua

Психологічна характеристика синдрому емоційного вигорання в контексті допомоги ветеранам війни

Теоретично розглянуто багатовимірну природу синдрому емоційного вигорання, що охоплює емоційні, когнітивні та поведінкові прояви. Визначено ключові фактори ризику, захисні чинники, способи профілактики і корекції синдрому. Показано наслідки вигорання у сфері психосоціальної підтримки ветеранів війни та підкреслено потребу системної допомоги спеціалістам.

Ключові слова: емоційне вигорання, ветерани війни, демобілізовані особи, професійний стрес, супервізія.

В умовах воєнного часу проблема емоційного вигорання набуває особливої актуальності, адже вона безпосередньо стосується фахівців, які здійснюють психосоціальний супровід ветеранів війни та демобілізованих осіб. Постійний контакт із травматичним досвідом, високий рівень професійної відповідальності та необхідність підтримувати інших у стані кризових переживань створюють значне навантаження на психіку самих спеціалістів. У цьому контексті теоретичне осмислення синдрому емоційного вигорання стає важливим завданням, оскільки воно дозволяє не лише глибше зрозуміти його психологічну природу, але й визначити шляхи підтримки фахівців які працюють з ветеранами.

Проблема полягає у недостатній розробленості теоретичних уявлень про синдром емоційного вигорання в умовах воєнного часу, що ускладнює системне розуміння його природи, механізмів формування та специфіки проявів у фахівців, що здійснюють психосоціальну підтримку ветеранів війни. Метою

даної дослідження є охарактеризувати синдром емоційного вигорання в контексті допомоги ветеранам війни.

Емоційне вигорання у психології розглядається як багатовимірний синдром, що охоплює емоційні, когнітивні та поведінкові прояви. Найчастіше воно виникає внаслідок тривалого професійного стресу, коли вимоги роботи перевищують внутрішні ресурси працівника. Важливим є те, що вигорання не зводиться лише до втоми чи перевантаження – це комплексний процес, який поступово змінює ставлення людини до професійної діяльності, клієнтів та самої себе.

Структура синдрому традиційно описується у трикомпонентній моделі К. Маслач [6]. 1) Емоційне виснаження – відчуття хронічної втоми, спустошеності, втрати енергії. 2) Деперсоналізація – формування байдужого або цинічного ставлення до клієнтів, дистанціювання від них. 3) Редукція професійних досягнень – зниження відчуття компетентності, ефективності та значущості власної роботи. Ці компоненти взаємопов'язані: емоційне виснаження провокує деперсоналізацію, а вона, у свою чергу, знижує мотивацію та відчуття професійної цінності.

Психологічні прояви синдрому охоплюють різні рівні [2; 5]. На емоційному рівні – апатія, дратівливість, відчуття безнадії. На когнітивному – труднощі з концентрацією, негативні установки щодо роботи, зниження креативності. На поведінковому – формальне виконання обов'язків, уникання контактів із клієнтами, зростання конфліктності. Таким чином, вигорання впливає не лише на внутрішній стан працівника, але й на його професійну ефективність та якість взаємодії з іншими людьми.

Фактори ризику розвитку синдрому включають високий рівень емпатії, перфекціонізм, низьку стресостійкість, а також несприятливі організаційні умови – надмірне навантаження, відсутність підтримки, нечіткі вимоги до роботи [3; 4]. Водночас існують і захисні чинники: розвиток навичок саморегуляції, підтримка колективу, баланс між роботою та особистим життям. Також одним з важливих чинників профілактики та корекції емоційного вигорання у працівників професій допомоги, до яких зокрема відноситься професія фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, є супервізія [1].

Наслідки емоційного вигорання проявляються на кількох рівнях. Для особистості – це погіршення психічного та фізичного здоров'я, зниження життєвої задоволеності. Для професійної діяльності – падіння продуктивності, збільшення кількості помилок, конфлікти в колективі. Для клієнтів – зниження якості допомоги, ризик вторинної травматизації. У випадку фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб ці наслідки особливо

критичні, адже вони безпосередньо впливають на процес адаптації та психологічного відновлення клієнтів.

Отже, синдром емоційного вигорання є складним психологічним явищем, що поєднує індивідуальні та соціально-організаційні аспекти. Його характеристика дозволяє зрозуміти механізми впливу професійного стресу на особистість і визначити напрями профілактики та підтримки фахівців, які допомагають ветеранам війни та демобілізованим особам.

Список використаних джерел

1. Астремська І. В. Супервізія : профілактика та корекція емоційного вигорання працівників професій допомоги : монографія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. 132 с.

2. Брецко І. І. Психологічна симптоматика емоційного вигорання особистості. Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. № 12. 2011. С. 110-120.

3. Гаврилюк Л. М. Фактори ризику професійного вигорання. Наук. вісн. Чернівці, 2005. Вип. 262: Педагогіка та психологія. С. 29-35.

4. Павлюк М. М., Журавська Д. С., Клімишина Н. Психологічні чинники емоційного вигорання у професійній діяльності. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К., 2018. Т. 11. Вип. 18. С. 226-244.

5. Чуйко Г. В. Чорноиська І. І. Психологічні особливості синдрому емоційного вигорання. Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ. гол. ред. С. Д. Максименко. К.: Гнозіс, 2010. Т.12. Ч.6. С. 429-437.

6. Maslach C., Jackson S. E. The measurement of experienced burnout. Journal of Occupational Behaviour. 1981. Vol. 2. P. 99-113

Rozhanska Natalia
Group 565mz,
Educational and Scientific Institute of Postgraduate Education
Petro Mohyla Black Sea National University
Mykolaiv
natalia.rozhanska@gmail.com

Astremska Iryna
Doctor of Psychological Sciences, Professor of the Department of Psychology
Petro Mohyla Black Sea National University
Mykolaiv
iryna.astremska@chmnu.edu.ua

Psychological Characteristics of Emotional Burnout Syndrome in the Context of Helping War Veterans

The multidimensional nature of burnout syndrome, which includes emotional, cognitive and behavioral manifestations, is theoretically considered. Key risk factors, protective factors, methods of prevention and correction of the syndrome are identified. The consequences of burnout in the field of psychosocial support for war veterans are shown and the need for systemic assistance to specialists is emphasized.

Keywords: emotional burnout, war veterans, demobilized persons, professional stress, supervision.

УДК 159.923:316.6

Сергієва Юлія
група 3531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
serhiieva.yuliia@nuos.edu.ua

Коренєва Юлія
кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
jkoreneva@ukr.net

Психоемоційна стійкість особистості в умовах хронічного стресу: психологічні ресурси та практики відновлення

У тезах досліджено психоемоційну стійкість особистості в умовах хронічного стресу. Розкрито актуальність проблеми, визначено мету дослідження, подано узагальнені результати теоретичного аналізу та практичного вивчення проявів стійкості, сформульовано висновки щодо психологічних ресурсів її підтримання.

Ключові слова: психоемоційна стійкість, хронічний стрес, психологічні ресурси, саморегуляція, резилієнтність, психічне здоров'я.

Постановка проблеми. Сучасні соціальні умови характеризуються тривалим психоемоційним напруженням, невизначеністю та інформаційним перевантаженням, що спричиняє зростання рівня тривожності, емоційного виснаження та психосоматичних проявів. У цих умовах здатність особистості зберігати внутрішню рівновагу та адаптивність стає ключовим чинником психічного здоров'я. Водночас питання психологічних механізмів і ресурсів психоемоційної стійкості потребує подальшого наукового узагальнення та прикладного осмислення.

Актуальність дослідження. Зростання кількості стресогенних факторів у сучасному соціальному середовищі підсилює потребу в дослідженні психоемоційної стійкості як ресурсу адаптації та психологічного благополуччя. Особливої значущості ця проблема набуває для дорослого населення, яке

поєднує професійні, соціальні та особистісні навантаження. Розроблення психологічних підходів до підтримання стійкості є важливим напрямом практичної психології та психогігієни.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та узагальнення психологічних ресурсів психоемоційної стійкості особистості в умовах хронічного стресу та визначення ефективних практик її підтримання й відновлення.

Виклад результатів дослідження. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволив визначити психоемоційну стійкість як інтегральну властивість особистості, що включає емоційну регуляцію, когнітивну гнучкість, смислотворення та здатність до відновлення після стресу. Узагальнення психологічних підходів показало, що ключовими ресурсами стійкості є усвідомлення власних емоційних станів, позитивна самооцінка, внутрішній локус контролю, життєві цінності та соціальна підтримка.

У процесі узагальнення практичних спостережень у психологічному консультуванні дорослих осіб встановлено, що високий рівень психоемоційної стійкості пов’язаний із здатністю до рефлексії, самопідтримки та конструктивного переживання стресових ситуацій. Особи з нижчим рівнем стійкості демонструють тенденцію до емоційного уникання, підвищеної тривожності та виснаження. Це підтверджує роль навичок саморегуляції та усвідомленості як базових механізмів адаптації.

Аналіз психологічних практик показав, що ефективними засобами відновлення стійкості є майндфулнес-практики, дихальні та релаксаційні техніки, тілесне усвідомлення, а також рефлексивні методи осмислення досвіду. Їх регулярне застосування сприяє зниженню рівня стресу, підвищенню емоційної стабільності та відчуття внутрішньої опори особистості.

Висновки. Психоемоційна стійкість є системним ресурсом психічного здоров’я особистості в умовах хронічного стресу та визначається сукупністю емоційних, когнітивних і смислових компонентів. Встановлено, що її ключовими психологічними ресурсами виступають усвідомленість, саморегуляція, позитивне самосприйняття та соціальна підтримка. Ефективними засобами підтримання стійкості є психологічні практики відновлення, спрямовані на зниження напруження та інтеграцію переживань. Перспективою подальших досліджень є емпіричне вивчення психоемоційної стійкості в різних соціальних групах.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості : навч. посіб. Київ : Либідь, 2013.

2. Зливков В. Л., Лукомська С. О. Психологія стресу : навч. посіб. Київ : Каравела, 2019.

3. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : КММ, 2006.

4. Lazarus R. S., Folkman S. Stress, Appraisal, and Coping. New York : Springer, 1984.

5. Masten A. S. Resilience in development. American Psychologist. 2001.

6. Kabat-Zinn J. Full Catastrophe Living. New York : Bantam Books, 2013.

Serhiieva Yuliia
Group 3531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
serhiieva.yuliia@nuos.edu.ua

Koreneva Yuliia
Candidate of Psychological Sciences
Senior Lecturer, Department of Psychology
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
jkoreneva@ukr.net

Psycho-Emotional Resilience Under Chronic Stress: Psychological Resources and Recovery Practices

The thesis examines psycho-emotional resilience of personality under chronic stress. The relevance of the problem is substantiated, the research aim is defined, generalized results of theoretical analysis and practical observation of resilience manifestations are presented, and conclusions regarding psychological resources of resilience are formulated.

Keywords: psycho-emotional resilience, chronic stress, psychological resources, self-regulation, resilience, mental health.

УДК 159.923.2:316.472.4-057.875

Сироватка Артем
група 1901,
Навчально-науковий інститут автоматики та електротехніки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
12656226@nuos.edu.ua

Патлайчук Оксана
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Вплив соціальних мереж на самооцінку студентської молоді

У статті розглянуто проблему впливу соціальних мереж на формування та зміну самооцінки студентів. Проаналізовано основні механізми впливу віртуальної комунікації на Я-концепцію молодої людини. Окрему увагу приділено феноменам соціального порівняння, «відфільтрованої реальності» та залежності від зовнішнього схвалення, лайків та коментарів. Наведено дані сучасних досліджень та окреслено шляхи мінімізації негативного впливу.

Ключові слова: самооцінка, соціальні мережі, студентська молодь, Я-концепція, соціальне порівняння, кіберпсихологія.

Сучасне студентство є першим поколінням, яке виросло в епоху тотальної цифровізації. Соціальні мережі (Instagram, TikTok, Telegram-канали, YouTube) стали не просто засобом комунікації, а повноцінним середовищем існування, де формується ідентичність, цінності та, найголовніше, самооцінка молодої людини. Проблема полягає в тому, що віртуальний простір часто створює викривлену картину світу, де успіх, краса та щастя демонструються як норма, а буденність і невдачі залишаються за кадром. Це призводить до хронічного відчуття власної «недостатності» у студентів, що може спричиняти тривожність, депресивні стани та зниження академічної мотивації.

Метою даної роботи є теоретичний аналіз впливу соціальних мереж на самооцінку студентської молоді, виявлення основних психологічних механізмів цього впливу та окреслення практичних рекомендацій для збереження

психічного здоров'я в умовах цифрового середовища.

Актуальність теми зумовлена стрімким зростанням кількості молодих людей із заниженою самооцінкою та розладами харчової поведінки, що прямо корелює з часом, проведеним у соціальних мережах. За даними психологічних служб університетів, все частіше студенти звертаються з проблемою «я гірший за інших», переглядаючи ідеальні картинки з життя блогерів та однолітків. Вивчення цього питання дозволить розробити ефективні програми психологічної підтримки та медіаграмотності для студентів.

Самооцінка є центральним утворенням особистості, яке регулює поведінку та діяльність людини. У юнацькому віці, який припадає на період студентства, самооцінка є особливо вразливою, оскільки відбувається активне професійне та особистісне самовизначення. Соціальні мережі стають потужним чинником, що впливає на цей процес, і цей вплив реалізується через кілька ключових психологічних механізмів.

Насамперед, в основі впливу лежить класична теорія соціального порівняння Леона Фестінгера, згідно з якою людина оцінює себе, порівнюючи з іншими. У реальному житті ми бачимо одногрупників у різних станах: втомленими, веселими, неохайними чи охайними. У соціальних мережах ми бачимо лише «найкращі кадри». Студент, гортаючи стрічку Instagram, бачить ідеальні фото з подорожей, дорогі ресторани, бездоганні тіла після обробки у фотошопі [1]. Це порівняння майже завжди є «висхідним», тобто людина порівнює себе з тим, хто здається кращим, що закономірно призводить до зниження самооцінки. Студент не враховує, що за ідеальною картинкою можуть стояти кредити, робота фотографа, години макіяжу або просто глибока депресія блогера, а робить невтішний висновок про власне життя.

Крім того, соціальні мережі активно пропагують певні стандарти зовнішності та способу життя, створюючи так звану «відфільтровану реальність». Для студента, який часто має обмежений бюджет і живе в гуртожитку, ці стандарти є недосяжними, що формує відчуття власної невідповідності. Дослідження, проведене серед студентів віком 18-22 років, показало, що 67% опитаних відчувають незадоволення власним тілом після перегляду сторінок фітнес-блогерів, а 54% зазначили, що відчувають фінансову неповносправність, дивлячись на Stories інфлюенсерів [3].

Ще одним важливим механізмом є формування залежності від зовнішнього схвалення. У психології існує поняття «зворотного зв'язку». У реальному житті ми отримуємо його через інтонацію, посмішку чи дотик. У цифровому світі головним маркером схвалення стає кількість лайків. Для студента опублікувати фото і не отримати очікуваної кількості вподобайок — це стрес, що переживається як соціальне відторгнення. Мозок починає виробляти дофамін

щоразу, коли ми отримуємо сповіщення, і формується умовний рефлекс: «моя цінність дорівнює моїй популярності в мережі». Це робить самооцінку студента нестабільною та залежною від випадковостей алгоритмів соцмереж [4].

Не можна оминути увагою і проблему кібербулінгу. Студентське середовище не завжди дружнє, і конфлікти з університету легко переходять у соцмережі, де вони набувають публічного розголосу. Злий коментар під фото або створення мемів із зображенням студента можуть завдати нищівного удару по самооцінці. На відміну від фізичного цькування, кібербулінг працює цілодобово, адже смартфон завжди під рукою [2]. Додатковим фактором є порушення сну через прокручування стрічки перед сном, що призводить до недосипання, дратівливості та емоційної нестабільності, які лише погіршують сприйняття власної особистості [1].

Для збереження здорової самооцінки в умовах цифрового середовища психологи рекомендують студентам дотримуватися правил «цифрової гігієни». До них належить обмеження часу перебування в додатках, влаштування днів без соцмереж, розвиток критичного мислення з нагадуванням собі, що соцмережі — це лише «вітрина», а також фокус на реальних досягненнях замість гонитви за віртуальним схваленням.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що соціальні мережі мають значний вплив на формування самооцінки студентської молоді. Постійне соціальне порівняння, демонстрація ідеалізованого життя та залежність від зовнішнього схвалення можуть призводити до зниження впевненості в собі, підвищення тривожності та емоційної нестабільності. Водночас усвідомлене використання цифрових платформ, розвиток критичного мислення та дотримання принципів цифрової гігієни здатні мінімізувати негативні наслідки. Подальші дослідження у цій сфері можуть бути спрямовані на розробку програм психологічної підтримки студентів в умовах цифрового середовища.

Список використаних джерел

1. Вплив соціальних мереж на психіку людини: як соцмережі впливають на самооцінку. Телеканал «UA: Перший». 2023. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3685970-vpliv-socialnih-merez-na-psihiku-ludini-ak-socmrezi-vplivaut-na-samoocinku.html (дата звернення: 07.03.2026).

2. Кібербулінг: причини та наслідки для підлітків та молоді : монографія / за ред. О. Л. Вознесенської. Київ : Талком, 2022. 148 с.

3. Наугольник Л. Б. Психологія масової комунікації та вплив соціальних мереж на особистість : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2021. 212 с.

4. Кокуна О. М. Соціальні мережі як чинник розвитку особистості.

Психологічний часопис. 2020. № 6. С. 45–52.

Syrovatka Artem
Group 1901,
Educational and Scientific Institute of Automation and Electrical Engineering
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
12656226@nuos.edu.ua

Patlaichuk Oksana
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Social Sciences and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

The Impact of Social Networks on the Self-Esteem of Student Youth

The article examines the problem of the influence of social networks on the formation and change of students' self-esteem. The main mechanisms of the influence of virtual communication on the self-concept of a young person are analyzed. Special attention is paid to the phenomena of social comparison, "filtered reality" and dependence on external approval (likes, comments). Data from recent studies are presented and ways to minimize the negative impact are outlined.

Keywords: self-esteem, social networks, student youth, self-concept, social comparison, cyberpsychology.

УДК 159.9:316.6

Сінченко Вікторія
група 5551м,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vika.sinchenko2004@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Стигма звернення по психологічну допомогу серед волонтерів у період війни

У статті розглянуто проблему стигматизації звернення по психологічну допомогу серед волонтерів у період воєнного стану. Проаналізовано основні соціально-психологічні чинники, які перешкоджають своєчасному отриманню психологічної підтримки. Визначено, що поширені стереотипи щодо необхідності постійної психологічної стійкості та готовнісність до надмірної самовіддачі можуть формувати негативне ставлення до звернення по допомогу. Розглянуто можливі шляхи подолання стигми та підвищення доступності психологічної підтримки для волонтерів.

Ключові слова: стигма, психологічна допомога, волонтери, війна, психічне здоров'я.

Постановка проблеми. У період воєнного стану волонтерська діяльність відіграє важливу роль у підтримці населення. Волонтери забезпечують гуманітарну допомогу, організовують евакуацію та надають емоційну підтримку людям, які постраждали від війни. Така діяльність супроводжується високим рівнем психологічного навантаження та постійним контактом із травматичними подіями.

Попри значний рівень стресу, багато волонтерів не звертаються по професійну психологічну допомогу навіть у разі емоційного виснаження. Однією з причин цього є стигматизація звернення по психологічну підтримку, що пов'язана з поширеними у суспільстві стереотипами про необхідність постійної

психологічної стійкості. У зв'язку з цим дослідження феномену стигми звернення по психологічну допомогу серед волонтерів набуває особливої актуальності.

Метою дослідження є теоретичний аналіз соціально-психологічних чинників стигматизації звернення по психологічну допомогу серед волонтерів у період війни та визначення можливих шляхів її подолання.

Актуальність дослідження. Психологічна підтримка волонтерів у період війни є важливою складовою їхньої ефективної діяльності та збереження психічного здоров'я. Проте навіть у критичних умовах багато волонтерів уникають звернення по психологічну допомогу через внутрішню та соціальну стигму. Зарубіжні дослідники, такі як Корріган П., Ріквуд Д. та Вогель Д., зазначають, що стигма може проявлятися у формі страху негативної оцінки, відчуття сорому або низької самооцінки у зв'язку з потребою в допомозі. В українській науці психічне здоров'я та психологічну підтримку волонтерів вивчали Бережний І., Бєлавіна Т. та Крамченкова В., які підкреслюють, що волонтери піддаються високому психоемоційному навантаженню, ризику розвитку посттравматичних симптомів та емоційного виснаження.

Попри наявні наукові напрацювання, проблема стигматизації звернення по психологічну допомогу серед волонтерів у воєнний період залишається недостатньо вивченою. Волонтерська діяльність у кризових умовах часто відбувається в нестабільних обставинах, без системної підтримки та професійного супроводу, що ускладнює можливість емоційного відновлення. Поширені уявлення про необхідність постійної психологічної стійкості та самопожертви формують додаткові бар'єри для звернення по допомогу, що робить дослідження цієї проблеми особливо актуальним.

Результати дослідження. У результаті теоретичного аналізу встановлено, що стигма звернення по психологічну допомогу серед волонтерів формується під впливом особистісних, соціальних та організаційних чинників.

Особистісні чинники включають індивідуальні характеристики волонтерів, такі як самооцінка, рівень емпатії, психологічна стійкість, перфекціонізм та готовність до самопожертви. Дослідження Вогеля Д. та Вейда Н. показують [4], що високий рівень самостигми пов'язаний з низькою готовністю звертатися за психологічною допомогою навіть при наявності ознак емоційного виснаження. Робота Ріквуда Д. та співавторів підтверджує [2; 3], що особистісні переконання та страх негативної оцінки з боку оточення формують додаткові бар'єри на шляху до отримання підтримки.

Соціальні чинники пов'язані із загальноприйнятими стереотипами та очікуваннями від волонтерів. Поширене уявлення про те, що волонтер має бути психологічно стійким і здатним жертвувати власними ресурсами, створює

додатковий тиск та посилює страх негативної оцінки з боку колег і суспільства. Бережний І. та Бєлавіна Т. зазначають [5], що такий тиск часто призводить до утримання від звернення по психологічну допомогу навіть у разі значного емоційного навантаження.

Організаційні чинники включають наявність або відсутність структурованої підтримки у волонтерських організаціях, доступ до психологічних ресурсів, підготовку до виконання завдань та рівень робочого навантаження. Крамченкова В., Мельникова О. та Вергіян Н. підкреслюють [6], що відсутність системного психологічного супроводу та підготовки підвищує ризик збереження стигми і негативно впливає на психічне здоров'я волонтерів. Надмірне навантаження та брак часу на відновлення ресурсів сприяють формуванню стану психологічного виснаження та стримують звернення по допомогу.

Аналіз літератури та українських досліджень показує, що ефективними стратегіями подолання стигми серед волонтерів є: створення системи психологічного супроводу всередині волонтерських організацій, проведення освітніх програм та тренінгів щодо значущості психологічної підтримки, впровадження механізмів анонімного звернення по допомогу, а також соціальні кампанії, спрямовані на зміну стереотипів про обов'язкову психологічну стійкість та самопожертву. Важливо, щоб ці заходи були адаптовані до умов волонтерської діяльності у кризових ситуаціях та враховували специфіку психологічних потреб різних категорій волонтерів.

Висновок. Стигма звернення за психологічною допомогою серед волонтерів у період війни є багатофакторним явищем, що формується під впливом взаємодії особистісних, соціальних та організаційних чинників. Подолання цих бар'єрів потребує інтегрованого підходу, який включає проведення освітніх програм щодо значущості психологічної підтримки, впровадження системи психологічного супроводу у волонтерських організаціях та соціальні кампанії, що змінюють стереотипи про психологічну стійкість та самопожертву.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку адаптованих стратегій подолання стигми та підвищення доступності психологічної допомоги для волонтерів у кризових умовах. Особливу увагу слід приділити практичним рекомендаціям для організацій та команд волонтерів щодо інтеграції психологічного супроводу у щоденну діяльність, що сприятиме підвищенню ефективності допомоги та збереженню психічного здоров'я тих, хто її надає.

Список використаних джерел

1. Corrigan P. W., Druss B. G., Perlick D. A. The Impact of Mental Illness Stigma on Seeking and Participating in Mental Health Care. Psychological Science in the Public Interest. 2014. Vol. 15, no. 2. P. 37–70.

2. Rickwood D. J., Mazzer K. R., Telford N. R. Social influences on seeking help from mental health services, in-person and online, during adolescence and young adulthood. BMC Psychiatry. 2015. Vol. 15, no. 1.

3. Rickwood D., Thomas. Conceptual measurement framework for help-seeking for mental health problems. Psychology Research and Behavior Management. 2012. P. 173.

4. Vogel D. L., Wade N. G., Haake S. Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. Journal of Counseling Psychology. 2006. Vol. 53, no. 3. P. 325–337.

5. Бережний І. О., Бєлавіна Т. І. Психологічні аспекти волонтерства як форми громадянської самореалізації. Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень. 2025. С. 82–85.

6. Крамченкова В., Мельникова О., Вергіян Н. Психологічні особливості резильєнтності волонтерів в умовах війни. Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психология. 2024. № 71. С. 70–80.

Sinchenko Victoria
group 5551m,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vika.sinchenko2004@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

Stigma of Seeking Psychological Help among Volunteers during the War

The article examines the problem of stigma related to seeking psychological help among volunteers during the period of martial law. The main socio-psychological factors that hinder the timely receipt of psychological support are analyzed. It is determined that widespread stereotypes about the need for constant psychological resilience and self-sacrifice can form negative attitudes toward seeking help. Possible ways to overcome stigma and increase the accessibility of psychological support for volunteers are considered.

Keywords: stigma, psychological help, volunteers, war, mental health.

УДК 159.944.4:316.62-057.875]:316.472.4«364»

Случевська Дар'я
група 6.0532-1,
Факультет соціальної педагогіки та психології
Запорізький Національний Університет
Запоріжжя
dasha.sluchevskaya@gmail.com

Губа Наталія
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
guba.natalya02@gmail.com

Активність у соціальних мережах як форма ескапістської поведінки студентів у воєнний період

У статті досліджено особливості активності студентів у соціальних мережах як форми ескапістської поведінки в умовах воєнного стану в Україні. Проаналізовано взаємозв'язок між рівнем стресу, тривожністю, депресивною симптоматикою та частотою ескапістської онлайн-активності. Встановлено, що студенти з вищим рівнем стресу частіше використовують соціальні мережі для уникнення воєнної реальності.

Ключові слова: ескапізм, соціальні мережі, студентська молодь, стрес, тривожність, депресія, воєнний період.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну створило безпрецедентний психологічний тиск на населення, особливо на студентську молодь. Постійні тривожні новини, невизначеність майбутнього, загроза життю формують надзвичайно стресове середовище. Соціальні мережі у воєнний період виступають не лише засобом обміну інформацією, а й простором для ескапізму. Проблемне використання соціальних мереж може перетворитися на дисфункціональну копінг-стратегію, коли замість конструктивного подолання стресу людина занурюється у віртуальний світ, уникаючи переживання важких емоцій.

Мета статті – визначити особливості активності студентів у соціальних мережах як форми ескапістської поведінки та дослідити взаємозв'язок між

рівнем стресу, тривожністю, депресивною симптоматикою та поведінковими характеристиками ескапістської онлайн-активності у воєнний період.

Актуальність роботи. Масштабні дослідження виявили критично високий рівень психічних розладів серед української молоді: 32,0% мають позитивний скринінг на депресію, 17,9% - на тривожність, 35,0% - на психологічну травму. Серед студентів через 20 місяців війни симптоми ПТСР, тривожності, депресії та безсоння спостерілагися у 48,1%, 34,1%, 33,6% та 19,3% відповідно. Лонгітюдні дослідження показали, що зростання ескапізму призводить до надмірних онлайн-поведінок, оскільки уникнення негативного є сильнішим мотивом, ніж отримання позитивного.

Виклад результатів дослідження. Теоретичний аналіз показав, що ескапізм є формою дистанціювання від реальності. Сучасні моделі розрізняють адаптивний тип (розширення досвіду, особисте зростання) та малоадаптивний тип (придушення емоцій, уникнення проблем). Цифровий ескапізм через соціальні мережі є предиктором надмірної онлайн-активності, особливо під час криз.

Однією з найпоширеніших форм прояву сучасного ескапізму є так званий медійно-культурний ескапізм. У його межах індивіди «втікають» у світи, створені літературою, кінематографом, відеоіграми або віртуальними реальностями. Цей тип ескапізму має, з одного боку, потенціал адаптації – через медія людині може бути надана можливість тимчасового відпочинку, регуляції емоцій та перезавантаження психіки. З іншого – за умов надмірного або хронічного звернення до таких «втеч», медійний ескапізм може перетворитися на деструктивну тенденцію, а саме відчуження від соціальної дійсності, зниження мотивації до змін, залежності від медіа чи ігрової поведінки

Ескапізм у соціальних мережах визначається як мотивація до використання платформ для уникнення негативних емоцій та проблем. Мультицентрові дослідження виявили, що підлітки з негативними копінг-стратегіями мають вищу ймовірність проблемного використання інтернету. Близько 50% підлітків з проблемним використанням мали високі показники ескапізму, що корелювало з тривалістю використання понад 7 годин на день. Теорії використання та задоволення і теорія потоку пояснюють, як пасивний скролінг створює ілюзію контролю та втрату відчуття часу.

Дослідження студентів у воєнний період показало їхню особливу вразливість через накопичений стрес від конфлікту та академічного тиску. Студенти, які зазнали переміщення, стикаються з розлукою з сім’єю, розривом соціальних зв’язків та ізоляцією. Навіть ті, хто за кордоном, залишаються експонованими війні через медіа, що призводить до стресу. В умовах війни соціальні мережі слугують простором для ескапізму: компульсивне читання

новин поєднується з пошуком розважального контенту, що може посилювати дистрес через контакт з травматичними матеріалами.

Після повномасштабного вторгенння спостерігається значне збільшення відеоігрової активності активності в Україні. Сучасні дослідження показують, що зріст загального ігрового часу для України склав приблизно 16% у 2021 році, а у 2022 році – 35%. Інтенсивність використання віртуальних ігрових середовищ збереглася і у 2023 році. Відеоігри стали важливим механізмом копінгу та ескапізму під час війни. Мотиваційними факторами залучення є: ескапізм (тимчасовий «притулок» від стресу війни), потреба в контролі (відчуття агентності у ситуації безсилля), соціальний зв'язок (онлайн-спільноти), дослідження ідентичності, зняття стресу та покращення психічного самопочуття.

Дослідження феномену ескапізму, які мали місце в середині XX ст., переважно відбувалися в контексті визначення його протестної сутності. Причини втечі від реальності розглядаються в контексті відчуження людини від культури, коли людина опиняється у ворожих обставинах: вимушена зміна професії, місця проживання, відчуження від природи, виснажлива праця. Засилля матеріального та постійна діяльність призводять до відмирання в людині духовного начала, що формує потребу у зовнішній втечі, коли єдино привабливими стають різноманітні способи відволікання від реальності.

Висновки. Дослідження підтверджує зв'язок між рівнем стресу та частотою ескапістської активності студентів у соціальних мережах. Виявлено кореляції між тривожністю, депресією та інтенсивністю використання соціальних мереж для уникнення воєнної реальності. Студенти з вищим стресом частіше проявляють ескапістську активність через розважальний контент, «меми» та онлайн-ігри як спосіб психологічного захисту.

Ескапізм у соціальних мережах має двоїсний характер: адаптивний (відпочинок, соціальна підтримка, регуляція емоцій) та дезадаптивний (хронічне уникнення, ізоляція, залежність). Алгоритми платформ експлуатують ескапістські мотиви, що вимагає свідомого обмеження часу та розвитку альтернативних копінг-стратегій. Результати мають практичне значення, для розробки програм психологічної підтримки студентів, рекомендацій щодо здорового використання соціальних мереж та профілактики дисфункціональної ескапістської поведінки у воєнний період.

Список використаних джерел

1. Новохатько А. В. Ескапізм як соціокультурне явище сучасності. Філософські обрії. 2018. №40. С. 97-105.

2. Jouhki H., Savolainen I., Sirola A., Oksanen A. Escapism and Excessive Online Behaviors: A Three-Wave Longitudinal Study in Finland during the COVID-19 Pandemic. Int J Environ Res Public Health. 2022. Vol. 19(19). 12491.

3. Polyvianaia M., Yachnik Y., Fegert J.M., et al. Mental health of university students twenty months after the beginning of the full-scale Russian-Ukrainian war. BMC Psychiatry. 2025. Vol. 25(1). 236.

4. Yildirim Demirdöğen E., Akinci M.A., Bozkurt A., et al. Social media addiction, escapism and coping strategies are associated with the problematic internet use of adolescents in Türkiye. Front Psychiatry. 2024. Vol. 15. 1355759.

5. Hameed M. Digital escapism amid conflict: media and gaming behaviors in the shadow of war. EXCLI Journal. 2025. Vol. 24. P. 859-870.

6. Ковальова Г. П. Основні підходи до розуміння сутності феномену ескапізму / Г. П. Ковальова // Культура України. Серія : Культурологія. - 2015. - Вип. 49. - С. 64-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kukl_2015_49_8.

7. Кашкарова, Ю. (2019). Ігровий екскапізм: тенденції дослідження проблеми в межах методологеми психологічного захисту особистості. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології", (16). https://doi.org/10.32626/2227-6246.2012-16.%p.

Sluchevska Daria
Group 6.0532-1,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
dasha.sluchevskaya@gmail.com

Guba Nataliya
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor
Department of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
guba.natalya02@gmail.com

Social Media Activism as a Form of Escapist Behaviour Among Students During the War Period

The article examines the features of students' activity in social networks as a form of escapist behavior during martial law in Ukraine. The relationship between the level of stress, anxiety, depressive symptoms and the frequency of escapist online activity is analyzed. It was found that students with a higher level of stress are more likely to use social networks to avoid wartime reality.

Keywords: escapism, social networks, student youth, stress, anxiety, depression, wartime.

УДК 159.9:364-78

Соловйова Ірина
група 5552мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
armandi.2010@gmail.com

Кравчук Ольга
Кандидат політичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olha.kravchuk@nuos.edu.ua

Особливості психологічної підтримки родин військовополонених в умовах війни

У тезах розглянуто особливості психологічної підтримки родин військовополонених в Україні в умовах повномасштабної війни. Проаналізовано основні психологічні труднощі, з якими стикаються сім'ї військовослужбовців, що перебувають у полоні або вважаються зниклими безвісти. Окрему увагу приділено ролі фахівця із супроводу ветеранів війни у наданні комплексної підтримки родинам та координації взаємодії з державними структурами. Підкреслено значення інклюзивних практик допомоги та міжвідомчої співпраці у роботі з цією категорією сімей.

Ключові слова: родини військовополонених, психологічна підтримка, інклюзивні практики, фахівець із супроводу ветеранів війни, соціально-психологічна допомога, кризові стани, війна в Україні.

Постановка проблеми та актуальність

Повномасштабна війна в Україні суттєво змінила не лише політичну та економічну ситуацію в державі, але й повсякденне життя тисяч українських родин. Однією з найбільш вразливих категорій населення сьогодні є сім'ї військовослужбовців, які перебувають у полоні або вважаються зниклими безвісти. Для таких родин характерним є стан постійної невизначеності, тривоги та емоційного виснаження. Відсутність достовірної інформації про долю близької людини часто стає джерелом сильного психологічного напруження, що

впливає як на емоційний стан членів сім'ї, так і на їхнє повсякденне життя.

У сучасних умовах війни проблема психологічної підтримки таких родин набуває особливого значення. Сім'ї військовополонених змушені тривалий час перебувати у кризовому психологічному стані, що потребує професійної допомоги та комплексної підтримки з боку держави і суспільства. Саме тому питання впровадження ефективних практик психологічної та соціальної допомоги таким родинам є важливим напрямом досліджень у сфері психології та соціальної роботи.

Мета тез полягає в аналізі особливостей психологічної підтримки родин військовополонених в Україні та визначенні ролі фахівця із супроводу ветеранів війни у наданні допомоги таким сім'ям.

Війна спричиняє значний вплив на психологічний стан як самих військовослужбовців, так і членів їхніх родин. У наукових дослідженнях наголошується, що наслідками бойових дій часто стають психологічні травми, соціальна дезадаптація, складнощі у взаєминах у сім'ї та проблеми з поверненням до звичного життя. Зокрема в праці І. Поліщук та Горішной Ю. зазначається, що «психологічні травми, соціальна дезадаптація, труднощі в реінтеграції в цивільне життя, а також конфлікти у сім'ях – це лише частина проблем, з якими стикаються ці категорії населення» [2, с. 147].

Для родин військовополонених ці проблеми мають ще складніший характер. Люди змушені тривалий час жити у стані невизначеності, коли відсутня точна інформація про стан чи місце перебування близької людини. У психології подібний стан часто описують як ситуацію «невизначеної втрати», коли людина не має можливості повноцінно пережити втрату або завершити процес емоційного проживання події.

У таких умовах важливою складовою допомоги є проведення соціальної та психологічної діагностики. Вона дозволяє визначити основні потреби родини, рівень психологічного напруження та ресурси, які можуть допомогти у подоланні складної життєвої ситуації. Автори І. Поліщук та Горішня Ю. підкреслюють, що «соціальна діагностика є процесом збору, аналізу та оцінки інформації про соціальний статус особи чи групи людей з метою виявлення їхніх потреб, проблем та потенціалу для подальшої допомоги» [1, с. 147].

Окрему роль у системі підтримки родин військових відіграє фахівець із супроводу ветеранів війни. Його діяльність передбачає налагодження комунікації між родинами військових та державними установами, допомогу в отриманні необхідної інформації, а також координацію доступу до різних форм допомоги. У багатьох випадках саме цей фахівець стає першою людиною, до якої родина звертається за підтримкою та роз'ясненням щодо можливостей отримання допомоги.

Важливою складовою його діяльності є не лише організаційна або інформаційна підтримка, а й психологічна допомога. Родини військовополонених часто переживають складні емоційні стани — страх, тривогу, відчай, почуття безсилля або несправедливості. Тому важливим завданням фахівця є створення безпечного простору для спілкування та підтримки, де люди можуть відкрито говорити про свої переживання.

Дослідники підкреслюють, що ефективна допомога у кризових ситуаціях базується на гуманістичних цінностях та орієнтації на підтримку людини. Зокрема зазначається, що діяльність фахівців соціальної сфери базується на гуманістичних цінностях, зокрема на здатності співчувати, розуміти проблеми інших людей та надавати їм підтримку [1].

У межах інклюзивного підходу важливим є використання різних форм психологічної підтримки. До них можуть належати індивідуальні консультації, групи підтримки, психоосвітні зустрічі або терапевтичні практики. Такі форми роботи допомагають зменшити рівень психологічної напруги, сприяють формуванню відчуття підтримки та дозволяють родинам легше переживати складні життєві обставини.

Дослідження також свідчать, що робота з військовими та їхніми родинами може включати різні терапевтичні підходи, спрямовані на подолання психологічних та емоційних труднощів. У наукових дослідженнях Алещенко В., Медведєв В. підкреслюється, що робота з військовими та їхніми родинами передбачає допомогу у подоланні психологічних, соціальних та емоційних труднощів, які можуть виникати внаслідок участі у бойових.

Крім того, важливим елементом ефективної допомоги є міжвідомча взаємодія. Підтримка родин військовополонених потребує співпраці між різними структурами — психологами, державними установами, громадськими організаціями та волонтерськими ініціативами. У цьому процесі фахівець із супроводу ветеранів війни часто виступає координатором допомоги, організовуючи взаємодію між різними службами та спеціалістами.

Висновки

Таким чином, родини військовополонених є однією з найбільш психологічно вразливих категорій населення в умовах війни. Тривала невизначеність, емоційне напруження та відсутність достовірної інформації про долю близької людини створюють значне психологічне навантаження для членів сім’ї. Саме тому важливим напрямом сучасної практики допомоги є розвиток інклюзивних підходів до підтримки таких родин.

Важливу роль у цьому процесі відіграють фахівці із супроводу ветеранів війни, які допомагають родинам орієнтуватися у системі державної підтримки, отримувати необхідні послуги та знаходити психологічні ресурси для подолання

складних життєвих обставин. Комплексний підхід, що поєднує психологічну підтримку, соціальний супровід та міжвідомчу взаємодію, сприяє підвищенню ефективності допомоги родинам військовополонених та їхній соціальній адаптації.

Список використаних джерел

1. Алещенко В. І., Медведєв В. К. Формування компетентностей у фахівця соціальної сфери в умовах війни // Питання психології. 2025. № 4. С. 21–29. DOI: https://doi.org/10.33099/2617-6858–25–86–4–21-29.

2. Поліщук І. П. Особливості соціальної діагностики у контексті підтримки військовослужбовців та їхніх сімей // Соціальна політика: виклики часу: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 9 квітня 2025 р.). Київ, 2025. С. 146–148.

3. Соціальна робота з військовими та ветеранами російсько-української війни // Витоки педагогічної майстерності. 2024. Вип. 34. С. 80–88.

Soloviova Iryna
Group 5552mz,
Educational and Scientific Humanities Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
armandi.2010@gmail.com

Kravchuk Olga
Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the
Department of Social and Humanities and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olha.kravchuk@nuos.edu.ua

Peculiarities of Psychological Support For Families of Prisoners of War in the Conditions of War

The theses examine the peculiarities of psychological support for families of prisoners of war in Ukraine under conditions of full-scale war. The main psychological difficulties faced by families of military personnel who are in captivity or considered missing in action are analyzed. Particular attention is paid to the role of a veteran support specialist in providing comprehensive assistance to families and coordinating interaction with state institutions. The importance of inclusive support practices and interagency cooperation in working with this category of families is emphasized.

Keywords: families of prisoners of war, psychological support, inclusive practices, veteran support specialist, socio-psychological assistance, crisis states, war in Ukraine.

УДК 159.922.7

Харламова Анна
група 6.0534-2,
факультет соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет
Запоріжжя
harlamowa.08@gmail.com

Санакоєва Наталя
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Запорізький національний університет
Запоріжжя
n_sanakoyeva@ukr.net

Психологічні механізми стабілізації самооцінки дошкільників у кризових умовах воєнного стану

Проаналізовано психологічні чинники формування самооцінки дошкільників у контексті викликів воєнного стану. Розкрито трикомпонентну структуру самооцінки та значення ігрової діяльності як простору для терапевтичного відреагування травми. Охарактеризовано психотехнологію «Моя суперсила» та арт-терапевтичні методи відновлення відчуття контролю та резильєнтності дитини.

Ключові слова: самооцінка, дошкільник, сімейне виховання, Я-концепція, психосоціальна підтримка, резильєнтність, арт-терапія.

Постановка проблеми та її актуальність. В умовах тривалого воєнного стану формування адекватної самооцінки дошкільників набуває статусу стратегічного завдання. Згідно з концепцією Е. Еріксона, фундаментом особистості у цей період є «базова довіра до світу». Війна руйнує цю довіру, перетворюючи світ на небезпечне та непередбачуване місце. Хронічний стрес призводить до депривації успіху: обмеження простору для самореалізації позбавляє дитину можливості отримувати підкріплення для когнітивного компонента «Я-концепції» («я вмію»). Оскільки самооцінка дошкільника є емпатійно-залежною, дефіцит ресурсу в батьків для якісного «дзеркального відображення» успіхів дитини посилює відчуття її безпорадності та блокує розвиток позитивного самоставлення.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично розкрити зміст психологічних методик підтримки самооцінки дошкільників як фундаменту їхньої резильєнтності.

Виклад результатів дослідження. У вітчизняній школі психології (зокрема у працях О. Кононко та Т. Піроженко) самооцінка розглядається як динамічний афективно-когнітивний комплекс [1]. Її структуру складають три компоненти: когнітивний (знання про вміння), емоційно-оцінний (ставлення до себе) та поведінковий (вплив на вибір завдань) [1; 2].

Основним чинником формування цих елементів є провідна діяльність – гра. У кризових умовах гра стає не лише простором для освоєння ролей, а й засобом «терапевтичного відреагування» травми. Через ігрові ситуації дитина дистанціюється від болісного досвіду та інтеріоризує успішні моделі поведінки. Емпіричні дані свідчать, що адекватну самооцінку мають 50% дітей, проте близько 10% демонструють занижений рівень через стрес та критицизм дорослих [2; 3].

Ефективним інструментом підтримки самооцінки є психотехнологія «Моя суперсила» [4]:

Екстерналізація: дитина відокремлює страх від себе, малюючи його як зовнішній об'єкт. Це перенесення провини за безпорадність на зовнішній образ дозволяє зберегти позитивне самоставлення.

Пошук ресурсу: ідентифікація «суперсили», що дозволяє дитині відчути себе героєм, у якого є завдання, а не жертвою.

Матеріалізація: наповнення «скрині досягнень» фішками створює наочний доказ успіху.

Додатково використовується арт-терапевтична техніка «Квітка самоповаги» [5], де дитина на пелюстках фіксує свої досягнення («я допомагаю мамі»), що візуалізує «Я-позитивне» та зміцнює впевненість у власних силах.

Висновки. Стабільна адекватна самооцінка є не просто умовою емоційного комфорту, а фундаментальною основою резильєнтності, що дозволяє дитині адаптуватися до мінливих умов сьогодення. Процес корекції самооцінки потребує обов’язкового залучення батьків. Спільна робота психолога та родини дозволяє відновити функцію «дзеркального відображення» успіхів дитини, що є критично важливим для подолання депривації успіху та формування стійкої віри у власну компетентність.

Отже, адекватна самооцінка дошкільника в умовах війни є не лише показником емоційного комфорту, а й внутрішнім ресурсом його резильєнтності. У роботі акцентовано на ролі «депривації успіху» – процесі, за якого хронічний стрес позбавляє дитину можливості відчувати власну компетентність. Психосоціальна підтримка має бути спрямована на подолання цього відчуття

через ігрові методи та техніки екстерналізації, що дозволяють дитині відокремити травмівний досвід від власного «Я». Важливою умовою є залучення батьків для відновлення стабільного «дзеркального відображення» успіхів дитини, що є критичним для повернення їй відчуття контролю над власною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Піроженко Т.О., Соловйова Л.І., Карабаєва І.І., Гурковська Т.Л., Токарєва Л.Д., Федорчук О.І. Особливості психологічної стійкості дітей старшого дошкільного віку : навчальний посібник; за наук. ред. Т.О. Піроженко. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2025. 153 с. URL : http://lib.iitta.gov.ua/744993 (дата звернення: 05.03.2026).

2. Берегова Н. П., Кушнір І. М., Степанюк О. К. Експериментальне дослідження самооцінки дітей старшого дошкільного віку. Теорія і практика сучасної психології. 2020. № 2. С. 101–104. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/19.pdf (дата звернення: 18.02.2026).

3. Павлюк М., Корнієнко В. Вплив батьківсько-дитячих відносин на самооцінку дітей дошкільного віку. 2024. URL: https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/2844/2884 (дата звернення: 18.02.2026).

4. Підтримуємо та зберігаємо психічне здоров’я дітей. НУМО: платформа розвитку дошкільнят (МОН України, ЮНІСЕФ). URL: https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/Docs/Pages/pidtrimuyemo-ta-zberigayemo-psihichne-zdorovya-ditej.pdf (дата звернення: 18.02.2026).

5. Техніки арт-терапії: вправа «Квітка самоповаги». URL: https://vtkosnova.com/uk/tehniki-art-terapiyi-vprava-kvitka-samopovagi/ (дата звернення: 24.02.2026).

Harlamova Anna
Group 6.0534-2,
Faculty of Social Pedagogy and Psychology
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
harlamova.08@gmail.com

Sanakoieva Natalia
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the
Department of Social Communications and Information Activity
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia
n_sanakoieva@ukr.net

Psychological Mechanisms for Stabilizing the Self-Esteem of Preschool Children in the Crisis Conditions of Martial Law

The psychological factors involved in the formation of self-esteem in preschool children within the context of wartime challenges are analyzed. The three-component structure of self-esteem and the significance of play activity as a space for therapeutic abreaction of trauma are revealed. The "My Superpower" psychotechnology and art-therapeutic methods for restoring the sense of control and resilience in children are characterized.

Keywords: self-esteem, preschooler, family upbringing, Self-concept, psychosocial support, resilience, art therapy.

УДК 376.3.4

Чуприна Олена
група 5552мз,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
chuprena1980@gmail.com

Білюк Олена
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olena.bilyk@nuos.edu.ua

Практичні аспекти реалізації інклюзивної освіти в Україні в умовах сучасних викликів

У тезах проаналізовано ключові чинники розвитку інклюзивної освіти в Україні та визначено системні перешкоди її практичної реалізації, особливо в умовах військового стану. Підкреслюється необхідність перегляду освітніх стратегій та запропоновано кроки для забезпечення успішного впровадження інклюзивних підходів. Наголошується на важливості принципів рівності, толерантності та партнерства як основи сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами (ООП), психолого-педагогічний супровід, Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ), системні виклики, кадровий дефіцит, раннє втручання (РВ).

Вступ. Інклюзивна освіта – це комплексний соціокультурний процес, що ґрунтується на цінностях рівності, толерантності та партнерства, і є критично важливим для стійкого розвитку нашої держави. Суть інклюзії полягає у забезпеченні права кожної дитини на рівний доступ до якісної освіти та її повноцінну інтеграцію, що вимагає гнучкості системи та адаптації під потреби учня. На основі аналізу вітчизняних досліджень [А. А. Колупаєва, В. М. Луценко, С. І. Панок, Д. В. Прасол] доведено, що комплексний психолого-педагогічний супровід є вирішальним чинником у забезпеченні ранньої комплексної оцінки та подальшої адаптації дитини, а його ефективність прямо залежить від координації зусиль фахівців ІРЦ та закладів освіти.

Метою дослідження є визначення практичних аспектів та актуальних проблем інклюзивної освіти в умовах сучасних суспільних і безпекових викликів в Україні.

Основна частина. Започаткування інклюзивного освітнього середовища в Україні було підтримано низкою законодавчих ініціатив [ратифікація Конвенції ООН, ЗУ «Про освіту»]. Свідченням послідовного розвитку є ухвалення урядом Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року (червень 2024 р.). Статистичний аналіз останніх років демонструє позитивну кількісну динаміку:

1. Станом на травень 2025 року інклюзивним навчанням охоплено вже 47 610 учнів з ООП, функціонує 33 397 інклюзивних класів.

2. Мережа ІРЦ зналічує 711 одиниць, що забезпечує необхідний психолого-педагогічний супровід та комплексну оцінку розвитку дітей.

3. Системне впровадження Раннього втручання РВ зростає: на початок 2025 року діє понад 70 команд у 21 регіоні України. Послуга масштабується і планує охопити близько 3,3 тисячі сімей на рік. Динаміка підкріплена значною кількістю ініціатив від міжнародних донорів (UNICEF, UNDP) та громадських організацій, які забезпечують системне фінансування, впровадження інноваційних практик та розвиток професійних компетенцій.

Однак, аналіз демонструє, що на рівні практичної реалізації інклюзія стикається з низкою системних перешкод, які потребують негайного перегляду освітніх стратегій. Серед ключових викликів – гострий дефіцит кваліфікованих корекційних фахівців (асистентів вчителя, логопедів, психологів), що ускладнює надання якісного супроводу та вимагає вдосконалення системи моніторингу послуг ІРЦ. Ця проблема посилюється низьким рівнем фінансової мотивації та емоційним вигоранням кадрів, оскільки заробітна плата не відповідає високим кваліфікаційним вимогам та інтенсивності праці, що прямо загрожує сталості надання послуг. Крім того, зберігається потреба у підвищенні рівня обізнаності та толерантності серед педагогічної та батьківської спільноти. Додатковим викликом є недосконаліть інфраструктури, зокрема проблема доступності та облаштування захисних споруд (укриттів) з урахуванням потреб осіб з ООП. У контексті військового стану ситуація загострюється, оскільки зростає кількість дітей, які потребують ООП, а також психологічної підтримки (за звітами UNICEF, близько 1,5 мільйона дітей перебувають у зоні ризику розвитку депресії та тривожності).

Висновки Військовий стан та системні суспільні перетворення створили безпрецедентні бар'єри, спричинивши зростання кількості дітей з ООП і значно збільшивши навантаження на освітню мережу. Комплексний психолого-педагогічний супровід залишається основою для індивідуалізації навчального

процесу, покращення соціальних навичок та підвищення адаптивних можливостей усієї родини. Успішне впровадження інклюзивних підходів в умовах сучасних викликів вимагає посилення міжвідомчої співпраці, перегляду пріоритетів у підготовці кадрів та моніторингу роботи ІРЦ.

Список використаних джерел

1. Інклюзивне навчання [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya (дата звернення: 05.11.2025).

2. Панок С. І. Інклюзивна освіта в умовах трансформаційних змін в Україні: досвід та виклики. Педагогічні науки. 2022. № 5. С. 101–110.

Chupryna Olena
Group 5552mz,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
chuprena1980@gmail.com

Biliuk Olena
candidate of pedagogical sciences, associate professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olena.bilyk@nuos.edu.ua

Practical Aspects of Implementing Inclusive Education in Ukraine Amidst Modern Challenges

The abstract analyzes the key factors in the development of inclusive education in Ukraine and identifies systemic barriers to its practical implementation, particularly under the conditions of martial law. The study emphasizes the necessity of revising educational strategies and proposes specific steps to ensure the successful integration of inclusive approaches. It highlights the importance of the principles of equality, tolerance, and partnership as the foundation for sustainable social development.

Keywords: inclusive education, children with special educational needs (SEN), psycho-pedagogical support, Inclusive Resource Center (IRC), systemic challenges, staff shortages, early intervention (EI).

УДК 159.923.2:004.738.5

Шалаєвський Володимир
група 4551,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
shalaevskiy228@gmail.com

Ларченко Ірина
Доктор філософії з психології (PhD)
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
irina.larchenko@gmail.com

Психологічні аспекти впливу соціальних мереж на розвиток особистості підлітків

У тезах здійснено теоретичний аналіз впливу соціальних мереж на розвиток особистості підлітка в умовах сучасного цифрового середовища. Розкрито особливості формування ідентичності, самооцінки та психоемоційного стану підлітків у процесі онлайн-взаємодії. Обґрунтовано як позитивні, так і ризикогенні аспекти впливу соціальних мереж, зокрема їх зв'язок із психологічним благополуччям і рівнем тривожності. Визначено, що характер впливу залежить від інтенсивності використання соціальних мереж та індивідуально-психологічних особливостей підлітка.

Ключові слова: соціальні мережі, розвиток особистості, підлітки, самооцінка, ідентичність, психоемоційний стан.

Сучасний розвиток цифрового суспільства зумовлює суттєві зміни у процесах соціалізації підлітків. Соціальні мережі виступають одним із провідних середовищ їхньої комунікації, самопрезентації та формування уявлень про себе й інших. Водночас їх активне використання супроводжується низкою психологічних ризиків, зокрема змінами самооцінки, підвищенням емоційної напруженості та залежністю від соціального схвалення. Це зумовлює необхідність наукового аналізу впливу соціальних мереж на розвиток особистості підлітка.

Метою тез є теоретичне обґрунтування впливу соціальних мереж на розвиток особистості підлітка та визначення основних психологічних механізмів

цього впливу.

Соціальні мережі стали важливим чинником соціалізації підлітків, оскільки забезпечують простір для комунікації, самопрезентації та формування міжособистісних зв'язків. У цьому середовищі відбувається активне становлення особистості, зокрема формування ідентичності, системи цінностей та уявлень про себе. Як зазначає А. Рубан, соціальні мережі відіграють значну роль у процесі конструювання ідентичності підлітків і молоді, створюючи умови для експериментування з різними соціальними ролями [3].

Одним із ключових аспектів впливу соціальних мереж є їхній вплив на самооцінку підлітків. Постійне порівняння себе з іншими користувачами, орієнтація на зовнішнє схвалення та кількісні показники соціальної активності (лайки, коментарі) можуть сприяти формуванню нестійкої або заниженої самооцінки. У дослідженнях підкреслюється, що активність у соціальних мережах пов'язана з рівнем психологічного благополуччя та емоційного стану молоді [1].

Важливим напрямом аналізу є вплив соціальних мереж на психоемоційний стан підлітків. Зокрема, надмірне використання цифрових платформ може спричиняти підвищення рівня тривожності, емоційного напруження та психологічного виснаження. Як зазначають Л. Вольнова, А. Камінська та О. Ляска, інтенсивна взаємодія з соціальними мережами має безпосередній зв'язок із показниками психічного здоров'я сучасної молоді [2].

Сучасні міжнародні дослідження також підтверджують наявність зв'язку між використанням соціальних мереж та психологічним станом підлітків. Зокрема, метааналіз C. Marino та співавт. показує, що проблемне використання соціальних мереж асоціюється з підвищеним рівнем психологічного дистресу та зниженням суб'єктивного благополуччя [5]. Аналогічно, результати дослідження B. Keles та співавт. свідчать про взаємозв'язок між активністю у соціальних мережах і проявами депресії та тривожності у підлітків [4].

Водночас соціальні мережі можуть виконувати і позитивні функції, зокрема сприяти розширенню соціальних контактів, розвитку комунікативних навичок та отриманню соціальної підтримки. Характер їх впливу залежить від інтенсивності використання, змісту онлайн-взаємодії та індивідуально-психологічних особливостей підлітка.

Таким чином, вплив соціальних мереж на розвиток особистості підлітка є комплексним і суперечливим процесом, що поєднує як ресурсні можливості розвитку, так і потенційні психологічні ризики.

Висновки. Вплив соціальних мереж на розвиток особистості підлітка має комплексний характер і визначається поєднанням як ресурсних, так і ризикогенних чинників. Соціальні мережі сприяють формуванню ідентичності,

розширенню соціальних зв’язків і розвитку комунікативних навичок, водночас можуть негативно впливати на самооцінку та психоемоційний стан підлітків. Ефективність цього впливу залежить від інтенсивності використання соціальних мереж, змісту онлайн-взаємодії та індивідуально-психологічних особливостей особистості, що актуалізує необхідність формування критичного ставлення до цифрового середовища та розвитку психологічної стійкості підлітків.

Список використаних джерел

1. Березовська Л. Психологічне благополуччя молоді, що проявляють активність у соціальних мережах. Вісник Національного університету оборони України. 2023. Вип. 2. С. 21–28.

2. Вольнова Л. М., Камінська А. О., Ляска О. П. Вплив соціальних мереж на психічне здоров’я сучасної молоді. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. 2023. Т. 34 (73), № 6. С. 1–5.

3. Рубан А. Вплив соціальних мереж на формування ідентичності підлітків та молоді. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип. 56. С. 213–220.

4. Keles B., McCrae N., Grealish A. A systematic review: the influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. International Journal of Adolescence and Youth. 2020. Vol. 25(1). P. 79–93.

5. Marino C., Gini G., Vieno A., Spada M. M. The associations between problematic Facebook use, psychological distress and well-being among adolescents and young adults: a systematic review and meta-analysis. Journal of Affective Disorders. 2021. Vol. 281. P. 561–572.

Shalaievskyi Volodymyr
Group 4551,
Educational and Scientific Humanities Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
shalaevskiy228@gmail.com

Larchenko Iryna
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
irina.larchenko@gmail.com

Psychological Aspects of the Influence of Social Media on Adolescent Personality Development

The theses present a theoretical analysis of the influence of social networks on the development of adolescents' personality in the context of the modern digital environment. The features of identity formation, self-esteem, and the psycho-emotional state of adolescents in the process of online interaction are revealed. Both positive and risk-related aspects of the impact of social networks are substantiated, in particular their relationship with psychological well-being and the level of anxiety. It is determined that the nature of this influence depends on the intensity of social media use and the individual psychological characteristics of the adolescent.

Keywords: social networks, personality development, adolescents, self-esteem, identity, psycho-emotional state.

УДК 376.36:82-93

Шаргородська Юлія
група 3841,
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
sargorodskaaula5@gmail.com

Шапочка Катерина
кандидат педагогічних наук, доцент
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kateryna.shapochka@nuos.edu.ua

Казка як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення

У статті розкрито теоретичні засади та практичні аспекти використання казки як ефективного засобу розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) ІІІ рівня. Обґрунтовано значення зв'язного мовлення як важливої передумови повноцінного мовленнєвого, пізнавального та особистісного розвитку дитини, її успішної соціалізації та підготовки до шкільного навчання. Доведено, що казка, завдяки чіткій композиційній структурі, лексико-граматичній доступності, повторюваності мовних зразків і вираженому емоційно-образному потенціалу, створює сприятливі умови для формування навичок монологічного мовлення, розвитку причинно-наслідкових зв'язків і підвищення мовленнєвої активності дітей. Окреслено роль наочних опор (сюжетних картинок, схем, мнемотаблиць) у забезпеченні ефективності логопедичної роботи. Зроблено висновок, що систематичне використання казкового матеріалу в корекційно-розвитковому процесі сприяє підвищенню результативності формування зв'язного мовлення дітей із ЗНМ ІІІ рівня та забезпечує їхню мовленнєву готовність до подальшого навчання.

Ключові слова: зв'язне мовлення, дошкільний вік, загальне недорозвинення мовлення, казка, логопедична робота, корекційно-розвитковий процес.

Розвиток зв'язного мовлення є однією з ключових умов повноцінного мовленнєвого та загального психічного розвитку дитини дошкільного віку. Саме

зв’язне мовлення забезпечує можливість логічно, послідовно й граматично правильно передавати власні думки, встановлювати комунікативні контакти та успішно оволодівати навчальною діяльністю у подальшому шкільному навчанні. Особливої актуальності проблема розвитку зв’язного мовлення набуває у роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) ІІІ рівня, для яких характерні порушення усіх компонентів мовленнєвої системи, труднощі побудови розгорнутих висловлювань, порушення логіки та послідовності мовлення.

У сучасній логопедичній практиці актуальним є пошук ефективних, доступних і водночас мотиваційно привабливих засобів розвитку зв’язного мовлення. Одним із таких засобів є казка, яка завдяки своїй структурованості, образності та емоційній насиченості має значний корекційно-розвивальний потенціал.

Проблема використання казки у розвитку мовлення дітей відображена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Аналіз проблеми загального недорозвинення мовлення показав наявність численних досліджень, присвячених цій проблемі (Г. Жаренкова, Р. Левіна, Н. Нікашина, Л. Спірова, Т. Філічева, Г. Чиркіна, та ін.). У працях психологів, логопедів О. Боряк, З. Ленів, І. Мартиненко, І. Марченко, В. Тищенка, Л. Трофименко, М. Шеремет, та ін.

Важливість і необхідність використання казкових творів у корекційно-виховної роботі із дітьми із порушенням мовлення доведено низкою авторів, таких як Н. Нищева, М. Поваляєва, Г. Чеботанян, Л. Шаманська, Н. Погосова, та ін. Наукові дослідження цих авторів указують на те, що метод роботи із казкою є одним із провідних у корекційній роботі із дошкільниками із загальним мовленнєвим недорозвиненням, оскільки він природно, комплексно, відповідно до провідної діяльності дитини впливає на її мовленнєву сферу.

Дослідники наголошують, що казка сприяє активізації мовленнєвої діяльності, збагаченню словникового запасу, формуванню граматичної правильності та розвитку логіки висловлювання. У логопедичних дослідженнях підкреслюється доцільність використання казкового матеріалу у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями, зокрема із ЗНМ ІІІ рівня, оскільки казка забезпечує поєднання корекційних і мотиваційних чинників мовленнєвого розвитку.

Логопедична гра-казка для дошкільнят при значена для застосування у роботі з дітьми із порушеннями мовлення комплексів вправ, які роз вивають правильний артикуляційний уклад звуків, а також для пасивної артикуляційної гімнастики. Таке закріплення матеріалу може служити додатковим корекційним матеріалом із розвитку зв’язного мовлення.

Казка є одним із найбільш доступних і зрозумілих для дошкільників жанрів

художньої літератури. Її специфіка полягає у чіткій композиційній побудові, наявності логічної послідовності подій, повторюваних елементів та яскравих образів персонажів. Така структура полегшує дітям сприймання змісту, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і відтворення почутого матеріалу у формі зв'язного висловлювання.

Для дітей із ЗНМ ІІІ рівня характерними є труднощі у плануванні висловлювання, порушення послідовності викладу подій, пропуски змістових ланок та граматичні помилки. Казка у цьому контексті виступає своєрідною мовленнєвою опорою, що допомагає дитині орієнтуватися у структурі тексту та будувати власний переказ відповідно до логіки сюжету. Зав'язка, розвиток подій, кульмінація та розв'язка казки формують у дитини уявлення про композицію зв'язного висловлювання.

Важливим чинником ефективності казки є її лексична та граматична доступність. Казкові тексти часто містять прості синтаксичні конструкції, повторювані мовні зразки, ритмічні вислови, що сприяє закріпленню мовленнєвих моделей та збагаченню активного словника дітей. Повторюваність мовних структур стимулює мовленнєву активність, допомагає формувати граматично правильні речення та поступово ускладнювати мовлення.

Емоційно-образний характер казки має суттєве значення для розвитку зв'язного мовлення. Яскраві персонажі, динамічний сюжет та емоційна насиченість викликають у дітей зацікавленість, підвищують мотивацію до мовленнєвої діяльності та знижують страх помилки. Для дітей із мовленнєвими порушеннями це особливо важливо, оскільки позитивне емоційне тло сприяє подоланню мовленнєвої скутості та невпевненості у власних можливостях.

Казка також сприяє розвитку логіки переказу та формуванню причинно-наслідкових зв'язків. Аналіз дій персонажів, обговорення мотивів їхніх вчинків і наслідків подій допомагають дітям усвідомлювати зміст тексту не фрагментарно, а цілісно. Регулярна робота з казковими текстами сприяє формуванню вміння виділяти головне, утримувати послідовність подій і будувати розгорнуті монологічні висловлювання.

У логопедичній практиці ефективність використання казки зростає за умови застосування наочних опор: сюжетних картинок, схем, мнемотаблиць, предметних моделей персонажів. Візуальна підтримка допомагає компенсувати труднощі пам'яті та уваги у дітей із ЗНМ ІІІ рівня, забезпечує збереження логічної структури переказу та зменшує кількість пропусків у мовленні.

Підсумовуючи, зазначимо, казка є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку, оскільки поєднує структурованість, лексико-граматичну доступність та емоційно-мотиваційний потенціал. Для дітей із ЗНМ ІІІ рівня використання казки у логопедичній роботі створює сприятливі умови

для формування навичок зв’язного висловлювання, розвитку логіки мовлення, збагачення словникового запасу та підвищення мовленнєвої активності. Систематичне застосування казкового матеріалу сприяє підвищенню ефективності корекційної роботи та формуванню мовленнєвої готовності дітей до подальшого навчання.

Список використаних джерел

1. Богданова І. Казкотерапія в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. 15)https://logosfera.com.ua/kazkoterapiya-dopomoha-v-lohopedychniy-roboti/

2. Казачінер О. Використання казки у розвитку зв’язного мовлення дошкільників. https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/8717

3. Малишева Д. Розвиток зв’язного мовлення дітей засобами художнього слова. https://www.aphn-journal.in.ua/archive/60_2023/part_3/26.pdf

4. Фастовець А. Корекційна робота з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. https://dspace.hnpu.edu.ua/items/c9d15e88-87f1-4bed-bcde-e468b274b74e.

Sharhorodska Yuliia
Group 3841,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
sargorodskaaula5@gmail.com

Shapochka Kateryna
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kateryna.shapochka@nuos.edu.ua

Fairy Tale as an Effective Means for Developing Connected Speech

The article examines the theoretical foundations and practical aspects of using fairy tales as an effective tool for developing connected speech in preschool children with general speech underdevelopment (GSU) Level III. The significance of connected speech is substantiated as a crucial prerequisite for the full linguistic, cognitive, and personal development of the child, as well as for successful socialization and preparation for school learning.It is demonstrated that fairy tales, due to their clear compositional structure, lexical and grammatical accessibility, repetitive language patterns, and pronounced emotional-imagery potential, create favorable conditions for the formation of monologic speech skills, the development of cause-and-effect reasoning, and the enhancement of children's speech activity. The role of visual supports (story pictures, diagrams, and mnemonic tables) in ensuring the effectiveness of speech therapy work is highlighted.The study concludes that systematic use of fairy tale material in the corrective and developmental process contributes to improving the effectiveness of connected speech formation in children with GSU Level III and ensures their speech readiness for further learning.

Keywords: connected speech, preschool age, general speech underdevelopment, fairy tale, speech therapy, corrective and developmental process.

РОЗДІЛ VII
СУЧАСНИЙ ДИЗАЙН ТА ІННОВАЦІЇ В МОДІ, АРХІТЕКТУРІ Й ПРЕДМЕТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

УДК 004.8:659.13

Алексєєва Аліка
група 3531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ali.lisyenok@gmail.com

Матійко Олександр
Заслужений діяч мистецтв України, доцент кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
oleksandr.matiiko@nuos.edu.ua

Штучний інтелект у візуальній ідентичності брендів: перспективи та обмеження з позиції графічного дизайну

В статті розглянуто вплив сучасних методів штучного інтелекту (ШІ) на формування та управління візуальною ідентичністю брендів з позиції графічного дизайну. Дано визначення ключових технологій ШІ (генеративних моделей, мультимодальних мереж, інструментів автоматизації макетів), можливості їх застосування при розробці логотипів, палітр, типографіки та інших візуальних систем в динамічних брендах.

Ключові слова: штучний інтелект, генеративні моделі, візуальна ідентичність, графічний дизайн, бренд-дизайн.

Візуальна ідентичність бренду – це структурована сукупність візуальних елементів (логотип, колір, типографіка та інш.), які формують передачу цінностей бренду та його впізнаваність. За останні роки інструменти на основі штучного інтелекту продемонстрували здатність генерувати і трансформувати візуальний контент, що відкриває нові можливості для графічних дизайнерів. Але це ставить і нові питання: як інтегрувати ШІ в творчий процес без втрати

якостей, критично важливих для бренду? Як оцінювати результат?

Сучасні досягнення в області штучного інтелекту, відповідні графічному дизайну, включають:

генеративні загальні мережі і їх подальші модулі, які здатні створювати візуальні зразки високої реалістичності з тонким управлінням по стилю;

мультимодальні системи, що зв'язують текстові описи і візуальні елементи і тим самим спрощують генерацію контенту по брифу;

інструменти автоматизації верстки і стилістичної трансформації, які прискорюють прототипування і адаптацію візуальних модулів.

Графічні редактори на основі штучного інтелекту можуть швидко виробляти безліч варіацій логотипів на основі параметричних входів, ключових повідомлень, заданих палітр і цільової аудиторії. Це значно прискорює час дослідження і дозволяє дизайнеру отримати несподівані композиційні рішення. Однак, автоматичні логотипи часто страждають від проблем унікальності, семантичної глибини та масштабованості для різних носіїв.

Також, ШІ дозволяє створювати адаптивні візуальні системи для брендів, які змінюються в залежності від контексту (наприклад, часу доби, локації, призначені для користувача дані). Так формуються "динамічні бренди", що розширюють семантичні можливості ідентичності компанії, але вимагають суворої регламентації правил генерації для збереження впізнаваності.

Візуальні моделі на основі штучного інтелекту можуть пропонувати палітри, макети та комбінації шрифтів, прогнозуючи сприйняття на основі великих даних та досліджень кольорів. Також, на базі ШІ стала можливою генерація ілюстрацій, шаблонів, фотографій та анімації – все це прискорює виробництво матеріалів бренду для кампаній та дозволяє легко локалізувати вміст на різних ринках. Однак, в даному контексті, дизайнер повинен не просто створити, а й критично відбирати і адаптувати пропозиції штучного інтелекту під культурний і семантичний контекст, тому що людська інтерпретація набуває особливої ваги як чинник, що дозволяє виходити за межі статистичної норми, оскільки алгоритми навчаються на великих масивах вже існуючого візуального контенту. Тобто, вони схильні відтворювати найбільш поширені композиційні та стилістичні рішення.

З практичної точки зору, інструменти генеративного і допоміжного ШІ прискорюють прототипування і розширюють варіативність рішень, полегшуючи рутинні операції на кшталт створення адаптивних версій логотипу для різних форматів, генерації колірних схем і типографічних моделей. Це економить ресурси і дозволяє швидше тестувати варіанти. Разом з тим, широке впровадження однакових моделей і тренувальних наборів даних може призводити до гомогенізації візуальних рішень, знижуючи унікальність і

збільшуючи ризик випадкових запозичень, що, в свою чергу, піднімає питання авторського контролю і правової відповідальності. Тобто, аспект авторського права на згенерований контент і прозорості джерел навчальних даних залишаються відкритими, що знижує довіру з боку замовника і аудиторії.

Потрібно відзначити, що штучний інтелект слід розглядати як інструмент, що розширює творчу практику, але не замінює дизайнерську сутність. У робочі процеси повинні бути інтегровані етапи людської валідації та ретуші, внутрішні стандарти якості та чек-листи перевірки згенерованого контенту. Також, можна підключити в даний цикл процедури кураторського контролю та поповнення датасетів з урахуванням інклюзивності та уникнення упередженості. Важливим заходом стає навчання команди бренд-дизайнерів не тільки практичним навичкам роботи з інструментами ШІ, а й юридичним аспектам використання авторських прав та впроваджування практики документування результатів при розробці брендингових елементів.

Таким чином, ШІ розширює інструментарій розробки та управління візуальною ідентичністю брендів – від прискореного прототипування до динамічних систем, що адаптуються до контексту. У той же час успішна інтеграція вимагає збереження ролі дизайнера як критичного редактора сенсу і носія професійних цінностей. У довгостроковій перспективі найбільш продуктивною буде кооперація людини і машини, де ШІ розширює творчі можливості, а дизайнери зберігають відповідальність за стратегічну цілісність бренду.

Список використаних джерел

1. Cooper H., Merrilees B., Miller D. The corporate heritage brand paradox: managing the tension between continuity and change in luxury brands // Australasian Marketing Journal. 2021. Vol. 29, No. 4. P. 320–328.

2. Han J., Forbes H., Schaefer D. An exploration of how creativity, functionality, and aesthetics are related in design // Research in Engineering Design. 2021. Vol. 32. P. 289–307.

3. Minh S.V., Huong G.N., Ha G.D.N. The role of social brand engagement on brand equity and purchase intention for fashion brands // Cogent Business & Management. 2022. Vol. 9, Iss. 1. P. 1–21.

Aleksyeyeva Alika
Group 3531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ali.lisyenok@gmail.com

Matiiko Oleksandr
Honored Worker of Arts of Ukraine,
Associate Professor of the Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
oleksandr.matiiko@nuos.edu.ua

Artificial Intelligence in Visual Brand Identity: Prospects and Limitations From a Graphic Design Perspective

The article examines the influence of modern methods of artificial intelligence (AI) on the formation and management of visual identity of brands from the point of view of graphic design. Key AI technologies (generative models, multimodal networks, layout automation tools) and the possibility of their application in the development of logos, Palettes, typography, and other visual systems in dynamic brands are defined.

Keywords: artificial intelligence, generative models, visual identity, graphic design, brand design.

УДК: 747:379.827

Алексєєва Аліка
група 3531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ali.lisyenok@gmail.com

Сергієнко Олена
старший викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vvs64728@gmail.com

Вибір оздоблення матеріалів для інтер'єра в умовах співіснування людини та кота

Стаття присвячена вибору оздоблення матеріалів для інтер'єру в умовах співіснування людини та кота. Особливу увагу приділено текстильним матеріалам, що зазнають найбільшого експлуатаційного навантаження. Визначено рекомендації щодо підбору матеріалів, які поєднують практичність інтер'єру з комфортом.

Ключові слова: практичність оздоблення матеріалів, тканини, домашні тварини.

Метою статті є визначення практичних принципів вибору матеріалів інтер'єру, зокрема текстильних, для житлового простору, у якому співіснують людина та кіт.

Через поширення котів як домашніх тварин у міських квартирах зростає увага до формування житлового інтер'єру з урахуванням не тільки людини, а й тварини. зростає потреба переосмислення традиційних підходів до вибору оздоблювальних матеріалів у дизайні інтер'єру, оскільки спільне проживання з котами не повинно означати відмову від естетичного життя. Правильно підібрані матеріали дають можливість поєднати привабливий вигляд меблів із комфортом тварини, зменшуючи візуальну помітність шерсті чи можливі пошкодження. Таке проєктування потребує врахування фізичних характеристик матеріалів, їх експлуатаційних навантажень та особливостей поведінки тварини.

Особливої уваги в такому інтер'єрі потребують м'які поверхні. Саме

текстиль є основною зоною контакту тварини, тому покривні матеріали мають бути стійкими до механічних пошкоджень і водночас легко очищуватися. Найбільш практичними вважаються тканини з щільним, коротким ворсом або гладкою структурою, зазвичай їх називають «антикіготь», але це є загальною назвою групи матеріалів, таких як флок, мікровелюр, штучна замша, скотчгард, шеніл [2]. Їх складніше пошкодити завдяки щільності структури та відсутності ниток, за які можна зачепитися кігтем, до того ж на них значно менше збирається шерсть. Деякі текстильні матеріали, попри їхню виразну декоративність, менш придатні для інтер'єрів із котами. До них належать шовк, оксамит, льон, синель, вільне плетіння або рогожка, які через експлуатацію швидко втрачають первісний вигляд [3].

Окрім м'яких поверхонь, інші елементи інтер'єру, наприклад штори, покривала, декоративні подушки, також доцільно робити з щільних тканин з гладкою або коротковорсовою структурою, які не затримують шерсть у глибині волокон. Для штор, наприклад, практичними є використовувати тканини середньої або високої щільності з домішками синтетичних волокон, такі як: поліестер високої щільності, мікрофібра та блекаут (blackout), структура яких ускладнює зачеплення кігтів. Перевагу варто надавати важким шторам з жаккарду, щільного поліестеру, блекауту, оскільки вони менш рухливі й не так привертають увагу котів, як легкі тканини. Також гарним варіантом будуть короткі штори до підвіконня, римські чи рулонні штори або вертикальні жалюзі.

Підлогове покриття в інтер'єрі є поверхнею, що також щоденно контактує з шерстю та пилом, тому матеріал повинен бути стійким до регулярного прибирання. У нашому випадку перевагу варто надавати щільним покриттям із мінімальною пористістю та матовою поверхнею. Гарним рішенням є керамограніт, бо він характеризується високою стійкістю до механічних пошкоджень і не вбирає вологу чи запахи. Іншим варіантом можуть бути SPC (Stone Polymer Composite) – один із видів вінілової підлоги, його особливість це жорстка кам'яно-полімерна основа, або водостійкий ламінат (33–34 класу) чи лінолеум (32–34 класу).

Але, важливо звернути увагу на те, що повністю відкрита підлога не є комфортною для тварини, бо може бути холодною або мати недостатній рівень зчеплення, ускладнюючи пересування. Тому навіть невеликі килими допомагають створити сприятливе та приємне середовище. Найбільш придатними є килими з коротким і щільним ворсом (low-pile) оскільки його структура перешкоджає проникненню шерсті вглиб волокон, що значно полегшує його прибирання. Практичним альтернативним рішенням є килим-пазл, модульна конструкція якого легко дозволяє зняти окремий елемент, очистити його та встановити на місце.

Важливим є і практичний аспект колористичного рішення: тканини доцільно підбирати з урахуванням кольору масті тварини. Принцип наближеного тону дозволяє зменшити візуальну помітність шерсті та підтримувати охайний вигляд простору між прибираннями.

Отже, проєктування інтер'єру в умовах співіснування людини та кота потребує врахування не лише естетичних, а й практичних характеристик матеріалів. Правильний підбір текстилю, підлогових покриттів і колористичних рішень дозволяє підвищити зносостійкість інтер'єру, полегшити догляд за простором і забезпечити комфорт для всіх.

Список використаних джерел

1. Давиденко М. Які кольори бачать коти: таємниці їхнього унікального зору. 2026. URL: https://engage.org.ua/yaki-kolory-bachat-koty-tayemnyczi-yihnogo-unikalnogo-zoru/ (Дата звернення: 11.03.2026)

2. Досвід технолога меблевої фабрики: які тканини оббивки диванів та крісел насправді витримують кота. 2025. URL: https://ye.ua/syspilstvo/76711_Dosvid_tehnologa_meblevoyi_fabriki__yaki_tkanini_obbivki_divaniv_ta_krisel_naspravdi_vitrimuyit_kota.html (Дата звернення: 14.03.2026)

3. Chameleon Fabrics. Pet-Friendly Upholstery Solutions: Stylish Living with Cats & Dogs. England. 2021. URL: https://chameleonfabrics.co.uk/%F0%9F%90%BE-pet-friendly-upholstery-solutions-stylish-living-with-cats-dogs/?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення: 14.03.2026)

Aleksyeyeva Alika
Group 3531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ali.lisyenok@gmail.com

Sergienko Olena
Senior Lecturer, Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vvs64728@gmail.com

Choosing Materials for Finishing Spaces Where People and Cats Live

This article is devoted to the selection of interior materials in the context of human-cat coexistence. Particular attention is paid to textile materials, specifically upholstery fabrics, which are subject to the greatest wear and tear. Practical recommendations are provided for selecting materials that combine interior aesthetics with comfort.

Keywords: practicality of finishing materials, textiles, pets.

УДК: 7.012:004.92

Бень Владислав
група 1531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vip.vladben@gmail.com

Сергієнко Олена
старший викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
olena.serhiienko@nuos.edu.ua

Наратив через оточення (Environment storytelling) як інструмент формування образу в ігровому середовищі

У тезах досліджується environmental storytelling як інструмент наративного дизайну у відеоіграх. На прикладі гри Disco Elysium показано, як простір, архітектура та візуальна естетика локацій району Мартінез створюють атмосферу, передають соціально-політичний контекст і посилюють емоційне занурення гравця.

Ключові слова: наратив, середовище, оточення, настрій, атмосфера.

Актуальність. Зростання ролі візуального середовища в формуванні наративу відеоігор зумовлює актуальність необхідність його детального дослідження

Метою роботи є аналіз способів передачі історії та настрою ігрового світу через дизайн середовища, зокрема вивчення ролі кольору, освітлення, архітектурних та візуальних рішень у формуванні наративу та сприйнятті подій гри гравцем на прикладі Disco Elysium, без використання прямих текстових або діалогових засобів.

Environmental storytelling – це спосіб просування сюжету без використання прямих діалогів чи текстових підказок, і одним із найкращих прикладів такого підходу є відеогра Disco Elysium, яка здобула популярність завдяки своїй унікальній живописній візуальній естетиці. Події гри відбуваються в постреволюційному занепалому місті Равашоль, зокрема в робітничому районі Мартінез, де зараз панує соціально-політична напруга, депресивні настрої

населення. Команда художників створила стиль, що фомує враження, ніби весь світ виконаний у техніці акварелі – атмосферний, м'який, із легкими художніми спотвореннями, які підсилюють емоційний настрій історії.

Локація на околиці готелю Whirling-in-Rags поєднує в собі дореволюційні, напівзруйновані будівлі, що передають відчуття колишньої величі та теперішнього занепаду. На їхньому тлі контрастує з ними новіша, сучасніша споруда – сам готель. Та, попри це, будь-який відвідувач, глянувши у вікно, навряд чи побачить щось життєрадісне: з одного боку – руїни, з яких постійно осипається каміння, графіті, сліди від куль які залишила по собі кривава революція. З іншого – сіра центральна площа району, де малі архітектурні форми поступово руйнуються.

Загальний стан простору віддзеркалює стагнацію та поступове «вимирання» міста: фасади будинків, поштові скриньки, вуличні ліхтарі й навіть пам'ятник місцевому герою виглядають занедбаними. Додаткове напруження створює барикада, якою страйкарі перекрили площу, демонструючи соціально-політичний конфлікт, що розгортається серед мешканців району.

Рис 1. Околиці готелю "Whirling-in-Rags"(Танці в Лахмітті).

Важливе значення для формування наративу має використання кольору та освітлення використання кольору та освітлення, які вносять емоційний акцент на сприйняття простору. Приглушена холодна кольорова палітра локації посилює відчуття пригніченості та внутрішнього тиску, відзеркалюючи загальний стан району і емоційне спустошення його мешканців. Архітектурні форми, які втратили свою цілісність та функціональне призначення візуально нагадують про велеч цього місця в минулому та його занепаді нині. Елементи

оточення - зношені деталі міського середовища, зруйновані фрагменти фасадів, застарілі об’єкти посилюють це враження, виступаючи ненав’язливим носієм історії.

Змінивши час доби та повернувшись у це місце вночі, можна відчути зовсім інший настрій локації. Повільне мерехтіння поодиноких вогнів частково оживляє простір, який удень здавався безнадійним. Холодна кольорова гама, що панує на вулиці, змінюється на теплу в інтер’єрі затишний готель, створюючи відчуття безпеки.

Рис 2. Інтер’єр готелю “Whirling-in-Rags”(Танці в Лахмітті).

Однак більша частина району, що залишається в темряві, стає ще похмурішою та моторошнішою. Темні силуети напівзруйнованих будівель виразніше на тлі нічного неба, а глибокі тіні лише підкреслюють депресивну атмосферу занепаду. Поруч розташована книгарня, яка своїм зіпсованим іміджем, занедбаним вигдядом потрісканим фасадом та зношеною плиткою ще більше підкреслює стан занепаду району. Водночас у її атмосфері відчувається відгомін колишньої величі – ніби це місце колись було важливим і жвавим, але тепер лише тихо нагадує про минуле.

Висновок. Environment storytelling демонструє, як історія може розвиватися через просторому композицію, об’єкти в середовищі, колір та освітлення без використання прямих діалогів чи текстових підказок, і постає ефективним інструментом наративного дизайну, необхідним у сучасній розробці ігор.

Список використаних джерел

1. Як покращити наративний дизайн локацій (2023) URL: https://gamedev.dou.ua (дата звернення: 8.02.2026)

Ben Vladyslav
Group 1531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vip.vladben@gmail.com

Sergienko Olena
Senior Lecturer, Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
olena.serhiienko@nuos.edu.ua

Environmental Storytelling as a Tool for Shaping Narrative and Imagery in a Game Environment

The thesis explores environmental storytelling as a tool of narrative design in video games. Using the example of the game Disco Elysium, it demonstrates how the space, architecture, and visual aesthetics of the Martinaise district create atmosphere, convey socio-political context, and enhance the player's emotional immersion.

Keywords: Narrative, environment, surroundings, mood, atmosphere.

УДК: 629.12:004.942

Бєлосвєт Ярослава
група 3531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
yarabella2702@gmail.com

Матійко Наталія
кандидат економічних наук, викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
natalya.matyjko@nuos.edu.ua

Генеративний дизайн та оптимізація меблевих елементів в інтер'єрі яхт

У статті досліджується застосування генеративного дизайну для оптимізації меблевих елементів інтер'єрів яхт. Виявлено, що алгоритмічний підхід дозволяє адаптувати форми меблів до обмеженого простору судна та покращувати ергономіку в умовах морської експлуатації. Розглянуто можливості багатофункціональної інтеграції меблів, використання сучасних матеріалів (композити, карбон, морська фанера) і цифрових технологій виробництва. Підкреслюється важливість поєднання інженерної оптимізації та естетики, яке підвищує функціональність, економічність і унікальність яхтових інтер'єрів.

Ключові слова: генеративний дизайн, ергономіка, яхтовий інтер'єр, інженерна оптимізація, естетика, цифрове моделювання, функціональність.

Сучасне яхтобудування дедалі активніше впроваджує цифрові технології у процес проєктування інтер'єрів, що зумовлено високими вимогами до функціональності, ергономіки та естетики внутрішнього простору суден. Інтер'єр яхти є складною системою, у якій кожен меблевий елемент повинен відповідати технічним і експлуатаційним вимогам, зокрема щодо обмеженого простору, зменшення ваги конструкцій, стійкості до вологи, вібрацій та постійних динамічних навантажень. У цьому контексті генеративний дизайн виступає інноваційним інструментом, який дозволяє поєднати інженерну точність із художньою виразністю, забезпечуючи оптимізацію меблевих елементів в інтер'єрі яхт.

Генеративний дизайн базується на алгоритмічному підході до формоутворення, коли дизайнер задає початкові параметри, обмеження та функціональні вимоги, а комп'ютерна система генерує велику кількість можливих варіантів конструктивних рішень. Такий метод суттєво відрізняється від традиційного проєктування, оскільки переносить акцент із ручного моделювання форми на аналіз і оптимізацію її характеристик. У результаті формується геометрія, яка найбільш ефективно відповідає заданим умовам експлуатації, що є особливо актуальним для яхтових інтер'єрів із їх складною архітектурою та криволінійними поверхнями.

Особливістю меблевих елементів в інтер'єрі яхт є необхідність максимально ефективного використання кожного сантиметра простору. Генеративний дизайн дозволяє адаптувати меблі до нестандартної геометрії корпусу судна, інтегруючи їх у загальну просторову структуру. Завдяки цьому шафи, сидіння, ліжка та столи можуть повторювати контури корпусу яхти, не порушуючи цілісності інтер'єру та водночас забезпечуючи високий рівень комфорту. Алгоритмічна оптимізація сприяє створенню конструкцій, які мають мінімальну вагу за збереження необхідної міцності, що безпосередньо впливає на експлуатаційні характеристики яхти, зокрема її швидкість і паливну ефективність.

Важливим аспектом застосування генеративного дизайну є оптимізація ергономіки меблевих елементів. Умови перебування на яхті відрізняються від звичайних житлових просторів через постійні коливання та зміну положення судна. Генеративні алгоритми дозволяють враховувати антропометричні дані користувачів, а також специфіку руху на хвилях, формуючи меблі, які забезпечують стабільну підтримку тіла та знижують ризик травмування. Таким чином, ергономіка стає не лише фактором комфорту, а й складовою безпеки.

Окрім цього, генеративний дизайн відкриває можливості для багатофункціональної інтеграції меблевих елементів. У межах одного об'єкта можуть поєднуватися функції зберігання, сидіння, конструктивної опори або навіть елементів інженерних систем. Такий підхід дозволяє скоротити кількість окремих деталей в інтер'єрі, підвищуючи його структурну цілісність і візуальну легкість. Оптимізовані конструкції часто мають порожнисті або решітчасті внутрішні структури, які нагадують природні форми, що додатково зменшує вагу та підсилює естетичну привабливість.

Реалізація генеративного дизайну тісно пов'язана з використанням сучасних матеріалів і технологій виробництва. У яхтових інтер'єрах широко застосовуються алюмінієві сплави, композитні матеріали, карбон та фанера морського класу, які забезпечують поєднання легкості та довговічності. Технології числового програмного керування та тривимірного друку дозволяють відтворювати складні геометричні форми з високою точністю, що робить

можливим практичне впровадження генеративних рішень. Завдяки оптимізації форми зменшується кількість використаного матеріалу, що має як економічне, так і екологічне значення.

Естетичний потенціал генеративного дизайну також відіграє важливу роль у формуванні інтер'єрів яхт. Органічні, плавні лінії та біоморфні структури створюють відчуття динаміки та гармонії з морським середовищем. Меблеві елементи, створені за допомогою генеративних алгоритмів, часто стають акцентними об'єктами інтер'єру, підкреслюючи індивідуальність і ексклюзивність судна.

Незважаючи на значні переваги, впровадження генеративного дизайну в яхтовому інтер'єрі пов'язане з певними викликами. Серед них - складність проєктування, висока вартість програмного забезпечення та необхідність тісної співпраці дизайнерів, інженерів і виробників. Проте з розвитком цифрових технологій та зростанням попиту на індивідуалізовані рішення генеративний дизайн поступово стає невід'ємною складовою сучасного яхтобудування.

Отже, генеративний дизайн є ефективним інструментом оптимізації меблевих елементів в інтер'єрі яхт, який дозволяє поєднати інженерну доцільність, ергономічний комфорт і високий рівень естетики. Його застосування сприяє створенню легких, функціональних та унікальних інтер'єрів, що відповідають сучасним тенденціям розвитку яхтової індустрії та формують нові підходи до проєктування внутрішнього простору суден.

Список використаних джерел

1. Colak M., Tough T., Feast B. Situation analysis of yacht furniture sector enterprises. Euroasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural and Medical Sciences. 2021. Vol. 8, No. 18. — P. 26–38.

2. Khan S., Gunpinar E., Sener B. GenYacht: An interactive generative design system for computer-aided yacht hull design. Ocean Engineering. 2019. Vol. 191. Art. 106462.

3. Zignego M.I., Gemelli P.A., Bertirotti A. A Smart Mockup for an Innovative Interior Yacht Design Approach. Progress in Marine Science and Technology. 2022. Vol. 6: Technology and Science for the Ships of the Future. P. 464–469

Bielosviet Yaroslava
Group 3531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
yarabella2702@gmail.com

Matiiko Natalia
Candidate of Economic Sciences, Instructor of the Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
natalya.matyjko@nuos.edu.ua

Generative Design and Optimization of Furniture Elements in the Interior of Yachts

The article examines the use of generative design to optimize furniture elements of yacht interiors. It is revealed that the algorithmic approach makes it possible to adapt the shape of furniture to the limited space of the ship and improve ergonomics in marine operating conditions. The possibilities of multifunctional integration of furniture, the use of modern materials (composites, carbon fiber, marine plywood) and digital production technologies are considered. The importance of combining engineering optimization and aesthetics, which increases the functionality, economy and uniqueness of yacht interiors, is emphasized.

Keywords: generative design, ergonomics, yacht interior, engineering optimization, aesthetics, digital modeling, functionality.

УДК: 7.038.3:747:355.01

Войтенко Дар'я
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
dvojtenko42@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Світловий дизайн як засіб корекції емоційного стану в умовах обмеженого енергопостачання та воєнного стресу

У статті досліджено роль світлового дизайну як інструменту психологічної підтримки в умовах воєнного стану та енергетичної кризи. Визначено вплив колірної температури та автономних джерел світла на зниження рівня тривожності. Запропоновано рекомендації щодо багаторівневого освітлення для створення безпечного та комфортного домашнього простору.

Ключові слова: світловий дизайн; емоційний стан; воєнний стрес; електроенергія; колірна температура.

Кожен українець живе відчуваючи постійну фонову тривогу, яка стала майже непомітною, але від цього не менш виснажливою. Невизначеність і втома стали частиною повсякденності. Додатковим чинником стресу є ворожі атаки на енергосистеми, що призводять до масових відключень електроенергії. Темрява, нестабільність і відсутність звичного освітлення посилюють відчуття дискомфорту та тривоги.

У таких умовах особливого значення набуває комфортний простір власного дому. Місце, де людина прагне відчути захищеність та спокій. Саме тому світловий дизайн, навіть за умов обмеженого енергопостачання, може стати важливим інструментом підтримки емоційного стану. Завдяки автономним джерелам світла, температурі освітлення та правильному розташуванню ламп

можна створити відчуття затишку і внутрішньої рівноваги.

Метою статті є дослідження можливостей світлового дизайну як засобу корекції емоційного стану та зниження тривожності в умовах нестабільного енергопостачання. Стаття спрямована на аналіз впливу автономних джерел світла, колірної температури та принципів їх правильного розташування на психологічний комфорт людини у воєнний час.

Використання автономних джерел світла, наприклад, настільних ламп, торшерів, гірлянд тощо, створить локальне освітлення кімнати. Також важливим чинником є колірна температура. Це характеристика, яка визначає відтінок освітлення: від теплого, жовтуватого до холодного, блакитного. Вона вимірюється в кельвінах і безпосередньо впливає на те, як ми відчуваємо простір навколо себе.

Тепле світло (приблизно 2700–3000 К) сприяє розслабленню, допомагає знизити тривожність і створює відчуття безпеки. Холодне світло (4000 К і вище) активізує, але у житловому просторі може бути занадто різким. Тому для зон відпочинку краще обирати тепле світло. Наприклад, у вітальні можна комбінувати торшер біля м'якої зони, настінні світильники та підсвітку телевізійної зони. Таке багаторівневе освітлення дозволяє керувати атмосферою простору, вибірково вмикаючи окремі джерела у темний час доби та створюючи комфортне середовище для відпочинку.

В умовах частих відключень електроенергії автономні джерела світла повинні бути надійними та довго працювати під час відсутності основного електропостачання. Важливо, щоб вони забезпечували стабільне освітлення протягом тривалого часу і мали можливість заряджання різними способами, щоб залишатися функціональними за будь-яких обставин. Крім того, бажано обирати світильники з регульованою температурою освітлення: це дозволяє адаптувати світло до різних ситуацій. Теплі відтінки створюють затишок і спокій у темний час доби, а холодне освітлення може знадобитися для активності чи концентрації. Такий підхід забезпечує комфорт і психологічну підтримку навіть у нестабільних умовах.

Правильне розташування автономних джерел світла є важливим чинником психологічного комфорту. Під час стресу різкі тіні або сліпуче світло можуть посилювати тривожність, тому варто уникати таких ефектів навіть при використанні портативних ламп, акумуляторних світильників чи LED-стрічок на батарейках. Розсіяне світло, матові плафони або спеціальні насадки допомагають уникнути прямого засліплення, а кілька невеликих джерел світла створюють затишні зони для відпочинку або роботи. Висота та кут розташування ламп мають значення: світло повинне падати збоку або зверху, а не прямо в очі, щоб не утворювати різких контрастів. Поєднання настільних, підлогових та

настінних автономних світильників дозволяє регулювати інтенсивність і спрямованість освітлення залежно від настрою та потреб. Таке продумане розташування допомагає зберегти відчуття контролю над простором і безпеки.

Отже, у реаліях війни та нестабільного енергопостачання світловий дизайн виходить за межі естетики. Він стає засобом психологічної підтримки та відновлення внутрішньої рівноваги. Автономні джерела світла, правильно підібрана температура освітлення та продумане розташування ламп допомагають людині зменшити рівень тривожності й створити атмосферу затишку.

Навіть використовуючи простий ліхтарик чи свічки, які залишилися після багатогодинного відключення світла, можна створити маленький острівець тепла та затишку. У таких дрібних, але важливих деталях проявляється здатність людини долати стрес та невизначеність.

Список використаних джерел

1. Колірна температура світла. Як правильно підібрати температуру світіння? URL:https://tvoy-svet.com.ua/nov-statji/temperatura-osvitlennya-i-yak-ii-pidibrati (дата звернення: 17.03.2026).

2. Холодне, тепле чи денне світло: вплив, особливості. URL: https://svetum.com.ua/ua/blog/sovety-pokupatelyam/kholodnyy-teplyy-ili-dnevnoy-svet-kak-zhe-opredelitsya/ (дата звернення: 17.03.2026).

3. Освітлення кімнати: розміщення світильників. URL: https://melochizhizni.com.ua/iak-pravilno-rozmistiti-svitlo-u-kimnati-prakticni-sxemi-ta-naikrashhi-risennia/#punkt2 (дата звернення: 17.03.2026).

4. Світловий дизайн: що це, яким буває освітлення, як підібрати джерело світла і зробити простір комфортним. URL: https://ledmir.com.ua/articles/svetovoj_dizajn_chto_eto_kakim_byvaet_osveshchenie_kak_podobrat_istochnik_sveta_i_sdelat_prostranstvo_komfortnym (дата звернення: 17.03.2026)

Voitenko Daria
Group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
dvojtenko42@gmail.com

Matviienko Luydmila
Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor of the
Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophe
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Lighting Design as a Means of Correcting Emotional State in Conditions of Limited Energy Supply and War Stress

The article examines the role of lighting design as a tool of psychological support under conditions of martial law and an energy crisis. It identifies the impact of color temperature and autonomous light sources on reducing anxiety levels. Recommendations for multi-level lighting are proposed to create a safe and comfortable home environment.

Keywords: lighting design; emotional state; war-related stress; electricity; color temperature.

УДК: 75.052

Грона Алла
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gronaalla@gmail.com

Коваль Сергій
кандидат фізико-математичних наук, доцент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
sergiy.koval@nuos.edu.ua

Аналіз особливостей дизайну водостічних систем

Останнім часом все більшої актуальності набуває питання реновації будівель історичних частин міст України. Важливим технологічним та естетичним елементом яких є системи водовідведення. Розглядається особливості проєктування таких систем з урахуванням сучасних трендів.

Ключові слова: реновація будівель, дизайн фасадів, системи водовідведення.

Відновлення історичних центрів українських міст після закінчення повномасштабної війни – це не лише питання архітектури, а й акт повернення ідентичності. Це складний виклик, де перетинаються економічна доцільність, міжнародні реставраційні стандарти та потреби сучасного містянина.

Одним із можливих шляхів є застосування інтегративного підходу. Після детального аналізу на міцність конструкції, здійснюються роботи зі збереження вцілілих фасадів із впровадженням сучасних, енергоефективних внутрішніх конструкцій та мінімалістичних доповнень, які не дисонують з історією. Завданням дизайнерів є створення естетичного та практичного фасаду будівель, особливо в туристичних локаціях. Одним з важливих елементів фасадної частини є водостічна система.

Метою роботи є аналіз особливостей проєктування водостічних систем з урахуванням сучасних методик.

Стрімкий розвиток технологій зумовлює перехід від пасивних систем до smart-водостоків. Так сучасні системи оснащуються ультразвуковими або оптичними сенсорами. Вони сповіщають власника через додаток, коли ринва

заповнена листям на 80%, запобігаючи переливам та пошкодженню фасаду. Системи інтегруються з метеослужбами. Використовуючи ШІ, вони можуть заздалегідь підготувати резервуари для збору води або активувати системи антиобледеніння, базуючись на прогнозі інтенсивності опадів. Замість постійної роботи, кабельне обігрівання вмикається лише в критичних точках (воронки, вигини) та при специфічному поєднанні температури й вологості, що економить до 40% електроенергії.

Водостоки стали частиною концепції Sustainable Urban Drainage Systems (SuDS) [1] – сталих систем міського водовідведення. Вода більше не скидається в каналізацію. Тренд 2026 року — обов'язкова фільтрація та спрямування води в підземні резервуари для поливу або технічних потреб будинку. Використання натуральних матеріалів (бамбук зі спеціальним полімерним покриттям) та систем, що спрямовують воду безпосередньо у «дощові сади» (rain gardens), які фільтрують воду природним шляхом.

Системи водовідведення стають все більше екологічними. Водостоки стали частиною концепції Sustainable Urban Drainage Systems (SuDS) — сталих систем міського водовідведення. Вода більше не скидається в каналізацію. Тренд 2026 року – обов'язкова фільтрація та спрямування води в підземні резервуари для поливу або технічних потреб будинку. У біо-водостоках використовуються натуральні матеріали (бамбук зі спеціальним полімерним покриттям) та системи, що спрямовують воду безпосередньо у «дощові сади» (rain gardens), які фільтрують воду природним шляхом [2].

На сьогоднішній день популярність секційних систем стрімко падає. У 2026 році домінують безшовні системи (алюміній або цинк-титан), що виготовляються безпосередньо на об'єкті. Використання такої технології мінімізує ризик протікань та значно збільшує термін використання. Для складних архітектурних форм воронки та перехідники друкуються на 3D-принтерах з використанням переробленого пластику або металевих порошків. Це дозволяє створювати ідеальну гідродинаміку всередині вузлів. Для створення самоочисних покриттів Застосування нано-напилення (ефект лотоса), яке відштовхує бруд. Дощова вода не просто стікає, а «змиває» пил і дрібне сміття, значно подовжуючи інтервали між обслуговуванням.

Сучасні технології та матеріали дозволяють дизайнеру приймати різні естетичні рішення. Так стиль водостоку тепер підбирається під архітектурний напрям. К-профіль нагадує фігурний карниз, ідеально підходить для класичних та заміських будинків. Напівкруглі системи є найбільш універсальними, забезпечують найкращу гідравліку (вода стікає швидше, менше осаду). Хітами у стилі «хай-тек» та мінімалізм безумовно є квадратні або прямокутні профілі. Часто виконуються у матовому чорному або графітовому кольорах. Приховані

водостоки монтуються всередині фасадних стін або за декоративними панелями, створюючи ефект повної відсутності труб на будівлі.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що на сьогодні система водовідведення перестає бути «просто трубою». Це активний інженерний вузол, що захищає фундамент через дані, економить воду через збір та інтегрується в екосистему Smart Home.

Список використаних джерел

1. Водостічні системи та їх класифікація. КСК ROOF: веб-сайт.URL: https://kskroof.ua/ua/vodostichni-sistemi/ (дата звернення 04.03.2026).

2. Ruukki: як вибрати водостічну систему для будинку. BAU.UA: веб-сайт.URL: https://www.bau.com.ua/library/ruukki-jak-vibrati-vodostichnu-sistemu (дата звернення 05.03.2026)

Grona Alla
Group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gronaalla@gmail.com

Koval Sergii
Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
sergiy.koval@nuos.edu.ua

Analysis of the Design Features of Drainage Systems

Recently, the issue of renovation of buildings in historical parts of Ukrainian cities has become increasingly relevant. An important technological and aesthetic element of which are drainage systems. The features of designing such systems, taking into account modern trends, are considered.

Keywords: building renovation, facade design, drainage systems.

УДК: 747:159.942

Гусак Альона
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
gusakalena57@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Трансформація «гібридного простору» як чинник стресостійкості

У статті проаналізовано гібридний простір та емоційний стан людини. Висвітлено вплив домашнього інтер'єру на взаємодію між людьми. Запропоновано концепцію використання багатофункціональних меблів та адаптивного зонування як інструментів створення психологічного комфорту в умовах поєднання роботи та побуту.

Ключові слова: гібридний простір, дизайн середовища, інтер'єр, дім.

Сьогодні наш дім перестав бути просто місцем, куди ми приходимо переночувати. Раптовий перехід світу на віддалену роботу та навчання змусив нас по-новому подивитися на власні квадратні метри. Дизайн інтер'єру та середовища сьогодні — це не тільки вибір стилю, але й виживання в умовах багатозадачності. Більшість квартир мають невелику площу, тому люди змушені у них поєднувати свою професійну діяльність, сімейний побут та особистий відпочинок. Актуальність цієї теми полягає у тому, що ми намагаємося відобразити нові правила життя в «гібридному» світі, де меблі та стіни мають бути такими ж гнучкими, як і наш графік.

У сучасний період життя максимально динамічне, натомість архітектура наших осель часто залишається статичною. Коли кухонний стіл перетворюється на робоче місце, виникає не лише фізичний дискомфорт, а й соціальна напруга: розмиваються межі між «я — професіонал» та «я — частина родини».

У статті ми розглядаємо дім як живу екосистему, де переплелися наші

робочі дедлайни, сімейні вечері та потреба в тиші. Це середовище, яке зараз проходить через найбільшу трансформацію за останні сто років. Головною метою, якого є розгляд змін в наших щоденних звичках та чому старі правила планування квартир більше не працюють у світі, де офіс переїхав у вітальню. Задля цього необхідно вивчити сучасні меблі-«трансформери» та архітектурні модулі; дизайнерські прийоми (світло, колір, акустика); також розумне зонування та як нові архітектурні прийоми впливають на те, як ми почуваємося вдома; та якою мірою конкретні дизайнерські рішення змінюють наші звички та стосунки з близькими.

У гібридному просторі предмети перестають бути просто декором. Трансформери працюють як психологічний тумблер. Коли людина фізично складає робоче місце, її мозок отримує сигнал: «Робота закінчена, ти вдома». Це найефективніший спосіб боротьби з вигоранням у квартирі.

Сьогодні актуальною є архітектура «спільної приватності»: де відкриті планування (open-space) у житлі поступово програють «розумному зонуванню». Досягненням дизайнерів меблів стала концепція гнучких кордонів: використання мобільних перегородок та різнорівневого освітлення. Це дозволяє членам родини перебувати в одній кімнаті, але в різних «світах»: хтось працює у фокусованому світлі лампи, а хтось відпочиває в м’якій напівтемряві поруч. Нова ієрархія кімнат кухня та вітальня дедалі частіше стають «коворкінгами», а спальня — останнім бастіоном абсолютної приватності, куди заборонено вхід із ноутбуком. Дизайн інтер’єру тепер має чітко маркувати ці зони за допомогою кольорів та текстур, щоб допомогти родині уникнути конфліктів. Чим більше цифрових технологій з'являється в нашому житті (розумні будинки, гаджети), тим сильнішою є потреба в «грубих» природних матеріалах. Дерево, льон, необроблений камінь в інтер’єрі виступають емоційним заземленням, яке повертає людину з віртуального робочого простору в реальність.

Отже, «гібридний дім» — це не тимчасовий тренд, а наша нова реальність. Успішний сучасний інтер’єр вимірюється не кількістю дорогого декору, а своєю здатністю співчувати людині та адаптуватися до її ролей.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Плинні часи / пер. з англ. А. Павлишина. Київ : Дух і Літера, 2013. 176 с. (дата звернення 17.03.2026)

2. Гілл К. Дизайн інтер’єру: соціологічні та психологічні аспекти формування житлового середовища. Мистецтво та архітектура. 2021. № 4. С. 112–119. (дата звернення 17.03.2026)

3. Життєвий простір людини в умовах глобальних трансформацій : монографія / за ред. О. В. Ракша-Слюсаревої. Вінниця : Твори, 2022. 240 с. (дата

звернення 17.03.2026)

4. Кір'ян С. Трансформація житлового інтер'єру в контексті дистанційної роботи: архітектурний аспект. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2023. Вип. 65. С. 87–95. (дата звернення 17.03.2026)

5. Савченко О. В. Соціологія дизайну: взаємодія людини та предметного середовища : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 156 с.

6. Тілл Дж. Архітектура залежності / пер. з англ. М. Ковальчука. Київ : Основи, 2020. 288 с. (дата звернення 17.03.2026)

7. Холл Е. Т. Прихований вимір / пер. з англ. Л. Гіндіної. Москва : АСТ, 2005. 320 с. (Серія «Психологія»). (дата звернення 17.03.2026)

Gusak Alyona
Group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
gusakalena57@gmail.com

Matviienko Luydmila
Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor of the
Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophe
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Transformation of "Hybrid Space" as a Factor of Stress Resistance

The article analyzes hybrid space and the emotional state of a person. The influence of home interior on interaction between people is highlighted. The concept of using multifunctional furniture and adaptive zoning as tools for creating psychological comfort in conditions of combining work and life is considered.

Keywords: hybrid space, environmental design, interior, home.

УДК: 747.012:7.031.1:691

Іванова Марія
група 5Д-2,
Факультет інформаційних технологій та дизайну
Херсонський національний технічний університет
Херсон
maria.ivanova.al.2002@gmail.com

Білик Анна
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну
Херсонський національний технічний університет
Херсон
bilykanna93@gmail.com

Натуральні матеріали як основа стилю Japandi в сучасному інтер'єрі

Проаналізовано мультикультурний феномен Japandi у сучасному інтер'єрному дизайні, акцентовано увагу на використанні натуральних матеріалів у дизайні інтер'єру. Визначено, що особливу увагу приділено ролі натуральних матеріалів таких як дерево, текстиль, камінь, кераміка та флора, які формують природну естетику інтер'єру, підсилюють відчуття зв'язку з природою та відповідають принципам усвідомленого споживання.

Ключові слова: japandi, сучасний інтер'єр, wabi-sabi, hygge, мультикультуралізм, натуральні матеріали, навколишнє середовище, дерево, текстиль, камінь, кераміка, флора.

Постановка проблеми. У період розвитку сучасного суспільства, для якого характерні процеси глобалізації, активна міграція населення та постійний культурний обмін, межі між культурами стають дедалі менш відчутними, що сприяє формуванню нового мультикультурного простору. У таких умовах мистецтво й дизайн дедалі частіше відображають взаємодію різних культурних традицій, поєднуючи досвід людства.

У сучасній дизайнерській практиці зростає інтерес до мультикультуралізму як до явища, що дозволяє створювати гармонійні та багатовимірні простори, зрозумілі представникам різних культур. Поєднання різних естетичних підходів формує універсальну мову дизайну. Одним із показових прикладів такого синтезу є стиль Japandi, що виник у результаті поєднання японської та скандинавської дизайнерських традицій.

Метою статті є дослідження мультикультурного феномену стилю Japandi у сучасному інтер'єрному дизайні. Особлива увага зосереджується на особливостях застосування натуральних матеріалів., зокрема дерева, текстилю, кераміки, каменю, флори та інших природних фактур, які формують екологічне середовище. Важливим аспектом є також визначення ролі природної кольорової палітри, тактильності матеріалів і просторової простоти у створенні гармонійного житлового простору.

Актуальність. На сучасному етапі розвитку інтер'єрного дизайну особливої актуальності набувають принципи екологічності, усвідомленого споживання натуральних матеріалів. Зростає попит на інтер'єрні рішення, які поєднують естетичну простоту, функціональність і природність, створюючи комфортне та гармонійне середовище для людини. У цьому контексті дослідження мультикультурного феномену Japandi у сучасному інтер'єрі є важливим, оскільки воно дає змогу простежити процес взаємодії різних культурних естетик, а також визначити роль натуральних матеріалів у формуванні нових підходів до організації житлового простору та розвитку сучасних дизайнерських практик.

Виклад результатів дослідження. Стиль Japandi є яскравим прикладом сучасного мультикультурного синтезу в інтер'єрному дизайні, що виник у результаті поєднання японської та скандинавської традицій. Цей напрям поєднує східну філософію гармонії з природою та мінімалізму із західним прагненням до функціональності та домашнього затишку. У результаті формується дизайнерська концепція, у якій простота, природність і стримана естетика стають основними принципами організації простору [1].

Відома нідерландська експертка з інтер'єру, авторка та блогерка Лайла Рітберген, родом з Нідерландів, закохалася в декор та інтер'єри Japandi після поїздки до Японії у 2018 році. Дизайнерка зазначає, що як у Японії, так і в Скандинавії люди люблять проводити час на природі та привносити природу у свій дім. Це резонує не лише із залученням натуральних матеріалів, таких як дерево та льон, але й з використанням органічних форм та поєднанням різних форм [4].

Однією з ключових особливостей стилю Japandi є звернення до натуральних матеріалів, що забезпечує природність і екологічність дизайну. В інтер'єрах застосовуються дерево, текстиль, камінь, кераміка, флора та інші природні текстури. Звернення до деревини зазвичай є доцільним у світлих або природно темних відтінках і може мати виражену текстуру, що підкреслює її природне походження. Основними деревними матеріалами є японський бамбук, кедр, кипарис, скандинавський дуб, береза, білий дуб, сосна, махагоні, бук, клен.

Текстильні елементи, виготовлені з натуральних тканин, додають інтер'єру м'якості й тепла, водночас підтримуючи ідею екологічності. Органічні або

перероблені тканини такі як бавовна, ротанг, льон, рисовий папір, конопля, вовна. Застосування таких матеріалів сприяє створенню здорового та екологічно безпечного середовища для життя. Камінь оспівує недосконаліть своєю довговічністю та органічними візерунками. Використовуваний на стільницях, підлогах або невеликих акцентах, він врівноважує теплоту дерева з прохолодним спокоєм землі. Кам'яними породами слугують граніт, мармур, вапняк, сланець, травертин, вулканічний камінь створюють гармонію з деревом. Кераміка (природні глини) ручної роботи відображає відданість мистецтву Japandi. Кераміка є обов'язковим елементом у стилі Japandi. Особливо керамічне дерево, ламінована настінна плитка та підлога під цемент. Також ужиток керамічних виробів як декоративні предмети, наприклад, тарілки, чашки, вази тощо. Кожен виріб виготовлено з органічних матеріалів, з насиченими текстурами та землистими тонами, що втілюють естетику Japandi та оспівують натуральність та екологічність. Важливу роль у стилі Japandi відіграє флора, яка створює атмосферу спокою та повільного ритму. Рослини в стилі Japandi, як правило, мають більш скульптурний вигляд, що доповнює вишукані інтер'єри. Серед них каштан, який є символом багатства та сили, бездоганно переплітаючись з духом обох культур. Водночас листя спаржевої папороті втілює елегантність, що характеризує естетику Japandi [2].

Найпопулярніші рослини для цього стилю є орхідея дендробіум (бамбукова орхідея), бонсай, сансев'єрія, заміокулькас зензі орхідея бамбукова, бонсай, фікус, сакура, сукуленти. Кожна рослина має тісний зв'язок з культурою та традиціями японського та скандинавського стилю. Найцікавішими та найгарнішими елементами декору у стилі Japandi виступають компактні сади цибоніва, вбудовані всередині будівель, виступають у ролі живого мистецтва та ікебани. Інша зелень, яка передає відчуття природного спокою та гармонію з навколишнім середовищем та певне повідомлення буде мох (відчуття безперервності), бамбук (висота та рух), трави (додають життя, зберігаючи гармонію), азалія (привносить колір), цибуля-шніт (додає витонченої текстури, також їстівний), японська сосна (забезпечує структуру та є вічнозеленою рослиною), лаванда (додає аромату та заспокійливої атмосфери), ліщина (має цікаві, закручені гілки) [3].

Важливу роль у стилі Japandi відіграє також кольорова палітра. Вона переважно складається з природних, приглушених відтінків: бежевого, сірого, теплого білого, пісочного, теракотового, оливкового або темно-коричневого. Така гамма сприяє створенню спокійної атмосфери та підсилює відчуття гармонії з природою.

Висновки. Отже, стиль Japandi у сучасному інтер'єрі є переконливим прикладом мультикультурного синтезу, у якому гармонійно поєднуються

японська естетика мінімалізму та скандинавська концепція функціонального затишку. Встановлено, що однією з ключових складових Japandi є використання натуральних матеріалів, які формують основу композиційної та естетичної структури інтер'єру. Саме природні матеріали дерево, текстиль, камінь, кераміка, флора, які створюють атмосферу гармонії, природності та тактильного комфорту, водночас підкреслюючи екологічний характер сучасного житлового середовища. У результаті дослідження встановлено, що звернення до натуральних матеріалів у стилі Japandi відіграє не лише декоративну, а й концептуальну роль, оскільки воно безпосередньо пов'язане з ідеями екологічності, сталого розвитку та усвідомленого споживання. Таким чином, стиль Japandi виступає не лише популярним напрямом інтер'єрного оформлення, а й своєрідною моделлю міжкультурної взаємодії, у якій інтеграція традицій різних культур реалізується завдяки застосуванню природних матеріалів і формування нових підходів до організації сучасного інтер'єрного простору.

Список використаних джерел

1. Bravo M. Cultural Interior Design: A Fusion of Global Aesthetics. URL: https://www.margaritabravo.com/blog/cultural-interior-design-a-fusion-of-global-aesthetics (дата звернення 16.03.2026).

2. Choo J. Embrace serenity with these 10 Japandi-style plants. 2024. URL: https://plantasjen.no/en/articles/inspiration/japandi-garden-simple-peaceful-and-balanced (дата звернення 16.03.2026).

3. Japandi Garden – simple, peaceful and balanced. URL: https://plantasjen.no/en/articles/inspiration/japandi-garden-simple-peaceful-and-balanced (дата звернення 16.03.2026).

4. McLaughlin K. Japandi Style: Everything You Need to Know About These East-Meets-West Interiors. 2023. URL: https://www.architecturaldigest.com/story/japandi-style-101 (дата звернення 16.03.2026)

Ivanova Maria
Group 5D-2,
Department of Information Technology and Design
Kherson National Technical University
Kherson
maria.ivanova.al.2002@gmail.com

Bilyk Anna
Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Design
Kherson National Technical University
Kherson
bilykanna93@gmail.com

The Multicultural Phenomenon of Japandi in Modern Interiors and the Use of Natural Materials

The multicultural phenomenon of Japandi in modern interior design and its use of natural materials was analyzed. It was revealed that special attention is paid to the role of natural materials such as wood, textiles, stone, ceramics and flora all of which form the natural aesthetics of the interior, enhance the feeling of connection with nature and correspond to the practice of responsible conscious consumption.

Keywords: japandi, modern interior, wabi-sabi, hygge, multiculturalism, organic materials, environment, wood, textiles, stone, ceramics, flora.

УДК: 745/749:004

Красняк Лариса
група 1531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
larusjaseagull@gmail.com

Сергієнко Олена
старший викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vvs64728@gmail.com

Дизайн персонажа як інструмент розкриття характеру та взаємодії з гравцем: приклад гри Genshin Impact

Стаття присвячена аналізу дизайну персонажа як засобу розкриття його характеру на прикладі гри Геншін Імпакт (Genshin Impact). В роботі розглядається, як силует, колір, декоративні елементи та дизайн костюму допомагають передати особистість, походження та роль персонажа в історії. В статті показано, що дизайн персонажа є важливим елементом візуальної комунікації, який допомагає гравцю краще зрозуміти образ персонажа.

Ключові слова: дизайн, характер персонажа, візуальна комунікація, кольорова палітра, костюм персонажа, гра Genshin Impact.

Актуальність. У сучасній індустрії відеоігор важливу роль відіграє візуальне оформлення персонажів, адже саме через його зовнішній вигляд гравець часто вперше знайомиться з їхнім характером, походженням та роллю в сюжеті. Дизайн персонажа виступає ефективним засобом візуальної комунікації між автором і гравцем, допомагаючи передати риси особистості, емоційний стан та культурний контекст героя. Особливо яскраво це проявляється у грі Genshin Impact, де кожен персонаж має унікальний силует, кольорову палітру та декоративні елементи, що відображають його історію, здібності та належність до певного регіону. Тому дослідження дизайну персонажа як інструменту розкриття характеру є актуальним для сучасного геймдизайну та візуального мистецтва.

Мета роботи: проаналізувати особливості дизайну персонажів та визначити, яким чином елементи візуального оформлення (силует, кольорова гамма,

декоративні елементи) сприяють розкриттю характеру та образу персонажа на прикладі гри Genshin Impact.

У сучасних медіаіндустріях – анімації, кіно, відеоіграх – важливе місце посідає візуальне оформлення персонажа. Саме через візуальний образ глядач або гравець отримує перше уявлення про характер героя, його роль у сюжеті та походження. Дизайн персонажа є важливим інструментом візуального сторітелінгу, що дозволяє передавати інформацію без вербального пояснення.

Згідно з теорією дизайну персонажів існує декілька важливих аспектів:

- силует допомагає швидко розпізнати героя, навіть без деталей та кольору;

- форма. Базові геометричні форми часто використовують для передачі характеру героя, що дозволяє гравцю інтуїтивно розпізнавати риси персонажа;

- колір виступає важливим засобом комунікації. Він може викликати певні емоції та асоціації, підкреслюючи характер персонажа або його роль у сюжеті;

- костюм та декоративні елементи персонажа можуть відображати його характер, передісторію, соціальний статус, професію, культуру або історичний контекст.

Прикладом використання візуального образу персонажа як засобу комунікації є гра Genshin Impact. Наприклад:

Героїня Коломбіна (Columbina) – таємнича Богиня Місяця (Kuutar), яка колись була однією з Провісників Фатуї (Fatui Harbingers). Її силует відносно м'який і плавний, що створює відчуття спокою та навіть певної невинності. Однією з головних деталей її образу є пов'язка на очах, яка символізує таємничість і відокремлення від навколишнього світу. Кольорова гамма персонажа Коломбіни складається переважно зі світлих і холодних відтінків. Світлі кольори можуть створювати враження чистоти та спокою. Її дизайн передає атмосферу містичності та загадковості.

Герой Невіллет (Neuvillette) - один із ключових персонажів регіону Фонтейн (Fontaine) та виконую роль верховного судді. Силует Невіллета є високим та витягнутим, що створює відчуття величності та офіційності. Його одяг нагадує суддівський або урочистий костюм, відсилаючи нас на його професійну роль у світі гри. Кольорова палітра ігрового персонажа переважно у синіх відтінках. Синій колір часто асоціюється зі спокоєм, мудрістю та справедливістю, що добре підкреслює його роль. Його візуальний образ передає авторитет, стриманість і високий соціальний статус.

Герой Варка (Varka) – легендарний лицар і Великий магістр організації Лицарів Фавониус (Knights of Favonius) у регіоні Мондштадт (Mondstadt). Масивна та сильна форма фігури Варки підкреслює його фізичну силу та бойовий досвід. В його костюмі використовуються елементи броні, що пов'язано із лицарською естетикою. Подібний дизайн створює асоціацію з традиційним

образом лицаря, який символізує честь, силу та відданість. Його кольорова палітра включає холодні та нейтральні відтінки – синій, білий і металевий. Це поєднання кольорів передає культуру регіону Mondstadt та його статус лицаря. Його особливою рисою є використання двох дворучних мечів, що підкреслює його силу, майстерність та статус.

Висновок. Дизайн персонажа є важливим інструментом візуальної комунікації, який допомагає розкрити характер, роль та походження героя без прямого пояснення в тексті чи діалогах. Дизайн персонажа відіграє важливу роль у формуванні цілісного художнього образу та сприйнятті персонажа гравцем. Завдяки продуманому використанню візуальних елементів можна передати складні риси характеру та підсилити емоційний зв’язок між гравцем та персонажем. Ось чому дизайн персонажа є важливою складовою сучасного візуального мистецтва.

Список використаних джерел

1. Character Silhouettes That Work: Visual Readability in Game Design (2025) URL: https://sandboxr.com/character-silhouettes-that-work-visual-readability-in-game-design/ (дата звернення: 14.03.2026)

2. Hoyowiki (2021) URL: https://wiki.hoyolab.com/pc/genshin/home?lang=en-us (дата звернення: 14.03.2026)

Krasnyak Larisa
Group 1531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
larusjaseagull@gmail.com

Sergienko Olena
Senior Lecturer, Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vvs64728@gmail.com

Character Design as a Tool For Revealing Character and Interacting With the Player: the Example of the Game Genshin Impact

The article is devoted to the analysis of character design as a means of revealing his character using the example of the game Genshin Impact. The work examines how silhouette, color, decorative elements and costume design help convey the personality, origin and role of the character in the story. The article shows that character design is an important element of visual communication that helps the player better understand the character's image.

Keywords: design, character character, visual communication, color palette, character costume, game Genshin Impact.

УДК: 72.012:378.4

Любчич Дар'я
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
babada6a@gmail.com

Данильченко Наталя
старший викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nataliia.danylchenko@nuos.edu.ua

Інтерактивний фасад корпусу НУК як інноваційний елемент відновлення та комунікації

Розглянуто концепцію застосування інтерактивних фасадів. Запропоновано використання даного фасаду для корпусу НУК, як елемент відновлення університету. Розглянуто характеристики медіафасаду, практичне використання та вплив на імідж університету.

Ключові слова: інтерактивний фасад, університецька архітектура, технології, медійність, сучасний університет.

Сучасна університетська архітектура дедалі частіше включає комунікаційні та інтерактивні елементи, які допомагають залучати студентів і місцеву громаду до життя навчального закладу. У нових освітніх просторах фасад будівлі вже не виконує лише декоративну або конструктивну функцію. Він може працювати як засіб комунікації між університетом і суспільством. Дослідники відзначають, що розвиток цифрових технологій привів до появи медіафасадів та інтерактивних архітектурних рішень, які поєднують архітектуру, медіа та інформаційні технології. Такі фасади здатні передавати інформацію за допомогою світла, руху або цифрових зображень і фактично стають частиною сучасного міського інформаційного простору. Крім того, у дослідженнях підкреслюється, що використання LED-медіафасадів створює нову форму візуальної комунікації у міському середовищі [1]. Завдяки таким технологіям будівля може демонструвати інформаційний або художній контент і використовуватися як платформа для культурних подій. Один із найвідоміших прикладів медіафасаду

у світі – Ars Electronica Center (Лінц, Австрія) [2]. Будівля музею цифрового мистецтва має фасад із тисяч LED-елементів, які можуть змінювати колір і створювати різні світлові композиції. Фасад використовується не лише для декоративного підсвічування, а й для демонстрації візуального контенту під час фестивалів, мистецьких подій або міських свят. Або система BIX на будівлі Kunsthaus Graz (Грац, Австрія) [3], де світлові елементи використовуються для створення цифрових зображень та комунікації з міським простором.

У сучасних умовах питання оновлення архітектурного середовища стає особливо важливим для університетів, будівлі яких постраждали внаслідок війни. Головний корпус Національного університету кораблебудування також зазнав пошкоджень, тому його відновлення потребує не лише технічного ремонту, а й переосмислення зовнішнього вигляду. Важливо, щоб оновлена будівля була не тільки функціональною, а й символічною, відображала процес відновлення університету та його подальший розвиток. Одним із можливих рішень у такому випадку може бути використання фасаду будівлі як медіаплатформи. Інтерактивні світлові елементи або проєкційні системи здатні зробити зовнішній вигляд корпусу більш динамічним і сучасним. За допомогою таких технологій фасад можна використовувати для відображення інформації про важливі події університету – конференції, студентські фестивалі, виставки, спортивні змагання або інші заходи. Крім того, медіафасад може привертати більшу увагу до університету з боку майбутніх студентів і гостей міста. Сучасний і незвичайний вигляд будівлі формує позитивний імідж навчального закладу та підкреслює його відкритість до інновацій. Для абітурієнтів це може стати додатковим фактором зацікавлення, адже зовнішній вигляд університетського середовища також впливає на сприйняття навчального закладу.

Ідея інтерактивного фасаду полягає в тому, що він активно реагує на присутність людей. Наприклад, рух студентів чи відвідувачів навколо корпусу може змінювати світлові ефекти фасаду, а кількість людей у певній зоні – впливати на інтенсивність чи колір підсвітки. Будівля перетворюється на «живий» об’єкт, який взаємодіє зі студентами, викладачами та гостями університету. Крім взаємодії з людьми, фасад може реагувати на погодні умови, підкреслюючи атмосферу дня або настрою університету. Наприклад, у сонячну погоду фасад може показувати теплі кольори, яскраві анімації або стилізовані зображення, пов’язані з символікою НУК, створюючи відчуття позитивного настрою. У похмуру чи дощову погоду він може змінювати кольори на більш спокійні або холодні, відображати анімації з мотивами моря, кораблебудування чи студентського життя, що створює затишну атмосферу навіть у погану погоду. Фасад можна адаптувати для різних подій, змінюючи колір, світлові патерни або

навіть проєкції. Наприклад, під час конференції він може відображати спокійні нейтральні кольори або картинки, під час фестивалів або студентських заходів – яскраві анімації, а на спортивних змаганнях – патерни у кольорах команд.

Такі динамічні реакції фасаду відкривають практично необмежені можливості для творчих рішень: можна програмувати сезонні анімації, святкові сюжети, тематичні події або інтерактивні конкурси для студентів, роблячи будівлю частиною повсякденного життя університету. Наприклад, можна залучати студентів до творчих конкурсів, де вони пропонують ідеї для зображень на медіафасаді під час свят, чи інші важливі події університету. Це дозволяє молоді проявляти креативність, бачити результати своїх ідей у великому масштабі та відчувати себе частиною життя кампусу. У результаті створюється живе, постійно змінне середовище, яке активно залучає студентів та гостей до університетських подій.

Для реалізації цієї концепції можна використовувати сучасні технології, зокрема LED-панелі або проєкційні системи, які дозволяють легко змінювати зображення та світлові ефекти. Вони вже успішно застосовуються в університетах та культурних центрах світу, де фасади стають частиною медіа-простору, демонструючи цифровий контент та взаємодію з глядачами. Таке технічне рішення легко адаптувати до умов НУК, враховуючи архітектуру головного корпусу та доступні ресурси. Подібні підходи вже впроваджуються у провідних університетах світу. Наприклад, у Bochum University of Applied Sciences фасад у вигляді інтерактивної медіа-стіні «The Board» [4] використовується для демонстрації студентських проєктів та творчих робіт. Тому твердження про використання LED-панелей, проєкцій та інтерактивних технологій у навчальних закладах – не фантастика, а підтверджена тенденція.

Інтерактивний фасад головного корпусу НУК має велике значення для оновлення іміджу університету та його простору. До війни будівля виглядала доволі сірою і непомітною на фоні міського середовища: строгі лінії, однотонні стіни та відсутність яскравих акцентів робили її функціональною, але майже непомітною і зовсім не виокремлювали серед інших споруд. Зараз, після руйнувань, цю сірість і буденність можна перетворити на можливість створити щось унікальне та символічне. Використання інтерактивного фасаду перетворить корпус на «живий» об’єкт, який відображає стійкість університету, його готовність до відновлення та прагнення до розвитку. Такий фасад привертає увагу не лише студентів і викладачів, а й гостей міста, стаючи медійно помітним об’єктом: фотографії та відео будівлі легко потраплятимуть у соціальні мережі та новини, формуючи позитивний імідж сучасного, технологічного і відкритого університету. Інтерактивність фасаду підкреслює інноваційність навчального середовища, мотивуючи студентів активно брати участь у подіях, творчих

проєктах та ініціативах університету. Інтерактивний фасад не лише оновлює зовнішній вигляд головного корпусу НУК, а й перетворює його на центральний елемент життя університету, який поєднує архітектуру, сучасні технології та соціальну взаємодію.

Висновки

Інтерактивний фасад головного корпусу НУК – це не просто красива ідея або декоративне оновлення будівлі. Він може стати живим символом університету, який демонструє стійкість після руйнувань і прагнення до розвитку. Завдяки інтерактивності та сучасним технологіям фасад створює середовище, яке надихає студентів, мотивує до участі у подіях та робить кампус більш відкритим і привабливим. Тому ідея інтерактивного фасаду для НУК не лише реалістична, а й перспективна. Вона може зробити головний корпус центром культурного та студентського життя, медійним об'єктом, який помічають і люблять, і символом сучасного, інноваційного університету, який відроджується після руйнування.

Список використаних джерел

1. Haeusler M. H. Media Facades: History, Technology, Content. Stuttgart : Avedition, 2009.

2. Ars Electronica Center // Wikipedia. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Ars_Electronica_Center (дата звернення: 13.03.2026).

3. Kunsthaus Graz // Wikipedia. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Kunsthaus_Graz (дата звернення: 13.03.2026).

4. Media Architecture Biennale. Student Awards. URL: https://studentawards.mediaarchitecture.org/mab/project/182 (дата звернення: 13.03.2026).

5. Learn Architecture. The Role of Light in Architecture. URL: https://learnarchitecture.net/articles/2872-the-role-of-light-in-architecture.html (дата звернення: 13.03.2026).

6. Shen, S., Lin, C., & Wu, X. Interactive Architectural Facades: A Review // Applied Sciences. 2020. Vol. 10, Issue 4, 1218. URL: https://www.mdpi.com/2076-3417/10/4/1218 (дата звернення: 13.03.2026).

7. Wakabayashi, T., & Mizokami, Y. Effects of Architectural Lighting on Human Perception and Behavior // Journal of Asian Architecture and Building Engineering. 2013. Vol. 12, pp. 237–244. URL: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3130/jaabe.12.237 (дата звернення: 13.03.2026)

Lyubchych Darya
Group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
babada6a@gmail.com

Danylchenko Natalia
Senior Lecturer, Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nataliia.danylchenko@nuos.edu.ua

Interactive Facade of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding as an Innovative Element of Restoration and Communication

The concept of applying interactive facades is examined. The use of such a facade for the NUK building is proposed as an element of the university's restoration. The characteristics of media facades, their practical applications, and their impact on the university's image are discussed.

Keywords: interactive facade, university architecture, technologies, media presence, modern university.

УДК: 747:364-787.522:658.512.23

Марунчак Аліна
група 3531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
alinamarunchak592@gmail.com

Соколов Владислав
Фахівець першої категорії кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
notvladsokolov@gmail.com

Принципи гнучкого інтер'єрного середовища для інклюзивного дизайну

Розглянуто принципи гнучкого інтер'єрного середовища у формуванні інклюзивного простору. Підкреслено актуальність адаптивного дизайну в умовах війни та зростання кількості людей із порушеннями мобільності. Зазначено, що поєднання гнучкості та інклюзивності сприяє реабілітації та соціальній інтеграції.

Ключові слова: дизайн інтер'єру, інклюзивність, гнучкий дизайн, ергономіка.

Постановка проблеми: Повномасштабна війна в Україні суттєво підвищила потребу у доступному та адаптивному середовищі через зростання кількості людей із порушеннями мобільності внаслідок поранень і травм. Це виявило недостатність традиційних статичних підходів до проєктування та актуалізувало необхідність створення гнучких інтер'єрів, здатних змінюватися відповідно до фізичних потреб користувачів. Таким чином, поєднання гнучкості та інклюзивності стає важливою вимогою сучасного дизайну в умовах воєнної реальності.

Мета: Обґрунтувати значення принципів гнучкого інтер'єрного середовища як основи створення інклюзивного простору, здатного адаптуватися до змінних фізичних потреб користувачів.

Актуальність: Актуальність роботи зумовлена зростаючою потребою у створенні доступного та адаптивного середовища в умовах війни (та після воєнного часу), що спричинила збільшення кількості людей із порушеннями

мобільності. Це вимагає переосмислення підходів до проєктування інтер'єру через впровадження принципів гнучкості та інклюзивності.

Виклад результатів дослідження

Сучасний дизайн інтер'єру дедалі більше орієнтується на людину, її різноманітні потреби та здатність простору змінюватися разом із життєвими обставинами користувача. У цьому контексті гнучкий інтер'єр розглядається як підхід до організації середовища, що поєднує функціональність, адаптивність і довготривалу актуальність простору без необхідності постійних реконструкцій. Його сутність полягає у створенні динамічного середовища, яке може трансформуватися відповідно до змін способу життя, фізичних можливостей або соціальних умов. Паралельно з цим, інклюзивний дизайн набуває особливої ваги як інструмент забезпечення рівного доступу до простору для всіх користувачів, зокрема людей з інвалідністю чи обмеженою мобільністю. Сучасні підходи до формування доступного інтер'єру передбачають не лише усунення фізичних бар'єрів, а й створення комфортного, естетично цілісного середовища, яке підтримує незалежність людини у повсякденному житті [1], [2].

Актуальність поєднання гнучкості та інклюзивності особливо загострилася в умовах війни в Україні, яка суттєво вплинула на соціальну структуру суспільства та запити до житлового і громадського простору. Значне зростання кількості людей із травмами, пораненнями або тимчасовими порушеннями мобільності сформувало новий виклик для дизайнерської практики — необхідність швидкого створення середовищ, що можуть адаптуватися до змін фізичного стану користувача без радикальних перебудов. У цих умовах традиційні статичні рішення виявляються недостатніми, тоді як гнучкий інтер'єр дозволяє забезпечити просторову варіативність, що сприяє реабілітації, соціальній інтеграції та поверненню до активного життя.

Одним із ключових принципів гнучкого інтер'єрного середовища є змінність просторової структури. Використання мобільних перегородок, трансформованих зон та багатофункціональних елементів дозволяє організувати простір таким чином, щоб він міг змінювати своє функціональне призначення залежно від потреб користувача. Це особливо важливо для людей із порушеннями рухової функції, для яких можливість вільного пересування та адаптації простору до допоміжних засобів мобільності є необхідною умовою незалежності. Гнучкість планувальних рішень сприяє формуванню безпечного середовища, де мінімізуються фізичні бар'єри та забезпечується комфортна навігація [1], [2].

Важливим аспектом є також використання модульних і трансформованих меблів, що можуть змінювати свою конфігурацію відповідно до фізичних можливостей користувача або функціональних потреб простору. Регульовані

робочі поверхні, змінні системи зберігання чи багатофункціональні елементи дозволяють адаптувати інтер'єр без втрати його естетичної цілісності. У контексті інклюзивного дизайну це відкриває можливість створення персоналізованого середовища, яке підтримує самостійність і зменшує залежність від сторонньої допомоги [1].

Не менш значущу роль відіграє організація освітлення та сенсорного середовища. Гнучкий підхід передбачає можливість змінювати світлові сценарії залежно від функції простору або потреб користувача, що сприяє орієнтації, безпеці та психологічному комфорту. Для людей із сенсорними або когнітивними порушеннями правильна світлова організація допомагає зменшити дезорієнтацію та покращити взаємодію з простором [1].

Крім того, гнучкий інтер'єр дозволяє раціонально використовувати наявну площу шляхом інтеграції допоміжних функцій у раніше мало задіяні зони простору. До таких елементів можуть належати ніші, коридори, підсходові простори, широкі підвіконня або трансформовані меблеві системи, які здатні поєднувати кілька функцій одночасно. Завдяки цьому навіть відносно невеликі приміщення можуть ефективно виконувати різні завдання. Такий підхід є особливо актуальним в умовах обмежених ресурсів, необхідності оптимізації житлової площі та потреби швидкої адаптації середовища до змінних умов життя. У післявоєнному часі це набуває ще більшого значення, оскільки інтер'єр повинен бути здатним підтримувати різні аспекти життя людини, включаючи побутові потреби, процеси фізичної та психологічної реабілітації, а також соціальну взаємодію. Завдяки гнучким рішенням один і той самий простір може трансформуватися відповідно до різних сценаріїв використання, що дозволяє створювати багатофункціональні середовища без перевантаження простору та без втрати його естетичної й функціональної якості [2].

Висновок

Таким чином, поєднання принципів гнучкості та інклюзивності формує нову модель інтер'єрного дизайну, що відповідає сучасним соціальним викликам. У контексті війни в Україні гнучкий інтер'єр виступає не лише інструментом функціональної адаптації, але й засобом підтримки реабілітації, відновлення незалежності та соціальної інтеграції. Таке середовище орієнтоване не лише на усунення фізичних бар'єрів, а й на формування комфортного, безпечного та психологічно простору для всіх користувачів. Це дозволяє розглядати його як важливий елемент формування середовища, здатного реагувати на змінні потреби людини та сприяти підвищенню якості життя в умовах тривалих кризових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Flexible Interior Design: Complete Guide to Functionality, Style, and Adaptation. Biblus: веб-сайт. URL: https://surl.li/pddujk (Дата звернення: 14.03.2026)

2. Disability-friendly Interior Design: Aesthetic and functional design adapted to your mobility. Creatures d'interieur: веб-сайт. URL: https://surl.li/tdxfxl (Дата звернення: 14.03.2026)

Marunchak Alina
Group 3531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
911@gmail.com

Sokolov Vladyslav
Specialist of the first category of the Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
notvladsokolov@gmail.com

Principles of Flexible Interior Environments for Inclusive Design

The principles of flexible interior environment in the formation of inclusive space are considered. The relevance of adaptive design in war conditions and the growing number of people with mobility impairments is emphasized. It is noted that the combination of flexibility and inclusiveness contributes to rehabilitation and social integration.

Keywords: interior design, inclusivity, flexible design, ergonomics.

УДК 7.01+747

Нещеретова Катерина
група 1729,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
katerinanesheretova@gmail.com

Марущак Олександр
кандидат філософських наук, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
a.marushak@ukr.net

Сучасний дизайн та інновації у моді, архітектурі і предметному середовищі

У тезах розглядається вплив сучасних технологій на розвиток дизайну в різних сферах: моді, архітектурі та предметному середовищі. Особлива увага приділяється використанню цифрового моделювання, 3D-друку, штучного інтелекту та нових матеріалів. Досліджується, як інновації змінюють підходи до створення форм, функціональності та естетики.

Ключові слова: мода, дизайн, архітектура, предметне середовище, інновації.

Постановка проблеми. У XXI столітті дизайн став одним із ключових чинників формування сучасного культурного, соціального та технологічного середовища Дизайн сьогодні виконує не лише архітектура предметне середовище естетичну функцію, а й соціальну, екологічну та комунікативну. Саме тому виникає потреба у дослідженні інноваційних тенденцій у моді, архітектурі та предметному середовищі, а також у визначенні їхнього впливу на розвиток сучасної проектної культури.

Мета статті є аналіз сучасних тенденцій розвитку дизайну та інноваційних підходів у сфері моди, архітектури й предметного середовища, а також визначення їх ролі у формуванні сучасного культурного та технологічного простору.

Актуальність роботи зумовлена швидкими змінами у сфері технологій,

матеріалів і способів проектування. Сучасний дизайн розвивається в умовах Четвертої промислової революції, що передбачає використання цифрових технологій, 3D-моделювання, штучного інтелекту та нових матеріалів.

Також актуальним є поєднання інновацій із культурною спадщиною, що дозволяє створювати унікальні дизайнерські рішення та зберігати національну ідентичність у глобалізованому світі [2].

Виклад результатів дослідження. Сучасний дизайн характеризується інтеграцією технологічних інновацій, культурних традицій та екологічних принципів. Основними напрямами розвитку дизайну у XXI столітті є цифровізація, використання нових матеріалів, екологічність, інтерактивність та міждисциплінарність.

Модна індустрія активно використовує новітні технології та матеріали. Одним із важливих напрямів є застосування інтелектуальних текстильних матеріалів, що здатні змінювати колір, форму або функціональні властивості залежно від умов навколишнього середовища.

Важливим аспектом сучасної моди є також використання цифрових технологій: 3D-дизайну, цифрового одягу та штучного інтелекту для прогнозування тенденцій. Такі інновації дозволяють оптимізувати процес створення колекцій і зменшити витрати матеріалів. Дизайнери часто звертаються до історичних стилів, етнічних мотивів та традиційного декоративного мистецтва. Це сприяє формуванню нових естетичних рішень і підтримує культурну ідентичність [4].

Архітектура також активно впроваджує новітні технології та інноваційні підходи до проектування. Однією з ключових тенденцій є використання цифрового моделювання, параметричного дизайну та автоматизованих систем проектування.

Крім того, сучасна архітектура активно використовує інноваційні концепції, такі як біоміміkрія, що передбачає наслідування природних форм і процесів у створенні архітектурних об’єктів. Цей підхід сприяє підвищенню функціональності, енергоефективності та естетичної виразності будівель [3].

Предметний дизайн сьогодні розвивається в умовах цифрової трансформації та інтеграції нових технологій. Широко використовуються 3D-друк, роботизоване виробництво та нові композитні матеріали.

Ще однією важливою тенденцією є розвиток універсального дизайну, який спрямований на створення доступного середовища для всіх категорій населення, включаючи людей з інвалідністю. Це сприяє формуванню інклюзивного та комфортного простору для життя.

Таким чином, сучасний дизайн формується на перетині технологій, культури та соціальних потреб. Інновації дозволяють розширювати можливості

дизайнерської діяльності та створювати нові форми взаємодії людини з навколишнім середовищем [1].

Висновки.

Отже, сучасний дизайн моди, архітектури та предметного середовища характеризується активним впровадженням інноваційних технологій, нових матеріалів і концепцій сталого розвитку.

Основними тенденціями є цифровізація проектування, використання інтерактивних технологій, екологічна спрямованість та інтеграція культурної спадщини у сучасні дизайнерські рішення.

Інновації у дизайні сприяють підвищенню функціональності, естетичної якості та екологічності об’єктів, а також формують нові підходи до взаємодії людини з простором. Подальші дослідження у цій сфері можуть бути спрямовані на вивчення можливостей використання штучного інтелекту, біотехнологій та нових матеріалів у дизайнерській практиці.

Список використаних джерел

1. Антоненко І., Агліуллін Р. Космічні інновації в архітектурному дизайні. – Теорія та практика дизайну, 2025. С. 6-10.

2. Гардабхадзе І. Еволюція фешн-дизайну в умовах трансформації екосистеми індустрії моди. Київ: КНУКіМ, 2023. 151 с.

3. Сапфірова Н., Пасько О., Чембержі Д. Вплив історії та культури на сучасний дизайн одягу та аксесуарів. Теорія та практика дизайну, 2024. С. 6-10.

4. Чорностан Г., Миргородська Н. Інтеграція культурної спадщини в сучасний арт і фешн-дизайн. Київ: КНУТД, 2025. 161 с.

Neshcheretova Catherine
group 1729,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
katerinanesheretova@gmail.com

Marushchak Oleksandr
Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer of the
Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
a.marushak@ukr.net

Modern Design and Innovations in Fashion, Architecture and Object Environment

The theses examine the influence of modern technologies on the development of design in various fields: fashion, architecture, and the object environment. Special attention is paid to the use of digital modeling, 3D printing, artificial intelligence, and new materials. The study explores how innovations are changing approaches to the creation of form, functionality, and aesthetics.

Keywords: fashion, design, architecture, subject environment, innovation.

УДК: 7.017.9

Середа Наталя
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
seredanatalia136@gmail.com

Данильченко Наталя
старший викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nataliia.danylchenko@nuos.edu.ua

Світлові інсталяції та каустичні ефекти в громадських просторах

Розглянуті світлові інсталяції на основі каустичних ефектів як актуальний напрям сучасного дизайну, що поєднує оптичні явища, цифрові технології та художній задум. Висвітлено природу каустики, різновиди інсталяцій і підходи до їх створення. Проаналізовано вплив цього прийому на збагачення емоційного і візуального образу міського простору.

Ключові слова: каустичні ефекти, світлові інсталяції, громадський простір, оптичні явища, інтерактивний дизайн.

«Моя робота не про світло, вона і є світло. Моя робота не пробачення, вона і є самим баченням. Твір не має об'єкта, не має образу і не має фокуса. Без глядача він не існує» — Джеймс Таррелл

Стрімкий розвиток технологій та переосмислення ролі громадського простору в міському середовищі ставлять перед дизайнерами принципово нові завдання. Серед актуальних напрямів сучасного дизайну особливе місце посідають світлові інсталяції — твори, що синтезують мистецтво, технологію та архітектуру, перетворюючи буденні урбаністичні простори на місця емоційного та естетичного переживання.

Каустичні ефекти — візерунки, що виникають внаслідок заломлення та відбиття світла крізь напівпрозорі або прозорі поверхні, — становлять особливий інтерес для художників та дизайнерів завдяки своїй органічності, непередбачуваності та здатності динамічно змінюватись залежно від умов освітлення. Включення каустики до дизайнерських рішень є відносно новим, але

надзвичайно перспективним напрямом, що поєднує природні оптичні явища з художнім задумом.

З точки зору фізики розрізняють два основних типи каустичних явищ: катаустика виникає від відбиття від увігнутих або нерівних поверхонь, діаустика — від заломлення при проходженні світла крізь прозорі тіла змінної оптичної густини [2]. У дизайнерській практиці найчастіше мають справу з діаустикою, використовуючи скляні, кристалічні або водні поверхні.

Художній потенціал каустики визначається трьома ключовими характеристиками [2]. Динамічність: каустичні візерунки безперервно змінюються зі зміною кута падіння світла протягом доби та пір року. Унікальність: отримати двічі однаковий каустичний малюнок неможливо, що надає кожній інсталяції риси живого твору. Органічність: каустичні форми нагадують природні візерунки — хвилі, листя, мережива — і сприймаються людиною як щось одночасно знайоме і чарівне.

Розвиток цифрового виробництва — лазерного різання скла, 3D-друку прозорих матеріалів, точного фрезерування кристалічних структур — відкрив можливість проєктування каустичного малюнку із заздалегідь заданими параметрами [3]. Це дозволяє відтворити у каустичному зображенні будь-який мотив: орнамент, пейзаж чи абстрактну форму.

Світлові інсталяції у громадському просторі виконують кілька функцій: орієнтаційну, ідентифікаційну, комунікативну, афективну та естетичну [1] — і саме їх поєднання визначає цінність об’єкта для міського середовища.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволяє виділити п’ять основних типів каустичних інсталяцій — за принципом взаємодії між джерелом світла, оптичним елементом та поверхнею проєкції.

Статичні інсталяції — конструкції з фіксованим джерелом і оптичним елементом: архітектурні вітражі, скляні скульптури в атріумах, декоративні рельєфні панелі з акрилу чи скла. Каустичний малюнок змінюється лише зі зміною природного освітлення.

Динамічні кінетичні інсталяції передбачають рух джерела світла, оптичного тіла або поверхні проєкції — механічно керований або природний (вітер, вода). Результатом є безперервно мінлива картина, що надає інсталяції рис живого організму.

Інтерактивні інсталяції дозволяють глядачеві безпосередньо впливати на малюнок через дотик, рух або звук. Технологічною основою є сенсорні системи, пов’язані з мікроконтролерами або програмованими джерелами світла, що перетворює інсталяцію на діалог між твором і глядачем [4].

Цифрові та медіакаустичні системи імітують або синтезують каустичні ефекти за допомогою проєкційних технологій. Сучасні графічні рушії — Unreal

Engine, Unity — генерують фотореалістичну каустику в режимі реального часу, поєднуючи її з відеоконтентом та звуком [5].

Водні каустичні системи поєднують два архетипні образи — вогню й води. Ефективно застосовуються у фонтанах, інтерактивних водних об'єктах та рекреаційних прибережних зонах, спонукаючи глядача до тривалого споглядання.

Проєктування ефективної каустичної інсталяції потребує інтеграції знань з оптики, матеріалознавства, архітектурного дизайну та цифрових технологій. Ключовими принципами є такі.

Просторова та часова специфіка. Кожна інсталяція є унікальною відповіддю на конкретне місце і часовий цикл. Аналіз орієнтації простору відносно сторін світу та характеру освітлення у різні пори доби й сезону, виконаний засобами Rhinoceros, Grasshopper, DIALux, дозволяє передбачити результат вже на стадії проєкту [3].

Матеріальна точність. Якість ефекту принципово залежить від показника заломлення, однорідності та геометрії матеріалу. Застосовуються: оптичне скло (n = 1,5–1,9), акрил-ПММА (n = 1,49), полікарбонат, природні та синтетичні кристали [2].

Взаємодія зі спостерігачем. Інсталяція має сприйматися у русі та з різних ракурсів. Ефективний дизайн передбачає зону «найкращого споглядання» та траєкторії наближення, що поступово розкривають різні аспекти каустичного малюнку.

Безпека та стійкість. Оптичні елементи мають витримувати вандалізм і кліматичні навантаження. Кути фокусування розраховуються так, щоб у фокусній зоні не виникала небезпечна концентрація сонячного випромінювання.

Екологічна свідомість. Каустичні інсталяції на природному освітленні не споживають електроенергії та не генерують теплових відходів; для штучно освітлюваних об'єктів пріоритетними є LED-джерела з мінімальним енергоспоживанням [6].

Культурна контекстуальність. Каустичний малюнок має нести змістовне навантаження, пов'язане з ідентичністю місця та спільноти. Для України це відкриває можливість апелювати до народних орнаментів та культурних символів, перекладаючи їх мовою сучасного оптичного мистецтва [1, 7].

Каустичні ефекти є унікальним художнім прийомом, що поєднує наукову основу та естетичну цінність. Динамічна природа, органічність форм і нерозривний зв'язок із конкретним місцем і часом роблять каустику особливо релевантною для формування ідентичності та атмосфери громадського простору. Ефективне проєктування потребує мультидисциплінарного підходу, а сама каустика залишається глибоко феноменологічним явищем — вона не існує

без конкретного глядача в конкретному місці й часі.

Список використаних джерел

1. Крижановська О. С., Трошкін Д. І. Паблік-арт у формуванні ідентичності міського простору // Містобудування та територіальне планування. — 2021. — Вип. 77. — С. 145–158.

2. Білик Н. Л. Природне освітлення в архітектурному просторі: художні та функціональні аспекти // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. — 2020. — Вип. 58. — С. 22–31.

3. Цимбалюк Є. О. Параметричне проєктування в архітектурі та дизайні. — Київ: Вид-во КНУТД, 2022. — 198 с.

4. Корнієнко О. М. Інтерактивне мистецтво у публічному просторі: досвід та перспективи // Арт-платформа. — 2022. — № 2(6). — С. 34–47.

5. Чемакіна О. В. Медіатехнології в сучасному арт-просторі. — Харків: ХДАДМ, 2021. — 144 с.

6. Дорошенко Ю. О. Сталий розвиток і дизайн: екологічні аспекти проєктування. — Київ: Вид-во НАУ, 2022. — 176 с.

7. Бондаренко А. С. Фестивальна культура як інструмент трансформації міського простору (на прикладі українських лайт-фестивалів) // Культура і мистецтво в сучасному світі. — 2023. — Вип. 24. — С. 67–79.

Sereda Natalia
Group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
seredanatalia136@gmail.com

Danylchenko Natalia
Senior Lecturer, Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nataliia.danylchenko@nuos.edu.ua

Light Installations and Caustic Effects in Public Spaces

Light installations based on caustic effects represent a relevant direction in contemporary design, combining optical phenomena, digital technologies, and artistic intent. The paper addresses the nature of caustics, the typology of installations, and approaches to their creation. This technique has significant potential to enrich the emotional and visual character of urban public space.

Keywords: caustic effects, light installations, public space, optical phenomena, interactive design.

УДК: 747:643

Ткаченко Анастасія
група 1531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
tkacenkon024@gmail.com

Сергієнко Олена
старший викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vvs64728@gmail.com

Персоналізація житлового інтер'єру як культурний феномен у дизайні

У тезах розглядається персоналізація інтер'єру як феномен сучасного дизайну. Аналізується її роль у формуванні індивідуального простору та ідентичності людини. Розкриваються причини зниження популярності персоналізації у період поширення індустріалізації та її повернення до сучасних трендів.

Ключові слова: персоналізація, феномен, інтер'єр, індивідуальність, індустріалізація.

Мета статті – дослідження персоналізації житлового інтер'єру як культурного феномену та визначення її ролі у формуванні індивідуального простору людини.

Актуальність теми зумовлена поширенням стандартизованих інтер'єрних рішень і впливом масового виробництва та соціальних мереж, що часто призводить до уніфікації житлових просторів. У таких умовах персоналізація інтер'єру стає важливим засобом самовираження людини.

Тренд на персоналізацію з'явився задовго до цифрової епохи. За часів розквіту ремесла майстри створювали предмети для конкретної людини, враховуючи її спосіб життя, звички та соціальний статус. З розвитком індустріалізації люди почали цінувати універсальність та функціональність. Фабричне виробництво середини XX століття зробило дизайн інтер'єру доступним, але знеособленим. У XXI столітті, в умовах інформаційного перенасичення, екологічних проблем та перевантаження свідомості, як реакція

набули популярності мінімалізм, еко та скандинавський стилі. З часом вони почали поширюватися через соціальні мережі, де інтер’єр часто показаний як естетично ідеальна картинка. Багато людей почали орієнтуватися на візуальну привабливість, намагаючись передати популярні образи, без власного внеску.

Саме тому виникла потреба повернути в інтер’єр особистий характер. Індивідуалізований простір посилює почуття комфорту та приналежності. У психології подібний підхід пояснюється теорією Person - Environment fit, яка стверджує, що поведінка, мотивація та ефективність людини залежить від ступеня відповідності умов оточення її потребам [2].

Дизайнери та архітектори намагаються створювати інтер’єри, які не лише відповідають актуальним естетичним тенденціям, а й відображають характер, життєвий досвід та світогляд людини. Особливо це проявляється у власних будинках відомих дизайнерів, де інтер’єр стає їхнім особистим продовженням. Прикладами різних підходів до персоналізації інтер’єру можуть бути будинки Вінсента ван Дуйсена та Патрісії Уркіоли. Попри те, що обидва дизайнери працюють у сучасному напрямку, їхнє бачення житлового простору суттєво відрізняється. Але їх поєднує прагнення розглядати інтер'єр як відображення власної дизайнерської філософії.

Інтер’єр будинку Вінсента ван Дуйсена відзначається стриманістю та чистотою. Його нерідко називають мінімалістом, але сам він вважає, що його стиль полягає у пошуку тонкого балансу між контрастними елементами. У будинку майже відсутні зайві декоративні елементи, адже для нього важливі спокійна атмосфера та відчуття гармонії. Він прагнув створити нове відчуття простору, звернувшись до екологічно чистих матеріалів місцевого виробництва, бельгійський блакитний граніт, дерев'яна підлога бельгійських майстрів (Рис.1)

Рис.1. Інтер’єри будинку Ван Дуйсена

У будинку Патрісії Уркіоли, яка проектувала дім для свої подруги та колеги, Патриції Морозо, персоналізація проявляється через емоційність, колір і різноманіття форм. Простір наповнений предметами, які мають художню цінність та пов’язані з культурними мотивами. Патриції будинок нагадує місця її дитинства – перший ангар-лабораторію компанії Moroso, створений її батьками, вона звикла жити у творчій атмосфері та не поділяє суспільне та

приватне (Рис.2).

Рис.2. Інтер’єри будинку Патрісії Уркіоли.

Висновок. Персоналізація як культурний феномен у дизайні інтер’єру проявляється у формуванні середовища, що відображає особистість, досвід і світогляд людини. Її прояви залежать від естетичних уподобань, творчого підходу та матеріальних можливостей. Хоча унікальні дизайнерські рішення або меблі на замовлення доступні не всім, особистісний підхід може реалізовуватися через добір деталей, декору та оригінальним способом організації простору. Таким чином, персоналізація є ключовим інструментом для гуманізації житлового середовища та відновлення індивідуальності у дизайні інтер'єру.

Список використаних джерел

1. Box of tricks: inside the home of Patrizia Moroso. 2021 URL: https://www.yellowtrace.com (дата звернення: 04.03.26).

2. Person - Environment Fit. 2023 URL: https://mededmentor.org (дата звернення: 04.03.26).

3. Vincent Van Duysen’s Antwerp Home Lets The Architecture Speak For Itself. 2022 URL: https://www.jennikayne.com (дата звернення: 04.03.26)

Tkachenko Anastasiia
Group 1531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
tkacenkon024@gmail.com

Sergienko Olena
Senior Lecturer, Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vvs64728@gmail.com

Personalization of the Residential Interior as a Cultural Phenomenon in Design

The thesis considers the personalization of the interior as a phenomenon of modern design. Its role in the formation of individual space and human identity is analyzed. It explains the reasons for the decline of personalization during the spread of industrialization and describes its return to modern trends.

Keywords: personalization, phenomenon, interior, individuality, industrialization.

УДК: 747:7.017.4:159.9

Філатова Владислава
група 2531,
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
filatovavladislava13@gmail.com

Сергієнко Олена
старший викладач кафедри дизайну
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vvs64728@gmail.com

Кольорова організація інтер'єру для нейровідмінних користувачів

У тезах розглядається роль кольору у формуванні сенсорно комфортного інтер'єрного середовища для нейровідмінних людей. Аналізуються особливості сприйняття кольору користувачами з підвищеною сенсорною чутливістю та визначаються принципи формування адаптованої кольорової палітри.

Ключові слова: дизайн інтер'єру, нейровідмінність, колір, інклюзивність, сенсорне середовище.

Вступ

У галузі інклюзивного дизайну зростає потреба адаптації інтер'єрного середовища до сенсорних особливостей людини, ключовим фактором якого є колір. Актуальність проблеми зумовлена розвитком інклюзивного дизайну, спрямованого на створення комфортного середовища для людей з особливостями сенсорного сприйняття. Метою статті є аналіз впливу кольору на сенсорне сприйняття інтер'єру нейровідмінними користувачами та визначити найбільш сприятливі кольорові рішення.

Результати дослідження та їх обговорення

У сучасному науковому дискурсі поняття нейровідмінність розглядається як природна варіативність функціонування людського мозку, що впливає на способи сприйняття інформації, мислення та взаємодії з навколишнім середовищем. До найбільш поширених форм нейророзвитку належать: розлад аутистичного спектру, синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ), дислексія та інші. Однією з характерних особливостей нейровідмінних

користувачів є підвищена сенсорна чутливість, що проявляється у більш інтенсивному сприйнятті світла, звуків, фактур та кольору. Надмірно насичене або контрастне середовище може викликати сенсорне перевантаження, підвищити рівень тривожності та ускладнити концентрацію уваги.

Одним із ключових параметрів, що визначають сенсорну якість інтер'єрного середовища, є колір. У контексті нейровідмінності роль кольору особливого значення, адже саме візуальні стимули найчастіше стають джерелом відволікань або зорового перевантаження. Водночас правильно підібрана кольорова гама формує спокійне та візуально впорядковане середовище, що сприяє психологічному комфорту та зменшенню зорового перенасичення. Дослідження [2] сенсорного сприйняття простору показують, що для нейровідмінних осіб найбільш комфортними є кольори з помірним рівнем контрасту та середньою насиченістю. Приглушені відтінки сприймаються м'якше та створюють більш спокійну атмосферу, що є важливим при підвищеній чутливості до світла та кольору. Таке кольорове рішення відповідає принципу аналогової гармонії, за якою використовуються близькі за спектром кольори (приблизно під кутом 45°).

Найбільш сприятливим у нейроадаптивних інтер'єрах вважаються відтінки зеленого. У психології сприйняття зелений колір пов'язується з природним середовищем, тому від сприяє зменшенню ментального навантаження та відновленню психоемоціональної рівноваги. Світлі оливкові, сіро-зелені та пастельні зелені створюють спокійне візуальне середовище, що допомагає підтримувати тривалішу концентрацію уваги під час навчальної або робочої діяльності, а також можуть використовуватися як елемент середовища, спрямованого на терапевтичну підтримку користувачів.

Сині відтінки також мають виражений регулюючий ефект на психоемоційний стан. Холодна синя гама знижує рівень фізіологічного збудження та сприяє кращій концентрації уваги. Світло-сині, блакитні та сіро-сині сприймаються як візуально «холодні» та менш стимулюючі, тому можуть використовуються у робочих, навчальних та терапевтичних просторах. Зокрема, в середовищах, пов'язаних з психологічною та психіатричною допомогою, де важливо створити стабільну і заспокійливу атмосферу. Нейтральні теплі кольори (бежеві, кремові, піщані та теракотові) виконують роль фонових кольорів та створюють відчуття затишку і психологічного комфорту. Такі кольори добре поєднуються з натуральними матеріалами (деревом, каменем, текстилем) і формують гармонійне середовище без різких сенсорних подразників. Світло-сірі відтінки також можуть використовуватись як нейтральна основа інтер'єру. На відміну від білого, який через високу світловідбивну здатність може створювати різкі контрасти, м'які сіруваті тони забезпечать більш комфортне зорове сприйняття простору та сприяють формуванню стабільного середовища,

придатного для відновлення психоемоційного стану.

Натомість яскраві та насичені кольори мають стимулюючий ефект і активізують нервову систему. Червоний колір асоціюється з сигналами небезпеки та підвищую рівень психологічного збудження, що може викликати відчуття тривоги та напруження. Яскравий жовтий через високу світловідбивну здатність часто сприймається як занадто інтенсивний для людей із підвищеною сенсорною чутливістю. Такі кольори рекомендовано використовувати обмежено, переважно як акцентні елементи або засоби зонування простору.

Висновок

Таким чином, колір у нейроадаптивному інтер’єрі виступає важливим інструментом регулювання сенсорного навантаження. Використання помірних природних відтінків дозволяє створювати терапевтичне середовище, що сприяє зниженню тривожності, підтримує концентрацію уваги та забезпечує психологічний комфорт нейровідмінних користувачів.

Список використаних джерел

1. Neurodiversity // Encyclopaedia Britannica. URL: https://www.britannica.com/topic/neurodiversity (дата звернення: 11.03.2026).

2. Neurodiversity Oriented Design Approaches // Land. MDPI. 2024. URL: https://www.mdpi.com/2073-445X/13/5/636 (дата звернення: 11.03.2026).

3. Inclusive Interior Design for Neurodiverse Users // TAMA Journal. URL: https://journal.uns.ac.id/index.php/tama/article/view/1203/699 (дата звернення: 11.03.2026)

Filatova Vladislava
Group 2531,
Educational and Scientific Humanitarian Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
filatovavladislava13@gmail.com

Sergienko Olena
Senior Lecturer, Department of Design
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
vvs64728@gmail.com

Colour Organisation of Interiors for Neurodiverse Users

The abstract discusses the role of colour in creating a sensory-friendly interior environment for neurodiverse people. It analyses the characteristics of colour perception by users with heightened sensory sensitivity and defines the principles for creating an adapted colour palette.

Keywords: interior design, neurodiversity, colour, inclusivity, sensory environment.

УДК: 712.256:7.038.1:747-053.2

Юдіна Олена
група 5Д2,
Факультет інформаційних технологій та дизайну
Херсонський національний технічний університет
Херсон
Alenkaudina1810@gmail.com

Білик Анна
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну
Херсонський національний технічний університет
Херсон
bilykanna93@gmail.com

Урізноманітнення дитячих ігрових просторів засобами художньої мови Жоана Міро

Розглянуто принципи стандартизації дитячих ігрових просторів та можливості їх урізноманітнення засобами художньої мови Жоана Міро. Визначено основи використання абстрактної форми й кольору в проєктуванні ігрового середовища та наведено приклади їх практичної реалізації.

Ключові слова: дитячий ігровий простір, художня мова, дизайн середовища, креативність, міський простір.

Сьогодні в міському середовищі дитячі майданчики здебільшого проєктують за типовими схемами. Головну увагу приділяють безпеці, відповідності нормам і стандартному набору функцій, тому простори часто виглядають подібними один до одного. Попри безперечну важливість цих чинників, подібний підхід призводить до одноманітності ігрових просторів, у яких ігровий процес зводиться до повторюваних сценаріїв. У результаті дитина виступає не активним співтворцем гри, а користувачем наперед заданих конструкцій із чітко визначеним способом використання.

У цьому контексті актуальним є пошук альтернативних підходів до формування дитячих ігрових просторів, здатних урізноманітнити досвід гри, активізувати уяву та сприяти емоційному й творчому розвитку дитини. Одним із таких підходів може стати звернення до художніх практик XX століття, зокрема до абстрактної мови Жоана Міро, яка ґрунтується на відкритості інтерпретацій, умовності форм та символічності образів.

Художня мова Жоана Міро формується як візуальна система, що свідомо уникає реалістичного зображення та однозначного смислового трактування. Його композиції побудовані на поєднанні простих геометризованих і біоморфних форм, ліній, плям та насичених локальних кольорів, які взаємодіють між собою у динамічному, майже ігровому ритмі. Відсутність чіткої сюжетності та впізнаваних образів перетворює сприйняття творів Міро на процес активного домислення, що безпосередньо перегукується з природою дитячої уяви.

Саме ця складність і нереалістичність художньої мови Міро формують її унікальну образну систему щодо проєктування дитячих ігрових просторів. На відміну від традиційних майданчиків, де кожен елемент має чітко визначену функцію (гойдалка, гірка, лазанка), ігрове середовище, сформоване за принципами абстрактної художньої мови, не нав'язує єдиного сценарію гри. Абстрактні об'єкти можуть одночасно сприйматися як елементи ландшафту, ігрові структури або образи, що змінюють своє значення залежно від контексту гри та віку дитини.

Подібні підходи вже реалізуються у сучасній світовій практиці. Наприклад, ігрові простори, розроблені данською компанією Monstrum, часто базуються на образності та відкритій інтерпретації форм, де архітектурний об'єкт стає частиною фантазійного сценарію. Інший приклад — проєкти бюро Carve (Нідерланди), у яких ігрові елементи інтегруються в міський простір як абстрактні пластичні структури, що допускають різні способи взаємодії. Такі рішення демонструють можливість поєднання мистецького підходу та функціональної доцільності.

Урізноманітнення дитячого ігрового простору в цьому контексті досягається не шляхом кількісного збільшення обладнання, а завдяки якісній зміні підходів до формоутворення та композиції. Використання криволінійних поверхонь, нестандартних масштабів, асиметричних рішень і контрастних кольорових поєднань створює середовище, яке стимулює дослідження, рух і фантазію. Такий простір не диктує, як саме потрібно грати, а пропонує поле можливостей для різних типів активності — рухової, сюжетно-рольової, сенсорної та емоційної.

Важливим аспектом є також те, що художня мова Міро сприяє формуванню візуальної культури дитини. Знайомство з абстрактними формами та символами в ігровому середовищі відбувається природно, без тиску, як частина повсякденного досвіду. Таким чином дитячий майданчик може виконувати не лише розважальну, а й культурно-освітню функцію, інтегруючи мистецтво в структуру міського простору.

Варто звернути увагу на соціальний вимір таких ігрових просторів. Відкрита образна система сприяє спільній грі дітей різного віку, оскільки не

обмежує взаємодію жорсткими правилами. Кожна дитина може інтерпретувати простір по-своєму, що створює умови для комунікації, обміну ідеями та колективної творчості. У цьому сенсі майданчик стає середовищем соціального досвіду, а не лише місцем фізичної активності.

Таким чином, використання художньої мови Жоана Міро у формуванні дитячих ігрових просторів дозволяє подолати тенденцію до стандартизації та одноманітності сучасних майданчиків. Абстрактні форми, символічність і відкритість інтерпретацій сприяють урізноманітненню ігрових сценаріїв, активізації уяви та створенню середовищ, орієнтованих на розвиток творчого потенціалу дитини. Подібний підхід розглядає дитячий ігровий простір як живу, динамічну систему, що змінюється разом із користувачем і відповідає сучасним уявленням про якість міського середовища.

Список використаних джерел

1. Carve. Projects : [Веб-сайт]. Amsterdam, 2026. URL: https://www.carve.nl (дата звернення: 15.02.2026).

2. Monstrum. Playground design projects : [Веб-сайт]. Copenhagen, 2026. URL: https://monstrum.dk (дата звернення: 15.02.2026)

Yudina Olena
Group 5D2,
Faculty of Information Technology and Design
Kherson National Technical University
Kherson
Alenkaudina1810@gmail.com

Bilyk Anna
Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Design
Kherson National Technical University
Kherson
bilykanna93@gmail.com

Diversification of Children's Play Spaces Through the Artistic Language of Joan Miró

The principles of standardization of children’s play spaces and the possibilities of their diversification through the artistic language of Joan Miró are examined. The foundations of using abstract form and color in the design of play environments are defined, and examples of their practical implementation are presented.

Keywords: children’s play space, artistic language, environmental design, creativity, urban space.

РОЗДІЛ VIII
ФІЛОЛОГІЯ В ПАРАДИГМІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК: ЗДОБУТКИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЙ

УДК 81'255.4:81'373.7:[821.111-34-03]

Vasilyeva Veronika
9th grade student,
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
chtoto1tam@gmail.com

Liubchenko Tetyana
English teacher, highest category specialist, senior teacher of
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
lubhenko3@gmail.com

Comparative Analysis of Rendering Expressive Means in Ukrainian Translation of Fairy-Tale Novella "Alice in Wonderland" and Its Screen Version

The relevance of the chosen research topic is determined by existing gaps in the study of the consistency of translation and directorial decisions in the process of adapting classical literary works for the screen and dubbing them into Ukrainian. In particular, the aim of this study is to conduct a comparative analysis of the peculiarities of rendering expressive linguistic means in V. Korniienko's Ukrainian translation of Lewis Carroll's fairy tale novella "Alice's Adventures in Wonderland" and in the Ukrainian dub of its 2010 film adaptation. In the course of the research, the concepts of "expressive linguistic means," "phraseological unit," and "idiom" were clarified, and the identified expressive means were classified with regard to the specifics of their use in the analysed intellectual fairy tale novella, which is characterised by an abundance of ironic wordplay and pun. A qualitative and quantitative analysis of the translation strategies employed in both the literary translation and the Ukrainian dubbing of the film adaptation was carried out to determine how the corresponding expressive linguistic means were rendered. According to the results obtained, the selection of equivalents proves to be the dominant strategy in translating both versions of the work. At the same time, calque appears to be productive for the literary

translation, whereas descriptive paraphrasing is more characteristic of the Ukrainian dubbing.

Keywords: expressive linguistic means, phraseological unit, idiom, dubbing, translation strategy, "Alice's Adventures in Wonderland," screen version.

The relevance of this research is determined by the growing scholarly interest in the study of linguistic means of expressiveness and the peculiarities of their reproduction in translation. In modern linguistics and translation studies, special attention is paid to the problem of preserving stylistic colouring, imagery, emotional tone, and cultural specificity of the original text. Literary translation, in particular, requires not only a high level of linguistic competence but also creative interpretation and deep understanding of the author's individual style.

Fantasy literature presents additional challenges for translators. Such works are characterized by abundant wordplay, neologisms, paradoxes, absurd humour, and idiomatic expressions. These elements form the artistic world of the text and shape the reader's perception. Therefore, the adequate reproduction of expressive means becomes a key factor in ensuring the equivalence of the translated text. The fairy tale "Alice in Wonderland" by Lewis Carroll is a vivid example of a work in which language play and stylistic experimentation dominate.

The object of the research is the reproduction of English-language means of expressiveness in Ukrainian translations of literary and audiovisual works. The subject of the research is a comparative analysis of the reproduction of linguistic means of expressiveness in the Ukrainian translation of Lewis Carroll's fairy tale "Alice in Wonderland" and in the Ukrainian dubbing of its film adaptation directed by Tim Burton (2010). The comparison of two different modalities — literary text and film dubbing — allows us to identify both common tendencies and specific features of translation strategies.

The purpose of the study is to determine the main strategies and techniques used to reproduce linguistic means of expression in Ukrainian translations and to evaluate their effectiveness. To achieve this purpose, the following tasks were set: to clarify the theoretical concepts of "linguistic means of expression," "phraseology," and "idiom"; to classify expressive units found in the original text; to analyze the methods of their reproduction in the Ukrainian translation and dubbing; and to conduct quantitative and qualitative analysis of the collected material.

The theoretical basis of the research includes works in the field of stylistics, phraseology, and translation studies, which emphasize the importance of equivalence, adequacy, and functional correspondence. Particular attention is paid to the distinction between formal equivalence and dynamic equivalence. While formal equivalence focuses on preserving the structure and lexical units of the original text, dynamic

equivalence aims at reproducing its communicative effect on the target audience. In audiovisual translation, additional constraints such as timing, lip synchronization, and technical limitations significantly influence the translator's choices.

The research methods include analysis and synthesis, comparative method, descriptive method, and quantitative calculation of expressive units. During the analysis, 29 expressive linguistic units were identified and classified according to their grammatical and semantic characteristics. Among them, verbal idioms constitute the majority (73%), followed by nominal idioms (14%). Prepositional idioms, binomial expressions, comparisons, and metaphorical constructions occur less frequently but play an important stylistic role in creating imagery and conveying emotional nuance.

The analysis of the Ukrainian literary translation demonstrates that the translator predominantly uses equivalent translation and calque as the main strategies. This approach allows the preservation of the stylistic potential and semantic richness of the original text. In cases where direct equivalence is impossible, the translator resorts to descriptive paraphrase or contextual substitution. Such solutions help maintain the coherence of the narrative and adapt culturally specific elements for Ukrainian readers while preserving the general atmosphere of absurdity and playfulness.

The Ukrainian dubbing of the film adaptation reveals certain differences in translation strategies. Equivalent translations (42%) and stylistically neutral descriptive paraphrases (38%) prevail in the dubbing version. This tendency can be explained by the constraints of audiovisual translation. The need to match the length of the utterance, synchronize lip movements, and ensure natural sounding dialogue often requires simplification or modification of expressive structures. Consequently, some idiomatic expressions are replaced with more neutral constructions that fit the rhythm and timing of the scene.

At the same time, the dubbing process also demonstrates creative adaptation. In several cases, translators introduce culturally appropriate equivalents or modify wordplay in order to achieve a similar humorous effect. Although the formal structure of the original expression may change, the pragmatic function and emotional impact are preserved. This confirms the importance of functional equivalence in audiovisual translation.

The comparative analysis shows that the choice of translation strategy depends on the modality of the work and its communicative purpose. Literary translation allows greater freedom in preserving stylistic devices and structural complexity, whereas dubbing requires flexibility and adaptation to technical conditions. Nevertheless, in both cases the translator aims to reproduce the expressive richness of Lewis Carroll's language and maintain the imaginative atmosphere of the story.

In conclusion, the study confirms that the reproduction of linguistic means of expressiveness is a complex and multifaceted process. The balance between accuracy

and adaptation plays a decisive role in achieving translation adequacy. The literary translation of “Alice in Wonderland” tends to preserve the artistic originality and stylistic diversity of the source text, while the film dubbing demonstrates a higher degree of pragmatic adaptation. The results of the research emphasize that effective translation requires not only linguistic knowledge but also creativity, cultural awareness, and consideration of the specific conditions of communication.

List of sources used

1. Бережна М. В. Психолінгвістичний образ Аліси у фільмі Т. Бертона Alice in Wonderland // Нова філологія : зб. наук. пр. – 2021. – № 84. – С. 7–12.

2. Гаман І. А., Чайковська О. Ю. Кіноперекладяк вид аудіовізуального перекладу // Закарпатські філологічні студії. – 2023. – Т. 28, № 2. – С. 137–141.

3. Карролл, Л. Аліса в країні див : казкова повість / Льюїс Карролл ; пер. з англ. В. Корнієнка. – Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2010. – 144 с.

4. Козій О. Expressive graphics as a component of the language game in Lewis Carroll’s literary fairy tale Alice’s Adventures in Wonderland // Astraea. – 2024. – Т. 5, №– С. 53–70. – DOI: 10.34142/astraea.2024.5.1.03.

Васильєва Вероніка
учень 9 класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
chtoto1tam@gmail.com

Любченко Тетяна
вчитель англійської мови вищої категорії, старший вчитель
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
lubhenko3@gmail.com

Порівняльний аналіз відтворення мовних засобів виразності в українському перекладі казки «Аліса в країні чудес» та її екранізації

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена прогалинами у вивченні проблеми послідовності перекладацьких та режисерських рішень у процесі екранізації класичних літературних творів та їх дублюванні українською мовою. Зокрема, метою цього дослідження є здійснення порівняльного аналізу особливостей відтворення мовних засобів виразності в українському перекладі В. Корнієнка казкової повісті «Аліса в країні див» Льюїса Керролла та в українськомовному дубляжі його екранізації 2010 року. У ході дослідження було уточнено поняття «мовні засоби виразності», «фразеологізм» та «ідіома», скласифіковано виокремлені засоби виразності з огляду на специфіку їх вживання в аналізованій інтелектуальній повісті, насиченій іронічною грою слів. Виконано якісний та кількісний аналіз перекладацьких стратегій, що застосовувалися перекладачем повісті та її екранізації під час дублювання українською мовою для відтворення відповідних мовних засобів виразності. Згідно з отриманими результатами, домінувальними для перекладу обох версій твору є добір еквівалентів. Тоді як для художнього перекладу текстів продуктивним також є калькування а для дублювання – використання описових перефразувань.

Ключові слова: експресивні мовні засоби, фразеологізм, ідіома, дубляж, стратегія перекладу, «Аліса в Країні Чудес», екранізація.

УДК: 811.111’276:004.77

Висоцька Софія
учениця 10-А класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Лінгвістичні стратегії обходу алгоритмічної цензури в сучасних соціальних мережах

У статті досліджено «алгоспік» (algospeak) як інструмент обходу алгоритмічної модерації та «тіньових банів» у соцмережах. Проаналізовано стратегії графічної субституції, нео-евфемізації (кейси unalive, corn, accountant) та фонетичної мімікрії. Доведено, що цифрова цензура стимулює креативну деривацію та формування специфічних соціолектів, які трансформують сучасну англомовну комунікацію.

Ключові слова: Алгоспік, алгоритмічна цензура, тіньовий бан, лінгвістична мімікрія, евфемізм, цифровий дискурс.

Сучасний цифровий дискурс формується в умовах жорсткого алгоритмічного нагляду, де великі платформи, такі як TikTok, Instagram та YouTube, використовують складні системи Natural Language Processing (NLP) для превентивної фільтрації контенту. Це призвело до виникнення «алгоспіку» (algospeak) — специфічного лінгвістичного коду, що дозволяє користувачам обходити «тіньові бани» та демонетизацію. Феномен «algospeak» (алгоспік) став відповіддю на впровадження «shadow banning» (тіньового бану), коли контент не видаляється, але його охоплення штучно обмежується через наявність певних маркерів у тексті. В англомовному сегменті ці стратегії досягли найвищого рівня кодифікації, перетворюючись на повноцінний соціолект. В основі цього явища лежить здатність мови до нескінченної адаптації, що дозволяє зберігати зрозумілість повідомлення для людини, водночас дезорієнтуючи модераційні боти.

Першочерговою стратегією є орфографічна девіація та графічна субституція. В англійській мові це часто реалізується через використання символів, що візуально нагадують латинські літери, або через навмисні одруки. Наприклад, обговорення тем, пов'язаних із сексуальною освітою чи репродуктивним здоров'ям, часто маскується через зміну слова «sex» на «se$», «sex»* або «segz». Яскравим прикладом є кейс «The V-word», що виник під час пандемії. Оскільки алгоритми жорстко моніторили слово vaccine, користувачі почали використовувати графічні заміни типу «vaccine» (з використанням символу @ або цифри 4 — «v4ccine»). Проте найбільш витонченим методом стало використання фрази «the v-word» або поєднання емодії шприца 💉 із цілком нейтральним контекстом, наприклад, «cupcake recipes». Це створювало так званий контекстуальний шум: алгоритм класифікував пост як кулінарний контент, тоді як аудиторія успішно обмінювалася досвідом вакцинації в коментарях. Схожа логіка застосовується і в фінансовому секторі для обходу фільтрів на тему сумнівних інвестицій: замість прямого заклику до купівлі активів користувачі пишуть «succe$$» або «m0ney», використовуючи символи валют як графічні замінники літер.Поширеним є також метод «punctuation breaking», коли слово розривається символами, як-от «r.a.p.e» або «s.u.i.c.i.d.e», що перетворює лексему на набір окремих графем для алгоритму, але залишається цілісним концептом для читача.

Другий рівень — це семантичний зсув та нео-евфемізація, де англомовні користувачі створюють нові лексичні одиниці шляхом фонетичної чи асоціативної близькості. Найбільш відомим кейсом стало слово «unalive» (дієслово та прикметник), яке замінило «kill», «dead» або «suicide». Цей неонім виявився настільки життєздатним, що перейшов у категорію загальновживаного сленгу. Іншим прикладом є використання слова «spicy» (гострий) для опису контенту для дорослих (замість «erotic» або «adult») або фраза «accounting» чи «accountant» як евфемізм для секс-працівників (зокрема на платформі OnlyFans). Тема фінансових маніпуляцій чи криптовалютних шахрайств часто маскується через терміни «investing in stickers» або використання специфічного сленгу, що імітує побутові розмови.

Окрему роль відіграє фонетична субституція на основі англомовної омофонії. Це стратегія «звукового двійника», де замість табуйованого слова використовується нейтральне, що звучить майже ідентично. Класичний приклад - використання слова «corn» (кукурудза) замість «porn». Це призвело до виникнення цілої системи похідних візуальних кодів, де емодзі кукурудзи 🌽 стає повноцінним семантичним маркером. Таким чином з'явився стійкий неонім «Cornstar», який сьогодні сприймається як повноцінна сленгова одиниця навіть поза межами цифрових платформ. Схожим чином слово «ouija board» (дошка для

спілкування з духами) іноді використовується для заміни слів, пов’язаних із «dead», а термін «leg booty» (гра слів від «LGBTQ») використовується для позначення квір-спільноти з метою уникнення демонетизації відео. Використання фрази на кшталт "The character was unalived in the last episode" дозволяє авторам обговорювати драматичні події чи соціальні проблеми, уникаючи тригерів, що налаштовані на детекцію «пропаганди насилля». Для штучного інтелекту це «безпечне» слово, позбавлене негативного словникового забарвлення.

Не менш цікавою є стратегія професійної мімікрії та кодової іронії, прикладом якої є кейс «Accountant». У соціальних мережах автори еротичного контенту на запитання про сферу діяльності почали масово відповідати: "I am an accountant" (Я бухгалтер). Цей евфемізм виявився настільки успішним, що трансформувався у частину поп-культури, породивши відомі меми та музичні треки. Це форма лінгвістичного захисту, де серйозна професія стає «парасолькою» для прихованої діяльності. Аналогічну роль відіграють прикметники «spicy» (гострий) та «steamy» (паруючий). Замість маркування контенту як erotic або NSFW (Not Safe For Work), користувачі пишуть: "This book has some spicy chapters". Для алгоритму це виглядає як опис кулінарної книги чи гарячого напою, тоді як для реципієнта це чіткий сигнал про наявність контенту для дорослих.

Третя стратегія — візуально-текстова метафоризація. Вона базується на англомовних ідіомах або культурних відсиланнях. Наприклад, замість обговорення «pandemics» або «vaccination» (теми, що підлягають суворій модерації через політику щодо дезінформації), користувачі використовували слова «panini», «backstreet boys reunion tour» або просто «the v-word». В обговоренні расових питань чи дискримінації часто використовуються кодові фрази, як-от «people of the spice» або іронічне використання «Karen» для маркування певної соціальної поведінки без прямого вказання на конфліктні ситуації, що можуть бути розцінені як «harassment».

У висновку варто зазначити, що домінування англійської мови в інтернеті робить її головним полігоном для тестування нових лінгвістичних стратегій обходу цензури. Алгоритмічні обмеження не лише не викорінюють табуйовані теми, а навпаки — стимулюють креативну деривацію, збагачуючи англійську мову новими метафорами та кодами. Це створює ситуацію, де мова стає дедалі більш езотеричною та контекстно-залежною, що в майбутньому може призвести до значного розриву між офіційним мовним стандартом та реальною цифровою практикою (digital vernacular). Подальше вивчення цих процесів є необхідним для розуміння трансформації лінгвістичної ідентичності в епоху домінування великих технологічних корпорацій.

Список використаних джерел

1. Bondarenko O. Language adaptation in the age of AI moderation. Journal of Digital Philology. 2023. Vol. 12, Iss. 2. P. 45–58. URL: https://jdp.org/archive/2023/12/2/45-58 (дата звернення: 01.03.2026).

2. Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. London : Routledge, 2011. 192 p.

3. Компанцева Л. Ф. Інтернет-комунікація: когнітивно-прагматичний підхід : монографія. Чернігів : КПУ, 2008. 328 с.

4. Шевченко І. С. Дискурс соціальних мереж: трансформація лінгвістичних норм. Київ : Академвидав, 2021. 240 с.

5. Яворська Г. М. Мова і політика: трансформації смислів у цифровому дискурсі. Мовознавство. 2016. № 4. С. 15–27. URL: http://movoznavstvo.org.ua/2016-4/15-27 (дата звернення: 05.03.2026).

Vysotska Sofia
10th-grade student
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Linguistic Strategies For Bypassing Algorithmic Censorship in Contemporary Social Media

This article examines "algospeak" as a tool for circumventing algorithmic moderation and "shadow bans" on social media. It analyzes strategies of graphic substitution, neo-euphemization (cases: unalive, corn, accountant), and phonetic mimicry. It is demonstrated that digital censorship stimulates creative derivation and the formation of specific sociolects that transform contemporary English-language communication.

Keywords: Algospeak, algorithmic censorship, shadow ban, linguistic mimicry, euphemism, digital discourse.

УДК 94(477.7)"1754-1917":001.1

Гранченко Максим
група 1901,
авчально-науковий педагогічний інститут ім. В.О.Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
granchenko.maksim.1998@gmail.com

Хрящевська Людмила
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії
Навчально-науковий педагогічний інститут ім. В.О. Сухомлинського
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
ludahryashev30@gmail.com

Історіографія історії освіти на Півдні України в середині XVIII – на початку XX століття: філософські та наукові засади

Досліджено філософські та наукові засади з історіографії історії освіти Півдня України та. Проаналізовано наукові принципи для проведені досліджень з теми, охарактеризовано перспективні філософські, наукові та історичні підходи.

Ключові слова: історія освіти, історіографія, філософія науки, наукові принципи, Південь України, навчальні заклади, училища, колонізація Півдня.

Постановка проблеми. Дослідження історіографії історії освіти передбачає неухильне дотримання дослідником основних наукових принципів, що гарантують об’єктивність, предметну визначеність, надійність, адекватність, відтворюваність, валідність і релевантність наукових результатів. Застосування загальнонаукових, філософських, історичних та міждисциплінарних підходів створює можливість для комплексного аналізу наукових праць з історії освіти Півдня України імперської доби, а також для ґрунтовного осмислення провідних історіографічних тенденцій з теми у межах імперського, радянського та сучасного періодів.

Метою роботи є окреслення необхідних принципів та підходів у дослідженнях з історіографії історії освіти імперського періоду.

Актуальність теми полягає у необхідності окресленні методологічної основи досліджень з історії освіти та її історіографії в межах багатоетнічного

регіону Півдня України та періоду імперського панування на цих землях, який зараз активно переосмислюється.

Виклад результатів дослідження. Дослідження історії освіти Півдня України та її історіографії має ґрунтуватися на дотриманні базових наукових принципів, що забезпечують об'єктивність і комплексність аналізу. Ключовим є принцип об'єктивності, який передбачає неупереджене вивчення наукових праць незалежно від політичних поглядів дослідника, ідеологічних контекстів чи особистого ставлення до авторів. Принцип історизму вимагає оцінки історіографічних тенденцій з урахуванням конкретних історичних умов, у яких формувалися відповідні дослідження.

Принцип системності дозволяє розглядати історіографію історії освіти як цілісну сукупність наукових і публіцистичних праць у взаємозв'язку з політичними, соціальними та культурними чинниками, що впливали на їхній зміст. У поєднанні з принципом детермінованості він забезпечує аналіз причинно-наслідкових зв'язків між суспільними процесами та розвитком освітньої думки. Важливими є також принципи критичного аналізу джерел та етичності, що передбачають оцінку наукової цінності джерел і недопущення дискримінації за національною, релігійною чи гендерною ознакою.

Принцип регіонального підходу зумовлює добір джерел відповідно до територіальних меж Півдня України, тоді як принципи соціокультурної багатоманітності та багатофакторності забезпечують урахування багатонаціонального складу населення регіону та впливу соціальних, політичних і економічних чинників на розвиток освіти в імперський період. Важливе місце посідають принципи соціальної мобільності та гендерного аналізу, що дозволяють дослідити роль освіти в житті різних соціальних груп і особливості розвитку чоловічої та жіночої освіти. Принцип еволюційності спрямований на аналіз динаміки та закономірностей розвитку освітньої системи Півдня України в імперську добу.

Методологічну основу досліджень мають становити філософські, загальнонаукові, історичні підходи. Гуманістичний підхід акцентує увагу на ролі особистості в освітньому процесі, раціоналістичний – на впливі освіти на формування духовної культури регіону, а діалектичний – на аналізі розвитку освіти в контексті соціальних суперечностей і трансформацій кінця XVIII – початку XX століття. Системний та історико-хронологічний підходи забезпечують комплексне й послідовне вивчення освітньої системи, тоді як соціальний, економічний, етнокультурний, політико-правовий, культурологічний, гендерний і статистично-кількісний підходи дозволяють всебічно проаналізувати структуру, умови та особливості розвитку освіти Півдня України.

Висновки. Таким чином, дотримання базових наукових принципів, філософських, загальнонаукових та історичних підходів може забезпечити всебічне та об'єктивне наукове дослідження історії освіти Півдня України середини XVIII – на початку XX століття та її історіографії з врахуванням регіональних, етнічних, гендерних, соціальних, політичних, правових, економічних та інших факторів.

Hranchenko Maxim
Group 1901,
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
granchenko.maksim.1998@gmail.com

Khryaschevska Lyudmila
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of History
V.O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institute
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
ludahryashev30@gmail.com

Historiography of the History of Education in Southern Ukraine in the Mid-18th – Early 20th Centuries: Philosophical and Science Foundations

The philosophical and scientific foundations of research into the history of education in Southern Ukraine and its historiography are explored. The necessary principles for conducting research on the topic are analyzed, and promising philosophical, scientific, and historical approaches are characterized.

Keywords: history of education, historiography, philosophy of science, South Ukraine, educational institutions, schools, colonization of the Southern Ukraine.

УДК 82.09:004.738.5

Димарь Кіра
учениця 9-Д класу,
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
lunakb4@gmail.com

Кордюк Лілія
учитель вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
kordyuklilia@gmail.com

Структурна організація англомовного фанфікшену як простору вторинної літературної комунікації

У статті досліджується структурна організація англомовного фанфікшену як специфічної форми вторинної літературної комунікації в сучасному цифровому середовищі. На матеріалі текстів фандому «Гаррі Поттер» (з платформи Archive of Our Own) проаналізовано багаторівневу структуру фанатської творчості: текстовий, дискурсивний та платформенний рівні. Розглянуто найпоширеніші жанрово-сюжетні моделі (продовження канону, реконструкція пропущених сцен, fix-it fiction, альтернативні всесвіти) та специфіку інтертекстуальності. Особливу увагу приділено дискурсивним особливостям фанфікшену, зокрема високому ступеню інтерактивності, метакомунікації (спілкуванню автора з читачем) та гібридності стилю. Обґрунтовано, що фанфікшен функціонує як складна комунікативна екосистема, де канонічний твір стає платформою для колективного творення нових наративів у межах культури участі (participatory culture).

Ключові слова: фанфікшен, вторинна літературна комунікація, фандом, інтертекстуальність, інтерактивність, цифрова культура, альтернативний всесвіт.

У сучасному цифровому культурному просторі англомовний фанфікшен посідає особливе місце як форма вторинної літературної комунікації, що виникає у межах мережевих спільнот і розвивається завдяки інтерактивним можливостям онлайн-платформ. Його формування безпосередньо пов’язане з поширенням

цифрових технологій, розвитком фанатських спільнот і трансформацією традиційних практик читання та письма [4].

Фанфікшен характеризується жанровою різноманітністю, динамічністю та відкритістю до творчих трансформацій, оскільки базується на переосмисленні вже існуючих художніх світів. Як зазначає Генрі Дженкінс, фанатська творчість є формою participatory culture, у межах якої читачі стають активними учасниками створення нових текстів [2].

Під фанфікшеном розуміємо різновид вторинної комунікації, у межах якої шанувальники певного художнього твору (роману, фільму, серіалу, манґи або відеогри) створюють власні тексти, використовуючи персонажів, сюжетні лінії або елементи світу оригінального твору. Таким чином, фанфікшен функціонує як простір колективної творчості, у якому канонічний матеріал стає основою для створення нових інтерпретацій і наративів [1].

Одним із найбільш активних фандомів у межах англомовного фанфікшену є всесвіт Harry Potter, створений Дж. К. Ролінг. На платформі Archive of Our Own розміщено сотні тисяч фанфік-текстів, присвячених цьому фандому, що робить його одним із найрепрезентативніших для дослідження фанатської творчості.

На текстовому рівні англомовний фанфікшен характеризується значною жанровою різноманітністю та наявністю усталених сюжетних моделей. Аналіз корпусу дозволив виокремити кілька найпоширеніших типів фанфік-наративів.

Значну частину корпусу становлять тексти, які продовжують події після завершення оригінального сюжету. Наприклад, у фанфікшенах за мотивами Harry Potter автори часто описують події після епілогу роману Harry Potter and the Deathly Hallows. Один із типових наративів розгортається навколо дорослого життя персонажів: Harry watched his son board the train to Hogwarts and felt the strange weight of time. The war had ended years ago, but the memories of it still lingered in the quiet moments.

У подібних текстах автори зберігають канонічний світ, але розширюють його новими сюжетними лініями.

Іншою поширеною моделлю є реконструкція сцен, які залишилися поза межами оригінального тексту. Наприклад, у фанфікшенах про Harry Potter автори часто описують події між окремими епізодами книг: Hermione closed the library book with a sigh. “Ron, you realise Harry hasn’t slept since yesterday?” Ron shrugged awkwardly. “Yeah… but when does he ever?”

Такі тексти розширюють психологічну глибину персонажів і деталізують їхні взаємини.

Особливо популярним є жанр fix-it fiction, у якому автори змінюють трагічні події канону.

У фандомі Harry Potter одним із найпоширеніших прикладів є історії, у яких

персонаж Sirius Black не гине під час подій роману Harry Potter and the Order of the Phoenix: The curse missed Sirius by inches as he rolled across the stone floor. “Nice try, cousin,” he laughed breathlessly, raising his wand again.

Подібні тексти виконують емоційну компенсаторну функцію, пропонуючи альтернативний фінал канонічної історії.

Ще однією популярною формою є альтернативні всесвіти, у яких персонажі потрапляють у новий соціальний або часовий контекст.

У фанфікшенах Harry Potter поширеним є Modern AU, де герої існують у сучасному немагічному світі: Draco Malfoy adjusted his tie before entering the law firm’s conference room. Across the table sat Hermione Granger, the only lawyer in London who had ever beaten him in court.

Такі трансформації демонструють творчий потенціал фанатських авторів і дозволяють по-новому інтерпретувати знайомих персонажів.

Важливим механізмом організації фанфікшену є інтертекстуальність, яка проявляється у цитуванні, алюзіях та повторенні ключових мотивів канону.

У фандомі Harry Potter поширеним прикладом фанону є уявлення про те, що персонаж Draco Malfoy після війни переживає моральну трансформацію і поступово змінює своє ставлення до інших персонажів.

Цей мотив широко використовується у фанфікшенах, хоча прямо не представлений у канонічних текстах Дж. К. Ролінґ.

На дискурсивному рівні фанфікшен демонструє високий ступінь інтерактивності. На відміну від традиційної літератури, тексти існують у постійному діалозі з читачами.

Однією з характерних рис фанатського письма є метакомунікація. Автори часто включають примітки: Author’s note: Thank you for all the comments on the last chapter! I didn’t expect so many people to like the Draco redemption arc.

Подібні елементи створюють ефект безпосереднього спілкування між автором і читачами.

Крім того, фанфікшен характеризується гібридністю стилю. У межах одного тексту можуть поєднуватися художні описові фрагменти, розмовна мова, інтернет-жаргон і навіть графічні маркери емоційності.

Проведене дослідження показує, що англомовний фанфікшен є складним багатовимірним феноменом сучасної цифрової культури. Його структурна організація формується на перетині трьох взаємопов’язаних рівнів: текстового, дискурсивного та платформенного.

На текстовому рівні фанфікшен характеризується жанровою різноманітністю та активним використанням інтертекстуальних механізмів. Дискурсивний рівень демонструє інтерактивність і гібридність стилю, які поєднують художнє письмо з практиками цифрової комунікації. Платформенний

рівень реалізується через системи тегів, рейтингів і сюжетних тропів.

Отже, фанфікшен функціонує як комунікативна екосистема, у межах якої канонічний текст стає основою для колективного створення нових наративів і смислів.

Список використаних джерел

1. Derecho A. Archontic literature: A definition, a history, and several theories of fan fiction // Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet / ed. by K. Hellekson, K. Busse. Jefferson: McFarland, 2006. P. 61–78.

2. Jenkins H. Fans, Bloggers, and Gamers: Exploring Participatory Culture. New York: New York University Press, 2006. 279 p.

3. Hellekson K., Busse K. (eds.). Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet. Jefferson: McFarland, 2006. P. 91–98.

4. Pugh S. The Democratic Genre: Fan Fiction in a Literary Context. Bridgend: Seren Books, 2005. 282 p.

5. Archive of Our Own: офіційний сайт. URL: https://archiveofourown.org (дата звернення: 05.03.2026).

6. FanFiction.net: офіційний сайт. URL: https://www.fanfiction.net (дата звернення: 05.03.2026).

Dymar Kira
Student of 9-D grade,
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
lunakb4@gmail.com

Kordiuk Liliia
Teacher of the Highest Qualification Category, Teacher-Methodologist
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
kordyuklilia@gmail.com

Structural Organization of English-Language Fanfiction as a Space of Secondary Literary Communication

The article explores the structural organization of English-language fanfiction as a specific form of secondary literary communication in the modern digital environment. Based on the texts of the Harry Potter fandom (from the Archive of Our Own platform), the multilevel structure of fan creativity is analyzed: textual, discursive, and platform levels. The study examines the most common genre and plot models (canon continuation, missing scene reconstruction, fix-it fiction, alternate universes) and the specifics of intertextuality. Special attention is paid to the discursive features of fanfiction, including a high degree of interactivity, metacommunication (author-reader interaction), and stylistic hybridity. It is substantiated that fanfiction functions as a complex communicative ecosystem where the canonical work serves as a platform for the collective creation of new narratives within participatory culture.

Keywords: fanfiction, secondary literary communication, fandom, intertextuality, interactivity, digital culture, alternate universe (AU).

УДК 005.92:004:001.3

Диниченко Аліна
група Д-32,
Вище професійне училище № 21
Миколаїв
pidhaina_a@mk.vpu21.com.ua

Фарафонова Вікторія
викладач, голова методичної комісії з
професій сфери послуг та адміністративної роботи
Вище професійне училище № 21
Миколаїв
farafonova_v_m@mk.vpu21.com.ua

Цифрове діловодство як виклик сучасним гуманітарним наукам

У тезах розглянуто вплив цифровізації суспільства на трансформацію діловодства як важливої складової соціально-гуманітарних наук. Проаналізовано зміну ролі документа в умовах цифрового середовища, особливості функціонування електронних документів та їх значення для розвитку документознавства як науки, що досліджує інформацію, комунікацію та документ як соціальне явище. Окреслено основні виклики та перспективи дослідження цифрового діловодства в сучасному гуманітарному науковому дискурсі.

Ключові слова: цифрове діловодство, електронний документ, документообіг, цифровізація, цифрова компетентність, гуманітарні науки.

Життя сучасної людини неможливо уявити без використання технологій, коли інформацію не тільки фіксують на традиційних носіях, як до прикладу папір, а все частіше надають перевагу створювати, обробляти та поширювати у цифровому просторі. Ці трансформації мають значення не лише для технічних процесів управління даними, а й для гуманітарних наук, які досліджують документ, соціальну комунікацію та інформаційну культуру суспільства. Однією з галузей, що зазнає особливо помітних змін під впливом цифровізації, є діловодство.

Традиційно діловодство розуміється як система правил організації роботи з документами в установах та організаціях. У системі гуманітарного знання воно пов’язане з розвитком документознавства, архівознавством, історією

управління, а також із дослідженнями документної комунікації. Проте поширення цифрових технологій поступово змінює саму природу документа, а разом із тим – підходи до його створення, використання та збереження.

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства позначається активним застосуванням електронних документів та систем електронного документообігу. У цих умовах формується явище цифрового діловодства, яке відрізняється від традиційного управління документами вмінням працювати цифрового діловодства з ними в електронному середовищі, а також має власні особливості комунікації, етикету та професійної взаємодії. Документ у такій системі перестає бути лише матеріальним носієм інформації і набуває ознак цифрового інформаційного ресурсу, що функціонує в електронному комунікаційному просторі [3, с. 40-43].

Для гуманітарних наук важливим є переосмислення самого поняття «документ». У традиційному розумінні документ асоціювався з письмовим свідченням, зафіксована на матеріальному носії. У сучасному цифровому середовищі документ може набувати різних форм, зокрема електронного файлу, цифрової бази даних або інтерактивного інформаційного ресурсу. Зміни відбуваються неминуче, що впливає на рух дослідницьких підходів з документознавства та архівознавства в бік, коли треба враховувати специфіку створення, зберігання та функціонування електронних документів. Ця трансформація змінює дослідницькі підходи в документознавстві та архівознавстві, оскільки виникає потреба враховувати особливості функціонування електронних документів.

Не менш важливим є вплив цифровізації на комунікативну роль документа. У сучасному інформаційному просторі документ є фундаментальним елементом складної системи соціальної взаємодії, де інформація швидко передається між державними установами, організаціями та громадянами. Таким чином, документ стає вирішальним інструментом соціальної комунікації та формування інформаційної культури суспільства.

Цифрове діловодство є результатом виникнення нової наукової течії – цифрової гуманітаристики – міждисциплінарного напряму, що поєднує гуманітарні дослідження з можливостями цифрових технологій. Електронні архіви, цифрові бібліотеки, бази даних – це неосяжні можливості для наукової діяльності по аналізу історичних джерел, документальних матеріалів та соціальних процесів [6].

Звісно, що чим більше можливостей, то тим більше проблем: питання достовірності першоджерел електронних документів; питання надійності серверів для довготривалого збереження та формування цифрових архівів. Цифровий світ, окрім забезпечення основних процесів діяльності, потребує

належного рівня інформаційної безпеки: захисту персональних даних і контролю доступу до інформації.

Окремої уваги потребує проблема підготовки фахівців, здатних працювати в умовах цифрового інформаційного середовища. Фахівець сучасного рівня повинен мати належні компетенції, що поєднують знання гуманітарної природи документа та вміння працювати з електронними системами управління документами, інформаційними ресурсами і цифровими комунікаційними інструментами.

Отже, як наголошує Президент України Володимир Зеленський: «Ми — перша країна в світі, де цифрові паспорти мають таку ж юридичну силу, як і паперові. Низка документів у смартфоні. Можливість зареєструвати новонароджену дитину в смартфоні, можливість змінити місце реєстрації в смартфоні — усе в смартфоні» [1].

Отже, цифрове діловодство слід розглядати не лише як результат технологічного розвитку, але й як важливий соціокультурний процес, що впливає на функціонування документа в суспільстві. Для гуманітарних наук це явище відкриває нові напрями досліджень, пов’язані з трансформацією документної комунікації, розвитком інформаційної культури та осмисленням ролі електронних документів у політиці, суспільстві та управлінській діяльності.

Список використаних джерел

1. Володимир Зеленський: Україна однією з перших у світі запроваджує цифрові паспорти. URL: https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-ukrayina-odniyeyu-z-pershih-u-sviti-zapr-60785 (дата звернення: 10.03.2026).

2. Електронний документообіг: системи, види, особливості впровадження та як він працює в Україні. URL: https://inbase.com.ua/elektronnyj-dokumentoobig-systemy-vydy-osoblyvosti-vprovadzhennya-ta-yak-vin-praczyuye-v-ukrayini/ (дата звернення: 11.03.2026).

3. Карпенко М. Ю. Електронний документообіг у професійній діяльності : конспект лекцій для студентів усіх форм навчання освітнього рівня «бакалавр» спеціальностей 126 – Інформаційні системи та технології, 151 – Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 67 с.

4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. Дата оновлення: 01.12.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 10.03.2026).

5. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. Дата оновлення: 06.10.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text (дата звернення: 10.03.2026).

6. Требін М. П. Цифрова гуманітаристика в цифрову епоху. Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей : матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції, 31 січ. 2025 р. /Аналіт. центр сучас. Гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. Харків : Право, 2025. С. 37- 46.

Dynychenko Alina
Group D-32,
Higher Vocational School No. 21
Mykolaiv
pidhaina_a@mk.vpu21.com.ua

Farafonova Viktoriia
Lecturer, Head of the Methodological Commission for
Service and Administrative Professions
Higher Vocational School №21
Mykolaiv
farafonova_v_m@mk.vpu21.com.ua

Digital Record Management as a Challenge for Modern Humanities

The theses examine the impact of the digitalization of society on the transformation of record management as an important component of the social sciences and humanities. The change in the role of the document in the digital environment, the features of the functioning of electronic documents, and their significance for the development of document science as a discipline that studies information, communication, and the document as a social phenomenon are analyzed. The main challenges and prospects for the study of digital record management in the modern humanitarian academic discourse are outlined.

Keywords: digital record management, electronic document, document circulation, digitalization, digital competence, humanities.

УДК: 81'255:791.43

Домненко Анастасія
учениця 10-А класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Поза субтитрами: культурна адаптація та лінгвістичні нюанси в англомовному дубляжі кінофільмів

У статті проаналізовано лінгвотехнічні аспекти англомовного дубляжу як форми «обмеженого перекладу». Досліджено механізми забезпечення лабіальної синхронності (lip-sync) та ізохронії в межах концепції «третього сценарію». Особливу увагу приділено стратегіям транскреації та соціолінгвістичної адаптації кримінального сленгу через використання діалектів MLE та AAVE. Виявлено роль перекладача як культурного медіатора в умовах дилеми між одомашненням та очуженням контенту.

Ключові слова: Дубляж, кіноперекладу, lip-sync, транскреація, MLE, AAVE, одомашнення, соціолект, ізохронія.

В епоху стрімкого поширення глобального цифрового контенту кінематограф став чи не основним медіумом для міжкультурного обміну, проте процес перенесення фільму з мови оригіналу (Source Language — SL) на мову перекладу (Target Language — TL) передбачає набагато складніші механізми, ніж проста інтерпретація скрипту. Дубляж, особливо в його англомовному сегменті, є одним із найбільш трудомістких видів так званого «обмеженого перекладу», де лінгвістична точність постійно вступає в конфлікт із технічними параметрами відеоряду. На відміну від субтитрів, які існують паралельно з оригінальною звуковою доріжкою, дубляж прагне повністю замінити її, створюючи цілісну ілюзію оральності, що має відповідати як фонетичним обмеженням, так і культурним очікуванням цільової аудиторії. Цей процес часто характеризують терміном «transcreation» (творче відтворення), оскільки він вимагає глибокої

переробки тексту для збереження семантичної та емоційної цілісності кінотвору.

Найбільш очевидним викликом у цій сфері є lip-synchrony (лабіальна синхронність), що вимагає від перекладача та режисера дубляжу підбору слів, які візуально збігаються з артикуляцією актора на екрані. Особлива увага приділяється проривним приголосним (bilabial consonants, таким як b, p, m) та голосним широкого розчину. Будь-яка невідповідність між почутим звуком та побаченим рухом губ руйнує ефект занурення глядача. Нарешті, критичним моментом є кейс фінального змикання губ. Якщо актор завершує репліку щільним стисканням губ, англійська фраза має закінчуватися на приголосний, що дозволяє такий рух (наприклад, [m], [p], [b] або [f]). У французькому кінематографі вираз «C'est trop!» демонструє чітке закриття рота на фінальному [p]. Використання англійського еквівалента «It’s too much» призвело б до помилки, оскільки звук [ch] залишає рот відкритим. Натомість фахівці обирають варіанти на кшталт «Stop it!» або «Enough, stop!», що гарантує візуальну точність фінального кадру та підкреслює високу якість адаптації.

Окрім цього, перекладач повинен дотримуватися isochrony — суворої відповідності тривалості репліки дублера до часу, протягом якого актор у кадрі відкриває та закриває рот. Оскільки англійська мова за своєю природою є stress-timed (ритм базується на наголошених складах), адаптація текстів із мов, що є syllable-timed (як-от іспанська чи французька), часто потребує методів «роздування» (padding) або навмисного стиснення (stripping) речень. Це особливо помітно в перекладі з італійської мови, де експресивна жестикуляція та довгі вокалізовані закінчення вимагають від англомовного перекладача вживання вигуків або метатекстових вставок, щоб заповнити паузи, які в англійській мові зазвичай коротші.

Сучасна індустрія дубляжу ввела поняття «The Third Script» (Третій сценарій) — це фінальна версія тексту, яка народжується на стику дослівного перекладу та технічної адаптації під міміку. На цьому етапі відбувається найцікавіша лінгвістична робота: пошук синонімів, які не просто передають зміст, а мають ідентичну кількість складів та подібні голосні у фінальних позиціях речень (kinetic synchrony). Це вимагає від адаптора володіння колосальним синонімічним запасом англійської мови, щоб, наприклад, замінити коротке іспанське «¡Si!» на більш розлоге англійське «That’s right!» або «Exactly!», якщо актор продовжує тримати рот відкритим після завершення виголошення слова.

Наступним рівнем адаптації є вибір між стратегіями domestication (одомашнення) та foreignization (очуження). Історично англомовний ринок тяжів до одомашнення, де іноземні культурні реалії замінювалися на локальні еквіваленти. Наприклад, специфічні кулінарні назви, такі як японське nattyo, у

дубляжі часто трансформуються у зрозуміліші для західного вуха «stinky beans» або навіть «blue cheese», щоб викликати у глядача ідентичну емоційну реакцію відрази. Однак сучасні тенденції, що отримали назву «The Netflix Effect», демонструють рух у бік гібридного підходу. Завдяки успіху серіалів на кшталт «Squid Game» (Гра в кальмара), англомовний глядач став більш толерантним до збереження оригінальних звертань (наприклад, корейське «Oppa» або «Hyung»), які тепер часто залишаються в дубляжі з мінімальним контекстуальним поясненням, замість заміни на плоскі «Honey» чи «Bro».

Найскладнішим аспектом у цьому контексті залишається адаптація гумору та гри слів (puns). Тут перекладачі часто вдаються до принципу functional equivalence, створюючи абсолютно новий жарт, який не збігається зі змістом оригіналу, але виконує аналогічну функцію — викликає сміх у той самий момент хронометражу. Це особливо помітно при роботі з соціолектами. Наприклад, у перекладі іспанського серіалу «La Casa de Papel» (Money Heist), специфічний сленг мадридських вулиць перекладається через Urban English sociolect, що включає в себе елементи афроамериканської англійської (AAVE) або лондонського Multicultural London English (MLE), щоб передати той самий рівень соціальної напруги та походження героїв. У сфері звертань та ідентифікації «своїх» популярні мадридські слова tío або tronco (буквально — дядько або стовбур) у кримінальному контексті набувають значення «чувак» або «свій». Так, іспанська фраза «¿Qué pasa, tío?» в англійському дубляжі трансформується у варіанти MLE (Лондон) як «What's wagwan, bruv?» чи «What’s poppin, fam?», або у варіанти AAVE (США) — «What’s up, homie?» чи «Yo, dawg». Використання маркерів bruv та homie моментально ідентифікує персонажа як частину міської субкультури, відтворюючи прагматику іспанського оригіналу. Аналогічна трансформація відбувається і в лексиці на позначення грошей та багатства: мадридське вуличне pela або pasta у фразі «No tengo ni una pela» адаптується через MLE як «I ain't got no P's» (від Pounds) чи «No bread», а через AAVE як «I’m tryna get that guap» або «Need that paper». Вживання специфічних термінів guap або P's замість стандартного money створює необхідне відчуття групового жаргону, притаманного вуличним угрупованням.

У підсумку, англомовний дубляж постає як складне «невидиме мистецтво», де успіх визначається здатністю перекладача стати культурним посередником. Поза межами простої підготовки тексту лежить глибока маніпуляція лінгвістичними нюансами, фонетична інженерія та семантична реінтерпретація. Кожен успішний кейс дубляжу — це результат пошуку компромісу між технічною точністю та прагматикою мовлення, що дозволяє кінотвору подолати лінгвістичні бар'єри та зберегти свою «душу» в іншому культурному вимірі. Попри розвиток технологій автоматизованого перекладу на основі штучного

інтелекту, людський фактор у розумінні іронії, тонкого підтексту та історичної ваги слів залишається фундаментом якісної кіноадаптації, яка здатна резонувати з серцями глядачів по всьому світу.

Список використаних джерел

1. Chaume F. Audiovisual Translation: Dubbing. London : Routledge, 2012. 202 p.

2. Nornes A. M. Cinema Babel: Translating Global Cinema. Minneapolis : University of Minnesota Press, 2007. 288 p.

3. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. 2nd ed. London : Routledge, 2008. 353 p.

4. Lorenz T. The global impact of localized streaming content. Digital Media Journal. 2022. Vol. 14, Iss. 3. P. 88–102.

5. Шевченко І. С. Кіноперекладяк об'єкт лінгвокультурологічного дослідження. Київ : Академвидав, 2021. 240 с.

Domnenko Anastasia
10th-grade student
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Beyond Subtitles: Cultural Adaptation and Linguistic Nuances in English-Language Dubbing of Motion Pictures

The article analyzes the linguo-technical aspects of English-language dubbing as a form of "constrained translation." It examines the mechanisms for ensuring lip-sync and isochrony within the framework of the "third script" concept. Particular attention is paid to strategies of transcreation and sociolinguistic adaptation of criminal slang through the use of Multicultural London English (MLE) and African American Vernacular English (AAVE) dialects. The study identifies the role of the translator as a cultural mediator navigating the dilemma between domestication and foreignization of content.

Keywords: Dubbing, audiovisual translation, lip-sync, transcreation, MLE, AAVE, domestication, sociolect, isochrony.

УДК: 37.018.43:811.111

Yesipova Sofiia
group 09-ПР-25
Mariupol Professional College, Pryazovskyi State Technical University
Dnipro (Mariupol)
ssonyaesi@gmail.com

Ustyuzhanina Olena
Foreign Language Instructor of the First Qualification Category
Mariupol Professional College, Pryazovskyi State Technical University
Dnipro (Mariupol)
celine011981@gmail.com

Enhancing English Skills Through Language Immersion: Personal Insights and Practical Tips

The article explores language immersion as an effective method for improving English skills outside traditional classroom settings. It examines the role of continuous exposure to authentic English content through movies, music, social media, and daily interactions in enhancing listening comprehension, vocabulary, pronunciation, and speaking confidence. The study highlights practical strategies such as watching films without subtitles, analyzing song lyrics, thinking in English, and integrating the language into everyday routines. It emphasizes the benefits of immersive learning for accelerated language acquisition and increased learner motivation.

Keywords: language immersion, English language learning, listening comprehension, speaking skills, vocabulary acquisition, authentic materials, audiovisual input, music-based learning, social media exposure, thinking in English.

Importance of the Study. English has become the dominant international language in education, science, business, and global communication. Therefore, developing strong English language skills is essential for students and professionals worldwide.

Problem Statement. Traditional classroom instruction often focuses on grammar rules, vocabulary lists, and structured exercises. However, many learners experience difficulties when applying this knowledge in real-life communication. In recent decades, researchers and educators have emphasized the importance of language immersion as an effective approach to language learning. Language immersion refers to continuous exposure to the target language in authentic contexts, allowing learners to acquire language naturally through communication, media, and everyday

interactions.

The aim of this study is to analyze language immersion as an effective method for improving English language skills and to present practical strategies for students based on theoretical research and personal learning experience.

Theoretical Background. Language immersion is based on the idea that languages are most effectively acquired when learners are exposed to meaningful communication in the target language. Instead of focusing mainly on explicit grammar instruction, immersion emphasizes natural language input, contextual understanding, and interaction with authentic materials.

One of the most influential theoretical frameworks supporting immersion is Stephen Krashen's Input Hypothesis. According to this theory, language acquisition occurs when learners are exposed to "comprehensible input" that is slightly above their current level of proficiency, often described as i+1 [2, p. 2]. When learners understand the message in the target language, they gradually internalize vocabulary and grammatical structures. Krashen also emphasizes that large amounts of meaningful language input are essential for successful acquisition. Continuous exposure to listening and reading materials allows learners to develop language competence naturally over time [2, p. 21].

Another approach related to immersion is the Natural Approach, developed by Krashen and Terrell. This method encourages communication, reduces anxiety during learning, and allows language production to develop gradually after sufficient exposure to language input [3, p. 19].

Numerous studies demonstrate that immersion-based learning significantly improves language proficiency. Continuous exposure to authentic language helps learners develop several key skills simultaneously, including listening comprehension, vocabulary acquisition, pronunciation, fluency, and communicative competence.

Research indicates that learners exposed to extensive comprehensible input often achieve faster progress than those studying only through traditional methods. Immersion environments provide richer linguistic input and allow learners to encounter language structures in meaningful contexts [4, p. 34].

In addition, immersion encourages learners to process language more naturally. Instead of translating each word into their native language, learners begin to understand the overall meaning directly in English. This process supports the development of intuitive language skills and more automatic speech production.

Modern technology and digital media have made language immersion more accessible than ever before. Even without living in an English-speaking country, learners can create an immersive language environment in their daily lives.

Watching films and TV series in English is one of the most popular immersion techniques. Authentic audiovisual content exposes learners to natural speech, including

different accents, intonation patterns, and informal vocabulary. Regular exposure to such materials improves listening comprehension and helps learners understand how language is used in real-life communication. Many learners begin by watching films with English subtitles and gradually switch to watching without subtitles as comprehension improves [4, p. 39].

Music is another useful tool for language immersion. Song lyrics often contain colloquial expressions and repetitive structures that help learners remember vocabulary and pronunciation patterns.

Social media platforms such as YouTube, Instagram, TikTok, and podcasts also provide constant access to authentic English content. Following English-speaking creators exposes learners to modern vocabulary and conversational language.

One effective immersion strategy is developing the habit of thinking in English. Instead of translating ideas from the native language, learners try to formulate thoughts directly in English. This technique strengthens mental connections between concepts and English expressions and supports the development of automatic language processing [6, p. 129].

Simple activities such as changing the language settings on digital devices, writing notes in English, or mentally describing everyday activities can significantly increase daily exposure to the language.

Personal experience shows that immersion can significantly improve language proficiency even outside a formal educational environment. Regular interaction with English media helped improve listening comprehension and expand vocabulary.

Watching movies and TV series in English made it easier to recognize natural speech patterns and understand different accents. Listening to English music helped memorize new words and improve pronunciation. Following English-speaking bloggers and reading social media content created additional opportunities to encounter everyday vocabulary and informal expressions.

Over time, these activities increased confidence in speaking English and made communication more natural.

Based on research and personal experience, several practical strategies can help students apply language immersion effectively:

Watch movies and TV series in English with English subtitles.

Listen to English music and analyze song lyrics to learn new vocabulary.

Follow English-speaking content creators on social media.

Read articles, blogs, and short stories in English.

Practice thinking in English during everyday activities.

Communicate in English whenever possible.

Consistency plays a crucial role in immersion. Even short but regular daily exposure to English can significantly improve language skills over time.

Conclusion. Language immersion is one of the most effective methods for improving English language skills. By creating an environment where learners are continuously exposed to authentic language input, immersion allows language acquisition to occur naturally.

Theoretical research highlights the importance of comprehensible input and meaningful communication for successful language learning [2, p. 2]. Continuous exposure to authentic language materials helps learners improve listening comprehension, vocabulary, pronunciation, and fluency.

Personal experience also confirms that regular interaction with English through movies, music, social media, and daily activities can significantly improve language proficiency and speaking confidence. Therefore, combining traditional language learning with immersion strategies makes the learning process more effective, engaging, and motivating for students.

List of sources used

1. Husna, A. (2009). Language acquisition and comprehensible input in second language learning.

2. Krashen 1 S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford: Pergamon Press, 1982. 202 p.

3. Krashen 2 S., Terrell T. The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom. Oxford: Pergamon Press, 1983. 191 p.

4. Lightbown 3 P., Spada N. How Languages Are Learned. Oxford: Oxford University Press, 2013. 420 p.

5. Nguyen, Q. N., & Doan, D. T. H. (2025). Beyond comprehensible input: A neuro-ecological critique of Krashen's hypothesis in language education.

6. Schmidt 4 R. The Role of Consciousness in Second Language Learning. Applied Linguistics. 1990. Vol. 11(2). P. 129–158

Єсіпова Софія
група 09-ПР-25,
ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «ПДТУ»
Дніпро (Маріуполь)
ssonyaesi@gmail.com

Устюжаніна Олена
Викладач іноземної мови першої кваліфікаційної категорії
ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «ПДТУ»
Дніпро (Маріуполь)
celine011981@gmail.com

Покращення навичок англійської мови через активне використання мови: особистий досвід та практичні поради

Стаття досліджує активне використання англійської мови як ефективний метод покращення мовних навичок поза межами традиційного шкільного навчання. Розглядається роль постійного контакту з автентичним англомовним контентом через фільми, музику, соціальні мережі та щоденне спілкування у розвитку аудіювання, словникового запасу, вимови та впевненості у мовленні. У статті виділяються практичні стратегії, такі як перегляд фільмів без субтитрів, аналіз текстів пісень, мислення англійською та інтеграція мови у повсякденні дії. Наголошується на перевагах регулярного і активного використання мови для прискореного оволодіння мовою та підвищення мотивації учнів.

Ключові слова: активне використання мови, вивчення англійської мови, аудіювання, мовленнєві навички, словниковий запас, автентичні матеріали, аудіовізуальні матеріали, навчання через музику, вплив соціальних мереж, мислення англійською.

УДК: 811.111’276:316.472.4

Іщейкіна Анастасія
учениця 8-Б класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Інтертекстуальність та мультимодальність англомовного мему в парадигмі сучасних гуманітарних студій

У статті досліджено англомовний інтернет-мем як мультимодальну структуру в парадигмі гуманітарних наук. Проаналізовано трансформацію лінгвістичних норм у дискурсі поколінь Gen Z та Gen Alpha через явища мовної економії, числовизації статусу (Aura Points) та семантичної деривації (rizz, delulu, brat). Висвітлено роль іронічної інтертекстуальності та когнітивного кодування у формуванні мережевої ідентичності. Доведено, що мем є синтезом вербальних, візуальних та акустичних компонентів, які трансформують сучасну англійську мову.

Ключові слова: інтернет-мем, англомовний дискурс, мультимодальність, інтертекстуальність, лінгвістична економія, цифровий сленг, Gen Z, аура-пойнти, семантична трансформація.

Теоретичне підґрунтя дослідження інтернет-мемів у межах лінгвістики та семіотики сформовано у працях низки провідних науковців, які розглядають цифровий контент як складну знакову систему. Фундаментальне значення мають розвідки Річарда Докінза, який першим запровадив термін «мем» як одиницю культурної передачі, та Лімор Шифман, чиї праці фокусуються на мемах як на групі цифрових об’єктів зі спільними характеристиками, що створюються та поширюються в межах певної інтернет-спільноти. У контексті лінгвістичних трансформацій англомовного дискурсу вагомий внесок зробив Девід Крістал, аналізуючи вплив мережевих комунікацій на еволюцію мовних норм. Також варто відзначити дослідження Бредлі Віггінса, який розглядає меми через призму

дискурсивної влади та інтертекстуальності, та вітчизняні розвідки в галузі когнітивної лінгвістики (зокрема, праці Олени Селіванової), що дозволяють трактувати мем як когнітивну структуру, що втілює прецедентні феномени сучасної культури. Таке розмаїття підходів підкреслює міждисциплінарний характер проблеми та необхідність залучення інструментарію різних гуманітарних наук для повноцінної інтерпретації меметичних текстів.

У сучасній парадигмі гуманітарних наук англомовний інтернет-мем трансформувався з простої ілюстрації у складний мультимодальний код, що вимагає радикально нових підходів до філологічного аналізу. Сучасний цифровий дискурс підлітків та молоді (Gen Z & Gen Alpha) базується на екстремальній мовній економії та гіпер-інтертекстуальності, де одне слово або цифра замінює розгорнутий наратив. Яскравим прикладом семантичної трансформації є концепт «Aura Points», що демонструє перехід від описової прикметникової системи до цифрової квантифікації соціального капіталу. Вирази типу «-1000 aura» за незграбну дію або «+100 aura» за впевнену відповідь свідчать про гейміфікацію реального спілкування, де числівники виконують роль прагматичних маркерів статусу. Аналогічно працює тренд на цифрову об’єктивізацію ідеалів, як-от мемна формула «6'4, Blue Eyes, Finance», де набір фізичних та економічних параметрів перетворюється на стійкий інтертекстуальний символ, що іронічно тиражується в мережах TikTok та X.

Мультимодальність сучасного мему виявляється у синкретизмі звуку, візуального ряду та специфічного сленгу, що створює ефект «семантичного вибуху». Тренд «Brat summer», ініційований альбомом Charli XCX, став не лише музичним явищем, а лінгвістичним маркером нової естетики, де традиційно дерогативне (негативне) слово «brat» проходить процес меліорації, стаючи синонімом автентичності та впевненого хаосу. Паралельно з цим, англомовний дискурс демонструє феномен «Demure» (від тренду Jools Lebron «Very demure, very mindful»), де застарілий прикметник іронічно апропріюється для опису будь-якої дії, що створює когнітивний дисонанс між змістом слова та візуальним контекстом. Інтертекстуальність тут працює через багаторазове нашарування сенсів: користувач має знати і першоджерело тренду, і класичне значення слова, щоб зчитати іронію. Мультимодальність англомовного мему проявляється у взаємодії різних семіотичних систем, де вербальна складова часто виконує функцію «якоря». Яскравим прикладом є мем «Woman Yelling at a Cat», де поєднання двох непов’язаних кадрів створює новий дискурс конфлікту, який вербалізується через англомовні конструкції типу «Me explaining my Google search history to my FBI agent». У цьому контексті вираз «FBI agent» стає інтертекстуальним маркером цифрової епохи. Аналогічно працює концепт «Main Character Energy», який переносить роль протагоніста на звичайну

людину, або ж метафора «Roman Empire», що використовується для опису нав'язливих думок чи специфічних інтересів, про які людина думає щодня. Цей вираз пройшов шлях від буквального історичного терміна до лінгвістичного маркера індивідуальної фіксації: «This song is my Roman Empire».

Морфологічний рівень сучасних англомовних мемів характеризується агресивним скороченням та афіксацією. Популярність термінів «rizz» (від charisma), «delulu» (від delusional) та «sus» (від suspicious) свідчить про домінування апокопи та редукції як основних способів словотворення в цифрову епоху. Вираз «Delulu is the solulu» ілюструє не лише лінгвістичну економію, а й фонетичну гру, де римування стає інструментом віральності. Особливої уваги заслуговує категорія «Brainrot» сленгу (зокрема одиниці «skibidi», «rizzler», «gyatt»), яка виконує функцію групового пароля. Попри зовнішню абсурдність, ці лексеми є глибоко інтертекстуальними, оскільки відсилають до конкретних візуальних серіалів (Skibidi Toilet) або стримінгових субкультур (Kai Cenat), формуючи закриту систему комунікації, де значення слова залежить виключно від контексту спільноти.

Прагматика сучасного мему також включає використання ідіом нового типу, таких як «Main Character Energy» або «Crash out» (раптова втрата самоконтролю). Ці конструкції апелюють до метафор кінематографу та відеоігор, де людина сприймає власне життя як медійний продукт. Навіть пунктуація та регістр стають мультимодальними інструментами: чергування літер у «sPoNgEbOb cAsE» замінює вербальне пояснення сарказму.

Таким чином, сучасний англомовний мем — це не «нудна» картинка, а динамічний інтертекстуальний конструкт, що використовує цифрові вставки, абревіатури та звукові коди для миттєвої передачі складних емоційних станів. Вивчення цих явищ у межах гуманітарних студій дозволяє зафіксувати живий процес еволюції англійської мови, яка під впливом алгоритмів соцмереж стає дедалі більше ієрогліфічною, швидкою та мультимодальною, перетворюючи цифрову комунікацію на глобальний перформанс.

Список використаних джерел

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-У, 2021. 712 с.

2. Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. London : Routledge, 2011.192p.

3. Kress G., Van Leeuwen T. Reading Images: The Grammar of Visual Design. 3rd ed. London : Routledge, 2020. 312 p.

4. Shifman L. Memes in Digital Culture. Cambridge, MA : MIT Press, 2014. 216p.

5. Wiggins B. E. The Discursive Power of Memes in Digital Culture: Ideology, Semiotics, and Intertextuality. New York : Routledge, 2019. 248 p.

Ishcheykina Anastasia
student of grade 8-B
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Intertextuality and Multimodality of English-Language Memes in the Paradigm of Contemporary Humanities Studies

This article examines the English-language internet meme as a multimodal structure within the paradigm of the humanities. It analyzes the transformation of linguistic norms in the discourse of Gen Z and Gen Alpha through the phenomena of linguistic economy, the quantification of status (Aura Points), and semantic derivation (rizz, delulu, brat). The role of ironic intertextuality and cognitive coding in the formation of online identity is highlighted. It is demonstrated that a meme is a synthesis of verbal, visual, and acoustic components that are transforming contemporary English.

Keywords: internet meme, English-language discourse, multimodality, intertextuality, linguistic economy, digital slang, Gen Z, Aura Points, semantic transformation..

УДК 811.111’276:316.472.4

Карась Олександр
учениця 8-Б класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Лінгвокультурний потенціал сучасного ігрового дискурсу у формуванні англомовної компетенції

У статті досліджується роль сучасного ігрового дискурсу як інтерактивного середовища для формування іншомовної комунікативної компетенції. Проаналізовано лінгвістичні особливості ігрового сленгу, специфіку наративної структури RPG-ігор та їхній вплив на засвоєння автентичних мовних моделей. Визначено, що ігровий дискурс 2026 року є мультимодальним феноменом, який забезпечує природне занурення у мовне середовище.

Ключові слова: ігровий дискурс, лінгвокультурна компетенція, гейміфікація, сюжетні ігри, комунікативні стратегії.

У сучасній лінгводидактиці 2026 року спостерігається фундаментальне переосмислення ролі цифрових середовищ у процесі опанування іноземної мови. Ігровий дискурс сьогодні слід розглядати як специфічний тип інституційного та персонального спілкування, що реалізується в межах віртуального простору. На відміну від штучно створених діалогів у класичних підручниках, ігрове середовище пропонує контекстуалізовану мову, де кожна лексема має негайне практичне застосування. Лінгвокультурний потенціал такого дискурсу реалізується через концепт занурення (immersion), де гравець перестає бути пасивним слухачем і стає активною частиною культурного контексту. У цій системі термін «Quest» трансформується у свідомості студента з простого іменника «пошук» у складний когнітивний концепт, що включає цілепокладання, етапи виконання та обов'язкову винагороду, що значно

поглиблює семантичні зв'язки в пам'яті.

Центральним елементом ігрового дискурсу, що підлягає ретельному лексико-семантичному аналізу, є його специфічне наповнення, яке можна класифікувати на чотири ієрархічні рівні. Перший, функціонально-технологічний рівень, охоплює одиниці, що описують механіку взаємодії із системою. Терміни Level up (прогресія), Experience points / XP (мірило зусиль), Skill tree (ієрархія розвитку), Cooldown (часовий ресурс) та Inventory (структурування активів) формують у гравця розуміння системної логіки англійської мови. Другий, тактико-стратегічний рівень, домінує в ситуаціях реального часу, таких як MMORPG або тактичні шутери. Лексеми Buff (позитивна модифікація), Nerf (регуляторний вплив), Loot (результат успішної діяльності) та Aggro (управління увагою супротивника) демонструють надзвичайну динамічність мови та її здатність до стиснення складних сенсів у лаконічні форми.

Третій рівень — соціально-комунікативний — відповідає за формування навичок етикету та цифрової мережевої взаємодії. Використання абревіатур GG WP (Good Game, Well Played) та GL HF (Good Luck, Have Fun) виховує культуру міжнародного спілкування, тоді як розуміння понять Toxic (деструктивна поведінка) та Clutch (перемога в критичній ситуації) є критично важливим для успішної соціокультурної адаптації в глобальному англомовному середовищі. Нарешті, четвертий, наративно-культурний рівень, притаманний переважно сюжетним RPG, дозволяє опанувати художні пласти мови. Лексика на кшталт Bounty (соціальний договір), Artifact (історична цінність), Companion (партнерство), Ambush (стратегічний ризик) та Trait (характерологічна риса персонажа) значно розширює словниковий запас за межі повсякденного вжитку.

Надзвичайно важливим аспектом формування іншомовної компетенції є механіка кооперації (Co-op), яка виступає потужним стимулом мовленнєвої діяльності. У багатокористувацьких проектах, таких як Valorant або World of Warcraft, комунікація стає життєво необхідною умовою виживання ігрового персонажа. Гравець змушений використовувати стратегії короткострокової комунікації (Short-term communication strategies) у стресових ситуаціях. Постійне використання команд типу «Hold the position», «Fallback» або «Need backup» сприяє формуванню стійких граматичних автоматизмів, зокрема вживання наказового способу (Imperative Mood), без механічного зазубрювання правил.

Аналіз лінгвокультурного потенціалу сучасного ігрового дискурсу дозволяє виокремити специфічні пласти лексики, що відображають актуальні тенденції англомовної картини світу. Залежно від жанру та механік гри, ігровий дискурс пропонує унікальний набір лінгвістичних одиниць, що сприяють інтегрованому розвитку іншомовної компетенції.

У грі Minecraft домінує креативно-технічний пласт лексики, що став невід'ємною частиною глобальної поп-культури. Формування мовної компетенції відбувається через засвоєння термінів, що позначають виробничі процеси, як-от crafting (створення предметів) та smelting (переплавка). Науковий компонент дискурсу представлений терміном biomes, який завдяки грі перейшов із вузькоспеціалізованої географічної термінології до активного вжитку молоді. Опозиція ігрових стратегій survival vs creative mode відображає різні патерни поведінки, а концепт redstone logic стає базою для розуміння принципів цифрової електроніки англійською мовою.

Платформа Roblox репрезентує дискурс метавсесвіту, де лексика зосереджена на категоріях соціалізації та монетизації. Характерним є термінологічне зміщення: замість традиційного «game» використовується поняття «experience», що підкреслює пріоритетність набутого досвіду над процесом гри. Лінгвокультурний потенціал реалізується через засвоєння термінів avatar customization (як засіб самовираження) та user-generated content (UGC), що є ключовим для сучасної диджитал-економіки. Фінансова грамотність інтегрується через оперування назвою віртуальної валюти Robux, а внутрішньоігрові жаргонізми, як-от obby (абревіатура від obstacle course), демонструють динамічність та гнучкість сучасної англійської мови.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що лінгвокультурний потенціал ігрового дискурсу є невичерпним ресурсом для сучасної лінгводидактики. Дослідження підтверджує, що сучасний ігровий дискурс є не просто розважальним середовищем, а багатогранною лінгвокультурною системою, яка стимулює мотивацію до навчання та готує здобувачів до реального спілкування в умовах глобальної цифровізації.

Список використаних джерел

1. Бабелюк О. А. Стилістичні аспекти англомовного ігрового дискурсу в просторі віртуальної реальності. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологія (мовознавство). 2021. № 15. С. 12–17.

2. Коляда М. Г., Кононець Н. В. Гейміфікація освіти: від теорії до практики в умовах цифровізації. Полтава : ПУЕТ, 2023. 245 с.

3. Apperley T. Gaming Rhythms: Play and Counterplay from the Situated to the Global. Melbourne : Digital Culture Books, 2010. 186 p.

4. Castronova E. Synthetic Worlds: The Business and Culture of Online Games. Chicago : University of Chicago Press, 2024. 296 p.

5. Crystal D. Language and the Internet. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. 316 p.

Karas Oleksandr
student of grade 8-B
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

The Linguistic and Cultural Potential of Contemporary Game Discourse in the Development of English Language Competence

This article examines the role of modern gaming discourse as an interactive environment for the development of foreign language communicative competence. It analyzes the linguistic features of gaming slang, the specifics of the narrative structure of RPG games, and their influence on the acquisition of authentic language models. It is determined that gaming discourse in 2026 is a multimodal phenomenon that provides natural immersion in the linguistic environment.

Keywords: gaming discourse, linguocultural competence, gamification, narrative games, communicative strategies.

УДК 811.111’373.47:159.9

Коломоєць Анна
учениця 10-А класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Лінгвістичні механізми стилістичних пасток та мовні маніпуляції в сучасних медіа-текстах: від заголовків до TikTok-трендів

У роботі проаналізовано трансформацію сучасного медіатексту в нейромаркетингову конструкцію, що маніпулює увагою реципієнта на підсвідомому рівні. Досліджено лінгвопсихологічні механізми «стилістичних пасток»: лексичну гіперболізацію, стратегію «інформаційної діри» та квантитативне структурування (лістикли). Особливу увагу приділено мультимодальним ефектам у TikTok (стратегія зациклення «The Loop Hook»). Доведено, що сучасний медіадискурс зміщує акцент із передачі сенсів на активацію дофамінових реакцій, що потребує посилення медіаграмотності користувачів.

Ключові слова: Медіатекст, стилістична пастка, клікбейт, нейромаркетинг, інформаційна діра, лексична гіперболізація, TikTok, медіаграмоторність.

У сучасній комунікативістиці медіатекст постає як мультимодальне явище, що поєднує вербальні, візуальні та інтерактивні елементи для повного занурення реципієнта Нові стратегії медіавпливу базуються на механізмах лексичної гіперболізації та емоційної інфляції (The Hyperbolic Level), що реалізуються через цілеспрямовану заміну нейтральних денотатів словами з екстремальним семантичним забарвленням задля інтенсифікації афективної реакції реципієнта. Замість функціональних оцінних прикметників у цифровому дискурсі використовуються терміни, що маркують межові стани психіки, як-от дескриптори «mind-blowing» замість «effective» для стимуляції когнітивного

шоку або «terrifying» замість «unhealthy» для активізації тригера страху, що сукупно знижує критичний поріг сприйняття та трансформує споживання інформації на пошук інтенсивних емоційних стимулів. У межах цієї стратегії виокремлюються декілька типів мовної гри, зокрема орієнтація на інтелектуальний та фізіологічний шок, де прикметники mind-blowing (замість «good») та jaw-dropping (замість «visible») апелюють до безпосередньої фізичної реакції організму на контент, а також експлуатація базових емоцій страху та жалю, коли лексеми terrifying («unexpected»), disastrous («error») та heart-wrenching («sad») штучно активують лімбічну систему мозку, змушуючи реципієнта інтерпретувати буденні події як критичні чи трагічні. Додатково застосовується радикалізація цінності за допомогою маркерів life-changing («useful»), revolutionary («new») та insane («high»), що штучно гіперболізують значущість об’єкта для створення ілюзії унікальності пропозиції, а також сленгова драматизація через конструкції epic fail («mistake») та brutal honesty («direct»), які додають тексту агресивної експресії та через ефект «свояцтва» нівелюють раціональні бар’єри сприйняття інформації.

Стратегія «інформаційної діри» (The Curiosity Gap) базується на засадах когнітивного дисонансу та принципі лінгвістичної недомовленості (omission), що провокує виникнення незавершеного гештальту через навмисне приховування ключового об'єкта або результату дії в структурі заголовка. З точки зору нейропсихології, подібні конструкції (наприклад, «You won't believe what was inside...» або «...and then her life changed») активують дофамінову петлю цікавості, змушуючи мозок інтерпретувати прогалину в знаннях як стан дискомфорту, що вимагає негайної ліквідації через перехід за посиланням, внаслідок чого заголовок втрачає інформувальну функцію і стає інструментом технічного маніпулювання поведінкою. Лінгвістичне моделювання такої цікавості реалізується через заперечення очікуваного, де фрази на кшталт «...it’s not your sleep» або «...it's not exercise» руйнують логічні стереотипи читача, змушуючи його шукати нову відповідь; займенникову заміну (THIS-strategy), де використання вказівних займенників без антецедента («found THIS», «this ONE thing») створює візуальну порожнечу в уяві; метод незавершеної дії, за якого конструкції «You won't believe», «What happened next» або «...until they heard a noise» експлуатують психологічний ефект Зейгарнік — схильність людини фіксуватися на перерваних діях.

Стратегія квантитативного структурування (The Listicles Level) базується на використанні числових показників для створення ілюзії впорядкованості та спрощення складних тем, що в умовах інформаційного перенасичення робить такий контент пріоритетним через його «когнітивну економність». Застосування непарних чисел (наприклад, «7 secrets...») або специфічної статистики («Only 1%

can...») діє як психологічний обмежувач, що заздалегідь визначає обсяг інтелектуальних зусиль реципієнта, надаючи числовим показникам роль якорів, які обіцяють когнітивний комфорт у хаотичному інформаційному потоці. Квантитативна легітимізація контенту реалізується через ефект винятковості, де конструкції «Only 1% of people» або «Only genius minds» апелюють до потреби особистості в соціальному самоствердженні; математичне навіювання, за якого використання відсотків (напр., «90% of users») створює ілюзію статистичної достовірності та експертності за відсутності реальних верифікованих даних; алгоритмізацію успіху, де списки форматів «7 secrets», «10 life hacks» чи «4 steps» трансформують складні життєві процеси у примітивні покрокові інструкції, нівелюючи страх перед когнітивним навантаженням; а також через обіцянку часової вигоди, де маркери економії ресурсів («save 2 hours every day», «visit before you turn 30») формують відчуття терміновості (urgency), що стимулює реципієнта до негайної взаємодії з медіатекстом.

Одним із найбільш ефективних прийомів є стратегія «The Loop Hook» (зациклений гачок), що базується на принципі незавершеного гештальту. Механізм передбачає такий монтаж, де фінальна фраза відео (наприклад, «And that’s why...») логічно завершується його початком («...you are losing money»). Це створює ілюзію неперервності мовлення, стимулюючи повторні перегляди та штучно підвищуючи показник утримання уваги (retention rate), що є ключовим фактором для алгоритмічного просування контенту.

Паралельно з монтажними хитрощами активно застосовується мовна мімікрія в поєднанні з аудіальними тригерами. Маніпуляція реалізується через використання специфічного цифрового сленгу («POV», «Red flag», «Delulu») та авторитетного тону, що надає суб’єктивним твердженням статусу верифікованої істини. Типовим прикладом є відео з тезами на кшталт «3 psychology tricks to make anyone like you», де складні психосоціальні процеси примітивізуються до рівня коротких інструкцій. Такий підхід експлуатує запит аудиторії на швидкі когнітивні рішення, перетворюючи «псевдоекспертність» на віральний інструмент впливу.

Особливе місце в системі впливу посідає естетизація тривоги (The Aesthetic Goal Trap), де маніпуляція здійснюється через контраст між ідеалізованим візуальним рядом та мовною стратегією «дефіцитності». Використання імперативних конструкцій («If you want to be 'that girl', you need to...» або «You are doing it all wrong») на тлі гіперреалістичних зображень успіху формує у реципієнта почуття соціальної неповноцінності. Отже, сучасний медіатекст трансформується з лінійної одиниці в нейромаркетингову структуру, де межа між інформуванням та маніпуляцією стає дифузною. Це підтверджує перехід від простої гіперболізації в заголовках до створення безперервних мультимедійних

потоків, що вимагає від користувача якісно нового рівня критичного мислення та медіаграмотності. Вищезазначені приклади підтверджують гіпотезу про те, що сучасний медіатекст еволюціонує в бік нейролінгвістичного інструментарію. Використання цих пасток дозволяє маніпулювати увагою користувача на рівні підсвідомих реакцій, нівелюючи раціональний аналіз змісту повідомлення.

Список використаних джерел

1. Марина О. С. Лінгвістичні маніпуляції в сучасному політичному дискурсі : монографія. Київ : Академперіодика, 2019. 180 с.
2. Мороз О. Як не стати овочем. Інструкція з виживання в інфопросторі. Харків : Vivat, 2020. 224 с.
3. Почепцов Г. Г. Пропаганда 2.0. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 100 с.
4. Почепцов Г. Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Харків : Vivat, 2021. 208 с.
5. Почепцов Г. Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2020. 224 с.

Kolomoets Anna
10th-grade student
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Linguistic Mechanisms of Stylistic Traps and Language Manipulation in Contemporary Media Texts: From Headlines to TikTok Trends

This paper analyzes the transformation of contemporary media texts into neuromarketing constructs that manipulate the recipient's attention on a subconscious level. The study examines the psycholinguistic mechanisms of "stylistic traps": lexical hyperbole, the "information gap" strategy, and quantitative structuring (listicles). Particular attention is paid to multimodal effects on TikTok (the "The Loop Hook" strategy). It has been demonstrated that contemporary media discourse shifts the emphasis from conveying meaning to triggering dopamine responses, which necessitates enhancing users' media literacy.

Keywords: Media text, stylistic trap, clickbait, neuromarketing, information gap, lexical hyperbole, TikTok, media literacy.

УДК 81'373.4

Левентир Вікторія
група 4721,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vikusya.lev05@gmail.com

Левентир Світлана
фахівець кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nina.filippova@nuos.edu.ua

Термін і терміносистема в освітньому дискурсі: класифікація та цифрова репрезентація

У тезах досліджено сутність понять «термін» і «терміносистема» в освітньому дискурсі. Розглянуто основні підходи до їх визначення в сучасному мовознавстві, проаналізовано класифікацію термінів за структурними, семантичними, функціональними та когнітивними критеріями. Окрему увагу приділено тенденціям розвитку української термінографії та цифровій репрезентації термінологічних ресурсів. Обґрунтовано значення цифрових технологій для систематизації освітньої терміносистеми.

Ключові слова: термін, терміносистема, освітній дискурс, класифікація термінів, термінографія, цифровізація.

У сучасних умовах розвитку науки та освіти особливої актуальності набуває проблема дослідження терміна як основної одиниці спеціалізованого знання. Термінологія виступає не лише інструментом номінації наукових понять, а й засобом їх систематизації, збереження та передачі в межах професійної комунікації. У цьому контексті важливим є комплексне осмислення понять «термін» і «терміносистема», а також їх функціонування в освітньому дискурсі.

У лінгвістичній традиції термін визначають як мовну одиницю, що позначає спеціальне поняття певної галузі знань і характеризується точністю, однозначністю та дефінітивною чіткістю. На відміну від загальновживаної лексики, термін функціонує в межах конкретної терміносистеми та підпорядковується її внутрішнім закономірностям. Як зазначає Л. О. Симоненко,

термін є результатом узагальнення наукового знання та забезпечує ефективність професійної комунікації. Водночас А. Р. Іленков підкреслює, що термінологія виконує функцію репрезентації знань і є засобом їх кодування та передачі.

Поняття терміносистеми є ключовим для розуміння природи терміна. Терміносистема розглядається як впорядкована сукупність термінів, що відображає систему понять певної галузі знань. Вона характеризується системністю, ієрархічністю та взаємозв'язком елементів. О. С. Петрина наголошує, що терміни не існують ізольовано, а формують цілісну структуру, у межах якої кожен елемент має своє місце і функцію.

Освітня терміносистема має міждисциплінарний характер, оскільки інтегрує поняття педагогіки, психології, соціології, філософії та інформаційних технологій. Така багатовимірність зумовлює її складну структуру та динамічність. З розвитком науки відбувається постійне оновлення термінологічного апарату: з'являються нові терміни, уточнюється зміст існуючих, змінюються їх функціональні характеристики.

Важливим аспектом дослідження терміносистеми є класифікація термінів. Вона дозволяє систематизувати термінологічний матеріал і виявити закономірності його організації. У сучасному термінознавстві виділяють кілька основних підходів до класифікації.

За структурними ознаками терміни поділяються на прості, складні та багатокомпонентні. Прості терміни представлені одним словом і безпосередньо позначають поняття. Складні терміни утворюються шляхом словоскладання або афіксації, тоді як багатокомпонентні терміни (словосполучення) забезпечують точніше й диференційованіше відображення наукових понять. Зростання кількості багатокомпонентних термінів є закономірним наслідком ускладнення наукового знання.

Семантична класифікація ґрунтується на особливостях значення термінів. У теоретичній моделі термін має бути моносемічним, тобто відповідати одному поняттю. Однак у практиці можливі випадки полісемії, особливо за умов міжгалузевого використання. У таких ситуаціях уточнення значення відбувається за допомогою контексту або додаткових компонентів.

Функціональний підхід передбачає розгляд термінів з огляду на їх роль у комунікації. Терміни виконують номінативну функцію (позначення понять), когнітивну (структурування знань) та інформаційну (передача спеціалізованої інформації). Саме через ці функції реалізується їх значення в освітньому процесі.

Когнітивний підхід до класифікації термінів пов'язаний із розумінням їх як вербалізованих концептів. У межах цього підходу терміносистема розглядається як концептуальна мережа, у якій відображаються логічні та асоціативні зв'язки між поняттями. Особливого значення набуває фреймова семантика,

запропонована Ч. Філмором, відповідно до якої значення терміна розкривається через систему знань, що стоїть за ним.

Окремої уваги потребує галузева класифікація термінів. Освітня термінологія є міжгалузевою, що ускладнює її стандартизацію та уніфікацію. Водночас саме міждисциплінарність забезпечує її гнучкість і здатність до розвитку.

Сучасний етап розвитку термінознавства тісно пов'язаний із розвитком термінографії – галузі, що займається укладанням і систематизацією термінологічних словників. Українська термінографія характеризується прагненням до унормування, стандартизації та гармонізації з міжнародними стандартами. Важливими є також процеси цифровізації, які відкривають нові можливості для представлення термінологічної інформації.

Цифрові термінологічні ресурси стають невід'ємною частиною сучасного освітнього простору. Вони включають електронні словники, бази даних, глосарії та інтерактивні платформи. На відміну від традиційних друкованих видань, цифрові ресурси забезпечують швидкий доступ до інформації, можливість її оновлення, а також встановлення гіпертекстових зв'язків між термінами.

Значною перевагою цифрових ресурсів є їх здатність відображати системні зв'язки між термінами, що відповідає когнітивному підходу до організації знань. Це дозволяє створювати не просто словники, а інтегровані інформаційні системи, які моделюють структуру наукового знання.

Крім того, цифрові термінологічні ресурси відіграють важливу роль у формуванні професійної компетентності студентів. Вони сприяють засвоєнню термінології, розвитку навичок роботи з інформацією та підвищенню якості навчання. У контексті глобалізації особливого значення набуває також можливість інтеграції багатомовних термінологічних баз.

Таким чином, дослідження терміна і терміносистеми в освітньому дискурсі дозволяє глибше зрозуміти механізми функціонування наукової мови. Класифікація термінів є важливим інструментом їх систематизації, а цифрова репрезентація відкриває нові перспективи розвитку термінології.

Отже, термін є ключовою одиницею спеціалізованого знання, що функціонує в межах терміносистеми та забезпечує ефективність наукової комунікації. Освітня терміносистема характеризується складністю, міждисциплінарністю та динамічністю.

Класифікація термінів за різними критеріями дозволяє виявити їх структурні та функціональні особливості. Сучасний розвиток термінознавства пов'язаний із цифровізацією, яка забезпечує нові можливості для представлення та систематизації термінологічної інформації.

Цифрові термінологічні ресурси виступають важливим інструментом

організації знань і сприяють підвищенню якості освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232 с.
2. Д’яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : КМ Academia, 2000. 218 с.
3. Іленков А. Р. Термінологія та її роль у представленні знань // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми української термінології. 2008. № 620. С. 45–49.
4. Кочан І. М., Рицар Б. Є. Проблема національної технічної термінології і лексикографічна практика // Теорія та прагматика термінологічної лексики : тези доповідей. Київ, 1991. С. 49–50.
5. Кочан І. Українське термінознавство XXI ст. у кваліфікаційних працях // Термінолог. вісн. — К., 2017. — Вип. 4. — С. 80.
6. Кочан І.М. Українське термінознавство вчора, сьогодні, завтра // Мовознавство. — 2017. — № 6. — С. 44–53.
7. Петрина О. С. Leading characteristics of terminology and terminology system // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2021. № 97 (253). P. 14–17. URL: https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Leading-characteristics-of-terminology-and-terminology-system-O.-S.-Petryna.pdf.
8. Симоненко Л. О. Історична тяглість розвитку української наукової термінології // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2017. Вип. 64 (1). С. 320–329. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_fil_2017_64(1)__38.
9. Симоненко Л. О. Термін як предмет лексикографії // Мовознавство. — 2017. — № 1. — С. 47; Симоненко Л. О. Термінологічні студії в Україні // Opera Slavica. Slavistické rozhledy jazykovědný sešit. — 2011. — Roč. 21. — С. 49.
10. Симоненко Л. О. Українське термінознавство: від витоків до сьогодення // Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри : Зб. наук.праць. — Рівне, 2016. — С. 17.
11. Симоненко Людмила. Українська термінографія: стан і перспективи. Мовознавство. 2014, 4. С. 28–35.
12. Фурт Н. В. Термінологія як система: структурно-семантичний аспект // Наукові праці ДонНУЕТ. 2020. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1984/1/2020_NP_Furt_Terminolohiia.pdf.
13. Nesi H. Dictionaries in electronic form // The Oxford History of English Lexicography / ed. A. P. Cowie. Oxford : Oxford University Press, 2008. P. 458–478.

Leventyr Victoria
group 4721,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding,
Mykolaiv
vikusya.lev05@gmail.com

Leventyr Svetlana
Specialist of the Department of Applied Linguistics
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nina.filippova@nuos.edu.ua

Term and Terminosystem in Educational Discourse: Classification and Digital Representation

The theses explore the essence of the concepts «term» and «term system» in educational discourse. The main approaches to their definition in modern linguistics are considered, the classification of terms according to structural, semantic, functional and cognitive criteria is analyzed. Particular attention is paid to the trends in the development of Ukrainian terminography and the digital representation of terminological resources. The importance of digital technologies for the systematization of the educational terminology system is substantiated.

Keywords: term, term system, educational discourse, classification of terms, terminology, digitalization.

УДК 80:009

Мазур Олеся
група 09-ОТ-23,
ВСП «Маріупольський фаховий коледж»
Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»
Дніпро
student63@mfk.ukr.education

Швидка Надія
кандидат філологічних наук, доцент,
викладач української мови та літератури
ВСП «Маріупольський фаховий коледж»
Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»
Дніпро
shvydka_nadiya@ukr.net

Філологія в парадигмі гуманітарних наук: здобутки міждисциплінарних студій

У доповіді філологія постає не тільки як наука про текст, а також як інтелектуальний фундамент сучасних гуманітарних дисциплін. Досліджується унікальна здатність мови об'єднувати здобутки психології, історії, бізнесу, соціальних комунікацій та новітніх цифрових технологій та розглядається важливість філологічного аналізу в різних сферах сучасного суспільства.

Ключові слова: філологія, міждисциплінарність, гуманітарні науки, бізнес-комунікація, цифрові технології, психолінгвістика.

Науковий простір останніх десятиліть демонструє відхід від ізоляції окремих дисциплін. У межах цього процесу філологія перестає сприйматися виключно як сукупність знань про тексти. Вона перетворюється на інтелектуальний фундамент для багатьох сучасних гуманітарних напрямів, оскільки мова має унікальну здатність поєднувати методи психології, історії, економіки та цифрових технологій. Роль філолога сьогодні виходить далеко за межі знання граматичних правил. Тепер це дослідник, який через аналіз мовних структур пояснює поведінку людини в різних соціальних і професійних контекстах.

Міждисциплінарні студії є найбільш перспективним вектором розвитку науки, адже вони дозволяють побачити зв'язок між мовними механізмами та професійною діяльністю в IT, бізнесі чи державному управлінні. Раніше філологію вважали переважно «кабінетною» наукою, але зараз вона працює на межі із соціальним інжинірингом. Розуміння того, як мова структурує інформацію, допомагає будь-якому фахівцю ефективніше будувати комунікацію та орієнтуватися у великих обсягах даних.

Одним із ключових напрямів такої взаємодії є психолінгвістика [1]. Дослідження на стику філології та психології пояснюють, як наші думки стають словами. Мовлення є складним механізмом відображення особистості, а не лише способом передачі інформації. Аналізуючи індивідуальний словниковий запас, можна виявити емоційний стан або внутрішні конфлікти особистості. Наприклад, часте вживання певних метафор або специфічних модальних слів прямо вказує на рівень стресу або впевненості у власних діях. У соціальній сфері ці лінгвістичні знання стають професійним інструментом для встановлення довірливих відносин із клієнтами.

Історична наука так само потребує філологічного інструментарію, оскільки більшість подій минулого зафіксовані в текстах: хроніках, листах та угодах. Без глибокого лінгвістичного аналізу неможливо зрозуміти справжній зміст цих документів, адже слова з часом змінюють свої конотації. Вивчення еволюції понять дозволяє історикам простежити трансформацію суспільних цінностей. Аналіз того, як змінювалося значення термінів «свобода» чи «держава», дає більше змістовної інформації про розвиток нації, ніж сухі переліки дат чи опис битв. Саме філологія допомагає дослідникам почути голоси людей минулих епох та зробити історію «живою».

У сучасному бізнес-середовищі мова виступає головним інструментом переконання та впливу [2]. Філологічна підготовка є критично важливою для ведення ділових переговорів, копірайтингу та брендингу. Грамотно складений текст формує основу довіри споживача до продукту чи послуги. Неймінг та маркетингові стратегії повністю базуються на лінгвістичних закономірностях, тому вміння володіти словом перетворює ідею на прибуток. Це робить філологічні навички одними з найбільш затребуваних на ринку праці, де успіх рекламної кампанії залежить від точності обраних мовних формул.

Цифрова трансформація також внесла свої корективи в об'єкт філологічних досліджень. Сьогодні мова активно вивчається у просторі інтернету, де поява сленгу, емодзі та скорочень створює нові виклики для лінгвістів. Цифрова комунікація вимагає стислості та швидкості, що суттєво змінює структуру речень. Окрім того, фахівці з мови відіграють вирішальну роль у розвитку штучного інтелекту. Обробка природної мови (NLP) є одним із найскладніших

завдань в ІТ-галузі. Створення якісних чат-ботів, таких як ChatGPT, або систем автоматичного перекладу неможливе без знання правил морфології, синтаксису та семантики.

В умовах сучасних інформаційних війн знання мови стає інструментом безпеки. Філологічний аналіз текстів дозволяє ідентифікувати фейки та маніпулятивні методи в медіапросторі [3]. Пропаганда зазвичай спирається на використання емоційно забарвленої лексики, підміну понять та логічні помилки. Навички критичного аналізу допомагають людині відокремити об'єктивну інформацію від маніпулятивного впливу, захищаючи власну свідомість. Це робить філологію прикладною дисципліною, що забезпечує інформаційну гігієну суспільства.

Таким чином, філологія постає як динамічна наука, що надає універсальні інструменти для роботи в будь-якій сфері. Її міждисциплінарні зв'язки дозволяють фахівцям бути гнучкими на ринку праці. Розуміння того, як слово функціонує в психології, бізнесі чи цифровому середовищі, відкриває нові перспективи для професійного зростання. Мова є не просто набором формальних правил, а ключем до розуміння сучасного світу та його викликів.

Список використаних джерел

1. Коваль Л. М. Психолінгвістика: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2021. 68 с.

2. Стилістика модерного часу : [колективна монографія до ювілею Л. Шевченко]. Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. 464 с.

3. Шевченко Л. І., Сизонов Д. Ю. Теорія медіалінгвістики: підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Ліра-К, 2025. 271 с.

Mazur Olesya
group 09-OT-23,
VSP "Mariupol Vocational College"
State Higher Educational Institution "Pryazovsky State Technical University"
Dnipro
student63@mfk.ukr.education

Shvydka Nadiya
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Teacher of Ukrainian Language and Literature
VSP "Mariupol Professional College"
State Higher Educational Institution "Pryazovsky State Technical University"
Dnipro
shvydka_nadiya@ukr.net

Philology in the Paradigm of Humanities: Achievements of Interdisciplinary Studies

In the report, philology appears not only as a science of text, but also as an intellectual foundation of modern humanities. The unique ability of language to combine the achievements of psychology, history, business, social communications and the latest digital technologies is investigated and the importance of philological analysis in various spheres of modern society is considered.

Keywords: philology, interdisciplinarity, humanities, business communication, digital technologies, psycholinguistics.

УДК 811.161.2’25:811.111

Осіпцова Юлія
учениця 8-К класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
manula955@gmail.com

Макарчук Наталія
вчитель англійської мови,
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
mackarchuknatali@gmail.com

Українські реалії та особливості їх перекладу англійською мовою

У статті розглядається проблема перекладу українських мовних реалій англійською мовою та їх значення для передачі культурної специфіки. Автор підкреслює, що багато реалій не мають точних відповідників, що ускладнює їх переклад і потребує використання різних перекладацьких стратегій. Проаналізовано підходи до визначення реалій та способи їх відтворення у двомовних словниках і перекладознавстві. Зроблено висновок про необхідність поєднання перекладу з культурним поясненням для повнішого розуміння української культури іноземцями.

Ключові слова: українські реалії, переклад, англійська мова, безеквівалентна лексика, культура, лексикографія, словники, національний колорит, етнокультурна інформація, перекладознавство, транскрипція, транслітерація, описовий переклад, калькування, семантичні аналоги, двомовні словники, лінгвокраїнознавчі словники, культурне значення, традиції, історія.

Проблема тлумачення українських мовних реалій є актуальною сьогодні. Це пов’язано з тим, що Україна активно співпрацює з європейськими країнами. Тому важливо знайомити іноземців з особливостями українського життя, культури та історії. Одним із способів такого знайомства є словники та переклади.

Однак українські реалії часто недостатньо представлені у сучасних тлумачних і перекладних словниках. Більшість словників створені на основі літературних текстів, а не живого народного мовлення. Саме в народному мовленні міститься багато слів, які відображають традиції, побут і культуру

народу.

Серед відомих англомовних лексикографічних джерел, у яких подаються пояснення слів, можна назвати такі словники, як Oxford Dictionary, Cambridge Dictionary, Longman Dictionary, Webster's Dictionary та інші. У них можна знайти пояснення деяких українських реалій, але часто інформації недостатньо.

Під реаліями зазвичай розуміють слова, які називають предмети або явища, характерні лише для певного народу. Це можуть бути назви елементів культури, історичних подій, традицій, побутових предметів або героїв фольклору. Наприклад, до українських реалій належать слова: рушник, хата, борщ, пироги, коровай, вишиванка, козак, чумак, Запорозька Січ, Байда, Маруся Чурай, Київ.

Такі слова часто не мають точних відповідників в інших мовах. Саме тому їх складно перекладати. Деякі дослідники називають такі слова безеквівалентною лексикою, тобто словами, які не мають прямого перекладу.

Реалії тісно пов'язані з культурою певного народу. Вони відображають спосіб життя людей, їхні традиції, історію та світогляд. Саме тому правильне пояснення реалій дуже важливе для розуміння текстів іншою мовою.

У перекладознавстві існують різні визначення поняття «реалія». Наприклад, у «Тлумачному перекладознавчому словнику» Л. Нелюбіна реалії визначаються як слова або вирази, що позначають предмети, події чи явища, які не існують у досвіді людей, що говорять іншою мовою. Також реаліями можуть бути назви предметів матеріальної культури або особливостей життя певного народу.

Болгарські дослідники С. Влахов і С. Флорін також вивчали це питання. Вони визначали реалії як слова, що називають предмети, явища або поняття, характерні для певної країни, культури чи історичного періоду. Такі слова передають національний колорит і тому потребують особливого підходу під час перекладу.

Одним із важливих завдань перекладознавства є передача етнокультурної інформації оригінального тексту. Перекладач має не лише передати зміст слова, а й зберегти його культурне значення. Це допомагає читачам іншої мови краще зрозуміти традиції та життя іншого народу.

Існує кілька способів перекладу реалій. Дослідниця Роксолана Зорівчак пропонує такі способи: транскрипція або транслітерація (передача звучання слова іншою мовою), описовий переклад, калькування, комбінований переклад або пояснення в тексті.

Український мовознавець І. Корунць також виділяє кілька основних способів перекладу реалій: транскрипцію або транслітерацію, переклад із поясненням значення, описовий переклад, калькування або використання семантичних аналогів.

Важливу роль у поясненні реалій відіграють словники. Завдання двомовної

лексикографії — подати коротке пояснення до перекладу слова. Це пояснення має містити мінімум інформації, необхідної для правильного розуміння слова іншою мовою.

Проте аналіз двомовних словників показує, що такі пояснення часто відсутні. Замість них використовують лише синоніми, транскрипцію або короткий опис.

Наприклад, слово бурлак у різних словниках перекладається як barge hauler, hauler, bargeman або навіть описується як peasant without land or family. Але ці переклади не повністю передають історичний і культурний зміст цього слова.

Ще один приклад — слово коровай. В українській культурі це великий круглий весільний хліб, прикрашений фігурками з тіста. У деяких словниках його перекладають як round loaf або bridecake. В українсько-англійському словнику реалій подається транскрипція korovai з поясненням decorated wedding loaf. Таке пояснення допомагає іноземцям краще зрозуміти значення цього слова.

Цікавим прикладом є слово гуцул. Воно означає представника етнографічної групи українців, які живуть у Карпатах. У перекладних словниках зазвичай подається лише транскрипція — Hutsul. Лише деякі словники додають пояснення, що це житель Карпатського регіону України.

Однією з найвідоміших українських реалій є бандура. Це традиційний український музичний інструмент. У багатьох словниках подається переклад bandura з коротким поясненням — український струнний музичний інструмент. Наприклад, в Oxford Dictionary зазначено, що це великий струнний інструмент, схожий на лютню.

Деякі українські слова містять не лише пряме значення, а й культурні асоціації. Наприклад, слово козак означає історичну спільноту людей, відомих своєю військовою майстерністю та свободолюбством. У словниках пояснюється, що козаки жили на території України, півдня Росії та інших регіонів і відігравали важливу роль в історії.

Іноді реалії мають символічне значення. Наприклад, слово гарбуз у буквальному значенні означає овоч, який англійською перекладається як pumpkin. Але в українській культурі існує вислів «дати гарбуза», що означає відмовити під час сватання. У перекладі зазвичай подається лише опис — to refuse a proposal of marriage, але символічне значення при цьому частково втрачається.

Подібна ситуація виникає і з іншими словами. Наприклад, червоні маки в українській культурі можуть символізувати сум або нещасливе кохання. В англійській мові така символіка відсутня, тому словники перекладають це словосполучення буквально — red poppies.

Деякі реалії пов’язані з історичними або політичними поняттями.

Наприклад, слово колгосп означає колективне господарство, характерне для радянського періоду. У багатьох англомовних словниках це слово перекладається як collective farm і супроводжується поясненням, що така система була поширена в країнах із комуністичною формою правління.

Отже, аналіз словників показує, що українські реалії перекладаються по-різному. Найчастіше використовується транскрипція, іноді додається коротке пояснення. У деяких випадках інформація про слово подається в енциклопедіях або спеціальних словниках реалій.

Таким чином, можна зробити висновок, що реалії є важливою частиною мови та культури народу. Вони допомагають передати історію, традиції та особливості життя людей. Тому для їх правильного розуміння необхідно надавати не лише переклад, а й культурне пояснення.

Особливу роль у цьому відіграють лінгвокраїнознавчі словники. Вони містять не тільки переклад слова, а й інформацію про його походження, культурне значення, використання в мові та історичний контекст. Такі словники допомагають іноземцям краще зрозуміти українську культуру та сприяють ефективному вивченню мов.

Список використаних джерел

1. Leleka T. O. Особливості перекладу слів-реалій / T. O. Leleka // Наукові записки. Серія: Філологічні науки. – 2023. – Вип. 206. – С. 10–15 URL: https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/197 (дата звернення: 05.03.2026)

2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. – Львів : Вид-во при Львівському університеті, 1989. – 216 с.

3. Корунць І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). – Вінниця : Нова книга, 2003. – 448 с.

4. Панченко О. Українські реалії в дзеркалі англійської лексикографії / О. Панченко // Наукові записки. Серія: Філологічні науки. – 2018. – Вип. 165. URL: https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/6 (дата звернення: 05.03.2026).

Osiptsova Yuliia
8-K grade student
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
manula955@gmail.com

Makarchuk Nataliia
English teacher,
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
mackarchuknatali@gmail.com

Ukrainian Cultural Realia and Features of Their Translation Into English

The article looks at the problem of translating Ukrainian cultural words into English and their importance for showing cultural features. The author says that many of these words do not have exact equivalents, which makes translation difficult and requires different translation strategies. The paper analyzes approaches to defining such words and ways of presenting them in bilingual dictionaries and translation studies. It concludes that translation should be combined with cultural explanation to help foreigners better understand Ukrainian culture.

Keywords: Ukrainian cultural words, translation, English language, non-equivalent vocabulary, culture, lexicography, dictionaries, national color, ethnocultural information, translation studies, transcription, transliteration, descriptive translation, calque, semantic equivalents, bilingual dictionaries, cultural meaning, traditions, history.

УДК 81'373.43:811.161.2:355.01

Скрипченко Анастасія
група 1731,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
vi0linan4stasia@gmail.com

Адаменко Оксана
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
adamenkooksana76@gmail.com

Військова лексика та неологізми періоду російсько-української війни 2022-2025 років

У тезах розглядаються особливості формування нової військової лексики в українській мові в період російсько-української війни. Аналізується поява неологізмів, військового сленгу та їх поширення в медійному просторі й повсякденному мовленні. Звертається увага на соціальні та культурні чинники, що впливають на формування нової лексики.

Ключові слова: неологізми, військова лексика, мовні інновації, медійний дискурс, українська мова.

Постановка проблеми. Мова постійно змінюється під впливом соціальних, культурних і політичних подій. Особливо швидко ці процеси відбуваються у періоди суспільних криз або воєн. Повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році спричинило появу значної кількості нових лексичних одиниць, які активно використовуються у медіа, соціальних мережах і повсякденному спілкуванні. У сучасному мовознавстві такі слова розглядаються як неологізми, тобто нові слова або нові значення вже існуючих слів, що з'являються для позначення нових реалій. Дослідники зазначають, що мовні інновації є природною реакцією суспільства на нові історичні обставини та соціальні зміни [1]. Військова тематика стала одним із найпотужніших джерел поповнення сучасної української лексики. У мові активно з'являються нові слова, фрази, меми, а також переосмислюються вже відомі лексеми.

Метою дослідження є аналіз особливостей формування та функціонування військових неологізмів в українській мові у період російсько-української війни.

Актуальність дослідження зумовлена активним розвитком мовних процесів у сучасному українському суспільстві та необхідністю їх наукового осмислення.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Поява нових слів у мові безпосередньо пов'язана зі змінами у суспільстві. У період війни особливо активно формуються нові терміни, які описують військові явища, техніку, тактичні дії або соціальні процеси. Частина цих слів виникає в професійному середовищі військових, інша – у медійному просторі або серед цивільного населення. Дослідники зазначають, що значну роль у формуванні нової військової лексики відіграють засоби масової інформації. Саме медіа сприяють швидкому поширенню нових слів і їх закріпленню у загальновживаній мові [2].

До прикладів нової лексики, що поширилася після 2022 року, можна віднести такі слова та вислови, як «бавовна», «двохсотий», «трьохсотий», «орки», «прильот», «дрон-камікадзе» та інші. У воєнний період активізується використання слів, пов'язаних із кримінальними або соціальними явищами, зокрема таких як «мародерство». Подібні лексеми відображають суспільну реакцію на події війни та фіксують нові соціальні реалії. Частина цих слів має військове походження, а частина виникла як елемент гумору або іронії, що допомагає суспільству психологічно реагувати на складні події. Військовий сленг також активно впливає на формування позивних військовослужбовців. Як зазначають дослідники, позивні часто формуються на основі військової лексики, особистих характеристик або культурних асоціацій [4].

Окрему групу становлять слова, які описують нові явища або поняття воєнного часу. Частина таких термінів фіксується у спеціальних наукових виданнях, зокрема у термінологічних словниках російсько-української війни, де подано пояснення військових понять, нових слів та суспільно значущих термінів воєнного періоду [3].

Слід також зазначити, що деякі слова, які існували в мові раніше, у період війни отримали нові значення або стали значно частіше використовуватися. Це свідчить про динамічний характер мовної системи та її здатність швидко реагувати на зміни реальності. Крім того, нова військова лексика виконує не лише номінативну, але й емоційну функцію. Через слова люди висловлюють власне ставлення до подій, формують колективну пам'ять та культурні символи воєнного часу.

Висновки. Російсько-українська війна стала потужним чинником мовних змін в українській мові. У цей період активно формуються нові слова, вирази та значення, що відображають реалії сучасного життя. Військова лексика та

неологізми виконують важливу комунікативну та культурну функцію, оскільки допомагають суспільству осмислювати події війни та фіксувати нові історичні явища в мовній картині світу. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на детальніший аналіз функціонування військових неологізмів у різних типах дискурсу та їх впливу на розвиток сучасної української мови.

Список використаних джерел

1. Неологізми під час війни: які слова активно увійшли до вжитку українців. https://storinka.com.ua/ukr/2024/10/neologizmi-pid-cas-vijni-aki-slova-aktivno-uvijsli-do-vzitku-ukrainciv/

2. "Таблетка", "маслята", "ситуація 4.5.0": військовий сленг Збройних Сил України // ТСН. 2022. https://tsn.ua/amp/ato/tabletka-maslyata-situaciya-4-5-0-viyskoviy-sleng-zbroynih-sil-ukrayini-2121913.html

3. Термінологічний словник російсько-української війни / [В. Васютинський, П. Горностай, І. Губеладзе, Л. Найдьонова, М. Слюсаревський, С. Чуніхіна]; за ред. М. М. Слюсаревського; упоряд. С. Л. Чуніхіна ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ: Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 20 с. https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/Словник-війни-2022.pdf

4. Шульська Н., Кирилюк О., Салтан В. Військова лексика як основа для творення позивних українських захисників і захисниць: на матеріалі мови медіа. 2025. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.5.1/08.

Skrypchenko Anastasia
group 1731,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding,
Mykolaiv
vi0linan4stasia@gmail.com

Adamenko Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Theoretical Foundations of Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
adamenkooksana76@gmail.com

Military Vocabulary and Neologisms of the Russian-Ukrainian War of 2022 - 2025

The thesis examines the peculiarities of the formation of new military vocabulary in the Ukrainian language during the Russian-Ukrainian war. The emergence of neologisms, military slang, and their spread in the media space and everyday communication are analyzed. Particular attention is paid to the social and cultural factors influencing the formation of new vocabulary.

Keywords: neologisms, military vocabulary, linguistic innovations, media discourse, Ukrainian language.

УДК 81’25:004.8

Сліпець Єлизавета
учениця 10-А класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Лінгвокультурологічні та прагматичні аспекти обмеженості систем штучного інтелекту в аудіовізуальному перекладі

У статті проаналізовано лінгвокультурні та технічні обмеження ШІ в аудіовізуальному перекладі. Досліджено нездатність алгоритмів адекватно відтворювати ідіоми, соціолекти (AAVE, Cockney), гумор та забезпечувати лабіальну синхронність (lip-sync). Доведено, що відсутність у ШІ «втіленого пізнання» спричиняє деформацію емоційного та культурного контексту кінотвору, що робить роль людини-перекладача незамінною.

Ключові слова:Аудіовізуальний переклад, ШІ, лінгвокультурологія, lip-sync, ізохронія, соціолект, культурний код.

Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту та нейронного машинного перекладу (Neural Machine Translation — NMT) радикально змінив ландшафт сучасної індустрії локалізації. Сучасні алгоритми, засновані на архітектурі трансформерів, здатні обробляти колосальні масиви даних за лічені секунди, пропонуючи варіанти перекладу, які на перший погляд здаються граматично бездоганними. Проте в контексті аудіовізуального перекладу (AVT) виникає фундаментальна проблема, яку ми визначаємо як «Beyond the Algorithm». Кінотекст — це не просто лінійна послідовність інформативних речень; це складна семіотична система, де значення конструюється на перетині вербального, візуального та акустичного каналів. Основна поразка «машинної логіки» криється у відсутності embodied cognition (втіленого пізнання) — ШІ не має життєвого досвіду, не відчуває сорому, страху чи сарказму, а тому оперує лише статистичними ймовірностями вживання слів.

Першим рівнем деструкції сенсу при автоматизованому перекладі є контекстуальна багатошаровість ідіоматичних виразів. ШІ часто стає жертвою «літералізму», не розрізняючи випадки, коли ідіома вживається у прямому значенні для створення комічного ефекту. Відомий випадок із фразою «He really kicked the bucket» ілюструє це: якщо в комедійному кадрі герой буквально вдаряє ногою відро перед смертю, алгоритм, натренований на мільйонах текстів, видасть метафоричне «він помер», повністю нівелюючи візуальний каламбур. Складнішою є ситуація з кольоровою семантикою. Англійське «feeling blue» (сумувати) у фільмах на кшталт «Avatar» або «Inside Out» створює ситуацію, де колір персонажа безпосередньо корелює з його емоційним станом. ШІ, не маючи візуального аналізатора, що працює в реальному часі синхронно з текстом, часто помиляється у виборі домінантного значення. Аналогічно, концепт «Double Entendre» (двозначність) залишається недосяжним. У сцені, де герой каже: «I'm looking for a man with a certain... spirit», слово «spirit» може означати привида, міцний алкоголь або силу духу. ШІ автоматично обирає найбільш частотне значення в базі даних, що в 90% випадків руйнує тонку гру слів, яку глядач має дешифрувати через контекст сцени.

Окремим пластом проблем є соціолінгвістичні лакуни та культурні коди. ШІ демонструє феномен, який дослідники називають «linguistic sanitization» (лінгвістична стерилізація). Це особливо помітно при перекладі специфічних соціолектів, таких як AAVE (African American Vernacular English) або британський Cockney. Коли герой каже: «He be workin' every day», конструкція «be workin'» вказує на габітуальність (постійну дію). ШІ часто сприймає це як граматичну помилку і виправляє на стандартне «He works», позбавляючи персонажа його етнічної та соціальної ідентичності. Те саме стосується римованого сленгу: вираз «Use your loaf» (від loaf of bread = head) буде перекладено як «використовуй свій буханець», що зробить діалог абсурдним для глядача. Крім того, ШІ не відчуває прагматики звертань. Англійське «Sir» може бути як маркером поваги, так і інструментом пасивної агресії. У сцені, де підліток відповідає батькові: «Whatever you say, Sir», ШІ перекладе це з максимальною повагою («Як скажете, пане»), тоді як людина-перекладач відчула б іронію і використала б більш нейтральне «Добре, тату» з підтекстом роздратування.

Розділ, присвячений механіці гумору, демонструє повну безпорадність алгоритмів перед каламбурами (Puns). Гумор базується на раптовому зміщенні очікуваного фрейму, тоді як ШІ налаштований на пошук найбільш вірогідного продовження фрази. Розглянемо класичний жарт: «I used to be a baker, but I couldn't make enough dough». Слово «dough» означає одночасно «тісто» і «гроші». ШІ не здатний зберегти цю амбівалентність в українському перекладі. Людина-

перекладач застосує стратегію Functional Equivalence, шукаючи український відповідник, наприклад, гру зі словом «капуста» або «бабки», щоб зберегти реакцію аудиторії. Машинний же переклад просто вб'є жарт, обравши лише один семантичний шлях. Аналогічна проблема виникає з Sarcasm Detection. ШІ аналізує лише лексичний склад. Вигук «Great job!», сказаний героєм у момент катастрофи, буде маркований алгоритмом як позитивний фідбек. Тільки людська інтуїція здатна ідентифікувати антифразу і адаптувати її так, щоб вона звучала як «Ну ти й молодець!» із відповідною жовчністю.

Технічні обмеження дубляжу — Lip-sync (лабіальна синхронність) та Isochrony (ізохронія) — додають ще один рівень складності, де ШІ-моделі на кшталт GPT-4 зазнають краху. Дубляж вимагає від перекладача «підгонки» фонем під міміку актора. Якщо на екрані актор вимовляє англійське «Stop!», його губи щільно стискаються на звуку [p]. ШІ може запропонувати граматично вірний переклад «Припини!», але на фінальному звуку [и] рот актора в кадрі буде закритим, а в дубляжі звучатиме відкрита голосна. Це створює ефект «зламаного телевізора». Перекладач-людина вибере варіант «Стій!» або «Досить!», де фінальна позиція губ більше відповідає візуальному ряду. Крім того, ШІ часто демонструє Contextual Blindness (контекстуальну сліпоту), що призводить до «галюцинацій». Порівняння героя зі Скруджем («He's a real Scrooge») без належного зв'язку з літературною традицією Діккенса може перетворитися на «Він справжній Скрудж Макдак», що миттєво змінює жанрову приналежність сцени з драматичної на комічну.

Нарешті, варто згадати про етичні та гендерні нюанси. В англійській мові багато професій є гендерно нейтральними (наприклад, «Doctor», «Nurse», «Pilot»). Якщо у фільмі ми не бачимо героя одразу, ШІ часто автоматично обирає чоловічий рід для «Doctor» і жіночий для «Nurse», базуючись на застарілих статистичних стереотипах. Це може призвести до сюжетних помилок, якщо згодом з'ясується інша стать персонажа. Людина-перекладач використовує нейтральні конструкції або чекає на візуальне підтвердження, щоб не порушити логіку оповіді.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що попри технологічну досконалість, ШІ залишається «культурно глухим» інструментом. Він може бути корисним для створення чорнових субтитрів до інформаційних роликів, але у світі великого кіно, де кожен подих і кожна інтонація мають значення, ШІ залишається лише помічником. Майбутнє індустрії належить моделі Human-AI Collaboration, де алгоритм забезпечує швидкість обробки даних, а людина виступає як фінальний фільтр, що вдихає в текст «душу», іронію та культурну автентичність. Саме людська здатність до емпатії та розуміння метатексту є тією межею, яку алгоритми не зможуть перетнути в найближчі десятиліття.

Список використаних джерел

1. Chaume F. Audiovisual translation: Dubbing. London: Routledge, 2012. 202 p.
2. Lorenz T. The global impact of localized streaming content. Digital Media Journal. 2022. Vol. 14, Iss. 3. P. 88–102. DOI: https://doi.org/10.1016/j.digmed.2022.03.004 (дата звернення: 01.03.2026).
3. Noble S. U. Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism. New York : New York University Press, 2018. 256 p.
4. Zulli D., Zulli D. J. Algospeak: Adopting new forms of communication to navigate social media algorithms. Social Media + Society. 2022. Vol. 8, Iss. 2. P. 1–12. DOI: https://doi.org/10.1177/20563051221087475 (дата звернення: 05.03.2026).
5. Шевченко І. С. Кіноперекладяк об'єкт лінгвокультурологічного дослідження. Київ : Академвидав, 2021. 240 с.

Slipets Yelyzaveta
10th-grade student
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Linguistic-Cultural and Pragmatic Aspects of the Limitations of Artificial Intelligence Systems in Audiovisual Translation

This article analyzes the linguistic, cultural, and technical limitations of AI in audiovisual translation. It examines the inability of algorithms to adequately reproduce idioms, sociolects (AAVE, Cockney), humor, and ensure lip-sync. It is demonstrated that the absence of "embodied knowledge" in AI leads to a distortion of the emotional and cultural context of a film, making the role of the human translator indispensable.

Keywords: Audiovisual translation, AI, linguoculturology, lip-sync, isochrony, sociolect, cultural code.

УДК 811.111’276:316.472.4

Тандур Дар’я
учениця 8-В класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Числові ідеограми та стратегії абсурдизації в англійській мові цифрового покоління: виклики 2026 року

У статті проаналізовано новітні тенденції англомовного молодіжного сленгу 2025–2026 рр. крізь призму математичної метафоризації та семантичної абсурдизації. Досліджено механізми перетворення технічних параметрів (4K) та ігрових метрик (Aura deficit) на прагматичні маркери соціальної комунікації. Виявлено продуктивні морфологічні моделі (-maxxing) та проаналізовано роль ономатопеї у формуванні постіронічного дискурсу. Доведено, що сучасний сленг еволюціонує у бік цифрового кодування, де топоніми та власні імена набувають універсальних символічних значень.

Ключові слова: математична метафора, сленг, англомовний дискурс, абсурдизація, Aura points, Looksmaxxing, цифрова лінгвістика, інтертекстуальність.

Сучасна парадигма англомовного молодіжного дискурсу 2025–2026 рр. демонструє радикальний перехід від літерно-фонетичного письма до системи цифрової кодифікації, де числівники перетворюються на самостійні ідеограми стану та статусу. У центрі цієї трансформації стоїть концепція квантифікації соціального капіталу через систему «Aura Points», де математичні операції («+10,000 aura» або «negative infinity aura») замінюють традиційні оціночні прикметники, перетворюючи реальну взаємодію на подобу ігрового інтерфейсу. Процес семантичної абсурдизації досягає піку у використанні технічних параметрів як лінгвістичних маркерів, зокрема коду «4K», який у виразі «Caught in 4K» трансформувався з показника роздільної здатності відео у прагматичний

символ незаперечного доказу провини. Подібна технологічна метафоризація характерна і для числових кодів швидкості, де маркування особи як «0.5 speed» слугує когнітивним шифром для опису сповільненої реакції або дивної поведінки, тоді як відсоткові показники у конструкціях типу «100% crash out» підсилюють неминучість емоційного вибуху. Важливим аспектом є виникнення числових «пасток» та ієрархій, як-от використання цифри «2» для дегуманізації індивіда до рівня другорядного персонажа або посилання на фізичний стандарт «6'4», що функціонує як стислий інтертекстуальний код ідеалізованого образу. Окремої уваги заслуговує математичний синтаксис порівняння, де використання знаків нерівності («Subject A > Subject B») або дробових оцінок «10/10» замінює розгорнуті наративи, перетворюючи мову на лаконічний програмний код. Навіть системні помилки стають частиною сленгу, де число «404» описує стан когнітивного збою індивіда, що остаточно підтверджує перехід англомовної комунікації від «мови слів» до «мови алгоритмів та числових прецедентів», де цифра стає найбільш експресивною одиницею мовлення.усу.

Мультимодальний аналіз цього тренду показує, що він часто нерозривно пов’язаний із ритмічними аудіодоріжками в соціальних мережах, де вигуки цифр синхронізуються з візуальними ефектами або зміною кадрів. Це створює ефект «цифрового трансу», де вербальна одиниця (число) слугує сигналом для зміни емоційного стану глядача. Інтертекстуальність тут виявляється у відсиланні до культури відеоігор (RPG-механік), де кожен персонаж має числові характеристики (strength, agility, luck). Таким чином, підлітковий сленг апропріює (привласнює) ігрову термінологію для структурування реальних соціальних ієрархій, що є яскравим прикладом кібер-антропоморфізму в сучасній лінгвістиці. Це підтверджує тезу про те, що англійська мова під впливом алгоритмів TikTok та YouTube стає більш сегментованою, формуючи закриті кодові системи, зрозумілі лише носіям певної мережевої субкультури. Сучасна англомовна комунікація переходить у стадію «пост-контексту», де цифрові індикатори та абсурдні конструкції стають основою лінгвістичного виживання. Новим рівнем числової кодифікації є вживання терміну «Ping» у значенні соціальної затримки: коли підліток каже «He’s on 999 ping», він використовує геймерський показник затримки мережі для опису людини, яка не здатна швидко адаптуватися до розмови. Подібна математизація стану спостерігається у виразі «Divide by zero», що маркує ситуацію повного когнітивного хаосу або безглуздої дії, яка «ламає» логіку оточуючих. Важливим елементом «абсурдного» сленгу стає концепт «NPC Patch Notes», де зміни в поведінці чи стилі знайомих описуються як «оновлення версії програми», що остаточно закріплює сприйняття реальності як цифрової симуляції.

Еволюція стратегій абсурдизації дискурсу зумовлює виникнення новітніх

лінгвістичних конструктів, серед яких використання виразу «Unc Status» (від uncle), який іронічно присвоюється будь-кому, хто виявляє знання «архаїчних» трендів двомісячної давнини, що свідчить про екстремальне прискорення мовних циклів. Феномен «Geckoing» (дивна, хаотична поведінка) та використання вигуку «Chat, is this canon?» демонструють повну інтертекстуальну залежність від поп-культури, де реальна подія верифікується через категорію «канонічності» вигаданого всесвіту. Окремої уваги заслуговує числовий маркер «Type 1 / Type 2», який використовується для миттєвої класифікації особистості за довільними, часто абсурдними ознаками (наприклад, «люди, що п'ють воду з льодом vs без»), що перетворює складну людську психологію на двійковий код. На зміну застарілим вигукам приходить концепт «Crash Test», що описує свідоме провокування конфлікту для перевірки реакції оточуючих. Таким чином, сучасний сленг остаточно відмовляється від дескриптивності, переходячи до системи швидких «тегів» та системних сповіщень, що робить англійську мову інструментом оперування даними, а не почуттями.

Інтертекстуальність сучасного сленгу виходить на рівень семантичного абсурду, що проявляється у поширенні так званого «Ohio logic» або «Brainrot» коду. Використання топоніма «Ohio» як універсального прикметника для позначення чогось дивного або аномального є прикладом повної демантизації географічної назви. У поєднанні з новими одиницями, такими як «Mogging» (процес домінування через фізичну перевагу) та «Looksmaxxing» (радикальне покращення зовнішності), англомовний дискурс формує специфічну термінологію самопрезентації. Ці слова демонструють активне використання суфікса «-maxxing» (наприклад, «Chinmaxxing», «Starvemaxxing») для позначення максимальної інтенсифікації будь-якої дії, що є продуктивною морфологічною моделлю сучасності. Додатковим рівнем мультимодальності є метафоризація ігрових статусів, зокрема термін «NPC energy» (Non-Player Character), що використовується для дегуманізації шаблонної поведінки, або «Final Boss» для маркування надмірної впевненості чи складності опонента.

Таким чином, сучасний англомовний сленг відмовляється від лінійної логіки на користь ієрогліфічних сенсів та числових символів, що робить його унікальним об’єктом для міждисциплінарних гуманітарних студій, фіксуючи перехід від «мови слів» до «мови контекстів та алгоритмів».

Список використаних джерел

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-У, 2021. 712 с.

2. Crystal D. Internet Linguistics: A Student Guide. London : Routledge, 2011. 192p.

3. McCulloch G. Because Internet: Understanding the New Rules of Language. New York : Riverhead Books, 2019. 336 p.

4. Wiggins B. E. The Discursive Power of Memes in Digital Culture: Ideology, Semiotics, and Intertextuality. New York : Routledge, 2019. 248 p.

5. Zulli D., Zulli J. Extending the Memetic Dimension of Digital Culture. New Media & Society. 2022. Vol. 24, No. 6. P. 1372–1390.

Tandur Daria
student of 8th grade,
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Numerical Ideograms and Strategies of Absurdification in the English Language of the Digital Generation: Challenges of 2026

This article analyzes the latest trends in English-language youth slang from 2025–2026 through the lens of mathematical metaphorization and semantic absurdification. It examines the mechanisms by which technical parameters (4K) and gaming metrics (Aura deficit) are transformed into pragmatic markers of social communication. Productive morphological models (-maxxing) are identified, and the role of onomatopoeia in the formation of postironic discourse is analyzed. It is demonstrated that contemporary slang is evolving toward digital coding, where toponyms and proper names acquire universal symbolic meanings.

Keywords: mathematical metaphor, slang, English-language discourse, absurdification, Aura points, Looksmaxxing, digital linguistics, intertextuality.

УДК 81:001.8

Татарова Анастасія
група 1731,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
na1413tat@gmail.com

Адаменко Оксана
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
adamenkooksana76@gmail.com

Роль міждисциплінарних досліджень у розвитку сучасної філології

У статті розглядається роль міждисциплінарних досліджень у розвитку сучасної філології. Аналізується взаємодія філології з іншими науковими галузями, зокрема психологією, соціологією, культурологією та інформаційними технологіями. Визначається значення інтеграції різних наукових підходів для поглибленого вивчення мовних і літературних явищ.

Ключові слова: філологія, міждисциплінарність, мовознавство, культурологія, комунікація, сучасні дослідження.

Постановка проблеми.

Сучасна гуманітарна наука характеризується активною інтеграцією різних галузей знань. У таких умовах філологія також зазнає значних змін, оскільки дослідження мови та літератури дедалі частіше здійснюється із застосуванням методів інших наук. Традиційні філологічні дослідження, які зосереджувалися переважно на аналізі мовної системи, історії мови та інтерпретації літературних текстів, сьогодні доповнюються новими підходами, що дозволяють розглядати мовні явища у ширшому соціальному, культурному та психологічному контексті.

У зв’язку з цим зростає значення міждисциплінарних досліджень, які сприяють поглибленню аналізу мовних процесів, комунікативних явищ та культурних аспектів функціонування мови. Саме тому вивчення ролі міждисциплінарності у розвитку сучасної філології є актуальним науковим

завданням.

Метою дослідження. Метою дослідження є визначення ролі міждисциплінарних підходів у розвитку сучасної філології та аналіз їхнього впливу на методологію дослідження мовних і літературних явищ.

Актуальність дослідження. Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна філологія розвивається в умовах інтеграції з іншими науками — психологією, культурологією, соціологією та інформаційними технологіями. Міждисциплінарний підхід дає змогу глибше досліджувати мовні та літературні явища, враховуючи їхній зв’язок із суспільством, культурою та цифровим середовищем. Це робить його необхідним для оновлення методів філологічних досліджень і відповіді на виклики сучасного світу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Сучасна філологія є багатогранною науковою галуззю, що охоплює дослідження мови, літератури, тексту та комунікації. [Традиційно вона зосереджувалася на вивченні граматичної структури мови, її історичного розвитку та аналізі художніх текстів, однак розвиток науки сприяв появі нових підходів] [1].

Однією з провідних тенденцій є міждисциплінарність, яка передбачає взаємодію різних наук для комплексного аналізу мовних явищ . У цьому контексті мова розглядається не лише як система знаків, а й як елемент культури, мислення та соціальної взаємодії .

[Взаємодія філології з психологією сприяла розвитку психолінгвістики, що досліджує процеси породження та сприйняття мовлення] [2]. Це має важливе значення як для теорії мовознавства, так і для практики викладання мов.

Співпраця із соціологією зумовила формування соціолінгвістики, яка вивчає функціонування мови в суспільстві та вплив соціальних чинників на мовлення . [Це допомагає зрозуміти зміни мовних норм під впливом суспільних процесів] [3].

[Культурологічний підхід дозволяє розглядати мову та літературу як складові культурної спадщини, що відображають світогляд суспільства] [5].

Важливу роль відіграє взаємодія з інформаційними технологіями. Зокрема, корпусна лінгвістика та цифрові інструменти дають змогу аналізувати великі обсяги текстів, створювати електронні словники та системи машинного перекладу.

[Також значущим є історичний підхід, який допомагає досліджувати розвиток мови та літератури в контексті суспільних змін] [4].

Отже, міждисциплінарні дослідження розширюють можливості сучасної філології, сприяють розвитку нових методів і формуванню нових наукових напрямів.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Комунікативна лінгвістика в сучасному науковому просторі. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. С. 35–42.
2. Жайворонок В. В. Українська мовна картина світу: сучасні дослідження. Київ: Академперіодика, 2023. С. 58–64.
3. Караман С. О., Караман О. В. Сучасна українська мова: теорія і практика. Київ: Літера ЛТД, 2022. С. 21–29.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Київ: Освіта України, 2020. С. 12–18.
5. Стишов О. А. Українська лексика початку XXI століття. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. С. 73–80.

Tatarova Anastasia
group 1731,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding,
Mykolaiv
na1413tat@gmail.com

Adamenko Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Theoretical Foundations of Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
adamenkooksana76@gmail.com

The Role of Interdisciplinary Research in the Development of Modern Philology

The article examines the role of interdisciplinary research in the development of modern philology. The interaction of philology with other scientific fields, in particular psychology, sociology, cultural studies and information technologies, is analyzed. The importance of the integration of various scientific approaches for the in-depth study of linguistic and literary phenomena is determined.

Keywords: philology, interdisciplinarity, linguistics, cultural studies, communication, modern research.

УДК: 81'373.45:811.161.2

Фоменко Ксенія
група 3723,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
kfm29461@gmail.com

Матвієнко Людмила
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

Вплив іншомовного сленгу на трансформацію української мови

У статті розглянуто мовні запозичення як чинник самоідентичності українців у сучасних соціокультурних умовах. Сленг постає індикатором впливу глобалізації, цифрової культури та міжкультурної взаємодії. Відтворено баланс української мови між відкритістю до запозичень і прагненням зберегти національну самобутність.

Ключові слова: мовна ідентичність, запозичення, сленг, соціолінгвістичні чинники, мова, українська мова.

Сьогодення зустрічає українців з безліччю питань стосовно самоідентичності та єдності народу. І одним з найвагоміших показників ідентичності націй є мова. Наразі існує думка про те, що ми не повинні використовувати запозичення і користуватись лише питомою лексикою, адже українська мова досить багата лексичною різноманітністю. Завдяки цьому ми маємо можливість знайти відповідник на будь-яке запозичення. Але здебільшого ці слова не приживаються у повсякденному мовленні. Через це виникла протилежна думка про те, що мова не повинна бути закритою. Аби зрозуміти причини цих двох думок, ми маємо розглянути чинники, що сприяють приналежності до цієї чи іншої групи на прикладі інших країн.

Зазвичай запозичення приходять у мову через сленг. За словником лінгвістичних термінів, сленг – це практично відкрита мовна підсистема ненормативних, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць, які

виконують експресивну, оцінну (зазвичай негативну) та евфемістичну функції. Завдяки відкритості цієї системи ми можемо спостерігати за сучасними тенденціями і аналізувати вплив інших культур та нових технологій на українське суспільство.

Згідно з думкою науковців, існує чотири групи сленгу. Перша – калька, спосіб, що включає запозичення, де слово запозичується з його вимовою, написанням та значенням. Друга – напівкалька, а саме часткові запозичення, що складаються зі свого власного матеріалу та частини з матеріалу іноземного слова. Третя – переклад, сленгова лексика утворюється способом перекладу професійного терміна (якщо у мові перекладу немає відповідного поняття з тих чи інших причин). І четверта – фонетична мімікрія, ця група базується на збігу несхожих по семантиці загальновживаних слів і термінів.

Кожен з типів часто є запозиченням і використовується для виконання функцій соціальної зумовленості вибору способу запозичення. У концепції Мартіна Хаспельмата (німецький лінгвіст) – вибір типу запозичення (пряме, калька, напівкалька, переклад) залежить від соціальних факторів, таких як престиж мови-джерела, статус мовців, ситуація спілкування, сфера вживання та мовна норма. У неформальному спілкуванні частіше трапляються прямі запозичення, а в публічному та офіційному – кальки й перекладні відповідники.

Науковиця, яка працює в галузі лінгвістики, Оксана Ходак, доводить, що причинами мовних запозичень можуть бути: потреба називати нові об'єкти та явища, вплив престижу мовної спільноти, культурний вплив, зникнення слів у мові, потреба уникнути плутанини, потреба в синонімах для виразності, розрізнення відтінків значення, втрата емоційного забарвлення слів, формування нових ідей, оцінна мотивація, активний білінгвізм, а також психологічні чинники, пов'язані з метою мовця.

Таким чином, найбільш відомі мови світу є відкритими до запозичень з інших мов. Англійська мова має глобальний статус «lingua franca», відсутність централізованого мовного регулятора, високу толерантність до неологізмів і гібридних форм. Тому ми можемо зустріти такі приклади сленгових запозичень, як karaoke – караоке, emoji – смайл (з японської мови), guru – наставник (із санскриту), schmooze – підлещуватися (з їдишу). В англійській мові запозичення сприймаються як збагачення та маркер культурної відкритості. Німецька мова має такі приклади: chillen – відпочивати, cringe – здригатися, nice – приємний, random – випадковий. Запозичення в цій мові використовуються як маркери молодіжної ідентичності, часто викликаючи публічні дискусії про «Denglisch». Ми знаємо, що неабиякий вплив англійська мова має і на японську мову, тож існують такі запозичення як: バイト (baito) – підробіток, ガチ (gachi) – дійсно, リア充 (riajū) – товариська людина.

Але існують мови, що майже не мають запозичень і дотримуються самоідентичності. Такими мовами є ісландська мова, що дотримується активної мовної політики, і важливим є соціальний престиж мовної «чистоти». У цій мові нові поняття передаються власними словотвірними ресурсами, навіть у неформальному мовленні. Відторгнення нового в іншомовній формі у цьому випадку розглядається як захист національної ідентичності. Корейська мова має схожу думку. Соціально схвалюється внутрішнє мовотворення, а не пряме запозичення. Хоч запозичення і існують, у сленгу широко використовуються абревіації та внутрішні скорочення.

Іншим випадком є французька мова, де існує сильний конфлікт між інституційним відторгненням і молодіжною зацікавленістю. У французькій мові є мовний регулятор – Académie française, тому французи чинять офіційну протидію англіцизмам. У сленгу вони існують, але значно обмежені та часто стигматизовані. Українська розмовна мова досить відкрита, незважаючи на пропаганду ідентичності, ми маємо багато запозичень, переважно з англійської мови. Таким чином, ми можемо зустріти: чекати або чекнути, лайкнути, фейк, крінж, хейт. Зацікавленість новим пов’язана з цифровою культурою, водночас існує суспільний опір з боку пуристично налаштованих груп, які мають вагомий вплив на суспільну думку.

Отже, завдяки аналізу соціологічних чинників запозичення лексики, ми можемо дійти до висновку, що процес використання запозичень є не просто мовним явищем, а відзеркаленням сучасних тенденцій та реалій побутового життя не тільки в Україні, але і в усьому світі. Ми бачимо, що вибір між відкритістю та чистотою мови у сленгу завжди диктується соціальним контекстом: від прагнення молоді виглядати «сучасно» до намагання нації зберегти власну унікальність у глобалізованому світі. Відкритість (англійська, німецька, японська) мови супроводжується підлаштуванням під сучасні реалії, де запозичення сприймаються як природне збагачення та інструмент комунікації. Захист мови (ісландська, корейська, французька), де відмова від чужослів є формою опору культурній асиміляції, виступає проявом поваги до традицій.

Наразі сучасна Україна стикнулася з питанням щодо визначення ставлення до запозичень. Незважаючи на поширення англіцизмів через цифровізацію, у суспільстві зростає інтерес до збереження мовної самобутності. Сленг тут відіграє роль своєрідного фільтра, роблячи мову гнучкою та динамічною, але водночас спонукаючи до обговорень щодо меж культури. Протягом тисячоліть українська мова збагачувалася запозиченнями з різних культур. Так, уже звичні для нас слова ангел, церква, театр, математика, філософія, демократія прийшли в мову з грецької, а чумак, козак, базар, казна, гарбуз, кавун, бунчук, отаман, табір – з тюркських мов. Українська мова – це симбіоз питомої лексики та

запозичень, адже мовлення відрізняється навіть між етнографічними регіонами країни. Маємо яскравий приклад використання різних слів в залежності від місцезнаходження: вішак, трампель, плічка, кілок. Прийняття запозичень визначається не правилами граматики, а тим, чи стануть вони частиною повсякденного спілкування. Отже, запозичення не є проблемою, при межуванні розмовної та літературної мови, а перехід запозичень до питомої лексики є природним.

Список використаних джерел

1. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія. 2011. URL: https://archive.org/details/linhvist2011/page/n209/mode/2up?q=%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B3

2. Ходак О. Причини лінгвістичних запозичень. 2014. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/7784/1/43.pdf

3. Haspelmath M. Lexical borrowing: concepts and issues. 2009. URL: https://www.researchgate.net/publication/279973916_Lexical_borrowing_concepts_and_issues

4. Lynnyk, Yurii; Navrotska, Iryna (Volyn National University named after Lesya Ukrainka). The outline of contemporary English and Ukrainian computer slang lexicon // Research Trends in Modern Linguistics and Literature. – 2022. – Issue 5. – P. 4–15. – DOI: 10.29038/2617-6696.2022.5.4.15

Fomenko Ksenia
Group 3723,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
kfm29461@gmail.com

Matviienko Luydmila
Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor of the
Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophe
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
liudmyla.matviienko@nuos.edu.ua

The Influence of Foreign Slang on the Transformation of the Ukrainian Language

The abstract examines language borrowing as a factor in the self-identity of Ukrainians in contemporary sociocultural conditions. Slang is seen as an indicator of the influence of globalization, digital culture, and intercultural interaction. It is shown that the Ukrainian language balances between openness to borrowings and the desire to preserve national identity.

Keywords: linguistic identity, borrowing, youth slang, sociolinguistic factors, language, Ukrainian language.

УДК: 811.111:37

Хмельницька Альбіна
група 1731,
Філологічний факультет
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
albinahmel65@gmail.com

Адаменко Оксана
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
adamenkooksana76@gmail.com

Роль англійської мови в сучасному суспільстві: значення для освіти, науки та міжнародного спілкування

У тезах досліджується роль англійської мови в сучасному світі та її значення для міжнародної комунікації, освіти й науки. Виявлено причини поширення англійської мови та її вплив на розвиток глобального інформаційного простору.

Ключові слова: англійська мова, міжнародна комунікація, глобалізація, наука, освіта, інформаційні технології.

Постановка проблеми. У сучасному світі англійська мова приймає особливе місце серед інших мов. Вона стала основним засобом міжнародного спілкування, а також активно використовується у сфері освіти, науки, бізнесу та інформаційних технологій. У процесі глобалізації роль англійської мови постійно зростає, що призводить до необхідності вивчення її в різних країнах світу. Завдяки цьому дослідження про значення англійської мови в сучасному суспільстві є актуальним для сучасної філології.

Мета дослідження - проаналізувати ролі англійської мови в сучасному суспільстві й аналіз значення для розвитку освіти, науки та спілкування.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що англійська мова стала глобальною мовою комунікації. Вона часто використовується у міжнародних організаціях, наукових дослідженнях, освітніх програмах. Знання англійської мови відкриває нові можливості для отримання освіти, доступу до інформації та

професійного розвитку.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування результатів дослідження

Англійська мова є однією з найпоширеніших у світі, якою розмовляють понад 1,5 мільярда людей як рідною чи другою мовою. [1] За аналітикою Ethnologue (2023), вона посідає перше місце за кількістю носіїв і служить офіційною чи робочою мовою у 67 країнах, а також у ключових міжнародних організаціях, таких як ООН, НАТО, ЄС та СОТ. [2] Це робить англійську lingua franca - особливою для глобальної комунікації.

У сфері науки англійська відіграє вирішальну роль. Близько 80–90% наукових статей у базах даних Scopus та Web of Science публікуються англійською (McKay, 2018). [3] Це спрощує міжнародне співробітництво: вчені з Китаю, Індії чи Європи можуть обмінюватися інформацією без перекладачів. Під час пандемії COVID-19 звіти ВООЗ та дослідження вакцин (наприклад, Pfizer-BioNTech) одразу поширювалися англійською, прискорюючи глобальний відгук.

Освіта також тісно пов'язана з англійською. Багато університетів світу (Гарвард, Оксфорд, MIT) проводять лекції та програми англійською, звертаючи увагу студентів з усього світу. За статистикою OECD (2024), 40% міжнародних студентських програм у Європі — англомовні. В Україні це актуально для вступу до програм Erasmus+: студенти філологічних факультетів, як у Національному університеті кораблебудування, вивчають англійську для академічної мобільності. Результати дослідження обґрунтовуються практичними даними та пояснювальними моделями.

Статус англійської як глобальної мови підтверджується кількісними показниками: за індексом EF English Proficiency Index (2024), країни з високим рівнем знання англійської (Нідерланди, Швеція) очолюють у ВВП на душу населення та нововведеннях. Це доводить взаємозв'язок між мовою та зростанням економіки - модель "англійської як економічні ресурси" (Bourdieu, адаптовано Graddol, 2006). [2]

В науці вплив англійської вимірюється достовірністю: статті англійською отримують на 40% більше висловлювань (Van Noorden, 2015). Дослідження 100 тис. публікацій у Nature показав, що неангломовні автори часто публікують англійською для видимості, що спонукає обмін знаннями. В Україні це актуально для грантів Horizon Europe, де 95% тендерів - англійською.

В освіті обґрунтування базується на моделях багатомовності: CLIL (Content and Language Integrated Learning) програми, де предмети викладають англійською, підвищують кваліфікованість на 25% (OECD PISA, 2022). Для прикладу - дуальна освіта в нашому університеті, де філологи включають англійську для проектів.

Міжнародне спілкування обґрунтоововано теорією ефектів взаємопов'язаних систем: чим більше носіїв, тим цінніша мова (Network Effect Model, Crystal, 2003). Соцмережі (Twitter/X, LinkedIn) - 55% постів англійською - демонструють це.

Висновок

Англійська мова є загальним методом сучасного суспільства: lingua franca для 1,5 млрд носіїв (Ethnologue, 2023), домінує в науці (95% статей Scopus), освіті (Erasmus+, Coursera) та спілкуванні (ООН, Zoom). Глобалізація покращує її роль, підштовхуючи обмін знаннями, кар'єрний ріст та культурний діалог. Вивчення англійської - невід'ємна умова успіху в цифрову еру (WEF, 2025). Подальші дослідження - виклики лінгвістичного домінування.

Список використаних джерел

1. «Англійська мова у глобалізаційних викликах сьогодення» (бібліографічний покажчик). Колектив VTEI KNTEU. Київ: Бібліотека VTEI, Київський національний торгівельно-економічний університет, 2022. 28 с. (електронне видання).

2. Ethnologue: Languages of the World. 26th ed. Dallas: SIL International, 2023. 702 с. (том Asia; повне видання ~7000 с. онлайн).

3. OECD. Education at a Glance 2024: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2024. 498 с.Van Noorden R. The science that's never been cited // Nature. 2015. No. 523. P. 382–383

Khmelnytska Albina
Group 1731,
Faculty of Philology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
albinahmel65@gmail.com

Adamenko Oksana
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Department of Theoretical Foundations of Olympic and Professional Sports
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
adamenkooksana76@gmail.com

The Role of English in Modern Society: Its Significance for Education, Science, and International Communication

The abstract examines the role of the English language in the modern world and its importance for international communication, education, and science. The reasons for the spread of the English language and its impact on the development of the global information space are revealed.

Keywords: English language, international communication, globalization, science, education, information technology.

УДК 811.112.2'27:616.89

Chernysh Daryna
student of 9-A grade,
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
darina.chernysh16@gmail.com

Dymar Natalia
German language teacher of the highest qualification category,
teacher-methodologist
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
dymar.n@ukr.net

Conceptual and Terminological Models of Mental Health in Modern German Internet Communication

This article examines the transformation of German psychological terminology in the digital space. It focuses on the process of determinologization and the «semantic bleaching» of clinical meanings as they migrate into everyday internet discourse. The study identifies key word-formation models, the influence of Anglo-Americanisms, and the broader socio-cultural implications of these shifts on the modern German-language mental health landscape.

Keywords: internet discourse, mental health, anglicisms, metaphor, determinologization, German language.

Introduction. At the current stage of German language development, the lexical-semantic system is undergoing an intensive dynamic shift, precipitated by extra-linguistic factors such as the digitalization of society and a paradigm shift in the perception of mental health. In German-speaking society, this process is characterized by de-tabooing and the popularization of professional knowledge. Mental health discourse is moving beyond clinical settings into the realm of internet communication, forming a new reality where specialized terminology integrates into everyday language through social media, blogs, and forums. This study aims to identify and analyze the lexical-semantic features of this discourse across platforms like TikTok and Instagram.

Theoretical Framework. In modern linguistics, «discourse» is a fundamental category integrating linguistic, sociological, and cultural approaches to language. According to Michel Foucault, discourse is a system of practices that form the objects

of which they speak, historically defining the boundaries between «norm» and «pathology». In the German tradition, D. Busse views discourse as a «semantic network» connecting texts through a common theme and socio-cultural context.

Historically, medical discourse was institutional, characterized by asymmetrical communication between an «expert» (doctor) and a «layperson» (patient). However, the turn of the 21st century brought a «democratization of knowledge,» where the internet broke the medical monopoly on information. This shift created a parallel reality on online forums where information is verified by the community rather than experts. This is particularly evident in mental health, which was previously a highly taboo subject in German culture but has now become a central part of public reflection and social self-presentation.

Internet Linguistics and the Language of the Net. Digital communication is studied within internet linguistics, which examines how technology affects language structure. A core model developed by P. Koch and W. Oesterreicher distinguishes between medial (physical realization) and conceptual (structure) dimensions of language. Internet communication (chats, comments) is medially written but conceptually oral. Users follow the laws of speech: using ellipses, ignoring punctuation, and practicing linguistic economy.

This hybrid form, often called «Netspeak» or «electronic language,» prioritizes spontaneity. Furthermore, modern internet discourse is polymodal, where verbal components are linked to visuals (images, videos) and paralanguage tools such as emojis and hashtags, which set the context for interpretation. On platforms like TikTok, users also adapt their language to avoid «shadow bans,» leading to «Algospeak»—using code words or distorted spellings for sensitive topics like suicide.

Analysis of Mental Health Discourse. The core of this study involves a corpus of 60 lexical units collected from authentic resources like Psychic.de, Instagram, and TikTok between 2023 and 2025. Statistical analysis shows that the discourse is dominated by two groups: general psychological terms (42%) and Anglo-Americanisms (38%), followed by metaphors (13%) and slang/abbreviations (7%).

Functions of Anglo-Americanisms. Anglicisms serve as a dominant feature (38% of the corpus). They primarily fill nominative and semantic gaps where German lacks concise equivalents. For example, Mental Load describes the «invisible labor» of household organization more effectively than the cumbersome German psychische Belastung durch Alltagsorganisation. Similarly, Toxic Positivity and Gaslighting are used because they carry specific cultural and social connotations that German calques fail to capture. Furthermore, terms like Healing Era or Red Flags serve as markers of group identity, signaling that the speaker is part of a modern, «psychologically literate» community.

Metaphorization of Mental States. Since mental processes are abstract, users

employ metaphors to visualize internal pain.

Technomorphic Metaphors: Reflecting the «Digital Native» worldview, the psyche is described in technological terms. Panikmodus (panic mode) conceptualizes anxiety as a system error, while Akku leer (battery empty) and Systemabsturz (system crash) serve as synonyms for clinical burnout.

Zoomorphic and Mythological Codes: Allegories like Der schwarze Hund (The Black Dog) for depression help externalize the illness, treating it as an outside enemy rather than a personality trait. Concepts like the Inneres Kind (Inner Child) visualize the process of self-care and acceptance.

Linguistic Economy and Word Formation. To ensure rapid communication, users frequently use abbreviations such as PTBS (instead of Posttraumatische Belastungsstörung) and FOMO (Fear Of Missing Out). Truncated forms like Thera (Therapeut) and Depri (Depression) reduce social distance and clinical severity, making the discourse more intimate.

Determinologization and Semantic Bleaching. The most significant process is determinologization (42% of the corpus), where clinical terms migrate into everyday language. While this increases general psychological literacy, it leads to an «inflation of meanings» and loss of scientific precision. For instance, Trauma is often used in social media to describe any negative experience, such as a bad haircut or a breakup, losing its clinical weight. Similarly, OCD is frequently misused as a synonym for being organized, and Narzisst (narcissist) has become a colloquial label for any egocentric individual. This «pathologization of the everyday» allows users to use professional labels (e.g., Introvert, Bipolar) as tools for identity construction.

Conclusions. Internet discourse on mental health is a dynamic, hybrid system. It transforms scientific terminology into «conceptually oral» language, driven by de-tabooing. The prevalence of anglicisms (38%) and technomorphic metaphors (13%) reflects a globalized, technology-centered worldview. While determinologization helps individuals articulate complex emotions, the resulting «semantic bleaching» erodes clinical precision. Ultimately, these innovations enrich the German language with new tools for expressing the modern emotional experience.

List of sources used

1. Busse D. Historische Semantik. Analyse eines sozialen Wissensformats. Stuttgart: Klett-Cotta, 1987. 320 S.

2. Crystal D. Language and the Internet. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 304 p.

3. Dürscheid C. Einführung in die Schriftlinguistik. 5. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2016. 280 S.

4. Jung N. Psychologie im Internet: Die Popularisierung einer Wissenschaft. Zeitschrift für Angewandte Linguistik. 2018. Bd. 65. S. 3–25.

5. Koch P., Oesterreicher W. Sprache der Nähe – Sprache der Distanz. Romanistisches Jahrbuch. 1985. Vol. 36. S. 15–43.

6. Kudryavtseva L. O. Modeling the dynamics of the lexical system of language. Movoznavstvo. 2004. No. 5-6. P. 45–54.

7. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.

Черниш Дарина
учениця 9-А класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
darina.chernysh16@gmail.com

Димарь Наталія
вчитель німецької мови вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
dymar.n@ukr.net

Концептуальні та термінологічні моделі психічного здоров'я в сучасній німецькій інтернет-комунікації

У цій статті розглядається трансформація німецької психологічної термінології в цифровому просторі. Вона зосереджена на процесі детермінологізації та «семантичному знебарвленні» клінічних значень, коли вони мігрують у повсякденний інтернет-дискурс. У дослідженні визначено ключові моделі словотворення, вплив англо-американізмів та ширші соціокультурні наслідки цих зрушень на сучасний німецькомовний ландшафт психічного здоров'я.

Ключові слова: інтернет-дискурс, психічне здоров'я, англіцизми, метафора, детермінологізація, німецька мова.

УДК 81’25:81’373.421.2

Шрамко Анна
учениця 10-А класу,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Юрченко Ірина
вчитель англійської мови, вищої категорії
Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради
Полтава
irinapro100po4ta@gmail.com

Семантичні пастки в міжкультурній комунікації: класифікація та аналіз хибних друзів перекладача

У статті досліджено природу міжмовних омонімів («хибних друзів перекладача») як чинника негативної інтерференції. Проаналізовано механізми семантичної дивергенції лексем у медичній, технічній та військово-політичній сферах. На основі актуальних медіатекстів 2022–2026 рр. (кейси intelligence, ammunition, commitment, condone) розкрито ризики «смислових галюцинацій» при перекладі. Доведено необхідність дотримання «семантичної гігієни» через контекстуальний аналіз та використання дефініційних словників.

Ключові слова: Хибні друзі перекладача, семантична дивергенція, міжмовна омонімія, негативна інтерференція, медіадискурс, семантична гігієна.

У фокусі сучасного перекладознавчого аналізу класифікація міжмовних асиметрій посідає чільне місце, де особливої уваги заслуговують повні міжмовні омоніми, ідентифіковані в науковій парадигмі як семантичні дивергенти. Ці лексеми характеризуються ізоморфізмом графічної або фонетичної форми при радикальній гетерогенності їхніх денотативних значень. Фундаментальні розвідки у цій царині, представлені працями Р. П. Зорівчак, І. В. Коренця та О. І. Чередниченка, експлікують це явище як складний багаторівневий конфлікт мовних знаків. Концептуально проблема базується на явищі негативної міжмовної інтерференції. Р. П. Зорівчак трактує «хибні друзі перекладача» як прояв когнітивної інерції, за якої реципієнт неопосередковано екстраполює семантичні обсяги рідної мови на чужомовну систему. Перший пласт аналізу охоплює генетично споріднені лексеми, що зазнали семантичного розщеплення

в процесі історичного розвитку. Показовим прикладом є лексема fabric, що демонструє етимологічну дивергенцію: при спільній латинській основі fabrica українська одиниця апелює до інституційного об’єкта (підприємства), тоді як англійська — до матеріальної субстанції (тканини) або структурної цілісності системи (the fabric of society). Схожу пастку створює слово complexion, де в англійській мові значення звужене до колористики епідермісу обличчя, на відміну від українського поняття конституції тіла (статури). Випадкова графічна конвергенція спостерігається у слові billet, яке, попри візуальну подібність до українського «білет» (ticket), функціонує виключно в межах мілітарного дискурсу (ордер на постій) або металургії (заготовка).

Класичним прикладом семантичного дистанціювання є magazine, яке в англомовній картині світу маркує періодичне видання або локацію для зберігання боєприпасів, повністю втрачаючи зв'язок із ритейл-сегментом (крамницею). Жанрова дезорієнтація притаманна слову novel, що позначає роман як велику епічну форму, а не коротку прозу (новелу). Навіть оцінні категорії, такі як extra, в українській мові часто мають конотацію преміальності, тоді як в англійській це технічний термін для позначення додаткової, надлишкової одиниці. Лексема genial, попри фонетичну апеляцію до «геніальності», маркує виключно доброзичливість та привітність особистості, що при буквальному перекладі призводить до повної втрати первісної характеристики суб'єкта.

Практична верифікація англо-українських паралелей у спеціалізованих текстах унаочнює широку амплітуду дивергентів, ігнорування яких загрожує безпеці реципієнта. У медицині лексема angina репрезентує angina pectoris (стенокардію), що вимагає радикально іншої стратегії терапії порівняно з вітчизняним гострим тонзилітом. Спеціалізація значень призвела до того, що physician сприймається як фізик, хоча є терапевтом. У хімічній галузі критичною є диференціація між silicon (хімічний елемент кремній) та silicone (синтетичний полімер силікон). Технічний переклад часто нівелює значення слова conductor, яке в енергетиці позначає провідник електричного струму, а не лише керівника оркестру чи транспортного службовця.

Дані масиви інформації (data) систематично плутають із календарними датами, а слово paragraph в англійській мові стабільно позначає абзац, тоді як український термін «параграф» відповідає англійському section. У юридично-технічному полі прикметник valuable може помилково ототожнюватися з «валютним», хоча він акцентує виключно на ціннісній характеристиці об'єкта. Такі розбіжності підтверджують тезу О. І. Чередниченка про необхідність «семантичної гігієни», оскільки зовнішня наукоподібність терміна часто приховує повну втрату фахового змісту.

Аналіз медіатекстів останньої п'ятирічки свідчить про міграцію «хибних

друзів» з академічних словників у щоденний лексикон. Показовим є вживання лексеми intelligence у контексті військової допомоги (2022–2024 рр.). У численних публікаціях термін помилково ототожнюється з «інтелігенцією», хоча він маркує розвідувальні дані або спецслужби. Аналогічна дифузія спостерігається із прикметником critical, який у звітах про енергосистему часто перекладається як «критичний» у значенні катастрофічний, хоча в оригіналі він позначає «життєво важливий» (critical infrastructure).

Релевантні приклади періоду 2024–2026 рр. демонструють сталу тенденцію до хибної інтерпретації мілітарної та фінансової лексики: так, ammunition помилково перекладають як «амуніція» замість «боєприпаси», casualty плутають із випадковістю, ігноруючи значення «людські втрати», a barracks ототожнюють із тимчасовими спорудами, хоча термін позначає капітальні казарми. У соціально-політичному дискурсі слово officer часто безпідставно звужують до офіцерського звання, тоді як publicity помилково трактують як особисту «публічність» замість медійного розголосу. Аналогічна семантична асиметрія характерна для фінансових оглядів, де dramatic вживається для позначення різкості змін (а не їхньої «драматичності»), a speculation функціонує як стандартний термін для наукових чи політичних припущень, а не лише фінансових махінацій.Високий рівень когнітивної складності демонструють терміни, що визначають модальність міжнародних відносин у 2025–2026 рр. Лексема commitment у документах НАТО та ЄС часто транслітерується як «комітмент», проте її реальне значення — це непохитне зобов’язання. Помилка у перекладі appropriation (асигнування/виділення коштів) на «апропріацію» (привласнення) може створити хибне враження про корупційні дії там, де йдеться про офіційні бюджетні процеси. Концептуальна різниця між integrity (доброчесність або цілісність) та «інтеграцією» є ключовою для антикорупційних та територіальних маніфестів.

Проведене дослідження підтверджує, що міжмовна омонімія є фундаментальним бар'єром, що породжує «смислові галюцинацій» у перекладі. Семантична дивергенція більшості пасток зумовлена різновекторним розвитком латинізмів, які в англійській мові зберегли широку денотацію, а в українській — вузьку спеціалізацію. Використання дефініційних тлумачних словників мови оригіналу дозволяє деконструювати омонімічні бар'єри та розмежувати понятєві апарати.

Список використаних джерел

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. 216 с. (Фундаментальна праця з теорії інтерференції).

2. Коренець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад):

підручник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 448 с.

3. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 248 с. (Джерело концепції «перекладацької пильності»).

4. Ніколаєва О. В. Семантична дивергенція в англо-українському медіадискурсі: динаміка 2021–2026 рр. Вісник лінгвістики та перекладознавства. 2025. № 4 (18). С. 45–52. (Сучасне джерело для підтвердження актуальності прикладів).

5. 292 р. (Класичне джерело для аналізу термінологічних «пасток»).

6. Oxford English Dictionary (Online Edition). URL: https://www.oed.com (дата звернення: 05.03.2026). (Джерело для версифікації дефініцій).

Shramko Anna
10th-grade student
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Yurchenko Iryna
English teacher, highest category
Scientific Lyceum No. 3 of the Poltava City Council
Poltava
irinapro100po4ta@gmail.com

Semantic Pitfalls in Intercultural Communication: Classification and Analysis of False Friends

This article examines the nature of cross-linguistic homonyms ("false friends of the translator") as a factor of negative interference. It analyzes the mechanisms of semantic divergence of lexemes in the medical, technical, and military-political spheres. Based on current media texts from 2022–2026 (case studies: intelligence, ammunition, commitment, condone), the risks of "semantic hallucinations" in translation are revealed. The necessity of adhering to "semantic hygiene" through contextual analysis and the use of definitional dictionaries is demonstrated.

Keywords: The translator's false friends, semantic divergence, cross-linguistic homonymy, negative interference, media discourse, semantic hygiene.

УДК: 502/504:368

Ютіш Олександр
аспірант,
Факультет економіки та екології моря
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
utishalexandr@gmail.com

Магась Наталія
кандидат технічних наук, доцент
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Миколаїв
nataly.magas@gmail.com

Принцип «забруднювач платить» у контексті філософії відповідальності: роль екологічного страхування

Дієвість принципу «забруднювач платить» залежить не лише від його нормативного закріплення, а й від інституційної спроможності забезпечити запобігання, відшкодування та відновлення довкілля. У тезах екологічне страхування розглянуто як форму фінансової гарантії виконання екологічних зобов'язань і як превентивний інструмент через ризик-орієнтовані стимули.

Ключові слова: відповідальність; принцип «забруднювач платить»; екологічне право; екологічне страхування; фінансові гарантії.

Принцип «забруднювач платить» (Polluter Pays Principle) посідає центральне місце у сучасному екологічному праві, оскільки формалізує вимогу справедливості: витрати на запобігання екологічній шкоді, її мінімізацію та відновлення довкілля має нести оператор, діяльність якого спричинила негативний вплив або створила підвищений ризик його настання [3]. У філософсько-правовому сенсі цей принцип означає відмову від прихованої «колективізації» екологічних втрат, коли наслідки забруднення фактично покриваються суспільством через бюджетні витрати, погіршення здоров'я чи втрату природних благ, і перехід до інтеріоризації зовнішніх ефектів у рішеннях суб'єкта господарювання. Відтак відповідальність у довкіллєвій сфері набуває не лише карального, а й конструктивного змісту: вона передбачає здатність оператора завчасно управляти ризиками, а у випадку шкоди — забезпечити відновлення порушених компонентів довкілля.

Водночас нормативна наявність принципу ще не гарантує його практичної дії. У сфері екологічної відповідальності виразно проявляється «розрив виконання», пов'язаний із дефіцитом довіри та проблемою спроможності виконання зобов'язань. Суспільство не завжди впевнене, що завдана довкіллю шкода буде реально компенсована і що відновлення відбудеться фактично, а держава стикається з ситуаціями, коли оператори є неплатоспроможними у випадку аварій чи значних збитків або ж здатні затягувати виконання відновних заходів. У результаті витрати перекладаються на бюджет і громади, а принцип «забруднювач платить» ризикує залишатися декларацією, що підриває довіру до інституту відповідальності загалом.

Філософія відповідальності у сучасних техногенних системах дедалі менше зводиться до категорії «вини» у побутовому сенсі, оскільки екологічна шкода часто виникає через складність технологічних процесів, невизначеність, ланцюги причинності та кумулятивні ефекти. Тому відповідальність доцільно трактувати як поєднання обов'язку за наслідки (відшкодувати та відновити) і обов'язку запобігання (знижувати ризики, доводити належну обачність). Практична реалізація принципу «забруднювач платить» потребує, щонайменше, трьох умов: встановлення відповідального суб'єкта та причинно-наслідкових зв'язків, наявності методик оцінювання шкоди і визначення належних відновних заходів, а також фінансової спроможності виконання. Саме третя умова є критичною: без фінансових гарантій навіть коректно сформульована норма може не дати відновного результату.

У праві Європейського Союзу принцип «забруднювач платить» деталізований у Директиві 2004/35/ЄС про екологічну відповідальність щодо запобігання та усунення екологічної шкоди [1]. Її підхід орієнтований на відновлення довкілля коштом оператора та передбачає інституційні передумови виконання, зокрема увагу до фінансової безпеки (financial security). Директива не встановлює універсальної обов'язковості фінансової безпеки для всіх операторів на рівні ЄС, однак покладає на держави-члени завдання заохочувати розвиток інструментів і ринків фінансового забезпечення, які дозволяють покривати зобов'язання щодо запобігання та усунення шкоди [1; 2]. Такий акцент відображає практичну логіку: відповідальність має бути не тільки юридичною, але й забезпеченою ресурсами.

У цьому контексті екологічне страхування доцільно розглядати як механізм «матеріалізації відповідальності», який переводить абстрактний обов'язок «відшкодувати та відновити» у фінансово забезпечену можливість виконання. Компенсаційна функція страхування полягає у формуванні ресурсу для реагування на інциденти, компенсації шкоди третім особам і фінансування відновних заходів тоді, коли власних коштів оператора недостатньо або їх

мобілізація є надто повільною. Превентивна функція проявляється через ризик-орієнтовані стимули: тарифи та умови страхового покриття залежать від технологічної безпеки, практик моніторингу та готовності до реагування, що спонукає операторів інвестувати у зниження ризиків. Разом із тим страхування не може підміняти юридичну відповідальність і не повинно працювати як «індульгенція» на забруднення; воно має діяти у зв'язці з екологічними стандартами, наглядом, санкціями та вимогами щодо реального відновлення довкілля, а запобіжниками можуть бути франшизи/самоутримання та обмеження покриття для умисних або систематичних порушень [1; 2].

Для України проблема фінансових гарантій екологічних зобов'язань є особливо актуальною, з огляду на зростання техногенних ризиків та масштабні екологічні втрати. Загальні засади екологічної відповідальності закріплені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [4], а регулювання страхового ринку реформується на основі Закону України «Про страхування» №1909-IX [5]. Водночас відсутність спеціалізованого режиму екологічного страхування та чітко визначених фінансових механізмів забезпечення відновних зобов'язань підтримує розрив між нормою і виконанням. За таких умов розвиток системи фінансових гарантій (у тому числі страхових) для ризиконебезпечної діяльності доцільно розглядати як елемент технологій захисту довкілля у широкому розумінні — як інструмент, що забезпечує фінансування превентивних технологічних рішень і реального екологічного відновлення, мінімізуючи ризик перекладання витрат на державу та громади.

Список використаних джерел

1. Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0035

2. European Commission. Communication from the Commission: Improving the Environmental Liability Directive (COM(2010) 581 final). EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52010DC0581

3. OECD. The Polluter-Pays Principle: Definition, Analysis and Implementation. Paris : OECD, 1975.

4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12

5. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20

Yutish Oleksandr
PhD student,
Faculty of Economics and Marine Ecology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
utishalexandr@gmail.com

Magas Nataliia
Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv
nataly.magas@gmail.com

The Polluter Pays Principle in the Philosophy of Responsibility: The Role of Environmental Insurance

The effectiveness of the Polluter Pays Principle depends not only on legal entrenchment but also on institutional capacity to ensure prevention, compensation and environmental remediation. Environmental insurance is discussed as a form of financial security that helps bridge the gap between declarative norms and practical enforcement, while supporting prevention through risk-based incentives.

Keywords: responsibility; polluter pays principle; environmental law; environmental insurance; financial security.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Матеріали IX Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

3 квітня 2026 року

Відповідальність за достовірність фактів, цитат та інших відомостей несуть автори публікацій

Науковий редактор:

кандидат історичних наук, доцент **Людмила Матвієнко**

Технічний редактор:

Юлія Сергієва